

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Дејан Лабовић

**ПРИВАТНА БЕЗБЕДНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
- ПРАВНИ АСПЕКТИ И КОМПАРАТИВНА ИСКУСТВА -**

Докторска дисертација

Крагујевац, 2015. година

ИДЕНТИФИКАЦИОНА СТРАНИЦА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

<i>I. Аутор</i>
<i>Име и презиме:</i> Дејан Лабовић
<i>Датум и место рођења:</i> 21. септембар 1967. године, Пећ, Република Србија
<i>Садашње запослење:</i> Дирекција Војнобезбедносне агенције, Министарство одбране Републике Србије, Београд, Кнеза Милоша бр. 33
<i>II. Докторска дисертација</i>
<i>Наслов:</i> ПРИВАТНА БЕЗБЕДНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ - ПРАВНИ АСПЕКТИ И КОМПАРАТИВНА ИСКУСТВА –
<i>Број страница:</i> 503 странице, од чега 466 страница текста, 14 страница пописа коришћене литературе, 23 странице прилога и 956 фусноте
<i>Број слика:</i> 109 табеларних прегледа и 118 графикона
<i>Број библиографских података:</i> 330
<i>Установа и место где је рад израђен:</i> Београд, Република Србија
<i>Научна област (УДК):</i> Кривичноправана област
<i>Ментор:</i> Проф. др Снежана Соковић, Правни факултет у Крагујевцу
<i>III. Оцена и одбрана</i>
<i>Датум пријаве теме:</i> 30. новембар 2012. године
<i>Број одлуке и датум прихватања докторске дисертације:</i> 1940/18 од 18.06.2014
<i>Комисија за оцену подобности теме и кандидата:</i> Проф. др Божидар Бановић, Проф. др Снежана Соковић и Доц. др Младен Милошевић
<i>Комисија за оцену подобности теме и кандидата:</i> Проф. др Божидар Бановић, Проф. др Снежана Соковић и Доц. др Младен Милошевић
<i>Комисија за оцену докторске дисертације:</i> Проф. др Божидар Бановић, Проф. др Снежана Соковић и Доц. др Младен Милошевић
<i>Комисија за одбрану докторске дисертације:</i> Проф. др Божидар Бановић, Проф. др Снежана Соковић и Доц. др Младен Милошевић
<i>Датум одбране дисертације:</i> 31.03.2015. године

САДРЖАЈ

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

1.	Проблем истраживања	7
2.	Предмет и циљеви истраживања	9
3.	Научна и друштвена оправданост истраживања	10
4.	Хипотетички оквир истраживања	11
5.	Начин истраживања	12

ПРВИ ДЕО

ОСНОВНЕ КАТЕГОРИЈЕ ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

1.1.	Историјски развој и настанак приватне безбедности	17
1.1.1.	Теоријске основе настанка приватне безбедности	25
1.1.2.	Појам и врсте приватне безбедности	27
1.1.3.	Значај приватне безбедности	34
1.2.	Субјекти приватне безбедности	36
1.2.1.	Приватне војне компаније	39
1.2.2.	Приватне безбедносне компаније	45
1.2.2.1.	Компаније за физичко обезбеђење	47
1.2.2.2.	Компаније за техничко обезбеђење	48
1.2.3.	Приватне детективске компаније	51
1.3.	Приватно обезбеђење	56
1.3.1.	Појам приватног обезбеђења	58
1.3.2.	Врсте приватног обезбеђења	60
1.4.	Видови деловања субјеката приватне безбедности	67
1.4.1.	Превентивно деловање	60
1.4.2.	Репресивно деловање	70

ДРУГИ ДЕО

ФУНКЦИОНАЛНА И ЕТИОЛОШКА ДИМЕНЗИЈА ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

2.1.	Функционисање система приватне безбедности	73
2.1.1.	Појмовно одређење, садржаји и карактеристике система приватне безбедности	74
2.1.2.	Појам и нивои безбедносног менаџмента у систему приватне безбедности	76
2.1.3.	Специфичности организовања послова безбедносног менаџмента у систему приватне безбедности	78
2.2.	Везе приватне безбедности и јавних субјеката заједнице	81
2.2.1.	Модел односа приватне безбедности и полицијских органа	91

2.3. Допринос и значај појединих фактора настанку приватне безбедности	94
2.3.1. Социјални фактори	96
2.3.2. Економски фактори	98
2.4. Позитивни и негативни аспекти деловања приватне безбедности	98
2.4.1. Плурализација безбедности	99
2.4.2. Управљање у безбедности	100
2.4.3. Занемаривање јавног интереса	101
2.4.4. Угрожавање основних људских права	102
2.4.5. Неформалне везе са одређеним друштвеним групама	104
2.4.6. Ограниченост активности на међународном нивоу	105

ТРЕЋИ ДЕО

ПРАВНИ АСПЕКТИ ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

3.1. Правна регулатива приватне безбедности	107
3.1.1. Извори правне регулативе приватне безбедности	108
3.1.1.1. Устав	109
3.1.1.2. Закон	111
3.1.1.3. Међународне конвенције и уговори	116
3.1.1.4. Подзаконски акти	126
3.1.1.5. Судска пракса	129
3.1.1.6. Обичаји	129
3.1.1.7. Правна начела и стандарди приватне безбедности	130
3.2. Контрола рада субјеката приватне безбедности	136
3.2.1. Унутрашња формална средства контроле	139
3.2.1.1. Хијерархијска контрола	139
3.2.1.2. Посебне службе за контролу	140
3.2.2. Унутрашња неформална средства контроле	141
3.2.2.1. Самоконтрола	141
3.2.2.2. Интерперсонална контрола	141
3.2.2.3. Синдикалне и професионалне асоцијације припадника приватне безбедности	141
3.2.3. Спољашња формална средства контроле	142
3.2.3.1. Парламентална контрола	143
3.2.3.2. Контрола Владе	144
3.2.3.3. Судска контрола	145
3.2.3.4. Контрола тужилаштва	145
3.2.3.5. Саветодавна тела	145
3.2.4. Спољашња неформална средства контроле	145
3.2.4.1. Контрола јавног мњења	146
3.2.4.2. Медијска контрола	146
3.2.4.3. Контрола невладиног сектора	147
3.3. Престанак рада субјеката приватне безбедности	147
3.4. Позитивно право о контроли субјеката приватне безбедности	147

ЧЕТВРТИ ДЕО

КОМПАРАТИВНИ ПРИКАЗ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ У СТРАНИМ ДРЖАВАМА

4.1. Приватна безбедност у англосаксонском законодавству	149
4.1.1. Велика Британија.....	149
4.1.2. Сједињене Америчке Државе	155
4.2. Приватна безбедност у европском законодавству	167
4.2.1. Немачка.....	167
4.2.2. Француска.....	172
4.2.3. Белгија.....	178
4.2.4. Шведска	184
4.2.5. Италија.....	188
4.2.6. Шпанија	192
4.2.7. Руска Федерација.....	196
4.2.8. Литванија.....	203
4.3. Закључак и кључни налази организације приватне безбедности у појединим државама англосаксонског и европског законодавства.....	206
4.4. Приватна безбедност у законодавству појединих бивших југословенских Република	223
4.4.1. Хрватска	223
4.4.2. БиХ (Република Српска и Федерација БиХ).....	227
4.4.3. Црна Гора	232
4.4.4. Македонија.....	235
4.5. Закључак и кључни налази организације приватне безбедности у законодавству појединих бивших југословенских република	239

ПЕТИ ДЕО

ОРГАНИЗАЦИЈА ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ НА ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

5.1. Историјско наслеђе	242
5.1.1. Период пре система друштвене самозаштите.....	243
5.1.2. Период важења система друштвене самозаштите.....	245
5.1.3. Прелазни период – период правног вакума	247
5.2. Актуелно стање	252
5.2.1. Место и улога приватне безбедности у Србији.....	254
5.2.2. Правни основ за поступање	255
5.2.3. Стандарди пословања.....	258
5.2.4. Надлежност и овлашћења за деловање	264
5.2.5. Статистички показатељи приватне безбедности у Србији.....	266

ШЕСТИ ДЕО

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА

6.1. Концептуални оквир	269
6.1.1. Резултати испитивања припадника приватног сектора безбедности и полицијских службеника (ставови, хомогеност и разлике)	271
6.1.1.1. Ставови, хомогеност и разлике припадника приватног сектора безбедности о стању приватне безбедности у Србији.....	276
6.1.1.2. Ставови, хомогеност и разлике припадника приватног сектора безбедности о односу између приватног и јавног сектора безбедности у Србији	321
6.1.1.3. Ставови, хомогеност и разлике полицијских службеника о приватизацији послова безбедности у Србији	345
6.1.1.4. Ставови, хомогеност и разлике полицијских службеника о односу између приватног сектора безбедности и полицијских органа у Србији.....	357
6.2.2. Закључци о резултатима емпиријског истраживања анкетираних категорија испитаника	378
6.3.3. Резултати одговора експертског интервјуа	383
6.3.3.1. Анализа одговора из експертског интервјуа са руководиоцима службе обезбеђења у привредним друштвима у јавном власништву	384
6.3.3.2. Анализа одговора из експертског интервјуа са одговорним лицима у привредним друштвима за пружање приватних безбедносних услуга у Србији	410
6.3.3.3. Анализа одговора из експертског интервјуа са представником Удружења за приватно обезбеђење при ПКС и експертом Београдског Центра за безбедносну политику	428
6.3.3.4. Анализа одговора из експертског интервјуа са представником осигуравајућег друштва	430
6.3.3.5. Анализа одговора из експертског интервјуа са менаџерима безбедности у банкарском сектору	432
6.3.3.6. Анализа одговора из експертског интервјуа са представником Одбора за безбедност Скупштине републике Србије	435
6.4. Закључци о резултатима емпиријског истраживања експертског интервјуа категорија испитаника	438
6.5. Верификовање резултата истраживања	443

СЕДМИ ДЕО

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА И ПРЕПОРУКЕ

7.1. Закључна разматрања	447
7.2. Критички осврт нормативне уређености приватне безбедности у Србији (Закон о приватном обезбеђењу и Закон о детективској делатности)	459
7.3. Одређивање потребног нивоа организационе и функционалне оспособљености приватног сектора безбедности у Србији	465
7.4. Литература	467
7.5. Прилози	481

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

1. Проблем истраживања

Човек је од самог формирања првобитних заједница, а касније и држава, имао потребу да заштити свој лични интегритет и имовину. Историјски посматрано, пружање заштите основних људских вредности остваривало се на два нивоа: јавном или државном и приватном. Облици реакције на опасност и угрожавање основних вредности, везују се за два раздобља. У првом раздобљу, функција заштите личне и имовинске сигурности била је иманентна функција сваког појединца, заснована на религиозном веровању и емоционалном реаговању на опасност. Друго раздобље везује се за настанак класног друштва и монополисање овлашћења на кажњавање, у виду норми донетих од стране доминантних друштвених група као средстава заштите од угрожавања, при чему су преузимани одговорност и гаранције за заштиту личне и имовинске сигурности сваког појединца. Ова два раздобља оличавају два основна типа реакције друштва: неформална и формална.

У данашњим демократским друштвима, питање безбедности постаје најважније и има приоритет у односу на остале сегменте друштвеног живота, који од њега зависе и са њим се прожимају. Имајући ово у виду, природно је да се безбедношћу баве, поред конвенционалних државних органа (*public policing*), све више и приватне организације (*private policing*) као додатни, алтернативни чиниоци безбедности. "Policing" подразумева очување услова и начина живота и деловања у којима су појединци и имовина ослобођени неовлашћеног и непожељног угрожавања, тако да могу да се крећу, комуницирају и обављају своје послове безбедности.¹

Реч "Policing" користи се као синоним за израз "Security" (сигурност, безбедност). Један од разлога је и тај што државни органи у односу на личну и имовинску сигурност појединца, делују превентивно само у ширем смислу, а главно деловање је концентрисано тек после нежељењог догађаја. Насупрот томе, приватне агенције, које се баве овим послом, превасходно делују превентивно. Оне у свом раду подразумевају дискрецију ради изградње сопствене репутације, а пре свега ради клијентеле.

Савремени изазови, ризици и претње за безбедност једног друштва, немогућност државе да на традиционалан начин нађе одговоре за сузбијање организованог насиља и криминала који попримају нове форме, довели су до повећаног страха од криминала и несигурности који прати појединца, попримвиши и егзистенцијалне размере. Опасност по живот и имовину се вишеструко увећала разним врстама и облицима угрожавања. Томе треба додати сложене економске и друштвене односе, социјална превирања, транзицију и акумулацију капитала, што неминовно доводи до извршења и најтежих кривичних дела.

Такође, пораст стопе криминала условио је потребу појединих имућнијих грађана, јавних личности, политичара итд., да ангажовањем стручних агенција и компанија, заштите своју безбедност. Тиме је заштита, коју је раније искључиво пружала држава, замењена услугама приватних предузећа и агенција за физичко-техничко обезбеђење, од којих су многа у почетку радила илегално.

У привредном сектору, напуштањем традиционалног концепта националне безбедности, уз истовремени почетак друштвено-економске транзиције, пре свега промене

¹ Упореди: Button Mark, *Private Policing*, Willan Publishing, Milton UK, 2003., pp. 8.

доминантног облика државне и друштвене у приватну својину, појавила се и потреба да се предузећа заштите од разних угрожавања.

Истовремено, услед експанзије безбедносних претњи којима традиционално држава није поклањала посебну пажњу (нпр., насиље у породици, насиље на радном месту, трговина људским органима, родно и полно засновано насиље итд.), условило је појаву организација (хуманитарне организације, удружења грађана) које су настојале да поменуте претње спрече и помогну жртвама. Ове организације не стичу профит од корисника услуга и сматране су непрофитним субјектима недржавног сектора безбедности.

Упоредо са непрофитним егзистирају и профитни субјекти недржавног сектора безбедности, који послују по принципима тржишне економије, пружајући безбедносне услуге у доменима тзв. јавне, државне и људске безбедности, па и међународне безбедносне сфере. Ови субјекти још се називају се и *приватним безбедносним компанијама* (агенцијама, предузећима). То су привредни субјекти који су регистровани да заинтересованим физичким и правним лицима, државним институцијама, међувладиним и невладиним организацијама пружају безбедносне услуге на чистој комерцијалној основи.²

Појавом наведених субјеката, којих у свету има више врста, долази до приватизације послова безбедности, односно створен је нови – *приватни сектор безбедности*,³ тзв. *профитно (комерцијално) пружање безбедносних услуга*.⁴

Међутим, приватизација послова безбедности у друштву руковођена је са два процеса: *први* је процес стварних потреба задовољења осећаја сигурности, поштовања људских права и слобода и потреба њихове заштите, као и слободе избора сваког појединца, како и на који начин ће се обезбедити од неприхватљивих понашања и *други* је процес пролагођавања, који је условљен утицајем безбедносних, историјских, културних и других услова који постоје у свакој држави.

Развојем тржишта комерцијалног пружања безбедносних услуга, јавља се потреба правног уређења приватног сектора безбедности, где службе приватног обезбеђења теже да стекну право и легитимитет да пружају различите безбедносне услуге и да буду део укупног безбедносног система друштва.

Када је у питању актуелно стање приватне безбедности у Србији, може се уочити следеће: приватни сектор безбедности функционише у условима затечене легислативе, понашајући се у тржишним условима као делатност привредног пословања, уз коришћење дискреционе слободе метода свог функционисања, како у приватном, тако и у јавном сектору; приватне фирме које се баве обезбеђењем тренутно нико не контролише (осим у делу везаном за контролу наоружања); не постоји никакв централни регистар агенција и предузећа, нема централне евиденције запослених, нема тачног обрта финансијских средстава, нема спољне контроле, сертификације, лиценцирања агенција, предузећа и запослених; неадекватна је обученост запослених, уз монопол (нелојалну конкуренцију) појединих фирми кроз коришћење политичких веза, мала примања запослених радника и друго.

² Према: Мијалковић Саша, „О недржавном сектору националног система безбедности – инострана и домаћа искуства“, *Страни правни живот*, бр. 2, Институт за упоредно право, Београд 2010., стр. 257.

³ Приватни сектор безбедности (private security) обухвата широко подручје безбедности и заштите лица и имовине које опсегом и квалитетом превазилази оне безбедносне стандарде које држава јамчи сваком грађанину, па се за приватну безбедност може рећи да је економска категорија, иако не утиче директно на продуктивност рада, Видети: Милошевић Милан, *Физичко-техничко обезбеђење и противпожарна заштита* (Збирка прописа), Глосаријум, Београд 2006., стр. 5.

⁴ Профитно (комерцијално) пружање безбедносних услуга обухвата: ангажовање „плаћеника“, војни менаџмент и консалтинг; заштиту безбедности лица и имовине; детективску делатност и пружање других безбедносних услуга, Ibidem, pp . 258.

Због свега изнетог, потреба истраживања приватне безбедности у Србији везује се превасходно за два повода: *први* је вишегодишњи неодстатак законске регулативе ове области, обзиром да предузећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга у Србији функционишу по тржишним правилима као и остали привредни субјекти, а уједно су актери безбедности у сектору безбедности друштва, који својим деловањем утичу на повећање безбедности грађана и имовине и *други* повод је демистификација овог феномена у јавности како би се дошло до релевантних података за анализу, обзиром да су присутне разне шпекулације око величине и капацитета приватног сектора безбедности у Србији. Додајући томе да приватни сектор безбедности на подручју Србије делује већ више од четрнаест година у правном вакуму, проблем се још више усложњава, а значај научног истраживања ове проблематике добија на актуелности, са последицама које такво стање носи.

2. Предмет и циљеви истраживања

2.1. Предмет истраживања

Предмет истраживања односи се на: место, улогу и значај приватне безбедности у друштву; карактеристике организације функционисања приватне безбедности; правну не/уређеност приватне безбедности у Србији и другим страним законодавствима и однос субјеката приватног и државног сектора безбедности. Предмет истраживања можемо укратко дефинисати као: „Приватна безбедност у Републици Србији – правни аспекти и компаративна искуства“.

Такође, предмет овог истраживања односи се на општи опсег приватне безбедности у Србији у контексту нових безбедносних изазова и на општи приказ постојећих компанија које пружају приватне безбедносне услуге у Србији.

Предмет истраживања систематизован је кроз више сегмената истраживања и то: истријски развој и настанак приватне безбедности кроз специфичности различитог развоја друштва, деловање субјекта приватне безбедности, функционисање система приватне безбедности са улогом безбедносног менаџмента у систему приватне безбедности, социјални и економски фактори настанка приватне безбедности, извори правне регулативе приватне безбедности, модели контроле и надзора субјекта приватне безбедности, инострана компаративна искуства организације приватне безбедности и историјско наслеђе и актуелно стање приватне безбедности у Србији.

2.2. Просторно, временско и дисциплинарно одређење предмета истраживања

2.1.1. ПРОСТОРНО: Предмет истраживања просторно се односи на подручје Републике Србије, док у ширем смислу обухвата савремене трендове у развијеним земљама и земљама у транзицији. Простор истраживања превасходно се односио на град Београд, јер се ради о граду са највећим бројем општина и највећим бројем субјеката приватне безбедности (чија пословна активност се простире на територији Републике Србије), као и град Панчево, општину Кикинду и град Нови Сад. Међутим, ради поређења, у раду су коришћена и искуства страних законодавстава, односно држава (САД, поједине земље чланице ЕУ, Руска Федерација и земље региона Црна Гора, Словенија, Хрватска, Македонија и БиХ) које су спровеле процес преношења дела надлежности са државног на приватни сектор безбедности или је тај процес увелико у току, и које су у основи значајно правно уредиле поједине сегменте организовања и спровођења послова приватне безбедности.

2.1.2. ВРЕМЕНСКО: Временско одређење предмета истраживања обухвата период од почетка 90-их година прошлог века до данас, који карактеришу интензивне друштвене промене у ближем и ширем окружењу Републике Србије, чије су се последице одразиле и данас утичу на укупан развој приватне безбедности. Истраживање приватне безбедности на подручју Републике Србије подељено је на неколико временских периода и то: а) период пре доношења Закона о друштвеној самозаштити, б) период важења Закона о друштвеној самозаштити (1974-1992), ц) прелазни период тј. период правног вакуума (1992-2000) и д) период од подношења више модела и Нацрта закона о ФТО (2000-2006) до данас.

2.1.3. ДИСЦИПЛИНАРНО: Сам предмет истраживања има интердисциплинарску димензију, јер ова проблематика спада у предмет истраживања више наука и то: Криминологије, Науке о полицији, Основа безбедности, Криминалне политике и других сродних научних дисциплина.

2.3. Циљеви истраживања

Општи практични циљ истраживања састојао се у приказу актуелног стања, функционисања и модела организације приватног сектора безбедности у Србији, у компарацији са моделима приватне безбедности у другим законодавствима у Европи и свету; регистровање фактора који доприносе пропустима у раду субјеката приватне безбедности; детекција интезитета и карактера комуникације приватног и државног сектора безбедности у Србији и приказ специфичности развоја приватне безбедности у Србији. Такође, ово истраживање могло би да представља и основу за давање препорука у вези са унапређењем нивоа заштите лица и имовине од разних облика криминалитета, чиме би се остварили и општи практични циљеви спроведеног истраживања.

Главни циљ истраживања садржан је у: идентификовању узрока вишегодишње правне неуређености приватног сектора безбедности у Србији; регистровању нивоа контроле и надзора приватног сектора безбедности у Србији; проучавању активности субјеката приватне безбедности у Србији, издвајању квалитативних обележја овог феномена, а не мерењу заступљености одређених обележја у узорку и извођењу закључних препорука које би се могле користити у спровођењу започетог процеса нормативног уређења приватне безбедности у Србији.

Научни циљ овог истраживања је идентификација, систематизација (сврставање) и објашњење актуелног модела организације приватне безбедности у Србији, са дефинисањем њених функција. Научни циљ истраживања је научна дескрипција и класификација безбедносних појава и догађаја, где се тежило да се есенцијална подручја приватне безбедности истраже до нивоа научног објашњења.

Циљеви истраживања одређени су квалитетом и нивом научног сазнања који се жели постићи и могућношћу примене резултата истраживања у науци и пракси. У том циљу, истраживањем се тежило добијању валидних и научно верификованих теоријских и емпиријских сазнања о прихватљивом моделу организације приватне безбедности у Србији.

3. Научна и друштвена оправданост истраживања

Научна оправданост овог истраживања огледа у проширивању и продубљивању знања о месту и улози, карактеристикама организације и правне не/уређености приватне безбедности у друштву, као и односу субјеката приватног и јавног сектора безбедности на нивоу научне дескрипције, сврставања и омогућавања даљих експланаторских истраживања (повезаности и каузалних истраживања) у

области приватне безбедности. Ово истраживање на нивоу научне дескрипције са елементима класификације и објашњења омогућава даља истраживања у овој области, и то са аспекта криминолошких, правних, безбедносних, социолошких, криминалистичких, педагошких и других наука, као и стицање теоријских знања о феноменологији и етиологији приватног сектора безбедности и његовим специфичностима на подручју Републике Србије.

Друштвена оправданост овог истраживања огледа се у: стицању потпуније слике тренутног модела организације и спровођења послова приватне безбедности у Србији; доприносу криминалној политици која ће моћи да рачуна на још један значајан субјект у процесу превенције криминалитета тако да њихове активности дају максималан ефекат; тежњи да законодавни органи у свом раду рачунају на промене које настају под утицајем процеса „приватизације“ послова безбедности и да у том смислу усмеравају активности субјеката формално-правне реакције на координацију са субјектима приватне безбедности, чиме би дошло и до значајног растерећења полиције од периферних задатака.

4. Хипотетички оквир истраживања

Полазећи од тога да је хипотеза условљена дефинисаним предметом и научним циљем истраживања, по којима се непосредно и изводи систем хипотеза, хипотетички оквир овог истраживања чине једна општа и дванаест посебних хипотеза.

4.1. Основна (општа) хипотеза

Последице вишегодишње правне неуређености приватне безбедности у Србији вишеструко су негативне. При томе се уобичајено указује на злоупотребе и површност у раду приватног сектора безбедности (злоупотреба радника физичко-техничког обезбеђења за високо ризичне послове за које нису припремљени и обучени, незаконито коришћење средстава електронског надзора, праћења лица од стране појединих агенција и друго), уз недовољна овлашћења државних органа за спречавање и сузбијање тих и других негативних појава. То доводи до: недовољног нивоа безбедности и степена заштите лица и имовине од криминалитета; ниског стандарда пружених услуга; немогућности објективне процене врсте и количине пружених услуга, тј., онога што је урађено; непостојања професионализма у раду; непостојања партнерства са државним сектором безбедности; непостојања контроле рада и поступања и друго.

Доказивањем хипотетичких ставова закључено је, да је постојала несумњива потреба нормативног уређења свих сегмената приватне безбедности у Републици Србији, сходно компатибилности са другим иностраним правно уређеним моделима организације овог сектора. Тиме се ствара основа за унапређење нивоа укупне безбедности и заштите лица и имовине од криминалитета, где актуелна правна регулатива представља основ поступања, одговорност и границе деловања, са дефинисањем нормативно утврђених стандарда, који подстичу легитимитет, професионализацију и стандардизацију безбедносних услуга.

4.2. Посебне хипотезе

1. Надлежност приватног сектора безбедности у већини случајева се огледа у пословима обезбеђења лица и имовине од стране предузећа за приватно обезбеђење и делатности приватних детективских агенција.

2. Основна сврха деловања приватног сектора безбедности јесте превенција, пре свега имовинског, али и насилничког криминалитета.
3. Постојање приватног сектора безбедности најчешће се оправдава увећањем приватне имовине, јачањем осећаја несигурности код грађана и немогућношћу полиције да заштити све потенцијалне објекте напада.
4. Рад полиције је оптерећен многобројним интервенцијама и решавањима „периферних“ проблема, што условљава да полицијски службеници нису у могућности да се посвете тежим видовима криминалитета.
5. Нормативно-правни оквир за поступање приватног сектора безбедности представља основу за одређивање улоге тог сектора у правном систему, а самим тим и његове улоге као дела (елемента) унутрашње безбедности државе.
6. Схватање функција приватног сектора безбедности у конкретном друштву, знатно одређују природу односа државног и приватног сектора безбедности у том друштву.
7. Успостављање координације и осећаја партнерства између државног и приватног сектора безбедности, намећу потребу адекватне примене постојеће легислативе о приватној безбедности Србије, са одговарајућом едукацијом припадника приватног и државног сектора безбедности.
8. Непостојање контроле пословања и финансијског обрта приватног сектора безбедности, осим у делу везаном за контролу наоружања, указује на значај разматрања проблема истраживања.
9. Нелојална конкуренција на тржишту, као последица политизације, односно монопола појединих фирми у пружању услуга приватне безбедности, намеће потребу стварања равноправних услова за све актере пружања услуга обезбеђења.
10. Криминализација појединих агенција и предузећа за пружање услуга обезбеђења, од стране појединих криминалних група, приказује стварне опасности од неуређености приватног сектора безбедности.
11. Правилност рада приватног сектора безбедности у великој мери зависи од постојања правно уређене, добро испланиране и рационално организоване контроле законитости рада, контроле функционалне оспособљености за рад и увида у комплетно пословање приватног сектора безбедности.
12. Сагледавање организације и функционисања сектора приватне безбедности у развијеним државама и тзв. земљама у транзицији омогућава критичко вредновање и усмеравање приватне безбедности у Србији.

5. Начин истраживања

Начин истраживања садржи: избор и примену метода истраживања, изворе података, као и контролу, обраду и анализу прикупљених података. Комплексност и карактер предмета, циљева и хипотеза истраживачког рада, захтевали су примену

одређених теоријско-емпиријских метода истраживања. Извори, контрола, обрада и анализа прикупљених података прилагођени су коришћеним методама.

5.1. Избор метода истраживања

Сложеност конкретног проблема истраживања и концептуална ограниченост примене метода у друштвеним наукама намећу потребу плурализма поступака и комбинацију више метода, односно тзв. триангулацију метода. Њима ће се на најделотворнији начин прибећи остварењу унапред постављеног циља овог истраживања. Тако се, кроз употребу различитих стратегија у истраживању, тежи обухватању што ширег круга аспеката и димензија предмета истраживања како би се његови резултати учинили проверљивим, а појава коју изучавамо била објашњена потпуније.

Истраживањем предмета овог рада, планирано је прикупљање чињеница, зашта су у овом истраживању коришћене опште, посебне и појединачне (емпиријске) научне методе:

5.2. Опште научне методе

Из групе опште научних метода у истраживању коришћене су статистичка и компаративна метода.

5.2.1. Статистичка метода коришћена је за обраду и класификацију: квантитативних и квалитативних обележја која се односе на: предмет истраживања, податаке прикупљен емпиријским истраживањем и податаке из евиденција МУП-а, других државних органа и појединих субјеката приватне безбедности а који се односе на:

- број предузећа и агенција које се баве пословима обезбеђења, заштите лица и имовине и детективском делатношћу;
- број припадника приватног сектора безбедности;
- број послова и услуга пружених од стране приватног сектора безбедности;
- број заједничких акција припадника државног и приватног сектора безбедности;
- број позива припадника недржавног сектора за интервенцију полиције;
- број кривичних пријава поднетих полицији од стране припадника приватног сектора безбедности у току извршења задатака;
- број издатих оружних листова припадницима приватног сектора безбедности;
- број извештаја о оперативним проверама за припаднике приватног сектора безбедности;
- приход приватног сектора безбедности регистрован у Центру за бонитет Народне банке Р. Србије;

Статистичка метода коришћена је уз ограничења, условљена истраживањем претежно квалитативних садржаја. Разноликост сегмената предмета истраживања указује на статистичку масу која обухвата мишљење стручњака и релевантних лица која се научно баве истраживањем приватне безбедности.

Поред тога, проблем квантификације података један је од ограничавајућих фактора примене статистичке методе. Основна примена ове методе била је у квантитативној обради података добијених испитивањем експерата, то јест високих руководиоца који се баве организацијом послова приватне безбедности у регистрованим правним лицима, као и научних радника који су до сада истраживали системе приватне безбедности.

5.2.2. Компаративна метода коришћена је ради:

- извођења општих ставова на основу сличности и разлика у организацији и систему приватног сектора безбедности различитих земаља;
- стицања сазнања о искуствима других страних законодавстава у обављању послова обезбеђења, заштите лица и имовине и детективској делатности, као и природа односа полиције и приватног сектора безбедности.

Компаративна метода примењена је у истраживању досадашње(постојеће) теорије и праксе система и организације приватне безбедности. Ова метода је примењена као најважнија у поступку верификације хипотеза кроз компаративну анализу теоријских модела функционисања и организације приватне безбедности са моделом општег режима рада субјеката приватне безбедности.

Примена компаративне методе завршила се компаративном синтезом изведених закључака о моделима организације и функционисања приватне безбедности у Србији, чиме су верификоване посебне и општа хипотеза.

5.3. Посебне научне методе

Из групе посебних научних метода у истраживању коришћене су аналитичко-синтетичка и индуктивно-дедуктивна метода.

5.3.1. Аналитичко-синтетичка метода је коришћена код истраживања теоријских ставова домаћих и страних аутора који се баве проучавањем приватног сектора безбедности, његовог значаја и улоге у заштити лица имовине и пословања и односа овог сектора са полицијом.

5.3.2. Индуктивно-дедуктивна метода је коришћена приликом извлачења закључака из теоријских ставова и мишљења других аутора, као и прикупљених података о актуелном стању у приватног сектора безбедности и односу полиције и тог сектора на подручју Републике Србије.

5.4. Појединачне (емпиријске) методе

5.4.1. Документациона анализа коришћена је приликом проучавања монографских, научних и стручних радова који се баве проблематиком приватне безбедности и односа тог сектора са полицијом, као и правне регулативе која регулише ову област. Овај метод је коришћен приликом проучавања постојећих евиденција, извештаја, записника и белешки, које се воде у организационим јединицама полиције и приватном сектору безбедности, а који се односе на спровођење конкретних задатака од стране припадника приватних безбедносних компанија или у сарадњи са припадницима полиције.

5.4.2. Испитивањем су прикупљени подаци о свим сегментима научне утемељености основних теоријских одредби организације приватне безбедности, као и вредносни судови стручњака из приватне безбедности. Услед сложености предмета истраживања, велике различитости тумачења појединих питања и недовољне теоријске припремљености појединих испитаника, метода испитивања дала је разнолике резултате у зависности од појединих питања која су се односила на круцијалне чиниоце појединих модела рада и организације приватне безбедности. Зато су подаци добијени овом методом условно прихваћени и статистички посредно коришћени. Наиме, испитивањем је могуће верификовати хипотезе, па је оно коришћено у ту сврху, као помоћна метода. У току истраживања, у склопу овог метода примењене су две основне технике: интервјуисање и анкетирање:

5.4.2.1. Интервју као специфична техника испитивања, коришћена је за добијање општих и вредносних судова о предмету конкретног истраживања. Како би спровели овај метод што ефикасније и економичније, унапред смо формулисали иницијална и оквирна питања на основу резултата претходно спроведене писмене анкете, уз неопходно конкретизовање и прилагођавање сазнајној могућности испитиваног лица. Предности усмене анкете су везане за непосредни контакт са испитаницима и избегавање евентуалних неспоразума.⁵

5.4.2.2. Анкета је коришћена за добијање вредносних судова који се односе на предмет истраживања, а у циљу сагледавања ставова, погледа и мишљења о постојању приватног сектора безбедности, правном основу за поступање, овлашћењима, критеријумима за обуку и пријем у радни однос, природи односа између полиције и приватног сектора безбедности и предусловима за изградњу партнерства између ова два сектора у Републици Србији. Предности писмене анкете као инструмента истраживања, биле су потпуна елиминација утицаја анкетара на испитанике, мали трошкови као и потпуна анонимност испитаника.⁶

5.5. Извори података

Због сложености проблема истраживања, истраживање је реализовано комплементарним коришћењем већег броја извора, па су током рада на овој дисертацији коришћени бројни домаћи и страни извори (стручни и научни радови, уџбеници, систематска и монографска дела, материјали са научних саветовања и стручних скупова, чланци из стручних часописа, интернет презентације и прикази кључних дела), који садрже теоријске и емпиријске податке и сазнања из различитих подручја националне и приватне безбедности.

Истраживање стране праксе приватне безбедности представља драгоцен извор сазнања од значаја за упоредно сагледавање савремених трендова у овој области и места приватне безбедности у укупном систему безбедности Републике Србије.

Статистички подаци, добијени су коришћењем статистичко-аналитичких билтена Статистичког завода Републике Србије, МУП-а Републике Србије и одговарајућих студија невладиних организација и међународних институција лоцираних у Републици Србији.

Новостворени подаци, добијени током истраживања (судови и ставови испитаника добијени путем анкете и интервјуа) условили су да се феномен приватне безбедности презентује на синтетизован начин, што носи ризик грешака и недовољне разјашњености неких од покренутих питања.

Такође, коришћени су и постојећи нормативно-правни акти који се користе као основ за регистровање и досадашњи рад предузећа и агенција на територији Републике Србије, постојећа легислатива Закона о приватном обезбеђењу и Закона о детективској

⁵ Интервју је обављен са 18 испитаника и то: *Удружење предузећа за ФТО* при ПКС, *Београдски Центар за безбедносну политику*, „Sberbank“ и „ProCredit bank“ филијала у Београду, АД „Београдска индустрија пива - БИП“ Београд, „Messer Tehnogas“ АД Београд, Београдски „Водовод и канализација“, „Рударски басен Колубара“ Лазаревац, „НИС Рафинерија Нафте“ Панчево, „Securitas Services Serbia“, „G4S Secure Solutions Serbia d.o.o.“, „Trag security“ Београд, „Сигурност Врачар“ Београд, „Polar Security“ Зрењанин, „Ревност“ Нови Сад, „VLS Elektronik“ Београд, „Амакс“ Београд и „Дунав осигурање“ Београд.

⁶ Анкета је вршена са 902 испитаника, којом су обухваћене две категорије запослених и то: 1. приватна предузећа и агенције за пружање приватних безбедносних услуга („Securitas Services“, „G4S Secure Solutions d.o.o.“, „Trag Security“ и „Сигурност Врачар“) и 2. униформисани полицијски службеници Полицијске управе за град Београд (непосредни полицијски извршиоци, секторско и особље дежурне службе и менаџмент полицијске управе).

делатности, као и они интерни правни акти законодавстава у инострантству, а посебно у земљама у окружењу, којима је нормативно уређена област приватне безбедности.

5.6. Контрола, обрада и анализа прикупљених података

После прикупљања података, приступило се контроли, обради и анализи прикупљених података. Прикупљени подаци прошли су кроз фазе сређивања и сумирања. Сумирање података извршено је помоћу мера централне тенденције и мера варијабилности. У оквиру ова два начина коришћена је аритметичка средина као мера централне тенденције, као и опсег и стандардна девијација као мера варијабилности.

Статистички подаци су обрађивани примарном и секундарном обрадом. У првом делу примарне обраде, као основна метода статистичке обраде расположивих података коришћена је дескриптивна статистичка анализа, са претходним груписањем и табеларним и графичким приказивањем података. У другом делу примарне обраде извршена је процена дескриптивних параметара основног скупа на основу дескриптивних параметара разматраних узорака. У трећем делу примарне обраде дати су статистички подаци, релевантни за сваки посматрани узорак и њему одговарајући основни скуп.

ПРВИ ДЕО ОСНОВНЕ КАТЕГОРИЈЕ ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

1.1. Историјски развој и настанак приватне безбедности

Да би се адекватно измерили сви параметри приватне безбедности, потребно је сагледати њене историјске темеље, будући да историја људског друштва сугерише да су питања безбедности и заштите лица и имовине међу првим проблемима са којима се човек суочавао. Историјска истраживања показују да је и најпримитивнији човек водио рачуна о безбедности и у границама својих могућности развијао заштитне технике, о чему говоре и пећински цртежи.⁷ Тако су потребе човека у родовској заједници полазиле од заштите од пљачке стоке, од ноћних напада дивљих звери, заштите сакупљених плодова и свог места живљења. Како закони у данашњем смислу речи нису постојали, поштовали су се племенски обичаји који су подразумевали кажњавање оних који су их кршили од стране старешине племена.⁸ Задовољавајући те потребе, од тада до данас, људи су заштиту и социјални ред развили до данашњих модерних система јавне и приватне безбедности, који су јасно дефинисани и структурисани и на тај начин раздвојени, што није био случај у прошлости када су се често преплитали и мешали.

Прве записане податке о заштити личности оставили су Сумерци у периоду око 4500. године п. н. е. Били су то прикривени стражари, скривени у прилазним ходницима до владаревих одаја, који су прегледали сваког владаревог посетиоца. У старом Египту постојала је фараонова гарда, а у Вавилонском царству и државама старе Грчке наилази се, први пут, на термин телохранитељ и телесна стража. У Атини је за придржавање прописа био задужен „*poliarh*“, који се бирао на месец дана, док су „*notofilakse*“ одржавали јавну безбедност и „*астимони*“, који су били задужени за чување градских зидина, извора воде и лука⁹ Александар Македонски имао је почасну телесну стражу коју су чинили припадници аристократије, а у Риму су у почетку послове одржавања реда и мира, обављали „*edili*“, а за ислеђивање конкретних кривичних дела били су задужени „*kvestori*“. У Александрији постојала тзв. *ноћна стража*, као и функција „градског капетана“ и посебна служба за гоњење и хватање крадљиваца.¹⁰ Најдетаљнији и најмонументалнији систем безбедности у древним временима представљао је Велики кинески зид, изграђен пре више од две хиљаде година, који се по својој дужини може протегнути као од Њујорка до Мексика, а за чије је чување у време династије Минг, било је ангажовано око милион људи.¹¹

Историјски гледано, прве манифестације приватне безбедности налазимо у Енглеској (сматра се колевком система приватне безбедности), Француској, САД (под утицајем британског искуства) и у другим државама света. У Средњем веку су кметови поред обрађивања земље и добијања хране заузврат, морали да се боре за свог владара у ратовима. Поједини енглески трговци су том добу унајмљивали групе лица ради чувања своје имовине, а у појединим случајевима су их ангажовали да истраже кривична дела почињена над њима и да им поврате украдену имовину.¹² Рурална подручја у

⁷ Видети: Christman H. John, *History of Private Security (Part I)*, Security World Publishing Co. Inc., Los Angeles CA 2005., pp. 18-19.

⁸ Шире: Давидовић Душан, *Алтернативни чиниоци безбедности – Приватни полисинг* (хрестоматија), Факултет безбедности, Београд 2006., стр. 8-15.

⁹ Упореди: Christman H. John, *op. cit.* pp. 18-19.

¹⁰ Опширније: Симић Татјана, „Историјски аспекти настанка и улоге телохранитеља, с акцентом на историјат Србије“, у: *Приватна безбедност - стање и перспективе*, (Зборник радова), Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008, стр. 392-419.

¹¹ Hess M. Kären, *op.cit.* pp. 12.

¹² Hess M. Kären, *op.cit.* pp. 16-20.

Енглеској су често су користила групе волонтера, као чланове потера за хапшење починиоца злочина, док су у западним крајевима те земље егзистирали одбори грађана (тзв. „будност“), састављени од добровољаца ради одржавања реда и спровођења закона.¹³

У Енглеској је у периоду владавине Краља Алфреда (872-901. године) постојао „систем поверене заштите заједнице, док се у XII веку, у тој земљи се уводи и дужност шерифа, који је одговоран за мир и безбедност и за функционисање служби „tythingman“ и „hundredman“, чији рад се односио се хапшење осумњичених и спровођење до суда под пратњом и слично. Вестминстерским статутом из 1285. године формиран је тзв. Уред неплаћених полицајаца (*Office of the unpaid constable*), у почетку као волонтерска служба, који крајем XVI века прерастају у Уред плаћених полицајаца (*Office of the paid constable*), чије припаднике су именовали окрузи. Са индустријском револуцијом је проблем заштите од криминала у Енглеској добио нови подстицај, што је укључивало и стварање могућности за запослење приватних безбедносних снага. Тако је 1748. године Хенри Филдинг, као магистрант полиције у Лондону, изабрао шест „вредних грађана“ ради формирања „аматерске добровољачке силе“ за заштиту најугорженијих улица Лондона.¹⁴

У Француској је бивши робијаш Видок (Eugene-Francois Vidocq) 1832. године основао „Друштво за привредна обавештења“ са седиштем у Паризу. Била је то, вероватно, прва приватна детективска канцеларија у Европи, а њеном оснивачу се приписују велике заслуге за развој криминалитике.¹⁵

У Сједињеним Америчким Државама приватна безбедност се генерисала из концепта „самопомоћи“ и „самозаштите“ (енг. *concepts of self-help and self-protection*), који се сматрају темељима за обезбеђење друштвеног поретка.¹⁶ Ови концепти дефинишу шта је друштвено прихватљиво и оправдано у погледу заштите живота и имовине а своје прве корене имају у енглеском законодавству, којим је први пут признато право на самопомоћ, што значи да човек ради заштите своје имовине и живота, има право да користи чак и смртоносну силу.¹⁷ Иначе, самопомоћ и самозаштита су историјске правне традиције које се присутне и у најранијим цивилизацијама. На пример, одржавање закона и реда у античкој Грчкој и Риму били су, пре свега функција војске и њене командне структуре.¹⁸ Притом је важио неписани принцип демократије да сваки човек има надлежност да штити себе, породицу, и у одређеној мери и општи мир у земљи. У том добу је грађанин често био приморан да узме закон у своје руке, за шта су најбољи примери биле честе крвне освете.

Када се говори о питању самозаштите, неизбежно питање је употреба смртоносне силе у заштити живота. Да би употреба силе била легитимна, она мора да буде оправдана, и сразмерна сили напада. У тим оквирима је дозвољено да појединац користи силу како би одбранио породицу и себе, али и друге људе.¹⁹

¹³ Према: Brown Dale, „Vigilante policing“, In: Klockars B. Carl, Mastrofski D. Stephen (eds.), *Thinking About Policing: Contemporary Readings*, McGraw-Hill, Boston MA 1991., pp. 72.

¹⁴ Милосављевић Богољуб, *op. cit.* стр. 66-68.

¹⁵ Видети: Павловић Гојко, *Право приватне безбједности - упоредна студија*, Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања, Бања Лука 2011., стр. 21-23.

¹⁶ Упореди: Nemeth P. Charles, *Private Security and The Law*, Third edition, Elsevier & Butterworth-Heinemann, Burlington MA – Oxford UK 2005., pp. 16-19.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 20.

¹⁸ Видети опширније: Watkins Tom, „Policing Rome: Maintaining Order in Fact and Fiction“. Доступно на: <http://www.stockton.edu/eyos/page.cfm?site788pageID=35>

¹⁹ Према: Prassel Frank Richard, *The Western Peace Officer*, University of Oklahoma Press, Norman OK 1972., pp. 126.

У феудалном систему је однос између господара и вазала личио на данашњи систем уговорне безбедности. Иначе, сама идеја о потреби и дизајну за спровођење безбедности и закона потиче из хаоса и околности средњовековне Енглеске и тадашње Европе, које су условиле оснивање самозаштитних снага и односа реципрочне самопомоћи у осигурању безбедности нечијег живота и имовине. Треба имати у виду да је живот у феудалним временима био усредсређен на потребе властелинстава и села, где су војно способни мушкарци могли бити позвани да пруже помоћ када су кривична дела наступила или је преступник требало да буде ухапшен. Ово се показало ефикасним, али само у ограниченом опсегу феудалног господара територије или домена, где стари систем самопомоћи није могао држати корак са растућом стопом криминала.²⁰

Слично средњовековној Енглеској, становништво у америчким колонијама се изјаснило за лабаво структуриран систем извршења комуналног закона. Ране колонијалне потребе везане за безбедност власничких и комерцијалних интереса заснивале су се на страху од пожара, скитница и индијанских напада, при чему је различитост између колонија промовисала концепт неједнообразности полицијске праксе. У то време снажан утицај на спровођење закона у новооснованим Сједињеним Америчким Државама имао је федерални „Принцип права држава“²¹ по коме је спровођење закона и безбедности морало да буде контролисано од стране државе и локалних власти. Међутим, као и у Енглеској, тако и у САД ова пракса постала је застарела и неадекватна у суочавању са безбедносним проблемима као што су били немири који су се догађали у многим америчким градовима у првој половини деветнаестог века.

У Сједињеним Америчким Државама је под британским утицајем, крајем XVII и XVIII века, дошло до примене система „поверене заштите заједнице“. Овај систем у САД су чинили шерифи, судије, редари и ноћна стража, док су за јужне државе биле формиране патроле за надзирање робова. Међутим, са поверавањем одређених послова полиције, субјектима ван државног апарата, дошло је до одсуства процедура и правила професионалног поступања. То је довело до критика система „поверене заштите заједнице“ и захтева да се повећа ефикасност полиције у одговору на пораст криминала.

Све ово је налагало потребу новог организовања и дефинисања јавног и приватног спровођења закона у борби против урбаних проблема. У периоду између 1830-их и краја 1890-их, савремена приватна безбедност је доживела своје почетке. Иако је приватна полиција допринела очувању мира, у градовима је постала очигледна потреба за централизованом полицијом као одговором на пораст урбанизације и криминала. Тако је прва легитимна полиција настала у Енглеској 1829. године, када је под руководством сер Роберта Пила дошло до оснивања Метрополитен полиције у Лондону, сходно Метрополитен Закону о полицији. Пилов систем је тако постао примарни модел за ефектну урбану јавну полицију.²² Иначе, у теорији преовладава мишљење да су окосницу социјалне реакције на криминал и злочин, све до настанка Метрополитен полиције у Лондону 1829. године, чинили сами грађани.²³

У САД се крајем XIX и почетком XX века услед наглог развоја индустрије која је имала потребе за угљем, гвожђем и челиком, а највише у руралним областима у којима државна контрола и надзор нису били успостављени на задовољавајућем нивоу, условили су ситуацију да су пословне корпорације имале константан страх од угрожености целокупне власничке имовине и с тога су се исте окренуле приватном

²⁰ Опширније: Radzinowicz Leon, *A History of English Criminal Law and its Administration from 1750*, Stevens & Sons Ltd, London 1968., pp. 105.

²¹ Према: Green Gion, *Introduction to Security*, Butterworth, Waltham MA 1981., pp. 9.

²² Prassel Frank Richard, op.cit. pp. 71-72.

²³ Милосављевић Богољуб, op. cit. стр. 59.

обезбеђењу као извору сопствене заштите. „Компанијска насеља“, где су живели њихови радници, а у којима су биле и банке и други објекти у власништву компанија, намењени организацији нормалног живота тих радника, били су перманентно угрожени, па су власници били принуђени да организују приватне службе обезбеђења. Интересантно је да су од друге половине XIX века у тим службама радили и приватни истражитељи који су били задужени за унутрашњу безбедност пословних компанија (спречавање бунтова, саботажа, шпијунаже и друго).²⁴ Тако је 1850. године у Чикагу је Алан Пинкертон (Allan Pinkerton) основао прву приватну америчку детективску канцеларију под називом "Pinkerton National Detective Agency", која је за време грађанског рата у САД обављала поједине обавештајне и контраобавештајне послове. У питању је била прва безбедносна компанија у САД са циљем гоњења злочинаца, пружања безбедности на путевима и организовања других безбедносних делатности.²⁵

Такође, 1850. године су формиране и прве компаније за заштиту транспорта како на истоку тако и на западу САД - „American Express“ и „Wells Fargo“. Карактеристично је да је компанија Wells Fargo користила наоружане стражаре и органе стручног истражног сервиса, при чему је полазна основа у формирању ових јединица била обезбеђење кретања робе и услуга, односно транспорта робе. Касније се у САД отварају специјализоване компаније, као што су биле фирма Едвина Холмса (*Edwin Holmes*) за производњу противпровалних аларма (1858. године), камионски доставни сервис В.П. Бринка (*Washington P. Brink*) с циљем заштите својине, исплате плата и безбедног преноса новца и драгоцености (1859. године) и друге.²⁶ Такође, у то време основана и Бернсова приватна детективска агенција под називом William J. Burns Inc (1909. године), као истражни орган Америчке банкарске асоцијације. Поменуто компаније и њихови правни следбеници и данас послују у САД и широм света.²⁷

Нова историја приватне безбедности у развијеним земљама Запада датира од почетка XX века, где су у појединим државама попут Немачке и Италије, њени почети забележени су још неколико деценија раније.

Према расположивим историјским подацима у периоду између два светска рата на подручју данашње Србије, пре свега у Београду, основано је и радило десетак приватних компанија које су пружале приватне услуге безбедности.²⁸ Кључне области рада ових компанија чинили су обезбеђење лица, имовине и пословања предузећа и других правних лица, као и детективска делатност.

Тако, у периоду након Првог светског рата дошло је до пораста приватног сектора безбедности у свету, узрокованог повећањем стопе криминалитета и с тим у вези појачаном потребом за заштитом лица, имовине и осталих вредности које полиција и друге снаге безбедности нису успевале да заштите у потпуности. Када је реч о САД, до средине XX века, деловање приватних безбедносних компанија је проширено и обухватило је скоро све сегменте приватног сектора те земље. С тим у вези, посебно је Други светски рат имао далекосежан утицај на тип, организацију и потребе за приватном безбедношћу, будући да су сва индустријска постројења, комуналије и остале виталне услуге државе морале бити очуване. Тако је до краја другог светског рата у САД преко 200.000 појединаца радило за америчку владу као особље из редова приватног обезбеђења. Након завршетка рата различити облици безбедности драматично су

²⁴ Упореди: Morn Frank, *The Eye That Never Sleeps: A History of the Pinkerton National Detective Agency*, Indiana University Press, Bloomington IN 1982., pp. 188-190.

²⁵ Детаљније: Becker M. Theodore, „The Place of Private Police in Society: An Area of Research for the Social Sciences“, *Social Problems*, Vol. 21, No. 3, University of California Press, Berkeley CA 1974., pp. 439-443.

²⁶ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op.cit.*, стр. 14.

²⁷ Давидовић Душан, *op.cit.* стр. 11.

²⁸ Детаљније о историјском развоју приватне безбедности у Србији, види у Глави V дисертације.

нарасли обзиром да су Сједињене Америчке Државе постале водећа светска сила.²⁹ Други светски рат је на одређени начин био и значајан катализатор раста приватне безбедности. Наиме, обзиром да је дошло до значајног повећања индустријске производње, држава је тражила појачане мере заштите у свим сферама пословања, а посебно у сектору војне индустрије. Тако је Влада САД у то време постојећим чуварима индустријских корпорација, дала статус „помоћног особља војне полиције“, док су за њихову обуку биле задужене локалне агенције за обезбеђење.³⁰

Главни фактори који су служили као подстицај за раст приватне индустрије безбедности у САД били су: нагли раст комерцијалног сектора, емиграциона експанзија у Америци и немогућност јавних полицијских агенција да обезбеде безбедност приватног бизниса. Јавна полиција је деловала је углавном у градским подручјима у оквиру својих надлежности и територије, док је интерес приватног бизниса покривао огромне области и условио је запошљавање сопствених заштитних јединица. То су разлози због којих се у то време јављају два програма заштите индустријске безбедности, као *самосталних служби при индустријским корпорацијама и професионалних организација*, те у виду агенцијских послова идентичне намене.³¹

Међутим, у савременом друштву, опасност по имовину грађана и привредних субјеката се вишеструко увећала појавом различитих врста и облика угрожавања, али и модернизовањем и усавршавањем начина и средства тог угрожавања. Осим тога што се проширио круг штићених вредности а приватни власници постали заинтересовани за додатно обезбеђење своје имовине и профита, нови облици криминалитета доводе у питање постојеће капацитете државних органа да им се ефикасно супротставе, пре свега у сфери превентивне делатности.

Ипак, у већини развијених земаља тржиште приватне безбедности се почиње нагло развијати почетком 70-их година XX века, са експанзијом међународних терористичких активности,³² праћених постављањем експлозивних направа, киднаповањима и тражењем откупа за власнике и менаџере великих корпорација, атентатима на политичаре и друге утицајне личности (отмицама авиона, изнудама и друго), прерастајући у комплексан сектор, који све више добија обележје привредне гране, чију природу и карактер можда описује сам термин који се најчешће користи у западној литератури – „Индустрија приватне безбедности» (енг. *Industry of private security*).³³

Са увођењем тржишне економије у земљама у транзицији, и у Србији долази до ширења приватног власништва, стварања средње и више класе, повећању страних инвестиција и приватизацији предузећа. Међутим, све те промене су рањиве на криминал и друге облике угрожавања и изискују потребе за услугама приватне

²⁹ Green Gion, op.cit. pp. 12.

³⁰ Видети: Hess M. Kären, *Introduction to Private Security* (Fifth Edition), Cengage Learning Inc, Stamford CT 2009., pp. 28.

³¹ Даничић Милан, Стајић Љубомир, op.cit. стр. 15.

³² Терористички напади на САД 11. септембра 2001. године драматично су променили и повећали улогу приватног обезбеђења у заштити свих аспеката живота у тој земљи. Од тада је дошло до наглог повећања броја особља приватних безбедносних компанија, у којима флукуација кадра на годишњем нивоу прелази милон људи, остварени профити прелазе милијарду УСД годишње. Уз то, ове компаније штите око 85% критичне инфраструктуре САД. Hess M. Kären, op.cit. pp. 30.

³³ У САД и на Западу под овим термином се обухватају активности приватних организација и корпорација, специјализованих за послове и задатке у безбедном и одбрамбеном подручју. Такође, овај термин означава и привреду приватне безбедности, односно безбедност постаје привредна делатност која зарађује и ствара профит. Шире: Carafano J. James, *Private Sector, Public Wars; Contractors in Combat – Afghanistan, Iraq and Future Conflict*, Praeger Security International, Westport CT 2008., pp. 66.

безбедности.³⁴ Наиме, процес својинске трансформације и транзиције у Србији одвијао се без адекватног система обезбеђења који би био прилагођен заштити свих облика својине. Са отварањем процеса приватизације, јавна предузећа у области инфраструктуре (како на националном, тако и на локалном нивоу) прешла су у државну својину, а комерцијални привредни сектор је најпре корпоративан, а потом приватизован.³⁵

Транзиција, приватизација и приближавање тржишној привреди довели су и до процеса приватизације сектора безбедности,³⁶ а генерално и до стварања специјализованог тржишта за одређене услуге безбедности, посебно у домену заштите имовине и лица, као једног од битних чинилаца привредног пословања. Сама чињеница да услед непажње, немара, па и зле намере и других разлога може доћи до пожара и паљевина, хаварија, саботажа, одавања пословних тајни,³⁷ крађа и сличних облика угрожавања имовине и људи, довољно говори колико се пажње мора посветити превенцији, односно обезбеђењу и заштити тих вредности. У тим околностима, пословни субјекти ангажују телохранитеље, финансијске институције траже физичку заштиту својих објеката и блиндиране аутомобиле за транспорт новца, припадници средње класе купују електронске алармне системе за своје куће. Суочене са таквом опасношћу од криминала, знатан број пословних компанија окреће се алтернативама у осигурању безбедности своје имовине и производних процеса, било самосталним старањем о сопственој безбедности, било запошљавањем служби за обезбеђење. Овакав вид организације система заштите и безбедности лица, имовине и пословања, у литератури се означава и као „корпоративна безбедност“.³⁸

У теорији често нема разлике између приватне и корпоративне безбедности. Међутим, извесно је да се корпоративна³⁹ безбедност (corporate security) не може поистовећивати са приватном безбедношћу (private security), јер је приватна безбедност шири појам од корпоративне безбедности. Наиме, приватна безбедност поред послова приватног обезбеђења лица, имовине и пословања, обухвата и послове приватних војних компанија и многе друге на комерцијалној основи послове безбедности (плаћеници, приватизоване казнене установе, различити облици тзв. учешћа грађана у контроли криминалитета, и друго). Корпоративна безбедност се организује и спроводи унутар пословних компанија, а обухвата и послове који се, по правилу, из различитих разлога не поверавају специјализованим субјектима приватне безбедности (business intelligence⁴⁰,

³⁴ Према М.Даничићу, најчешћи, а уједно и најопаснији облик угрожавања лица, имовине и пословања су криминалитет и друге социјално-патолошке појаве (алкохолизам, употреба опојних дрога и друго), Шире: Даничић Милан, *Обезбеђење лица и имовине предузећа у Републици Српској*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука 2005., стр. 59-60.

³⁵ Видети: Лабус Мирољуб, „Корпоративни сектор у Србији: народни капитализам или тајкунизација“, у: Кнежевић Гашо (ур.), *Зборник радова у част професора Добросава Митровића*, Правни факултет, Београд 2007., стр. 392.

³⁶ Приватизација безбедности је дугорочни тренд који оставља дубоке последице на природу државе и њен монопол у примени силе.

³⁷ Пословна тајна представља скуп података и информација који се користе у пословању, а који пословном субјекту припадају, доносе економску корист и обезбеђују одређене предности над конкуренцијом. Предмет пословне тајне, могу бити производни поступци, технологије, изуми, методе пословања, састојци одређеног производа, садржај пословног уговора и друго. Према: Katulić Tihomir, *Uvod u zaštitu intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj*, CARNet – Hrvatska istraživačka i akademska mreža, Zagreb 2006., стр. 50.

³⁸ Упореди: Кешетовић Желимир, Кековић Зоран, *Системи кризног менаџмента*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука 2008., стр. 24.

³⁹ Корен речи корпорација је од латинског израза *corpus* (тело).

⁴⁰ Термин представља скуп методологија и концепата за прикупљање, анализу и дистрибуцију информација уз помоћ различитих софтверских алата, а такође и способност схватања и брзог сналажења пословног менаџмента у новим условима пословања; Према: Fehring Dale, Hohhof Bonnie

заштита од индустријске/пословне шпијунаже⁴¹, информациона безбедност, безбедност уговорених послова са државним структурама).⁴²

Имајући у виду наведено, сложеност савремених унутрашњих конфликта узроковала је убрзан раст феномена приватизације безбедносних функција, што је довело до њихове приватизације у областима које су у ранијем периоду биле резервисане за војне, безбедносне и полицијске структуре, а чији обим у различитим државама зависи од законских оквира, безбедносних изазова⁴³ претњи⁴⁴ и ризика⁴⁵ као и од институционалних капацитета земље.

У том контексту, крајем XX века у свету је дошло до експанзије приватне безбедности, која постаје све значајнија привредна грана, у оквиру које се обрћу велика новчана средства, са тенденцијом даље експанзије. Тај процес карактеришу бројне специфичности и разлике које су пратиле развој приватне безбедности у развијеним земљама у односу на земље у развоју. Постало је уобичајено да се приватизација безбедности у развијеним западним земљама објашњава захтевима за већом ефикасношћу државних институција и на њих је одговорено маркетингом јавне управе. Тако су развијене земље развиле концепт тзв. „заједничке безбедности“ („joint security“),⁴⁶ који

(eds.), *Competitive Intelligence Ethics: Navigating the Gray Zone*, Competitive Intelligence Foundation, Alexandria VA 2006., pp. 115.

⁴¹ Према дефиницији Националног бироа за контраобавештајне послове САД (Office of the National Counterintelligence Executive - ONCIX), индустријска шпијунажа је активност коју предузимају иностране владе или компаније а с циљем прибављања пословних тајни. Видети опширније: *Office of the National Counterintelligence Executive Annual Report to Congress on Foreign Economic Collection and Industrial Espionage*, Washington DC 2009., pp. 7-8 (http://www.ncix.gov/publications/reports/fecie_all/fecie_2008/2008,FECIE Blue.pdf)

⁴² Упореди: Матић Горан, „Правни аспекти физичко-техничког обезбеђења у приватном сектору безбедности“, *Правни информатор* бр. 9, Београд 2006., стр. 61.

⁴³ *Изазове* можемо окарактерисати као тешкоће, узрок нечега, као потенцијалне облике угрожавања вредности одређеног објекта. Они су у почетку вредносно неутрални, пошто се тек одговором, реаговањем на њих добија предзнак њихове вредности – било позитивне или негативне. Према томе, изазови су најшири облици угрожавања и у себи садрже и ризике и претње. Изазови су потенцијални облици угрожавања стабилности и суверенитета државе и идентитета појединца и друштва. Они у себи садрже бројне, вишесмерне, облике угрожавања – из војног, политичког, економског, социјеталног и еколошког сектора безбедности. У изазове који генеришу политичке, економске и безбедносне ризике и претње спадају: неравномерно црпљење природних богатстава и распоређеност материјалног и духовног богатства, као и неравномерни научни и технолошки развој, демографска експлозија и велике миграције, унификација и глобализација („вестернизација“) културе, итд. Опширније: Орлић Дејан, „Појмовно одређивање изазова, ризика и претњи у процесу преобликовања међународне безбедности“, Војно дело, бр. 3, Београд, 2004., стр. 76-93.

⁴⁴ *Претње* су коначни, најдиректнији извод, манифестација изазова и ризика. Оне се непосредно односе на објекат, са свесном намером да му се нанесе штета или стави у изглед намера наношења неког зла са позиције силе, како би се објекти претње присилили на одређене уступке. Као непосредни облици угрожавања, претње имају јасне и одређене облике угрожавања (рат, економске санкције, терористички напади и др.), и носе у себи изразито негативну вредност претећи да угрозе сам опстанак одређеног објекта. Упореди: Milburn W. Thomas, Watman H. Kenneth, *On the Nature of Threat: a Social Psychological Analysis*, Praeger, New York 1981., pp. 115-116.

⁴⁵ *Ризици* произлазе из изазова и у себи носе конкретне претње. Они, као нижи облик угрожавања, посредно излажу опасности одређени објекат и у себи носе негативан предзнак, али уз могућност избегавања тих ризика уз повољно решење и коначни исход. Конкретније, у питању су посредни облици угрожавања суверенитета и идентитета држава и друштва, односно лица и имовине, који се манифестују кроз одређеније и ограниченије облике војног, политичког, економског, социјеталног и еколошког сектора и доводе их у стање извесније опасности у односу на изазове. Упореди: *Правна енциклопедија*, Савремена администрација, Београд 1979., стр. 1226.

⁴⁶ У развијеним западним државама се овај концепт дефинише као концепт тзв. „заједничке безбедности“ („joint security“), који подразумева сарадњу између државних и неконвенционалних субјеката безбедности, при чему се недржавни сектор сматра млађим партнером у пословима очувања јавне

подразумева сарадњу између државних и неконвенционалних субјеката безбедности, где је приватна безбедност третирана као подсистем националне безбедности, са дефинисаном правном регулативом функција субјеката приватне безбедности. У Србији је пак тај подстицај дошао због потпуне неефикасности (слома) државе приликом обављања њених основних функција. Тако су се у Србији након Другог светског рата и реалног стања да полицијске службе нису биле у стању да се ефикасно изборе са повећаним криминалом и заштитом приватне имовине, профилисала два подсистема индустријске безбедности: безбедност у оквиру корпорација и активности професионалних агенција.⁴⁷

Управо наведени процес условило да се многобројни послови безбедности лица и имовине поверавају приватним компанијама на уговорној основи, где је кључна реч постала *outsourcing* (обављање безбедносних послова од стране приватне безбедносне компаније уз накнаду, који су уобичајено било у надлежност државе).⁴⁸ Овакво стање омогућило је јавним субјектима безбедности (полиција и други државни органи) да се усредсреде на основне активности (најопасније облике угрожавања), а да се „периферне“ активности, као што су логистика и одржавање технолошки софистицираних система, обука, обезбеђење објеката и слично, повере приватним актерима безбедности.

С друге стране у великим привредним системима и организацијама, ствара се једна нова безбедност коју називамо „интегрална безбедност“, која пружа могућност јединствене процене ризика, дефинисање јединствених мера заштите и јединствено поступање у остваривању пословних циљева. Она даје шансу за усвајање јединствене безбедносне политике као интегралног дела укупне пословне политике и, на другој страни, укупне националне политике безбедности, као и њену реализацију у пракси.⁴⁹

Полазећи од изнетог, може се констатовати да се у савременим друштвеним условима које карактеришу велике социјалне и економске промене, суочавамо са различитим облицима угрожавања, чиме се опасност по живот и имовину грађана вишеструко увећава. С тога, извесна је нужност реструктурирања старог и успостављања новог, адекватног и уређеног система заштите личне и имовинске сигурности, прилагођеног савременим изазовима, ризицима и претњама по безбедност лица, имовине и пословања. У таквој ситуацији држава није у могућности да обезбеди адекватно присуство полицијских органа у сваком тренутку и на сваком месту, што је узрок деформација које се често појављују у раду полицијских органа (бирокупатизација, политизација, преоптерећеност великим обимом послова, неповерење грађана у њихов рад итд.) и оправдано доводи у питање способност њиховог поступања.

Због таквог односа стања у друштву грађани су заинтересовани да добију виши степен заштите⁵⁰ од оног који им држава може пружити орјентишући се на приватну безбедност, где функционисање приватне безбедности није конкуренција држави и њеним надлежним органима и службама, већ представља израз потребе друштва, сопственика капитала и грађана да, у сарадњи са институцијама државе, буде повећан ниво личне и имовинске безбедности свих чланова друштва. На основу изнетог, може се

безбедности. Упореди: Кековић Зоран, *Теорија система безбедности*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2009., стр. 73.

⁴⁷ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *Приватна безбедност*, ВШУП, Бања Лука 2008., стр. 15.

⁴⁸ Детаљније: Тоупе Sewell Patrick, „Private Security Companies: The Reasons Why“, *Military Technology*, Vol. 31, Issue 3, Mönch Publishing Group, Bonn 2007., pp. 60-61.

⁴⁹ Видети: Кешетовић Желимир, Симоновић Бранислав, „Сектор корпоративне и приватне безбедности у Србији“, *Годишњак факултета безбедности*, Београд 2009., стр. 166.

⁵⁰ Основ приватне безбедности се налази у индивидуалном праву појединца на самозаштиту, односно непосредном безбедносном интересу сваког човека, да и он сам нешто учини на својој заштити, коју он споразумом преноси на приватне актере безбедности. Према: Javorović Božidar, „Terorizam“, *Policija i sigurnost*“, br. 1-2/97, MUP Republike Hrvatske, Zagreb, 1997., str. 52.

закључити да се основни корени приватне безбедности налазе у „делегирању“ социјалних функција полиције, односно приватизацији послова безбедности у друштву, обзиром да приватна безбедност представља природни изданак индивидуалне самоодбране, која има своју нит у комерцијалној варијанти разних укључивања грађана и правних лица у активности које су раније биле у искључивој надлежности полиције.

1.1.1. Теоријске основе настанка приватне безбедности

У теорији и науци егзистирају извесна промишљања и идеје која су у основи подстакла процес настанка и развоја различитих облика реакције друштва на неприхватљива понашања, што је условило појаву и првих теоријских основа настанка различитих облика приватне безбедности.⁵¹

Тако, покрет „*Нова друштвена одбрана*“ међу првима истиче да се друштвена одбрана ставља у центар шире социјалне политике, где се друштвеност доживљава као одговор чланова заједнице на природне потребе појединца, између осталог и лична и имовинска безбедносту, при чему је социјална сарадња свих неопходна за обезбеђење слободе сваког појединца. У савременом значењу, покрет „нова друштвена одбрана“ се залаже за „дејуридизацију и социјализацију“ реакције друштва на криминала, са изналагањем алтернативних, односно ванправних средстава, при чему лично и колективно предузимање мера мора бити истовремено.⁵²

Представници „*Интеракционизма и теорије етикетирања*“ (Wheeler Stanton, Cotrell Leonard, Romasco Anne) наводе да девијантност представља интеракцију особе која чини једно дело и оних који на то дело реагују, наводећи да постојање констатног међуодноса истих, по природи ствари, утиче на појаву разних облика неформалне реакције друштва (етикетирање, стварање стереотипа криминалца и др.) на њихова недозвољена понашања. Код механизма „етикетирања“ представници интеракционизма и теорије етикетирања наводе да у случајевима службене интервенције деликвенту се у очима суседа и чланова породице отежава да поново обавља конвенционалне активности, па се исти залажу за изналагање нових облика реакције друштва на неприхватљива понашања, како би дугорочно била смањена могућност понављања криминалног акта. Међутим, код механизма „стереотипа криминалца“ представници ове теорије указују на постојање непосредне везе механизма „етикетирања“ и „стеротипа криминалца“, где стеротип развија осећај угрожености осталих грађана од таквих лица, са потребом појачане контроле њихове делатности. Такође, представници ове теорије наводе да унапред створен имиџ деликвента може усмерити формалну рекацију друштва само одређеном типу криминалитета, где други облици неприхватљивог понашања остају без реакције.⁵³

Представници теоријског правца „*Радикалне (критичке) криминологије*“ (Louk Hulsman, Ian Taylor, Jock Young, Elliot Currie) истичу да унутар злочина и његове

⁵¹ Планирани пројекат истраживања са предвиђеним садржајем рада налаже да теоријско истраживање првих промишљања и идеја настанка и развоја приватне безбедности, обухвати само у основи оне теоријски правце, перспективе, приступе и теорије, који указују на прве обресе алтернативних средстава неформалне реакције друштва на различите облике угрожавања, као и то да приватна безбедност представља део укупне безбедности која увек допуњује полицију.

⁵² Оснивач овог покрета је Filippo Gramatica, по којем сарадња између свих у друштву је неопходна, да би се обезбедило поштовање слободе сваког појединца. Опширније: Chapman Duane, „Стереотип криминалаца“, у: Игњатовић Ђорђе (ур.), *Криминолошко наслеђе* (зборник текстова), Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2006., стр. 223- 228.

⁵³ Детаљније: Wheeler Stanton, Cotrell Leonard, Romasco Anne, „Процес етикетирања“, у: Игњатовић Ђорђе (ур.), *Криминолошко наслеђе* (зборник текстова), Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2006., стр. 229-252.

контроле, односно реакције постоји двострука иронија, да криминално понашање које је под утицајем суштинских вредности друштва (индивидуализам и поседовање), подстичу установе друштва као што су образовање и рад, и друга иронија, где кривично правосуђе својим активностима (појачавањем стереотипа и жигосањем) ствара од људи криминалце.⁵⁴ С тога, представници овог теоријског правца предлажу нову политику реакције друштва на криминалитет, која ће се заснивати на визији „социјалне правде“ са три централне категорије: а) превенција криминалитета, б) положај жртве и ц) безбедност, као правна вредност и део социо-економске политике сваког друштва.

Одређени подстрек настанку алтернативних облика реакције друштва на различита угрожавања дају и промишљања теорије „*Прображај јавне власти у одговору јавну службу*“ француског аутора Леона Дигија.⁵⁵ Тако, Диги наводи да је цео систем јавног права суверена власт народа организованог у државу, као творевина дуге историјске прошлости, при чему је ограничење суверене власти једино засновано на природним правима појединаца. У таквим односима, обавеза државе је да се што боље организује у заштити личних права појединаца, где постоји забрана за државу да ограничи ова права преко онога што је потребно да би се заштитила права свих, са обавезом да формира и омогући одговорно вршење јавних служби (полиције, правосуђа, одбране) у друштву.

Представници „*The economic theory*“ Шеринг и Стенинг, наводе да приватни сектор безбедности је тип полиције који није комплементаран, већ конкурентан јавној полицији, при чему он генерално одговара приватном клијенту, где је због тога превенција на губитку. Поменути аутори наводе две теоријске перспективе развоја „приватног полисинга“. Прва теоријска перспектива је, „Радикална перспектива“, она указује на разлоге развоја приватног полисинга као последице кризе капитализма.

Наиме, развој индустрије стварао је код корпорација страх од угрожености целокупне имовине, због чега су се исте окренуле приватном полисингу као извору сопствене заштите. Други моменат је заштита банака у удаљеним руралним областима где су власници били принуђени да организују приватне службе обезбеђења, у којима су радили и приватни истражитељи задужени за унутрашњу безбедност компанија (спречавање саботажа, шпијунаже, радничких бунтова и друго). Друга теоријска перспектива је „Либерално-демократска перспектива“, која развој приватног полисинга види као последицу растућих захтева према полицији у модерном друштву које она не може да задовољи, што значи да је развој приватног полисинга у директној вези са растом приватног власништва (тржни центри, објекти за забаву, пословни простори и друго).⁵⁶

Теоријски приступ „*Нови институционализам*“ Хола и Тејлора,⁵⁷ бави се проучавањем активности приватних војних компанија на националном и међународном нивоу. То је приступ који настоји да објасни ефекте јавних институција на понашање појединаца и организација у окружењу, а посебно у вези са променама карактеристика земаља, инструмената обезбеђења и специфичним улогама и мисијама приватних војних компанија у свету. Овај теоријски приступ истиче да су културне, социолошке и структурне разлике у свакој земљи толико видне, да су њихове рефлексije огромне на организацију институција у различитим земљама, што може утицати и на односе између

⁵⁴ Игњатовић Ђорђе (ур.), *Криминолошко наслеђе* (зборник текстова), op.cit. стр. 266-270.

⁵⁵ Опширније: Диги Леон, *Преображај јавног права*, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд 1929., стр. 13-20.

⁵⁶ Опширније: Shearing D. Clifford, Stenning C. Philip, „Police perception of private security“, *Canadian Police College Journal*, Vol. 9, No. 2, Canadian Police College, Ottawa 1985., pp. 127-153

⁵⁷ Према: Hall A.Peter, Taylor C. Rosemary, „Political Science and There New Institutionalisms“, *Political Studies*, Vol. 44, No. 5, Wiley-Blackwell, Hoboken NJ 1996., pp. 936.

националних и међународних организација а тиме и на улогу и задатке приватних војних компанија..

Према „*Junior-partner theory*“ коју су предложили Џемс Какалик и Сорел Вајлдхорн, приватна полиција је део укупне безбедности која редовно допуњује државну полицију, обзиром да су владе прихватиле право сваког појединца да заштити сопствену имовину. По истима, приватни сектор безбедности почиње тамо где су владине операције заустављене. Представници ове теорије постављају јасну линију раздвајања између задатака приватног и државног сектора безбедности, нагалашавајући да између њих постоји одређено партнерство, па се по њима приватни сектор мора приоритено фокусирати на делатности спречавања, а владине институције на делатности репресије.⁵⁸

Под утицајем идеја наведених теоријских праваца, перспектива и приступа, као и због проблема у функционисању органа кривично-правног прогона, односно немоћи класичних казни и неуспеха идеје ресоцијализације, различити аутори отварају питања способности државе да осигура безбедност грађана, при чему има и ставова да је слабост многих држава уствари неспособност да се изборе са порастом криминала, подстичући потребу проналажења алтернативних облика реакције на неприхватљива понашања, који би били ефикаснији уз одсуство ретрибутивних својстава.⁵⁹ Тако Н. Саут истиче да је дошло време да неке послове у области безбедности тржиште може боље да обави од традиционалних органа формалне социјалне контроле,⁶⁰ док Д. Бејли и К. Шеринг наводе да држава у условима упоредог деловања приватног сектора безбедности мора да сачува идеал јавног – општег добра у односу на индивидуално добро, указујући на три јавна интереса (правда, једнакост и квалитет услуга) која се морају испоштовати током трансформације система заштите личне и имовинске безбедности грађана.⁶¹

1.1.2. Појам и врсте приватне безбедности

У одређивању појма приватна безбедност неопходно је претходно поћи од значења садржаја неколико термина: „безбедност“ у теорији, нормативи и пракси има више значења, при чему се још увек води расправа о томе шта је безбедност уопште: систем, делатност, функција, организација или стање;⁶² „полицијско деловање“ (eng. *policing*) и термин „полиција“ (eng. *police*), обзиром да корене приватне безбедности налазимо у индивидуалном праву појединца и сопственика капитала на самозаштиту, као и у „делегирању“ социјалних функција полиције, односно приватизацији послова безбедности у друштву.

Безбедност је у различитим историјским периодима и у различитим друштвеним уређењима и околностима различито схватана. То схватање је најчешће полазило од тога ко дефинише шта је безбедност и које се вредности морају штитити системом безбедности. Тако је у неким друштвима вредност која се мора штитити власт властодржаца, у другим је то држава, у трећим класа на власти, у четвртим монархија, у

⁵⁸ Према: Hoogenboom A. Bob, “Crisis in de Misdaadanalyse”, in: Kamerling Jacobus, Verhoog Willem, Keuleneer Luc (eds), *Vijftien over Forensische Accountancy*, Amsterdam, Koninklijke NIVRA, Amsterdam 1998., pp. 73-75.

⁵⁹ Детаљније: Garland David, “The limits of sovereign state: strategies of crime control in contemporary society“, *British Journal of Criminology*, Vol. 36, No. 4, Oxford University Press, Oxford UK 1996., pp. 445-471.

⁶⁰ Шире: South Nigel, „Privatizing policing in the European Market: Some Issues for Theory, Policy and Research“, *European Sociological Review*, Vol. 10, No. 3, Oxford UK, 1994, pp. 219-231.

⁶¹ Упореди: Bayley H. David; Shearing D. Clifford, *The New Structure of Policing: Description, Conceptualization, and Research Agenda*, National Institute of Justice Research Report, Washington DC 2001., pp. 29-32.

⁶² Према: Симић Драган, *Наука о безбедности - савремени приступи безбедности*, Службени лист СРЈ & Факултет политичких наука, Београд 2002., стр. 22.

петим приватна имовина, у шестим понешто од свега тога итд. Основни спорови у дефинисању појма безбедности потичу од вредносних ставова, односно које вредности данас треба да се штите, да ли су то физичка и имовинска безбедност, људска права и слободе, политичка независност, територијални интегритет, међународни мир и слично. У теорији и пракси се уочавају одређене недоумице које стварају два појма у енглеском језику (safety и security), који у преводу на српски и више других језика значе безбедност/сигурност. Међутим, оба појма на енглеском језику значе деловање ради елиминисања ризика, опасности и угрожавања.⁶³

Већина теоретичара у одређивању појма безбедности полази од теорије система, према којој се свака појава у природи или друштву може посматрати као складан систем сачињен од низа потпојава или подсистема, који се помоћу јединствене функције и организације повезују у систем.⁶⁴ Сходно томе, појам система обухвата следеће елементе: постављени циљ због којег постоји систем, снаге и средства за остваривање циља, структуру елемената система преко којих се остварују поједине активности, скуп активности којима се тај циљ може остварити и функције структурних елемената ради остваривања циља. Изведено из тога, систем безбедности би представљао начин организовања државе који има за циљ заштиту државе од свих извора, облика и врста опасности, као и начине деловања за заштиту основних друштвених вредности од тих опасности али и од других облика угрожавања, односно активности појединих органа које се спроводе ради заштите одређених друштвених вредности утврђених уставом и одговарајућим законским прописима.⁶⁵ Циљ тих активности јесте свеобухватна заштићеност референтних вредности и интереса од угрожавања, при чему је систем безбедности састављен од више хоризонтално, вертикално и дијагонално повезаних подсистема, тј. сектора који врше конкретне делатности у оквиру јединствене функције безбедности.

Основна функција система безбедности јесте превентивна, тј. да својим постојањем представља инструмент одвраћања. Уколико дође до непожељне активности, систем мора енергично, тј. репресивно да реагује - отклањањем узрока опасности и елиминисањем њихових носилаца на правно дозвољен начин. Уколико систем безбедности своју основну функцију остварује преко више облика активности, онда се он дели на онолико подсистема колико има облика активности, тако да се за сваки облик активности организују посебне снаге и средства, које имају своје норме и правила.⁶⁶

У теорији су присутна и схватања која безбедност одређују као функцију, стање или организацију.⁶⁷ Безбедност као функција је нераздвојни атрибут државе и подразумева послове безбедности ради заштите одређених вредности. Пошто су за обављање послова безбедности одређени и одговарајући органи и службе, у том смислу безбедност се може схватити као организација, јер држава, у циљу заштите одређених добара и интереса, организује вршење послова безбедности.

Према томе, „безбедност је појам са вишеструким значењем, а подразумева слободу од страха, претњи и физичког насиља, односно „безбедност" данас представља жељено стање система, које се постиже елиминисањем претњи и ризика који долазе из

⁶³ Опширније: Остојић Момир, „Научни проблеми теоријске дефиниције безбедности као основе за дефинисање приватне безбедности“, *Зборник радова «Први међународни скуп приватна безбедност – стање и перспективе»*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008., стр. 181-202.

⁶⁴ Видети: Стевановић Обрад, Субошић Дане, „Организациони системи с посебним освртом на системе безбедности“, у: Кековић Зоран (ур.), *Системи безбедности* (хрестоматија), Факултет безбедности, Београд 2007., стр. 15.

⁶⁵ Кековић Зоран, *op. cit.* стр. 73.

⁶⁶ Видети: Мијалковић Саша, Кесеровић Драгомир, *Основи безбједности*, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука 2010, стр. 50.

⁶⁷ Упореди: Бошковић Мићо, *Систем обезбеђења*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997., стр.11.

система и изван њега“.⁶⁸ Тиме, општа безбедност представља основ приватне безбедности, која се може одредити као подсистем у систему националне безбедности, и чији основ деловања су углавном уговори склопљени између субјеката који врше наведене послове и наручиоца послова.⁶⁹

Термин полиција свој корен има у грчкој речи *polis* која је означавала град и старој Грчкој. Још је Аристотел⁷⁰ овим термином означавао идеални облик државног уређења, где су обављање полицијских задатака вршили посебни органи (чувари, астиноми и други). У том периоду старешине заједнице примењивали су санкције за све видове одступања, као прототип државних институција власти, па је временом држава постала једини орган друштвене регулације, користећи силу да би се појединци понашали у складу са регулативним правилима.⁷¹ У литератури се наводи да термин „полиција“ односи на једну посебну организацију која се бори против криминала, одржава јавни ред и мир и врши многе друге функције социјалног сервиса, док се термин „полисинг“ односи на један социјални процес, чији су чиниоци и полиција, али и многи други (школе, удружења родитеља, цркве, омладински клубови и удружења, медији) који у том процесу учествују.⁷²

Реч „полиција“ се данас користи у више значења, при чему најчешће означава посебну државну службу, тј. орган државне управе задужен за одржавање јавног реда, постојећег уређења и јавног поретка, превенцију и репресију криминалитета, извршавање закона, те заштиту личне и имовинске сигурности грађана. Исто тако, реч полиција означава и делатност коју ова служба врши, њене припаднике, па и објекте у којима је смештена.⁷³ Уочљива је и социјална функција полиције, као део друштвене регулације који има за циљ очување одређених вредности и обичаја, обезбеђеивање реда и мира, заштите личне и имовинске сигурности, општих интереса, решавање сукоба између појединаца и група у друштву, као и превенција и откривање криминала и пружање услужних функција грађанима. Овакво одређење функције полиције даје могућност преношења појединих полицијских послова другим субјектима који су ван система државне управе.⁷⁴

Policing је иначе термин који се преовлађујуће користи у литератури са енглеског говорног подручја. У слободном преводу који је у духу српског језика значи "полицијско деловање". Тај израз не треба мешати са изразом "деловање полиције", које се односи искључиво на поступање полиције као државног органа и које представља само један сегмент "полисинга". У суштини „Policing“ представља „скуп свих делатности различитих институција, установа и органа које се спроводе превасходно с циљем заштите безбедности и борбе против криминалитета у превентивном и репресивном виду“. У том смислу, полисинг се разликује од много ширег концепта „социјалне контроле“, који укључује све што индиректно и директно доприноси одржању социјалног реда и мира (школе, удружења родитеља, цркве, омладински клубови, медији, разна удружења и друго). Другим речима, полисинг је један аспект социјалне

⁶⁸ Према: Ковач Митар, „Опредељујући чиниоци и фактори националне безбедности“, *Ауторизовано предавање*, Факултет цивилне одбране, Београд, 2002, стр. 3.

⁶⁹ Упореди: Бајагић Младен, *Основи безбедности*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2007., стр. 13.

⁷⁰ Видети: Aristotel. *Politika*, Globus & Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1988., str. 2.

⁷¹ Према: Pusić Eugen, *Upravni sistemi I*, Pravni fakultet, Zagreb 1985., str. 257.

⁷² Упореди: Давидовић Душан, „Класификације и тумачење приватног полисинга“, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања (ИКСИ)*, бр. 1-2, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд 2007., стр. 389-397.

⁷³ Видети: Вујаклија Милан, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд 1980., стр. 726.

⁷⁴ Према: Picard Etienne, *La notion de la police administrative*, Publications de l'Université de Rouen, Mont Saint Aignan FR 1986., стр. 228.

контроле који обједињује системе надзора, комбиноване са претњом санкцијама за нарушавање социјалног реда.⁷⁵

Аутори различито класификују „полисинг“, односно вршење полицијских послова, употребљавајући различите критеријуме и примењујући различита полазишта, која су подређена разноврсним социјалним контекстима у којима се полисинг осмишљава и спроводи. Тако Џонстон⁷⁶ идентификује четири категорије полисинга: 1) *приватну безбедност* (private security sector - обухвата приватне компаније које пружају услуге безбедности и/или производе намењене безбедности), 2) *хибридни полисинг* (чине га јавни субјекти (без полиције) са појединим приватним субјектима који су укључени у полисинг), 3) *полисинг који спроводе грађани* (полисинг организован од стране државе којег реализују грађани као добровољне полицијске формације - Neighbourhood Watch) и 4) *аутономни полисинг* (спроводе га грађани који нису под санкцијама државе, а најчешће су то добровољачке патроле)⁷⁷ Према другим ауторима, може се говорити о: протективном полисингу (обезбеђивање приватне имовине од свих облика угрожавања); обавештајном полисингу (делатност приватних истражитеља у области пружања и обраде информација; уговорном полисингу (приватне компаније за обезбеђење које пружају безбедносне услуге државним установама и институцијама); корпоративном полисингу (организовање, спровођење и надзор система интегралне безбедности у приватним компанијама од стране приватних компанија за безбедност).⁷⁸

Public policing се у литератури англосаксонских земаља редовно користи када се описује, пре свега, полицијско деловање саме полиције као органа јавне власти, тј. државног органа, због чега се у домаћој литератури као синоним за овај израз понекад користи израз "јавни сектор безбедности", а чешће израз "државни сектор безбедности". Насупрот томе, термин *private policing*, односно "приватно полицијско деловање" се од стране англосаксонских теоретичара употребљава када се описује, пре свега, деловање приватних предузећа и агенција на плану заштите безбедности. У том смислу се у литератури користи и појам "*private security*". Код нас се као синоним за овај израз најчешће користи појам "приватна безбедност - приватни сектор безбедности". Такође се користи и појам "недржавни сектор безбедности", који је шири од појма "приватни сектор безбедности", јер садржински обухвата и послове интерних служби обезбеђења (нпр. јавних предузећа, већих пословних организација) које обављају лица стално запослена у тим субјектима, а не припадници полиције или агенција за приватно обезбеђење.⁷⁹

Кесић разликује шире и уже дефинисање „приватног полицијског деловања“. У *ширем* смислу, приватно полицијско деловање дефинише се "као скуп организованих облика деловања добровољног и комерцијално усмереног недржавног особља чије примарне делатности укључују супротстављање криминалном понашању". Тако дефинисано приватно полицијско деловање сачињавају: 1) добровољно учешће грађана, 2) приватно

⁷⁵ Давидовић Душан, Кешетовић Желимир, „Професионализација и партнерство јавног и приватног сектора безбедности у Србији“, у: *Наука, безбедност, полиција*, Vol. 12, бр. 2, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2007., стр.6.

⁷⁶ Детаљније: Johnston Les, „Privatisation and the police function: from «new police» to «new policing»“ in: Reiner Robert, Cross Malcolm (eds.), *Beyond Law Order: Criminal Justice Policy and Politics in the 1990s*“, Palgrave Macmillan, Basingstoke UK 1992., pp. 18-40.

⁷⁷ Давидовић Душан, op. cit. стр. 20-21.

⁷⁸ Опширније: Joh E. Elizabeth „Conceptualizing the Private Police“, *Utah Law Review*, Vol. 2005, No. 2, Salt Lake City UT 2005., pp. 573-617.

⁷⁹ Шире: Кековић Зоран, „Савремени трендови у недржавном сектору безбедности“, у: Симоновић Бранислав (ур.), *Сузбијање криминалитета: Деценија после смрти професора Водинелића*, Правни факултет у Крагујевцу & Полицијска академија & Виша школа унутрашњих послова, Крагујевац 2004., стр. 588.

обезбеђење и 3) приватна детективска делатност. У *ужем* смислу, приватно полицијско деловање би се могао дефинисати "као скуп правно утемељених делатности, професионалног типа, ван оквира надлежности државних органа, које су организоване ради пружања одређених услуга заштите личне и имовинске сигурности грађана и прикупљања информација по наруџбини. У овако одређен појам спадају: 1) уговорно обезбеђење – делатности приватних предузећа и агенција специјализованих за пружање услуга физичко-техничког обезбеђења на уговорној основи, 2) унутрашње (сопствено) обезбеђење и 3) приватна детективска делатност.⁸⁰ Према другим мишљењима, под термином „Private policing“ треба подразумевати бројне законом дозвољене форме услуга организованог, комерцијално усмереног особља чије примарне делатности укључују контролу криминала, заштиту имовине и живота и одржавање реда.⁸¹ Развој приватног полисинга био је условљен раскоракот између потреба да се одговори на све веће захтеве за безбедносним услугама од стране полиције и финансијских могућности државе да их задовољи.

Теоријска настојања да се дефинише приватна безбедност до сада нису дала општеприхваћене резултате, па у теорији егзистира мноштво дефиниција приватне безбедности. Тако је приватна безбедност још 1976. године дефинисана у извештају Владе САД као делатност приватно финансираних бизнис ентитета и организација и samozапослених лица, који пружају услуге повезане са безбедношћу, специфицираној клијентели хонорарно, лицима или ентитетима који их унајмљују или упошљавају, или пак раде сами за себе, са циљем заштите људи, приватне имовине или интереса од различитих ризика.⁸²

Британски аутор Нејџел Саут дефинише приватну безбедност као „збир услуга и производа, хонорарно запослених појединаца у приватним компанијама, које нуде робу и услуге клијентима на комерцијалној основи у циљу заштите лица, имовине и њихових интереса од разних облика опасности“.⁸³ Према канадском теоретичару М. Форкаду, приватна безбедност представља „свеукупност активности, услуга, мера и средстава намењених за заштиту приватне својине, информација и лица, а које се нуде и обезбеђују у оквирима приватног тржишта“.⁸⁴ Према неким другим мишљењима, термин приватна безбедност може имати двојако значење. Он може означавати, пружање услуга безбедности које врше компаније у приватном власништву или саме те услуге, односно послове безбедности који се врше на захтев приватних лица или организација у приватном власништву. Међутим, није искључена могућност да поједини државни органи ангажују приватну компанију за пружање одређених безбедносних услуга, те се на тај начин и сам појам проширује. У најширем смислу, појам приватна безбедност могао би да значи „све безбедносне делатности које не обављају држава и њени органи“, док би приватни сектор безбедности обухватао приватне компаније које пружају услуге безбедности и/или производе намењене безбедности.⁸⁵

⁸⁰ Према: Кесић Зоран, *Приватни сектор у контроли криминалитета*, Досије студио, Београд 2009, стр. 11-15.

⁸¹ Упореди: Joh E. Elizabeth, „The Paradox of private policing“, *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 95, No. 1, Oxford University Press, Oxford UK 2004., pp. 49.

⁸² Видети: *Private Security: Report of the Task Force on Private Security*, US Government Printing Office, Washington DC 1976., pp. 4

⁸³ Видети: South Nigel, op. cit. pp. 221-223.

⁸⁴ Детаљније: Fourcaudot Martine, „*Etude descriptive des agences de sécurité au Québec – Rapport synthèse*“, Direction générale de la sécurité et de la prévention, ministère de la Sécurité publique, Sainte-Foy CA 1988., p. 16.

⁸⁵ Упореди: Митровић Љубинко, Павловић Гојко, *Систем безбједности Босне и Херцеговине - правни аспекти и актуелно стање*, Међународно удружење научних радника – AIS, Бања Лука 2012., стр. 205-208.

Треба имати у виду да у теорији егзистира шире и уже одређење појма приватне безбедности. *Шире одређење* тог појма полази од приватне безбедности као „скупа организованих облика деловања добровољног или комерцијално усмереног недржавног особља, са циљем остваривања сопствене заштите или заштите других, као и заштите одговарајућих лица, простора, објеката, пословања или делатности“.⁸⁶ *Уже одређење* појма приватне безбедности везује је за „скуп правно утемељених делатности, ван надлежности државних органа, чији су носиоци организовани ради професионалног пружања услуга заштите личне и имовинске сигурности и прикупљања информација, на уговорној основи“.⁸⁷

Неки аутори указују да приватна безбедност представља специфични подсистем у односу на систем безбедности у целини, при чему се синтагмом "приватни сектор безбедности" означавају и комерцијалне услуге безбедности које пружају предузећа за то регистрована, као и предузећа у приватном власништву која имају законске обавезе у погледу поштовања одређених безбедносно-заштитних стандарда и процедура.⁸⁸ Најзад, према М.Даничићу и Љ.Стајићу, приватна безбедност је планска, организована, на закону и на комерцијалној основи заснована самостална или заједничка делатност и функција организација, приватних и/или професионалних агенција, усмерених на сопствену заштиту или заштиту других, као и на заштиту одговарајућих лица, простора, објеката, пословања или делатности, а који нису покривени ексклузивном заштитом државних органа.⁸⁹

На основу изнетог, може се закључити да приватни сектор безбедности „представља ангажовање физичке компоненте и примену техничке компоненте, ради успешног проактивног (планирањем, одвраћањем и превенцијом) и реактивног (санацијом евентуално насталих последица) деловања с циљем спречавања или сузбијања појава угрожавања“. Носиоци ових послова су неполицијске службе безбедности - службе физичког и техничког обезбеђења, агенције за обезбеђивање личности, агенције за приватну детективску делатност, групе за интервенцију, превоз новца и других драгоцености, интерне редарске службе, и слично.⁹⁰

Када је реч о критеријумима на основу којих се може извршити подела приватне безбедности, у теорији егзистирају различите класификације: Тако је америчко струковно удружење ASIS (American Society for Industrial Security, односно ASIS International) извршило класификацију приватне безбедности, по делатностима, на четири основне групе: 1) *физичко обезбеђење* - односи се на заштиту људи, имовине, објеката, кроз ангажовање радника обезбеђења, безбедносних система и безбедносних процедура; 2) *безбедност информација* - односи се на чување поверљивих информација, приватних података, информација о имовини, инвестицијама, уговорима и интелектуалној средини; 3) *персонално обезбеђење* - односи се на обезбеђење интегритета и лојалности запослених у некој организацији (подразумева испитивање порекла и претходног живота запослених, разна здравствена тестирања и остале технике скенирања пре за-пошљавања и 4) *безбедност информационих система* - обухвата одржавање поверљивости, поузданости и употребљивости података створених, сакупљених, процесуираних и пренетих преко информационих система.⁹¹

⁸⁶ Према: Стајић Љубомир, *Основи система безбедности*, Правни факултет, Нови Сад 2008., стр 28.

⁸⁷ Дапчевић-Марковић Љиљана, *op.cit.* стр. 33.

⁸⁸ Према: Кековић Зоран, „Недржавни сектор безбедности: Како до стандарда?“, *Перјаник*, бр. 5, Подгорица 2004., стр. 89.

⁸⁹ Видети: Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 14.

⁹⁰ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op.cit.* стр. 19-20.

⁹¹ Видети: Давидовић Душан, „Приватна безбедност у Србији“, у: Цветковић Владимир (ур.), *Ризик, моћ, заштита*, Факултет безбедности Београд 2010., стр. 456.

Према Дејвиду Ширеру, приватна безбедност се дели на приватне војне компаније (*private military companies - PMC*) и приватне безбедносне компаније (*private security companies - PSC*). Разлике између њих су у томе што приватне војне компаније на комерцијалној бази пружају услуге и логистичку подршку војном сектору, док су приватне безбедносне компаније превасходно оријентисане на обезбеђење личне и имовинске заштите клијената, ка и на комерцијалне услуге у сфери управљања ризиком.⁹²

Када је реч о врстама приватне безбедности у Србији, једни аутори наводе да се послови приватне безбедности могу поделити у две групе, и то на послове физичко-техничког обезбеђења (обезбеђење објеката, лица и транспорта новчаних средстава и других драгоцености, обезбеђење јавних скупова, планирање, пројектовање и уградњу система техничке заштите) и на детективске послове,⁹³ док други аутори истичу да приватни сектор делује кроз своја три основна облика: приватно обезбеђење, приватну истражитељску делатност и деловање грађана⁹⁴ (тзв. „специфични добровољни облици полицијског деловања грађана“).⁹⁵

У теорији, за све облике тзв. „добровољног полицијског деловања грађана“ (енг. *voluntary citizen policing*) преовладава начелно мишљење да, с једне стране, наведени облици деловања, једном успостављени у одређеној области, стварају маркетиншке могућности за померање злочина у суседство, а да с друге стране, њихове активности директно доприносе спречавању стварања ризичних места и квартова, као и смањењу страха од криминала.⁹⁶

У развоју добровољног полицијског деловања грађана егзистирају две фазе⁹⁷: *прва фаза* обухвата деловање грађана као доминантни облик полицијског рада у одређеној заједници и њу чине традиционални облици полицијског деловања грађана (систем поверене заштите заједнице (енг. *System of mandatory community protection*), настао је у Енглеској од 872. до 901. у време владавине Краља Алфреда,⁹⁸ и вигинтализам (енг. *vigilance*).⁹⁹ *Друга фаза* се односи на учешће грађана као вид допуне деловања државне полиције, кроз различите облике полицијског деловања грађана (грађани добровољци

⁹² Опширније: Shearer David, *Private Armies and Military Intervention (The Adelphi Papers)*, Oxford University Press, Oxford UK 1998., pp. 23-24.

⁹³ Опширније: Крстић Остоја, *Криминалистичка превенција и прогностика*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука 2005., стр. 174.

⁹⁴ Дапчевић-Марковић Љиљана, *Право приватне безбедности*, Факултет за пословни менаџмент, Бар 2010., стр. 98. Суштина њиховог укључивања у безбедносне активности, огледала се у деловању у оквиру програма превенције криминала на нивоу локалне заједнице. Иначе, у раду се нисмо подробније бавили овим видовима приватне безбедности, обзиром на претежну правну неуређеност њиховог деловања, са ситуацијом нејасних процедура, непрофесионалног поступања, селективног ефекта и психофизичке ограничености ангажованог лица.

⁹⁵ Кесић Зоран, *op.cit.* стр. 31.

⁹⁶ Детаљније: Sklansky A. David, „The Private Police“, *U.C.L.A. Review*, Vol. 46, Berkeley CA 1999., pp. 1165-1287.

⁹⁷ Кесић Зоран, *op.cit.* стр. 31- 33.

⁹⁸ То је систем који се засновао на колективном обезбеђењу средстава за хапшење, притварање и спровођење до суда. Наведене делатности систем је реализовао под физичком пратњом или полагањем јемства за појављивање делинквента пред судом, Joh E. Elizabeth „Conceptualizing the Private Police“, *op. cit.* pp. 579-583.

⁹⁹ Реч „вигилант“ користи се за означавање стражара или добровољне јединице за одржавање реда и закона и кажњавање делинквентата у случајевима анархије. Вигилантизам као облик самоорганизовања грађана различито се одређује у литератури, једни аутори истичу да се ради о организованом деловању грађана против криминала и нереда. док други истичу да се ради о добровољном удруживању грађана ради заштите имовине и сигурности лица, Joh E. Elizabeth „Conceptualizing the Private Police“, *op. cit.* p. 582.

(енг. *volunteer citizens*),¹⁰⁰ суседско надзирање (енг. *Neighbourhood Watch*)¹⁰¹ и патроле грађана (енг. *Citizen patrol*)).¹⁰²

1.1.3. Значај приватне безбедности

У савременим демократским друштвима, придаје се посебан значај безбедности како на глобалном и државном, тако и на индивидуалном нивоу. Питање безбедности има приоритет у односу на остале сегменте друштвеног живота, који од њега зависе и са њим се прожимају. Због тога је природно да се безбедношћу, поред конвенционалних државних органа (полиција, службе безбедности, војска), све више баве и приватне компаније као додатни, алтернативни чиниоци безбедности. Један од разлога поменутог тренда је и тај што конвенционални органи у односу на личну и имовинску сигурност појединца, делују превентивно само у ширем смислу, а главно њихово деловање је концентрисано тек после нежељењег догађаја.

Околности у којима треба данас сагледавати значај приватне безбедности су: усложњавање послова државне управе (посебно полиције), повећање предузетничких активности, масовно приватно власништво, тржишна економија, формирање средње и више класе, повећање броја страних инвестиција, страх за сопствену и сигурност своје имовине и ограничени капацитет полиције да реши увећан и све различитији видови криминалитета.¹⁰³

Општи значај приватне безбедности огледа се у схватању субјеката приватне безбедности као чиниоца остваривања безбедности и смањења криминалитета, кроз правно уобличавање њиховог рада, повећање спокојства грађана у условима повећаног присуства и видљивости различитих облика заштите и контроле, често обраћање грађана припадницима приватне безбедности када уоче разна криминална или друга недопуштена понашања и кроз едукацију грађана како да се супротставе криминалитету и нарушавању сигурности (предузимање претходних превентивних мера и спречавање бекства извршиоца кривичног дела, обавештавање полиције, обезбеђење лица места и

¹⁰⁰ Овај облик деловања грађана односи се на добровољне активности у условима елементарних непогода и спашавања становништва и имовине, као и на држање одређених предавања у школским установама и слично. Овај облик укључивања грађана у извршавање наведених послова најчешће се односи на оне активности за које нису предвиђена законска овлашћења, као и у случајевима оних активности, где су потребна одговарајућа стручна знања са којима не располаже полиција и најприсутнији је у САД и Енглеској. Упореди: Sundeen A. Richard, Siegel B. Gilbert, „The Use of Volunteers by Police“, *Journal of Police Sciences and Administration*, Vol. 14, No 1, International Association of Chiefs of Police, Alexandria VA 1986., pp. 87-89.

¹⁰¹ Суседско надзирање, као облик добровољног полицијског деловања грађана, подразумева ангажовање грађана локалне заједнице у посматрању њених локација (нарочито ризичних места), заштити потенцијалних жртава злочина и мета напада и пријављивању сумњивих активности полицији. Према: Кривокапић Владимир, *Превенција криминалитета*, ВШУП, Бања Лука 2002., стр. 150.

Суседско надзирање своју основу проналази у теоријским схватањима да велики градови не могу бити успешно третирано као заједница, јер су стратегије и програми контроле криминала ефективнији када су прилагођени малим срединама, па различити аутори често овај облик деловања грађана и идентификују као концепт, односно програм, јер даје могућност охрабривања партнерских односа полиције и заједнице, као и развијање духа социјалне заједнице. Упореди: Симоновић Бранислав, *Рад полиције у заједници* (Community policing), МУП Републике Српске & Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука 2006., стр. 71.

¹⁰² Овај облик добровољног полицијског деловања грађана подразумева организован вид заштите једног подручја од спровођења криминалних активности. Присуство у грађанским патролама је добровољно, а њихов основни превентивни задатак је да патролирају унапред одређеним подручјем и да кад уоче појаву криминалитета, интервенишу лично или у сарадњи са полицијским службама. Патрола пружа осећај сигурности и симболизује закониту власт у тренутку када се повећава забринутост око ерозије власти. Видети: Button Mark, *Private Policing*, Willan Publishing, London 2002., p. 110.

¹⁰³ Детаљније: Триван Драган, *Корпоративна безбедност*, Досије студио, Београд 2012., стр. 90-91.

слично, при чему се приватна безбедност јавља као партнер који професионално обавља део безбедносних послова и пружа врло специјализоване услуге).¹⁰⁴

Са општим процесом глобализације а посебно у условима транзиције праћене трансформацијом дотадашње друштвене и државне својине у једном броју постауторитарних и постконфликтних земаља, власници приватне имовине и менаџмент пословних организација све више су заинтересовани да имовина са којом располажу буде обезбеђена од свих видова угрожавања. У тој ситуацији, у систему опште безбедности, услед ограничених полицијских ресурса и потребе безбедног остваривања производних процеса пословних организација, с једне стране, приватна безбедност све више добија на значају, а с друге стране, долази до јачања тржишних чинилаца у одлучивању о јавним интересима - подручју које је донедавно било у искључивој надлежности државних органа. У тим условима, експанзија пружања услуга повећане безбедности зависила је од плурализације друштвено-економских односа, раста стопе криминала, повећане свести о претњама од стране криминала и субјективне несигурности грађана.¹⁰⁵

Током протеклих пола века, приватна безбедност у свету се налазила на континуираној узлазној путањи, пролазећи пут од релативне анонимности, светске популарности, до плуралистичког модела у коме су и јавни и приватни актер безбедности укључени у пружање безбедности као основне друштвене функције.¹⁰⁶ Савремена приватна безбедност шаље сигнале нове модерне ере плурализма безбедносних аранжамана, односно политике приватне безбедности¹⁰⁷ која замењује претходни систем монополистичке безбедности. То значи да значај приватне безбедности у себи генерише не само политички контекст сектора безбедности, већ преваходно и економски контекст приватног сектора безбедности, са основним постулатима понуде и потражње на комерцијалној основи.

Наиме, економски контекст приватне безбедности у протеклом периоду најчешће огледао у трансформацији власништва над војном индустријом, што је најкарактеристичније за Сједињене Америчке Државе. Тако је, у САД и другим развијеним државама Запада је 80-их година XX века дошло до радикалних таласа приватизације власништва над војном индустријом, у којима је велики број јавних сервиса и инфраструктуре премештен у приватни сектор.¹⁰⁸ У Европи, Велика Британија је била предводница таласа приватизације државних фирми (Британско ваздухопловство (BAE) и Ролс-Ројс (Rolls-Royce), Краљевска фабрика муниције, Краљевско бродоградилште и друге споредне одбрамбене услуге-набавка, обезбеђење, машиноградња, обука и подршка операцијама). У почетку је Велика Британија овај процес представљала као „приватну финансијску иницијативу“, а касније као „јавно

¹⁰⁴ Упореди: Cools Marc, „Private policing in Belgium: outsourcing and public-private cooperation - research“, у: Давидовић Душан (ур.), *Алтернативни чиниоци безбедности – приватни полисинг* (хрестоматија), Факултет безбедности, Београд 2006., стр. 39-46.

¹⁰⁵ На пример, у Великој Британији је укупан број кривичних дела и прекршаја порастао са око пола милиона у 1960. години на 5,5 милиона у 1990. години. Према: Maguire Mike, „Crime Data and Statistics“, in: Maguire Mike, Morgan Rod, Reiner Robert (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford University Press, Oxford UK 2007., pp. 259–261.

¹⁰⁶ Опширније: Manning K. Peter, „A Dramaturgical Perspective“, in: Forst Brian, Manning K. Peter (eds), *The Privatization of Security: Two Views*, Georgetown University Press, Washington DC 1999., pp. 95–114.

¹⁰⁷ Политика приватне безбедности има своје три димензије: правни легитимитет (односи се на било коју активност спроведену у складу са прихваћеним правним оквиром), инструментални легитимитет (односи се на ефикасност резултата приватних безбедносних компанија) и нормативни легитимитет (односи се на методе регулације приватне безбедности са политичким нормама у сектору безбедности). Упореди: Beetham David, *The Legitimation of Power*, Palgrave Macmillan, Basingstoke UK 1991., pp. 229-240.

¹⁰⁸ Примера ради, у периоду између 1980. и 1992. године у САД је приватизовано је 6800 државних предузећа. Према: Kikeri Sunita, Nellis R. John, Shirley M. Mary, *Privatization: The Lessons of Experience*, World Bank Publications, Washington DC 1992., pp. 2.

приватно партнерство“ (PPPs).¹⁰⁹ На Новом Зеланду је овај процес је покренут под геслом „нови јавни менаџмент“, док су Јужноафричка Република и Шпанија овај процес означавали као „капитална стратешка партнерства“.¹¹⁰ Иначе, у домену јавно-приватне сарадње, посебан значај приватне безбедности огледао се кроз активности прикупљања обавештајних података. Реч је о растућој делатности у многим развијеним државама, посебно након терористичких напада 11. септембра 2001. године у САД.¹¹¹

Уопштено, овај процес демократског управљања, односно делегирање овлашћења имао је за циљ смањивање трошкова менаџмента, трансфер ризика и повећање економске флексибилности и у сектору безбедности.¹¹² Кључни мотиви повећања јавно приватне сарадње били су економски, при чему било који пример пружања услуга указује на дубоку међузависност између јавних и приватних актера у реализовању државних послова,¹¹³ обзиром да у свим активностима приватни актери постављају стандарде, испоручују бенефиције, пружају услуге, спроводе, надзиру и приморавају на поштовање прописа и имају моћ принуде.¹¹⁴

1.2. Субјекти приватне безбедности

Да би се у потпуности могао дефинисати појам „субјекти приватне безбедности“, потребно је претходно сагледати опште значење појмова „систем безбедности“ и „субјекти безбедности“.

Тако се под *системом безбедности* подразумевају „снаге и средства који имају своју утврђену структуру и функцију у предузимању одређених активности ради остварења постављеног циља“. Наиме, систем безбедности има своје *субјекте безбедности* (који на основу прописаних норми обављају послове безбедности ради остваривања циљева), своје *активности* (којима се остварује функција безбедности, а које су усмерене ка организовању и деловању система безбедности - обезбеђењу средстава, дефинисању циљева, заштити поретка, јавног реда и другог), своје *мере безбедности* (општег карактера, у циљу заштите основних друштвених вредности и посебног карактера, за конкретну ситуацију у зависност од облика и врсте угрожавања), као и своје *послове безбедности* (радње и поступци за реализацију задатака безбедности).¹¹⁵

¹⁰⁹ Упореди: Krahnemann Elke, *States Citizens and the Privatisation of Security*, Cambridge University Press, Cambridge UK 2010., pp. 90.

¹¹⁰ Видети: Wettenhall Roger, “The Rhetoric and Reality of Public-Private Partnerships”, *Public Organization Review: A Global Journal*, Vol. 3, Kluwer Academic Publishers, Alphen aan den Rijn NL 2003., pp. 92-94.

¹¹¹ Поређења ради, САД су на приватне фирме потрошиле 70% (око 42 милијарде УСД) свог буџета за обавештајне активности у 2005. години. Приватни извођачи су ангажовани у свим аспектима прикупљања обавештајних података, укључујући и тајне операције, при чему је њихово особље бројније од Јединице за контраобавештајну делатност Пентагона, Одбрамбене обавештајне агенције, Националне тајне службе при ЦИА и Државног центра за борбу против тероризма. Упореди: Chesterman Simon, „We Can’t Spy ... If We Can’t Buy: The Privatization of Intelligence and the Limits of Outsourcing Inherently Governmental Functions“, *The European Journal of International Law*, Vol. 19, No. 5, Oxford University Press, Oxford UK 2008., pp. 1055-1074.

¹¹² Krahnemann Elke, op.cit. pp. 73-74.

¹¹³ У Великој Британији се, на пример, приватним чуварима све чешће додељују јавне функције, са којима стичу законска овлашћења. Такође, приватне војне и безбедносне компаније (PMSC) имају све већу улогу у војним операцијама, а обим њихових послова премашује милијарде УС долара. Опширније: Johnston Les, „Private policing: Uniformity and Diversity“, in: Mawby I. Rob (ed.), *Policing Across The World: Issues for the Twenty-First Century*, Routledge, London 1998., pp. 233-235.

¹¹⁴ Према: Freeman Jody, „The Private Role in Public Governance“, *New York University Law Review*, Vol. 75, No. 101, New York 2000., pp. 547.

¹¹⁵ Дапчевић-Марковић Љиљана, op.cit. стр. 21.

Што се тиче *субјеката безбедности*, у литератури се они категоришу као „носиоци система безбедности, који на основу важећих правних норми обављају послове безбедности и тиме реализују конкретне задатке у остваривању безбедности“.¹¹⁶ Иначе, субјекти безбедности најчешће се деле на: *конвенционалне* (полиција, војска, обавештајне службе, судови, тужилаштво, царина, инспекције и органи за извршење кривичних санкција), *неконвенционалне* (законодавни и извршни органи) и *суплементарне* субјекте безбедности (локална самоуправа, јавне службе, предузећа, васпитно-образовне установе, невладин сектор, црква и грађани).¹¹⁷

С обзиром, да јавни субјекти безбедности, „представљају државне субјекте који обављају послове безбедности превентивним и реперсивним ангажовањем у домену заштите друштва и државе од различитих облика угрожавања“, субјекти приватне безбедности су „*недржавни субјекти који штите лица и имовину од угрожавања, при чему то чине или као део, односно посебна служба у оквиру правног лица које штите, или као предузеће или агенција који по основу уговора врше послове обезбеђења лица и имовине, заштиту од пожара, обезбеђење трансфера новца и других драгоцености*“.¹¹⁸

У теорији субјекти приватне безбедности дефинишу се и као субјекти безбедности које не финансира држава, нити се штите активностима професионалних јавних субјеката безбедности, на основу закона као посебно штићени субјекти. Спектар приватних субјеката је врло широк и обухвата приватна лица, организације, установе, компаније, корпорације и друго.¹¹⁹

Поједини аутори субјекте приватне безбедности сврставају у типове оружаних безбедносних снага,¹²⁰ где у исте убрајају: *приватне војне компаније* и *комерцијалне добављаче услуга*. Први субјекти представљају фирме чији су власници и управници цивили и који извршавају војне и безбедносне функције. Они се понекад називају и најамничке фирме, чије људство се обично састоји од бивших официра војске и полиције, и способни су да извршавају широк опсег војних задатака. Због флексибилности коју ти субјекти показују често се ангажују уместо регуларних војних снага за мисије обучавања или друге специјалне задатке. Други субјекти, замењују стражу и службенике за специјалне догађаје или на заштити критичних инфраструктура. Ови субјекти најчешће обезбеђују обуку, опрему и организацију за ту активност (стражарска служба). У поређењу са приватним војним компанијама, опсег њихових услуга је далеко ограниченији.

У пракси постоје различити критеријуми поделе субјеката приватне безбедности у зависности од ставова аутора, правне регулативе и другог. Најчешћи критеријуми поделе субјеката приватне безбедности су *према врстама услуга, унутрашњој организацији и областима деловања самог субјекта*. Најприсутнија је подела према врсти услуга које пружају исти на: приватне безбедносне компаније (eng. private Security Companies), приватне војне компаније (Private Military Companies) и приватне војно-безбедносне компаније (Private Military-Security Companies).¹²¹ Међутим, у литератури за

¹¹⁶ Ibidem, стр. 22-23.

¹¹⁷ Опширније: Мијалковић Саша, *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2009., стр. 298-299.

¹¹⁸ Дапчевић-Марковић Љиљана, op.cit. стр. 112.

¹¹⁹ Стајић Љубомир, „Изазови корпоративне безбедности у светлу савременог схватања појма безбедности“, op. cit. стр. 29-30.

¹²⁰ Упореди: Савић Андреја, „Приватна безбедност у систему националне безбедности“, *Зборник радова «Први међународни скуп приватна безбедност – стање и перспективе»*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008., стр. 18.

¹²¹ Видети: Никач Жељко, *Приватна безбедност и детективска делатност – нови законски прописи у Републици Србији*, Пословни Биро, Београд 2013., стр. 21.

разликовање субјеката приватне безбедности, користи се и критеријум „*карактер деловања*“ компаније приватне безбедности. Тако, они субјекти приватне безбедности чије је деловање офанзивног карактера, представљају приватне војне компаније, док они субјекти чије су активности дефанзивне природе, представљају приватне безбедносне компаније.¹²²

Неки аутори, попут Б. Свентона, разлике између јавних субјеката и приватних субјеката безбедности сагледавају кроз неједнак фокус и стил рада, које се односе на следеће:

- рад приватног сектора безбедности је комерцијалан, док је рад јавног сектора (очување безбедности и спровођење закона) јаван и представља приоритет;
- субјекти приватне безбедности штите физички и електронски власништво од криминалних и других угрожавања, док субјекти јавне безбедности штите шире вредности у друштву, као нпр. јавни ред и мир, и слично;
- субјекти приватне безбедности за свој рад одговарају клијентима, власницима имовине коју штите, индустријским асоцијацијама, док полицију контролишу други субјекти унутрашње и спољне формалне или неформалне контроле, и
- субјекти јавног сектора безбедности опремљени су средствима принуде и имају овлашћења којима приватни сектор не располаже.¹²³

Иначе, у пракси деловање субјеката приватне и јавне безбедности карактерише комплементарност и међусобно допуњавање, између осталог и у условима постојања јасних разлика и омеђаних послова.

Субјекте приватне безбедности у Републици Србији чине: приватне компаније за физичко и техничко обезбеђење лица и имовине и приватне компаније за детективске послове. У компаније за физичко и техничко обезбеђење лица и имовине спадају: специјализована привредна друштва и агенције за пружање приватних безбедносних услуга (регистрована као правно лице - привредно друштво) и интерне (унутрашње) службе обезбеђења пословних организација и привредних друштава (самозаштитна делатност). Поменути субјекти регистровани су као привредна друштва и агенције за пратњу, обезбеђење, заштиту, обезбеђење драгоцености и новца у транспорту, те као агенције за вршење детективских послова.

Овом приликом важно је истаћи и организационе и функционалне разлике између јавног и приватног сектора безбедности у Србији. Тако, државни (јавни) сектор безбедности организује делатности безбедности и заштите, углавном за потребе заштите националних интереса, одржавања уставног поретка, јавног реда и мира, обезбеђивања јавних скупова и других окупљања грађана, обезбеђења одређених личности и објеката, безбедности саобраћаја на путевима, набавке, држања и ношења оружја и муниције, производње и промета запаљивих течности и гасова, као и заштите од пожара. По правилу, организатори ових делатности за потребе безбедности и одбране земље јесу државни органи, чије су надлежности и обавезе дефинисане законима и финансиране буџетским средствима.

Функционисање државног сектора безбедности регулисано је законима о војсци, о полицији, о службама безбедности, и одговарајућим подзаконским актима, правилима службе, упутствима, наредбама и слично. С друге стране, приватни сектор безбедности се организује кроз системски закон, односно кроз оснивање одговарајућих привредних субјеката - предузећа, агенција и служби намењених пружању одређених безбедносних услуга на тржишту, независно од корисника (државни органи, привредна друштва и

¹²² Детаљније: Mandel Robert, „The Privatization of Security”, *Armed Forces & Society*, Vol. 28, Issue 1, SAGE Publications, Thousand Oaks CA, Fall 2001, pp. 129–151.

¹²³ Упореди: Swanton Bruce, „Police & Private Security: Possible Directions“, *Journal of Australian Institute of Criminology*, No 42, Canberra AU, February 1993, pp. 1-8.

друга правна лица), за које не постоји законом прописана обавеза организовања заштите од стране војске или полиције.¹²⁴

1.2.1. Приватне војне компаније

У теорији термин „приватне војне компаније“ користи се за оне компаније које учествују у борбеним операцијама активно, где исте поседују опрему, обуку, људство и хијерархију сличну регуларној војсци,¹²⁵ при чему их многи аутори разликују од плаћеника, добровољаца¹²⁶ и оружаних група.¹²⁷

Тако Л. Натан плаћенике одређује као “војнике које унајмљују стране државе или побуњенички покрети да би допринели вођењу оружаног конфликта, директним ангажовањем у сукобу или индиректно, путем тренинга, логистике, консалтинга или прикупљања података, при чему они то раде изван надлежности регуларних оружаних снага и државе којој припадају”.¹²⁸ Други аутори плаћенике дефинишу као “индивидуе које се боре за финансијску добит у страним ратовима (ратови које не воде државе чији су они држављани), њих примарно ангажују оружане групе, а повремено и државе, при чему је њихова мотивација зарада а не патриотизам или оданост држави. У том смислу, плаћеник може бити авануриста, окорели убица, или ветеран бивших ратова”.¹²⁹

Поједини аутори указују на разлике између плаћеника и приватних војних компанија. Наиме, у *приватним војним компанијама* је организациона структура корпоративног карактера; оне су легално регистроване и хијерархијски устројене; маркетиншки су оријентисане и финансирају се као и остали привредни субјекти; располажу широким спектром услуга и имају уговорни однос са државама, међународним организацијама и недржавним актерима. Такође, приватне војне компаније су фирме са традицијом, организацијским вештинама које нису мање од било које оружане силе модерне државе, с респектабилним бројем запослених, јаким везама у владама и војним круговима, а понекад су и њихове продужене руке препознате на тржишту таквих услуга и оснажене ауторитетом држава у којима су основане да би попуниле празнине у њиховом деловању у новим условима. Приватне војне компаније се стварају да би деловале на дуге стазе и нису везане нити за један специфичан сукоб.

За разлику од њих, *плаћеници* су привремене и *ad hoc* групе индивидуалних војника. Они нису легални и у већини случајева су законом забрањени, делују у тајности и прикривају своје постојање. Њихово финансирање није регулисано, углавном се врши лично и у готовини, имају мали број клијената и услуга које се своде на борбена дејства, унајмљују их најчешће побуњеничке и терористичке организације, ангажују се само за

¹²⁴ Милошевић Милан, *Физичко-техничко обезбеђење и противпожарна заштита*, op. cit. стр. 19-27.

¹²⁵ Упореди: Ромић Миодраг, Павловић Гојко, „Неки аспекти одговорности држава за акције приватних војних компанија”, ПОЛИТЕИА, година I, број 2, Факултет политичких наука, Бања Лука 2011., стр. 319-332.

¹²⁶ Добровољци су исто што и плаћеници, међутим, њихови мотиви су идеолошке а не материјалне природе. Према: Литавски Јан, „Изазови приватног сектора безбедности у новом веку“, Центар за евроатлантске студије – SEAS, Београд 2012., стр. 3.

¹²⁷ Оружане групе представљају виши ниво организације од плаћеника и могу да укључе већи број плаћеника, оне се једноставно боре за контролу над одређеним регионом или ресурсима, а могу бити националне (везане за један конфликт) или транснационалне (везане за одређену земљу која може да их плати). Видети: Schreier Fred, Caparini Marina, op.cit. pp. 20.

¹²⁸ Према: Nathan Laurie, „Lethal Weapons: Why Africa needs alternatives to hired guns”, *Track Two*, Vol. 6, Issue 2, Centre for Conflict Resolution and the Media Peace Centre Cape town CA 1997., pp. 12.

¹²⁹ Schreier Fred, Caparini Marina, op.cit. pp. 16.

обављање једног посла. Дисциплина плаћеника је неодговарајућа, а њихова ефикасност је под знаком питања.¹³⁰

Историјски гледано унајмљивање лица за остваривање туђих војних циљева присутно је још од античког доба¹³¹ и касније. Међутим, потреба за плаћеницима смањила се оног тренутка када су многе државе у XIX веку увеле регуларне војне снаге на принципу обавезне војне службе за грађане, мада је у одређеној мери задржан обичај да се регуларне војске замењују унајмљеном подршком.¹³²

Прве, обресе феномена приватне војне фирме налазимо још у најамничкој војсци у Италији и другим земљама Европе, познате под именом „Compagnie di ventura“, затим швајцарски најамници и немачки најамници звани „Landsknecht“.¹³³

Иако се експанзија плаћеника или најамника, нарочито везује за период антиколонијалних и националосободилачких ратова након Другог светског рата, када су посебно коришћен од стране Велике Британије и Француске, они су одувек сврставани у категорију нелегалних учесника. Наиме, плаћеништво је имало легитимитет само у једном кратком периоду након Другог светског рата, када је обимно коришћено у Африци, након чега су резолуцијама УН и Организације Афричког јединства (ОАЈ) унајмљени учесници борби означени као криминалци према међународном кривичном праву.¹³⁴

Термин *приватна војна компанија* до 2006. године није постојао ни у једном међународном документу или конвенцији. Међутим, прва приватна војна фирма основана је у Великој Британији 1967. године, под називом Watsh Guard International, од стране пуковника Дејвида Стирлинга (David Stirling). Watsh Guard International су чинили бивши чланови британског САС-а (Special Air Sercice) и она је као таква касније била узор за друге приватне војне компаније у свету.

Прва модерна приватна војна агенција, која је претеча данашњих приватних војних компанија је Control Risks Group, основана 1975. године у Енглеској, која данас представља једну од водећих у домену пружања услуга физичко-техничке заштите, обезбеђења високо ранжираних дипломата, заштите војних конвоја и пружања друге логистичке и војне подршке.¹³⁵

¹³⁰ Опширније: Maogoto Nyamuya Jackson, Sheehy Benedict, “Contemporary Private Military Firms Under International Law: An Unregulated «Gold Rush»“, *Adelaide Law Review*, Vol. 26, No. 2, Adelaide AU 2006., pp. 1-23.

¹³¹ Према неким подацима, млетачка посада у Шибенику у Средњем веку састојала се од плаћеника, који су имали своју посебну опрему и наоружање. Посада је бројала 88 лица подељених у пет јединица, са заповедницима на челу. Према: Brnardić Vladimir, “Naoružanje šibenske vojne posade sredinom 15. stoljeća”. U: *Zbornik Odsjeka za povijesne znanost Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske Akademije znanosti i umjetnosti*, Vol. 26, HAZU, Zagreb 2009., str. 67-68.

¹³² Видети: Scheimer Michael, “Separating Private Military Companies From Illegal Mercenaries in International Law: Proposing an International Convention for Legitimate Military and Security Support that Reflects Customary International Law”, *American University International Law Review*, Vol. 24, Issue 3, Washington DC 2009., pp. 615.

¹³³ Према: *Мала политичка енциклопедија*, Београд 1996., стр. 57.

¹³⁴ Да би појединци били сматрани законитим борцима, њима мора да командује особа одговорна за своје потчињене, да јавно носе оружје, да им није доминантан мотив ангажовања новац или материјална корист и да своје операције изводе у складу са ратним законима и обичајима. Разлог оваквог става је зато што само легитимне и признате Владе имају право објавити и водити рат, као и због тога што су приватне војне компаније регистроване и делују на темељу закона матичне државе и државе у којој делују. Упореди: Gaultier Leonard, Hovsepian Garine, Ramachandran Ayesha, Wadley Ian, Zerhdoud Badr, *The Mercenary Issue at the UN Commission on Human Rights: The Need for a New Approach*. International Alert, London 2001., pp. 16.

¹³⁵ Опширније: O’Brien A. Kevin, „PMCs Myths and Mercenaries: The Debate on Private Military Companies,“ *The RUSI Journal*, Vol. 145, Issue 1, Taylor & Francis, London 2000., pp. 59-64.

За приватне војне компаније у литератури постоји више дефиниција. По једним ауторима, приватна војна компанија је „регистрована цивилна компанија која се специјализовала у пружању војних тренинга, војним операцијама подршке (логистичка подршка), оперативним борбеним способностима (ангажовање специјалних снага, комадовање и контрола, комуникације и обавештајни рад) и пружању војне опреме, легитимним домаћим и иностраним ентитетима“.¹³⁶ По другим дефиницијама, то су „пословне организације које нуде специјализоване услуге везане за рат и конфликт, а којима је основни циљ да остваре профит пружајући војне услуге на пољу саветовања, логистике и борбених активности“.¹³⁷

П. Сингер приватне војне компаније одређује као „пословне провајдере професионалних услуга директно повезаних са вођењем рата“.¹³⁸ Други аутори дефинишу приватне војне компаније као „компаније које пружају, за профит, услуге које су претходно спадале у домен државних војних снага, а обухватају војну обуку и тренинг, обавештајни рад, логистику и офанзивно вођење оружане борбе, као и пружање безбедности у конфликтним зонама“.¹³⁹ У литератури се наводи и да су то „приватне компаније које су се специјализовале у војним вештинама, укључујући и борбене операције, стратешко планирање, прикупљање обавештајних података, оперативну подршку, логистику, тренинг, снабдевање опремом и одржавање оружја и друге опреме“.¹⁴⁰

На основу изнетог, може се закључити да су „приватне војне компаније профитно оријентисане организације са пословном структуром, које нуде професионалне услуге из домена вођења оружаног конфликта, консалтинга и логистичке подршке“. Њихова основна сврха јесте да повећају и унапреде ефикасност и ефективност оружаног снага у вођењу рата или да воде оружани конфликт у правцу у коме клијент то жели.¹⁴¹

Основне карактеристике приватних војних компанија, по којима се оне могу разликовати од приватних безбедносних компанија су пре свега: *организациона структура* - приватне војне компаније су регистроване пословне организације с корпоративним структурама; *мотивација* - приватне војне компаније пружају услуге првенствено због зараде, а не из политичких или неких других разлога, *запослени* - у приватним војним компанијама су најчешће бивши професионални војници, који уједно чине и руководећи кадар у тим компанијама и *величина* - приватне војне компаније се могу кретати од малих консултантских фирми до транснационалних корпорација.¹⁴²

Оно што је посебно карактеристично за приватне војне компаније, јесте да функционишу на бази уговора и да делују на стратегијском нивоу дајући предност ономе ко их ангажује, водећи рачуна о безбедности и политичком окружењу. У тој ситуацији, њих карактеришу две врсте трансформација. *Прва* се одвија у земљама у којима се оснивају војне компаније и које не би могле опстати без подршке службених влада тих

¹³⁶ Према: Goddard C. Scott, *The Private Military Company: A Legitimate International Entity Within Modern Conflict*, (A thesis presented to the Faculty of the U. S. Army Command and General Staff College), Fort Leavenworth CA 2001., p. 8.

¹³⁷ Видети: *Report by the Swiss Federal Council on Private Security and Military Companies*, Swiss Federal Council, Geneva 2005., p. 9. Доступно на: <http://www.dcaf.ch/index.cfm>

¹³⁸ Упореди: Singer W. Peter, „The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned and Where To Next?“, *Policy Paper*, DCAF, Geneva 2004., p. 4.

¹³⁹ Schreier Fred, Caparini Marina, op. cit. p. 26.

¹⁴⁰ Према: Shulz Sabrina, Yeung Christina, „Private Military and Security Companies and Gender“, in: Bastick Megan, Valasek Kristin (eds.), *Gender and Security Sector Reform Toolkit*, DCAF & OSCE/ODIHR & UN-INSTRAW, Geneva 2005., pp. 1-3.

¹⁴¹ Видети: Литавски Јан, „Изазови приватног сектора безбедности у новом веку“, *Нови век*, Центар за евроатлантске студије - CEAS, Београд, новембар 2012., стр. 6.

¹⁴² Павловић Гојко, *Право приватне безбедности – упоредна студија*, op. cit. стр. 30

земаља. Друга трансформација је присутна у земљама које их ангажују и инкорпорирају у властите оружане снаге ради деловања.¹⁴³

Иначе, први велики талас настанка и развоја приватних војних компанија био је након завршетка Хладног рата, где су разлози били следећи: редукција војске и распродаја војне опреме и оружја у постхладноратовским условима, с једне стране и с друге стране, неолиберална приватизација државе. Наиме, светске силе су у значајној мери смањиле своје ангажовање у решавању конфликта, док државе појединачно кроз иницијативе за приватизацију одређених државних сектора, желе да смање војне издатке и део њих пренесу на приватну индустрију. У тој ситуацији, приватне војне компаније су виделе своју шансу, апсорбојући вишак војне опреме и особља и нудећи обиман спектар војних и безбедносних услуга. Други талас настанка приватних војних компанија и прави бум тог сектора везује се за период после војних интервенција у Авганистану и Ираку¹⁴⁴ након 2001. године.

Директни фактори настанка и развоја приватних војних компанија на савременој политичко-безбедносној сцени су: повећање сукоба ниског интензитета, присутно смањивање величине оружаних снага, потреба за професионализацијом ратовања, осетљивост на притисак јавности због учесталог страдања редовних војника, ризик од грађанског рата и унутрашњих сукоба и широк спектар понуде безбедносних услуга на тржишту. У највећем броју случајева, Владе преферирају приватне војне компаније као извршиоце послова, јер оне пружају неке врсте услуга јефтиније и ефикасније, него што би то могле њихове оружане снаге у истим условима за одређене врсте послова.

Услуге које пружају приватне војне компаније многобројне су, и то: офанзивне борбене операције; обавештајне услуге; тренинг; обезбеђење у конфликтним зонама; безбедносни консалтинг¹⁴⁵ (саветовање) и планирање; техничка помоћ; оперативна и логистичка подршка (снабдевање оружјем, одржавање опреме и др.); хуманитарна заштита; војно-обавештајне активности; деминирање, те постконфликтна реконструкција.¹⁴⁶ Обзиром да пружају широк спектар услуга, организација приватних војних компанија зависи од опсега и нивоа услуга које може иста да пружи.¹⁴⁷ Осим војних интервенција у разним облицима у политичким и етничким жариштима, приватне војне компаније могу бити ангажоване и из потреба за ограниченим интервенцијама, из чисто економских разлога, где се као клијенти могу појавити међународне организације (UNHCR, UNICEF, UNDP и друге), као и различите невладине организације.¹⁴⁸

У свету данас више од 100 приватних војних компанија нуди своје услуге у преко 50 земаља. Ове компаније најчешће долазе из САД, Велике Британије, Северне Ирске, Француске и Израела, а њихови корисници су државе, међународне корпорације, невладине организације и појединци.¹⁴⁹ Најпознатије приватне војне компаније које још увек делују на тржишту у међународним оквирима су: Dyun Corp International LLC

¹⁴³ Упореди: Duraković Adnan, „Plaćenici, privatne vojne kompanije i njihov tretman u međunarodnom pravu“, *Polemos*, Vol. XIV, No. 28, Hrvatsko sociološko društvo & Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2011., str. 29-55.

¹⁴⁴ У Ираку је деловало између 25 000 и 50 000 запослених из различитих приватних војних компанија.

¹⁴⁵ Безбедносни консалтинг представља пружање безбедносних услуга економским субјектима од стране стручњака, у виду савета о безбедносним, техничким, комерцијалним или правним аспектима пословања.

¹⁴⁶ Shulz Sabrina, Yeung Christina, op. cit. pp. 2.

¹⁴⁷ Gaultier Leonard, Novsepien Garine, Ramachandran Ayesha, Wadley Ian, Zerhdoud Badr, op. cit. pp. 18-20.

¹⁴⁸ У свим мултилатералним операцијама које спроводе Уједињене нације од 1990. године, постоји одређено присуство приватних војно-безбедносних компанија. Ово је показатељ тренда раста приватних војних компанија и настојања државе да се све више одриче од неких дужности које су донедавно биле у надлежност регуларне војске. Avant Deborah, *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge University Press, New York 2007., pp. 7.

¹⁴⁹ Видети: „Private Military Companies“, *DCAF Backgrounder*, The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva 2006., pp. 1.

(USA, основан 1946.), Blackwater (USA),¹⁵⁰ Military profesional Resources INC. (USA) Vinnell Corporation (USA), Armor Group (UK), Erinyes International Ltd (UK-South Africa), Control Risks Group (UK) и друге. Појава великог броја компанија на тржишту довела је до снижавања цена ангажовања и узрочно – последично до куповања малих приватних војних компанија од стране великих.

Руска Федерација је једна од малог броја политички и економски моћнијих земаља које не прибегавају услугама приватних војних компанија у иностранству. Изузетак су руски пословни кругови који крајње ограничено користе услуге приватних војних компанија, када за то постоји интерес у нестабилним земљама.

На просторима бивше СФРЈ пример деловања приватних војних компанија је MPRI (Military Profesional Resources Incorporated), америчка компанија са око 3.000 запослених, и седиштем у близини Вашингтона, основана 1987. године од стране пензионисаних војних официра америчке војске. MPRI је 1994. године склопио уговор с Владом Републике Хрватске да дизајнира програм који ће побољшати способности хрватских војних снага. MPRI је за овај уговор добио лиценцу директно од Стејт Департмента, а програм је започет у јануару 1995. године.¹⁵¹

Сходно врстама услуга које пружају, приватне војне компаније деле се на две врсте: а) *компаније које учествују у директним борбама* и б) *компаније које пружају остале војне услуге* (саветовање и планирање, техничку помоћ, оперативну и логистичку подршку, тренинг и друго).¹⁵² С тим у вези, постоје и поделе на:

- *фирме за војну подршку* (Military Provider Firms) које спроводе активности на линији бојишта. Оваке фирме најчешће су биле ангажоване као „мултипликатори војне силе“ са војним снагама клијента и суочавају се са високо опасним ситуацијама;

- *војне саветодавне фирме* (Military Consulting Firms) које обезбеђују обуку и саветодавне активности. Оваке фирме најчешће су биле ангажоване за услуге надгледања и тренинга, као и израде стратешких и организационих анализа војних снага које су у процесу реструктурирања, и

- *фирме за логистичку подршку* (Military Support Firms), специјализоване за логистику, одржавање, транспорт, конструкције. Оваке фирме најчешће се ангажују за пружање позадинске и техничке подршке, као и за снабдевање оружаних снага потребним средствима.¹⁵³

У теорији постоје извесна мишљења, да приватне војне компаније нуде одређене оперативне предности у односу на регуларне војне снаге, и то: омогућују прераспodelу средстава и смањење издатака за регуларну војску; могућност брзог распоређивања (оне су флексибилне, ефикасне и ефективне у деловању); ангажују се и у међународним мировним оепарцијама и решавању кофликата, под окриљем УН-а; смањење забринутости јавности у вези са применом силе; располажу људским и технолошким

¹⁵⁰ Током 2009. године, након реструктурирања, “Blackwater“ мења назив у “Xe Services LLC”, а од децембра 2011. године у “Academi”. То је престижна америчка војна компанија основана 1997. године, карактеристична по склапању вишемилионског уговора са Стејт департаментом о пружању војних услуга, консалтинга и обезбеђења америчких дипломата на простору Ирака и Авганистана. Процењује се да компанија има око 23.000 специјално обучених припадника за дејства у копненим, поморским, ваздухопловним и обавештајним активностима, како у земљи тако и у иностранству. Руководиоци ниво компаније у већини чине бивши припадници Централно-обавештајне агенције САД, који су истовремено и руководиоци обавештајног одељења компаније. Детаљније: Abrisketa Joana, „Blackwater - Mercenaries and International Law“, FRIDE – Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior, Madrid 2007., pp. 4 -26.

¹⁵¹ Према: Mathieu Fabien, Dearden Nick, „Corporate Mercenaries: The threat of private military and security companies“, *War on Want*, Development House, London 2002., pp. 12.

¹⁵² Singer W. Peter, op. cit. pp. 2-3.

¹⁵³ Упореди: Singer W. Peter, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, Cornell University Press, Ithaca NY 2008., pp. 25-30.

ресурсима, који обезбеђују коришћење напредне технике и функционисање као противтежа локалној војсци у државама са slabим политичким институцијама.

Међутим, већина аналитичара наводи да се у пракси показало, да приватне војне компаније имају и бројне *оперативне недостатке*, и то: мотивисаност зарадом, а не дужношћу, што чини њихову посвећеност задатку мањом од оне коју има регуларно војно особље; њихови запослени се налазе ван војног ланца команде; њихови уговори не могу унапред да покрију сваку непредвиђену ситуацију, трежиште није регулисано на међународном нивоу, што смањује борбену флексибилност и компромитује способност компаније да се носи с неочекиваним; њихово особље које не учествује у борбама није обучено да појача војни капацитет уколико је то потребно и немају одговорност, односно постоји могућност опструкције и продаје поверљивих информација клијену који понуди више финансијских средстава, као и веома изражен недостатак одговорности према повредама људских права, од повреда насталих током пружања услуга до тежих облика повреда које имају облике ратних злочина (тортура, напади на цивиле).¹⁵⁴

У пракси већина приватних војних компанија је заинтересована да сачува своју репутацију, препознатљивим ланцем командовања, дисциплином и уређеним процедурама, како би обезбедила дугорочне добитке на тржишту понуде и потражње. У САД приватне војне компаније формирале су свој синдикат под називом „International Stability Operations Association“, а неке су прихавиле и Правила понашања Међународног Црвеног Крста (International Federation of Red Cross and red Crescent Societies).

С друге стране, опасност од све већег ангажмана приватних војних компанија је и њихова самоволна и растућа употреба силе, која је свој пуни врхунац доживела у Ираку, где се те компаније користе од транспорта до испитивања затвореника.¹⁵⁵

Положај приватних војних компанија разликује се од земље до земље. Неке државе су им делегирале разне функције у безбедносном и обавештајном домену (САД, Русија, Канада). Друге користе њихове услуге, уз монопол државних структура над повереним пословима безбедности (Израел, Француска, Кина), док треће задржавају монопол државних институција, али толеришу и постојање приватних безбедносних компанија (Немачка, Италија, Шпанија).

Такође, државе различито третирају активности приватних војних компанија у иностранству. Тако САД њихове активности третирају као извоз добара (компаније морају да имају лиценцу и формално су под контролом америчког војног аташеа у дотичној земљи, али компаније практично имају готово пуну слободу у раду), док у свету једино је Јужна Африка широко дефинисала подручје активности приватних војних компанија, по којима се активност тих субјеката може сматрати легалном само ако постоји претходно одобрење владе за такав ангажман.¹⁵⁶

Постојање и рад приватних војних компанија данас отвара многа питања. Пре свега, њихов положај није потпуно дефинисан националним законодавством и међународним правом. Ту је и остелљивост поверавања послова, између осталог, обавештајне природе, обзиром да поменути субјекти могу да раде и за супротну страну. У пракси се показало да је веома тешко остварити пуну контролу над радом приватних војних компанија, зато што пракса и одговарајућа правила њиховог рада нису ишла у корак са временом.¹⁵⁷ Питање тржишта понуде и потражње за услугама приватних војних компанија, остало је до данашњих дана отворено и нерегулисано и ту празнину

¹⁵⁴ „Private Military Companies”, *DCAF Backgrounder*, op. cit. p. 4.

¹⁵⁵ Maogoto Nyamuuya Jackson, Sheehy Benedict, op.cit. p. 5.

¹⁵⁶ Scheimer Michael, op. cit. pp. 618-620.

¹⁵⁷ Упореди: Савић Марко, „Експанзија приватних војски“, *Време*, бр. 876, Београд, 18.10.2007. године. Доступно на: www.vreme.com.

попуњавају мање приватне војне компаније које пружају основне услуге, док веће компаније са Запада покривају сегмент безбедности на високом степену тактичке специјализације и мобилности.

Што се тиче, међународног оквира деловања приватних војних компанија, од посебног значаја су одредбе међународног хуманитарног и ратног права, а пре свега Женевска конвенција из 1949. године и Допунски протоколи из 1977. године, Хашке конвенције из 1899. и 1907. године, Међународна конвенција против регрутовања, употребе и финансирања и обуке плаћеника из 1989. године (International Convention on the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries), те Конвенција о елиминисању плаћеништва у Африци (Convention for the Elimination of Mercenaries in Africa).

Према члану 47. Допунског протокола Женевске конвенције из 1977. године, плаћеници немају статус бораца, него им свака држава може судити као обичним криминалцима, при чему се сви предвиђени услови¹⁵⁸ морају бити кумулативно испуњени, док су приватне војне компаније са другачијим статусом узимајући у обзир специфичан однос који имају са државом, у којој су регистроване.¹⁵⁹

Међутим, у теорији постоје мишљења да приватне војне компаније имају одлике плаћеништва, што међународно право не прихвата, обзиром да су приватне војне компаније по структури врло различите и обухватају широк спектар услуга, при чему се оне не унајмљују за борбу, већ за неборбене или безбедносне активности. С тим у вези, кључни фактори за разграничавање плаћеништва од приватних војних компанија су мотивација плаћеника и реактивна компензација.¹⁶⁰

1.2.2. Приватне безбедносне компаније

Термин „приватна безбедносна компанија“ данас је у употреби је у већини земаља света. Иначе, приватне безбедносне компаније могу бити дефинисане у ширем и ужем смислу значења. У *ширем смислу*, реч је о „јасно структурираним и хијерархијски устројеним регистрованим корпоративним асоцијацијама које пружају услуге безбедносног карактера, такмичећи се за добијање послова са другим таквим фирмама на тржишту“.¹⁶¹ У *ужем смислу*, приватне безбедносне компаније се дефинишу као „регистроване цивилне компаније, које су специјализоване у пружању уговорних услуга комерцијалне природе домаћим и страним клијентима ради заштите људи, хуманитараца или индустријских комплекса у оквирима закона државе у којој се таква деланост одвија“.¹⁶²

Неки аутори под појмом приватних безбедносних компанија најчешће помињу три типа фирми: плаћеничке фирме, приватне војне фирме и приватне фирме за обезбеђење имовине и пословања.¹⁶³ *Први тип* чине појединци или организације које своје војне

¹⁵⁸ Плаћеник је свака особа која је посебно ангажована локално или у иностранству да се бори у оружаном сукобу, који има мотивацију са жељом за личним добитком, коме је обећана материјална надоканада већа од оне које се предвиђа за лица у оружаном снагама, да није држављанин страна у сукобу, да није припадник оружаног снага у сукобу и да није послат од државе која није страна у сукобу по службеној дужности као припадник њених оружаног снага., чл. 47. Допунског протокола из 1977. године.

¹⁵⁹ Maogoto Nyamuya Jackson, Sheehy Benedict, op.cit. p. 3.

¹⁶⁰ Ibidem, p. 19.

¹⁶¹ Видети: Петровић Предраг, Унијат Јелена, Милошевић Марко, „Приватна безбедност – потенцијална претња по безбедност грађана? Коментари на Нацрт закона о приватном обезбеђењу и Нацрт закона о детективским пословима“, *Предлог практичне политике*, Београдски центар за безбедносну политику, Београд 2010., стр. 6.

¹⁶² Goddard C. Scott, op. cit. p. 34.

¹⁶³ O'Brien A. Kevin, op. cit. pp. 60-62.

вештине нуде ван своје земље. Реч је о врстама безбедносних компанија које се директно укључују у борбе у неким оружаним сукобима.¹⁶⁴ Други тип су фирме које нуде војну обуку, опрему и информације.¹⁶⁵ Трећи тип су компаније које обезбеђују сигурност за имовину и запослене, техничку и логистичку подршку и транспорт. Овај тип фирми је најобимнија категорија, која често носи назив „индустрија приватне безбедности“, и која у савременим друштвеним условима представља значајан елемент безбедносне компоненте сваке државе, али и међународне заједнице.¹⁶⁶

У литератури, приватне безбедносне компаније најчешће се деле на три врсте компанија: компаније за физичко обезбеђење; компаније за техничко обезбеђење и компаније које пружају истражитељске услуге, односно приватне детективске компаније.¹⁶⁷ Такође, у иностраној литератури егзистира подела приватних безбедносних компанија на:

- *сектор обезбеђења* (представља највећу компоненту приватних безбедносних компанија и његова делатност су чуварска служба и патроле свих објекта којима је потребно обезбеђење),
- *сектор техничког обезбеђења, информационе заштите и присмотре* (представља компоненту која обухвата делатности аларма, уређаја за заштиту и биометричких сензора, мониторинг услуге и видео надзор),
- *сектор истрага, анализа и ризик менаџмента* (представља најмању компоненту приватних безбедносних компанија и његова делатност обухвата услуге приватне и индустријске шпијунаже, противобавештајне делатности, прикупљања података и информација, спечавања превара и слично) и,
- активности *приватних обавештајних агенција* (ова компонента приватних безбедносних компанија изражена је у развијеним земљама Запада и у Руској Федерацији).¹⁶⁸

Поједини аутори наводе да се у Сједињеним Америчким Државама и појединим развијеним земљама Европе посебан значај даје активностима приватних обавештајних агенција, чији је обим приватног ангажмана од суштине важности за рад појединих државних агенција. Наиме, у САД за посебне активности државних безбедносних агенција неопходна је сарадња информационо-технолошких (ИТ) и телекомуникационих фирми у експлоатацији техничких средстава и надзору комуникација, као и у сегменту набављања и одржавања високо-технолошке опреме.

Код овог вида активности приватних безбедносних компанија актуелизују се питања надзора (од стране контролних тела) и оговорности ових врста компанија, обзиром да је овакав вид ангажовања истих често под заштитом националних државних агенција, с једне стране, док с друге стране, овакав ангажман може довести и до сукоба интереса, који се репрезентује конфликтом комерцијалних и оперативних приоритета.¹⁶⁹

Иначе, услуге које пружају приватне безбедносне компаније су: физичка заштита, техничка заштита, детективске услуге, стручно саветовање, обука и тренинг полицијских јединица, обавештајна делатност, заштита високоризичних објеката и постројења,

¹⁶⁴ Најпознатије овакве фирме су Executive Outcomes, јужноафричка фирма (расформирана 1999. године) и Sandline International, која је регистрована на Бахамима, али има своје канцеларије у Лондону и Вашингтону. Ibidem, p. 62.

¹⁶⁵ То су компаније попут „Military Professional Resources Inc. (MPRI), Defense Systems Limited (DSL), или Silver Shadow & Vinnell. Mandel Robert, op. cit. p. 138.

¹⁶⁶ Безбедносна компонента индустрије приватне безбедности садржана је у све већој потреби за њеним ангажовањем – од рата, преко хуманитарне помоћи, постконфликтне реконструкције, подршке операцијама мира, до реформи сектора безбедности. Литавски Јан, op.cit. стр. 22.

¹⁶⁷ Павловић Гојко, op. cit. стр. 30.

¹⁶⁸ Schreier Fred, Caparini Marina, op. cit. p. 40.

¹⁶⁹ Chesterman Simon, op.cit. pp. 1060-1063.

осигурање конвоја хуманитарне помоћи и превоза робе, лична безбедност за ВИП особе, логистичка подршка и друго. Ове услуге компаније најчешће пружају појединачно или комбиновано како на унутрашњем тржишту, тако и другим државама. У иностранству приватне безбедносне компаније најчешће пружају услуге страним владама (тренирање полиције, заштита критичне инфраструктуре и друго), мултинационалним корпорацијама (разне врсте обезбеђења и заштите), амбасадама, институцијама УН и појединих међународних и невладиних организација. С тога се често у литератури за приватне безбедносне компаније каже да су то савремене „транснационалне безбедносне компаније“.

У пракси, потребе за услугама приватних безбедносних компанија стално се повећавају и условљене су економским, демографским и политичким променама у друштву. Тако, у свету у условима економског растеређења државе од појединих послова јавне безбедности, све присутнијег опредељења појединаца, пословних организација и локалних самоуправа за услугама приватне безбедности, у условима смањења полиције, сумње у правосуђе и страха од криминала, област деловања приватних безбедносних компанија се проширује на подручја са високим ризиком (критична инфраструктура, нуклеарне електране, банке, амбасаде и аеродроми), све до управљања затворима, обезбеђивања заштите сведока, безбедности судова, патролирања војним базама и другим услугама.¹⁷⁰

Поједини аутори наводе да би активности приватних безбедносних компанија биле легитимне, неопходно је да се претходно испуне три услова: да се потпуно регулише питање пуне одговорности приватних безбедносних компанија; да приватне безбедносне компаније у друштву морају имати пун легитимитет свог поступања, уз контролу и санкционисање од стране државе, и да безбедносне компаније морају све више да сарађују са одговарајућим државним органима.¹⁷¹

Статистички гледано, приватне безбедносне компаније су распрострањене широм света, где само у Европи у приватном сектору безбедности делује око 52.300 приватних безбедносних компанија, које запошљавају укупно око 2.170.589 радника, при чему европска индустрија приватне безбедности генерише годишњи промет од око 23 милијарде евра.¹⁷²

1.2.2.1. Компаније за физичко обезбеђење

Компаније за физичко обезбеђење представљају највећи и најприсутнији организациони део приватних безбедносних компанија, са широким спектром безбедносних услуга. Ове компаније своје активности реализују кроз делатности служби физичког обезбеђења у пословним организацијама и предузећима и делатности специјализованих привредних друштава и агенција за пружање приватних безбедносних услуга.

Служба физичког обезбеђења у пословним организацијама и предузећима за делатност физичког обезбеђења, своју делатност спроводи кроз четири организациона облика:

- *сопствена служба физичког обезбеђења* (служба физичког обезбеђења као организациона целина привредног друштва, односно пословне организације),
- *ангажована служба физичког обезбеђења* (специјализована служба физичког обезбеђења коју изнајмљују привредна друштва и установе),

¹⁷⁰ Литавски Јан, *op.cit.* стр. 10-11.

¹⁷¹ *Ibidem*, стр. 10.

¹⁷² Видети: *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, Confederation of European Security Services, Wemmel BL, 2012, p. 144.

- *комбинована служба физичког обезбеђења* (делимично сопствена, делом изнајмљена служба физичког обезбеђења) и
- *затечена-заједничка служба физичког обезбеђења* (јавља се код великих пословних објеката које користи више различитих привредних друштава, где се служба физичког обезбеђења организује за цео објекат).¹⁷³

Специјализована привредна друштва и агенције за пружање приватних безбедносних услуга, своје активности физичког обезбеђења спроводе кроз три основна облика деловања, и то:

- *обезбеђење сталном физичком заштитом* – предузима се у случајевима умерене или озбиљне претње у циљу одвраћања од угрожавања (превенција непосредним присуством);
- *обезбеђење патролом у покрету* – предузима се у случајевима постојања мале претње у циљу постизања ефекта квалитетне заштите. Најчешће се користи као интервенција, за снимање стања, за планску сталну заштиту објекта, за покривање више објеката, као помоћ непосредном физичком обезбеђењу, као испомоћ оперативном обезбеђењу и слично, и
- *оперативно обезбеђење* – предузима се у случајевима потребе оперативног рада на трену, а у циљу прикупљања података и информација битних за обезбеђење лица и имовине.

1.2.2.2. Компаније за техничко обезбеђење

Компаније за техничко обезбеђење представљају правна лица која експлоатацијом преносних или стационарних техничких средстава заштите, средстава контроле приступа и пролаза, видео и интерфонских система, система за непрекидно напајање, противпровалних, противпожарних, противдиверзионих и противприслушних средстава, као и средстава криптозаштите, обезбеђују спречавање противправних радњи усмерених премаштићеној имовини, објектима или лицу, а посебно заштиту пословних података и документације, заштиту од недопуштеног приступа у просторе предузећа, заштиту од шпијунаже, заштиту од диверзије и саботаже, заштиту од уношења експлозивних, јонизирајућих и других опасних материја, односно заштиту од изношења (отуђења) имовине пословне организације.

Данас, условима убрзаног технолошког развоја друштва, примена све сложенијих технолошких процеса у пуној мери долази до изражаја. Тај процес је посебно изражен у индустрији, у погледу заштите од последица могућих хаварија изазваних случајно или намерно, при чему појаве отуђења имовине узимају све веће размере, а неретко долази и до угрожавања здравља и живота људи. У таквој ситуацији, где је физичка компонента обезбеђења у већини случајева ограничена на заштиту одређених тачки објеката који се обезбеђују,¹⁷⁴ јавља се потреба примене таквих средстава и уређаја који ће обезбедити постизање максималних ефеката заштите, са којима се умањује вероватноћа грешке и пропуста у заштити. Наиме, физичка заштита, као базична функција система обезбеђења, остварује се активностима припадника службе обезбеђења с циљем одржавања безбедног стања, док се техничка заштита остварује стриктним ограничењем

¹⁷³ Према: Мандић Горан, *Системи обезбеђења и заштите*, Факултет цивилне одбране, Београд 2004., стр. 107.

¹⁷⁴ Физичка заштита, поред својих ограничености, има и своје предности у односу на техничку заштиту, она може пружити шири спектар одговора на компромисе – оне које је могуће предвидети приликом пројектовања система. Наиме, физичка заштита има шири опсег деловања у процесу проактивног инжињеринга целокупног система обезбеђења и она је битан услов за ефикасно функционисање техничке заштите.

приступа штићеном предмету, простору или објекту заштите уз помоћ одређених материјално-техничких средстава. Тиме, техничка заштита подразумева „употребу противпровалних, противприслушних, противдиверзионих и противпожарних средстава заштите, у циљу спречавања неовлашћеног приступа штићеном објекту“. Њоме се не умањује улога физичке заштите, јер човек управља истим техничким средствима, где у моменту настанка и јављања опасности по штићени објекат, предузима мере на спречавању и отклањању опасности.¹⁷⁵

Иначе, спровођење техничке заштите подразумева израду процене угрожености штићеног објекта, израду безбедносног елабората, дефинисање пројектног задатака, пројектовање система техничке заштите, стручни надзор над извођењем радова, обављање техничког предгледа, пријем система техничке заштите, те одржавање и сервисирање система техничке заштите.¹⁷⁶

Може се рећи да техничка заштита употребом наведених техничких средстава заштите, кроз остваривање своје функције, представља ситем техничке заштите. У литаратури се наводи да се под системом техничке заштите подразумевају:

- *системи за физичко спречавање* недопуштеног приступа објекту (специјалне ограде, рампе, барикаде, противпровална врата и други механички или електромеханички системи техничке заштите, све врсте брава са серијским бројем или кодом, непробојна стакла и сличне грађевинске конструкције, као и опрема за похрањивање и чување предмета и докумената (касе, трезори и слично) и

- *електронски безбедносни системи* (алармни противпровални системи, систем затворене телевизије, системи за контролу приступа, системи за контролу обиласка објекта, противпожарни системи и остали електронски системи у функцији заштите имовине и лица).¹⁷⁷

Постоје две битне одлике сваког система техничке заштите, које се морају имати у виду пре доношења одлуке о његовој примени: отпорност на компромитацију и фалсификовање и пропусна моћ система. Прва одлика одређује степен сигурности система, а друга број лица која се на одређеном улазу могу регистровати у јединици времена без непотребног задржавања. У пракси се скоро увек прибегава примени комбинованих (више врста система заштите) система техничке заштите

Пројектовање система техничке заштите, у већини случајева, захтева његову потпуну интеграцију и координацију с безбедносним и оперативним захтевима корисника, као и процедуру која ће ефикасно пратити постављене захтеве. То значи да заштитни систем треба да буде тако пројектован да на адекватан начин чува корисникова добра од свих предвидивих претњи и да омогући благовремен и успешан одзив у случају покушаја насртаја на штићена добра.¹⁷⁸

Тешко је очекивати да један систем техничке заштите може задовољити све захтеве који се пред њега постављају, поготово ако се зна да је сваки од њих на неки начин рањив, због чега се поставља питање који су стварни ефекти техничке заштите. Поједини аутори наводе, да су ефекти техничке заштите у примени следећи: *спречавање* уласка у рестриктивни простор или просторије (постиге се физичким баријерама); *детекција неовлашћеног приступа* (постиге се применом алармних система); *процена догађаја у аларму* (користе се безбедносно осветљење, комуникационе везе и телевизија

¹⁷⁵ Видети: Филиповић Златан, Црноглавац Милан, *Физичко-техничко обезбеђење имовине и лица*, Факултет заштите на раду, Ниш 2010., стр. 71.

¹⁷⁶ Детаљније: Симић Ружица, Бошковић Мићо, *Физичко-техничка заштита објеката*, Vodex, Београд 1995., стр. 98-103.

¹⁷⁷ Матић Горан, *op.cit.* стр. 162.

¹⁷⁸ Симић Ружица, Бошковић Мићо, *op.cit.* стр. 104-106.

затвореног круга) и *неутрализација појаве*, односно интервенција физичке заштите (патроле и интервентне групе лоциране у објекту).¹⁷⁹

Уколико сва четири наведена ефекта заштите нису добро укомпонована у заштитни систем, онда ни његова функција неће бити на пројектованом нивоу. У зависности од тога које се мере и у ком обиму примењују и који се ефекти заштите тиме постижу, могуће је реализовати системе техничке заштите различитих нивоа. Нивои техничке заштите објекта најчешће се дефинишу, на основу очекиваних претњи, значаја и вредности садржаја објекта. Тако се у литератури се могу наћи различити приступи категоризацији нивоа заштите. У већини случајева то је подела према ефектима дејства, која даје пет нивоа система техничке заштите, и то: 1) *минимална заштита* (спречава неовлашћен приступ само споља применом физичких баријера) која се користи за јавне објекте и стамбене зграде); 2) *низак ниво заштите* (спречава неовлашћен приступ ојачаним физичким баријерама и детекцијом путем алармних система) који се користи за приватне куће); 3) *средњи ниво заштите* (спречава неовлашћен приступ, детекцију и процену неовлашћеног приступа споља и делимично изнутра) који се користи за банке, музеје, радње луксузне робе; 4) *висок ниво заштите* (спречава неовлашћен приступ, детекцију и процену неовлашћеног приступа споља и изнутра путем више техничких система и аларма, заједно са физичким обезбеђењем) који се користи за стратешке објекте, производне погони и слично, и 5) *максимална заштита* (садржи све што и четврти ниво заштите, са комплексним системом надзора и интервентном групом физичког обезбеђења, која има пуна овлашћења за неутралисање сваке претње) која се користи за објекте од посебног државног интереса и великог стратешког значаја.¹⁸⁰

У већим привредним пословним системима и организацијама, систем техничке заштите обједињује спољну и унутрашњу техничку заштиту, противпожарну заштиту, телевизију затвореног круга, систем за контролу приступа и систем непрекидног напајања, чинећи „*интегрисан систем техничке заштите*“. Овакав интегрисан систем заштите је рачунарски увезан, са специфицираним задацима у радном и ванредном режиму рада (тзв. дневни и ноћни режим рада).¹⁸¹

У теорији и пракси преовладава мишљење да систем техничке заштите има одређене предности: подиже се ниво безбедности објекта и његових садржаја; остварује се непрекидан надзор објекта обезбеђења са једног места; обезбеђује се економичније ангажовање обезбеђења; омогућава реконструкција догађаја, откривање и спречавање уласка неовлашћеног лица или процена недозвољеног стања; постиже се психолошки ефекат у превентивном смислу; омогућа контрола рада службе обезбеђења; поузданије се контролише уношење експлозивних, јонизационих и других опасних материја; осигурава детекција и брзо откривање провалних, препадних и диверзантских средстава, пожара; олакшава неутрализација појава и интервенција интервентних група и у кратком периоду је финансијски исплатив (најчешће осигуравајућа друштва нуде одређену бонификацију за уграђен заштитни систем објекта који се штити).¹⁸²

Систем ФТО, односно систем обезбеђења имовине и лица може поседовати високу поузданост у експлоатацији само ако се и физичка и техничка заштита комбинују, при чему се не сме занемарити чињеница даће се, услед прагматичности проактивног концепта, некада одабрати само једна од њих, односно да ће се некада одабрати да одређени облик заштите буде доминантан, што је и најчешћи случај.¹⁸³

¹⁷⁹ Матић Горан, *op.cit.* стр. 163.

¹⁸⁰ Симић Ружица, Бошковић Мићо, *op.cit.* стр. 108-110.

¹⁸¹ Матић Горан,; *op.cit.* стр. 164.

¹⁸² Симић Ружица, Бошковић Мићо, *op.cit.* стр. 111.

¹⁸³ Филиповић Златан, Црноглавац Милан, *op.cit.* стр. 83-87.

1.2.3. Приватне детективске компаније

Први корени детективске делатности указују да је она стара колико и делатност полиције у области њеног деловања. Тако је, још крајем XVII века британским Законом о друмским разбојницима из 1692. године постојала могућност новчаних награда за хватање учинилаца кривичних дела, што је условило појаву тзв. *ловаца на лопове* (thief-takers). У сличној форми у Британији формирана су и тзв. „*друштва за приватно гоњење*“ (Private Prosecution Societies), која су деловала током XVIII и XIX века. Њихов основни циљ је било пружање помоћи у проналажењу осумњичених, а помоћу расписивања награда за информације, које су водиле до хапшења злочинаца на територији на којој је друштво деловало. Прво друштво овог типа организовано је у Бредертону у Енглеској 1744. године под називом „*Felons Associations*“, а до 1836. године у Великој Британији формирано је 189 таквих удружења.¹⁸⁴ Карактеристично за тај период је да су само приватни агенти односно истражитељи¹⁸⁵ излазили на место извршеног кривичног дела, док су се припадници полиције бавили јавним редом и миром. Касније, са променама у Метрополитен полицији у Енглеској формиран је одсек за истраге Скотланд Јард (Scotland Yard).¹⁸⁶

Од средине XIX века немогуће је обрађивати појам приватне детективске делатности без осврта на стање у САД, где су у настанку ове делатности биле усмерене првенствено на помоћ у одржавању дисциплине на раду. Тако, у САД корени детективске делатности везују се и за 1849. године када је Алан Пинкертон у Чикагу основао прву детективску агенцију (Pinkerton National Detective Agency). Агенција се у почетку бавила обезбеђењем пошиљки у железничком саобраћају и спречавањем крађа. Први озбиљнији ангажман Пинкертонове агенције било је ангажовање њених приватних детектива у заштити железничке линије која је тада повезивала савезне државе Мисисипи и Тенеси. Наиме, са постепеним насељавањем америчког Запада, железница је постала доминантан облик транспорта путника и робе, али и мета бројних разбојничких напада, због чега је било неопходно ојачати обезбеђење возова. Припадници Пинкертонове агенције су на ефикасан начин успели да прекину серију пљачки на железничким линијама, чиме су стекли велику репутацију у јавности САД. Захваљујући томе што су његови детективи осујетили заверу и покушај атентата на тадашњег председника САД Абрахама Линколна, Пинкертон је од државе почео да добија све значајније послове, укључујући и контрашпијунажу у Грађанском рату од 1861. до 1865. године. Пинкертонова агенција је током ратних сукоба Севера и Југа имала посебан удео у спречавању пљачкаша у позадини ратних операција, те у откривању инфилтрације шпијуна Конфедерације у организационе структуре Уније.

Иначе, Алан Пинкертон је нарочито познат по увођењу неколико истраживачких техника у оперативном раду, које се и данас користе у раду криминалистичких полиција, а међу којима су најпознатије: праћење или присмотра осумњиченог и попримање криминалне улоге или рад са прикривеним идентитетом (прикривени иследник). Карактеристично је да је Алан Пинкертон као знак агенције одабрао «око», испод кога је

¹⁸⁴ Joh E. Elizabeth, „Conceptualizing the Private Police“, op. cit. pp. 590-592.

¹⁸⁵ Термин истражитељ потиче од латинског израза *vestigium* који значи „нешто изгубљено“ или „нешто што се раније догодило“, где поједини аутори под истражитељем подразумевају некога ко трага или прати нешто што недостаје, што се догодило и слично. Опширније: Gill Martin, Hart Jerry, „Exploring investigative policing - A Study of Private Detectives in Britain“, *British Journal of Criminology*, Vol. 36, No.4, Oxford University Press, Oxford UK 1997., pp. 549-566.

¹⁸⁶ *Scotland Yard* је била мања улица у Лондону, где је био смештен штаб нове полиције, по којој је Одсек за истраге добио име. Према: Gill Martin, Hart Jerry, „Private investigators in Britain and America: Perspectives on the impact of popular culture“, *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, Vol. 20, Issue 7, Emerald Group Publishing Ltd, Bingley UK 1997., p. 633.

било написано „We never sleep” (Ми никада не спавамо). Због тога се од Пинкертоновог времена приватни детективи у Сједињеним Америчким Државама називају „The private eye (Приватно око).¹⁸⁷

Вођен истим мотивима као Алан Пинкертон, Едвин Холмс (Edwin Holmes) је 1858. године у САД основао прву компанију за производњу противпровалних аларма, која представља претечу данашње мултимилионске индустрије безбедносних аларма. У САД је 1909. године, као истражни огранак Америчке банкарске асоцијације, основана још једна приватна детективска агенција - William J. Burns Inc., названа по свом оснивачу, познатом као „амерички Шерлок Холмс“. Карактеристично је, да су компаније које су основали Пинкертон и Бернс, наставиле су да послују до данас.¹⁸⁸

У теорији се наводи да приватна детективска делатност представља један специфичан вид приватног безбедносног ангажовања одређених лица у складу са законским нормама које регулишу детективску делатност и другим позитивним правним нормама које су применљиве на детективску делатност.¹⁸⁹

Иначе, у литератури се разликују три групе одређења за дефинисање приватног детективног деловања:

(а) *кроз нормативно одређење* – када се кроз посебне законе уређује приватна детективска делатност као уговорни однос наручиоца посла и пружаоца услуге и када преко јавног овлашћења држава преноси део својих надлежности на приватни сектор. У овом случају врсте и обим послова битно одређује сама држава, која се најчешће појављује као наручилац посла;

(б) *кроз функционално одређење* – прецизира се појам набрајањем послова који спадају у надлежност приватних детектива, а чији је садржај битно условљен нормативним решењима, која се разликују од државе до државе;

(в) *кроз професионално одређење* – када се разликују истражитељи од приватних предузетника и независних индивидуалаца, који врше делатност на основу уговора са клијентом и од детектива који је запослен у оквиру одређене приватне институције или предузећа (адвокатске канцеларије, банке, осигуравајућег завода и слично).¹⁹⁰

Термин „детектив“ потиче од латинске речи (*detegere*-открити) и енглеске речи (*detective*-потајник, службеник који открива злочине и њихове извршиоце, тајни полицајац). Детектив¹⁹¹ је особа која прикупља доказе и истражује¹⁹² криминалне радње и злочине. Своју делатност може обављати као члан полиције или у приватном аранжману као приватни детектив. У литератури се може наћи дефиниција приватног детектива, по којој је то лице које по поручбини и за награду потајно мотри рад појединих личности.¹⁹³

¹⁸⁷ Према: http://www.americanhistory.about.com/od/19thcentur1/a/allan_pinkerton.htm

¹⁸⁸ Павловић, Гојко, *op. cit.* стр. 21–23.

¹⁸⁹ Видети: Бошковић Мићо, *Основи детективске делатности*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2006., стр. 21.

¹⁹⁰ Према: Кесић Зоран, *Приватни сектор у контроли криминалитета*, Досије студио, Београд 2009., стр. 55.

¹⁹¹ Појам детектив треба разликовати од истражитеља који су најчешће запослени у одређеној пословној организацији (нпр. осигуравајућем друштву или адвокатској канцеларији) и који обављају истражитељске послове за свог послодавца (истраживање прошлости запослених, несталих особа, провера понашања лица, реконструкција несрећа, откривање криминалних активности, уручивање судских позива). Dempsey S. John, Forst S. Linda, *op. cit.* p. 55.

¹⁹² У појединим земљама се уместо термина „детектив“ користи израз „истражитељ“, који потиче од латинског израза *vestigium*, у значењу „нешто изгубљено“ или „нешто што се раније догодило“. Тако се под појмом истражитеља подразумева неко ко трага или прати нешто што недостаје, што се догодило и слично. Gill Martin, Hart Jerry, *op. cit.* pp. 634-635.

¹⁹³ Према: Вујаклија Милан, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд 1972., стр. 216.

С обзиром да је деловање детектива често на ивици легалности, да би успешно и на легалан начин обављали ове послове, детективске агенције морају да остварују комуникацију и сарадњу са државним институцијама. Наиме, бројне информације које поседују државне институције имају велики значај за вршење детективских послова. У свом раду детективи се морају придржавати законских одредаба, подзаконских аката и етичких правила и стандарда, при чему треба имати у виду, да детективски послови имају додирних тачака са криминалистиком, кривичним и кривично-процесним правом,¹⁹⁴ што указује да су упућени и на директну помоћ и сарадњу са полицијом.

Такође, детективи морају познавати одредбе грађанског, прекршајног, управног права и других сродних дисциплина. Тако, у Сједињеним Америчким државама¹⁹⁵ да би почели да се баве детективским послом, кандидати морају претходно да буду у полицијској служби од једне до пет година пре него што постану квалификовани за овај посао. У Великој Британији детективи прво морају да одслуже две године у униформи пре него што постану способни за истраживање криминалних случајева. У већини европских земаља детективи су универзитетски образовани и могу се бавити детективским пословима директно из цивилства без служења у оружаним или полицијским снагама. У развијеним западним земљама се може говорити о традицији приватне детективске делатности, док је у Србији та делатност тек у фази развоја.

У Србији, у условима политичке и привредне транзициј, пракса и потреба титулара приватне својине условила је настанак и развој детективске делатности као независне професије коју обављају правна лица и предузетници за детективску делатност. Одредбама актуелног Закона о детективској делатности,¹⁹⁶ прописано је ограничење по коме правна лица и предузетници регистровани за обављање детективске делатности, односно физичка лица која се запошљавају ради обављања детективских послова, не могу вршити послове који су у искључивој надлежности државних органа и примењивати оперативне методе и средства које примењују надлежни органи, односно оперативно-техничка средства и методе која надлежни органи врше, односно примењују на основу посебних прописа. Оваквим прописивањем направљена је јасна дистинкција детективских послова у односу на полицијске, безбедносне и друге послове, за чији рачун не смеју пружати безбедносне услуге. Према томе, детектив у Србији не сме да врши детективску делатност за домаће и стране службе, као и за политичке странке.

У складу са одредбама Закона о класификацији делатности и важеће Уредбе о класификацији делатности,¹⁹⁷ истражне и детективске услуге у Србији су дефинисане као „послови прикупљања, обраде података и преноса информација, од стране правних лица и предузетника за детективску делатност као руковалаца и запослених детектива као обрађивача“. Такође, чланом 3. став 1. тачка 1. Закона о детективској делатности, прописано је да је детективска делатност разврстана у област административних и помоћних услужних делатности, у грану и групу истражних делатности, која обухвата истражне и детективске услуге и активности свих приватних истражитеља без обзира на то за кога и шта истражују (детективски послови). Истражне и детективске услуге су, сходно томе, „послови прикупљања, обраде података и преноса информација у складу са

¹⁹⁴ Бошковић Мићо, *op. cit.*, стр. 22.

¹⁹⁵ У САД је у току 2008. године било запослено око 45.500 приватних детектива и истражитеља, који су били ангажовани од стране приватних детективских агенција, државне и локалне самоуправе, финансијских институција, осигуравајућих агенција и безбедносних служби. Најчешће активности су им прикупљање информација путем посматрања, решавање криминалних предмета (нестала лица, медицинске злоупотребе, брачна питања, преваре кредитним картицама, интерне крађе, преваре у осигурању и решавање индустријске шпијунаже). Опширније: Dempsey S. John, *Introduction to Private Security*, Thomson Wadsworth, Belmont CA 2008., pp. 91-94.

¹⁹⁶ Службени гласник РС, бр. 104/2013.

¹⁹⁷ Службени гласник РС, бр. 104/2009 и 54/2010.

овим законом и другим прописима, од стране правних лица и предузетника за детективску делатност као руковалаца и запослених детектива као обрађивача“.

Правни основи за обављање детективске делатности у Србији, налазе се у Уставу Републике Србије и актуелном Закону о детективској делатности, где се овлашћења детектива одређују кроз правну аналогију наведеног закона и предвиђених подзаконских аката. Уставним одредбама су набројана основна људска права и слободе са којима детектив мора да буде упознат, јер би у супротном кршио права грађана, што би довело до његове кривичне одговорности. Наиме, приликом обављања детективских послова неизбежно се задире у личне слободе загарантоване међународним конвенцијама и највишим правним актима на националном нивоу,¹⁹⁸ а често долази и до повреде бројних законских одредби.

У циљу успостављања одговарајућих професионалних односа у обављању детективских послова, детективи се морају придржавати одређених начела/стандарда у раду, који су засновани на прописима, високом степену професионализма, међусобном поштовању и уважавању, поверењу грађана (наручилаца услуга), као и побољшању личног угледа и угледа агенције или предузећа коме припадају. Посебно је значајно да детективи у комуникацији са грађанима и другим запосленима буду учтиви, предусретљиви и професионални и да воде рачуна о личној безбедности и безбедности лица или имовине коју обезбеђују. Успешност једне детективске агенције цени се по изграђеној структури вертикалних и хоризонталних комуникационих канала, који омогућавају пренос свих врста порука (информација).¹⁹⁹

Поједини аутори сматрају да детективска делатност не обухвата само долажење до информација и података, већ у одређеној мери укључује и прикупљање доказа, на основу којих странка може да заштити своја одређена права пред надлежним органима. Такође, детективска делатност има своју функцију и у превенцији и детекцији криминалитета, реализовањем видљивих и тајних задатака. С тим у вези, у легалне детективске послове би спадали: претрага књига и документације, извештаји компанија, проналажење несталих особа, истраживање превара осигурања, реконструкција несрећа, истраживање прошлости супружника, присмотра чланова породице, утврђивање легалности порекла неких предмета, откривање криминалне активности, финансијска солвентност физичких и правних лица, те истражне радње у оквиру парница, док би ван законских оквира били индустријска шпијунажа, крађе, подмићивање и корупција.²⁰⁰

Према другим мишљењима, детективски послови обухватају само прикупљање података, које мора да буде у складу са законским и одговарајућим подзаконским актима и кодексом детективске етике (у државама у којима овакав кодекс постоји). С тим у вези, детектив може прикупљати податке и информације непосредно од лица на која се они односе, односно од лица која су му вољна, тј. спремна да дају и уступе тражене

¹⁹⁸ Право на слободу и безбедност личности гарантовано је одредбама Европске конвенције о људским правима, а његова суштина је да се гарантује само слобода од арбитарног хапшења, лишења слободе и задржавања, а не и од ограничења права слободе кретања. Поред Европске конвенције, ово право је садржано и члановима 3. и 9. Универзалне декларације о људским правима (A/RES/217) и Скупу начела за заштиту свих лица у ма ком облику лишења слободе или притвора (A/43/49). Одредбама Европске конвенције гарантује се право на приватност, као и поштовање приватног живота и породице. Ово право регулишу и члан 12. Универзалне декларације о људским правима, као и Кодекс понашања Уједињених нација за лица одговорна за примену закона (A/34/46).

¹⁹⁹ Видети опширније: Пилиповић Војин, „Значај комуникација у детективској делатности – нормативни, психолошки и етички аспекти“, у: *Зборник радова: Приватна безбедност - стање и перспективе*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008., стр. 326-344.

²⁰⁰ Бошковић Мићо, *op.cit.* стр. 12.

информације, а такве податке детектив може прикупљати и из медија.²⁰¹ Детектив има право и да прикупља одређене податке и информације од појединих државних органа и других правних лица којима су поверена јавна овлашћења, под условима који су предвиђени законом. Детективи и детективске агенције немају мандат да иницирају активности на сопствени захтев, и забрањено им је да врше или ометају послове који спадају у делокруг државне власти. Прикупљене информације могу бити правне, пословне или личне природе, а приватни детективи имају различите улоге у превенцији и детекцији криминалитета, анализирања информација, прикупљања доказа, провери података итд.²⁰²

У скоро свим земљама, законодавства која регулишу ову област наводе да је основ деловања детектива *уговор*, који детектив закључује са странком за чији рачун обавља одређене послове. Уговор између детектива и странке мора бити склопљен у писменој форми, мада, сходно правилима детективске етике, сви накнадни усмени договори обавезују обе уговорне стране на обавезне измене склопљеног уговора. Може се рећи да детективска делатност спада у комерцијалне послове и да се одвија ван полицијске делатности, а да уговором могу бити обухваћени само они послови који су законом дозвољени.²⁰³ Уговор је иначе основни извор облигационих односа и сматра се да је закључен онда када су се уговорне странке сагласиле о битним састојцима уговора, за шта странка плаћа уговорену цену.

Ради бржег и квалитетнијег обављања свакодневних послова, детективи остварују одговарајућу сарадњу са државним и финансијским институцијама (полицијом, судством, војском, банкама и другим институцијама) које им могу пружити значајне информације. Један од закона који у Србији омогућава легалну сарадњу у овој области је Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја.²⁰⁴ Сходно одредбама наведеног закона, а по захтеву и за потребе клијента, могу се прикупљати подаци из следећих јавних извора: грађански и кривични судови, снимана документација, матични подаци, брачни и подаци о смрти, подаци о имовини, подаци о некретнинама, стручне дозволе, подаци о пореским обавезама, извештаји комисија, подаци одељења за саобраћај, затворске управе, полиције и друго.

У појединим државама, на захтев странке а у корист обезбеђења доказа, детективи могу да врше криминалистичку обраду лица места, укључујући и узимање трагова, уколико странка или друго овлашћено лице то дозволи.²⁰⁵

У пракси најчешћи разлози због којих грађани ангажују приватне детективске агенције су:

- веровање у тајност предузетих активности и добијених података (што је законска обавеза детективских агенција сходно уговорном односу);
- могућност сталног обавештавања клијента о току предузетих активности са могућношћу прекида даљег тока уговорене активности детективске агенције;
- предузимање активности и у случајевима када се ради о делу које се гони по приватној тужби, и
- доследност и истрајност у реализацији уговореног посла.²⁰⁶

²⁰¹ Опширније: Пилиповић Војин, „Психолошко-радни и етички критеријуми за послове детектива“, у: *Дефендологија*, година XI, број 23-24, Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања, Бања Лука 2008., стр. 69-73.

²⁰² Према: Вејновић Душко и др., *Детективска дјелатност - теоријски и практични аспекти по стандардима Европске уније*, Дефендологија центар за безбједносна социолошка и криминолошка истраживања & Детективска зборница Републике Словеније, Бања Лука-Љубљана 2008., стр. 14-15.

²⁰³ Бошковић Мићо, *op.cit.* стр. 10.

²⁰⁴ „Службени гласник РС”, бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009 и 36/2010.

²⁰⁵ Бошковић Мићо, *op.cit.* стр. 14.

²⁰⁶ Дапчевић-Марковић Љиљана, *op.cit.* стр. 106-108.

1.3. Приватно обезбеђење

У литератури и доступним истраживањима о приватној безбедности, нема јединственог става у вези са дефинисањем и одређивањем садржаја појма „приватно обезбеђење“. Најчешће разлике у дефинисању тог појма „приватно обезбеђење“ укључују фокус радних задатака, утицај профита и клијената, као и укључивање домена производње, дистрибуције и монтаже опреме и технологије.

У теорији се понекад термин „приватно обезбеђење“ изједначава са термином „приватна полиција“. Међутим, генерално узев, приватно обезбеђење као делатност није синоним приватне полиције, већ је један од облика (поред детективске делатности и специфичних облика добровољног полицијског деловања грађана) приватне безбедности²⁰⁷ и у појединим земљама подскуп приватне полиције, који се превасходно фокусира на функције одржавања реда. У том смислу, приватно обезбеђење је индустријска грана која производи услуге намењене обезбеђењу лица, имовине и пословања, за која не постоји законом прописана обавеза организовања система обезбеђења од стране војске или полиције.²⁰⁸ Тиме, приватно обезбеђење својим активностима највише остварује превентивну улогу усмерену на контролу и регулисање приступа, чији обим је углавном дефинисан уговором и приватним интересом наручиоца услуга.

У англосаксонској литератури за термин „приватно обезбеђење“ најчешће се употребљава термин „индустрија приватног обезбеђења“ (енг. Industry of Private Security), који обухвата компоненте одржавања реда, превенције криминала и смањења губитака. Тако, ASIS International (Америчко друштво за индустријску безбедност) идентификује 18 основних елемената приватног обезбеђења: физичка безбедност, безбедност особља, информациони системи безбедности, истраге, управљање ризицима, правни аспекти, хитно и непредвиђено планирање, кризни менаџмент, управљање катастрофама, борба против тероризма, конкурентна интелигенција, извршна заштита, насиље на радном месту, спречавање криминала, превенције криминала кроз дизајн животне средине (СРТЕД) и безбедносна архитектура и инжењеринг.²⁰⁹

Иако недостатак емпиријских студија спречава прецизну слику за карактеристике и разлике међу земљама у погледу приватног обезбеђења, евидентно је да се развој ове делатности приватне безбедности може везати за 50-те године XX века, када су наступиле околности које су довеле до реформе јавне полиције широм света. Наиме, експанизија приватне безбедности а тиме и приватног обезбеђења на унутрашњој и међународној арени, догодила се у истом контексту када и пораст криминала, насиља и осећаја несигурности у друштву, с једне стране, док је с друге стране наступио процес „масовног пораста приватне имовине“.²¹⁰

²⁰⁷ Приватна безбедност представља скуп правно утемељених делатности, ван надлежности државних органа, чији носиоци су организовани ради професионалног пружања услуга заштите личне и имовинске сигурности и прикупљања информација на уговорној основи. Дапчевић-Марковић Љиљана, *op.cit.* стр. 33.

²⁰⁸ „Приватна полиција“ је термин који се често узима као синоним за приватне безбедносне снаге и обухвата широк спектар приватних невладиних организација и агената, који пружа широку варијацију безбедносних услуга, најчешће везаних за комбинацију спровођења закона, одржавања функције безбедности и социјалне контроле. Видети: Furst J. Alexander, *State regulation of private police and security agents – Study*, Bowling Green State University, Bowling Green OH 2009., pp. 2-4.

²⁰⁹ Детаљније: „International glossary of security term“, ASIS International, Alexandria VA 2009. Доступно на: <http://www.asisonline.org/library/glossary/index.xml>.

²¹⁰ Опширније: Cunningham C. William, Strauchs J. John, Van Meter Clifford, & Hallcrest Systems, Inc.. *Private security trends 1970-2000: The Hallcrest report II*, Butterworth-Heinemann, Boston MA 1990., pp. 116-128.

Поједини аутори наводе да су директни разлози настанка и раста приватног обезбеђења у свету притисци са којима су се државе среле током 70-их година прошлог века, а који су их присилили да смање јавно пружање услуга. *Први притисак* је био одраз негативне међународне економске климе, која је утицала да су многе националне економије почеле да клизе у еру рецесије и буџетских ограничења. *Други притисак* био је неодржив раст јавних услуга у друштву, који је довео до преоптерећења, односно државе нису више имале довољно ресурса да задовоље све већу потражњу за услугама домаће безбедности.²¹¹

Међутим, савремена теоријска истраживања указују на три главна разлога за развој индустрије приватног обезбеђења у савременом безбедносном окружењу: *Први разлог* је био крај Хладног рата, који је резултирао огромним вишковима заштитног војног особља. Као резултат тога, велики број појединаца са завршеном војном обуком одговарао је захтевима индустрије приватне безбедности, посебно приватне војне индустрије. *Други разлог* је, што су безбедносне услуге и посебно војне операције временом постале веома софистициране и технолошки усавршене, што је условило дистрибуцију и уградњу модерних техничких средстава и система. С друге стране, јавиле су се веће потребе за стручњацима модерних система наоружања. *Трећи разлог* је нормативни помак индустрије приватне безбедности, који се везује за 80-те године прошлог века, који се заснивао на претпоставци да је приватни сектор безбедности и ефикаснији и ефективнији.²¹²

Према Р.Рејнеру, плурализација друштвено-економских односа везана за класе, пол, етнички идентитет и религије у постмодерном друштву, представља стимуланс за потражњу приватног обезбеђења у више праваца, при чему понуда и потражња представљају главне факторе економије и развоја приватног обезбеђења. То значи да развој приватног обезбеђења у послератном добу представља економски и политички процес, где се политички део тог процеса базирао на три нова политичка приступа/концепта: „реформа“, „поновна легитимација или ре-легитимација“ и „регулација“. *Реформа* као концепт представља жељу државних актера да контролишу приватне безбедносне компаније, ради довођења њихових активности у линију са јавним добром. *Ре-легитимација* као концепт представља побољшање легитимности у индустрији приватне безбедности, који је артикулисан од стране менаџмента већих приватних безбедносних компанија, који су увидели комерцијалне предности у јачању легитимитета њиховог пословања. *Регулација* као приступ представља ефикасан метод усклађивања активности приватног обезбеђења са политичким нормама из структуре сектора безбедности.²¹³

Савремено приватно обезбеђење представља релативно оригинални изазов за јавност, који карактерише економска калкулација и нормативна регулација његових компоненти у развијеним земљама. Тиме је, приватно обезбеђење одговорно не само за заштиту многих државних институција и критичних инфраструктурних система, већ и за заштиту појединаца, интелектуалне својине и осетљиве корпоративне информације. У тој ситуацији, пословне компаније и организације ослањају се на широк спектар функција приватног обезбеђења, кроз заштиту запослених и имовине, спровођење

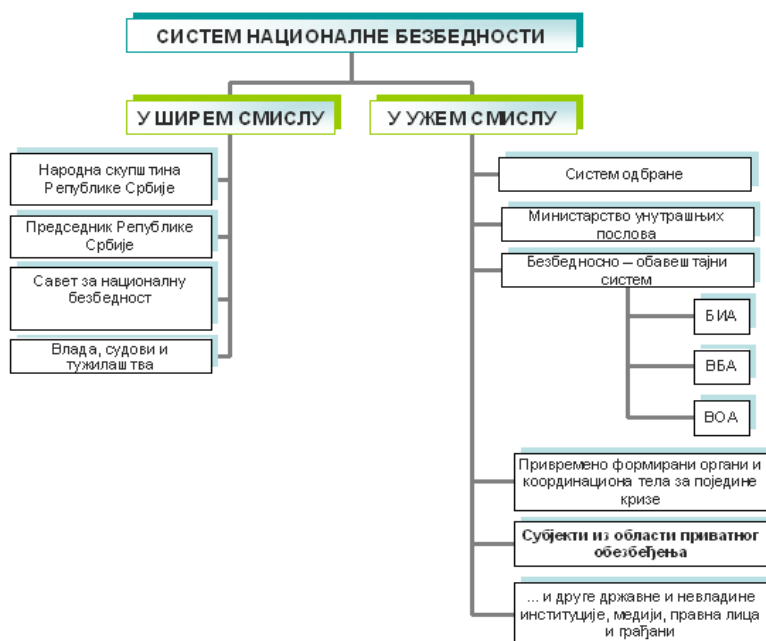
²¹¹ Према: Marglin A. Stephen, Schor B. Juliet (eds), *The Golden Age of Capitalism: Reinterpreting the Postwar Experience*, Clarendon Press, Oxford UK 1991., pp. 7-8.

²¹² Avant Deborah, *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, op. cit. 30-38.

²¹³ Опширније: Reiner Robert, "Policing a Postmodern Society", *Modern Law Review*, Vol. 55, No. 6, John Wiley & Sons, Hoboken NJ 1992., pp. 775-779.

истрага, вршења провера будућег кадра, обезбеђења сигурности информационе технологије, ка и других функција.²¹⁴

Приватно обезбеђење²¹⁵ у систему националне безбедности Републике Србије представљено је кроз следећи шематски приказ бр.1,²¹⁶

Шематски приказ 1.

1.3.1. Појам приватног обезбеђења

Различити приступи у појмовном дефинисању приватног обезбеђења најчешће се објашњавају постојањем разлика у поимању структуре и компоненти које улазе у састав ове делатности приватне безбедности. Тако, неки аутори под приватним обезбеђењем подразумевају „свеукупност активности, услуга, мера и средстава намењених за заштиту приватне својине, информација и лица, а које се нуде у оквирима приватног тржишта“.²¹⁷

Најчешће цитиране дефиниције приватног обезбеђења полазе од утицаја профита и клијената, радних задатака, као и у зависност од врсте дистрибуције и уградње опреме и технологије. Тако, поједини аутори под приватним обезбеђењем подразумевају „све врсте активности приватних организација и појединаца који пружају различите врсте услуга везане за безбедност, истраге, стражарске услуге, патроле, алармне услуге, преваре и оклопни транспорт робе“.²¹⁸ Према другим ауторима, приватно обезбеђење представља „радње пружања заштите против криминала и осталих претњи, као што су

²¹⁴ Према: Strom Kevin, Berzofsky Marcus, Shook-Sa Bonnie, Barrick Kelle, Crystal Daye, Horstmann Nicole, Kinsey Susan, *The Private Security Industry: A Review of the Definitions, Available Data Sources, and Paths Moving Forward*, RTI International, Research Triangle Park NC, 2010, p. 4.

²¹⁵ Република Србија с обзиром на актуелно стање друштвено-економског стандарда друштва ка и већина других развијених земаља и земаља у транзицији, делатности пружања безбедносних услуга и прикупљања информација, за различите потребе клијената, нормативно је уредила као приватно обезбеђење са широким спектром безбедносних услуга.

²¹⁶ Доступно на: <http://www.pks.rs>

²¹⁷ Дапчевић-Марковић Љиљана, *op.cit.* стр. 98.

²¹⁸ Према: Kakalik S. James, Wildhorn Sorel, *Current regulation of private police: Regulatory agency experience and view – Study R-871-DOJ*, Vol. 1, Rand Corporation, Santa Monica CA 1971., p. 3.

незгоде, грешке, неетичка пракса и друго“.²¹⁹ По дефиницији В.Канингема, приватно обезбеђење „обухвата samozапослена лица и приватно финансиране пословне субјекте и организације које пружају безбедносне услуге везане за специфичне клијенте за надоканаду, за појединце или ентитет који их запошљава или унајмљује, а у циљу заштите својих лица, приватне имовине или заштите од разних опасности“.²²⁰ Неки теоретичари под приватним обезбеђењем подразумевају „оне појединце, организације и службе, осим јавних агенција за спровођење закона, који се баве пре свега спречавањем криминала, спречавањем губитка или штете одређених појединаца, организације или објеката“.²²¹

Н.Саут приватно обезбеђење карактерише као „збир услуга и производа хонорарно запослених појединаца и приватних компанија, који пружају услуге и производе својим клијентима на комерцијалној основи“.²²² У документу Министарства јавне безбедности канадске провинције Квебек, приватно обезбеђење се дефинише као „свеукупност активности, услуга, мера и средстава предвиђених за заштиту приватне имовине, лица и информација, а које се нуде и обезбеђују у оквиру приватног тржишта“,²²³ док литвански аутор Р.Калесникас под приватним обезбеђењем подразумева „активности усмерене на заштиту права и легалних интереса правних и физичких лица“.²²⁴ Марк Бутон даје дефиницију приватног обезбеђења, која је најприближнија заједничкој, „*оно је део приватне безбедности, који пружа услуге путем тржишта, који се финансира из накнада које се наплаћују клијентима кроз уговорне односе и чији запослени углавном не поседују посебна овлашћења*“.²²⁵

ASIS International даје ширу дефиницију приватног обезбеђења, по којој „приватно обезбеђење представља невладин приватни сектор за заштиту људи, имовине и информација, вођење истрага и чување средстава пословне организације“. Такође, приватно обезбеђење има улогу да помаже приватном сектору безбедности да обезбеди своје пословање и објекте критичне инфраструктуре, било од природних катастрофа, несрећа или планираних поступака, као што су теористички напади, вандализам и друго. Поједини аутори код дефинисања приватног обезбеђења указују на повезаност између делатности физичког обезбеђења, којима управљају људи, и делатности техничког обезбеђења. Међутим, у већини случајева ова два сектора постоје симултано и чине јединствен појам приватног обезбеђења, за који у стручној литератури се користи и назив „систем физичко-техничког обезбеђења“.²²⁶

У Републици Србији, сходно одредбама новог Закона о приватном обезбеђењу,²²⁷ приватно обезбеђење обухвата „пружање услуга, односно вршење послова заштите лица, имовине и пословања физичком и техничком заштитом када ти послови нису у искључивој надлежности државних органа, као и послове транспорта новца, вредносних и других

²¹⁹ Strom Kevin, Berzofsky Marcus, Shook-Sa Bonnie, Barrick Kelle, Crystal Daye, Horstmann Nicole, Kinsey Susan, op. cit. p. 6.

²²⁰ Cunningham C. William, Strauchs J. John, Van Meter Clifford, & Hallcrest Systems, Inc., op. cit. pp. 124-125.

²²¹ Видети: Fischer J. Robert, Green Gion, *Introduction to security*, Butterworth-Heinemann, Boston MA, 1998., pp. 78-79.

²²² South Nigel, op.cit. p. 220.

²²³ Упореди: „Private security - partner in internal security“, *White paper*, Ministère de la Sécurité publique, Quebec city 2003., pp. 9.

²²⁴ Kalesnykas Raimundas, op. cit. p. 22.

²²⁵ Button Mark, op.cit. p. 19.

²²⁶ Систем ФТО представља „скуп мера, поступака и радњи, које се спроводе посредством физичког обезбеђења, техничких средстава заштите и уз примену савремених безбедносно заштитних метода и начина рада, а којима се, кроз успешно проактивно и реактивно деловање, елиминише, односно смањује могућност угрожавања лица, неовлашћено присвајање имовине и резултата рада предузећа, Мандић Горан, op.cit. стр. 20.

²²⁷ „Службени гласник РС“ бр. 104 /2013.

пошиљки, одржавања реда на јавним скуповима, спортским приредбама и другим местима окупљања грађана (редарска служба), које врше правна лица и предузетници регистрована за ту делатност, као и правна лица и предузетници који су образовали унутрашњи облик организовања обезбеђења за сопствене потребе (самозаштитна делатност)²²⁸“.

Сходно наведеном, могао би се извести закључак да је „приватно обезбеђење као једна од делатности приватне безбедности, активност усмерена на заштиту права и легалних интереса физичких и правних лица, фокусирана на три своје главне компоненте: физичка безбедност, безбедност информација и безбедност особља“.²²⁹

1.3.2. Врсте приватног обезбеђења

У литератури је присутно више подела приватног обезбеђења, при чему су у већини случајева коришћени следећи критеријуми за поделу приватног обезбеђења:

- ❖ *предмет обезбеђења* (критеријум је врста недозвољеног дела чије се извршење спречава применом одређених мера заштите) и то на: 1) обезбеђење личности односно обезбеђење живота и телесног интегритета и на 2) обезбеђење имовине;
- ❖ *карактеристике коришћене технологије* (критеријуми су природа носиоца делатности обезбеђења и садржај коришћене технологије) и то на: 3) физичко обезбеђење и 4) техничко обезбеђење;
- ❖ *начин спровођења обезбеђења* (критеријум је сам начин спровођења делатности обезбеђења) и то на: 5) статично обезбеђење и 6) мобилно обезбеђење, при чему се ова два облика у пракси најчешће комбинују;
- ❖ *тип простора који се обезбеђује* (критеријум је врста простора који се штити) и то на: 7) обезбеђење јавног простора, 8) обезбеђење приватног простора и 9) обезбеђење хибридног простора;
- ❖ *константност деловања самог обезбеђења* (критеријум је временско трајање делатности обезбеђења) и то на: 10) стално обезбеђење, 11) повремено обезбеђење и 12) привремено обезбеђење;
- ❖ *организациони тип обезбеђења* (критеријум је организациони карактер делатности обезбеђења) и то на: 13) сопствено обезбеђење, 14) уговорно обезбеђење и 15) комбиновано обезбеђење.²³⁰

1. Обезбеђе личности, подразумева „планско предузимање мера, радњи и поступака службе обезбеђења са основним циљем да се спречи напад на живот и тело клијента и да му се омогући сигурно и безбедно обављање радних обавеза“.²³¹

У циљу потпуног разумевања појма „обезбеђење личности“, потребно је направити разлику између израза одређене личности²³² и појма штићене личности,²³³ чији је

²²⁸ Члан 2. Закона о приватном обезбеђењу.

²²⁹ Cunningham C. William, Strauchs J. John, Van Meter Clifford, & Hallcrest Systems, Inc., op. cit. pp. 126-127.

²³⁰ Бошковић Мићо, *Систем обезбеђења*, op. cit. стр. 21-38.

²³¹ Према: Бошковић Мићо, Кековић Зоран, *Обезбеђење лица, имовине и пословања предузећа*, Виша школа унутрашњих послова, Београд 2003., стр. 21.

²³² „Одређена личност“ подразумева оно лице које је од стране надлежних државних органа одређено да се штити. Под њиховом заштитом подразумева се скуп планских оперативно-техничких мера, радњи, поступака и снага, које се предузимају ради неутрализације или смањења разних ризика и опасности које прете њиховој безбедности. Видети: Пајковић Драгић, *Обезбеђење одређених личности и објеката*, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд 2003., стр. 9.

²³³ Под појмом „штићених лица“ у ширем смислу подразумевају се личности у односу на које се предузимају одговарајуће мере заштите, без обзира на то да ли их на комерцијалној основи обезбеђују агенције за обезбеђење лица и имовине или унутрашње службе заштите лица и имовине предузећа (топ менаџери, експерти, лица које преносе новац, поверљиву пошту итд.). Упореди: Рађеновић Рајко,

садржај шири, јер обухвата све оне личности које се штите по било ком основу (бизнисмени, банкари, звезде шоу бизниса, спортисти и други) али не од стране државних органа и служби безбедности, нити по наређењу надлежних државних институција.²³⁴

Поред непосредне личне заштите, овај облик обезбеђења често обухвата и обезбеђење простора за становање и одмор, радних просторија и превозних средстава лица која су под заштитом. У таквој ситуацији, скоро увек се примењују и додатни облици обезбеђења личности: непосредно обезбеђење (у самој згради, на спрату), унутрашње обезбеђење (око зграде и унутар објекта), дубинско обезбеђење (стражари и патроле) и уже спољно обезбеђење (уз објекат где борави лице са спољње стране).²³⁵

Такође, код овог облика обезбеђења скоро увек користе се и додатне мере заштите као што су: оперативно-преветивне мере (обавештајно прикупљање података и информација о објекту иштићеној личности), противприслушна заштита (скенирање радио-емисионих фреквенција), противелектронска заштита (електронско ометање), противдиверзиона контрола (објеката и простора где борави лице под заштитом), хемијско-биолошка заштита (токсиколошко-биолошка анализа околине), противпожарна заштита (контрола исправности уређаја за противпожарну заштиту), радиолошка инспекција (провера присуства радиоактивних материја) и здравствена заштита.²³⁶

Иначе, основа на којој се заснива теорија заштите личности,²³⁷ било да се ради о заштити високог државног званичника или власника неке корпорације, па све до нивоа заштите један на један, јесте периферна безбедност.²³⁸ Под периферном безбедношћу се подразумева „да су личност која се штити и припадници обезбеђења, окружени са више различитих линија обезбеђења, где линије обезбеђења делују на различитим одстојањима од личности која се штити“.²³⁹

У пракси активности спровођења обезбеђења/заштите личности условљене су општом безбедносном ситуацијом, идентификовањем ризика и претњи, безбедносном претходницом,²⁴⁰ безбедносном проценом угрожености личности, расположивим снагама и средствима, бројем лица која се обезбеђују, захтевима клијента, потребама сарадње са другим органима и службама и др. а све у циљу правовременог

Обезбеђење и безбедносна заштита одређених личности и објеката, МУП Републике Србије & Центар за школовање и стручно усавршавање Института безбедности, Београд 1995., стр. 91.

²³⁴ Таква заштита појединих лица је у последње време све присутнија и у Србији и најчешће се обавља путем приватних агенција за обезбеђење и телохранитеља уз адекватну надокнаду (агенције за физичко-техничку заштиту, бодигард).

²³⁵ Стајић Љубомир, Пајковић Драгић, *op. cit.* стр. 10-11.

²³⁶ *Ibidem*, стр. 12.

²³⁷ Заштита личности подразумева „скуп планских физичко-техничких мера, поступака и радњи које предузима приватни систем безбедности ради заштите неке личности, односно елиминисање или смањивање разних облика угрожавања и других опасности које могу угрозити личност која се штити“ Упореди: Стајић Љубомир, Пајковић Драгић, *Систем заштите личности и објеката*, Правни факултет, Нови Сад 2008., стр. 61-74.

²³⁸ Према: Милојевић Саша, *Обезбеђење и заштита личности*, (ауторизована предавања – Специјалистичке студије КПА), Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2013., стр. 19.

²³⁹ Мандић Горан, Стајић Љубомир, *Системи обезбеђења и заштите-скрипта*, Факултет безбедности, Београд 2006., стр. 36.

²⁴⁰ „Безбедносна претходница“ представља скуп свих безбедносних мера, радњи, активности и договора прикупљених непосредним превентивним радом припадника обезбеђења, а у вези са кретањем и боравком штићене личности у одређеној области. Безбедносну претходницу чини тим који се шаље у одређено подручје да стекне увид у стање безбедности, односно да прикупи податке о објектима, могућим облицима и носиоцима угрожавања, као и остваривање сарадње са тамошњим представницима службе обезбеђења. Бошковић Мићо, Кековић Зоран, *op. cit.* стр. 46.

идентификовања могућих облика угрожавања безбедности²⁴¹ и њихових потенцијалних носилаца. Приликом разматрања безбедносне ситуације, оцењују се разна латентна или тренутна конфликтна стања, њихови узроци и могући развој. У закључном делу процене потребно је да се искаже прогноза будућих понашања и активности носилаца угрожавајућих делатности и задаци надлежних служби у превенцији и супротстављању тим појавама.²⁴²

2. Обезбеђење имовине као облик обезбеђења везује се за формирање трговачке и лучке полиције, које су имале улогу заштите имовине у морепловству и трговини Европе у периоду 1485. - 1509. године, када је дошло до велике акумулације капитала и појаве удружених криминалаца. Припадници наведених полиција били су за одређену новчану надокнаду ангажовани од стране тадашњих јавних институција, приватних компанија и богатих појединаца, а њихове активности су реализоване у патролама од два лица.²⁴³

У САД се први облици обезбеђења имовине везују за развој индустрије, која је најчешће била лоцирана у руралним подручјима, где полиција није могла да обезбеди пуну заштиту компанијских насеља. Због тога су индустријалци били принуђени да организују сопствено обезбеђење, састављено од страже и приватних истражитеља, чији су преваходни циљеви били спречавање шпијунаже, саботаже и протеста радника. Њихова активност најчешће се заснивала на обавештајном раду и инфлитурању у редове запослених.²⁴⁴

У досадашњој пракси, најчешћи објекти у којима се имовина обезбеђује, јесу унутрашњи простори у којима се држе и чувају ствари од велике вредности и од изузетног значаја за науку, културу и уметност (музеји, галерије, финансијске установе и слично). Посебна је карактеристично обезбеђење имовине у банкарском сектору, где је практично увек присутна пракса примене мера физичког и/или техничког обезбеђења.

Заштита имовине је предвиђена прописима међународног и домаћег права. Тако, члан 1. Првог протокола уз Европску конвенцију о људским правима гарантује право на имовину. Он предвиђа да свако физичко или правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.²⁴⁵

3. Физичко обезбеђење представља „скуп оперативних и тактичких мера, радњи, средстава и снага заштите људи, личности на одређеним функцијама, простора и објеката од посебног друштвеног значаја“. Физичко обезбеђење обављају за то посебно обучени и оспособљени кадрови (јавни или приватни), и оно може бити *јавно*, *тајно* и *комбиновано*, при чему се физичко обезбеђење комбинује са мерама и средствима техничког обезбеђења

²⁴¹ Угрожавање безбедности је сваки непредвиђени догађај, случај, понашање, насилно деловање човека, природе или техничких система у дужем периоду значајнијег обима, који реално доводи или може довести у опасност лица и имовину предузећа, а може резултирати губицима људских живота или здравља, губицима у опреми и/или губицима у пословању привредног друштва. Мандић Горан, *op. cit.* стр. 23.

²⁴² Упореди: Ђорђевић Обрен, *Лексикон безбедности*, Привреда публик, Београд 1989., стр. 380-381.

²⁴³ У то време карактеристична је организација „Marine Police Establishment“, основана 1798. године, од стране Лондонског Удружења трговаца *West India Merchants*, са задатком искључиве заштите комерцијалне имовине, која је касније трансформисана у јавну институцију и након 1839. године припојена Метрополитен полицији. Joh E.Elizabeth, „The Paradox of private policing“, *op. cit.* pp. 59-63.

²⁴⁴ Опширније: Weiss P. Robert, „The political economy of prison labor reprivatization in the United States, 1855-1946“, *The Historical Journal*, Vol 29, No. 1, Cambridge University Press, Cambridge UK 1986, pp. 267-270.

²⁴⁵ Видети: Carss-Frisk Monica, *Право на имовину – водич за примену члана 1 Протокола бр. 1 Европске конвенције о људским правима*, Савет Европе, Београд 2004., стр. 7.

у случајевима заштите значајних обејката.²⁴⁶

Према Р.Рађеновићу, „физичко обезбеђење је обезбеђење обејката, имовине и ствари у транспорту од уништавања, оштећења, крађе и других облика штетног деловања, као и обезбеђење лица у стану и другом приватном простору од угрожавања њиховог живота, физичког и психичког интегритета, приватности и личних права, као и других облика угрожавања њихове личне сигурности“. С тим у вези, основне делатности физичког обезбеђења су заштита личности, заштита обејката, вршење надзора над видео уређајима и уређајима противпожарне заштите, те гашење пожара мањег интензитета. Спровођење ове делатности заснива се на комбинованој примени контроле, прегледа, патролирања и осматрања, а по потреби и употреби средстава принуде, те на мерама спољњег и унутрашњег физичког обезбеђења.²⁴⁷

Физичко обезбеђење у пословним субјектима се најчешће организацијски поставља у облику службе физичког обезбеђења (руводећи кадар и непосредни извршиоци), која се састоји од одређеног броја припадника који поседују оружје и опрему, а чији је задатак обезбеђење лица и привредног друштва са свим њиховим вредностима и интересима. У таквој ситуацији, физичко обезбеђење представља заштиту људи и имовине од уништења, оштећења, крађе и других облика деловања опасног или штетног по живот и имовину привредног субјекта.²⁴⁸

Послове физичког обезбеђења на савременом тржишту приватних безбедносних услуга врше специјализована привредна друштва и агенције кроз четири основна облика: заштита лица и имовине; транспорт новца и осталих вредности; лична заштита лица (Bodyguard) и обезбеђење јавних скупова.²⁴⁹ У пракси, у већини случајева примене физичког обезбеђења, користе се услуге специјализованих компанија за пружање физичке заштите, услуге сопствених унутрашњих служби обезбеђења и услуге заједничких служби обезбеђења за више привредних субјеката, која су смештена у истој згради или су им објекти у непосредној близини где службе реализују своје задатке.²⁵⁰

4. Техничко обезбеђење представља обезбеђење обејката и имовине, ствари у транспорту и лица техничким средствима и уређајима, чија се врста, намена, квалитет и примена одређују посебним прописима и по захтеву заинтересованих странака.²⁵¹ Другим речима, техничко обезбеђење представља заштиту и спречавање неовлашћеног приступа лицу или објекту, документу, средству и слично, уз помоћ употребе техничких средстава и опреме.²⁵² Техничко обезбеђење чине две компоненте: *механичка заштита* (средства као што су сигурносне браве, сигурносна врата, сефови и касе, решетке, ограде, сигурносни капци и слично за физичко спречавање неовлашћеног приступа објекту који се штити), и *електронска заштита* (разноврсни електронски системи као што је алармни систем, систем за контролу и детекцију приступа, систем телевизије затвореног круга, систем за контролу обиласка обејката и остали електронски системи заштите).²⁵³ Наиме, облици техничког обезбеђења су: *механичко*, које подразумева примену направа и уређаја који омогућују заштиту одређеног објекта и *електронско обезбеђење*, односно коришћење уређаја који најављују или спречавају приступ у затворени простор или улаз у објекат под заштитом.

²⁴⁶ Упореди: Бошковић Мићо, „Физичко обезбеђење“, у: *Криминолошки речник*, Нови Сад 1999., стр. 376-377.

²⁴⁷ Рађеновић Рајко, *op. cit.* стр. 56.

²⁴⁸ Даничић Милан, *Обезбеђење лица и имовине предузећа у Републици Српској*, *op. cit.* стр. 13-14.

²⁴⁹ Бошковић Мићо, Кековић Зоран, *op. cit.* стр. 29.

²⁵⁰ Према: Дувњак Никола, „Физичко-техничка заштита организација у служби обезбеђења“, *Дефендологија*, број 15-16, Бања Лука 2004., стр. 56.

²⁵¹ Даничић Милан, *op. cit.* стр. 14.

²⁵² Бошковић Мићо, Кековић Зоран, *op. cit.* стр. 29.

²⁵³ Мандић Горан, *op. cit.* стр. 155-159.

Према М.Даничићу и Љ.Стајићу, техничко обезбеђење у привредним пословним системима и организацијама подразумева механичку заштиту, електронску заштиту и оптоелектронску заштиту објеката и лица привредног друштва и исто је организационо најчешће постављено у оквиру службе обезбеђења у оним правним лицима у којима је таква служба организована.²⁵⁴

Опрема и средства техничког обезбеђења могу бити механичка, електронска и комбинована (у пракси најчешће се користе комбинована средства). У литератури се најчешће истичу следећи садржаји техничког обезбеђења: природне физичке препреке и баријере; механичка заштита (разне врсте ограда, рампе, специјалне грађевинске конструкције, касе, трезори и слично); електронска заштита - алармни системи, алармне централе, сензори, сирене, магнетни контакти, дојава аларма; системи затворене, односно интерне телевизије (камере, монитори и остале компоненте система *cctv*); системи за контролу приступа и детакију; системи за контролу обилазак објекта; систем електронских средстава надзора; системи за заштиту од електронске шпијунаже и интегрисани системи заштите.²⁵⁵

Обзиром на значај примене техничке заштите у пракси, техничко обезбеђење представља посебан, незаменљив и најпоузданији облик обезбеђења.

5. Статично обезбеђење се примењује приликом заштите одређеног простора, локације, контролне тачке или објекта путем портирске службе, стражарске службе, службе за контролу улаза и излаза на пријавницама, диспечерског центра, мониторинг центра и др. Ради се о таквом облику приватног обезбеђења где су припадници обезбеђења предвиђени лоцирањем на једно место које је објект интересовања.

6. Мобилно обезбеђење представља облик заштите који се примењује приликом обезбеђења живота, тела и ствари, односно за ефикасно обезбеђење одређених објеката као допунско ангажовање портирске или стражарске службе.²⁵⁶

Мобилно обезбеђење своју примену најчешће налази у конкретним ситуацијама, као што су: допунско ангажовање стражарске или портирске службе, хитност спровођења конкретног обезбеђења, привремени карактер обезбеђења, специфичност самог предмета заштите, материјални разлози, величина простора за обезбеђење и уместо инсталирања система техничке заштите.²⁵⁷

Посебан облик мобилног обезбеђења представља обезбеђење транспорта вредности.²⁵⁸ Реч је о једном од најризичнијих облика заштите који се састоји од преузимања товара, транспорта и предаје. Транспорт на дужим релацијама обавља се специјализованим возилом уз наоружану пратњу припадника приватне безбедности, којом приликом се подаци о транспорту саопштавају само најужем кругу запослених радника у агенцији. У оваквим ситуацијама избегавају се устаљене путање и време

²⁵⁴ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 22.

²⁵⁵ Мандић Горан, *op.cit.* стр. 159-168.

²⁵⁶ Бошковић Мићо, *op. cit.* стр. 26-34.

²⁵⁷ Овај вид обезбеђења одређену намену налази и у активностима приватних компанија за обезбеђење у Енглеској, где су познате активности компанија за кучно обезбеђење (Household Security of Doncaster) која патролира у истоименом насељу у Лондону за једну фунту по домаћинству. Ефекти оваког ангажовања су смањење криминалитета и посебно спречавање злоупотребе дрога. Према: Noaks Lesley „Private cops on the block: a review of the role of private security in residential communities, *Policing and Society*, Vol. 10, No. 2, Francis & Taylor, New York 2000., p. 144.

²⁵⁸ У САД се посебан значај даје обезбеђењу транспорта од потенцијалних крађа и злоупотребе од стране терориста, о чему говори и број транспортних предузећа са блиндираним возилима у тој земљи (око 150). Ове транспортне фирме традиционално ангажују "оклопна и блиндирана возила и наоружану пратњу, најчешће за заштиту и испоруку новца, хартија од вредности, обвезница, злата, сребра и осталих племенитих метала, кредитне картице, накит и друге предмете високе суштинске вредности. Обезбеђење ових фирми улази у велике ризике због опасности укључених у транспорту вредности. Cunningham C. William, Strauchs J. John, Van Meter Clifford, & Hallcrest Systems, Inc., *op. cit.* p. 66.

транспорта, а у посебним приликама тражи се и асистенција полицијских службеника. За овакав облик мобилног обезбеђења, скоро увек се налаже формирање тима за пратњу, којег чине вођа тима, возач и наоружана пратња (њихов број зависи од специфичности конкретног задатка).

Иначе, сам процес обезбеђења транспорта састоји се из *три фазе*: преузимање товара, транспорт товара и предаја товара. Његова реализација се спроводи по посебно дефинисаним процедурама за редовне и ванредне ситуације, пре, у току и након реализације обезбеђења.²⁵⁹

7. Обезбеђење јавног простора представља врсту обезбеђења коју најчешће спроводи надлежни јавни сектор безбедности, односно полиција, остваривањем контроле криминалитета и одржавањем јавног реда и мира.

Обзиром да у савременим друштвеним условима полиција своје класичне облике рада (патролна и позорничка делатност) све више допуњује резултатима функционисања техничких система заштите (видео надзор) објеката, који су у експлоатацији од стране и разних пословних организација и правних лица, стварају се услови за укључење и приватног сектора безбедности у обезбеђењу јавног простора.²⁶⁰

Овакав вид обезбеђења, укључивањем приватног сектора безбедности, најизраженији је у Великој Британији и САД, где локалне самоуправе склапају уговоре са приватним компанијама за пружање одговарајућих безбедносних услуга, кроз разне програме јавне заштите објекта и површине од јавног значаја.²⁶¹ Иначе, најизраженија активност специјализованих организација и агенција за пружање приватних безбедносних услуга, у домену обезбеђења јавног простора, су делатности обезбеђења јавних скупова и других културних и спортских манифестација. У таквим активностима најчешће полиција укључује приватни сектор безбедности у оне манифестације које су категорисане „мањим ризиком“, док се у манифестацијама „високог ризика“, као што су одржавање јавних скупова и већих спортских такмичења, приватни сектор безбедности укључује само као логистичка подршка јавним органима. Овакав вид укључивања приватног сектора безбедности у обезбеђењу јавног простора, највећу примену има кроз остваривање својих редовних делатности физичко-техничког обезбеђења објеката и траса, где се јавни скуп или манифестација одржава.

8. Обезбеђење приватног простора представља врсту обезбеђења коју директно спроводе специјализоване организације и агенције за пружање приватних безбедносних услуга, кроз свакодневно остваривање својих функција на подручју приватног власништва. Приватни простор представља одређено подручје у приватном власништву тј. целокупно имање, којим располаже приватно лице.

9. Обезбеђење хибридног простора представља врсту обезбеђења коју спроводе

²⁵⁹ Бошковић Мићо, *op. cit.* стр. 34-36.

²⁶⁰ Под јавним простором се у смислу Закона о јавном реду и миру Републике Србије подразумева одређена површину у јавном власништву на чијем су подручју доступне одређене делатности и услуге од јавног значаја (улице, тргови, саобраћајнице, паркови, излетишта и сви други простори, који нису у приватном власништву и чије подручје је доступно грађанима без посебних захтева и услова.

²⁶¹ ASIS International у свом истраживању из 2005. године, везаном за прикупљање података, коришћењем безбедносне технологије, од стране приватних безбедносних компанија, наводи да у САД 39,7% компанија користи алармну технологију, 26,3% компанија користи противпровалне аларме, 26, 3% компанија користи систем затворене кружне телевизије, 23, 8 % компанија користи противпожарне системе и 23,6, компанија користи видео камере. Резултат овог истраживања показује на огромну распрострањеност употребе техничких система заштите у САД, од стране приватних безбедносних компанија. Наиме, полазећи и од чињенице да индустрија приватне безбедности у САД безбедносно опслужује 85% критичне инфраструктуре, може се претпоставити учешће приватног сектора безбедности у обезбеђењу јавног простора. Видети: *The ASIS Foundation security report: Scope and emerging trends: Executive summary*“ ASIS Foundation, Alexandria VA 2005. Доступно на: <http://www.asisonline.org/foundation/trends insecurity study.pdf>

специјализоване организације и агенције за пружање приватних безбедносних услуга, кроз свакодневно остваривање својих функција на подручју приватног власништва, у оквиру кога су смештене и пружају се услуге од јавног значаја (хотели, спортски и трговински центри, угоститељски објекти, центри за рекреацију и забавни паркови).

У хибридном простору се јавља и специфичан облик овог обезбеђења у форми делатности контролора на улазима у угоститељске објекте и објекте за забаву. Ову категорију тзв. припадника обезбеђења најчешће чине лица која се налазе у „сивој зони“ или су припадници активног састава полиције, ангажовани ван радног времена., за које се везују одређене сумње у вези са бројим злоупотребама и вршењем насилних дела.²⁶² То, међутим, у одређеним ситуацијама отвара простор за случајеве прекорачења и злоупотребе припадника обезбеђења.

10. Сопствено обезбеђење је вид обезбеђења којег спроводи посебно организована служба обезбеђења у оквиру посебног сектора за обезбеђење/безбедност већих привредних пословних система и организација, и чији су припадници су стално запослени као и друга преостала лица у пословним организацијама.

Овај вид обезбеђења је карактеристичан за објекте критичне инфраструктуре, објекте од посебне националне и друштвене важности, који су најчешће прозиводно и територијално лоцирани у оквиру простора пословних организација и система (објекти за производњу и прераду гаса, нафте, електричне енергије, опасних и штетних материја и др.) и чији кадар мора бити стручан и осопособљен за реализацију физичке и техничке заштите.

11. Уговорно обезбеђење је вид обезбеђења којег најчешће спроводе специјализоване организације или агенције за пружање приватних безбедносних услуга, путем закључивања уговора са примаоцем безбедносних услуга, као клијентом. Тај вид закључивања уговора може се односити на различите врсте безбедносних услуга (техничка заштита, физичка заштита, физичко-техничка заштита као комбинована делатност, транспорт вредности, противпожарна заштита, безбедносни консалтинг и друго).

Овај облик обезбеђења у савременим друштвеним условима карактерише тренд пораста, обзиром да већина јавних предузећа и пословних организација проналазе економски и професионални интерес ангажовања посебних специјализованих организација или агенција за пружање безбедносних услуга. Уговорни вид обезбеђења карактеришу одређене предности:

- реализује га професионално особље уз коришћење најчешће техничких средстава;
- у реализацији активности троше се мања финансијска средства;
- непристрасност и ефикасност у предузимању активности у вези са кажњивим делима;
- евакуација успешности и квалитета реализованих активности;
- конкретна усмереност на реализацији постављених активности;
- већа ефикасност предузетих активности и повећање нивоа безбедности;
- независност службе у односу на клијенте;
- еластичност уговорног односа, и
- усмеравање активности клијената ка приоритетним активностима.

12. Комбиновано обезбеђење је вид обезбеђења који се заснива на комбинацији сопственог и уговорног обезбеђења и оно је у већини случајева привременог карактера и ретко је заступљено, а спроводи се у ситуацијама где је потребно расформирати постојећу интерну службу обезбеђења постепено, до формирања новог облика постојеће пословне организације, првенствено у случајевима приватизације предузећа. У пракси се ово обезбеђење трансформише у интерно или уговорно обезбеђење.

²⁶² Button Mark, op. cit. p. 105.

Посебан облик овог обезбеђења је „заједничко обезбеђење“, које се формира у ситуацијама када одређени ради и просторни комплекс користи више пословних субјеката, где поједини од њих, и поред обезбеђења за цео комплекс, ангажују додатно обезбеђење за сопствене потребе.

13. Стално обезбеђење се спроводи у непрекидном трајању, током читаве године, и обично се користи у заштити од угрожавања објеката у којима се чувају велике вредности, или су у питању објекти од великог привредног, друштвеног или националног значаја.

Под сталним обезбеђењем се подразумева обезбеђење где се снаге и средства која учествују у обезбеђењу налазе стално узштићени објекат или поред њега, и на тај начин га обезбеђују. Начелно, оно се извршава у рату и у ванредним ситуацијама, мада може бити извршавано и у миру, али само када то конкретна ситуација налаже.²⁶³ Ово обезбеђење се организује кроз сменски рад, непрекидни рад и комбиновано, применом констаног деловања техничке заштите и ограниченог деловања физичког обезбеђења.

14. Повремено обезбеђење јесте периодично пружање услуга објекту заштите чији степен угрожености не захтева спровођење сталног обезбеђења, али се примењују исте или сличне мере на истом заштитном објекту протеком времена. То је сезонско обезбеђење током туристичке сезоне, сезоне пољопривредних радова, сајамских, спортских или културних манифестација.

Повремено обезбеђење подразумева ангажовање непосредних извршилаца и средстава прама указаној потреби. Ако је у питању личност која се обезбеђује, онда се оно обавља када личност није у објекту у коме ради или борави, када се налази изван објекта, на јавним манифестацијама, приредбама или на местима где постоји већа опасност да дође до напада и угрожавања безбедностиштићене личности. Ако је у питању имовина, онда се повремено обезбеђење врши док трају ризици и претње од настанка штете или уништавања.²⁶⁴

15. Привремено обезбеђење се везује за јединствену, непоновљиву, планирану или изненадну безбедносну ситуацију, као што је посета одређене личности (нпр. Највиши јавни функционери и представници власти) или одржавање скупа, односно манифестације (спортска првенства и слично) у одређеном временском периоду, а након окончања посете или манифестације престаје потреба за тим обезбеђењем

1.4. Видови деловања субјеката приватне безбедности

Обзиром да је криминалитет друштвено-негативна и сложена појава која се испољава у разним облицима и свим фазама развоја друштва, указује да су његове основне карактеристике стално прилагођавање друштвено-економским и политичким системима, при чему је та способност адаптирања у зависности од: географских, политичких, економских, правних, културних и других услова, са једне стране, као и у зависност од организованости и спремности свих друштвених субјеката на његовом сузбијању, с друге стране.

Сходно томе, криминалитет представља друштвени и индивидуални проблем у етиолошком и феноменолошком смислу, јер се његове последице одражавају на друштво и појединца. То значи да криминалитет као динамична појава није ван утицаја друштвених односа и њихових промена, већ има своје узроке и корене и непосредно је повезан са одређеним друштвеним односима и утицајима.

Посебна одлика савременог криминалитета је масовност и постојање „тамне бројке“. Велики број извршених кривичних дела са познатим и непознатим учиниоцима и

²⁶³ Матић Горан, *op. cit.* стр. 131.

²⁶⁴ *Ibid.*

организованост учинилаца у извршењу кривичних дела све је присутнија карактеристика криминалитета. Та организованост не признаје било какве границе или баријере у оквиру једне земље, већ се проширује на просторима више земаља и добија елементне иностраности, прерастајући у транснационални криминалитет.

Наведене карактеристике савременог криминалитета указују на висок степен друштвене опасности и присутну отежаност његовог откривања и обезбеђења доказа. С тога, само организована превентивна²⁶⁵ и репресивна²⁶⁶ делатност свих субјекта безбедности, а тиме и субјеката приватне безбедности, односно служби физичко-техничке заштите може допринети спречавању извршења многих облика криминалне делатности и других друштвено штетних појава, што захтева адекватну сарадњу и координацијом свих надлежних субјеката.

Превентивна и репресивна делатност делатност служби физичко-техничке заштите и полиције не могу се посматрати као два невезана и одвојена облика активности. Многе радње и мере садрже у себи и превентивну и репресивну функцију, тако да се не могу разврстати посебно у домен превенције, односно репресије. Превентивна и репресивна делатност су међусобно повезане и испољавају се у једном континуитету, тако да се синхронизованим остваривањем превентивне функције врши директан утицај на репресију. Ови видови деловања омогућују да дође до организоване сарадње између служби физичко-техничке заштите и полиције у свим фазама заштите потенцијално угрожених објеката.

Превентивна делатност делује на саме узроке као криминогене факторе разних видова криминалитета и спречава извршење конкретних кривичних дела, где служба физичко-техничке заштите превентивним деловањем открива, отклања, одвраћа и спречава облике и носиоце угрожавања било које врсте.²⁶⁷ Што се тиче репресивне делатности, она не отклања узроке, већ се њеном применом делује на последице, у ситуацијама када је недозвољено дело већ извршено, у вези с чим се употребљавају средства принуде, контроле и кажњавања. Обзиром да репресивна делатност наступа после извршеног дела, њена суштина је предузимање мера и радњи на откривању кривичног дела и учиниоца, његовом проналажењу и привођењу, као и обезбеђењу доказа ради вођења даљег кривичног поступка. Треба имати у виду да примена само репресивних мера не гарантује успешно и попутно супростављање свим облицима криминалитета, због чега је нужна комбинација превентивне и репресивне делатности, уз сарадњу са полицијским органима. С тим у вези, репресивна делатност остаје могућност у обављању послова приватне безбедности, као допуна или крајња нужност.²⁶⁸

Међутим, полиција у вршењу своје превентивне делатности наступа по принципу узајамне сарадње и пружања стручне помоћи служби физичко-техничке заштите од интереса за заштиту виталних односа и вредности. Треба имати у виду да нормативна регулатива не обавезује стриктно полицију на превентивно поступање, већ само оставља могућност оваквог поступања. Наиме, превентивна делатност, за разлику од репресивне, није у потпуности и детаљно законски регулисана.

Ефикасна заштита свих потенцијално угрожених објеката а тиме и лица, подразумева и познавање облика угрожавања, као и поседовање основних знања и метода из области криминалистике, те противпожарне и противдиверзионе заштите. Раднике који раде на

²⁶⁵ Превенција је основни облик деловања и рада служби физичко-техничке заштите у приватном сектору безбедности. То је планска активност намењена остваривању заштитне функције објеката, имовине и лица у привредном друштву или другом правном лицу. Матић Горан, *op. cit.* стр. 114.

²⁶⁶ Репресија је облик реаговања служби физичко-техничке заштите на појаву криминалитета и других девијантних појава у заштићеном објекту. *Ibidem*, стр. 115.

²⁶⁷ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 100.

²⁶⁸ *Ibidem*, стр. 101.

пословима физичког обезбеђења треба упознати с њиховим правима и обавезама како у домену превенције, тако и у примени одређених овлашћења у области репресије. Посебно треба разрадити и детаљно проучити овлашћења која се односе на примену ватреног оружја и других средстава принуде.

1.4.1. Превентивно деловање

Суштина превентивних мера, односно мера превентивне заштите, подразумева спречавање свих уочених негативних активности, које прете мањим или већим степеном угрожавања људских живота, објеката и имовине која се штити. Превенција подразумева спровођење свих планских мера и активности на спречавању потенцијалних облика угрожавања, како би се благовремено осујетили напади и спречило да не настану негативне активности и последице по људе и материјална добра.²⁶⁹

За остваривање превенције морају постојати претходни планови мера и активности превентивног деловања. План превентивних мера се заснива на процени угрожености објекта, која обухвата следеће елементе: локација и старост објекта, врста послова који се обављају у објекту, вредност имовине која је смештена у објекту, анализа претходно извршених криминалних напада на објекат, опасност од избијања пожара и експлозија и сарадња са субјектима јавне безбедности.²⁷⁰ Превентивним мерама се делује на односе и појаве које представљају криминогене факторе, односно узроке извршења појединих дела и појава. Превентивне мере морају бити међусобно повезане и синхронизоване, а најефикаснији начин превентивног деловања и заштите потенцијално угрожених објеката је комбинација, односно синхронизација људског фактора и технике.

У спровођењу превентивне активности субјекти обезбеђења предузимају следеће превентивне мере:

- чува и обезбеђује објекат и имовину у њему од свих видова напада, отуђивања, присвајања и уништења,
- уочава, открива и спречава појаве које представљају потенцијалну опасност и као такве могу бити узроци угрожавања објекта и имовине, и
- онемогућава приступ неовлашћеним лицима у круг објекта и улазак у сам објекат.²⁷¹

Најчешћи облици превентивног деловања субјеката обезбеђења су:

- *патролирање*, које се предузима при заштити већих објеката или заштићених простора, ограђених или неограђених, без обзира на успостављену техничку заштиту, јер даје веома добре ефекте и одвраћајуће делује на потенцијалне нападаче на објекат, лица или имовину која се штити. Патролирање обављају најмање по два радника, а изузетно, дању и у објектима са добром техничком заштитом, патролирање може обавити и један радник, што се најчешће избегава. Када је у питању објекат са робама велике вредности, обавезно се користе специјално обучени пси. После патролирања се сва запажања документују службеном белешком која као таква служи за планирање других мера и радњи;
- *преглед возила и пртљага*, спроводе субјекти обезбеђења који имају право и обавезу да изврше преглед возила и пртљага, која по било ком основу улазе у објекат који се штити или из њега излазе, односно да изврше преглед пртљага који се на било који начин уноси или износи из објекта под заштитом;

²⁶⁹ Опширније: Пејановић Љубо, Лаковић Војо, Стојановић Стеван, *Угрожавање и физичко-техничка заштита*, Институт за политичке студије, Београд 2007., стр. 56 – 62.

²⁷⁰ Симић Ружица, Бошковић Мићо, *op. cit.* стр. 28.

²⁷¹ *Ibidem.*

- *легитимисање*, којим се утврђује идентитет лица које легитимишу, аутентичност документа којим се лице легитимише, природу посла због којег се легитимисано лице зетекло у објекту, или има намеру да уђе у објекат који је под заштитом;
- *осматрање објеката и лица*, чиме се запажају одређене промене у објектима и у понашању лица и на основу тих промена доносе закључке од интереса за безбедност имовине и лица која се штите;
- *давање обавештења и упозорења*, што значи да субјекти обезбеђења имају обавезу да лицима која имају потребу да уђу у пословне просторе или објекте правног лица које се штити, дају потребна објашњења, обавештења и упутства која се тичу мера безбедности које се предузимају, односно да ова лица упозоре на обавезе које произилазе из намере да се уђе у просторије предузећа или да се из њих изађе и
- *контрола сигнализације и средстава за осветљавање објеката*, што значи да субјекти обезбеђења имају задатак да, поред осталих послова, врше и контролу сигнализације исправности средстава техничке заштите и средстава за принудно осветљавање објекта те да о свим неисправностима одмах обавештавају надлежну техничку или другу службу, како би се неисправност отклонила.²⁷²

1.4.2. Репресивно деловање

Репресивне мере заштите субјеката обезбеђења подразумевају скуп мера, радњи и активности које се примењују услед исцрпљених превентивних мера и стечених услова за репресивне мере или сузбијање насталих негативних активности, или због потреба, сазнања и осећаја да може наступити нека непотребна или нежељена активност.²⁷³

Репресивна активност субјеката обезбеђења испољава се кроз редовну делатност физичко-техничке заштите, као и након извршеног кривичног дела на штету одређеног објекта, с циљем пружања помоћи полицијским органима у обезбеђењу доказа и откривању непознатог учиниоца конкретног кривичног дела. Лице које врши послове физичко-техничке заштите мора да познаје основна криминалистичко-тактичка правила у самом поступку спровођења репресивне делатности, што је предуслов за задовољавајуће резултате.²⁷⁴

У спровођењу репресивне активности субјекти обезбеђења могу да:

- утврђују идентитет непознатог лица (легитимисање се врши увидом у личне исправе, пре свега у личну карту);
- издају упозорења (упућује се оном лицу лицу за које оцени да својим понашањем, извршењем или пропуштањем одређене радње може пореметити јавни ред и мир или довести у опасност свој живот или живот и личну сигурност другог лица, као и када оправдано очекује да би то лице могло учинити или изазвати прекршај или кривично дело. Упозорење се даје усмено, знаком и звуком пиштаљке или другим погодним средствима искључиво и само у кругу привредног друштва или на самој капији – пријавници);
- забране неовлашћеним лицима улазак у пословни простор, приступ одређеним објектима и принудно их удаљи;
- врше преглед лица, возила и пртљага (припадници физичко-техничке заштите су овлашћени да изврше прегледе свих лица која се налазе у кругу привредног друштва, без обзира да ли су у радном односу у њему, а да би утврдили да ли лице уноси забрањене предмете или износи ствари које су прибављене извршењем кривичног дела. Приликом извршења прегледа, припадници физичко-техничке заштите могу

²⁷² Татомировић Драган, *op. cit.* стр. 18-21.

²⁷³ Пејановић Љубо, Лаковић Војо, Стојановић Стеван, *op.cit.* стр. 59.

²⁷⁴ Симић Ружица, Бошковић Мићо, *op.cit.* стр. 61-66.

користити детекторе, сензоре и друга техничка средства;

- задрже на простору штићеног објекта лица затечена у вршењу кривичног дела које се гони по службеној дужности (ово право, према одредбама Закона о кривичном поступку, имају сви грађани, па самим тим и лица која су у радном односу код послодавца а не врше послове физичког обезбеђења).
- покушају да спречи бекство учиниоца кривичног дела уз употребу ватреног оружја применом законских овлашћења од стране радника физичког обезбеђења.

Након извршеног кривичног дела у објекту потребно је приступити следећем:

- одмах пријавити кривично дело надлежном полицијском органу,
- одмах обавестити руководиоца обезбеђења и власника имовине,
- обезбедити место извршења кривичног дела, односно осигурати да се ништа не дира или помера и да се нико не креће по простору где се кретао и боравио учинилац, до доласка полицијских органа,
- трагове и предмете који се налазе на месту извршења кривичног дела треба сачувати у непромењеном стању до доласка полицијских органа.²⁷⁵

Иначе, репресивне мере субјекти обезбеђења по правилу примењују пошто су исцрпљене превентивне мере (упозорење, обавештење и слично) а најчешће су у питању следеће мере:²⁷⁶

- *забрана приступа у објекат или пословни простор*, као основна мера којом се објекат који је под заштитом штити од уласка неовлашћених или непозваних лица, а која се састоји од јасно изречене забране да одређено лице уђе у простор који се штити;
- *издавање наређења за напуштање лица из објекта или одређеног простора у објекту*, значи да овлашћена лица у објекту или простору која се штити (директор, лице које замењује директора, лице које је задужено за питања безбедности, руководилац службе безбедности) могу издати налог органима обезбеђења да удаљи из просторија предузећа одређена лица. За службу обезбеђења није битно да ли је у питању лице – странка или лице које је запослено у пословном субјекту;
- *употреба физичке снаге*, подразумева да су органи обезбеђења овлашћени да под законом прописаним условима примене физичку снагу²⁷⁷ и друга средства принуде у циљу спречавања одређених лица да уђу у просторије правног лица или се задржавају у њима, ако су већ ушла, удаљавања одређених лица из просторија предузећа, одбијања напада од себе или објекта који се штити, те одбијања напада на лица која се налазе у кругу правног лица, а буду нападнута. Органи обезбеђења имају обавезу да пре употребе физичке снаге упозоре лице према коме се планира употреба средстава принуде, да ће уколико се не повинује наредбама та средства бити примењена. Од ове обавезе се изузимају припадници обезбеђења у ситуацијама када буду изненада нападнути, или који су поступањем нападача били приморани на одбрану без давања упозорења. О свакој употреби силе, припадници обезбеђења сачињавају писмени извештај у коме се укратко описује догађај и наводе мере које су предузете, као и да ли је лице предато полицији или је служба обезбеђења у своје име, односно у име привредног субјекта, поднела прекршајну или кривичну пријаву.
- *употреба ватреног оружја*, значи да органи обезбеђења имају право да употребе ватрено оружје када непосредно извршавају послове обезбеђења имовине и лица и том приликом дођу у ситуацију да одбију непосредан напад на себе, одбију непосредан напад на објекат који је под заштитом, и одбију непосредни напад на

²⁷⁵ Матић Горан, *op. cit.* стр. 117-128.

²⁷⁶ Татомировић Драган, *op. cit.* стр. 18-21.

²⁷⁷ Под физичком снагом подразумева се коришћење посебних борилачких вештина - захвата, удараца и комбинација захвата и удараца до границе када се лице повинује наредбама или престане са нападом или давањем отпора.

лица која се налазе у објекту који се штити. Под непосредним нападом подразумева се напад који непосредно предстоји, који је почео и који још траје. Припадник службе обезбеђења нема права на употребу ватреног оружја у ситуацији када је напад престао. Да би се сматрало да је припадник обезбеђења нападнут на такав начин који испуњава услове за употребу ватреног оружја, мора се са сигурношћу утврдити постојање непосредне намере да се напад изврши ватреним оружјем, опасним оруђем или другим средством (нпр. употребом гаса за омамљивање пакованог у боце под притиском, употребом посебно дресираних паса за које је очигледно да им се припадник службе обезбеђења не може супроставити без употребе ватреног оружја) од којег се припадник службе обезбеђења не може на други начин одбранити, напада од стране лица за које зна да владају посебним борилачким вештинама подобним за наношење тешких или смртоносних телесних повреда (кик-бокс, циу-цица и слично) као и у случају напада од стране већег броја лица.

- *привођење у службене просторије ради предаје надлежним органима*, подразумева да органи обезбеђења примењују у случају да у кругу објекта који се штити или у пословним просторијама затекне лице које је ту непозвано и неовлашћено, а не може му се утврдити идентитет, или је неопходно утврдити начин уласка у заштићени простор и разлоге којим се затечено лице руководило да уђе у простор који се штити. Привођење је довођење лица, које је затечено на месту на које лице није имало дозвољен приступ, у службене просторије службе обезбеђења ради предаје полицији. Служба обезбеђења предаје приведено лице надлежном полицијском органу уз извештај сачињен поводом проналажења лица у простору који се штити, а после предаје је обавезна да сачини посебан извештај у којем се констатује коме и када је лице предато.
- *задржавање на месту извршења кривичног дела*, значи да су органи обезбеђења овлашћени да на месту извршења кривичног дела које се гони по службеној дужности задрже затеченог извршиоца таквог дела до доласка полиције. У оваквим ситуацијама припадници службе обезбеђења одмах обавештавају свог непосредног руководиоца, а он лице које је задужено за рад органа обезбеђења.

ДРУГИ ДЕО ФУНКЦИОНАЛНА И ЕТИОЛОШКА ДИМЕНЗИЈА ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

2.1. *Функционисање система приватне безбедности*

Друштвено-политички контекст транзиције у којој се Република Србија налази, захтева њено прилагођавање законитостима савременог света. Промене које прате тај процес не мимоилазе ни кључне државне институције и доносе нове вредносне оријентације. Заједнички именитељ економских, политичких и безбедносних интеграција је и измењена потреба за кадром различитих специјалности и нивоа образовања.

Организација и функционисање савременог система безбедности подразумева његово перманентно прилагођавање и доградњу као одговор на нове безбедносне изазове, ризике и угрожавања, у циљу њихове превенције и отклањања насталих штетних последица. У тој доградњи значајно место заузима приватна безбедност која због своје специфичности постаје трајни сегмент система безбедности.²⁷⁸

Поуздано се може закључити да без безбедности нема демократије, а такође ни остварења људских права и слобода, али и да без демократије нема ефикасног система и институција безбедности. С тим у вези, угрожавање имовине и лица, њихових добара, статуса, породице итд. представља битан садржај правне регулисаности и уређености савремене државе. Међутим, безбедност је по својој природи државна делатност која се врши уз примену силе, употребом насиља, и у том својству чини део опште државне функције. Наведено насиље је примарно одређење ове делатности, али оно свакако није једино којим се данас може остваривати сигурност и заштита имовине и лица у друштву, обзиром да држава не може више на традиционалан начин организовања носилаца безбедности, бити ефикасна у одговору на савремене безбедносне изазове, претње и ризике.

У развијеним западним земљама за остваривање сигурности и заштите имовине и лица одговорено је маркетизацијом јавне управе у виду приватизације безбедности, где је сектор приватне безбедности као специфичан друштвени и привредни систем, захтевао системску организацију и уникатну парадигму одлучивања. У том смислу систем одлука²⁷⁹ у пословним организацијама и системима, прилагођава се и функцији заштите лица и имовине, као једног од битних предуслова за остваривање профита пословне организације, уз истовремено уважавање захтева за законитошћу и ефикасношћу одлучивања (по свим релевантним мерилима).

У таквој ситуацији, како би се одговорило потребама власника, акционара, запослених, као и корисника услуга, делатност заштите имовине и лица у пословним организацијама и системима, морала се системски уредити, у складу са општим циљем остваривања укупне сигурности и заштите лица и имовине у друштву.

Према томе, приватна безбедност са својим облицима акативности истовремено представља сложен систем заштите, организован преко више подсистема који су

²⁷⁸ Под појмом „систем“ најчешће се подразумева уређена и од разноврсних елемената састављена целина - према унапред дефинисаном гледишту, а ради остварења одређеног циља. Сам појам система обухвата следеће елементе: постављени циљ због којег је успостављен, снаге и средства за остварење циља, структуру елемената система (организације) преко којих се остварују поједине активности ради остварења циља, скуп активности којима се тај циљ може остварити и функције структурних елемената ради остварења циља. Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 43.

²⁷⁹ Одлучивање се генерално може свести на две фазе: припрема за одлучивање и доношење одлуке. Процес одлучивања започиње констатацијом да постоји проблем, при чему се процес одлучивања претходно базира на процени ситуације. *Ibidem*, стр. 150.

организовани као системи, јер сваки облик, односно делатност приватне безбедности има и своје снаге, средства, правила, норме и методе рада.²⁸⁰

С тога, систем приватне безбедности настао је из потребе да се сачувају и заштите сигурност људи и имовине, стање реда и мира, несметано уживање људских слобода и права, одређене економске, моралне и сличне вредности, при чему је његова константна карактеристика прилагодљивост променама у пословном и сваком другом окружењу.

Суштински, систем приватне безбедности представља један од подсистема националне безбедности, односно он је подсистем система јавне и државне безбедности, који укључује поједине елементе једног и другог система, док садржински систем приватне безбедности обухвата одређени број мера и радњи у оквиру организације ФТО и безбедносног менаџмента, са циљем спречавања разних облика угрожавања, отклањања евентуалних последица о откривања учинилаца недозвољених дела, а у циљу заштите имовине и пословања пословне организације.²⁸¹

2.1.1. Појмовно одређење, садржаји и карактеристике система приватне безбедности

Систем приватне безбедности у друштву данас је још увек недовољно теоријски изграђен, нормативно недовољно регулисан и стратегијски неконципиран.²⁸²

Поједини аутори наводе више дефиниција система приватне безбедности. Према Даничићу и Стајићу, то је „организован подсистем система безбедности државе, преко којег држава остварује функцију заштите својих виталних вредности (економска функција) ради општег напретка и развитка друштва“.²⁸³ Такође, исти аутори наводе да се ради о „систему који представља ангажовање физичке компоненте, уз примену техничке компоненте, као и примену савремених метода, начина и организације рада безбедносног менаџмента пословне организације, ради успешног проактивног (планирањем, одвраћањем и превенцијом) и реактивног (санацијом евентуално насталих последица) деловања, с циљем спречавања или сузбијања појава угрожавања лица и оштећења или неовлашћеног присвајања њихове имовине“.²⁸⁴

Основни циљ система приватне безбедности је да се кроз успешно проактивно (методом анализе и одвраћања) и реактивно деловање (методом санације насталих последица) елиминишу, односно смање могућности угрожавања лица, неовлашћено присвајање имовине и резултата рада привредног друштва, и на тај начин осигурају безбедни услови за стабилнији и бољи рад пословног субјекта и повећање профита.²⁸⁵ Према томе, с једне стране, систем приватне безбедности припада систему безбедности, пошто обезбеђује виталне вредности друштва, јер је у оквиру тог система и настао и с друге стране, он припада и систему одбране, због тога што открива и отклања опасности, чиме утиче и на стабилност одбране друштва.

Познато је да бројни фактори, од којих су најважнији облик и степен угрожавања лица, имовине и пословања, утичу на садржај приватне безбедности. Сходно томе, поједини аутори систем приватне безбедности дефинишу и као „систем физичко-техничког обезбеђења (ФТО)“, као „систем обезбеђења лица имовине и пословања (СОЛИП)“ или као „систем заштите лица, имовине и пословања“, а у

²⁸⁰ Ibidem, стр. 44.

²⁸¹ Ibid.

²⁸² Видети: Бошковић Мићо, Кековић Зоран, *op. cit.* стр. 28.

²⁸³ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 43.

²⁸⁴ Ibidem, стр. 20.

²⁸⁵ Ibidem, стр. 21.

зависности од тога да ли систем обезбеђења представља функцију унутар привредног друштва или чини комбинацију активности и задатака субјеката приватне безбедности који пружају безбедносне услуге клијентима. С тим у вези, указује се да систем физичко-техничког обезбеђења обухвата различите нормативне, оперативне, информативне и образовно-едукативне радње и мера којима се, уз остало, успоставља организација вршења послова физичко-техничког обезбеђења, функционисање службе и система физичко-техничког обезбеђења, кадровски састав службе физичко-техничког обезбеђења, опремљеност потребним средствима и опремом, и обучавање и стручно оспособљавање припадника физичко-техничког обезбеђења за рад.²⁸⁶

Такође, систем ФТО „подразумева ангажовање специјализованих радника на пословима спровођења и стручне контроле безбедносне заштите, примену посебних мера приликом складиштења и чувања оружја и муниције, посебно обезбеђење при чувању и транспорту новца и драгоцености, физичко и техничко обезбеђење зграда - поготово просторија у којима су смештени витални погони и постројења, систем техничког обезбеђења објеката и простора, издавање службених легитимација и безбедносно-пропусних докумената и друго“.²⁸⁷

Под системом обезбеђења лица, имовине и пословања, неки аутори подразумевају примену радних и техничких мера, техника, принципа и процедура управљања у односу на безбедност лица, имовине и пословања, кроз његов свакодневни рад и примену. Основна намена тог система је смањење (умањење) и/или елиминација осетљивости и рањивости пословног субјекта, као и претњи изазваних различитим изворима и облицима угрожавања, за све нивое организације и рада, кроз најбољу и најефикаснију употребу свих расположивих ресурса привредног друштва.²⁸⁸

Из наведеног проистиче да садржаји система приватне безбедности нису подједнако присутни у пракси нити су подједнако организационо повезани. Тако, у теорији и пракси обављања послова приватне безбедности најчешће су заступљени следећи садржаји система приватне безбедности: физичко обезбеђење,²⁸⁹ техничко обезбеђење,²⁹⁰ заштита од пожара и експлозија²⁹¹ и заштита тајних података.²⁹²

Сматра се да систем приватне безбедности може поседовати високу позданост у експлоатацији уколико се његове наведене компоненте (садржаји) истовремено комбинују, при чему важну функционалну улогу има и безбедносни менаџмент, који представља субјекат организовања и управљања, осмишљавајући читав низ активности и мера.

²⁸⁶ Према: Милошевић Милан, *Физичко-техничко обезбеђење и противпожарна заштита*, *op. cit.* стр. 3.

²⁸⁷ *Ibidem*, стр. 4.

²⁸⁸ Упореди: Стајић Љубомир, Мандић Горан, *Системи обезбеђења и заштите* (скрипта), Факултет за пословни менаџмент, Бар 2005., стр. 3.

²⁸⁹ Физичко обезбеђење представља обезбеђивање објеката имовине и ствари у транспорту од уништавања, оштећења, крађе и других облика штетног деловања, као и обезбеђивање лица од угрожавања њиховог живота, физичког и психичког интегритета, приватности и личних права, те других облика угрожавања њихове личне сигурности.

²⁹⁰ Техничко обезбеђење (у смислу искључиво техничког, али и комбинованог физичко-техничког обезбеђивања) је обезбеђивање објекта и имовине, ствари у транспорту и лица техничким средствима и уређајима, у складу са правним прописима и прописаним стандардима

²⁹¹ Представља скуп нормативних, оперативних, превентивних, информативних и образовно-едукативних мера и радњи које се предузимају на плану заштите живота и здравља радника, те имовине и пословања привредног друштва од могућих пожара и експлозија. Милошевић Милан, *op. cit.* стр. 4.

²⁹² Заштите тајне може се посматрати са аспеката докумената, средстава, поступака, чињенице или информације, док са становишта безбедности друштва, тајна може бити државна, војна, службена, пословна, лична и тајна писана и пошљици. Тако, са аспекта функционисања система приватне безбедности значајна је пословна тајна која се односи на економске податке и чије одавање може нанети штету лицу или компанији, при чему субјекти приватне безбедности морају бити упознати са значајем заштите тајности и консеквенцама повреде тајности. Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 23.

Деловање система приватне безбедности везано је за суспростављеност односа између субјеката приватне безбедности и носиоца угрожавања., где се активности система приватне безбедности спроводе како у редовним, тако и у ванредним приликама у друштву. Његова посебна одлика је различитост начина деловања, при чему функционисање тог система највише зависи од људског фактора. Најзад, деловање система приватне безбедности везано је за остваривање превентивног и репресивног деловања.²⁹³

Будући да приватна безбедност представља подсистем националног система безбедности преко којег држава додатно остварује функцију заштите својих виталних вредности, изводе се следеће карактеристике система приватне безбедности:²⁹⁴

- то је трајан систем, јер је потреба заштите лица и имовине од свих облика угрожавања трајна;
- то је ефикасан систем јер проистиче из потребе остварења одређених циљева безбедносног менаџмента и запослених у привредним друштвима за пружање безбедносних услуга, односно службама обезбеђења;
- то је систем који је уређен преко хијерархијске структуре;
- то је организован засебан систем за сваки облик активности, које прате посебне снаге, средства, правила, методе и норме рада и
- то је сложен систем, заснован на спровођењу различитих мера и активности на превентивном и репресивном плану.

2.1. Појам и нивои безбедносног менаџмента у систему приватне безбедности

Полазећи од тога да систем приватне безбедности може поседовати високу позданост у експлоатацији само ако се све компоненте тог система (физичка заштита, техничка заштита, противпожарна заштита, заштита тајних података и безбедносни менаџмент) комбинују, намеће се питање улоге безбедносног менаџмента. С тим у вези, треба имати у виду да је за успешно функционисање свих компоненти система приватне безбедности потребно адекватно организовање и управљање системом, из чега се закључује да је само безбедносни менаџмент тај који планира, организује, наређује, контролише, координира и одговара за све активности субјеката приватне безбедности.

Подручја интересовања безбедносног менаџмента су: субјекти обезбеђења, носиоци и облици угрожавања, методе пријема лица, проактивне и реактивне мере, заштита информација, култура пословне заштите, обука руководећих кадрова, заштита назива и заштитног знака привредног друштва и друга.²⁹⁵

У литератури под безбедносним менаџментом се подразумева „субјекат организовања и управљања системом обезбеђења лица и имовине, односно професионално управљање људским ресурсима (физичка компонента), опремом (техничка компонента) и безбедносним процедурама у ширем смислу“.²⁹⁶ Безбедносни менаџмент осмишљава читав систем обезбеђења, усклађује рад особља, операционализује и координира планиране активности са другим субјектима безбедности, врши контролу рада и активности запосленог особља и сноси одговорност за реализацију планираних активности. Наиме, безбедносни менаџмент дефинише и одређује захтеве и потребе система обезбеђења и прати реализацију и имплементацију

²⁹³ Ibidem, стр. 43-44.

²⁹⁴ Ibid и даље.

²⁹⁵ Мандић Горан, *op. cit.* стр. 177-178.

²⁹⁶ Стајић Љубомир, Мандић Горан, *op. cit.* стр. 172.

планираног, контролу, извршавање задатака и делатности постављених пред систем обезбеђења.²⁹⁷

Поједини аутори безбедносни менаџмент поистовећују са функционалним менаџерима, односно менаџерима који су одговорни за функционисање и резултате рада организационих јединица привредног друштва у којима се обављају истоврсни послови, односно задаци. Конкретније речено, функционални менаџери су менаџери који су одговорни за функционисање и резултате једне од функција у организацији: набавке, финансија, производње, људских ресурса, безбедности, истраживања и развоја, маркетинга итд.²⁹⁸

Што се тиче безбедносног менаџмента у оквиру хијерархије привредних пословних система и организација, он представља интегралну компоненту општег менаџмента (менаџмент који креира комплетну политику пословне организације) на највишем нивоу хијерархије, односно саставни је део система безбедносног менаџмента пословне организације, којег карактерише професионализам и стручност. У пракси, његове активности су следеће: одређује начелну организацију и функционисање система обезбеђења; одређује захтеве и потребе система обезбеђења, самостално и у сарадњи са осталим руководећим структурама пословне организације; дефинише и остварује процес планирања потреба; обезбеђује реализацију и имплементацију планираних активности кроз одлучивање, координацију и контролу делатности система обезбеђења; обезбеђује постизање примарне функције система обезбеђења – заштите лица и имовине, кроз извршавање задатака који су постављени пред систем обезбеђења, сагледава визију будућих праваца развоја ових послова и друго.

У остваривању безбедносно-заштитне компоненте као своје примарне функције, пред безбедносни менаџмент поставља се читав спектар обавеза и задатака, који уједно представљају и предмет његовог интересовања: екстерна и интерна сарадња система заштите, превентивно и репресивно деловање, процена и анализа извора и облика угрожавања, процена и анализа идентификованих претњи, управљање претњама, заштита информација и информационих система, провера бонитета, субјекти заштите, праћење, анализа и евакуација рада професионалног кадра, систем мониторинга, процес образовања и едукације запослених, улога и место система заштите у борби против тероризма и друго.²⁹⁹

Сложеност безбедносног менаџмента се изражава кроз нивое који се у литератури означавају као: *стратегијски ниво*, повезан са главним менаџментом компаније,³⁰⁰ који представља стратегијски ниво управљања и као такав треба да има највиши степен научне заснованости и прогнозе; *оперативни ниво*, који повезује у пракси теоријску разраду стратегијског нивоа и његову практичну примену, и *тактички ниво*, који се применом вештина бави реализацијом и материјализацијом претходна два нивоа.³⁰¹

Сваки менаџмент је део система менаџмента једне организације, најчешће организованог као топ, средњи и најнижи ниво менаџмента. *Топ менаџери* (top managers) се налазе на врху организационе хијерархије менаџмента. Они су одговорни за

²⁹⁷ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 149.

²⁹⁸ Према: Лончаревић Ранко, Машић Бранислав, Ђорђевић-Бољановић Јелена, *Менаџмент, принципи, концепти и процеси* (скрипта), Универзитет Сингидунум, Београд 2007., стр. 51.

²⁹⁹ *Ibidem*, стр. 151-152.

³⁰⁰ Главни менаџмент је одговоран за усмеравање, функционисање и резултате организације у целини, односно за обезбеђење ефективног и ефикасног пословања, раст и развој организације. Због тога он има и релевантна овлашћења која су потребна за доношење и спровођење одлука (које доносе самостално или у сарадњи са најзначајнијим инсајдерима) којима се усмерава организација и регулише њено функционисање и развој. Видети: Лончаревић Ранко, Машић Бранислав, Ђорђевић-Бољановић Јелена, *op. cit.* стр. 48.

³⁰¹ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 151.

усмеравање, функционисање и резултате организације у целини, односно за обезбеђење ефективног и ефикасног пословања, раст и развој организације. *Менаџери средњег нивоа*, односно средњи менаџери (middle managers) су одговорни топ менаџменту за спровођење одлука које топ менаџери доносе. Истовремено, они су овлашћени³⁰² за управљање организационим јединицама на чијем су челу и одговорни су за њихове резултате. *Менаџери средњег нивоа* своје задатке обављају у сарадњи са менаџерима најнижег нивоа. Ова чињеница је и разлог да се ови менаџери понекад називају и менаџери менаџера. *Менаџери првог, најнижег нивоа* (first line managers) су менаџери који своју функцију, односно послове и задатке обављају у непосредној комуникацији са извршиоцима (особама које не обављају менаџерске послове). То су лица која у пракси могу носити различите називе: шефови, пословође, супервизори и слично.³⁰³

2.2. Специфичности организовања послова безбедносног менаџмента у систему приватне безбедности

Имајући у виду чињеницу да безбедносни менаџмент означава субјекат управљања и руковођења укупним и расположивим ресурсима привредног друштва/организације ради остваривања постављених циљева безбедности, сматра се да се ти циљеви реализују обављањем различитих делатности од стране самог безбедносног менаџмента, које се у литератури најчешће називају функцијама процеса менаџмента.³⁰⁴

У теорији су функције безбедносног менаџмента међусобно условљене, повезане и не јављају се као јединствене (функције означавају послове које руководиоци обављају у процесу рада). Организовање послова безбедносног менаџмента у систему приватне безбедности, односно процес безбедносног менаџмента у тој области обухвата следеће функције:³⁰⁵

- ❖ *Праћење и процењивање* (безбедности, угрожености, ризика и последица), које се остварује прикупљањем и оценом безбедносних података. Предмет праћења и процењивања су стање, појаве и догађаји, облици и носиоци угрожавања, рад и резултати сопственог рада. На основу тога врши се документовање, евидентирање и обавештавање, оцена безбедносног стања и процењивање (дијагноза и прогноза). Ова функција безбедносног менаџмента је динамички процес, њом се ближе осмишљавају преостале функције (делатности) процеса менаџмента (организовање, планирање, контрола и друго).
- ❖ *Планирање*, као менаџерска функција везана је за доношење одлука путем којих се организација усмерава према будућности. Усмеравање организације подразумева доношење бројних и разноврсних одлука, међу којима су најзначајније визија, мисија, циљеви, стратегије и планови.³⁰⁶ Планирање је примарна и суштинска фаза процеса менаџмента. Оно је свесна мисаоно-стваралачка активност која претходи извршењу сваког задатка, а обухвата утврђивање циљева и проналажење најбољег начина за њихово остварење. Планирање се базира на ситематичном и

³⁰² Под овлашћењем се подразумева право и дужност овлашћеног лица да предузима низ мера, радњи, као и да користи одговарајућа средства против носилаца угрожавања безбедности, али искључиво у ситуацијама предвиђеним законима и на начин предвиђен законским или подзаконским актима. Примењено овлашћење мора бити сразмерно степену озбиљности појаве угрожавања безбедности, с тим што се овлашћења морају примењивати сразмерно и поступно-од блажег ка тежем. Сврха овог је неутралисање безбедносно-угрожавајуће појаве с минимумом штетних последица. Према: Стевановић Обрад, *Руковођење у полицији*, Полицијска академија, Београд 2003., стр. 133.

³⁰³ Лончаревић Ранко, Машић Бранислав, Ђорђевић-Бољановић Јелена, *op. cit.* стр. 49.

³⁰⁴ Даничић М. и Стајић Ј. *op. cit.* стр. 168.

³⁰⁵ Стајић Љубомир, Мандић Горан, *op. cit.* стр. 172.

³⁰⁶ Лончаревић Ранко, Машић Бранислав, Ђорђевић-Бољановић Јелена, *op. cit.* стр. 44.

континуираном предвиђању последица које ће садашње деловање имати у будућности и оно је одговорност свих менаџерских нивоа. Задатак предвиђања је сагледавање тенденција развоја неке појаве у будућности, а тиме и избора најадекватнијих путева за остварење постављеног циља. Безбедносни менаџмент користи две врсте планирања: стратегијско планирање, које је у функцији оствараивања мисије и визије постојања организације и оперативно планирање које конкретизује дефинисан оквир са прописивањем правила понашања. Обзиром да су резултат процеса планирања планске одлуке, оперативно планирање као резултат има две врсте планских одлука: једнократне планске одлуке (програм, пројекат, бизнис план и друго) и перманентне планске одлуке. На успешност планирања утиче више фактора, а пре свега квалитет лица који врше предвиђање, избор метода планирања, природа проблема, као и ниво руковођења који решава проблем.³⁰⁷

- ❖ *Доношење одлука*, као функција безбедносног менаџмента и фаза процеса планирања у којој менаџмент налази најоптималније решење. Циљ одлучивања је доношење одлука од стране сваког менаџера.³⁰⁸ То је мисаони процес у којем руководиоци на основу процене и предвиђања развоја догађаја доносе одлуку и који представља основ за поступање у реализацији циља. Тај мисаони процес обухвата потребно знање, искуство, рационално промишљање дате ситуације и инстинктивно реаговање. Данас се на менаџере гледа пре свега као на особе које поседују делотворно знање, способности и вештине и које то успешно знају да примене на друге “раднике знања” како би се произвели резултати и остварили организациони циљеви. Одлуке могу бити основне (доносе се након фазе предвиђања за целокупно решење проблема), допунске (доносе се као резултат развоја нових околности) и рутинске (доносе се у редовним условима за спровођење основних и допунских одлука).³⁰⁹
- ❖ *Организовање*, као функција коју менаџери врше након успешно обављеног процеса планирања. Сврха организовања је успостављање организационих претпоставки за ефективно и ефикасно функционисање организације. Организовање обухвата две групе активности: креирање организационе структуре и управљање људским ресурсима. То је функција руковођења којом се организација припрема за извршавање планираног задатка. Организовање је последица деловања целокупног менаџмента једне организације. Делатност организовања обухвата три фазе: изналагање и избор одговарајућих поступака за реализацију задатака; стварање организационе структуре и припреме за извршење планираног задатка
- ❖ *Управљање*, односно *вођење* (енглески leading) као функција менаџмента која следи након планирања и организовања, а чије благовремено, адекватно и ефикасно вршење омогућава да се оствари све што је планирано. То је функција којом се потчињенима додељују задаци, као и преношење одлуке на потчињене на основу плана. Обављање функције вођења, односно процес вођења подразумева (из)вршење следећих активности: комуницирање, мотивисање, управљање групама и лидерство. Ове активности менаџери предузимају у циљу инспирисања, активирања и обједињавања напора свих инсајдера (интерних стејк-холдера) који су усмерени ка реализацији циљева организације.

³⁰⁷ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 173.

³⁰⁸ Реч „менаџер” (manager) је израз који се употребљава за означавање носиоца менаџмента у свим организацијама (профитног или непрофитног типа). С обзиром да је реч о специфичном америчком изразу који нема адекватан синоним (код нас се преводи изразима „управник” или „руководилац”) овај израз се, најчешће, користи у изворном облику. Према: Лончаревић Ранко, Машић Бранислав, Ђорђевић-Бољановић Јелена, *op. cit.* стр. 43.

³⁰⁹ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 175.

- ❖ *Координација*, као усклађивање деловања два или више учесника у једном процесу ради остваривања циља. Она је резултат процеса руковођења и има две фазе: пројектовање процеса и успостављање координације по циљу, просторним и временским обележјима. Координација представља усклађивање, односно усаглашавање делатности више субјеката (људи, снага, организационих јединица, органа), који релативно самостално извршавају своје задатке. Као делатност процеса менаџмента, координација се остварује у вертикалној, хоризонталној и дијагоналној равни. Координација у вертикалној равни се остварује наредбодавним актима органа руковођења којима се регулишу оквири и начини функционисања нижег нивоа (упутство, налог и слично). Координација на хоризонталном нивоу остварује се у облицима међусобне сарадње доносиоца одлуке на истом нивоу. Дијагонална координација се остварује путем међусобне сарадње између функционално зависних елемената организације (снага, организационих јединица).³¹⁰ Такође, координација може бити интерна и екстерна.
- ❖ *Контрола*, као функција менаџмента путем које менаџер одржава организацију на правом путу. Контрола је праћење процеса рада с циљем утврђења разлике између планираног и оствареног (праћење одступања). Она обухвата утврђивање стандарда, мерење резултата, поређење резултата са стандардима и предузимање корективне акције. Накнадна (*post festum*) контрола је облик надзора који менаџери најчешће користе. Међутим, теоретичари менаџмента предност дају превентивној и текућој контроли јер су знатно делотворније од накнадне контроле. Основни циљ контроле у обављању послова приватне безбедности је пружање стручне и друге помоћи у извршавању постављених задатака, отклањање уочених пропуста и недостатака, те предузимање законом предвиђених мера.³¹¹
- ❖ *Анализа и вредновање*, као функција менаџера којом исти по устаљеној процедури врши оцену рада, резултате, ефикасност и допринос стању безбедности. Анализом се даје оцена успешности обављеног задатка и она се обавља непрекидно и на свим нивоима менаџмента. Након извршене анализе долази се до конкретних оцена које служе топ менаџменту и преносе се на ниже нивое менаџмента и извршиоце послова. Ради се о посебној делатности у процесу менаџмента која се остварује и током планирања, организовања, координације и контроле. Анализом се стварају основе за информисање и извештавање, праћење и процењивање, као и усочавање нових задатака.³¹² Анализа може бити: скраћена и потпуна, усмена и писмена, о обиму и квалитету и о стручној оспособљености.³¹³
- ❖ *Извештавање и информисање*, као скуп поступака којима се прикупљају, обрађују, чувају, користе и достављају безбедносна обавештења, информације, извештаји и подаци о безбедносном стању, активностима и стању у систему обезбеђења.³¹⁴ Извештавање се остварује путем уобичајених облика комуникација, достављања извештаја, информација и других аналитичко-информативних материјала, док информисање се остварује између самих припадника организације и између саме организације и јавности, уз поштовање заштите тајности података.

³¹⁰ Опширније: Бркић Кемал, „Неки аспекти руковођења у полицији“, *Криминалистичке теме*, бр. 3-4, Факултет за криминалистику, криминологију и сигурносне студије, Сарајево 2005., стр. 155–171.

³¹¹ Према: Сајферт Звонко, Васић Живорад, *Менаџмент*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2003., стр. 63-64.

³¹² Видети: Талијан Момчило, *Руковођење унутрашњим пословима*, ВШУП, Београд 2001., стр. 133.

³¹³ Стајић Љубомир, Мандић Горан, *op. cit.* стр. 186.

³¹⁴ *Ibidem*, стр. 185.

2.3. Везе приватне безбедности и јавних субјеката заједнице

Полазећи од чињенице да власник имовине, односно правно лице има право и дужност да предузима прописима дозвољене мере на њеној заштити, где је истовремено у надлежности полиције гаранција и личне и имовинске сигурности грађана, као и полазећи од чињенице да се имовина напада многим криминалним радњама, логично је да се на тој корелацији остварују одговарајући облици сарадње грађана и организација са јавним субјектима заједнице. У таквој ситуацији грађани/организације се често опредељују за додатни вид личне, односно колективне заштите имовине са којом располажу, ангажовањем специјализованих привредних друштава/организација за пружање безбедносних услуга заштите.

Очигледно је, да субјекти обезбеђења (специјализоване организације за пружање безбедносних услуга и унутрашње службе обезбеђења) у остваривању наведене сарадње са јавним субјектима заједнице, најчешће остварују сарадњу са полицијом, обзиром да су исти поред осталих субјеката заједнице најодговорнији за стање сигурности и заштите лица и имовине, с једне стране и с друге стране везе приватне безбедности и полиције су неминовне, обзиром да се ради о субјектима безбедности јединственог безбедносног система у друштву.

Према томе, тај однос је условљен карактером нормативног уређења организације јавне безбедности, контролом приватног сектора безбедности, те координацијом и усклађивањем активности приватне безбедности са полицијом. Први аспект тих веза најчешће се огледа у активностима приватне безбедности у одржавању јавног реда и мира и превенције криминалитета, чиме се наглашава да, осим полиције, у тој сфери у пракси постоје и други субјекти. Други аспект тих веза је продукт тренда приватизације послова безбедности, обзиром да се са повећањем безбедносних потреба у друштву увећавају и трошкови јавног сектора безбедности а тиме додатно оптерећује буџет државе, што утиче да се добар део послова безбедности пребаци у сферу приватне безбедности. Са пребацивањем појединих послова безбедности у надлежност приватног сектора безбедности, држава задржава надзорну функцију над тим сектором, контролисањем извршавања поверених послова, чиме се неминовно ствара ситуација јавно-приватног партнерства.

Правни основ сарадње субјеката обезбеђења и полицијских органа има своје упориште у уставу, који предвиђа заштиту свих облика својине и имовине у друштву.

Међутим, те везе су оптерећене потенцијалним проблемима, од недостатка обостраног поштовања, у чему предњаче полицијски органи, до неразумевања које је обострано. Полиција по правилу у својим активностима даје себи приоритетан значај у односу на приватни сектор безбедности, док субјекти приватне безбедности истичу своју улогу као незаменљивог фактора безбедности друштва. Део недостатка је везан за образовне полицијске установе које не придају довољан значај приватним актерима безбедности. Најзад, недостаци се тичу и активности приватне безбедности, чије послове најчешће завршава полиција, која мора да решава и део њихових послова (мере које су у вези са криминалним радњама).³¹⁵

У савременим друштвеним условима сарадња приватне безбедности и полиције је најпродуктивнија у организацији заштите и обезбеђења великих привредних пословних система и организација, као и у области сузбијања тероризма. Сарадња у области тероризма је у успону, обзиром да се приватна безбедност појављује као актер безбедности који је најприсутнији на терену и територијално покрива највећи простор, односно више од 80% објеката који могу бити објекат напада. Наиме, само

³¹⁵ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 15.

омасовљавање и специјализација терористичких аката указују на чињеницу да државни органи немају довољно моћи да покрију целокупан простор са штићеним објектима, док се субјекти приватне безбедности појављују као најкомпетентнији партнер државних органа у антитерористичкој борби. У таквој ситуацији, приватна безбедност са својим функцијама мора се посматрати као организовани подсистем друштвеног система безбедности и природни савезник полиције, при чему је њена активност нормативно регулисана и уређена.

У теорији поједини аутори различито објашњавају везе, односе и разлике између приватне безбедности и полиције. Тако Б. Свентон³¹⁶ истиче да између њих постоји неједнак фокус и стил рада, поткрепљујући то следећим ставовима: приватни рад је првенствено комерцијалан, док је полиција убеђена да су њене активности у супротности са остваривањем зараде; поједине функције заштите не би требало да се спроводе приватно, јер тиме трпи праведност; велики број полицијских активности не може бити компетентно изведен у комерцијалном окружењу или изнесен уговором преко приватних организација; приватно обезбеђење углавном штити физичко и електронско власништво од криминалне и друге претње, док полиција покрива ширу област често неопипљивог власништва које иде уз имовину, нпр. јавни ред и мир, безбедност у саобраћају итд.; полиција је примарно усмерена на претње, а приватно обезбеђење на власништво; приватна заштита је првенствено одговорна приватним интересима клијената, док полиција одговара свим грађанима преко контролних тела, као што је нпр. омбудсман или генерални инспекторат; сва овлашћена службена лица полиције су опремљена средствима принуде, док приватно обезбеђење нема толику моћ.

Гил и Харт³¹⁷ однос између приватне безбедности и полиције анализирају на примеру истражитељске делатности, наводећи разлике у правном статусу, контроли и одговорности. Они наводе да послови приватних истражитеља налажу већу дискрецију у односу на припаднике јавног сектора безбедности. Приватни истражитељи су одговорни својим клијентима, где у појединим ситуацијама њихове активности сежу и ван граница закона, док су полицијски органи потчињени законским границама и одговорностима. Исти аутори наводе и да су вештине које су потребне за детективску делатност у односу на потребне вештине полицијског рада на вишем нивоу, из три разлога: приватни истражитељи немају легитимну моћ принуде, због чега сматрају да морају бити лукавији у послу; поред вештина у криминалистичком истраживању, за многе послове приватним истражитељима је потребно и комерцијално искуство и познавање праксе пословног света и, приватни истражитељи преузимају послове из различитих грана права (кривично и грађанско), док су полицијске истраге искључиво у домену кривичног права.

Бејли и Шеринг³¹⁸ истичу да је прављење разлике између приватног и јавног сектора безбедности бесмислено, јер оба преузимају одговорност за обављање послова безбедности. Такође, ови аутори истичу како ни владина улога више није ексклузивно јавна, јер иако промовише полицијско деловање она истовремено охрабрује и недржавно поступање. Притом ни приватни провајдери нису ексклузивно приватни, будући да понекад раде под јавним покровитељством или су попуњени персоналом из полиције. Лоудер наводи да је разлика између јавног и приватног сектора безбедности уочљива у

³¹⁶ Видети: Swanton Bruce, „Police & Private Security: Possible Directions“, *Trends & Issues in crime and Criminal justice*, No. 42, Australian Institute of Criminology, Canberra 1993., p. 2.

³¹⁷ Gill Martin, Hart Jerry, „Exploring investigative policing - A Study of Private Detectives in Britain“, op. cit. pp. 555-562.

³¹⁸ Bayley H. David, Shearing D. Clifford, op. cit. pp. 19-20.

следећим облицима полицијског деловања:³¹⁹ полицијско деловање које спроводи влада (деловање националних полицијских институција); полицијско деловање кроз владу (влада се појављује као покровитељ безбедносних услуга, а сама делатност се спроводи од стране субјеката изван владе - индустрије приватног обезбеђења); полицијско деловање изван владе (различити облици приватног обезбеђења, детективска делатност, неформални облици организовања грађана), и полицијско деловање изнад владе на основу међувладних споразума о сарадњи, (сарадња на наднационалном нивоу, у оквиру многобројних наднационалних и међународних полицијских организација – Europol, Interpol, Olaf, Frontex, Eurojust).

Наведено сугерише да се везе приватне безбедности, односно службе обезбеђења и полиције најчешће одвијају у домену превентивне и репресивне активности. На превентивном плану, сарадња је интензивна у погледу међусобне размене, што је од интереса за оба сектора безбедности. Коришћење база података којима располажу државни субјекти безбедности, извршни и правосудни органи, омогућава субјектима приватне безбедности и другим субјектима и лицима одговорним за безбедност, долажење до адекватних смерница у безбедносном поступању.

Веза субјеката приватне безбедности и припадника полиције мора бити стална, организована, максимална и у континуитету, јер само благовремена сарадња може довести до значајних превентивних ефеката, обзиром да се један сегмент безбедности не може посматрати изоловано и независно у склопу јединственог општег система безбедности.³²⁰ Ова сарадња посебно долази до изражаја у домену заштите лица и имовине привредних друштава/организација и других правних лица и то нарочито када су поједини објекти или животи људи угрожени од могућих криминалних напада, па је у сагледавању стања, процене и прогнозе нужна одговарајућа стручна помоћ полиције. Обрнуто, полиција у координацији са субјектима приватне безбедности, кроз облике свог превентивног и репресивног деловања, може доћи до информација и релевантних сазнања који указују на одређене пропусте у раду и пословању појединих правних лица, који могу да садрже елементе појединих кривичних дела или пак могу довести до криминалне делатности. У таквој ситуацији је полиција дужна да са садржајем таквих информација упозна менаџерски састав привредног друштва и одговорне у служби обезбеђења, како би се предузеле благовремене мере на отклањању узрока који погодују разним криминалним радњама и другим асоцијалним појавама.

На репресивном плану сарадња између полиције и приватне безбедности остварује се након извршеног кривичног дела у објекту који се штити, почев од обезбеђења лица места, пружања релевантних информација, проналажења доказа и откривања учиниоца.

С тога, сарадња између приватних актера безбедности и полиције мора да има перманентан карактер са квалитетном организацијом и да се одвија у континуитету, без обзира на облике имовине која се штити и на страну са које долази иницијатива, будући да се само таквом сарадњом постижу одговарајући превентивни и репресивни ефекти заштите лица и имовине.

За утврђивање стварних односа приватног сектора безбедности и полиције, неопходно је сагледати и везе службе унутрашњег обезбеђења³²¹ у пословним

³¹⁹ Упореди: Loader Ian, „Plural Policing and Democratic Governance“, *Social and Legal Studies*, Vol. 9, No. 3, SAGE Publications, Thousand Oaks CA 2000., p. 345.

³²⁰ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *op. cit.* стр. 228.

³²¹ Служба унутрашњег обезбеђења није једина стручна служба за заштиту имовине, јер се поред ње могу оснивати и друге стручне службе за заштиту имовине (у области противпожарне заштите, заштите тајних података, заштите животне средине и другим). У неким привредним друштвима исте су организоване кроз посебне стручне службе, док су у другим груписане у оквиру службе обезбеђења, која тако обједињује све

организацијама и полицијe.³²² Тако, служба унутрашњег обезбеђења, обављајући послове и задатке из своје надлежности, остварује одређене облике сарадње како са одговарајућим органима и службама унутар привредног друштва у коме делује, односно чија лица и имовину штити, тако и са спољним факторима (јавним субјектима).

Сарадња службе унутрашњег обезбеђења са остварује се на унутрашњем и спољашњем нивоу. На *унутрашњем нивоу* сарадња се одвија са стручним службама и органима управљања, пословођења и надзора унутар правних лица, спровођењем конкретних активности у појединим областима заштите имовине, односно где постоје индиције које указују на сумњу противправног присвајања имовине, непредузимања одговарајућих мера заштите од пожара, заштите на раду, заштите животне средине, непоштовања прописа о чувању тајне и других превентивних мера. Овде служба обезбеђења има обавезу подношења извештаја управног органу правног лица о текућим проблемима и догађајима. На *спољашњем нивоу* служба обезбеђења најактивнију сарадњу остварује са полицијом, па са јавним тужилаштвом и судовима.

Сарадња са полицијом је посебно важна, обзиром да поједине своје задатке служба обезбеђења не би могла ни остварити без њене помоћи. Пружање стручне помоћи службама обезбеђења од стране полицијских органа, најчешће је везано за организовање физичког, техничког, противпожарног и противдиверзионог обезбеђења објеката, у примени мера на заштити тајних података, као и пружању стручне помоћи у изради одговарајућих аката који регулишу наведене облике заштите имовине, живота људи и других вредности пословне организације. Наиме, служба обезбеђења кроз своје свакодневне активности долази до информација које указују на сумњу да се припрема извршење неког кривичног дела, па је дужна да такву информацију одмах пренесе полицијским органима, јер сама није специјализована за спречавање и откривање кривичних дела и учинилаца и не поседује полицијска овлашћења. Овакав начин сарадње између службе обезбеђења и полиције омогућава закониту примену превентивних и репресивних мера од стране службе обезбеђења.

На превентивном плану, спроводе се заједничке активности пословне организације, службе обезбеђења и полиције, усмерене на елиминацију утицаја присутних криминогених фактора који доприносе угрожавању имовине, а настоји се и да се изграде нови видови међусобне сарадње на отклањању угрожавајућих фактора везаних за све облике имовине. Иначе, сарадња службе унутрашњег обезбеђења и полиције у превентивном смислу свој најизраженији облик има кроз редовне свакодневне оперативне активности полиције. Наиме, полиција долази до информација које могу указивати на одређене пропусте, недостатке и немарност у пословању са имовином, што може да проузрокује и одговарајућу криминалну делатност на њену штету. Са садржајем таквих информација полиција упознаје менаџмент привредног друштва, као и руководиоца службе обезбеђења ради предузимања благовремених мера на отклањању узрока потенцијалних кривичних дела или других облика угрожавања имовине. Тако је у свим ситуацијама угрожавања имовине већег обима, која се испољава кроз конкретна кривична дела, сарадња службе обезбеђења и полиције обавезна, како би се могле предузети одговарајуће превентивне мере.³²³

наведене видове заштите). Неке од њих су обавезне и по закону (служба заштите на раду, унутрашња стручна контрола). Међутим, одговорност за заштиту имовине поред наведених стручних служби и службе обезбеђења у привредном друштву спроводе и надлежни органи тих правних лица, као што су: скупштина, управни одбор, директор и надзорни одбор.

³²² Опширније: Бошковић Мићо, *Облици сарадње службе обезбеђења са органима откривања, гоњења и пресуђења у превентивној и репресивној заштити имовине у периоду својинске трансформације*, Зборник Факултета одбране и заштите, Београд 1999, стр. 53-57.

³²³ Ibidem, стр. 58-59.

На репресивном плану, сарадња између службе обезбеђења и полиције углавном се одвија након извршеног кривичног дела,³²⁴ после настанка последице за имовину по неком другом основу или у ситуацијама примене мера од стране службе обезбеђења као што су задржавање, лишење слободе, претресање или удаљавање, које се у пракси тешко реализују без помоћи полиције.

Међутим, код одређених правних лица као што су пословне организације критичне инфраструктуре, које су од велике важности за привредни систем и безбедност земље, прописима се налаже још организованија сарадња између службе обезбеђења и полиције, као и примена посебних мера заштите, уз шире ангажовање и других јавних актера безбедности (државне агенције и службе безбедности).

У осигурању потребног нивоа безбедности лица и имовине, фактор који јача сарадњу субјеката приватне безбедности и полицијских органа јесте њихов обострани интерес, при чему полицијски органи желе благовремене информације о претњама систему безбедности, док субјекти приватне безбедности желе да контролишу слабе тачке у њему у складу са својим прописаним надлежностима.

Основна сврха координације субјеката приватне безбедности и полицијских органа у превенцији и сузбијању криминалитета је размена искуства (размена оперативних и стратешких информација), заједничко унапређење безбедности и квалитета међусобних односа, а све у заједничкој борби против потенцијалних починилаца недозвољених радњи, а све у циљу да се безбедност лица и имовине подигне на потребни ниво.

Природа односа субјеката приватне безбедности и полицијских органа у превенцији и сузбијању криминалитета је превасходно условљена остваривањем пројектованог нивоа заштите лица и имовине, кроз предвиђене облике сарадње оба актера безбедности, где се приватни сектор безбедности сматра млађим партнером у наведеним пословима.

Што се тиче сарадње служби унутрашњег обезбеђења са јавним субјектима заједнице, поред полиције, посебно је карактеристична обавезна и факултативна сарадња са тужилачким органима, правосудним институцијама и надлежним инспекцијским службама, на плану заштите лица и имовине пословних организација.³²⁵

У Републици Србији јавни тужилац има улогу руководиоца претходног кривичног поступка, али и овлашћење да суверено спроведе истрагу у складу са законом. Као орган гоњења надлежан да испита кривичну пријаву и да донесе одлуку о подизању оптужбе, овлашћен је да предузме потребне мере ради откривања учиниоца кривичног дела и успешног спровођења истраге, проналажења осумњиченог лица, руковођења и надзора над истрагом, као и мере везане за управљање активностима овлашћених службених лица у циљу проналажења осумњиченог и прикупљања изјава и доказа. У том смислу, тужилачки орган може од унутрашњих служби обезбеђења, специјализованих агенција за обезбеђење лица и имовине, детективских агенција и других физичких и правних лица тражити додатне податке и захтевати слање информација и слично. Када се ради о кривичним делима у којима је учинилац кривичног дела непознат, истражне радње предузимају полицијски органи на захтев јавног тужиоца, а он процењује да ли је, с обзиром на околности, потребно да се због конкретног случаја позивају запослени из оштећене организације или пословног субјекта и да се од њих траже обавештења у вези са њиховим изјавама или запажањима. Јавни

³²⁴ Служба обезбеђења има обавезу да кривично дело пријави полицији и да предузме мере на спречавању бекства учиниоца, да прикупи корисне информације везане за откривање учиниоца и да ради на обезбеђењу лица места, како би се сачувала његова релевантност.

³²⁵ Према: даничић Милан, Специфичности менаџмента у области приватне безбедности у Републици Српској, Интернационална асоцијација криминалиста, Бања Лука 2009., стр. 101-103.

тужилац при покретању и вођењу истраге предузима радње које усмеравају криминалистичку обраду у правцу откривања непознатог извршиоца, а полицијски органи и служба обезбеђења оштећеног привредног друштва га обавештавају о мерама и радњама које су предузели у вези са истрагом или о сакупљеним изјавама, односно прикупљеним подацима ако је реч о специјализованој агенцији. Зато се унутрашња служба обезбеђења пословне организације, односно одговарајућа специјализована агенција овде јавља само као извор података који имају значај „доказних информација“, где су те информације некад од пресудног значаја за окончање истражног поступка. До овога ће доћи у оним ситуацијама када се службе обезбеђења, односно специјализоване агенције, појављују у својству подносиоца пријаве за извршено кривично дело на штету лица и имовине коју обезбеђују.³²⁶

На превентивном плану, сарадња се остварује тако што је јавни тужилац кроз свакодневне активности у практичној ситуацији да уочава одређене незаконитости и неправилности, као и присутне криминогене факторе који могу угрозити имовину правног лица, предлажући мере на њиховом отклањању и спречавању извршења појединих кривичних дела. Посебан вид сарадње на превентивном нивоу је тражење помоћи од тужилаштва ради примене одговарајућих превентивних мера или пружање стручне помоћи служби обезбеђења у изради нормативних аката, нарочито у погледу њихове законитости. Ово тим пре што је јавни тужилац у практичној ситуацији да уочава одређене незаконитости и неправилности, као и присутне криминогене факторе, па да на њих указује одговорнима за заштиту имовине, предлажући и одговарајуће мере за њихово отклањање и спречавање извршења појединих кривичних дела. Такође, служба обезбеђења за стручну помоћ треба да се обраћа тужилаштву, и то у свим оним ситуацијама када сматра да јој је у примени превентивних мера таква помоћ потребна. Најзад, јавно тужилаштво може да пружи одговарајућу стручну помоћ служби обезбеђења лица и имовине и у изради нормативних аката, нарочито у погледу њихове законитости.

На репресивном плану сарадња се тужилаштвом се остварује по основу тога што се служба обезбеђења може појавити у улози подносиоца кривичне пријаве за извршено кривично дело на штету имовине коју обезбеђује. У том контексту, јавни тужилац може позивати подносиоца кривичне пријаве ради добијања потребних података, а у ту сврху може се обратити правном лицу или у ситуација када је извршено кривично дело на штету имовине, пошто истом присуствује тужилац, а у односу на конкретно кривично дело. До сарадње службе обезбеђења лица и имовине са тужиоцем може доћи одмах након сазнања за извршење дела на штету датог правног лица, нарочито у погледу усмеравања и инструкисања припадника службе обезбеђења оштећеног привредног друштва на плану уочавања и очувања трагова дела и извршиоца. Такође, до сарадње унутрашње службе обезбеђења са тужиоцем може доћи и током процесне радње увиђаја у кругу оштећеног пословног субјекта и слично.

Судови су самостални државни органи којима припада судска власт. Они штите слободе и права грађана и обезбеђују уставност и законитост. Када отпочне судски процес, основна дужност судије је да настоји да грађани, привредна друштва и установе дођу што пре до остварења својих права. Судије су дужне да свестрано испитају околности и утврде чињенице од којих зависи доношење законите одлуке. У ту сврху позивају се пред суд и сведоци од стране оштећених пословних субјеката или организација, међу којима најчешће има радника службе обезбеђења лица и имовине.³²⁷

³²⁶ Ibidem, стр. 104.

³²⁷ Од сведочења припадника службе обезбеђења често зависи исход судског процеса, мада у правосудној пракси постоји мишљење да је исказ сведока најнепозданији доказ. Зато обезбеђење и заштита материјалних трагова треба да буду професионално урађени, што пада на терет службе обезбеђења.

Што се тиче сарадње службе обезбеђења са судовима, она се остварује кроз свакодневно вршење судске функције. Наиме, судови кроз функцију суђења уочавају одређене недостатке и узроке појединих криминалних и асоцијалних појава, о чему обавештавају надлежне органе у правном лицу, указујући им на опасност и могуће последице за имовину и лица које су угрожени. Такође, судови су упознати са одређеним подацима из предмета по којима се води кривични поступак за дела извршена на штету имовине, па благовремено обавештавање може утицати да се оствари позитиван ефекат на плану заштите свих угрожених облика имовине и лица.³²⁸

Сарадња служби обезбеђења са инспекцијским органима се остварује кроз спровођење конкретних активности у појединим областима заштите имовине и других вредности, односно тамо где постоје индиције које указују на сумњу у противправно присвајање имовине, непредузимање прописаних мера заштите на раду, заштите од пожара и експлозија и заштите животне средине. Ова сарадња долази до изражаја и кроз предузимање других превентивних мера које се остварују контролом коју спроводе ове службе у оквиру својих овлашћења.

Инспекцијски органи имају широку надлежност и овлашћења, која се огледају у предузимању превентивних и репресивних мера у свим случајевима када се ради о прекршајима и привредним преступима, и подносе одговарајуће пријаве надлежним органима. По дефиницији, инспекцијски органи су у контексту садашње организације и стручности ипак најкомпетентнији да наступају у првом плану када се ради о појединим облицима угрожавања лица и имовине пословних субјеката. Преко инспекцијског надзора, инспекцијски органи остварују превентивну и репресивну функцију. Сматра се да је у планирању инспекцијског надзора посебно важно предвидети сарадњу са другим органима и организацијама. Ова сарадња се може посматрати у сва три вида, и то као сарадња између самих инспекцијских органа, затим сарадња инспекцијских органа са полицијом, правосудним органима и другим државним органима и најзад, сарадња инспекцијских органа са привредним друштвима, укључујући њихове унутрашње службе обезбеђења.³²⁹

Заједничка област деловања приватних актера безбедности и полиције у Србији најизраженија је у сегменту заштите одређених личности, објекта, спортских манифестација, јавних скупова и транспорта одређених вредности, обзиром да се функција заштите личности и објекта не остварује само делатношћу полиције, него и активностима других државних органа, привредних друштава, пословних организација и других правних и физичких лица. Посебне везе приватног сектора безбедности и полиције у Србији одвијају се у домену контроле и надзора приватног сектора безбедности од стране полиције. Наиме, одредбама Закона о приватном обезбеђењу и Закона о детективској делатности, Министарство унутрашњих послова спроводи инспекцијски надзор над обављањем послова обезбеђења лица и имовине од стране приватног сектора безбедности. Такође, МУП спроводи и управни надзор субјеката приватне безбедности, у вези са спровођењем одредби оба наведена закона.

Правна регулатива која уређује сарадњу приватне безбедности и полиције разликује се од земље до земље, од врло прецизне регулативе у Холандији до благе и флексибилне у Великој Британији.³³⁰ У Републици Српској питања сарадње између јавног и приватног сектора безбедности решена су законским регулисањем овог облика

³²⁸ Даничић Милан, *Специфичности менаџмента у области приватне безбедности у Републици Српској*, *op. cit.* стр. 105.

³²⁹ *Ibidem*, стр. 106.

³³⁰ Видети опширније: Даничић Милан, Максимовић Горан, „Изазови приватно-јавног партнерства у сектору безбедности Републике Српске“, *Безбедност-Полиција-Грађани*, година VIII, број 1-2, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука 2012., стр. 94-97.

кооперације.³³¹ Иначе, овај облик сарадње између приватних и јавних актера безбедности функционише без хијерархијског устројства, са разграниченим циљевима и одговорностима. Он мора да почива на узајамном поверењу, отворености за будуће partnere, међусобној комуникацији и на плану заједничког оцењивања резултата.

Владе на националном нивоу су кроз своје редовне активности укључене у јавно-приватну сарадњу, на тај начин што утврђују заједничке циљеве и јавни интерес у области реда и безбедности, при чему оне надгледају сарадњу и заједничке активности оба актера безбедности. Иначе, основни циљ јавно-приватног партнерства је економичније и делотворније пружање безбедносних услуга у односу на традиционални начин. У теорији се јавно-приватно партнерство описује као кооперација између јавног и приватног сектора на подручју планирања, производње, пружања услуга, пословања и наплате јавних прихода. Наведена дефиниција указује да се јавни сектор јавља као партнер који уговором дефинише врсте и обим послова, које преноси на приватни сектор безбедности. У данашњим условима се јавно-приватна сарадња најчешће реализује кроз уговорне облике партнерства. Најчешће су то уговори о управљању, који подразумевају outsourcing услуге, где приватна безбедност пружа безбедносне услуге у име јавног сектора безбедности или за јавни сектор безбедности, кроз заједничка улагања, оснивањем заједничке институције за реализовање одређеног пројекта или пружања одређених јавних услуга.³³²

На европском нивоу постоји посебно тело са радном групом за контролу криминалитета и развој сарадње оба актера безбедности, при Европској организацији осигуравајућих друштава (European Organization of Insurers – CEI). Европска комисија (ЕК) је донела Смернице којима се регулише јавно-приватно партнерство, укључујући трајање уговорног односа, начин финансирања, одржавање и квалитет услуга, стандарде сарадње, форме расподеле ризика.³³³

Поједине земље чланице ЕУ су правно регулисале сарадњу приватно-јавног сектора безбедности. Тако, на пример, у Великој Британији неколико закона уређује однос приватне и јавне безбедности: Кривични закон и Закон о нередима из 1998. године, Закон о приватној безбедности из 2001. године, који утврђује поступак лиценцирања и услове за обављање послова безбедности (обука, регистрација особља и мониторинг), те Закон о реформи полиције из 2002. године, који утврђује да послове безбедности, поред професионалних полицајаца, обављају и „службеници за подршку локалне заједнице“ који су запослени у полицији, углавном на пословима одржавања реда, али који немају статус полицијских службеника, те акредитоване локалне безбедносне организације, које обављају безбедносне послове које им влада повери. У Финској је у наведену сврху 1989. године формиран Национални савет за превенцију криминала, који укључује припаднике јавног и приватног сектора, централне и локалне органе власти, индустрију, банкарски и осигуравајући сектор. Та земља је 1999. године усвојила и „Национални програм превенције криминала“ фокусиран на превенцију криминала и сарадњу у приватно-јавном сектору.

У Републици Србији облици сарадње приватног обезбеђења, односно детективске делатности са полицијским органима, посебно су уређени Законом о приватном обезбеђењу и Законом о детективској делатности. По одредбама оба закона, надлежни министар за унутрашње послове решењем оснива Стручни савет за унапређење

³³¹ Закон о јавно-приватном партнерству у Републици Српској, „Службени гласник РС“, број 59/2009.

³³² Даничић Милан, Максимовић Горан, *op. cit.* стр. 95-96.

³³³ Упореди: *Directive 93/27/EEC, Supplies Directive 93/36/EEC, Service Directive 92/50/EEC, Utilities Directive 93/38/EEC.*

приватног обезбеђења и јавно-приватног партнерства, односно Стручни савет за унапређење детективске делатности.³³⁴

У циљу јачања функционалне сарадње и остваривања заједничког интереса, између Привредне коморе Србије и МУП-а Републике Србије је 2011. године закључен Меморандум о сарадњи, који представља полазну основу за унапређење јавно-приватног партнерства у сектору безбедности Србије. Такође, 2012. године, сходно одредбама члана 6. наведеног Меморандума, основана је Комисија за јавно-приватно партнерство у сектору безбедности Србије, коју чине представници Удружења за приватно обезбеђење, ПКС и МУП-а.

Сходно изнетом, изводе се одређене паралеле и поређења активности између јавног и приватног сектора безбедности, које су од значаја за адекватно објашњење веза приватног и јавног сектора безбедности: јавни сектор се финансира из буџета; домаћа јавног сектора је много шири и он пружа све безбедносне услуге; јавни сектор карактерише централизован вид организације; јавни сектор је системски контролисан; јавни сектор карактерише интезивна и континуирана обука; јавни сектор реактивно делује; јавни сектор карактерише јавни интерес клијента; приватни сектор се финансира из сопствених средстава; приватни сектор безбедности пружа селективне услуге; приватни сектор одликује фрагментарна организација; приватни сектор карактерише мање разрађен систем контроле; приватни сектор има само неопходну обуку која обухвата најчешће само извршиоце, док руководећи кадар углавном не подлеже обуци; приватни сектор проактивно делује; приватни сектор карактерише приватни интерес клијената.³³⁵

Такође, из наведеног прозилазе и одређене специфичности приватног сектора безбедности, реч је о: сектору који карактерише мноштво подуговора; конкурентном сектору, где је конкуренција веома оштра; флексибилном сектору, који пружа различите услуге 24 сата дневно и може да одговори на различите захтеве клијената; сектору који је у друштву још увек потцењен и чији допринос безбедности није увек у потпуности приметан; сектору који није директно одговоран бирачком телу и институцијама; сектору који се може нападати тужбама по основу кривичне и уговорне одговорности; сектору који подлеже анти-монополском законодавству; сектору који реагује на широк распон разноликих подстицаја, међусобно конкурентних захтева за одговорношћу, односима и обавезама који нису једнаке правне снаге.

Овде је потребно посебно истаћи и значај уговора у јавно-приватној сарадњи, обзиром да су исти у мањој или већој мери увек присутни у безбедносном сектору. Уговори су од суштинске важности за утврђивање одговорности, добрих пракси и за обезбеђење транспарентности. Наиме, имајући у виду проблем успостављања одговорности приватних актера безбедности, уговори су једино средство којима се они приморавају на поштовање формалних и материјалних стандарда, који би иначе били непримењиви и неспроводиви. Битна претпоставка сваког уговора је да исти мора бити довољно одређен, како би био омогућен надзор и одговорност, као и да је довољно

³³⁴ Надлежност Стручног савета била би институционализација јавно-приватног партнерства и његово стално унапређење, прослеђивање надлежнима текућих питања о потребној сарадњи, унапређење селекције кадрова, стандарда обуке и процедура у вршењу послова приватног обезбеђења, промовисање концепта јавно-приватног партнерства у сектору безбедности, као и формирање или коришћење неког од постојећих националних информационих центара и за потребе размене информација о јавно-приватном партнерству у сектору безбедности. Видети детаљније: *Меморандум о сарадњи између МУП-а Републике Србије и Привредне коморе Србије* од 12. децембра 2011. године, Глава II, стр. 3. Доступно на: <http://www.vibilia.rs/srpski/Izvestaj/0508/Memorandum%20o20saradnji.pdf>

³³⁵ Упореди: *Preventing occupational hazards in the private security sector (manned guarding and surveillance services)*, ULB & UNI-Europa & CoESS, Brussels – Wemmel BL 2004., pp. 12-13.

флексибилан, како би приватни актери могли да се прилагођавају променљивим условима.³³⁶

Међутим, оно што представља проблем у јавно-приватној сарадњи, јесте бојазан колико ће државне агенције постати зависне од приватних актера безбедности са којима имају уговоре, обзиром да се током протока времена позиција државних агенција у преговорима са приватним провајдерима може погоршати, уколико приватни актери стекну монопол на услуге које пружају, или када опада државна способност за административну контролу.³³⁷ У таквој ситуацији смањује се надзор и повећава се број прилика за корупцију, што подрива постулат на коме почива велики број приватизација у сектору безбедности - да су приватне фирме јефтиније, флексибилније и боље у остваривању уштеда него гломазна државна бирократија, те сугерише да се дефинишу подручја која ни под каквим условима не би требало приватизовати.³³⁸

Заједничка обележја јавно-приватног партнерства огледају се кроз дугорочну уговорну сарадњу, прераспodelу ризика, економску оправданост, растерећење државних агенција, смањење одговорности јавног сектора, брзу интеграцију нових технологија и растерећење државе као инвеститора.³³⁹

Без обзира на настојања да се у пракси и нормативно разграничи деловање субјеката приватне и јавне безбедности, њихов рад је комплементаран и они се у омеђеним задацима и у условима постојања јасних разлика међусобно допуњују.³⁴⁰

Општа карактеристика јавно-приватног партнерства у Републици Србији у овом тренутку је да је исто визионарски постављено са недовољно развијеним моделом сарадње. Сходно актуелном нормативном уређењу приватног сектора безбедности, партнерство оба сектора је на видику и оно представља оствариви циљ. Реалност сарадње приватне безбедности и полиције у Србији је да тај однос треба да се заснива на општем концепту превенције криминалитета, редукације претњи криминалитетом, обезбеђења и заштите критичне инфраструктуре, размене информација и података и повећању укупне безбедности грађана.

Основни предуслови за остваривање пуног партнерства приватних и јавних актера безбедности у Србији су пуна реализација принципа професионализације, одбацивање стереотипа да је само полиција надлежна за безбедност грађана, односно напуштање државоцентричног схватања да је полиција једини актер који пружа безбедносне услуге, уз константно преиспитивање обима и домена поверавања послова безбедности приватним провајдерима од стране заједнице, како не дошло до монопола од стране приватног сектора безбедности и одсуства пуне административне контроле над тим сектором.

³³⁶ Ibidem, p. 16.

³³⁷ Упореди: Heineman W. Benjamin Jr, Heimann Fritz, "Arrested Development: The Fight Against International Corporate Bribery", *The National Interest*, Center for the National Interest, Washington DC, November-December 2007., p. 82.

³³⁸ Видети: Bastick Megan, "The Role of Penal Reform in Security Sector Reform", *DCAF Occasional Paper*, No. 18, DCAF, Geneva 2010., p. 19.

³³⁹ Даничић Милан, Максимовић Горан, *op. cit.* стр. 96.

³⁴⁰ Меморандум о сарадњи МУП-а Србије и ПКС од 12.12.2011. године наводи активности које се морају предузети у оквиру јавно-приватне сарадње: заједнички одговор на критичне инциденте, координација обезбеђења критичне инфраструктуре, комуникација и интероперабилност података, информисање и размена информација, превенција и истраживање високо технолошког криминала и заједнички одговор на инциденте и насиље.

2.2.1. Модели односа приватне безбедности и полицијских органа

Односи између субјеката приватне безбедности и полиције су од суштинског значаја за остваривање стабилног стања безбедности у сваком савременом друштву. Уколико су ти односи прецизно регулисани, удружени капацитети државног и приватног сектора су вишеструко корисни за укупну безбедност друштва. У том контексту, модели односа приватне безбедности и полиције су зависни од личних искустава и индивидуалне перцепције како припадника полиције, тако и припадника приватног сектора безбедности.

Када је реч о теорији, присутна су различита мишљења појединих аутора у вези природе односа између приватне безбедности и полиције. Тако, аустралијски експерт Рик Сар природу односа ова два сектора види кроз следеће modele: *компромис*, који се односи на комерцијално деловање полиције, сходно узајамном поверењу; *допуњавање*, засновано на међусобном разумевању различитих циљева; *конкуренцију*, која се односи се на разлике у интересима, одговорности и финансијама између јавних и приватних агенција, и *заобилажење*, везано за кршење законских процедура од стране субјеката приватне безбедности у погледу права и слобода грађана, а у односу на припаднике полиције.³⁴¹

Према канадском аутору Ф. Стенингу, може се говорити о следећим моделима односа између приватне безбедности и полиције: *порицање*, у коме припадници полиције сматрају активности приватне безбедности нелегитимном темом за дискусију; *„невољно препознавање“*, где постоји оцена да сектор приватне безбедности предузима мање ризичне активности; *„конкуренција“*, односно став да раст активности приватне безбедности ствара претњу за одржавање монопола државе над полицијским активностима; *„активна сарадња“*, где приватна безбедност има значајну улогу у полицијском раду, и *партнерство*, то јест модел заснован на једнакости учесника.³⁴²

Д. Давидовић и Ж. Кешетовић сматрају да природу односа приватне безбедности и полиције у Републици Србији не одликују ни сарадња ни ривалитет. По њима, полиција и приватна безбедност у Србији постоје паралелно једни поред других, при чему некада постоје одређени облици сарадње, што зависи од персоналних односа учесника текућих активности. Сарадња поменутих субјеката је у овој земљи изузетак а не правило, при чему су ти односи у пракси оптерећени и системским и професионалним препрекама. Системске препреке се односе на традиционално разумевање безбедности у Србији, где субјекти приватне безбедности још увек нису адекватно препознати, док се професионалне препреке односе на опште јавно мишљење да је полиција извор моћи а не сервис грађана.

У таквом миљеу, приватна безбедност не може бити равноправно третирана, па је и остварена сарадња најчешће само у правцу помоћи полицијским органима.³⁴³ Други аутори указују да однос јавне и приватне сфере безбедности у Србији карактерише неравноправно партнерство, при чему њихова сарадња између није институционализована, већ се остварује од случаја до случаја, а њен облик зависни од потреба за нивоом заштите виталних вредности које се обезбеђују.³⁴⁴ Према Ж.

³⁴¹ Детаљније: Sarre Rick, „The Legal Basis for the Authority of Private Police and An Examination of their Relationship with the „Public» Police“, in: Biles David, Vernon Julia (eds.), *Proceedings of the Private Sector and Community Involvement in the Criminal Justice System Conference*, Australian Institute of Criminology, Canberra AU 1994., pp. 177-179.

³⁴² Опширније: Stenning C. Philip, „Private Police and Public Police - Toward a Re-definition of the Police Role“, in: Loree J. Donald (ed.), *Future Issues in Policing: Symposium Proceedings*, Canadian Police College, Ottawa CA 1989., pp. 179-183.

³⁴³ Давидовић Душан, Кешетовић Желимир, op. cit. стр. 9-10.

³⁴⁴ Према: Бошковић Мићо, Кековић Зоран, op. cit. стр. 90.

Добрановићу, однос између приватне безбедности и полиције мора се посматрати са два аспекта: *првог*, формалног, који је условљен законском и другом нормативом, и *другог*, неформалног, који је продукт динамике тржишта безбедносних услуга. Формалне везе између оба актера безбедности имају огроман утицај на тржиште приватне безбедности, поготово односи који су законом одређени, због чега морају бити предмет посебне бриге и пословних асоцијација и извршне власти. Други аспект формалних односа произлази из чињенице да је приватна безбедност у основи само превенцијски елемент у успостављању система безбедности, док полиција има и задатак наметања и одржавања јавне безбедности, из чега произлази потреба јасне сарадње у тренутку када престаје обавеза приватне безбедности и почиње обавеза полиције у успостављању система јавне безбедности. Ови односи су од општег друштвеног значаја, па их је потребно реализовати преко утврђених и обострано прихваћених оперативних поступака.³⁴⁵

Поједини аутори истичу да у пракси односе између приватне безбедности и полиције све више карактеришу индикатори поделе рада, где приватни сектор постаје децентрализовани провајдер превенције криминалитета, док се полиција специјализује у постделиктивним истрагама. То значи да се приватни сектор све више усмерава на спречавање и редукцију узрока деликата, док се полиција се све више усмерава на претње које се односе на целокупну заједницу - тероризам, организовани криминалитет и друго.³⁴⁶

Најзад, З.Кесић сматра да односе између приватне безбедности и полиције карактеришу следећи модели:³⁴⁷

а) *независност*, Независност је модел по којем и приватни и јавни актери безбедности имају своје посебно дефинисане задатке, а у коме оба актера скоро и да не остварују контакте. Овај модел односа приватне безбедности и полиције најчешће је присутан у државама у којима је држава посебно правно уредила област приватне безбедности, али без прецизног дефинисања сегмента сарадње приватних актера са јавним актерима безбедности,

б) *конкуренција*, Конкуренција је модел односа приватне безбедности и полиције где недостаје међусобно поверење. која је посебно изражена у домену криминалистичких истрага, односно у ситуацијама где се детективске агенције паралелно ангажују са криминалистичким полицијским органима на специфичним случајевима. По овом моделу, односе ових актера безбедности карактерише конкурентско надметање за добијање послова, што најчешће отежава њихову сарадњу. С тим у вези, указује се да улога приватних истражитеља састоји у утврђивању веродостојности прикупљених чињеница, те у проналажењу и прикупљању података у корист одбране. Ако се та активност спроводи на законској основи, не може да представља конкуренцију, већ допринос утврђивању реалног чињеничног стања.³⁴⁸

Међутим, у појединим земљама, а пре свега у Великој Британији и САД, све чешће се одобрава ангажовање припадника полиције у приватне сврхе (енгл. *moonlighting*) ван радног времена, о чему сведоче примери које наводе Џ. Демпси и Л. Форст.³⁴⁹ С друге стране се полиција, као административни и контролни орган приватног

³⁴⁵ Упореди: Добрановић Желько, „Мјесто и улога приватне заштите у супротстављању организованом криминалу“, у: Фатић Александар, Бановић Божидар (ур.), *Друштвени аспекти организованог криминала*, Институт за међународну политику и привреду, Београд 2011., стр. 227.

³⁴⁶ Bayley H. David, Shearing D. Clifford, *op. cit.* p. 19.

³⁴⁷ Кесић Зоран, *Приватни сектор у контроли криминалитета*, *op. cit.* стр. 77.

³⁴⁸ Gill Martin, Hart Jerry, *op. cit.* pp. 633-635.

³⁴⁹ Према спроведеним истраживањима на подручју САД, 47% полицајаца у Сијетлу и 53% у Колорадо Спрингсу имају одобрење да раде као службеници обезбеђења ван радног времена. Више од 70% полицијских одељења у савезним државама Колорадо и Вашингтон допушта полицајцима да на послове

сектора безбедности, својом двоструком улогом долази у сукоб интереса и успоставља повлашћенији положај у односу на правна лица из приватног сектора безбедности.

Наиме, полиција се у таквим ситуацијама, поред своје контролне улоге, на тржишту услуга јавља и као активни оператер понуде одговарајућих безбедносних услуга за комерцијалне и приватне потребе,³⁵⁰ што може довести до директне или индиректне конкуренције.³⁵¹

в) комплементарност, Комплементарност је модел односа приватне безбедности и полиције где приватна безбедност и полиција егистирају на тржишту безбедносних услуга раме уз раме, са јасним прецизним границама и разграничењима у подели задатака, упоредо са међусобним допуњавањем у спровођењу својих делатности.

г) кооперативност, Кооперативност је модел односа приватне безбедности и полиције заснован на међусобној сарадњи, изражен кроз давање обостране подршке, са циљем оснаживања сваког од учесника. Према З. Кековићу, оперативни рад јавних актера безбедности у развијеним земљама Запада све више се заснива на заједничким стратегијама и координисаним операцијама са приватним сектором безбедности, што представља вид интегрисаног деловања оба актера безбедности. Овај аутор наводи да се у тим државама инсистира на развијању концепта тзв. заједничког обезбеђења (енгл. joint security), који подразумева сарадњу у три нивоа између класичних и неконвенционалних субјеката безбедности. Тако, *први ниво* чине државни органи, и то пре свих полиција, *други ниво* су тзв. „параполицијске“ службе безбедности (службе обезбеђења, детективске агенције, интерне редарске службе и разне криминалистичко-превентивне службе) и последњи, *трећи ниво* представљају остали субјекти локалне заједнице (школске и студентске установе, здравствене установе, социјалне службе, комуналне и грађевинске службе). Овакав концепт подразумева функционисање свих субјеката безбедности сходно овом концепту на основама узајамне сарадње и израде јединствених програма и стратегија деловања.³⁵² и

д) партнерство. Партнерство је модел односа између приватне безбедности и полиције где оба актера безбедности остварују највећи ниво кооперативности у поступању и потпуну једнакост између учесника чија је делатност усмерена ка постизању заједничког циља. С тим у вези, истиче се да сарадња приватне безбедности и полиције мора бити максимална, обзиром да се један сегмент безбедности не може посматрати независно од јединственог система безбедности.³⁵³ Истраживања која су спроведена након терористичких напада у Сједињеним Америчким Државама од 11. септембра 2001. године, показала су да улога и значај приватног сектора безбедности у тој земљи попримају нову и другачију димензију, а актери тог сектора безбедности добијају своје дефинисано место и већу одговорност у партнерским односима са јавним

приватног обезбеђења ван радног времена носе своје униформе, опрему, радио станице и службена возила. Према: Dempsey S. John, Forst Linda, op. cit. pp. 62-63.

³⁵⁰ У Србији полиција има могућност да део услуга, односно накнада за службену пратњу и транспорт опасних материја, оружја, новца, хартија од вредности, племенитих метала и других драгоцености и добара од значаја за Републику Србију, за потребе НБС, пословних банка, установа, организација и других правних лица, накнада за обезбеђење спортских сусрета и других манифестација, накнада за ангажовање ватрогасних возила и службених животиња и накнада за превоз лица и ствари хеликоптерима са посадом, које пружа физичким и правним лицима, наплаћује сходно одредбама Уредбе о висини накнаде за услуге које пружа Министарство унутрашњих послова. „Службени гласник РС“, бр. 3/2009.

³⁵¹ Упореди: Nakala Jorma, *Why regulate manned private security?*, Confederation of European Security Services (CoESS), Wemmel BL 2008., p. 21.

³⁵² Кековић Зоран, „Савремени трендови у недржавном сектору безбедности“, op. cit. стр. 589-591.

³⁵³ Према: Даничић Милан, „Приватне фирме и управљање новом безбедношћу“, *Безбедност-Полиција-Грађани*, бр. 2, МУП Републике Српске, Бања Лука 2005., стр. 407-409.

сектором безбедности на локалном и националном нивоу.³⁵⁴ Приватне безбедносне компаније у САД и другим западним земљама су се након тога посебно фокусирале на антитероризам и међународну безбедност и придружиле државном сектору безбедности у својим земљама, посебно у разради планова и координацији мера поступања приликом могућих поновних терористичких напада и катастрофа. Евидентно је да је у последњој деценији побољшана сарадња између експерата јавног и приватног сектора безбедности; унапређена је размена информација о рањивости појединих објеката и о потенцијалним претњама, а утврђени су и прецизирани стандарди безбедносних мера и одступања од њих.³⁵⁵

Према томе, партнерство оба актера безбедности од кључног значаја је за спречавање тероризма, заштиту унутрашње безбедности и посебно за заштиту објеката критичне инфраструктуре у САД. Основна претпоставка функционисања оваквог концепта партнерства у Сједињеним Америчким Државама је да приватни сектор безбедности штити највећи део инфраструктуре у САД (готово 85%), да је исти најприсутнији на терену, да је државни сектор оптерећен заштитом јавне безбедности и да није у стању да се директније посвети проблемима корпоративне безбедности, те да у ери убрзаног технолошког развоја приватни сектор константно и процентуално знатно више улаже у унапређивање средстава заштите лица и имовине.³⁵⁶

2.3. Допринос и значај појединих фактора настанку приватне безбедности

Већина савремених теоретичара сматра да не постоји један једноставан узрок који је довео до настанка приватне безбедности. Уместо тога, истиче се да је приватизација безбедности јасна и упечатљива последица и манифестација промене глобалне безбедности и пословног окружења на почетку XXI века. С тим у вези, постоје оцене се да су на настанак и развој приватне безбедности суштински утицала три фактора: *смањење јавне потрошње*, које је водило преношењу услуга на приватни сектор; *измењене геополитичке околности* по завршетку Хладног рата и *скидање одговорности са државе* за могуће нежељене последице (смрт цивила, моралне и правне дилема око легитимности евентуалне интервенције) када се одлучи да ангажује одређену приватну безбедносну компанију за посао који је у њеној надлежности.³⁵⁷

Такође, различити аутори акценат стављају на одређене појединачне факторе који омогућавају појаву и развој приватног сектора безбедности. У том контексту, указује се на: *повећање стопе криминала и страх од криминала*, посебно у погледу личне и имовинске сигурности;³⁵⁸ *доминантност приватне својине у данашњим условима*;³⁵⁹ *проблеми у финансирању државног сектора безбедности*;³⁶⁰ *домете информационих и технолошких промена у друштву*, као и на *подстицајне законодавне оквире у већини модерних земаља за приватну безбедносну праксу*.

³⁵⁴ Упореди: *Engaging the Private Sector To Promote Homeland Security: Law Enforcement - Private Security Partnerships*, U.S. Department of Justice - Office of Justice Programs, Washington DC 2005., pp. 14-16.

³⁵⁵ Видети: Rudner Martin, „Protecting North America's Energy Infrastructure Against Terrorism,“ *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, Vol. 19, No. 3, Taylor & Francis, New York 2006., p. 436.

³⁵⁶ *Engaging the Private Sector To Promote Homeland Security: Law Enforcement-Private Security Partnerships*, op. cit. p. 17.

³⁵⁷ Видети: Singer W. Peter, op. cit. p. 49.

³⁵⁸ Према: Smith J. David, „Explaining Crime Trends”, in: Saulsbury William, Newburn Tim (eds), *Themes in Contemporary Policing*, Policy Studies Institute, London 1996., p. 38.

³⁵⁹ Упореди: Shearing D. Clifford, Stenning C. Philip, „Modern Private Security: Its Growth and Implications”, in: Tonry Michael, Morris Norval (eds), *Crime and Justice: An Annual Review of Research*, Vol. 4, Chicago University Press, Chicago IL 1981., p. 64.

³⁶⁰ Детаљније: Johnston Les, *The Rebirth of Private Policing*, Routledge, London 1992., p. 45.

Ј. Литавски сматра да се настанак приватне безбедности везује за заједничко деловање три кључна фактора: *завршетак хладног рата* и вакуум који је он изазвао у потражњи и пружању безбедносних услуга, *трансформацију природе ратовања* и *нормативни раст приватизације* у свим секторима.³⁶¹ Према Љ. Дапчевић-Марковић, глобални фактори који омогућавају појаву и развој сектора приватне безбедности су: повећање страха и стопе криминала у погледу личне и имовинске безбедности, масовност приватне својине, финансијска криза у јавном сектору, информационе и технолошке промене и спознаја неопходности правног оквира за рад приватног сектора безбедности.³⁶²

Најзад, Д. Давидовић указује да се „приватна безбедност родила из рата, прошла кроз адолесценцију у периоду Хладног рата, достигла зрелост 60-их година и наставља да расте и напредује, усавршавајући се сво време“.³⁶³ Један од чинилаца приватизације безбедности се налазио и у неолибералном захтеву за економским развојем који неће спутавати држава. Тај захтев је приватним, али и јавним субјектима, као глобалне критеријуме поставио ефикасност, компететивност и технолошки напредак.

Треба имати у виду да постоје знатне разлике међу факторима који су довели до настанка приватне безбедности у развијеним државама, транзиционим земљама, државама у развоју и у постконфликтним земљама.³⁶⁴ Тако је у развијеним државама главни фактор приватизације безбедности био захтев за повећање ефикасности у државним институцијама, на који је одговорено маркетингом јавне управе, за коју је карактеристичан процес outsourcing-а безбедносних задатака које је раније извршавао јавни сектор.³⁶⁵

У развијеним државама Запада процес приватизације сектора безбедности одвијао одозго на доле (top-down),³⁶⁶ док се у транзиционим државама и земљама у развоју, следећи фактори су утицали на настанак приватне безбедности: завршетак „Хладног рата“ и радикалне промене друштвених, економских и политичких прилика и стратешког окружења тих земаља, у којима су велике армије, карактеристичне за дотадашње услове, свеле своје снаге на ефективан ниво прилагођен новонасталим околностима, при чему је вишак војног, полицијског и обавештајног особља посао потражио у нарастајућем приватном сектору безбедности. У исто време, безбедносно стање у тим државама се погоршало, уз пораст стопе криминалитета, што је утицало на формирања првих приватних компанија за пружање безбедносних услуга.³⁶⁷

Фактори који су у постконфликтним државама утицали на приватизацију безбедности, везани су за нефикасност државе у обављању њених основних функција (тзв. слабе државе), те немогућност државе да ефикасно одговори на новонастале изазове, ризике и претње. У тим земљама постоји недовољан број добро обучених јавних безбедносних служби, где приватне безбедносне компаније које пружају безбедносне услуге замењују јавне безбедносне службе.³⁶⁸ Наиме, повећани осећај несигурности у друштву уопште, имао је за последицу захтев за већим степеном заштите, који је требало да

³⁶¹ Литавски Јан, *op. cit.* стр. 2.

³⁶² Дапчевић-Марковић Љиљана, *op. cit.* стр. 45.

³⁶³ Давидовић Душан, *Алтернативни чиниоци безбедности* (хрестоматија), *op. cit.* стр. 11.

³⁶⁴ Опширније: Петровић Предраг, „Приватизација безбедности у Србији“, *Безбедност Западног Балкана*, бр. 4, Београд 2007., стр. 14-17.

³⁶⁵ Видети: Abelson Adam, „Private security in Chile: An Agenda for the Public Security Ministry“, in: *Security and Citizenship Program Bulletin*, No. 6, FLASCO, Santiago CL 2006., p. 5.

³⁶⁶ Опширније: Wulf Herbert, „Reconstructing the Public Monopoly of Legitimate Force“, in: Bryden Alan, Saraġini Marina, *Private actors and security governance*, DCAF, Geneva 2006., pp. 89-92.

³⁶⁷ Видети: Милошевић Марко, „Методолошки оквир истраживања приватног сектора безбедности у Србији“, у: Стојановић Соња (ур.), *Приватне безбедносне компаније у Србији – пријатељ или претња?*, Центар за цивилно-војне односе, Београд 2008., стр. 17-19.

³⁶⁸ Mandel Robert, *op. cit.* p. 130.

обезбеди приватни сектор безбедности.³⁶⁹ У „слабим државама“ тај сектор обликовале, усмеравале и финансирале су државне институције (security governance through government), али на један изразито неефикасан начин. За те државе су иначе карактеристични следећи фактори: постојање озбиљних поремећаја, смањење државних прихода, постојање високе стопе незапослености, постојање неефикасне јавне администрације, постојање високог нивоа корупције, непостојање ефикасног и независног судства и друго.³⁷⁰

Неефикасност коју држава показује у вршењу ових функција могу искористити недржавни актери (организоване криминалне групе, лидери паравојних јединица, побуњеничке групе) пружајући одређени степен безбедности. У тој ситуацији, појединци и привредни субјекти не могу легалним путем наплатити своја економска потраживања, те се обраћају оним актерима који ће моћи да им ефикасно помогну у томе да наплате дуговања. Међутим, они који пружају овакве услуге често долазе из света криминала и притом користе насиље. Пружајући на овај начин услуге својим клијентима, ти актери утичу и на погоршање безбедности у земљи, док држава често злоупотребљава недржавне актере у борби против политичких противника.³⁷¹

2.3.1. Социјални фактори

Дубоко социјално раслојавање у транзиционим земљама и државама у развоју, као и друштвена фрагментација изражена кроз такозване транзиционе добитнике и губитнике, довели су до тога да се последице ових појава јасно испољавају на политичком, безбедносном, вредносном и економском плану. Глобалне структуралне неједнакости за своју последицу могу имати масовне осећаје деградираности људи, општи пораст несигурности и страха од друштвене маргинализације и дезорганизације.

Такво стање карактерише не само распад неформалног система вредности, већ и слабљење формалног система, што ствара услове за масовну незапосленост (која је погодна за разне облике девијантности), сиромаштво, дезорганизацију многих друштвених институција и служби и друго. Такве друштвене кризе најдиректније стварају погодно тло за различите типове асоцијалног понашања и криминала, при чему се грађани и пословни субјекти најчешће одлучују за алтернативни вид заштите својих индивидуалних интереса и својине, а тиме и заштите колективних интереса.³⁷²

У наведеним ситуацијама друштвене маргинализације и дезорганизације и у условима транзиције државе, државни сектор безбедности показао се с једне стране неспособним да гарантује потребан ниво безбедности,³⁷³ односно да заштити личну и имовнску сигурност и одржи ред, а с друге стране, у друштву се повећава страх од злочина, несигурност, умањује квалитета живота, ствара негативни став грађана према државним органима и повећава стопе криминалитета. Генерално узев, транзиција и

³⁶⁹ Упореди: Kričančić Marko, *Zbirka propisa o privatnoj zaštiti i privatnim detektivima*, Narodne novine d.d., Zagreb 2004., str. 9-10.

³⁷⁰ Упореди: Frye Timothy, „Private Protection in Russia and Poland“, *American Journal of Political Science*, Vol. 46, No. 3, Wiley-Blackwell, Hoboken NJ 2002., pp. 573-574.

³⁷¹ Према: SALW и фирме за приватно обезбеђење у југоисточној Европи: узрок или последица несигурности? - Извештај за UNDP и Пакт стабилности ЈИЕ, Центар за контролу лаког наоружања у југоисточној и источној Европи (SEESAC), Београд 2006., стр. 3.

³⁷² Видети детаљније: Југовић Александра, Бркић Мирослав, Симеуновић-Патић Биљана, „Социјалне неједнакости и сиромаштво као друштвени контекст криминала“, *Годишњак Факултета политичких наука*, Vol. 2, бр. 2, Факултет политичких наука, Београд 2008., стр. 451-454.

³⁷³ Тамо где „слаба држава“ не може да обезбеди безбедност за своје грађане, појављују се приватне безбедносне компаније као приватни провајдери безбедности. Према: Buzan Barry, Waever Ole, de Wilde Jaap, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner, Boulder CO 1998., p. 73.

приближавање тржишној привреди довели су до стварања специјализованог тржишта за одређене услуге безбедности, где се појединци одлучују за допунски вид заштите својих интереса, док се правна лица се окрећу алтернативама, било самосталним старањем о сопственој безбедности или ангажовањем посебних служби за обезбеђење.³⁷⁴

Према оцени појединих аутора, од свих наведених социјалних фактора, највећи значај за настанак и развој приватне безбедности имају страх од криминала и проблеми у функционисању полицијских органа. Наиме, „страх од криминала“ као субјективни доживљај сигурности има огроман утицај на повећање осећаја несигурности, умањење квалитета живота, стварање негативног става грађана према полицији и друго, довео је до додатног улагања појединаца у сопствену заштиту. Објашњење страха од криминала се везује за створену свест о рањивости грађана у суседству, знаке физичког и социјалног пропадања заједнице и појединца, различите конфликте између друштвених група, сензационалистичко извештавање у медијима, осећај неприхватања од стране суседства, непостојање позитивних релација између полиције и грађана у суседству, недостатак стварних информација о криминалитету и друго.³⁷⁵

Други аутори наводе да посебну улогу у ширењу страха од криминала имају медији (нпр. стално обавештавање грађана о алармантном стању безбедности путем сензационалистичког извештавања), поједини јавни субјекти (кроз манипулације статистичким евиденцијама о учесталости злочина), као и субјекти приватне безбедности (кроз рекламне кампање о врсти и могућностима пружања безбедносних услуга). Треба имати у виду и да функционисању ових субјеката у већини случајева одговара повећани ниво страха и несигурности код појединаца. С друге стране, што је област у којој људи раде заштићенија, то је њихово уочавање опасности изван те области израженије.³⁷⁶

Евидентно је да је и у условима савременог друштвеног и технолошког развоја присутна политизација и бирократизација полицијске функције, као и изражено неповерење грађана у њен рад. То доводи до трајних проблема у функционисању полиције, која у таквим околностима нема стварни капацитет да свима обезбеди подједнак ниво сигурности, што за последицу има све већу потражњу за безбедносним услугама. Суочени са оваквом чињеницом, грађани и правна лица окрећу се алтернативама у обезбеђењу потребног нивоа заштите.

Може се оценити да је кључ за отклањање проблема у функционисању полиције оптимализација њених послова, уз преношење дела полицијских надлежности на субјекте приватне безбедности, као и реформа укупног полицијског деловања, кроз нормативно дефинисање и развој концепта јавно-приватног партнерства (енг. *Public-private partnership in policing*), примену концепта „полицијско деловање у заједници“ (енг. *Community policing*) и концепта „проблемски оријентисан рад полиције“ (енг. *Problem oriented policing*), који су већ актуелни у организацији и функционисању полицијских организација развијених земаља. Полазећи од изнетог, може се констатовати да социјални фактори несумњиво подстичу настанак и развој приватне безбедности.

³⁷⁴ Југовић Александра, Бркић Мирослав, Симеуновић-Патић Биљана, *op. cit.* стр. 455.

³⁷⁵ Упореди: Симоновић Бранислав, *op. cit.* стр. 78.

³⁷⁶ Videti: Caparini Marina, Marenin Otwin, „Crime, Insecurity and Police Reform in Post-Socialist Central and Eastern Europe,“ *The Journal of Power Institutions In Post-Soviet Societies*, Issue 2, Zürich 2005., p. 45. Доступно на: <http://www.pipss.orgdokument 330. html>

2.3.2. Економски фактори

Обзиром да су друштвени и технолошки развој друштва, заједно са условима транзиције и приближавања тржишној привреди довели до процеса приватизације безбедности, несумњиво је да систем слободног економског предузетништва доводи и до глобалне експанзије полицијског рада с једне стране, као и до тражења начина и система заштите и спречавања губитака с друге стране.³⁷⁷ У таквој ситуацији могу се издвојити следећи економски фактори развоја и настанка приватне безбедности: *масовност приватног власништва, стварање нових пословних организација, повећање страних инвестиција, приватизација делатности које су раније биле у јавном власништву, пораст привредне размене и повећање броја богатих појединаца у друштву.*

Може се оценити да је настанак приватне безбедности условљен чињеницом да економске прилике³⁷⁸ неумитно остварују снажан утицај на општу социјалну атмосферу, што доводи до експанзије потражње за заштитом имовине и резултата пословања пословних организација и система. На пример, већина власника пословних компанија, тржних центара, хотела и слично, суочена је са различитим опасностима угрожавања њихове имовине и процеса производње, што од њих захтева налаже да уводе савремене техничке системе сталног надзора и физичког обезбеђења имовине са којом располажу.

Такво стање намеће потребу да се пословне организације и системи опредељују за систем заштите лица и имовине у виду организовања сопствене службе обезбеђења или анагажовањем специјализованих привредних друштава за пружање безбедносних услуга. С тим у вези, може се констатовати да поменути економски фактори настанка и развоја приватне безбедности доводе до све веће потражње за софистицираним безбедносним услугама.

2.4. Позитивни и негативни аспекти деловања приватне безбедности

Крајем XX века у свету је дошло до експанзије приватне безбедности, чији су безбедносни потенцијали и могућности постали веома респектабилни, са тенедецијом даље експанзије. Имајући у виду наведене тенденције, као и евентуалне импликације тог процеса на националну безбедност, отварају се бројна питања за која су савремене државе веома заинтересоване. Нека од тих питања су везана за контроверзе у функционисању сектора приватне безбедности.

Најчешће недоумице у вези са процесом приватизације безбедности у пракси се тичу проблема одговорности и транспарентности у раду приватних безбедносних компанија, нарочито уколико се безбедносне услуге пружају ван националних граница, а такође и бројних злоупотреба и нарушавања људских права и слобода, случајева умешаности приватних компанија у недозвољену трговину оружјем, кршења закона од стране субјеката приватне безбедности, све до њиховог учешћа у активностима које могу представљати фактор дестабилизације државе.

На основу резултата различитих истраживања која су вршена на тему „позитивни и негативни аспекти функционисања приватне безбедности“, могу се уочити одређени трендови, односно позитивни и негативни аспекти постојања и деловања субјеката приватне безбедности.³⁷⁹

³⁷⁷ Опширније: Prenzler Tim, Sarre Rick, „Regulating Private Security in Australia“, *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, Australian Institute of Criminology, Canberra AU 1998., pp. 1-6.

³⁷⁸ Југовић Александра, Бркић Мирослав, Симеуновић-Патић Биљана, *op. cit.* стр. 457.

³⁷⁹ SALW и фирме за приватно обезбеђење у југоисточној Европи: узрок или последица несигурности? - *Извештај за UNDP и Пакт стабилности ЈИЕ*, *op. cit.* стр. 77.

❖ *позитивни аспекти приватне безбедности:*

- приватне безбедносне компаније пружају личну и имовинску заштиту корисницима безбедносних услуга, у ситуацији када држава није у стању да им обезбеди потребан ниво сигурности, односно у ситуацији када се извршење одређених послова безбедности, који су били у искључивој надлежности државе, из различитих разлога поверава приватним провајдерима;
- плурализација безбедности;
- прелазак са владања ка управљању у безбедности;
- партнерство и координација јавног и приватног сектора безбедности, кроз размену информација и експерата оба сектора, те утврђивање јединствених процедура поступања у ванредним и кризним ситуацијама;
- субјекти приватне безбедности имају увид у дешавања која се могу оквалификовати као нарушавање система безбедности, а која су од великог значаја за рано откривање свих активности које се могу окарактерисати као тероризам или организовање различитих криминалних активности.

❖ *негативни аспекти приватне безбедности:*

- постојећа легислатива о приватном сектору безбедности обилује празнинама и протвечностима, не само у погледу тумачења, већ и примене;
- због недовољне и недоречене легислативе, у појединим државама је долазило до спреге приватног сектора безбедности са организованим криминалом;
- у неким земљама поједине приватне безбедносне компаније одржавају блиске везе са политичким партијама;
- недовољан скрининг запосленог особља у приватним безбедносним компанијама;
- недовољна обука и едукација кадра приватних безбедносних компанија;
- сукоб интереса, у ситуацијама када полицајци приватно, ван службе и ван радног времена обављају послове безбедности;
- високи финансијски трошкови за функционисање правних лица која се баве пружањем безбедносних услуга;
- недовољна сарадња између приватног и јавног сектора безбедности³⁸⁰;
- неке функције безбедности не би требало да се остварују од стране субјеката приватне безбедности, будући да им недостаје независност и објективност;
- знатан број полицијских активности не може квалитетно да буде реализован од стране субјеката приватне безбедности и на комерцијалној основи;
- приватни сектор безбедности у ситуацијама селективног пружања безбедносних услуга може погоршати постојеће социјалне напетости заједнице, уколико безбедност постане роба коју само богати могу себи приуштити, искључујући на тај начин већину становништва из својих услуга.

2.4.1. Плурализација безбедности

Феномен плурализација безбедности (Pluralisation of Security), карактеристичан је како за државе са развијеном демократијом, тако и за земље у транзицији, слабе и

³⁸⁰ За доношење адекватних одлука на подручју безбедности неопходан је висок степен координације и сарадње између јавног и приватног сектора. Недостатак такве координације, посебно у поступању са информацијама које се односе на тероризам, као и непоштовање приватности података од стране појединих учесника у јавно-приватној сарадњи, може угрозити националну безбедност, односно угрозити пословање комерцијалних наручилаца безбедносних услуга. Опширније: Wenger Andreas, Mockli Daniel, *Conflict Prevention: The Untapped Potential of the Business Sector*, Lynne Rienner, Boulder CO 2003., pp. 221-225.

пропале државе, као и за државе и друштва која су реконструисана након оружаног сукоба.³⁸¹

С обзиром на то да „слаба држава“ није у стању да обезбеди безбедност за све своје грађане, појављују се приватне безбедносне компаније, као приватни актери безбедности. Због чињенице да се поред јавних актера безбедности данас појављује и мноштво приватних актера у овој области, може се рећи да је безбедност постала многострука, односно „плурална“.³⁸² Наведена друштвена трансформација је уско повезана са постепеном променом од владања ка управљању (from government to governance), или ширењем и фрагментацијом политичког ауторитета између различитих јавних и приватних актера на локалном, државном или међународном нивоу. Плурализација безбедности се односи на различите типове носилаца и снабдевача безбедности, укључујући државне (јавне) носиоце и институције, недржавне (приватне) актере и хибридне или мешовите облике.

Међу стручном јавности, која се бави полисингом и безбедношћу, већ извесно време је уочен наведени тренд плурализације носилаца и снабдевача безбедности.³⁸³ Држава се више не сматра искључивим и јединим носиоцем (снабдевачем) безбедности, док остали приватни актери, користећи принуду и властите капацитете, осигуравају своју безбедност, мењајући саму природу управљања у безбедности. Овај закључак је најочигледнији у повећању броја приватних безбедносних компанија, која своје услуге у све већем обиму пружају правним лицима, посебно банкама, као и имућнијим грађанима.

2.4.2. Управљање у безбедности

Под управљањем у безбедности, данас се подразумева менаџмент и контрола процеса у коме се безбедност обезбеђује од стране јавних и различитих приватних актера безбедности на разним нивоима одговорности.³⁸⁴

Термин „*управљање у безбедности*“, подразумева да се безбедност не обезбеђује само кроз државне институције, као што су војне и полицијске снаге, већ и од стране великог броја приватних актера, као што су: добровољачки одреди, удружења грађана, правна лица, полиције, побуњеничке групе, регионалне и међународне организације.³⁸⁵ Наиме, управљање у безбедности као теоријски концепт је одговор на изазове који се јављају као последица све веће улоге приватних актера безбедности, у којем приватни актери безбедности остварују све чвршће везе са јавним сектором, учествују у управљачким структурама и остварују утицај на проблеме безбедности на локалном нивоу.

Управљање неће увек бити засновано на нормативној агенди, што значи да поступци политичких елита нису увек мотивисани општим добром, већ иза њих често могу стајати и личним интереси.³⁸⁶

³⁸¹ Bryden Alan, Caparini Marina, op. cit. p. 263.

³⁸² Buzan Barry, Waever Ole, de Wilde Jaap, op. cit. p. 73.

³⁸³ Bayley H. David, Shearing D. Clifford, op. cit. p. 1

³⁸⁴ Видети: Даничић Милан, *Специфичности менаџмента у области приватне безбедности у Републици Српској*, op. cit. стр. 93.

³⁸⁵ Bryden Alan, Caparini Marina, op. cit. p. 269.

³⁸⁶ Упореди: Shearing Clifford, „Reflections on the refusal to acknowledge private governments“, in: Wood Jennifer, Dupont Denoit, *Democracy, Society and the Governance of Security*, Cambridge University Press, Cambridge UK 2006., p. 11.

2.4.3. Занемаривање јавног интереса

У правном систему постоје две основне гране права: приватно и јавно. Јавно је право оно које се тиче државе; приватно је оно које се тиче интереса појединих грађана. У том смислу се приватна безбедност базира на потреби да се заштите лична права или приватни интереси, а затим и потреба да се заштите заједничке потребе које проистичу из интереса удруживања на бази добровољности (верске, синдикалне, политичке, пословне и друге организације и друга корпоративна удружења), односно њихов јавни интерес. Под јавним интересом се подразумева таква друштвена вредност коју држава сматра нарочито важном, па настоји да је на сваки начин (укључујући и правно нормирану претњу силом, а и саму принуду), постигне и заштити.³⁸⁷

Уопште узев, јавни интерес је суштинска потреба једне целине која је својом надлежношћу надређена личним и општим интересима, а све у циљу остваривања зајамчених права грађана и њихових колективитета. Наиме, онај који примењује право треба у сваком тренутку да води рачуна о јавном интересу, где свака конкретна ситуација треба да буде објективно сагледана, како са становишта појединца, тако и са становишта јавног интереса.

Сходно томе, и правно поступање и приватних и јавних актера безбедности мора бити такво да испуњава, у првome реду, јавну сврху. У том смислу, права и овлашћења потребна за ефикасно обављање послова приватне безбедности дају оквире и указују на могућа поступања, те налажу правилну дискрециону оцену припадника приватне безбедности, при чему слово и дух закона треба прилагодити ситуацији. При томе, припадник приватне безбедности треба да зна не само своја утврђена права и овлашћења, већ и потенцијалне штетне последице свог поступања, обзиром да ниједан закон до детаља није све ситуације унапред предвидео.

У таквој ситуацији, опредељујући чинилац за поступање приватних актера јесте јавни интерес, где је његово одређивање у тесној вези са правом на дискрециону (слободну) оцену, обзиром да законодавац често оставља различите алтернативе за решавање конкретних правних ситуација.³⁸⁸ Јавни интерес може бити у потпуности правно операционализован или само у основи у битним тачкама, где су могуће су две ситуације при поступању припадника приватне безбедности: 1) потпуна правна везаност (законско утемељење активности субјеката приватне безбедности постиже да они могу деловати само на основу и у оквиру својих надлежности, овлашћења и прописаних процедура) и 2) делимична правна везаност, која значи овлашћење за вршење слободне (дискреционе) оцене у предвиђеним ситуацијама.

Битно је напоменути да се законодавац у пракси у вези наведеног поступања у конкретној ситуацији, определио се за дисјунктивну, а не категоричку норму,³⁸⁹ где се од приватних и јавних актера очекује еластичност у примени права. Дисјунктивна правна норма чини везу између начела законитости и дискреционе оцене, при чему корисник дискреционог права мора да уважи чиниоце који стоје иза израза „према околностима случаја“³⁹⁰ Поједини аутори сматрају да је дискрециона власт једна „дозирана слобода”,

³⁸⁷ Према: Томић Зоран, *Управно право- систем*, Службени лист СЦГ, Београд 2002., стр. 272.

³⁸⁸ Опширније: Дапчевић-Марковић Љиљана, „Остваривање јавних интереса и контрола дискреционих овлашћења полиције“, *Зборник радова наставника ВШУП-а* бр. 9, Виша школа унутрашњих послова, Београд 2004, стр. 83-97.

³⁸⁹ Дисјунктивна норма значи могућност за онога ко примењује право да, сагласно друштвеном смислу, односно циљу, правило примени различито. Дакле, оно што опредељује поступање у конкретној ситуацији јесте друштвени тј. јавни интерес који се жели постићи. Према: Ivančević Velimir, *Institucije upravnog prava*, књига 1, Правни факултет, Загреб 1983., стр. 203.

³⁹⁰ Видети: Бачић Вера, Томић Р. Зоран, *Коментар закона о управним споровима*, Службени лист СРЈ, Београд 1995., стр.20.

са „спољашњим” и „унутрашњим” баријерама. Спољне баријере представљају општи принципи правног система, које је законодавац предвидео, док се унутрашње баријере састоје у заповести да субјект који је примењује треба да ради у општем, а не у личном интересу.³⁹¹

2.4.4. Угрожавање основних људских права

Често се истиче да је негативни аспект деловања приватног сектора безбедности пре свега везан за угрожавање основних људских права. У теорији се често као круцијални разлог угрожавања људских права од стране субјекта приватне безбедности, помиње „променљива природа послова субјекта приватне безбедности“. Наиме, однос припадника приватне безбедности према грађанима, као и прихватање њиховог рада од стране целокупне друштвене заједнице, зависи од поштовања и заштите људских права при поступању истих. Могућност кршења људских права налазимо у свакодневном поступању приватних актера безбедности. Најчешће су то погрешне процене, како из незнања или одсуства праксе у таквом процењивању, а које се манифестују кроз повреде личног интегритета и приватности.

Изазови везани за активности субјекта приватне безбедности у односу на људска права, разликују се од државе до државе у зависност од правног регулаторног режима истих. Тако, према интерпретацији Устава САД, приватни актери безбедности у свом поступању имају више слободе у ситуацијама претреса и заплена, од полицијских органа.³⁹²

Према томе, основни постулати рада приватних актера морају бити у складу са принципима легалитета и легитимитета њиховог рада, односно у складу са уставним одредбама на националном нивоу, по којима држава гарантује безбедност грађана, њихове имовине и јавни ред и мир, а где је надзор и контрола активности јавних и приватних актера безбедности предуслов потребног нивоа безбедности грађана, имовине и пословања. С тим у вези, сегмент надзора и контроле приватних актера безбедности треба да обезбеди да они поштују важеће прописе и да не злоупотребљавају своја овлашћења, нарочито када су у питању људска права.

Људска права у приватном сектору безбедности Србије штити Устав, донекле Законик о кривичном поступку (чл. 81 и 111), Закон о оружју и муницији (чл.13, 27 и 35), Закон о приватном обезбеђењу, кроз примену одредби глава III, V, VI, VIII, IX и X, којима су дефинисани послови приватног обезбеђења, начин вршења послова приватног обезбеђења, овлашћења службеника обезбеђења, евиденције, заштита података и надзор приватног сектора безбедности, као и Закон о детективској делатности, кроз примену одредби глава III и IV, у којима су дефинисани овлашћења и начин вршења послова детектива, као и надзор, евиденције и заштита података у вршењу детективских послова, а у складу са поштовањем свих демократских достигнућа усмерених на поштовање људских права и повећање опште и имовинске безбедности грађана и организација.

Такође, битан основ легалитета посупања приватних актера безбедности, и предуслов за поштовање и заштиту људских права, је и поступање у складу са одредбама Европске Конвенције о људским правима и основним слободама.³⁹³ Целокупно

³⁹¹ Дапчевић-Марковић Љиљана, „Остваривање јавних интереса и контрола дискреционих овлашћења полиције“, *op. cit.* стр. 88.

³⁹² Опширније: Nakala Jorma, *Why regulate manned private security?*, *op. cit.* pp. 12-15.

³⁹³ За разлику од осталих међународних инструмената из ове области, Европска конвенција о људским правима и основним слободама, потписана 04. новембра 1950. године, представља потпуно развијен и заокружен механизам за заштиту људских права. Европска конвенција предвиђа да појединац може да поднесе представку пред контролним органима Конвенције у Стразбуру у случају да се крше права која су му гарантована тим документом. Европска конвенција не исцрпљује спектар људских права, али

усмерење Конвенције, као и одлука тела основаних ради обезбеђивања поштовања владавине права, јесте да ниједна институција није изнад закона, нити постоји имунитет од законске одговорности за оне који крше закон којим се штите људска права.

Такође, заштита имовине је предвиђена прописима међународног и домаћег права. Тако члан 1. Првог протокола уз Европску конвенцију о људским правима гарантује право на имовину. Он предвиђа да свако физичко или правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.³⁹⁴ Нормативно дејство Европске конвенције значи да национална законодавства морају да уграде механизме заштите поштовања владавине права и иста су одговорана за неизвршење обавеза по овој конвенцији.

Да би се приближили легалитет и легитимитет рада субјеката приватне безбедности потребно је кроз законске прописе и усвојене стандарде поступања, њихово деловање довести до реално применљивог и прихватљивог поступања, ради успостављења равнотеже између овлашћења (употреба силе и ватреног оружја, коришћење дискреционих овлашћења), и одговорности којом располажу приватни актери безбедности. Због тога се поред обавезне примене легислативе приватног сектора безбедности, морају формирати и одређени стандарди рада, односно поступања приватних актера безбедности, који ће постати обавезни део стручног оспособљавања и поступања припадника приватне безбедности, а све у циљу поштовања основних људских права. На пример, у неким земљама се приватним актерима безбедности оружје издаје без одговарајуће обуке, без претходне провере и другог, што доводи до повреде људских права. У неким државама приватни актери безбедности немају јединствен кодекс понашања, правилнике или упутства који би на једнообразан и стриктан начин утврдили правила примене. Зато је веома важно да се у овом сегменту рада приватних актера безбедности, стандарди и правила рада јавног и приватног сектора подударају.

Обзиром да су предмет заштите Европске конвенције људска права која су угрожена тортуром, нечовечним третманом и кажњавањем, те понижавајућим третманом и кажњавањем, веома је значајно поштовање истих права у поступању и примени овлашћења приватних актера безбедности.³⁹⁵

Све досадашње дискусије о повреди приватности лица, од стране субјеката приватне безбедности традиционално су и најчешће усмерене на активности приватних детектива/истражитеља, чији рад се састоји у значајној мери на прикупљању личних и пословних информација,³⁹⁶ праћењу и слично, или на примере прекорачења овлашћења за употребу средстава принуде приликом вршења послова обезбеђења имовине и лица, што често укључује и рад у „сивој зони“. Наиме, приватни детективи ненамерно могу

одређује минимални стандард заштите испод којег ниједна држава потписница Конвенције не може ићи. Опширније: Јакшић Александар, Европска конвенција о људским правима - коментар, Правни факултет, Београд 2006., стр. 25-27.

³⁹⁴ Ibidem, стр. 28.

³⁹⁵ Анализом документованих инцидената прекомерене употребе силе у Србији, Центар за истраживачко новинарство Србије (ЦИНС) идентификовао је да су у периоду од последњих 12 година, припадници приватног обезбеђења у Србији у 86 случајева били су актери напада на грађане, где су у 14 случајева забележене теже повреде, док је шест таквих напада имало смртни исход. Овакви случајеви дешавали су се најчешће приликом пружања услуга обезбеђења ноћним клубовима и моћним појединцима. Доступно на: <http://www.cins.com.html>.

³⁹⁶ Према извештају „Независне комисије за борбу против корупције“ бројни приватни детективи у Аустралији су идентификовани као посредници у трговини поверљивим информацијама, при чему је било случајева обелодањивања таквих информација, уцена клијената, коришћења средстава за прислушкивање и другог. Према: Prenzler Tim, King Michael, „The Role of Private Investigators and Commercial Adents in Law Enforcement“, *Journal of Australian Institute of Criminology*, No. 234, Canberra AU 2002., pp. 3-4.

бити у ситуацији да су упознати са приватним и тајним детаљима живота клијената или пословне организације, што је најчешће у случајевима рутинских провера идентитета, случајева класичне индустријске шпијунаже и слично, где је стално присутан изазов да се сачува тајност у целини, нарочито у случајевима ангажовања субјеката обезбеђења који су у страном власништву.³⁹⁷ Полазећи од тога, потребно је да грађани имају могућност заштите од надзора, злоупотреба и контроле од стране субјеката приватне безбедности.³⁹⁸

2.4.5. Неформалне везе са одређеним друштвеним групама

Неформалне везе субјеката приватне безбедности са одређеним друштвеним групама најчешће се остварују на локалном и националном нивоу. Карактер тих веза одређен је степеном друштвено-економског развоја заједнице и степеном остварене јавне контроле и надзора приватног сектора безбедности. Тако, у условима слабе јавне контроле приватног сектора безбедности и економске либерализације друштва, неформалне везе представљају место за деловање различитих друштвених група, које својим директним или индиректним утицајем стварају погодно тло за злоупотребе, нелојалну конкуренцију између субјеката приватне безбедности и монополизацију одређених субјеката из те области. С тим у вези, у условима економске кризе и ниског и неравномерног друштвено-економског развоја стварају се поделе на узак круг богатих и моћних, с једне стране, и широк круг сиромашних и немоћних, са друге стране. Они који поседују економску моћ свој економски капитал лако могу претворити у политички.³⁹⁹

Политичке структуре су најприсутније у неформалним везама са субјектима приватне безбедности у виду „прикривених веза“, где је скоро увек неформална веза базирана на обостраном економском интересу појединаца из тих структура. Чињеница је да су поједине приватне безбедносне компаније, чији су власници и/или менаџери безбедности чланови политичких партија или су са њима блиски, за кратко време увећале су своје пословне капацитете и заузеле добру позицију на тржишту. С тим у вези, истиче се да је за брз напредак привредног друштва/агенције за пружање приватних безбедносних услуга, потребно само да њени власници буду повезани с неком од владајућих политичких партија.

У условима законске нерегулисаности, послови обезбеђења могу бити веома исплативи, нарочито због тога што фирме из те области не морају да пријављују

³⁹⁷ Детективске агенције у Србији познате су по томе што најчешће пружају услуге провере верности партнера, решавања брачних проблема, проналажења несталих или одбеглих особа, извлачења особа из секти, откривања зависности од наркоманије, те помоћи при одвикавању од ње. Међутим, мање је познато да ове агенције обављају и истражне, безбедносне и контраобавештајне послове. Тако се на сајтовима многих детективских агенција могу наћи и следеће услуге: контрашпијунажа и провере у фирмама, полиграфско тестирање, тајно снимање, присмотра, пратња, надзор, електронски надзор и праћење, провера броја телефона, провера биографија и прошлости лица, провера правних лица, провера судских података, истрага криминалних података, слање анонимних смс порука, кривично-правна помоћ и заступање на суду, проналажење олакшавајућих околности приликом извршења неког дела. Тако агенција *Wolf Security Guard* на следећи начин рекламира ове услуге: „Пружамо Вам јединствену могућност да са било које локације у Србији вршите електронски надзор Вашег објекта или надзор лица у „Реалном времену“, Према: <http://www.wolfsecurityguard.com/usluge.html>.

³⁹⁸ Nakala Jorga, op. cit. p. 15.

³⁹⁹ Видети детаљније: Петровић Предраг, *Резервисани домени као препреке нормативном уређењу приватног сектора безбедности* (радна студија), Београдски центар за безбедносну политику, Београд 2011., стр. 9-10.

раднике, али ни да за њих обезбеде одговарајућу опрему, наоружање и, што је најважније, обуку.⁴⁰⁰

Постојање „прикривених“ веза између приватног сектора безбедности и појединих друштвених група, карактеристично је и за пословање одређених фирми за пружање безбедносних услуга, иза којих су се у протеклом периоду често налазиле криминалне или паравојне организације, чије деловање временом, и у одређеним ситуацијама, може постати претња јавном поретку државе. Најчешће је реч о активностима појединаца који су користили правни статус фирми за безбедносне услуге као параван за своје личне интересе у друштву. Када су у питању активности паравојних организација, оне директно делују у земљама „трећег света“, најчешће у оквиру приватних војних компанија (Blackwater, сада Akademi, MPRI или CACI, BRowн & Root и друге).⁴⁰¹ Иако су у друштву стално присутне одређене сумње о постојању „прикривених веза“ субјеката приватне безбедности и појединих друштвених група, веома је тешко пронаћи конкретан доказ директне везе приватних актера безбедности и криминалних организација.

2.4.6. Ограниченост активности субјеката приватне безбедности на међународном нивоу

Експанзија приватне безбедности и различити безбедносни изазови и догађаји у свету у последњим деценијама, довели су до интернационализације у сфери пружања безбедносних услуга, односно дошло је до проширења активности субјеката приватне безбедности на подручја више земаља и региона. Поменути процес има два аспекта:

- ❖ *први* се огледа у давању услуга од стране приватних провајдера, односно приватних војних и безбедносних компанија које се уговорно ангажују на глобалном нивоу (активности предузимања приватних истрага на подручју неколико држава, активности заштите и обезбеђења одређених личности које бораве по разним основама на територији других земаља, као и активности логистичке и друге војне подршке земљама „трећег света“);⁴⁰²
- ❖ *други* се односи на деловање транснационалних асоцијација и удружења приватне безбедности путем разних облика едукације, семинара и стручног усавршавања, а у циљу подстицања професионализације и стандардизације пружања приватних безбедносних услуга на националном и међународном нивоу.

Међу најзначајнијим асоцијацијама и удружењима, чије су активности међународног карактера, посебно се издвајају: Конфедерација европских система безбедности (CoESS), Америчко друштво за индустријско обезбеђење (American Society for Industrial Security – ASIS), које данас ради под називом ASIS International (измена извршена 2002. године), Међународно професионално друштво за обезбеђење (International Professional Security Association – IPSA) и Асоцијација британске

⁴⁰⁰ Према: Давидовић Душан, “Хаос у сектору приватне безбедности” *Бизнис новине*, Београд, 31. август 2009. Доступно на: <http://www.biznisnovine.com/cms/item/stories/sr.html?view=story&id=39107>.

⁴⁰¹ Опширније: Ortiz Carlos, „The Private Military Company: An Entity at the Center of Overlapping Spheres of Commercial Activity and Responsibility“, in: Jäger Thomas, Kümmel Gerhard (eds.), *Private Military and Security Companies*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2007., pp. 59-63.

⁴⁰² Овакве активности на међународном нивоу су карактеристичне и за велике реномиране безбедносне компаније, које своје деловање простиру на територији више држава („G4S“, „Securitas“, Akademi, CACI, BRowн & Root, Kellogg и др.) Процењује се да ове приватне војне и безбедносне компаније остваре профит од \$ 50 милијарди годишње и да раде у више од 50 земаља света. Упореди: Kinsey Christopher, *Coprporate Soldiers and International Security: The Rise of Private Military Companies*“, Routledge, New York 2006., pp. 6-7.

индустрије за обезбеђење (British Security Industry Association – BSIA), која предузима мере за подстицање минималних стандарда у индустрији приватне безбедности.⁴⁰³

Са растом величине и утицаја приватне безбедности, расте и потреба за иновативним правним решењима активности субјеката приватне безбедности на националном и међународном нивоу, где се мора узети у обзир промена природе међународних односа и конфликта. У таквој ситуацији долази до потребе за међународним интервенцијама које обухватају све шири опсег акција - од рата, преко подршке операцијама мира, хуманитарне помоћи, постконфликтне реконструкције, до реформе сектора безбедности, а које условљавају потребу за све већим ангажовањем субјеката приватне безбедности. Овакав развој догађаја утиче да се државе, међународне организације и приватне корпорације све више ослањају на приватне актере безбедности, али намеће и потребу надзора, транспарентности и одговорности истих.⁴⁰⁴

Очигледно је да активности разних приватних провајдера безбедности на међународном нивоу, доводе и до питања под чије законодавство треба њихово деловање подвести. Све то указује на потребу хармонизације националних прописа и међународних споразума, са обавезујућим клаузулама дефинисане одговорности за све врсте субјеката приватне безбедности на тржишту безбедносних услуга, обзиром да недостатак одговорности субјеката приватног сектора безбедности, може веома лоше да се одрази на стање људских права и поверење у тај сектор.⁴⁰⁵

⁴⁰³ Упореди: *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union- Final Report*, CoESS (Confederation of European Security Services - CoESS Brussels, 2006., p. 39.

⁴⁰⁴ *Ibidem*, pp. 11-13.

⁴⁰⁵ Литавски Јан, *op. cit.* стр. 10.

ТРЕЋИ ДЕО ПРАВНИ АСПЕКТИ ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

3.1. Правна регулатива приватне безбедности

Правна регулатива приватне безбедности већине земаља свој основ и полазно становиште црпи из правног оквира националног система безбедности, који се регулише низом прописа, поређаним према хијерархији и према степену општости. На врху те пирамиде се налази устав, затим закони и подзаконски акти. Сви ови правни акти морају бити комплементарни, при чему нижи морају произилазити из виших и не могу им противречити.

Поред наведених правних акта, за сектор безбедности а тиме и за приватну безбедност у Србији, од посебног су значаја национални стратешки документи, као што су стратегија националне безбедности,⁴⁰⁶ стратегија одбране и други. Стратегијом националне безбедности, по први пут у историји Србије, приватно обезбеђење је уврштено као саставни (интегрални) део структуре система националне безбедности, уз обавезу да се ова област доктринарно и нормативно уреди. Обзиром да су стратегије политички документи, сматра се да оне по степену општости треба да буду одмах испод устава, а пре закона и других нижих правних аката. У *Стратегији националне безбедности Републике Србије* су дефинисани изазови, ризици и претње по националну безбедност као и начини одговора на њих. Због тога је овај документ од непосредног значаја за полицију, војску, службе безбедности и остале чиниоце сектора безбедности, у оквиру којих и субјекти приватне безбедности имају своје место. На основу Стратегије националне безбедности доносе се Стратегија одбране, Војна доктрина, Стратегијски преглед одбране, Бела књига одбране, Стратегија за борбу против организованог криминала, Стратегија интегрисаног управљања границом и друго.

Са становишта приватне безбедности, у Стратегији националне безбедности Републике Србије, посебан значај има поглавља Поглавље IV, под насловом „Политика националне безбедности“, у чијем се Одељку 4. став 3. (Политика унутрашње безбедности), наводи да све већу одговорност у спровођењу политике унутрашње безбедности, заједно са државним и осталим органима и институцијама, имају *субјекти из области приватног обезбеђења*, чија делатност обухвата заштиту безбедности појединаца, објеката и других материјалних добара која није обухваћена заштитом надлежних државних органа, а због чега је од посебног друштвеног значаја да делатност субјеката из области приватног обезбеђења буде у целости нормативно и доктринарно уређена (став 3)

У ставу 6 истог Одељка се истиче да „важну претпоставку остваривања и унапређења заштите живота и имовине грађана, људских и мањинских права чини *сарадња државних органа са субјектима из области приватног обезбеђења* и другим институцијама, установама, локалним самоуправама, струковним удружењима, црквама и верским заједницама, медијима, мањинским заједницама, организацијама цивилног друштва и грађанима, чиме се развијају односи поверења, изграђује и јача безбедност и решавају безбедносни проблеми.”

У ставу 9. стоји да „значајну улогу у остваривању унутрашње безбедности имају *изградња и јачање модерног и јединственог система заштите и спасавања*“, и оцењује да се развијањем одговарајућих капацитета друштва за управљање кризама и

⁴⁰⁶ Народна скупштина Републике Србије је на седници одржаној 26. октобра 2009. године, донела *Одлуку о усвајању Стратегије националне безбедности Републике Србије*. Документ доступан на: http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadržaj/dokumenta/strategije/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf

организовањем грађана и ефикасним системом информисања стварају услови за ефикаснију заштиту живота, здравља и имовине грађана и очување животне средине. С тим у вези, као посебно значајне се наводе припреме за деловање у ванредним ситуацијама, за случаје пожара, елементарних непогода, техничких и технолошких несрећа, дејства опасних материја и других стања опасности. Најзад, у ставу 10. одељка 4. се истиче да „прихватање и примена међународних, пре свега европских, као и националних стандарда у области безбедности, посебно у областима људске безбедности и управљања ризиком, битно доприносе остваривању циљева националне безбедности.”

Питањима приватне безбедности се бави и Поглавље V. Стратегије националне безбедности, које носи назив „Систем националне безбедности.“ У Одељку 1. тог поглавља – „Структура система националне безбедности“, у ставу 6. се наводи да „послове из области националне безбедности обављају и органи државне управе, институције надлежне за правосуђе, образовање и научну делатност и заштиту животне средине, Заштитник грађана, органи јединица локалне самоуправе, *субјекти из области приватног обезбеђења*, организације цивилног друштва, медији, правна лица и грађани који доприносе остваривању циљева националне безбедности.”

3.1.1. Извори правне регулативе приватне безбедности

Извори права у материјалном смислу су они друштвени чиниоци који стварају правне норме, односно реални корени права, док се под изворима права у формалном смислу сматрају различити правни облици у којима право егзистира, а најчешће су у питању општи правни акти.⁴⁰⁷ Уставно право је костур целокупног правног система једне државе: његове норме одређују границе у којима се имају кретати све друге правне норме датог система, односно његове норме гарантују право на живот, неприкосновеност и неповредивост физичког и психичког интегритета, право на слободу и безбедност, право на имовину и неповредивост стана.⁴⁰⁸

У изворе правне регулативе приватне безбедности спадају: устав, закони, међународне конвенције, подзаконски акти, ванправна правила науке, појединих струка и вештина, а ређе и судска пракса и обичаји.⁴⁰⁹

За дефинисање правне регулативе приватне безбедности веома је значајно правно уобличавање постизања јавног интереса исказаног кроз велики број идентичних индивидуалних интереса. У том циљу се као грана правног система у одређеној земљи јавља и право приватне безбедности. Та грана права као део важећег законодавства регулише сва питања рада приватне безбедности у односној држави. Право приватне безбедности представља систем правних норми о субјектима приватне безбедности, садржини њихове делатности и контроли њиховог рада.⁴¹⁰

Обзиром на преношење дела полицијских послова на субјекте приватне безбедности, при чему је обављање тих послова од стране припадника приватне безбедности слично начину на који те послове обављају полицијски органи (у домену начела рада, употребе појединих овлашћења, етике, начина управљања и руковођења, селекције кандидата и њиховог образовања и обуке), неопходно је ослањање права приватне безбедности на полицијске науке.

Везе кривичног права и права приватне безбедности најчешће су присутне: у домену кривичне одговорности припадника приватног сектора безбедности, која настане током

⁴⁰⁷ Упореди: Лукић Радомир, *Увод у право*, Службени лист СРЈ, Београд 1993., стр. 229.

⁴⁰⁸ Ibidem, стр. 68.

⁴⁰⁹ Дапчевић-Марковић Љиљана, *Право приватне безбедности*, op. cit. стр. 91.

⁴¹⁰ Ibidem, стр. 59-60.

обављања послова приватне безбедности; приликом решавања дисциплинских деликата припадника приватне безбедности у поступку унутрашње контроле, када долази до примене одређених института кривичног права; у преткривичном поступку (откривање кривичних дела); у случајевима тзв. "грађанског лишавања слободе", које подразумева да припадник приватне безбедности као и сваки грађанин може лишити слободе лице које је затечено у вршењу кривичног дела које се гони по службеној дужности, при чему то лице трена одмах да преда надлежном државном органу.

Везе права приватне безбедности и приватног права најчешће су у домену уговарања и спровођења уговорног односа између привредних друштава за пружање безбедносних услуга и корисника тих услуга (доминирају имовински односи и аутономија и постигнута сагласност воља, где се приватна безбедност се ослања на приватно право).

У страниј литератури се наводи да у вези са изворима правне регулативе приватне безбедности егзистирају два гледишта: *прво*, које важи за англосаксонске државе, где правне норме које регулишу приватну безбедност припадају општем правном систему, и где је систем контроле благ и децентрализован, и *друго*, које важи за већину чланица ЕУ (Шпанија и Белгија имају у овом сектору имају сложене административне структуре и процедуре), где је правна регулатива овог сектора веома детаљна и свеобухватна.⁴¹¹

3.1.1.1. Устав

Устав је највиши правни акт једне земље и све остале правне норме и политички документи морају бити у складу са њим. Уставом су по правилу уређени организација власти, као и основе територијалног уређења и јавних финансија. У делу који се односи на организацију власти налазе се и начелне одредбе о уређењу оружаних снага. Такође, у овом делу уставног текста могу бити набројана и основна стратешка документа о националној безбедности и одбрани.

Према својој природи, правној снази и садржини, Устав представља полазиште и оквир целокупног правног система, а све правне гране свој извор налазе у том акту. Уставом се утврђују слободе и права грађанина. Слободе и права грађанин остварује на основу уставних одредби, као и на основу закона који прописују остваривање појединих слобода и права, али по истом основу грађанин испуњава и своје дужности. У вршењу послова приватне безбедности морају се поштовати слободе и права грађана, јер устав изричито прописује да је злоупотреба слобода и права човека и грађанина противустварна и кажњива, наглашавајући да је обезбеђена и њихова судска заштита.

Сагласно уставној одредби по којој је дозвољено све што Уставом и законом није забрањено, у Републици Србији заштита имовине, живота људи и других вредности кроз делатност субјеката приватне безбедности није забрањена било којим законским прописом, већ су Уставом загарантовани својински и облигациони односи и заштита свих облика својине и културних добара. У том контексту, власници имовине и пословни субјекти непосредно предузимају одговарајуће радње и мере на плану заштите, јер је то предуслов њиховог функционисања и обављања делатности. На основу анализе уставних одредби може се оценити да исте представљају и правни основ за организовање служби обезбеђења. У данашње време, многи грађани и правна лица,

⁴¹¹ Опширније: Button Mark, George Bruce, „Government Regulation in the United Kingdom Private Security Industry: The Myth of Non-Regulation”, *Security Journal*, Vol. 14, Issue 1, Palgrave Macmillan, Basingstoke UK, 2001, pp. 57–63.

незадовољни нивоом заштите коју им пружа држава, опредељују се за право избора у организовању заштите личне и имовинске безбедности.

Такође, присутна је и пракса да држава преноси део својих овлашћења на друге субјекте. Ово право појединаца и организација везано је за одредбе управног права, а које се односе на вршење јавних овлашћења од стране субјеката изван састава државне управе. Наиме, обзиром да се у оваквом случају јавно овлашћење поверава недржавном субјекту, долази до успостављања управно-правних односа између органа државне управе са једне стране и недржавног субјекта који врши јавна овлашћења, где се тај однос састоји и у вршењу надзора над радом недржавних субјеката којима је поверено вршење јавних овлашћења.

Наведене одредбе Устава Републике Србије које говоре о „преношењу и поверавању“ послова, значе да се поједини послови државне управе могу законом пренети на локалну самоуправу или на друго правно лице, што представља уставни основ за успостављање приватне безбедности. Наведеним поверавањем вршења јавних овлашћења мења се само субјект, а не и правна природа послова, односно устав одређује да се јавно овлашћење може поверити законом, а закон одређује услове које треба да испуњава носилац јавног овлашћења, орган који додељује јавна овлашћења и поступак доделе.⁴¹²

Пренос јавних овлашћења на недржавне субјекте у Србији најшеће је изражен у области полицијског деловања, где многи извори полицијског права постају правни основ за поступање недржавних субјеката. Тако на пример Закон о заштити од пожара⁴¹³ обухвата низ превентивних и репресивних мера као што су мере за спречавање избијања пожара, откривање и гашење пожара, спасавање живота људи и имовине, као и за пружање помоћи у утврђивању последица проузрокованих пожаром, које иначе предузимају и службе обезбеђења у свакодневном раду. Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама⁴¹⁴ предвиђа неопходне мере обезбеђења јавних скупова, за чије предузимање се, поред полиције, све чешће ангажују и недржавни субјекти.

Посебно су значајне уставне одредбе према којима су живот и слобода човека неприкосновени и по којима нико не може бити лишен слободе, осим у ситуацијама и по поступку предвиђеним законом. Такође, са становишта приватне безбедности значајне су и одредбе којима се грађанину гарантује слобода кретања и настањивања, људско достојанство и право на приватни живот. С тим у вези, припадник приватне безбедности (детектив) у прикупљању података, информација и доказа мора да води рачуна да не повреди људско достојанство и право на приватан живот, будући да у одређеним ситуацијама може да буде у дилеми да ли да прикупи неке релевантне информације којима се, у одређеном обиму, задире у приватност одређеног лица. У таквој ситуацији службеник приватног обезбеђења, односно приватни детектив не сме ниједном својом радњом да повреди људско достојанство и приватност појединог лица, јер је за то предвиђена и кривична одговорност.

У демократским државама, али и у земљама у транзицији, универзалним људским правима се придаје посебан значај, обзиром на променљиву природу послова и повремена кршења тих права од стране особља приватних безбедносних и посебно приватних војних компанија, које се најчешће огледају у повреди личног интегритета и приватности лица. Изазови везани за приватну безбедност и њен однос према људским и уставним правима разликују се у појединим националним законодавствима, при чему се у појединим земљама инсистира да индустрија приватне безбедности мора да делује у легитимним условима и уз

⁴¹² Лукић Радомир, *op. cit.* стр. 230-233.

⁴¹³ „Службени гласник РС“, бр. 53/93, 63/93, 48/94 и 101/2005.

⁴¹⁴ „Службени гласник РС“, бр.67/2003, 90/2007, 72/2009 - др. закон и 111/2009.

поштовање уставних принципа, како би се обезбедио развој институција способних да обезбеде сигурност грађана, на начин који је у складу са људским правима и владавином закона, односно уз ефикасан систем демократског регулисања и надзор приватних безбедносних актера.⁴¹⁵

У пракси су најчешће повреде приватности везане за активности приватних детектива, будући да исти могу намерно или ненамерно да дођу посед информација о приватним и тајним детаљима из живота клијената или пословања фирме. Такође, приватне безбедносне компаније могу бити укључене у сукобе у вези са земљиштем код домородачких народа, решавању студенских и других немира, индустријских штрајкова, сузбијању криминала и другог, што ствара негативан публицитет и утиче да се у медијима и јавности ствара негативни имиџ индустрије приватне безбедности.

Предуслов за отклањање оваквих и сличних повреда приватности лица, односно нарушавања основних људских права је побољшање скрининга (провере) особља и власника приватних безбедносних и војних компанија, јавно-приватно партнерство, са потпуним законским дефинисањем свих функција и организације субјеката приватне безбедности. Обзиром да су улога и значај индустрије приватне безбедности у друштву у сталном порасту, те да је стално присутна „сиве зоне“ рада индустрије безбедности (посебно у вези активности приватних војних компанија у кризним жариштима), њена регулација, контрола, одговорност и поверење код јавности (као најбитни сегменти) још увек су акутни проблеми за владе националних земаља.

Треба имати у виду да свако одустајање од правне регулативе приватног сектора безбедности носи са собом потенцијално озбиљне последице по појединца, имовину и друштво. Притом је свако национално законодавство другачије и свако појединачно мора да пронађе сопствени модел регулације индустрије приватне безбедности.⁴¹⁶

Када се разматрају друге уставне одредбе које се могу довести у везу са приватном безбедношћу, битно је истаћи зајамченост заштите тајних података, неповредивости стана и на једнаку заштиту права у поступку пред судом и другим надлежним органима. С тим у вези, Уставом је утврђено да Република Србија: „уређује и обезбеђује остваривање и заштиту слобода и права човека и грађанина, безбедност њених грађана, као и друге односе од интереса за Републику Србију" (члан 97. тачка 4.), што представља уставни основ и за доношење правне регулативе приватне безбедности.

3.1.1.2. Закон

Закон је пропис законодавног органа донет по предвиђеном поступку и у одређеној форми, којим се, на основу устава, оригинерно утврђују права и обавезе свих лица која се нађу у некој апстрактно описаној ситуацији. Оригинерношћу своје садржине (изворношћу права и обавеза које установљава), првенством примене (по правној снази одмах до уставних аката, а заједно са већином међународних уговора), па и својом бројношћу - закон је упориште постојаности и ваљаности других извора права.⁴¹⁷

Имајући у виду потребу што шире заштите лица и имовине, а према конкретним потребама радног процеса, савременим привредним субјектима неопходан је поуздан нормативно-оперативни систем заштите који гарантује адекватан ниво безбедности. То важи за сва привредна друштва и предузетнике, али се у првом реду односи на оне колективе који обухватају готово све сегменте рада и изузетно велики број технолошких процеса. Осим тога, у великим компанијама с правом се инсистира на додатној

⁴¹⁵ Према: Nakala Jorma, op. cit. p. 35.

⁴¹⁶ Ibidem, pp. 47-53.

⁴¹⁷ Томић Зоран, op. cit. стр. 153.

ригорозности по питању законске заштите, поготову ако се ради о јавним предузећима од виталног значаја за функционисање државе и друштва у целини.

Из наведеног произлази да се квалитетним законским уређењем укупне области приватне безбедности стварају основне претпоставке за успешно организовање и функционисање интерних служби обезбеђења и специјализованих привредних друштава и предузетника (агенција) за обезбеђивање лица и имовине, али и за свеукупну заштиту друштва од крађа, пожара и експлозија и других штетних појава. Законска и подзаконска регулатива се у том случају јавља као основа ефикасности, али и као граница деловања интерних служби обезбеђења и агенција за обезбеђење. Најзад, нормативно утврђеним стандардима, ови субјекти се подстичу на професионализацију и специјализацију кадрова, односно на стандардизацију и модернизацију средстава и уређаја којима се врши заштита лица и имовине.⁴¹⁸ У том смислу, битан услов за легалитет рада субјекта приватне безбедности јесте јасан, спроводљив и адекватно формулисан законски текст, као и изграђена безбедносна култура⁴¹⁹ запосленог особља у приватном сектору.

Закони који представљају изворе права приватне безбедности могу се сврстати у две категорије:⁴²⁰ *првој* би припадали они закони који су од искључивог значаја за рад субјекта приватне безбедности. У *другу* групу би спадали закони који имају шири домашај и односе се на рад других државних органа или уређују односе од ширег значаја, али је рад субјекта приватне безбедности без њихове примене немогућ.

У групу закона од искључивог значаја за приватну безбедност спадају оригинални закони тзв. Системки закони који искључиво уређују област приватне безбедности (Закон о приватном обезбеђењу и Закон о детективској делатности Републике Србије), док би се у другу групу могли уврстити: Закон о државној управи, Закон о управном поступку, Кривични законик, Законик о кривичном поступку, Закон о облигационим односима, Закон о оружју, Закон о полицији, Закон о јавном реду и миру, Закон о безбедности саобраћаја на путевима, Закон о прекршајима, Закон о заштити података о личности, Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, посебно Закон о привредним друштвима, Закон о приватним предузетницима, Закон о регистрацији привредних субјекта, Закон о раду, Закон о ПИО, Закон о рачуноводству и ревизији (чија примена је сходна и за субјекте приватне безбедности), и други.

Наведени закони и други прописи чине важан додатни правни оквир рада субјекта приватне безбедности. С тим у вези, наводимо неколико значајних законских прописа из ове области у Републици Србији, који су од значаја за обављање послова приватне безбедности, односно за заштиту људских и грађанских права и слобода, као што су:

- *Кривични законик*,⁴²¹ којим се уређује општи и посебни део кривичног права. Када је реч о области приватне безбедности, садржи значајне одредбе о нужној одбрани и крајњој нужди (представљају правни основ за употребу силе), те о кривичним делима која се могу чешће дешавати у пракси приватног обезбеђења (било оних учињених од стране грађана било учињених од стране припадника приватног обезбеђења), правним последицама осуде, рехабилитацији, престанку правних последица осуде и о давању података из казнене евиденције;

⁴¹⁸ Упореди: Милошевић Милан, „Обезбеђење имовине, лица и пословања - нормативни оквир“, *Правни информатор*, Интермекс, Београд 2005., стр. 6.

⁴¹⁹ Систем професионалних вредности који је формиран према природи посла и у интеракцији са моралним вредностима друштва у коме се делује.

⁴²⁰ Дапчевић-Марковић Љиљана, *op. cit.* стр. 76-77.

⁴²¹ „Службени гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009 и 121/2012.

- *Законик о кривичном поступку*⁴²² утврђује правила чији је циљ да нико невин не буде осуђен, а да се учиниоцу кривичног дела изрекне кривична санкција под условима које прописује кривични закон, на основу законито и правично спроведеног поступка. Овим закоником утврђују се и правила о условном отпуста, рехабилитацији, престанку мере безбедности и правних последица осуде, остваривању права лица неосновано лишеног слободе и неосновано осуђеног, одузимању имовинске користи, решавању имовинскоправног захтева и издавању потернице и објаве. У потпуности се примењује од 01. октобра 2013. године. Све одредбе Законика о кривичном поступку које се односе на сведочење, односе се и на запослена лица у приватном сектору безбедности. Законик о кривичном поступку садржи одредбе које се односе и на неке од радњи које предузимају радници службе обезбеђења (преглед, увид у документацију, претресање), па је потребно да одговарајући општи акт предузећа и организације из ове области буде усаглашен са одредбама овог Закона.
- *Закон о оружју и муницији*,⁴²³ којим је прописано да државни и други органи (предузећа, установе и друга правна лица) могу набављати и држати оружје и муницију, ради обављања њихове делатности, на основу одобрења надлежног органа. Одобрење за набављање и држање оружја може се издати, за аутоматско и полуаутоматско оружје, осим аутоматских пиштоља - органима, предузећима, установама и другим правним лицима која непосредно обављају послове физичког обезбеђења и заштите објеката, ради обављања њихове делатности. Одобрење за набављање муниције за ватрено оружје може се издати за количину која је потребна за њихову делатност, односно активност. Чланом 17 овог закона предвиђено је да државни и други органи, предузећа, установе и друга правна лица која непосредно обављају послове физичког обезбеђења и заштите објеката, ради обављања делатности, могу набављати и држати оружје и муницију, а чланом 19 да се то оружје и муниција могу поверити само лицима која су, у складу са њиховим актом, одређена да непосредно врше те послове и здравствено су способна и обучена за безбедно руковање оружјем, који уз то морају да испуњавају и услове из члана 8, став 1 и 2 Закона о оружју и муницији;
- *Закон о спречавању насиља и недолечног понашања на спортским приредбама*,⁴²⁴ чијим је одредбама предвиђено да је организатор спортске приредбе дужан да обезбеди одговарајућу редарску службу (да је образује или да ангажује правно лице или предузетника) ради обављања послова физичког обезбеђења и одржавања реда на спортској приредби. Законом је прописано да се за обављање послова физичког обезбеђења и одржавања реда на спортској приредби може ангажовати, као редар, само лице које је прошло програм обуке. Овим законом је дата могућност редарској служби да приликом обављања послова физичког обезбеђења и одржавања реда на спортској приредби могу забрани приступ објекту на коме се одржава спортска приредба лицима која су под утицајем алкохола или других опојних средстава. Редар је овлашћен да употреби физичку снагу ако на други начин не може одбити истовремени противправни напад од себе или од другог лица или напад усмерен на оштећење или уништење имовине, средстава или опреме, о чему је дужан да сачини писмени извештај и поднесе организатору најкасније 24 часа од употребе физичке снаге. Организатор је дужан да такав извештај достави полицији најкасније 48 сати од употребе физичке силе;

⁴²² „Службени гласник РС”, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013 и 45/2013.

⁴²³ „Службени гласник РС”, бр. 9/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/98, 39/2003, 85/2005 - др. закони, 101/2005 - др. закон и 2720/11 – одлука УС.

⁴²⁴ „Службени гласник РС”, бр. 67/2003, 101/2005, 90/2007, 72/2009 - др. закон и 111/2009.

- *Закон о јавним набавкама*⁴²⁵ регулише: планирање јавних набавки, услове, начин и поступак јавне набавке; централизацију јавних набавки; јавне набавке у области водопривреде, енергетике, саобраћаја и поштанских услуга, те у области одбране и безбедности; начин евидентирања података о јавним набавкама; послове, начин рада и облик организовања Управе за јавне набавке и Републичке комисије за заштиту права у поступцима јавних набавки; начин заштите права у поступцима јавних набавки и у другим случајевима у складу са законом и друга питања од значаја за јавне набавке.
- *Законом о министарствима* Републике Србије⁴²⁶ прописано је да Министарство унутрашњих послова обавља послове државне управе који се, између осталог, односе на: заштиту живота, личну и имовинску сигурност грађана; обезбеђење зборова и других окупљања грађана; обезбеђење одређених личности и објеката; безбедност саобраћаја на путевима; набављање, држање и ношење оружја и муниције; заштиту од пожара и друго.
- *Закон о полицији*,⁴²⁷ који уређује делокруг рада полиције, њену надлежност, полицијске послове, организацију, овлашћења, радне односе у полицији, права, обавезе и одговорности полицијских службеника, контролу рада полиције, финансирање, облике сарадње са другим субјектима (укључујући и правна лица и предузетнике из области приватне безбедности), положај, права и одговорности помоћне полиције и овлашћења за доношење подзаконских прописа;
- *Закон о заштити животне средине*⁴²⁸ одређује услове под којима предузећа и друга домаћа и страна лица и предузетници могу користити природна богатства и предвиђа мере заштите од загађивања, што представља основ за организовање било посебне службе заштите животне средине или у склопу службе обезбеђења, нарочито у оним привредним субјектима која су познати загађивачи или која производе, складирају и врше промет опасних материја.
- *Закон о одбрани*⁴²⁹ утврђује права и дужности државних органа, аутономних покрајина, јединица локалне самоуправе, грађана, привредних друштава, других правних лица и предузетника у одбрани и уређује друга питања од значаја за одбрану. У оквиру тога, привредна друштва и друга правна лица одређују мере и поступке за заштиту тајности података из области одбране, а спровођење те заштите делимично спада у надлежност службе обезбеђења.
- *Закон о заштити под пожара*,⁴³⁰ којим се уређују систем заштите од пожара, права и обавезе државних органа, органа аутономне покрајине и органа јединица локалне самоуправе, привредних друштава, других правних и физичких лица, организација ватрогасне службе, надзор над спровођењем овог закона и друга питања од значаја за систем заштите од пожара;
- *Законом о ванредним ситуацијама*⁴³¹ се уређују се деловање, проглашавање и управљање ванредним ситуацијама, систем заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара и животне средине од елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа - удеса и катастрофа, последица тероризма, ратних и других већих несрећа (у даљем тексту: елементарне непогоде и друге несреће); надлежности државних органа, аутономних покрајина, јединица локалне самоуправе и учешће полиције и Војске

⁴²⁵ „Службени гласник РС”, бр. 124/2012.

⁴²⁶ „Службени гласник РС”, бр. 72/2012 и 76/2013.

⁴²⁷ „Службени гласник РС”, бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011.

⁴²⁸ „Службени гласник РС”, бр. 135/2004, 36/2009 и 72/2009 – др. закон.

⁴²⁹ „Службени гласник РС”, бр. 116/2007, 88/2009 – др. закон и 104/2009 – др. закон.

⁴³⁰ „Службени гласник РС”, бр. 111/2009

⁴³¹ „Службени гласник РС”, бр. 111/2009, 92/2011 и 93/2012.

Србије у заштити и спасавању; права и дужности грађана, привредних друштава, других правних лица и предузетника у вези са ванредним ситуацијама (штабови за ванредне ситуације могу закључити уговоре са субјектима приватне безбедности за извршавање задатака спасавања у ванредним ситуацијама); организација и делатност цивилне заштите на заштити, спасавању и отклањању последица елементарних непогода и других несрећа; финансирање; инспекцијски надзор; међународна сарадња и друга питања од значаја за организовање и функционисање система заштите и спасавања.

- *Закон о раду*⁴³² уређује права, обавезе и одговорности из радног односа, односно по основу рада, права и обавезе поводом колективних уговора, радно време и заштиту запослених, зараде накнаде зараде и друга примања по основу рада, положај синдиката и удружења послодаваца.
- *Закон о забрани дискриминације*⁴³³ уређује општу забрану дискриминације, облике и случајеве дискриминације, као и поступке заштите од дискриминације.
- *Закон о безбедности и здрављу на раду*⁴³⁴ уређује спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду лица која учествују у радним процесима, као и лица која се затекну у радној околини, ради спречавања повреда на раду, професионалних обољења и обољења у вези са радом.
- *Закон о одговорности правних лица за кривична дела*⁴³⁵ уређује услове одговорности правних лица за кривична дела, кривичне санкције које се могу изрећи правним лицима и правила поступка у којем се одлучује о одговорности правних лица, изрицању кривичних санкција, доношењу одлуке о рехабилитацији, престанку мере безбедности или правне последице осуде и извршења судских одлука. Нарочито су значајне одредбе о одредбама општег дела Кривичног законика које се примењују (у питању је списак одредби које се примењују), као и о сходној примени одредаба Законика о кривичном поступку ако предметним законом није друкчије одређено.
- *Закон о експлозивним материјама и запаљивим течностима и гасовима*,⁴³⁶ који налаже привредним друштвима и другим организацијама које се баве овом делатношћу да предузимају превентивне и заштитне мере ради обезбеђивања сигурности људи и имовине, као и да запослене раднике упознају са начином рада, опасностима и заштитним мерама, из чега произилазе и одређени задаци службе обезбеђења;
- *Закон о општем управном поступку*⁴³⁷ уређује поступање државних органа кад у управним стварима, непосредно примењујући прописе, решавају о правима, обавезама или правним интересима физичког лица, правног лица или друге странке, као и кад обављају друге послове утврђене овим законом. По овом закону дужни су да поступају и предузећа и друге организације кад у вршењу јавних овлашћења која су им поверена законом решавају, односно кад обављају друге послове утврђене овим законом.
- *Закон о привредним коморама*⁴³⁸ уређује појам и систем комора, сарадњу између комора, однос комора и других органа и организација, чланове и делатност комора, органе, организације и акте комора, финансирање, општа удружења предузетника,

⁴³² „Службени гласник РС”, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009 и 32/2013.

⁴³³ „Службени гласник РС”, бр. 22/2009.

⁴³⁴ „Службени гласник РС”, бр. 101/2005.

⁴³⁵ „Службени гласник РС”, бр. 97/2008.

⁴³⁶ „Службени гласник СРС”, бр. 44/77, 45/85, 18/89, „Службени гласник РС”, бр. 53/93, 67/93, 48/94 и 101/2005.

⁴³⁷ „Службени лист СРЈ”, бр. 33/97 и 31/2001, и „Службени гласник РС”, бр. 30/2010.

⁴³⁸ „Службени гласник РС”, бр. 65/2001, 36/2009 и 99/2011 - др. закон.

суд части, стални изабрани суд и спољнотрговинску арбитражу при Привредној комори Србије.

- *Закон о јавном реду и миру*,⁴³⁹ у коме су садржани прекршаји против јавног реда и мира који могу бити извршени у привредном друштву и другом правном лицу, и као такви могу угрозити сигурност људи и реметити ред и процес производње, због чега је и задатак припадника служби обезбеђења да спречавају такве прекршаје, да против њихових учиниоца подносе пријаве и да елиминишу сметње које угрожавају текући процес производње.
- *Закон о стандардизацији*,⁴⁴⁰ којим се дефинишу начини доношења националних стандарда и сродних докумената у области приватне безбедности у Србији.
- *Закон о класификацији делатности*,⁴⁴¹ и *Уредба о класификацији делатности*,⁴⁴² којима се врши разврставање јединица и разврставање у делатности.⁴⁴³ Према тим одредбама, област 80, под називом „Заштитне и истражне делатности”, обухвата услуге повезане са заштитом као што су: истражне и детективске услуге; услуге обезбеђења и патролирања; прикупљање и превоз новца, докумената и осталих вредних ствари уз помоћ особља и опреме за заштиту ових драгоцености током преноса, као и противпровалнички и противпожарни аларми. У овој области класификоване су три гране, а у оквиру сваке од ових грана даље су класификоване групе, и то: а) Грана 80.1 Делатност приватног обезбеђења - Група 80.10 делатност приватног обезбеђења, која обухвата једну или више следећих услуга: заштиту и патролирање; прикупљање и пренос новца, докумената и осталих вредних ствари уз помоћ особља и опреме за заштиту ових драгоцености током преноса, б) Грана 80.2 Услуге система обезбеђења - Група 80.20 Услуге система обезбеђења, која обухвата: надгледање и даљинско надгледање електронског заштитног алармног система као што су противпровалнички и противпожарни аларми, укључујући њихово постављање и одржавање; постављање, одржавање, поправљање и подешавање механичких или електронских уређаја на закључавање, безбедносно-заштитне сефове повезане са блиским и даљинским надгледањем. Јединице које извршавају ове активности могу бити ангажоване у продаји заштитних система, механичких или електронских уређаја на закључавање, безбедносних и заштитних сефова. Ова група не обухвата: постављање и в) Грана 80.3 Истражне делатности - Група 80.30 Истражне делатности, која обухвата: истражне и детективске услуге, као и активности свих приватних истражитеља без обзира на то за кога и шта истражују.

3.1.1.3. Међународне конвенције и уговори

Међународне конвенције и уговори представљају спољне изворе права, настале успостављеном сагласношћу воља са међународним елементом, при чему се као уговорне стране појављују две државе или једна држава и међународна организација.⁴⁴⁴

⁴³⁹ „Службени гласник РС“, бр. 51/92, 53/93, 67/93, 48/94, 85/2005 и 101/2005.

⁴⁴⁰ „Службени гласник РС“, бр. 36/2009.

⁴⁴¹ „Службени гласник РС“, бр. 104/2009.

⁴⁴² „Службени гласник РС“, бр. 54/2010.

⁴⁴³ Класификације су систем израза у стандардној форми, који се користе у приказивању одговарајућих појава. Оне се деле на референтне (прихваћене од стране УН и и сличних институција – ММФ, УНЕСКО, нпр. ISIC – класификација делатности, CRC – класификација производа и др.) и изведене класификације (нпр. NACE – класификација делатности у ЕУ, SRA - класификација производа у ЕУ и др.). На основу референтних и изведених класификација утврђују се националне класификације, које им одговарају у потпуности или до одређеног нивоа.

⁴⁴⁴ Видети опширније: Аврамов Смиља, *Међународно јавно право*, Савремена администрација, Београд 1970., стр. 36-37.

Да би могли да буду примењивани у домаћем законодавству, међународни уговори морају да буду ратификовани, односно потврђени, што представља њихово „увођење“ у домаћи правни поредак, што се ради унутрашњим актом у форми закона, док међународне конвенције важе непосредно и не постоји потреба њихове ратификације. Оне се својим правним инструментама не баве искључиво питањима приватног сектора безбедности, али су значајне за рад тог сектора, јер својом ширином и универзалношћу штите цео корпус људских права и слобода.⁴⁴⁵

За приватни сектор безбедности посебан значај имају следеће међународне конвенције: Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода,⁴⁴⁶ Универзална декларација о људским правима,⁴⁴⁷ Међународни пакт о грађанским и политичким правима са Првим његовим допунским протоколом,⁴⁴⁸ Међународна конвенција о привредним, друштвеним и културним правима, Европска затворска правила, Конвенција о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података,⁴⁴⁹ Декларација Савета Европе о полицији,⁴⁵⁰ Конвенција Уједињених Нација против прекограничног организованог криминала,⁴⁵¹ Кодекс понашања лица одговорних за примену закона,⁴⁵² Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања,⁴⁵³ Акциони програм Уједињених нација за спречавање, борбу против и искорењивање илегалне трговине лаким и малокалибарским наоружањем,⁴⁵⁴ и с тим у вези усвојени Регионални правилник о микро разоружању за Југоисточну Европу (RMDS), Декларација о заштити свих лица од подвргавања мучењу и другом свирепом, нечовечном или понижавајућем поступку или казни,⁴⁵⁵ Конвенција УН против мучења и других свирепих, нечовечних или понижавајућих казни или поступака⁴⁵⁶ и Скуп принципа за заштиту притворених или затворених лица.⁴⁵⁷

Питање набављања, ношења и чувања ватреног оружја у вези са пословима приватне безбедности предмет је појединих међународних аката, као што су: Конвенција Уједињених нација против прекограничног организованог криминала, Акциони програм Уједињених Нација за спречавање, борбу против и искорењивање илегалне трговине лаким и малокалибарским наоружањем, Програм Уједињених Нација за спречавање, борбу и искорењивање незаконите трговине лаким и малокалибарским наоружањем и свим његовим деловима, Протокол Уједињених нација против незаконите производње и кријумчарења оружјем, његовим деловима и компонената и муницијом и других.

Међународни правни оквир употребе оружја и муниције од стране припадника сектора приватне безбедности представља и Европска конвенција о људским правима и

⁴⁴⁵ Дапчевић-Марковић Љиљана, *op. cit.* стр. 74.

⁴⁴⁶ Конвенција је усвојена у Риму, 4. новембра 1950. године. Наслов оригинала је *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*

⁴⁴⁷ A/RES/217, United Nations General Assembly, 10 December 1948.

⁴⁴⁸ ”Службени лист СФРЈ“, бр. 7/1971.

⁴⁴⁹ ”Службени гласник РС“, бр. 12/2010.

⁴⁵⁰ Усвојена од стране Парламентарне скупштине Савета Европе 08. маја 1979. године.

⁴⁵¹ ”Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 6/2001.

⁴⁵² Усвојен од стране Генералне скупштине Уједињених нација Резолуцијом бр. 34/169 од 17.12.1979. године.

⁴⁵³ Савет Европе је 1987. године усвојио *Европску конвенцију за спречавање тортуре и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања*, која је ступила на снагу 01. фебруара 1989. године.

⁴⁵⁴ UN Document A/CONF.192/15, New York, 20 July 2001.

⁴⁵⁵ Усвојена Резолуцијом 3452 (XXX) Генералне скупштине Уједињених нација од 09. децембра 1975. године.

⁴⁵⁶ Усвојена Резолуцијом Генералне скупштине УН 39/46 од 10. децембра 1984. године.

⁴⁵⁷ Усвојен Резолуцијом Генералне скупштине УН 43/173 од 09. децембра 1988. године, Анекс, начело 6. (A/43/49).

основним слободама,⁴⁵⁸ будући да се употребом оружја могу повредити нека људска права, као право на живот, забрана мучења и слично. Такође, ово питање регулисано је и следећим међународним актима: Кодекс понашања Уједињених нација за лица одговорна за примену закона, Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, Декларација о заштити свих лица од подвргавања мучењу и другом свирепом, нечовечном или понижавајућем поступку или казни, Конвенција против мучења и других свирепих, нечовечних или понижавајућих казни или поступака и Скуп принципа за заштиту притворених или затворених лица.⁴⁵⁹

Међународна контрола и надзор сектора приватне безбедности до сада нису били дефинисани као засебан правни систем. У резолуцији УН 18/2 од 24. априла 2009. године (E/2009/30), под називом „Приватне безбедносне компаније: њихова улога, надзор и допринос спречавању криминала и безбедности заједнице“, наведено је да је контрола приватних безбедносних компанија одговорност националних влада. У том смислу, контрола над приватним безбедносним компанијама треба да обезбеди да оне поштују закон и да не злоупотребљавају своја овлашћења, нарочито када су у питању људска права. Иако су од стране Уједињених нација усвојени стандарди о употреби силе од стране државних службеника (војске и полиције), не постоје специфични стандарди УН за приватне безбедносне компаније.

Међународни правни извори који регулишу област приватне безбедности дају јасна правила поступања у већини ситуација када приватне компаније пружају безбедносне услуге. У тим ситуацијама оне могу да подлежу домаћем кривичном закону и грађанској одговорности у земљи с којом имају уговор, као и у земљи у којој раде и у земљи чији су држављани. Карактеристично је да Међународни кривични суд поседује међународну надлежност за бројна кривична дела, мада се она примењује само на појединце, а не и на компаније које их запошљавају. Надаље, надлежност тог суда ограничена је само на земље чланице, као и на кривична дела која су у његовој надлежности. Када је реч о Европском суду правде, тај орган има одређене надлежности по проблематици везаној за приватни сектор безбедности у оквиру активности које се односе на регулисање јединственог (унутрашњег) тржишта Европске уније, а тичу се слободе пружања услуга, настајења и слободе кретања и слично.

Од међународних конвенција и докумената из чијих одредби произилазе одређене обавезе држава потписница у области приватне безбедности, треба поменути:

*Међународну конвенцију против регрутовања, употребе, финансирања и обуке плаћеника*⁴⁶⁰ из 1989. године, која промовише поштовање међународног хуманитарног права и људских права од стране држава и приватних војних и безбедносних компанија и доношење процедура за избор и унајмљивање приватних војних и безбедносних компанија. Међутим, одредбе ове конвенције не стварају правну обавезу за државе.

Међународни кодекс понашања (правило службе) за приватне безбедносне компаније (International Code of Conduct for Private Security Service Providers – ICoC), донет 2010. године на иницијативу Владе Швајцарске Конфедерације. Овај кодекс уређује правила за употребу силе, прописује забрану мучења, трговину људима и кршења људских права те утврђује посебне обавезе у вези са управљањем приватним безбедносним компанијама. Кодекс су до сада потписале укупно 464 приватне безбедносне компаније из 60 држава.

⁴⁵⁸ Савет Европе је 04. новембра 1950. године усвојио *Европску конвенцију о људским правима и основним слободама*, која је ступила на снагу 03. септембра 1953. године.

⁴⁵⁹ Дагчевић-Марковић Љиљана, *op. cit.* стр. 75.

⁴⁶⁰ *The International Convention against the Recruitment, Use, Financing, and Training of Mercenaries*, G.A. Res. 34, U.N. GAOR, 44th Sess., Supp. No. 43, at 590, U.N. Doc. A/44/43 (1989).

Сврха кодекса је успостављање заједничких принципа за приватне безбедносне компаније, као темељи будућих стандарда. Кодекс, уз остало, налаже да употребљена сила од стране приватних компанија мора бити у сагласности са важећим националним законима, Основним принципима Уједињених нација о употреби силе и ватреног оружја од стране службеника одговорних за примену закона,⁴⁶¹ те да буде пропорционална претњи. Компаније које су приступиле Кодексу и њихови запослени се обавезују да ће чувати, превозити и испитивати притворенике само у случају да компанија то посебно уговори са државом и уколико су њени запослени обучени у складу са важећим националним и међународним правом.

Такође, прописује се да сви запослени у компанијама морају бити појединачно обележени идентификацијом током спровођења уговорених обавеза. У поступку избора и провере кадрова, кодекс налаже да се особље може примати само у складу са националним законима, индустријским стандардима, као и принципима предвиђеним Кодексом. У том циљу, овај документ налаже компанијама потписницама приступ запосленог особља свим евиденцијама. Те евиденције се чувају седам година у компанијама, а исте могу бити уступљене влади, осим када је супротно предвиђено законом. У погледу обуке, Кодекс налаже да сви запослени морају да прођу почетну и стручну обуку, о чему се води евиденција, те да су компаније уобавези да редовно обнављају дозволе за поседовање и коришћење оружја уз одговарајућу обуку за руковање оружјем.⁴⁶²

По одредбама Кодекса, компаније потписнице воде своје дневне извештаје о редовним активностима компаније, са обавезом да се копија извештаја доставља клијенту и надлежним органима у складу са законом. Кодекс такође позива и на оснивање посебних механизма за жалбени поступак у случају кршења прихваћених уредби. Ово подразумева процедуре за пријаву непрописног или незаконитог понашања службеника приватне безбедности, јавно доступне детаље и информације о механизмима жалбеног поступка, истрагу и сарадњу у званичним истрагама, дисциплинске мере и заштиту убуњивача, односно лица која пријаве непрописно или незаконито понашање.

Европски суд правде⁴⁶³ је на пољу приватне безбедности донео је неколико пресуда, из којих проистиче да земље чланице Европске уније не могу забранити страним компанијама пружање безбедносних услуга, да чланице ЕУ не могу захтевати да стране компаније имају регистровано седиште пословања у земљи домаћину, нити захтевати претходно одобрење или лиценцу за компанију, а такође не могу ни инсистирати на банковној гаранцији нити контролисати цене услуга у области приватне безбедности.

Савет Европе је усвојио широк спектар конвенција и препорука које имају посебан значај за функционисање приватног сектора безбедности у државама чланицама. Највећи број тих конвенција и препорука односи се на заштиту људских права и очување владавине права у земљама чланицама Савета Европе. Треба истаћи да анведене конвенције имају обавезујућу снагу за државе чланице које су их ратификовале, док препоруке имају само саветодавни ефекат.

Све конвенције и препоруке које су релеватне за индустрију приватне безбедности а донете од стране Савета Европе, могу се сврстати су у четири кључна сегмента: право на приватност, заштита од дискриминације, људска права и слободе и етика за државне службенике.

⁴⁶¹ *United Nations Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (1990).

⁴⁶² *The International Code of Conduct for Private Security Service Providers (ICoC)*, op. cit. p. 3.

⁴⁶³ Видети: „Draft report on private military and security firms and erosion of the state monopoly on the use of force“, *Study No. 531*, European commission for democracy through law - Venice commission, Strasbourg 2009, p. 15.

Праву на приватност су посвећене: Европска конвенција о људским правима (члан 8), Конвенција о заштити појединаца у вези са аутоматском обрадом личних података, Препорука Р (84) 10, везана за кривични досије и рехабилитацију осуђених лица, Препорука Р (87) 15, која регулише коришћење личних података у полицијском сектору, те Препорука Р (91) 10 о комуникацији са трећим лицима у вези личних података у поседу јавних органа.

На питања дискриминације се односе: Европска конвенција о људским правима (члан 14), те Конвенција о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података (члан 6).

За људска права и слободе је везана Европска конвенција о људским правима, односно њене одредбе о слободи кретања (члан 5), претпоставци невиности (члан 5) и слободи удруживања (члан 11).

Питања етике за државне службенике су садржана у: Препоруци Р (2001) 10 о Европском кодексу полицијске етике, Препоруци Р (2000) 10 о кодексу понашања за јавне службенике, Препоруци Р (87) 15, која регулише коришћење личних података у полицијском сектору, Препоруци Р (87) 19 о организацији превенције криминала, те Препоруци Р (91) 10 о комуникацији са трећим лицима у вези личних података у поседу јавних органа.

Савет Европе је усвојио велики број конвенција и препорука које су релевантне за функционисање приватног сектора безбедности у државама чланицама СЕ. У највећем броју ове конвенције су повезане са заштитом људских права и очувањем владавине права у овим земљама:⁴⁶⁴

Од наведених конвенција, кључни значај има *Европска конвенција о људским правима* (European Convention on Human Rights - ECHR),⁴⁶⁵ која представља темељ институција Савета Европе. Од посебног значаја су њене одредбе о забрани мучења, нечовечног и понижавајућег поступања (члан 3), праву на слободу и безбедност (члан 5), праву на приватност (члан 8) и анти-дискриминацији (члан 14). Наиме, постоје ризици да у вршењу функција приватног обезбеђења, припадници приватних безбедносних компанија понижавајуће третирају друге појединце. Такође, сама природа приватног обезбеђења може се сматрати дискриминацијом, обзиром да приватне безбедносне компаније су профитне организације и стога је могућа и природна дискриминација против оних који не могу да приуште њихове услуге. Тако, у неким случајевима, приватне безбедносне компаније наносе штету и онима које дискриминишу, док на други начин дискриминација може бити повезана са активностима приватних безбедносних компанија кроз расно профилисање, где неке приватне безбедносне компаније спроводе активности на основу расе, боје коже, вероисповести или место порекла.

Конвенција за заштиту појединаца у вези с аутоматском обрадом личних података (Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data)⁴⁶⁶ је значајна за управљање приватним безбедносним активностима, јер обезбеђује минимум стандарда за аутоматску обраду личних података. У члану 5. ове конвенције постављено је пет критеријума за аутоматску обраду података. С тим у вези, утврђено је да ће лични подаци који се аутоматски обрађују бити прикупљени и обрађени поштено и законито; да ће се прикупљени подаци чувати за специфичне и легитимне сврхе и да се неће користити на начин који није у складу са тим сврхама. Такође, прописано је да подаци

⁴⁶⁴ Опширније: Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, "Regulating Private Security in Europe: Status and Prospects", *Policy Paper № 20*, DCAF, Geneva 2007., pp. 33-38.

⁴⁶⁵ Упореди: Јакшић Александар, *Европска конвенција о људским правима – коментар*, Правни факултет, Београд 2006., стр. 25-27.

⁴⁶⁶ Усвојена 28. јануара 1981. године у Стразбуру, а ступила на снагу 01. октобра 1985. године.

морају бити у сврху за коју се похрањују, да они морају бити тачни и сачувани у форми која омогућава њихову идентификацију. Најзад, чланом 8. Конвенције је предвиђено да ће свака особа моћи да провери да ли се о њој чувају информације, као и идентитет лица задуженог за предметне датотеке.

Конвенција о контроли набавке и поседовања ватреног оружја од стране појединаца (Convention on the Control of the Acquisition and Possession of Firearms by Individuals)⁴⁶⁷ уређује услове за трансфер ватреног оружја између држава и не садржи конкретне одреднице које се тичу поседовања ватреног оружја. Ова конвенција пружа општи оквир за пренос оружја преко државних граница, што може бити од значаја за активности приватних војних компанија када учествују у транснационалним активностима. Сходно одредбама поменуте конвенције, ако приватна безбедносна компанија продаје, врши трансфер или на други начин обезбеђује оружје за лица на територији друге државе, домаћин-држава у којој се налази приватна безбедносна компанија, мора да обавести другу државу о трансферу оружја. Такође, Конвенција прописује да држава-домаћин мора да обавести другу државу о идентитету, адреси и пасошу заинтересованог лица, као и о карактеристикама и броју ватреног оружја. Њоме је предвиђено да оружје не може бити пренето на територију друге државе ако за то не постоји претходно одобрење. Иако ова конвенција оставља државама чланицама слободу да самостално доносе своје законске акте и друге прописе у вези са оружјем, јасно је да приватне безбедносне компаније не могу да функционишу у правном вакууму када је у питању прекогранични пренос оружја.

Конвенција о прању трагању одузимању и конфискацији добара стечених криминалним деловањем (Convention on Laundering, Search, Seizure and confiscation of the Proceeds from Crime)⁴⁶⁸ предвиђа усвајање различитих мера и инструмената за борбу против организованог криминала. Конвенција не искључује могућност да приватне безбедносне компаније и детективске агенције примењују инструменте предвиђене за борбу против организованог криминала, обзиром да ови субјекти у одређеним ситуацијама делују уз примену криминалистичких и посебних истражних техника, попут пресретања телекомуникација (на нивоу националних законодавстава ово је често забрањено).

Препорука Савета Европе P (87) 15 регулише коришћење личних података у полицијском раду. Део ове препоруке односи се на могућност коришћења података из полицијских евиденција за потребе приватних субјеката, што значи да је комуникација на овом плану са приватним сектором безбедности дозвољена само ако постоје јасне законске обавезе безбедносних компанија да такве податке користе у интересу корисника тих података.

Препорука P (84) 10 о криминалним досијеима и рехабилитацији осуђених лица сугерише да само органи надлежни за вођење кривичног поступка треба да имају пун приступ свим кривичним евиденцијама. Из тога следи да би приватне безбедносне компаније требало да имају приступ само појединим деловима казнене евиденције, што представља корак напред у смислу заштите приватности појединаца.

Препорука P (91) 10 о комуникацији са трећим лицима у вези личних података у поседу јавних органа сугерише да комуникација у вези личних података коју јавни органи остварују према трећим лицима, треба да буде праћена мерама заштите, уз гаранцију обезбеђења приватности података субјекта.

⁴⁶⁷ Усвојена 28. јуна 1978. године у Стразбуру (CETS No. 101).

⁴⁶⁸ Усвојена 08. новембра 1990. године у Стразбуру, а ступила на снагу 01. септембра 1993. године (CETS No. 141).

Препорука Р (84) 23 о усклађивању националних законодавстава у вези са ватреним оружјем представља основ за усклађивање националних прописа који се односе на критеријуме за давање лиценци за ватрено оружје. Она поставља листу принципа који се примењују приликом издавања лиценци приватним лицима, укључујући најмање 18 година старости, одсуство менталних поремећаја, као и презентовање уверљивог разлога за набавку, држање или ношење ватреног оружја.

Препорука Р (87) 19 о организацији превенције криминала је једна од ретких препорука Савета Европе која експлицитно помиње индустрију приватне безбедности. Тако се у преамбули наводи да безбедносне компаније, иако обављају улогу спречавања криминала, треба да предузимају мере којима би се обезбедило да њихове активности немају функцију полиције и не угрожавају индивидуалне слободе и јавна добра. Препорука садржи и неке значајне одредбе, укључујући и да:

- владе доносе, ревидирају и ако је потребно, комплетним прописима регулишу почетно одобрење, периодично лиценцирање и редовну инспекцију приватних безбедносних компанија од стране јавних власти на одговарајућем нивоу, те да подстичу професију да доноси своје прописе;
- запослено особље приватних безбедносних компанија треба да носи униформе другачије од оних коју носи полиција, да носи идентификациона документа и да има одговарајућу обуку, укључујући основе кривичног права, познавање безбедносних средстава и мера, упознатост са правима, обавезама и одговорностима запослених, као и са одговарајућим нормама понашања;
- се подстиче контрола и позитивни односи између полиције и приватних безбедносних компанија како би, свако у границама својих активности, помогао успешнијој борби против криминала.

Препорука Р (2003) 21 о партнерству у спречавању злочина сугерише став да одговорност за превенцију криминала треба да буде широко распрострањена у друштву, те да су партнерски приступи основ за дељење одговорности и удруживања различитих ресурса.

Препорука Р (2000) 10 о кодексу понашања јавног особља садржи поједине одредбе које су релеватне за доношење кодекса приватних безбедносних компанија, пре свега у погледу запосленог особља, поверљивости информација, конфликта интереса и корупције.

Препорука Р (2001) 10, односно *Европски кодекс полицијске етике* има посебан значај у односу на саморегулацију приватних безбедносних компанија, домен запошљавања, обуке, униформи, заштите података, корупције и употребе силе. Иако се односи на полицију, неколико одредби ове препоруке може се применити као основа за кодекс понашања индустрије приватне безбедности.

Препорука Р (2009) 1858, која носи наслов „*Приватне војне и безбедносне компаније и ерозија државног монопола над употребом силе*”,⁴⁶⁹ усвојена је 2009. године на седници Парламентарне скупштине Савета Европе у Стразбуру. Њоме се истиче се да државе више немају искључиви монопол над силом и средствима принуде, те да се као значајан субјект безбедности појављује сектор приватне безбедности, што представља даљи допринос демократизацији односа у савременом друштву. У Препоруци се сугерише државама чланицама да успоставе контролу над сектором приватне безбедности и да у истом циљу створе адекватан оквир за његово нормално функционисање. С тим у вези, посебну пажњу треба посветити заштити људских права од стране припадни-

⁴⁶⁹ The Parliamentary Assembly of the Council of Europe, "Recommendation 1858 (2009), Private military and security firms and erosion of the state monopoly on the use of force", Strasbourg, 2009.

ка служби приватне безбедности у вршењу послова, односно о потенцијалним кршењима тих права и тешкоћама са привођењем починилаца правди.⁴⁷⁰

Европске конвенције и препоруке Савета Европе указују да поједини од наведених међународних докумената могу бити применљиви и на индустрију приватне безбедности. Међутим, треба истаћи да не постоје конвенције и препоруке које непосредно уређују сектор приватне безбедности.

Такође, потребно је навести да и на међународном нивоу постоји велики број декларација, извештаја, приручника и студија, који су дати у виду смерница за ефикасно регулисање приватних безбедносних компанија, међу којима су најважнији:⁴⁷¹

Извештај Центра за контролу малокалибарског и лаког оружја за југоисточну и источну Европу (Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons - SEESAC) о приватним безбедносним компанијама у југоисточној Европи;⁴⁷² *Сарајевски Кодекс понашања приватних безбедносних компанија*, као и накнадне сарајевске *Смернице за пружање услуга приватног обезбеђења* (Sarajevo Code of Conduct for Private Security Companies, and accompanying Sarajevo Client Guidelines for the Procurement of Private Security Companies);

Заједничка декларација европског Савеза за безбедносне службе (the Joint Declaration of the Confederation of European Security Services - CoESS);

Европска федерација синдиката о европској хармонизацији закона који се односе на приватни сектор безбедности (the European Trade Union Federation (UNI-Europa) on the European Harmonization on Legislation Governing the Private Security Sector) и,

Модел регулаторног Статута Међународне асоцијације за безбедност и истраживање за уређење приватних безбедносних официра и њихових послодаваца (the International Association of Security and Investigative Regulators Model Statute for the Regulation of Private Security Officers and Their Employers).

Студија бр. 531 донета 2009. године од стране Венецијанске комисије. У овом документу је заузет став да је неопходно да се изврши анализа правне регулативе сектора приватне безбедности на међународном нивоу, као и да се усвоје хармонизована међународно-правна и унутрашња (саморегулација) решења за приватне безбедносне компаније и њихов рад.⁴⁷³ Студија 531 садржи следеће препоруке за државе чланицае Савета Европе:

- да земље чланице прихвате и усвоје документ из Монреа;
- да државе ревидирају националне законе који се односе на регистрацију, односно лиценцирање компанија, са циљем да увиде у којој мери су решења применљива, посебно у активности компанија ван матичне државе;
- да државе ревидирају национално кривично законодавство, посебно у циљу утврђивања надлежности за евентуална кривична дела које почине припадници компанија (пре свега држављани земаља регистрације) и

⁴⁷⁰ Више: Gaston E. Luis, "Mercenarism 2.0? The Rise of the Modern Private Security Industry and Its Implications for International Humanitarian Law Enforcement", *Harvard International Law Journal*, Vol. 49, No. 1, Harvard Law School, Cambridge MA 2008, pp. 240–248.

⁴⁷¹ The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, *Private Military Companies*, Backgrounder No. 04, DCAF, Geneva, 2006, p. 6. Упореди: Chairman's Notes from the Greentree Conference on Regulation of Private Military and Security Companies, March 22-24, 2007 ("Greentree Notes"). Доступно на: www.fco.gov.uk/Files/kfile/mercenaries

⁴⁷² *SALW и фирме за приватно обезбеђење у југоисточној Европи: узрок или последица несигурности?* - *Извештај за UNDP и Пакт стабилности ЈИЕ*, op. cit. стр. 113-118.

⁴⁷³ Према: Brooks Doug, Rathgeber L. Shawn, "The Industry Role in Regulating Private Security Companies", *Human Security Bulletin*, Vol. 6, Issue 3, March 2008, Canadian Consortium on Human Security, Vancouver B.C. 2008, pp. 18-21.

- да државе започну процес разматрања и преиспитивања националног грађанског права и изјашњења о могућностима наплате потраживања по основу накнаде штете, која је причињена у другој држави услед неправилности у раду компанија и њихових страних филијала, а ако не, да размотре доношење одговарајућег закона у вези с тим.⁴⁷⁴

Декларација Конфедерације европских безбедносних компанија (Confederation of European Security Services - CoESS⁴⁷⁵) из 1996. године која је поставила следеће опште принципе у регулисању послова приватне безбедности: ефикасно нормативно регулисање приватне безбедности, којим се обезбеђује професионализам у раду и стандардизација пословања; сви субјекти приватне безбедности требало би да поседују дозволе за рад; провера запослених у приватном сектору безбедности обезбеђује запослење само лицима која немају криминални досије, и запослени у сектору морају да прођу професионални тренинг.⁴⁷⁶

Такође, значајан је и *CoESS-ов Приручник за организације које додељују уговоре за пружање услуга приватног обезбеђења - Одабир најбоље вредности*,⁴⁷⁷ развијен у сарадњи са УНИ Еуропа⁴⁷⁸ (Европска федерација синдиката за услуге и комуникације) и ЕК - Дирекцијом за запошљавање и социјална питања. Приручник између осталог, предвиђа да методологија/критеријум одбира подразумева: проверу ангажованих службеника обезбеђења, руководиоца уговорених услуга, уговорене инфраструктуре и општих ресурса фирме која нуди услуге, док би одлука о додељивању уговора требало да се базира на принципу "економски најповољније цене" а не најниже цене.⁴⁷⁹

За знатан део делатности субјеката приватног сектора безбедности не везују се контраверзе. Међутим, поједине активности приватних војних и безбедносних актера, као што су ангажовање у оружаним акцијама, службе обезбеђења у војним затворима, прикупљање обавештајних података, акције разоружања, реинтеграције и демобилизације, изазивају низ недоумица. Извор ових противречности су ситуације где приватни актери безбедностине могу бити подвргнути националним и међународним стандардима на територијама страних држава, а где ти стандарди нису на снази или се не могу применити, због чега примену домаћег и међународног права чине компликованијом и понекад неприменљивом.⁴⁸⁰

Тако у појединим пост-конфликтним државама у којима су институције слабе, исте нису у стању да се супроставе страним приватним актерима. Неке државе попут

⁴⁷⁴ Study no. 531 (2009), „Draft report on private military and security firms and erosion of the state monopoly on the use of force”, European commission for democracy through law - Venice commission, Strasbourg 2009, p. 15.

⁴⁷⁵ CoESS представља струковну организацију на нивоу ЕУ која окупља национална удружења послодаваца са око 52.000 ПБК у ЕУ, преко 2.200.000 запослених и обртом од око 8,5 милјарди евра годишње: шире на: <http://www.coess.org>.

⁴⁷⁶ Опширније: Button Mark, „Assessing the regulation of private security across Europe“, *European Journal of Criminology*, Vol. 4, No. 1, SAGE Publications Ltd, London 2007., pp. 109-128.

⁴⁷⁷ Приручник образлаже услове потребне за додељивање уговора компанији која пружа услуге приватног обезбеђења, наглашавајући потребу за квалитетом поред потребе за прихватљивом ценом. Приручник истиче и опасност тренда додељивања уговора понуђачу са најнижом ценом због учених последица које тај тренд има по приватни сектор безбедности које укључују слабење инфраструктуре система у виду обуке особља, надзора и управљања квалитетом. Према: *European Vocational Training Manual For Basic Guarding, December 1999, Louis Spaninks CINOP, Larry Quinn & John Byrne FTS in close co-operation with members of CoESS and UNI-Europa, Supported by the European Commission.*

⁴⁷⁸ УНИ Еуропа представља синдикате из свих европских земаља посредством 900 синдиката из 130 земаља света, више на: http://www.uniglobalunion.org/Apps/uni.nsf/pages/reg_europaEn

⁴⁷⁹ Према: *Selecting Best Value - A Manual for Organisations Awarding Contracts for Guarding Services.* Доступно на: [http://www.coess.org/_Uploads/dbsAttachedFiles/Best_Value_Manual_EN\(1\).pdf](http://www.coess.org/_Uploads/dbsAttachedFiles/Best_Value_Manual_EN(1).pdf)

⁴⁸⁰ Видети: Reinisch August, „Securing The Accountability of International Organizations“, *Global Governance*, Vol. 7, No. 2, Lynne Rienner Publications, Boulder CO 2001., p. 133.

земаља Комонвелта и САД, покушале су да приватним актерима наметну уставна ограничења и да њихове долуке подвргну судској провери. Изузетак су тешка кривична дела и кривична дела која подпадају под специфичну правну категорију међународних и регионалних судова, попут Међународног суда правде, Европског суда за људска права, који могу да понуде одговарајућа решења.⁴⁸¹

У пракси постоји делимична заштита од ових противречности применом различитих правних решења, као што су: лиценце за корпорације, кривична дела којима се санкционишу незаконите активности почињене у иностранству, строжији уговори, постављање обавезујућих стандарда, мониторинг услуга и друго, кроз спровођење релевантних међународних норми.⁴⁸²

Наведена правана решења садржана су кроз три групе међународних норми:

Прву групу чине генералне смернице за поступање (на пример, Швајцарска иницијатива условила је доношење *Документа из Монтреа* у коме су садржани стандарди међународног хуманитарног права који се односе на приватне војне безбедносне компаније). Иначе, Документ из Монтреа је међународни акт који је усвојен на иницијативу Швајцарске и Међународног црвеног крста 2008. године, а у сарадњи са експертима из низа земаља⁴⁸³ и представницима цивилног друштва, приватних безбедносних и војних компанија. Сврха документа је промоција и поштовање норми међународног хуманитарних (Женевске конвенције и додатни протоколи) и људских права, од стране држава и поменутих компанија. Овај међународни докуменат поставља стандарде за функционисање приватних безбедносних и војних компанија.

Општа примедба је да одредбе Документа из Монтреа нису правно обавезујуће, већ само упућују и подсећају на бројне споразуме из области међународног хуманитарног права, поштовања и заштите људских права и на међународно обичајно право које треба поштовати. У погледу систематике документ из Монтреа је релативно кратак и језгровит, а сачињен је из два дела. Први део се тиче међународно-правних обавеза које се односе на приватне безбедносне и војне компаније у погледу неколико важних питања, као што су: обавезе држава које ангажују приватне компаније, затим обавезе држава на чијој територији делују ангазоване компаније, обавезе држава у којима су формално-правно регистроване компаније и остале обавезе држава. Смисао овог дела је да сви наведени субјекти, у складу са својим могућностима, осигурају поштовање међународног права, међународног хуманитарног права, женевских конвенција и додатних протокола, међународног права које се односи на људска права и других универзалних вредности. Други део документа говори о доброј пракси за ове државе, па се у оквиру истог између осталог обрађују следећа питања: делатности које могу обављати приватне безбедносне и војне компаније, затим процедуре за избор и унајмљивање приватних компанија, критеријуми за избор, услови за избор приватних компанија, контрола и надзор и друга питања.

Другу групу чини нормативна институционализација одређених поступака приватних војних актера безбедности (на пример, Јужноафрички закон о приватним војним компанијама, док се трећа група норми односи на очување легитимних тржишта (на пример, тржишни подстицаји због којих је приватна војна безбедносна компанија „Blackwater“ променила име у „Xe Services LLC“.

⁴⁸¹ Freeman Jody, op. cit. p. 575.

⁴⁸² Детаљније: Kontos P. Alexis, „«Private» security guards: Privatized force and State responsibility under international human rights law“, *Non-State Actors & International Law*, Vol. 4, Issue 3, Axel Springer AG, Berlin 2004, pp. 219–230.

⁴⁸³ У изради документа учествовале су следеће земље: Авганистан, Ангола, Аустралија, Аустрија, Канада, Кина, Француска, Немачка, Ирак, Пољска, Сијера Леоне, Јужна Африка, Шведска, Швајцарска, Велика Британија, Украјина и Сједињене Америчке Државе.

3.1.1.4. Подзаконски акти

Подзаконски акти представљају прописе ниже правне снаге од законских, а исти се углавном доносе ради спровођења закона, па се и говори о изведеној и акцесорној природи ових општих правних аката и исте могу доносити влада и органи државне управе.⁴⁸⁴

Међутим, у условима пружања разних безбедносних услуга обезбеђења и заштите лица и имовине посебан значај има онај део позитивних прописа који се односи на услове под којима се неко правно лице може бавити овим пословима, на овлашћења која имају запослена лица која врше послове обезбеђења, место и улогу субјеката обезбеђења када се одређени послови безбедности врше по моделу outsourcing-а и друго. Прозилази да, успешно обављање послова обезбеђења лица и имовине и остваривање адекватне сарадње са државним сектором безбедности (полицијом) на плану обезбеђења изаштите лица и имовине, оптимално могу да остваре само стручни кадрови, што подразумева и одређене видове едукације на свим нивоима обављања ове делатности приватне безбедности.

Наиме, субјекти обезбеђења могу квалитетно функционисати и ефикасно извршавати своје послове и задатке само ако су испуњени одговарајући кадровски и материјално - технички предуслови, те ако је спроведена адекватна обука извршилаца послова обезбеђења. Свему овоме, међутим, мора претходити институционализација рада субјеката обезбеђења, и то путем доношења нормативних интерних аката у складу са постојећим законским оквирима који уређују област приватне безбедности.

У пракси, целокупна активност субјеката обезбеђења обавља се на основу две групе нормативних аката. *Прву групу* сачињавају општи прописи садржани у законима, правилницима и наредбама надлежних органа и стручних установа, донетим у оквирима законских овлашћења. *Другу групу* нормативних аката чине општи и поједини интерни акти (статут привредног друштва, правилник о обезбеђењу лица и имовине привредног друштва, правилник о раду службе физичког обезбеђења, процедуре рада службе физичког обезбеђења, одређене наредбе, радни налози и слично).⁴⁸⁵

Екстерни правни акти, тј. општи прописи садржани су у законима, правилницима и наредбама надлежних органа и стручних установа, донетим у оквирима законских овлашћења, они су најважнији, јер их доносе органи законодавне и извршне власти и односе се на сва привредна друштва и предузетнике у датој земљи. Реч је о више различитих прописа, међу којима су свакако најзначајнији они који се непосредно односе на активност приватног обезбеђења. Тако се, на пример, Законом о приватном обезбеђењу и законом о детективској делатности Републике Србије детаљно се уређују најзначајнији сегменти приватног обезбеђења и детективске делатности, као и надзор Министарства унутрашњих послова, над радом субјеката која обављају послове приватног обезбеђења и детективске делатности. Овде се законске одредбе јављају као основа ефикасности, али и као граница деловања субјеката приватне безбедности.

С тим у вези, треба нагласити да се општи интерни акти привредног друштва или другог правног лица, којима се иначе регулишу системска правила рада и пословања која су законска обавеза датог субјекта (статут, правилник, правило, стратегија), доносе на основу закона и да је њихова садржина такође утврђена законом.

Другу групу нормативних аката битних за конкретно обаљање послова и задатака приватног обезбеђења и детективске делатности, имају поједини интерни правни акти

⁴⁸⁴ Томић Зоран, *op. cit.* стр. 75.

⁴⁸⁵ Милошевић Милан, *Физичко-техничко обезбеђење и противпожарна заштита*, *op. cit.* стр. 15.

(статут привредног друштва, правилник о раду службе физичко-техничког обезбеђења, одлука о пословној тајни, процедуре рада службе физичког обезбеђења, одређене наредбе, радни налози и слично). У том смислу се на основу одговарајућег закона морају донети *општи интерни акти* привредног друштва (статут, правилник, правило, стратегија и друго), који се даље разрађују *појединачним интерним актима*. Према томе, насупротив општим интерним актима, стоје интерни акти привредног друштва или другог правног лица који се не заснивају непосредно на законским и подзаконским прописима.

Појединачни интерни правни акти се деле у две групе. У прву групу спадају општи нормативни интерни акти (упутства, смернице, планови, програми, методологије и пројекције), а у другу појединачни интерни нормативни акти привредног друштва (процедуре, нормативи, радни налози и друго).

Статут је најважнији општи интерни акт предузећа или другог правног лица, који се доноси на основу закона и чија је садржина такође утврђена законом.

Правилник и остали општи интерни акти предузећа или другог правног лица (правило, стратегија), такође се доносе на основу закона. Њима се регулишу системска правила рада и пословања која су законска обавеза предузећа или другог правног лица. У пракси од посебног значаја су следећи правилници: Правилник о служби физичко-техничког обезбеђења; Правилник о заштити од пожара; Правилник о обезбеђењу преноса вредносних пошиљки и робе од посебног значаја, итд.

Упутство је општи нормативни интерни акт привредног друштва, или другог правног лица, којим се разрађују одредбе статута и других поменутих општих интерних аката, тј. правилника, правила и стратегија, којим се утврђују надлежности и организација у привредном друштву, и конституишу права, обавезе и одговорности организационих целина и запослених за реализацију правила рада и пословања. У вези са изнетим најзначајније је, на пример, Упутство за израду процене угрожености објекта Упутство о заштити од диверзија и саботаже, и друго.⁴⁸⁶

Смернице су општи нормативни интерни акт којим се утврђују глобални правци и методологија реализације правила рада и пословања привредног друштва или другог правног лица утврђених одредбама статута и других општих интерних аката (правилника, правила и стратегије). У такве интерне акте од значаја за област обезбеђења и заштите су Смернице за израду модела заштите.

План је општи интерни нормативни акт привредног друштва којим се плански дефинишу активности у пословању и начин као и динамика реализације тих активности утврђених статутом и другим општим интерним актима. У оквиру оног дела нормативног система унутар привредног друштва којим се регулишу овлашћења и рад службе физичко-техничког обезбеђења нарочит значај имају следећа планска акта: План заштите од пожара; План заштите од диверзија и саботажа за одређени објект и др.,

Програм је општи нормативни интерни акт привредног друштва или другог правног лица, којим се одређују конкретни поступци и методологија реализације правила рада и пословања, утврђених одредбама статута, правилника, правила и стратегије,

Методологија је општи нормативни интерни акт предузећа којим се уређује начин обављања активности и задатака у пословању предузећа, утврђених одредбама статута, правилника, правила и стратегије,

Норматив је појединачни интерни акт привредног друштва или другог правног лица, којим се дефинишу квантитативни показатељи - параметри (број и количина) од значаја за реализацију правила рада и пословања, где саставни део овог акта чини табеларни приказ параметара. У пракси од посебног значаја су: Норматив о потребном броју запослених на пословима непосредне физичке заштите; Норматив средстава за рад,

⁴⁸⁶ Ibidem, стр.16-18.

заштиту и везу и инвентара задужења запослених на пословима обезбеђења и заштите; Норматив за службену одећу и обућу и слично.

Процедура је појединачни нормативни интерни акт којим се дефинише конкретно обављање и реализација одређеног посла и задатака у привредном друштву, чији саставни део је и графички дијаграм тока активности састављен од алгоритама. У пракси најзначајније су следеће процедуре: Процедура за употребу службеног ватреног оружја; Процедура за пријем странака; Процедура за контролу моторних возила; Процедура за контролу радног простора по завршетку радног времена, итд. Процедуре рада се могу поделити на *стандардне процедуре рада* (односе се на сталне, свакодневне, недељне, месечне, и периодичне послове) и *специфичне процедуре рада* (процедуре које се спроводе приликом наступања специфичних нетипичних штетних догађаја, као што су: дојаве о постављеним експлозивним средствима, обезбеђење лица места, злоупотребе влашћења, социопатолошки облици понашања, елементарне непогоде и катастрофе, акцидентне ситуације и друго).⁴⁸⁷

Одлука, наредба, радни налог и решење су појединачни интерни акти привредног друштва, којима се налаже обављање одређених послова и задатака у оквиру правила рада и пословања у привредном друштву или другом правном лицу (нпр. одлука о пословној тајни привредног друштва и др.).

Такође, веома значајан акт приватних актера безбедности и специфична норма облигационог права јавља се *уговор*, који је у мањој или већој мери присутан и у појединим областима јавно-приватне сарадње. Суштина сваког уговора, је утврђивање одговорности, добрих пракси и обезбеђење транспарентности. У том смислу, уговори су средство којим се приватни актери приморавају на поштовање формалних и материјалних стандарда. Број ствари које се уговором могу утврдити је бесконачан. На пример, уговор између државе и безбедносног провајдера може да садржи одредбе које се односе на: тражени квалитет у погледу процедуре и надзора, минималне стандарде за обуку запослених, размену информација, поступак надзора, одговорност, руковођење, координацију јавно-приватног сектора, ангажовање независних група, независни мониторинг и ревизију, систем жалби и друго.⁴⁸⁸

Тако, сваки уговор мора да се базира на три битне одреднице: прва је да уговор мора да буде довољно одређен, чиме се обезбеђује надзор и одговорност; друга је да уговор мора бити флексибилан, како се приватни актери прилагођавали променљивим условима, што обезбеђује простор за ефикасност и побољшање делатности; трећа је да уговор мора да буде чврст и јасан, чиме се обезбеђује да садржинска питања буду чиста и без могућности широког тумачења. На пример, неке ситуације у уговору је тешко утврдити услед сукоба интереса или подстицаја да се смање трошкови обзиром да јавни сектор понекад задржава могућност да намеће услове и сноси крајњу одговорност.

⁴⁸⁷ Процедуре рада службе обезбеђења се израђују за сваку контролну тачку или посао појединачно. Оне представљају операционализацију поменутог правилника о раду и морају да садрже основне задатке и обавезе запосленог, оперативно разрађене до детаља и реално применљиве на стварно постојеће послове и контролне тачке на терену. Морају бити написане разумљиво, јасно, сажето, прецизно и језгровито, без сувишних фраза, описа и небитног садржаја. Процедуре рада се могу поделити на *стандардне процедуре рада* (односе се на сталне, свакодневне, недељне, месечне и периодичне послове) и *специфичне процедуре рада* (процедуре које се спроводе приликом наступања специфичних нетипичних штетних догађаја, као што су: терористичка активност, дојаве о постављеним експлозивним средствима, обезбеђење лица места, односи са медијима у случају нетипичних догађаја, злоупотребе влашћења, социопатолошки облици понашања, штрајк, талачке ситуације, вештина преговарања, пожари, елементарне непогоде и катастрофе, акцидентне ситуације). Процедуре рада, дакле, морају бити дневно ажурне и стално актуелне.

⁴⁸⁸ Freeman Jody, op. cit. p. 634.

3.1.1.5 Судска пракса

Судска пракса постаје извор права када у дужем временском периоду суд одлучује у идентичним стварима на садржински истоветан начин. То узрокује један устаљени начин правног резоновања и пратећег поступања, што постаје све обавезније у пракси како се протеком времена таква пракса увећава.⁴⁸⁹

Судску праксу треба разликовати од "судског прецедента", који представља акт највише судске инстанце, којим се једна судска ствар први пут решава на одређени начин и касније примењује на све будуће исте случајеве, како од тог истог суда, тако и од других, нижих судова. Тако судски прецедент постаје од појединачног опште правило, односно извор права.

Поред наведених, као извор права појављују се и тзв. "општа интерна судска правила", која креира највиша правна инстанца у поступку утврђивања начелних правних ставова и начелних правних мишљења ради јединствене примене закона и других прописа у судским поступцима.

На пример, Европски суд правде је на пољу приватне безбедности донео неколико пресуда, по којима земље чланице Европске уније не могу забранити страним компанијама пружање безбедносних услуга, не могу захтевати да стране компаније имају регистровано седиште пословања у земљи домаћину, нити тражити претходно одобрење или лиценцу за компанију, нити могу инсистирати на банковној гаранцији или контролисати цене услуга приватне безбедности.

Такође, Европски суд правде је 2003. године утврдио је да шпански закон о приватној безбедности није у складу са принципима слободе оснивања и слободног кретања услуга. У другом случају, пресуда је била везана за ограничења у националном законодавству Холандије у погледу броја приватних безбедносних компанија које желе да пружају услуге на територији те државе. Европски суд је утврдио да је овим ограничењима прекршена Директива 89/48 ЕЕС и 92/51 ЕЕС о општем систему професионалног признавања квалификација. Сходно томе, Европски суд правде је утврдио своју надлежност над питањима која се односе на индустрију приватне безбедности.⁴⁹⁰

3.1.1.6. Обичаји

Обичаји представљају облик неписаних друштвених норми и чине индиректне (неправе) изворе права. Ово својство обичаји стичу на основу тога што су као начин понашања у друштву препознати и прихваћени од стране одређеног круга лица, те се услед сталног понављања у битно сличним ситуацијама усађују у свест људи, који га уважавају, признају и одржавају. Међутим, у ситуацији када обичај добије државноправну потврду и конотацију, односно када кршење обичаја бива праћено интервенцијом државе, он постаје део правног система. Улога обичаја је допунска и супсидијарна све до доношења писаног правног акта који правно уобличава садржину обичаја. Држава тиме признаје да је одређени обичај најприкладније опште правило, те се право приклања обичају и уређује један правни однос у духу конкретног обичаја.⁴⁹¹

⁴⁸⁹ Дапчевић-Марковић Љиљана, *op. cit.* стр. 82.

⁴⁹⁰ *Study no. 531 (2009)*, „Draft report on private military and security firms and erosion of the state monopoly on the use of force”, *op. cit.* стр. 15.

⁴⁹¹ Дапчевић-Марковић Љиљана, *op. cit.* стр. 82.

3.1.1. Правна начела и стандарди приватне безбедности

Многи теоретичари и аутори менаџмента безбедности у својим истраживањима тежили су да пронађу универзална начела за практичну делатност и поступање субјеката приватне безбедности, при чему сва до сада формулисана начела нису стекла обележје универзалности, обзиром да субјекти приватне безбедности поступају уз константну различитост и неминовне промене околности. Међутим, приватна безбедност као својеврсна активност у процесу рада и део општег система безбедности, заснива се на одређеним начелима која су проверена у дугогодишњој пракси субјеката приватне безбедности, односно служби обезбеђења, реч је о постојању више правних начела којих свака агенција, односно компанија за пружање приватних безбедносних услуга у свакодневном раду и поступању мора да се придржава, и то:⁴⁹²

Начело законитости заузима приоритетно место у скупу правних начела. Оно подразумева да агенција, односно компанија за пружање безбедносних услуга мора да поштује уставне, законске и подзаконске прописе којима се уређује приватна безбедност, прописе који индиректно могу наћи своју примену приликом вршења послова приватне безбедности, као и оне прописе који су посредно применљиви на област приватне безбедности. Непоштовање начела законитости може да произведе низ последица, међу којима су посебно значајне повређивање и угрожавање људских права и слобода, заштићених уставним и законским нормама. Начело законитости значи да субјекти приватне безбедности поступају на основу закона и других прописа заснованих на закону и исто се може посматрати кроз своја два аспекта: материјалну законитост, која значи да припадници приватне безбедности поступају по материјалноправним прописима који се односе на њихов рад, и формалну или процесну законитост, која подразумева поштовање правила поступка, посебно када је у питању примена овлашћења.⁴⁹³

Начело објективности обавезује агенцију, односно компанију за пружање приватних безбедносних услуга да објективно планира и предузима радње и мере за које је прописом овлашћена, а у циљу испуњења предузетих обавеза из захтева странке и на основу закљученог писменог уговора. Ово начело доприноси утврђивању истине, што значи да добијене информације, подаци и докази треба да буду прикупљени на објективан начин, како би били тачни и истинити. Припадник агенције, односно компаније, у свом поступању мора да испољи реалност, како у прикупљању свих потребних чињеница, тако и приликом њихове процене и обраде, јер веома је опасно ако се према неким чињеницама понаша потцењивачки, а друге прецењује и фаворизује. Припадник агенције, односно компаније, у свом раду мора да избаци сваки вид наклоности према било којим лицима са којима долази у контакт и да објективно посматра све чињенице без пристрасности.

Начело заштите права физичких и правних лица подразумева да припадници агенција, односно компанија из области приватне безбедности треба да странкама омогуће да што лакше заштите своја права, а да при томе остваривање тих права не буде на штету права других лица, нити у супротности са законом утврђеним јавним интересима. При одлучивању у конкретним ситуацијама води се рачуна о јавном

⁴⁹² Бошковић Мићо, *Основи детективске делатности*, op. cit. стр. 28-39.

⁴⁹³ Под овлашћењем се подразумева право, али и дужност овлашћеног лица да предузима низ мера, радњи, као и да користи одговарајућа средства против носилаца угрожавања безбедности, али искључиво у ситуацијама предвиђеним законима и на начин предвиђен законским или подзаконским актима. Примењено овлашћење мора бити сразмерно степену озбиљности појаве угрожавања безбедности, с тим што се овлашћења морају примењивати сразмерно и поступно- од блажег ка тежем. Сврха овог је неутралисање безбедносно-угрожавајуће појаве с минимумом штетних последица. Стевановић Обрад, op. cit. стр. 133.

интересу, који може усмерити или ограничити остваривање права грађана. Појам јавног интереса подложен је променама и свака конкретна ситуација треба да буде објективно сагледана, са становишта појединца, али и јавног интереса, док је релевантан јавни интерес онај који је утврђен законом. Разлози безбедности могу у некој ситуацији у приличној мери либерализовати остваривање одређеног права, док у другој, када је безбедност угрожена, могу то право потпуно ускратити.⁴⁹⁴

Начело поверења и коректности обавезује агенцију, односно компанију за пружање приватних безбедносних услуга да својим коректним односом према странкама стиче репутацију, углед и поверење, што обезбеђује стварање повољнијих услова за нову клијентелу. С тога, агенција, односно компанија за пружање приватних безбедносних услуга мора да испољи коректан однос и да странку не саветује да чини радње које нису у складу са позитивним прописима и ни у једној ситуацији не сме да изневери поверење странке, већ је дужна да чува њене тајне и да поштује приватност сваке странке.

Начело сарадње обавезује агенцију, односно компанију за пружање приватних безбедносних услуга да у циљу ефикасне реализације послова приватне безбедности остварује сарадњу са другим агенцијама и компанијама које егзистирају на ширем простору унутар једне земље, а понекад и ван њених граница. У том смислу агенције и компаније могу да се удружују у одређене асоцијације, што омогућава унапређивање послова и делатности приватне безбедности у организацијском и функционалном смислу и стварање још повољнијих услова за међусобну сарадњу која посебно треба да дође до изражаја у раду на конкретним случајевима. Ова сарадња може да се одвија и на међународном плану, кроз различита удружења и организације приватних безбедносних компанија или кроз разне видове међународног чланства. Ово начело се састоји у међусобној сарадњи свих страна у систему безбедносне заштите, са циљем унапређења личне и имовинске сигурности уопште. Постоје многе области у којима је сарадња приватних и јавних актера безбедности показала своју продуктивност: супротстављање терористичким активностима, нарочито у делу оперативног рада и у координираним акцијама у области контроле криминалитета белог оковратника и криминалитета корпорација и другог.⁴⁹⁵

Начело чувања пословне тајне обавезује агенцију, односно компанију за пружање приватних безбедносних услуга да приликом вршења послова и задатака приватне безбедности чува податке и информације до којих је дошла. Такви подаци се сматрају пословном тајном, с тим што агенција или компанија може прикупљене податке и сазнања да користи само у сврху за коју су прикупљени. Такође, агенција или компанија је дужана је да након извршеног посла прикупљања података исте преда странци, осим оних који нису од значаја за тај посао и који морају бити уништени у року од осам дана од дана испуњења уговорне обавезе. Агенција или компанија не сме да објави нити да омогући другом лицу објављивање података до којих се дошло у извршењу уговорног посла. У склопу чувања пословне тајне агенција, односно компанија за пружање приватних безбедносних услуга, има обавезу да се придржава прописа о заштити података о личности. Наиме, свако физичко лице треба да има осигурано остваривање и

⁴⁹⁴ Под *јавним интересом* се подразумева „таква друштвена вредност коју држава сматра особито важном, па настоји да је на сваки начин (укључујући и правно нормирану претњу силом, а и саму принуду), постигне и заштити“. Томић Зоран, *op. cit.* стр. 272.

⁴⁹⁵ Сарадња јавног и приватног сектора безбедности некада прелази у партнерство, као највиши вид кооперативности. Примери овакве праксе су карактеристични за Литванију где полиција и субјекти приватног обезбеђења закључују уговоре о сарадњи у пружању услуга. Тако је осам полицијских установа у Вилнусу, Каунусу, Калипеди, Утени, Пакројису, Алитусу, Кеденији и Шаулаи, што чини 14% укупног броја полицијских установа у земљи, потписало споразуме о сарадњи са десет компанија за приватно обезбеђење и њихових удружења, чији је резултат током 2001. године било привођење 5.833 лица која су учинила прекршаје или кривична дела. Kalesnykas Reimundas, *op. cit.* стр. 32.

заштиту права на приватност и осталих права и слобода, нарочито када се обрађују подаци о личности, без обзира на то да ли се обрада података врши аутоматски, полуаутоматски или на неки други начин. Уколико агенција или компанија има потребу да користи одређене податке о личности, она се у улози корисника може појавити само под условима које одређују прописи који регулишу ову област или по пристанку странке, чиме и добија овлашћење за коришћење одређених података. Имајући у виду делатност сектора приватне безбедности, при одређивању који се подаци сматрају тајним, треба наћи одговарајућу меру између јавности и тајности, односно о поштовању начела јавности и истовременој заштити вредности друштва и државе.

Начело стручности и усавршавања обавезује агенцију, односно компанију за пружање приватних безбедносних услуга да запослено особље мора да располаже знањем које ће им омогућити да стручно и у складу са законским и подзаконским прописима предузима радње и мере за које су овлашћени. У том циљу, радник агенције или компаније мора да солидно познаје своја овлашћења, као и коришћење појединих криминалистичких метода, а нарочито оних радњи и мера за које је овлашћен да их предузима у току предузимања делатности.

Начело субординације је обележје свих хијерархијски устројених система и једно је од најзначајнијих начела безбедносног менаџмента уопште. Хијерархија, као један од основних принципа теорије о организацији, подразумева да се командни систем организације састоји од ланца надређених и подређених, постављеног од врха до дна организационе пирамиде. Принцип субординације подразумева право и дужност претпостављеног да самостално доноси одлуке, одређује задатке, те да издаје наређења потчињенима. Томе одговара дужност и одговорност потчињених да те одлуке, задатке и наређења изврше безусловно, тачно и ефикасно. Ово начело обавезује компанију за пружање безбедносних услуга да у реализацији својих активности поштује командни систем организације компаније, као предуслов за ефикасну релаизацију својих активности.

Начело економичности обавезује агенцију, односно компанију за пружање приватних безбедносних услуга да предузима само оне радње и мере које су неопходно потребне ради реализације захтева странке, односно обављања уговореног посла, а све у циљу да не одуговлачи своју делатност стварајући непотребне трошкове странци, те водећи рачуна да деловање буде рационално и ефикасно у односу на решавање конкретног случаја.

Начело ефикасности значи да компанија за приватну безбедност треба да у што краћем року и са што мање снаге и средстава оствари задати циљ. Врло често се ово начело у раду компаније повезује са ефективношћу. Ефикасност подразумева да ствари треба радити на прави начин, а ефективност да треба радити праве ствари. Ако желимо успешну компанију, предност ћемо дати ефективности, јер, пре него што се усредсредимо на ефикасно обављање посла, морамо бити сигурни да радимо прави посао. Недостатак ефективности не може се надокнадити ефикасношћу. Ово начело значи обавезу служби приватне безбедности да своје послове обављају квалитетно и делотворно, те да раде без одугловачења и са што мање издатака за странку, односно уз уважавање економичности поступка.

Начело хуманости обавезује агенцију, односно компанију за пружање приватних безбедносних услуга да предузима дозвољене радње и мере, водећи рачуна да не настану неке штетне последице, односно да не повлачи погрешне потезе који могу утицати на то да се не дође до објективног чињеничног стања, до узнемирања јавности и повреде основних права и слобода. Посебно у спровођењу делатности агенција или компанија не сме да се омаловажава личност човека, да се угрожава његова сигурност или да се не поштује приватност човека и породични живот.

Начело поштовања људских права подразумева да су права, слободe и дужности утврђене законом, гарантоване свим људима без разлике, као и да постоји обавеза једнаког поступања у једнаким околностима. О томе говори и члан 26 Међународног пакта о грађанским и политичким правима,⁴⁹⁶ који каже да су „сви једнаки пред законом и имају право на подједнаку законску заштиту без икаквог разликовања.” У том погледу закон треба да обезбеди да се створи осећање сигурности у погледу права и дужности, онако како је то изнето у позитивном праву. Када је то потребно, људима треба указати на њихова законска права и дужности, као и на право да добију заштиту од незаконитог и/или самовољног ограничавања њихових права и слобода.

Начело пропорционалности налаже да се грађанину не могу наметати обавезе у већем обиму од оног који је неопходан како би се у јавном интересу постигао циљ изречене мере (обавезе). Ако је очигледно да је наметнути терет несразмеран циљу који треба постићи, мера ће бити поништена. Овај однос подразумева следеће: прво, да се са разлогом може очекивати да ће примењена средства довести до остварања циља, и друго, да штета оних који су одређеном мером повређени не сме бити у несразмери са коришћу коју друштво тиме добија. Поштовање овог начела је веома наглашено код примене овлашћења од стране припадника приватне безбедности, које не сме изазивати веће штетне последице од оних које би наступиле да исто није примењено. С тим у вези, приликом примене средстава принуде настоји се да њихова употреба буде поступна, односно од најлакшег према тежем средству принуде и, у сваком случају, уз минимум неопходне силе.

Начело етичности/моралности односи се на реализовање процеса менаџмента субјеката приватне безбедности на морално прихватљив и дозвољен начин, где основу етичног понашања чине морални стандарди друштва и међународне заједнице. То подразумева да остваривање функције безбедности за једне не сме бити нарушавање безбедности за друге.

За организацију приватног сектора безбедности а тиме и организацију поступања и руковођења у приварденим друштвима и другим организацијама за пружање безбедносних услуга, веома су значајна и поједина начела која су у примени и у процесу руковођења полицијом, и то:⁴⁹⁷

Начело непрекидности подразумева стално остваривање тока руковођења у процесу менаџмента. У делатностима субјекта приватне безбедности ово начело има примену у активностима сталног пријема, обраде, достављања и коришћења података и информација релевантних за организацију приватне безбедности, укључујући и стално одржавање везе на свим нивоима руковођења, кроз предвиђање више варијанти решења, обезбеђивање сталног контакта између различитих нивоа руковођења и друго.

Начело поступности везано је за поступност употребе средстава принуде, односно употребу „минималне и сразмерне силе“ за извршење конкретног задатка припадника приватног обезбеђења. Непоштовање овог начела се квалификује као кажњиво прекорачење овлашћења, односно као употреба прекомерне и несразмерне силе.

Начело сигурности је везано за чињеницу потребе заштите свих пословних и безбедносних одлука менаџмента у остваривању процеса менаџмента, где је понекад потребна и примена мера противелектронске заштите, криптозаштите саопштења, заштите информација, система веза и физичког обезбеђења. Наиме, обзиром да је у функционисању субјеката приватне безбедности процес менаџмента један од битних сегмената, за његово ефикасно функционисање у појединим случајевима је потребна и примена наведених мера.

⁸¹ Усвојен и отворен за потписивање и ратификацију 16. децембра 1966, а ступио на снагу 23. марта 1976. (*Службени лист СФРЈ-Међународни уговори*, бр. 7/1971).

⁴⁹⁷ Стевановић Обрад, *op. cit.* стр. 134–138.

Начело тајности је везано за захтев да о битним информацијама и подацима буду обавештена само она лица која по природи процеса руковођења морају бити упозната са њима. У случајевима одступања од овог принципа⁴⁹⁸ може доћи до негативних последица по успех одређених акција субјеката приватне безбедности. У том смислу, посебан значај има техничка заштита средстава комуникација (телефона, компјутера и сично) као и разни облици интерног и екстерног информисања и извештавања менаџмента.

У теорији се наводе и поједина начела која се односе на процес руковођења у приватном сектору безбедности, односно значајна су за одлучивање из надлежности менаџмента и то:⁴⁹⁹

Начело правичности односи се на поштовање закона, прописа и правила рада и понашања, као основ за законито и правично одлучивање о свим питањима из надлежности менаџера. Од поштовања овог начела битно зависи ауторитет руководиоца и јединство и дисциплина у колективу.

Начело реалности циљева и посвећености тежишним циљевима односи се на реалној, извесној и тежишној посвећености менаџера најважнијим циљевима, чиме се обједињавају лични напори и резултати своје организационе целине.

Начело иницијативности и креативности односи се на потребу менаџера да у свакодневним активностима проналази најадекватније методе и решења у вођењу организационе јединице која му је поверена.

Начело систематичности односи се на предузимање складних, логичних и уредних потеза у процесу руковођења, од стране менаџера, као начин који се може предузимати да се безбедносно интересантне појаве и узроци правовремено отклањају или сузбијају.

Начело тачности односи се на потребу да се сваки задатак у сфери безбедности мора тачно и прецизно одредити и извршити, при чему највећу улогу у томе има менаџер који испољава темељитост у реализацији задатака.

Начело еластичности и поступности односи се на способност прилагођавања менаџера свакој новој конкретној ситуацији, која се огледа у кориговању претходно донетих одлука и способности формирања привремених руководећих тимова за поједине послове и задатке.

Начело правовремености и оперативности значи да се све одлуке морају донети благовремено, са постојањем довољног времена да одлуке менаџера стигну до извршиоца и са остављањем довољно времена потчињенима да одлуке могу да схвате и изврше, док се оперативност постиже правовременим реаговањем и сврсисходним проценама ситуације, уз иницијативу, спремност и одлучност реаговања на нове ситуације.⁵⁰⁰

Такође, у теорији се наводе још нека начела чији је циљ хармонизација националног законодавства које уређује приватни сектор безбедности са прописима који важе у одређеном цивилизацијском кругу. Наиме, Република Србија која се "налази у предворју" уласка у европске и друге интеграције и почива на европским цивилизацијским основама дужна је да следи одређена демократска начела и стандарде, којима се иначе надахњују законодавства модерних држава и то:⁵⁰¹

⁴⁹⁸ Принцип је основни елемент знања по томе што објашњава односе и што нам помаже да предвидимо шта ће се десити ако тај принцип применимо. Ако се принципи разумеју као основна правила, темељи или начела, онда они у својој основи садрже прихваћену истину којом се обезбеђује разумевање и помоћ у размишљању и практичном раду. Упореди: Сајферт Звонко, Васић Живорад, *op. cit.* стр. 40.

⁴⁹⁹ Стевановић Обрад, *op. cit.* стр. 59–67.

⁵⁰⁰ *Ibidem*, стр. 66.

⁵⁰¹ Детаљније: Кековић Зоран, „Недржавни сектор безбедности: Како до стандарда?“, *Перјаник*, бр. 5, Даниловград 2004., стр. 88-97.

Начело једнакости (недискриминације) забрањује дискриминацију на основу националности, пола, расне и етичке припадности, религије или инвалидитета, година или сексуалне опредељености. У вези са овим начелом, карактеристична је стална пракса Европског суда за људска права по коме, да би постојала дискриминација, неопходно је да се иста или слична чињенична стања третирају различито и да се различита чињенична стања третирају исто. Према пракси наведеног Суда, разлика у третману је дискриминаторна ако нема легитиман циљ и ако не постоји разумна пропорционалност између употребљених средстава и циља који се жели постићи применом мера различитости у третману. У сектору приватне безбедности ово начело обавезује њихове припаднике да поступају непристрасно, пружајући свакоме једнаку заштиту и поступајући без дискриминације лица по било ком основу.

Начело сразмерности је везано за уставно начело слободе приватне иницијативе. То подразумева обављање послова инспекцијског надзора према делатности субјеката приватне безбедности у неопходно потребној мери, која омогућава ефикасан инспекцијски надзор. На тај начин сам појединац одлучује којим облицима ће остваривати додатну сигурност своје имовине, док се држава појављује као гарант те слободе, што је нарочито изражено у ситуацијама када привредна друштва почињу да "продају безбедност", трећим лицима. У тој ситуацији држава са својим регулаторним механизмима ограничава права оних који продају и купују безбедносне услуге правима и обавезама свих других који учествују у правном промету на подручју приватне безбедности.

Начело заштите јавног интереса везано је за намеру државе да путем стандардизације послова приватне безбедности (најчешће кроз лиценцирање субјеката из те области), утврди који субјекти, на који начин и под којим условима могу обављати послове приватне безбедности. Наиме, обзиром да приватне безбедносне компаније вршењем својих активности добрим делом утичу и на јавну безбедност, држава гроз регулаторне оквира и надзор приватне безбедности гарантује квалитет услуга. Сходно томе, ово начело разрешава колизију између интереса појединца и јавног интереса.

Израз „*стандард*“ потиче од енглеске речи *standard* која означава „сваку законом утврђену меру, нормалну меру, мерило, законску новчану стопу и слично, нешто што важи као узор, образац, што је признато као класично.⁵⁰² Шире одређење појма стандард полази од тога да сваки систем почива на различитим вредностима и процедурама, те да је прихватање заједничких вредности и стандарда условљено специфичним потребама, организационом културом и окружењем сваке државе. Овакве заједничке вредности, иако нису правно дефинисане и њихов извор није правна норма, због општег прихватања као добре праксе, због почивања на „довољно широкој саглаености“ имају фактички карактер стандарда.⁵⁰³

Примена стандарда почива на њиховом добровољном прихватању утемељеном на вредности коју поседују. Стандарди не поседују обавезност, нити њихово непримењивање прати санкције, већ је њихова вредност широка сагласност о њиховој ефективности и побољшањима у раду која се њиховом применом постижу. Поступање приватних актера безбедности стандардизује се у виду одређених техничких правила,⁵⁰⁴ заснованих на примени научних резултата и генерализованог искуства и прихваћене праксе. С тим у вези, све се чешће говори о потреби стандардизације опреме и инфраструктуре потребне субјектима приватне безбедности, те се разматра и о

⁵⁰² Према: Вујаклија Милан, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд 1980, стр. 869.

⁵⁰³ Лукић Радомир, *op. cit.* стр. 35.

⁵⁰⁴ Њима се одређује како људи треба да поступе како би постигли одређен резултат. Она се претварају у друштвене норме онда када друштво схвати интерес да се исте поштују у потпуности и зато их претвара у друштвена правила и уводи санкције за њихово непоштовање.

формирању посебног тела за стандардизацију, које се бави старањем о заступљености ових техничких стандарда, на нивоу асоцијација приватних безбедносних компанија. Иако постоје стандарди Уједињених нација о употреби силе од стране државних службеника војске и полиције, не постоје специфични стандарди УН за приватне безбедносне актере. У Републици Србији постоје стандарди који немају обавезујући карактер, за разлику од полиције, где су се стандарди годинама развијали да би достигли данашњи ниво. Иначе, у Србији следећи стандарди су у примени: (SRPS ISO/PAS 22399, Друштвена безбедност - смернице за приправност на инциденте и управљање континуитетом операција, SRPS A.L2.001:2008, Друштвена безбедност, Услуге приватног обезбеђења – Речник, SRPS A.L2.002:2009, Друштвена безбедност, Услуге приватног обезбеђења - Захтеви и упутство за оцењивање усаглашености, SRPS A.L2.003:2010, Друштвена безбедност, Услуге приватног обезбеђења - смернице за процену ризика, SRPS ISO/IEC 17024:2005, Оцењивање усаглашености - Општи захтеви за тела која обављају оцењивање особља и ISO 31000, Риск Манаџмент.⁵⁰⁵

Развијање стандарда у делатностима актера приватне безбедности има велику улогу. Овај аспект се у приватној безбедности посматра из два угла: са становишта јавних актера, стандарди имају сврху повећања транспарентности, аршин за мерење учинка и реализације делатности, док се из угла приватних актера стандардима систематизују количина, врсте и начин реализације делатности на међузависном тржишту.

3.2. Контрола рада субјеката приватне безбедности

Појам „контроле“ се дефинише као упоређивање стварне делатности државних органа и служби и резултата те делатности, са делатношћу и резултатима који се очекују на основу унапред утврђених критеријума. У том смислу, контрола обухвата три релативно одвојене фазе. У *првој* се упоређује предвиђено и остварено; након тога, следи *фаза оцене*, односно констатација на основу извршеног проверавања. *Трећа фаза* се састоји у одговарајућој интервенцији, која није потребна ако је оцена била позитивна, а неопходна је онда када треба отклонити утврђено одступање од постављеног мерила.⁵⁰⁶

У теорији и пракси појам контроле и појам надзора се често изједначавају. Међутим, контрола и надзор имају заједничке елементе, који се састоје у утицају органа који врши надзор, односно контролу на онога над којим се надзор тј. контрола обављају. Дакле, ако се као критеријум узме континуитет у обављању надзора/ контроле, онда се контрола може означити као једнократни или виšekратни процес у оквиру надзора. Тиме се контрола се може означити као саставни део надзора, где је надзор без контроле могућ и остварив, али недовољно ефикасан.⁵⁰⁷

Контрола има троструку функцију: *превентивну* (избегавање нежељених догађаја); *дедуктивну* (откривање нежељених догађаја), те *корективну* (неутралисање негативних ефеката нежељеног догађаја). У пракси, контролни процес зависиће од тога да ли је контрола спроведена пре него што су штетне последице наступиле, да ли је контролни процес обухватио све релевантне чиниоце, да ли је контролни процес спроведен без стављања у други план осталих задатака, те да ли је контрола спроведена на економичан начин, узимајући у обзир корист коју контрола доноси.

Основни циљ контроле је ограничавање злоупотребе моћи субјеката безбедности. С тим у вези, контролно деловање мора бити у духу владавине права, уз санкционисање

⁵⁰⁵ Детаљније о стандардима у Републици Србији дато је у V делу дисертације „Организација приватне безбедности на подручју Републике Србије, стр. 271.

⁵⁰⁶ Томић Зоран, *op. cit.* стр. 72-73.

⁵⁰⁷ *Ibidem*, стр. 74.

сваког одступања од законских процедура и задатака, при чему се дискрециона оцена мора користити у духу закона и у складу са јавним интересом, како би се остварење јавних интереса кретало у постављеним правним оквирима и уз усмеравање деловања субјеката безбедности према потребама друштва, а не уским политичким опцијама или појединцима.⁵⁰⁸ Контрола омогућује откривање слабости заштите и предузимање одговарајућих акција у циљу њиховог елиминисања.⁵⁰⁹

Тако, сходно томе ко од субјеката друштва врши контролу, у теорији су се издиференцила формална и неформална средства контроле. Наиме, ако контролу врше правно овлашћени субјекти (влада, судови, тужилаштво, парламент), ради се о формалним средствима контроле, или када контролу врше остали субјекти друштва (интересне групе, медији, јавно мњење), тада су у питању неформална средства контроле. Иначе, средства контроле могу бити и спољашња и унутрашња, где је критеријум за такву поделу да ли је средство контроле унутар контролисаног субјекта или изван њега.⁵¹⁰ По правилу, формална средства контроле имају репресивни карактер, а неформална корективни. У зависности од тога да ли се након извршене контроле изриче санкција или не, разликују се репресивна и корективна средства контроле. *Репресивна* средства подразумевају могућност изрицања санкција због уочених недостатака, док код *корективних* средстава та могућност не постоји и поред уочених грешака у раду.

Сходно изнетом, могу се разликовати спољашња и унутрашња формална и неформална средства контроле. У спољашња формална средства контроле спадају парламентарна контрола, контрола владе, невладиних тела, затим судска контрола и контрола тужилаштва, док су неформална спољашња средства контроле јавност и јавно мњење, медији и невладин сектор.

У унутрашња формална средства контроле спадају хијерархијска контрола, дисциплинска одговорност и интерни контролни органи, док су неформална унутрашња средства контроле облици самоконтроле и интерперсоналне контроле, контрола синдиката и асоцијација.

Унутрашњу контролу обавља менаџмент из оквира привредног друштва или компаније за пружање безбедносних услуга а спољну контролу обављају законом утврђени носиоци контроле изван система. То су најчешће овлашћени припадници Министарства унутрашњих послова.

У теорији је присутно више врста поделе контроле субјеката безбедности, при чему је најраширенија подела на политичку и правну контролу. *Политичка* контрола најчешће обухвата поступање контролисаног субјекта безбедности у складу са одређеним политичким ставовима и опредељењима и она се врши кроз парламентарни надзор. *Правна* контрола почива на контроли законитости рада, односно поштовању права и врши се кроз институционални надзор, дисциплински поступак, судску контролу и контролу од стране тужилаштва.

У зависности од тога да ли контролу врше органи власти - парламент, влада и судови и унутрашња средства контроле, или други субјекти друштва изван органа власти, разликују се *хоризонтална* и *вертикална* контролу. Контрола може бити предузимана континуирано, где је реч о *редовној* контроли, или периодично, „ad hoc“ у посебним случајевима и тада говоримо о *повременој* контроли.

Средства контроле могу бити успостављена посебно за надзор субјеката

⁵⁰⁸ Видети детаљније: Милосављевић, Богољуб, *Наука о полицији*, Полицијска академија, Београд 1997., стр. 308-309.

⁵⁰⁹ Према: Гамбурић Јован, „Контрола као функција управљања“, *Војно дело*, Vol. 57, бр. 1, Министарство одбране СЦГ, Београд 2005., стр. 113.

⁵¹⁰ *Ibidem*, стр. 310..

безбедности (нпр. скупштински Одбор за безбедност), где је реч о *ексклузивној* контроли, или је контрола само један од задатака из шире надлежности субјеката који имају овлашћење контроле (нпр. судови), када се говори о *инклузивној* контроли.

У обезбеђењу услова за несметано функционисање великих пословних и производних система, контрола унутар организације унутрашњих служби безбедности има посебно место и значај. У таквој ситуацији, контрола значи проверавање да ли су све активности једног посла извршене на време, правилно и у сагласности са усвојеним планом, датим смерницама, наређењима и утврђеним принципима.⁵¹¹ То је, процес у коме се утврђују и упоређују вредности планираних и достигнутих резултата, ради предузимања одговарајућих мера и отклањања евентуалних разлика с намером да се постављени циљ што ефикасније оствари.⁵¹²

У великим привредним пословним системима контрола чину функцију руковођења, док контролу коју врше надлежни државни органи чини управна или административна контрола (управни надзор), коју обављају државни органи на основу законом утврђеног делокруга и овлашћења у областима из својих надлежности.

Међутим, контрола као функција руковођења, може се класификовати према различитим критеријумима, укључујући: *време вршења* - годишња, месечна, недељна или дневна, претходна, накнадна или фазна; *начин планирања* - редовна (планирана) или ванредна (непланирана); *време упознавања потчињених* - најављена или ненајављена; *садржај* - контрола аката, рада, оспособљености (припремљености, мобилности, готовости) јединица и радника и контрола организације; *субјекте и носиоце контроле* - самоконтрола, контрола непосредног или вишег руководиоца, спољна или унутрашња контрола и непосредна, посредна или комбинована контрола, и *области на које се односи* - општа (линијска), функционално-специјална (селективна) или комбинована.⁵¹³

Ова контрола у приватном сектору безбедности обухвата инспекцијски и управни надзор над законитошћу аката, надзор над законитошћу рада и иста се врши кроз:

- непосредан увид у спровођење прописаних мера из области Закона о заштити од пожара, Закона о оружју и муницији, Закона о производњи и промету опасних материја и слично;
- поступак давања прописаних сагласности или одобрења који се огледа у контроли коју спроводи инспекција рада;
- поступак утврђивања испуњености прописаних услова за рад, као што је контрола испуњености услова складиштења оружја и муниције.

У свим наведеним случајевима поступање надлежног органа (министарства, инспектората, инспекције, инспектора и других) одвија се у управном поступку, а у појединим случајевима и у прекршајном, па и у кривичном поступку. Орган који врши инспекцијски надзор, у складу са законским овлашћењем, доноси одговарајућу одлуку (решење), којом констатује нађено стање и по потреби налаже мере. По завршетку контроле израђује се извештај или елаборат о извршеној контроли, који у основи садржи следеће елементе: основ и време вршења контроле; назив органа који је извршио контролу, његов састав и име руководиоца; организациону јединицу или делатност која је контролисана; циљ и задатке контроле; врсте и форме вршења контроле; утврђено (чињенично) стање (резултат контроле); закључке о контроли, предузете хитне мере (наређења, одлуке и друго); предлог мера за отклањање

⁵¹¹ Детаљније: Ouchi G. William, „A Conceptual Framework for the Design of Organizational Control Mechanisms“, *Management Science*, Vol. 25, Issue 9, INFORMS, Catonsville MD 1979. , pp. 833-838.

⁵¹² Према: Mockler J. Robert, *The Management Control Process*, Prentice Hall, Englewood Cliffs NY 1984., p. 2.

⁵¹³ Стевановић Обрад, *op. cit.* стр. 34.

утврђених недостатака; предлог мера према контролисаним извршиоцима (признање, санкције) и прилоге (белешке, изјаве, шеме, акти и друго). Код овог облика контроле привредних друштава, односно службе обезбеђења у великим пословним системима, постоји велики број начина, односно форме контроле, као и одговарајући планови, које се користе за: извештавање (писмено и усмено), усмено реферисање, састанци и конференције, праћење рада (осматрање, надгледање, посредно праћење рада преко видео средстава и средстава везе), обиласци и присуство на месту рада, провере знања и способности (познавање прописа или физичке способности), увид у документацију и евиденције, вођење разговора и прикупљање обавештења од грађана и руководећег састава). После завршетка контроле увек се израђује извештај или елаборат о извршеној контроли у пуном обиму.⁵¹⁴

Инспекцијски надзор на подручју приватне безбедности неопходан је из правних (обезбеђење законитог пословања и спречавање могућих злоупотреба субјеката приватне безбедности) и практичних разлога (спречавање нелојалне конкуренције и пословање у тзв. "сивој зони"). Наиме, надзорна функција у наведеном подручју подразумева примену концепта надзора где држава поставља прописе и стандарде, односно надлежни државни орган надзире њихову примену, док струковна удружења приватне безбедности брину о професионалним стандардима, ради стварање услова за саморегулацију и аутономију тржишта.

3.2.1. Унутрашња формална средства контроле

У унутрашња формална средства контроле спадају: хијерархијска контрола, дисциплинска одговорност, те интерни контролни органи.

Значајно средство унутрашње контроле представља и социјализација. Наиме, тешњи контакти припадника приватне безбедности са грађанима имају позитиван однос у смислу њихове социјализације и интеграције у социјалну средину и, уколико је то потребно, одговарајућих измена у понашању. У ком правцу ће те измене понашања ићи веома је битно за обављање послова приватне безбедности. Поједини аутори сматрају да тешњи социјални контакти са околином припаднике приватне безбедности чине одговорнијим за своје поступке, да унапређују њихову безбедносну културу, а истовремено доприносе транспарентности њиховог рада. Други приступ се залаже за ограничавање односа са грађанима како би се спречиле неке негативне појаве.

Посебан облик унутрашње контроле представља одговорност због повреда правила дисциплине (тзв. дисциплинска одговорност). Тај вид унутрашње контроле је ствар унутрашње организације субјекта приватне безбедности, при чему се иста утврђује од стране непосредног старешине или посебних дисциплинских тела.

3.2.1.1. Хијерархијска контрола

Уопштено узев, у приватној безбедности хијерархијска контрола је облик ауторитативне контроле и саставни је део процеса руковођења у систему приватне безбедности. За хијерархијску контролу су карактеристична широка овлашћења

⁵¹⁴ Извештај о извршеној контроли садржи основ и време вршења контроле; назив органа који је извршио контролу, његов састав и име руководиоца; организациону јединицу или делатност која је контролисана; циљ и задатке контроле; врсте и форме вршења контроле; утврђено (чињенично) стање (резултат контроле); закључке о контроли, предузете хитне мере (наређења, одлуке и др.); предлог мера за отклањање утврђених недостатака; предлог мера према контролисаним извршиоцима (признање, санкције) и прилоге (белешке, изјаве, шеме, акти и друго).

контролора према контролисаном субјекту. Ова врста контроле се спроводи на два начина:

- службеним путем (редовним контактима виших и нижих инстанци), и
- по жалби незадовољног грађанина, на поступање ниже инстанце. Ова жалба нема карактер правног лека, и не обезбеђује сигурност подносиоцу да ће се контрола поводом ње и спровести, већ то зависи од више инстанце.⁵¹⁵

У пракси се хијерахијска контрола означава као хоризонтална, а по облику контроле спада у редовна (континуирано предузимање сходно одређеним правилима) репресивна средства контроле (санкције за уочене пропусе у раду). Циљ хијерахијске контроле је да се изрекне оцена о предузетим активностима и наложе мере за отклањање уочених неправилности, ради побољшања и усавршавања рада. Треба напоменути да су у процесу контроле похвале и признања „ефикаснији него критике и дисциплинске мере”.⁵¹⁶

Хијерахијска контрола се увек одвија по утврђеним критеријумима, према одређеном предмету и утврђеним методама контроле, користећи одређена основна и помоћна средства, као што су посматрање и надзор радних процеса, увид у писани материјал, упитници, разговори, обавештења, анализа расположивих података и друго. Обзиром на специфичности обављања послова приватне безбедности, овај облик контроле у примени контролних овлашћења мора уважавати самосталност и креативност контролисаног субјекта, уз могућност да исти да мишљење о изреченим оценама.

Ако сваки појединачни субјекат приватне безбедности посматрамо као организацију у оквиру које се одвијају процеси планирања, усмеравања, координације, контроле и одговорности за резултат,⁵¹⁷ онда би те фазе контроле могли означити и руковођењем. Иначе, под руковођењем се подразумевају следеће контролне делатности руководиоца: увид у ток и резултате рада (упоређивање планираног, постигнутог, и корекције) и предузимање потребних мера радне дисциплине, укључујући и изрицање санкција.

Хијерархијска контрола се врши се редовно - периодично и изузетно - након ванредних догађаја, од стране менаџмента, непосредно или преко дежурних или стручних органа у привредном друштву, ради стицања увида у стање, квалитет и квантитет свих сегмената обезбеђења привредног друштва.

3.2.1.2. Посебне службе за контролу

Посебне службе за контролу представљају вид унутрашње контроле и по свој концепцији и домену некада превазилазе могућности хијерахијске контроле. Овај вид контроле карактеристичан је за велике субјекте приватне безбедности са пуно сектора и ужих организационих јединица и представља формалну, правну, накнадну, репресивну, ауторитативну, редовну и ексклузивну контролу.

Посебна специфичност овог облика контроле субјеката приватне безбедности, јесте њихова уска специјализација за утврђивање незаконитости приликом употребе ватреног оружја и других средстава принуде, прекорачења овлашћења и осталих недозвољених понашања припадника приватне безбедности, као и њен карактер непосредне одговорности највишем руководиоцу субјекта приватног сектора безбедности.

Недостатак оваквог начина спровођења контроле је што је овај облик контроле исплатив само у великим системима приватне безбедности, као и то што се ове издвојене

⁵¹⁵ Томић Зоран, *op. cit.* стр. 83.

⁵¹⁶ Милосављевић Богољуб, *op. cit.* стр. 442.

⁵¹⁷ Опширније: Pusić Eugen, *Nauka o upravi*, Narodne novine, Zagreb 1989., стр. 148.

организационе јединице временом одвајају од оперативних делатности, те постају саме себи сврха.

3.2.2. Унутрашња неформална средства контроле

Унутрашња неформална средства контроле су облици самоконтроле и интерперсоналне контроле, те контрола од стране синдиката и асоцијација.

3.2.2.1. Самоконтрола

Под појмом самоконтроле се подразумева механизам „усвајања имплицитних или експлицитних норми понашања као саставног дела свесне реакције у одређеним ситуацијама.”⁵¹⁸ Механизам самоконтроле формира се успостављањем система оцењивања, напредовања, одговорности и усвајањем професионалне етике и културе. С тим у вези, степен самоконтроле припадника приватне безбедности зависи од неколико фактора: урођених особина, друштвене средине и културе, начина стицања искуства и врсте искустава која је припадник приватне безбедности стекао.⁵¹⁹

За развој самоконтролних механизма веома битан је утицај формиране скале вредности и ставова у друштву. Наиме, уколико је безбедносна култура у друштву заснована на отворености, иновативним перформансама и професионализму, механизми самоконтроле јачају и спречавају активности других инструмената контроле.

У великим пословним системима - корпорацијама, самоконтрола подразумева да сваки менаџер безбедности у процесу рада сам себе контролише упоређивањем резултата свог рада са резултатима предвиђеним планом и да по потреби интервенише како би све било по плану. То подразумева да је сваки појединац упознат са елементима плана који се односи на њега.

3.2.2.2. Интерперсонална контрола

Интерперсонална контрола је механизам међусобне контроле у заједничкој акцији више унутрашњих радних тимова припадника приватне безбедности.⁵²⁰ Овај облик контроле одређује се и као систем односа група људи које карактеришу заједничке идеје, које се штите деловањем исте групе.

Карактеристике тих заједничких идеја су свест о заједничкој одговорности, солидарисање са последица групе и ставање посебне психологије понашања групе. Тако се стварају посебни програми групне контроле са мерама солидарне одговорности свих чланова групе за пропусте било ког члана групе. На пример, односи у јапанској полицији развијају се на принципу поштовања и послушности млађих према старијим колегама, где се старије колеге сматрају одговорним за поступке млађих.

3.2.2.3. Синдикалне и професионалне асоцијације припадника приватне безбедности

У већини земаља у којима су оформљене синдикалне и професионалне асоцијације припадника приватне безбедности, исте се углавном баве питањима заштите права запосленог особља и питањима социјалног и економског положаја припадника приватне безбедности.

⁵¹⁸ Упореди: Кавран Драгољуб, “Промене у јавној управи“, *Правни живот*, Vol. 47, број 10, Удружење правника Србије, Београд 1998., стр. 9.

⁵¹⁹ Милосављевић Богољуб, *op. cit.* стр. 337.

⁵²⁰ Кавран Драгољуб, *op. cit.* стр. 11.

Струковна контрола/надзор најчешће се организује у оквиру удружења субјеката приватне безбедности у приватном сектору безбедности, било у привредним коморама или независно од њих. Струковно удружење или асоцијација се формира ради обезбеђивања стручности у вршењу обезбеђења и заштите, као и заштите јавног интереса у овој области. Струковни надзор се манифестује приликом издавања одговарајућих сертификата кандидатима за пријем у приватне безбедносне компаније, док је контрола могућа у појединим случајевима употребе силе или случајевима одузимања лиценце за рад привредном друштву.

За разлику од синдикалних и професионалних асоцијација припадника приватне безбедности, професионална удружења припадника приватне безбедности своје активности базирају на пољу професионалне етике, стручног усавршавања кадрова и развоја професионализма у овом сектору. Ова професионална удружења најчешће се оснивају на територијалном принципу и врсти деловања коју пружају. Тако је на подручју САД познато *Америчко друштво за индустријско обезбеђење (АСИС)* које је формирано са циљем стандардизације пословања и унапређења имиџа сектора приватног обезбеђења. У Великој Британији је то Руководеће тело индустрије безбедности (*Security Industry Authority - SIA*) које окупља руководиоце индустрије приватне безбедности и контролише рад овог сектора у поступку издавања дозвола за рад.⁵²¹

У Србији међу привредним друштвима која пружају приватне безбедносне услуге тренутно егзистира синдикат ФТО запослених лица у привредном друштву G4S „Srbija“ као добровољна, аутономна интересна организација запослених у G4S „Srbija“ Security Solutions d.o.o., организована ради заштите интереса запослених у тој компанији.

3.2.3. Спољашња формална средства контроле

У спољашња формална средства контроле могу се сврстати парламентарна контрола, контрола владе и невладиних тела, затим судска контрола и контрола тужилаштва. Формална спољна контрола, односно формални спољни надзор приватног сектора безбедности представља основ обезбеђења поштовања људских права и владавине права и може се поделити у две категорије демократског надзора: парламентарни надзор (надлежна радна тела парламента) и административни надзор (влада, суд, тужилаштва и саветодавна тела и комисије).⁵²²

У реализацији контроле приватног сектора безбедности постоји низ изазова који парламентарни надзор чине компликованим: Најчешћи изазови се тичу комплексности јавних и приватних актера који су ангажовани у мерама безбедности. Наиме, та комплексност отежава парламентарним одборима и комисијама да стекну знање о њиховом постојању и активностима, зато што одбори и комисије најчешће имају ограничен капацитет који се огледа у следећем: прво изазов су сами актери безбедности чије активности прелазе границе овлашћења парламентарних одбора, друго, изазов представља и технолошка комплексност ове области, тако да надзорним телима недостаје специјализовано особље (технички експерти) које би адекватно надгледало поједине актере безбедности. Треће, изазов представља и правна сложеност, која се најчешће огледа у питањима надлежности и одговорности приватних актера. Ово је посебно проблематично у ситуацији где су приватни актери спремни да заобилазе правне прописе. Наиме, многе релевантне операције се одвијају у неразвијеним и нестабилним државама чија је правна регулатива неадекватна или су средства за откривање и извештавање о иностраним активностима на одређеној територији често

⁵²¹ Swanton Bruce, op. cit. pp. 4-6.

⁵²² Према: Born Hans, Leigh Ian, „Democratic Accountability of Intelligence Services“, *Policy Paper No 19*, DCAF, Geneva 2007., pp 6-7.

веома скупа. Четврто, изазове надзора компликује и хетерогеност умешаних актера, будући да јавно-приватна сарадња на пољу безбедности често прелази границе овлашћења парламентарних одбора и комисија и излази изван њиховог мандата. Неретко долази до конфузије у односу на питање ко је, на основу којег закона за шта задужен. Пето, изазове надзора отежава и само схватање мандата, где се често парламентарна тела старају само за јавне актере безбедности, док приватни актери остају изван домета надзора, чак и случајевима директне јавно-приватне сарадње. Шесто, изазове надзора отежава нарушавање веза између налогодавца и извршиоца, када јавно ангажована приватна безбедносна фирма у повереним пословима свој однос базира на асиметричности и смањеној транспарентности. Наиме, јавно ангажована приватна компанија често сама ангажује приватне подуговараче стварајући нејасан ланац одговорности који превазилази могућности и капацитете већине надзорних тела.⁵²³

Ова врста изазова има дубоку димензију у условима када у условима јавно-приватне сарадње долази до повећања броја нових приватних актера који нужно нису обавезани постојећим уговорима или су јавни актери у зависном положају у односу на приватне актере безбедности (на пример, ХР софтверски систем је власник свих линија NMCI – Компјутерска мрежа корпуса ратне морнарице САД, без које морнарица не може да опстане⁵²⁴). Коначно, изазове парламентарног надзора компликују и супростављене обавезе и сукоби интереса, који се појављују у ситуацијама када приватни актери упошљавају бивше високе званичнике, где исти подлежу под утицај (корупција и друго) организација чије би деловање требало да контролишу.

3.2.3.1. Парламентарна контрола

Парламентарна контрола представља мешавину политичких и правних елемената, где су најчешће преовлађујући политички елементи. Политички елементи парламентарне контроле састоје се у испитивању да ли је нека активност обављена у складу са одређеном политичком одлуком или ставовима од стране парламента. Правни елементи парламентарне контроле састоје се у проверавању исправности поступања са становишта правних правила, а у све циљу остварења јавног интереса и кориговања незаконитог поступања припадника приватне безбедности.⁵²⁵ Наиме, контролна функција парламента остварује се кроз деловање скупштинских тела и посланика у правцу остваривања одговорности пред парламентом, обзиром да парламент поседује контролна овлашћења над целином послова државне управе кроз контролу сповођења утврђене политике и примену закона од стране управе.

Постоје два вида парламентарне контроле приватног сектора безбедности. *Први вид* те контроле остварује се кроз законодавна овлашћења парламента, односно утврђивањем садржине овлашћења у поступању припадника приватне безбедности, јер се уставом, законима и подзаконским актима прописују организација и начин функционисања субјеката приватног сектора безбедности. Тиме се смањују могућности самовоље у поступању приватних актера безбедности, премда није могућа директна контрола тог сектора обзиром на вандржавни карактер субјеката приватне безбедности. *Други вид* парламентарне контроле одвија се кроз рад надлежних радних тела парламента, а што се регулише парламентарним Пословником о раду. Одбори разматрају питања из надлежности парламента, предлажу акта и сагледавају стање вођења политике, извршавања закона, других прописа и општих аката од стране Владе.

⁵²³ Ibidem, pp.18-19.

⁵²⁴ Bastick Megan, „The Role of Penal Reform in Security Sector Reform“, op. cit. pp. 18-19.

⁵²⁵ Дапчевић-Марковић Љиљана, op. cit. стр. 225.

Тако у Републици Србији Одбор за безбедност и одбрану Народне скупштине разматра предлоге закона, других прописа и општих аката из области безбедности, док се анкетни одбори и комисије образују за вршење посебних задатака одређених одлуком парламента о њиховом образовању. Анкетни одбори се састављају из реда народних посланика ради сагледавања стања у одређеној области и утврђивања чињеница о појединим појавама и догађајима. Они не могу вршити судске или истражне радње, али имају право да траже од државних органа и од појединих органа податке, исправе и обавештења, као и да узимају изјаве од појединаца који су дужни да тим телима дају истините податке, исправе и обавештења. После обављеног рада Анкетни одбор подноси парламенту извештај са предлогом мера.

У основи демократских друштава лежи право националног парламента да истражује све области државне активности, нарочито оне које се односе на безбедност. Тако, када је у питању јавно-приватна сарадња, парламентарна контрола гарантује легитимност и демократску одговорност, бринући да активности и јавних и приватних актера буду у сврху државних стратешких интереса и да испуњавају постављене стандарде у области заштите људских права и поштовања међународног права, као и стандарде финансијске исправности и транспарентности.

3.2.2.2. Контрола Владе

Обзиром да је Влада је носилац извршне власти и да је одговорна парламенту за обављање послова државне управе, у које спадају и послови безбедности грађана, јавне безбедности и заштите реда и имовине, владин утицај на сектор приватне безбедности остварује се нормативно усмеравајућим овлашћењима. Влада у том смислу доноси подзаконске прописе којима усмерава рад приватне безбедности - уредбе, одлуке, упутства, општа решења и закључке, којима се доприноси примени закона који регулишу област приватне безбедности.⁵²⁶

Влада преко надлежних министарстава спроводи непосредну контролу привредних друштава, односно служби обезбеђења које пружају приватне безбедносне услуге, са централног, регионалног и локалног нивоа власти, а у виду издавања одговарајућих дозвола за рад истих, дозвола за ношење ватреног оружја, инспекцијског надзора услова рада субјеката приватне безбедности и на друге начине.

Контрола приватног сектора безбедности од стране Министарства унутрашњих послова је најделотворнији облик спољне, формално-правне контроле и карактеристична је за већину земаља које имају уређену правну регулативу приватног сектора безбедности. Овај облик контроле се састоји у: утврђивању испуњености услова за почетак рада субјеката приватне безбедности, те утврђивању разлога због којих треба одузети већ издато одобрење. То исто важи и када су у питању дозволе за обављање послова приватне безбедности од стране физичких лица, испуњеност техничких услова за почетак рада субјекта приватне безбедности, законитост употребе овлашћења и примене средстава принуде, испуњеност услова за набављање оружја и муниције, њихово чување и преношење, коришћење легитимације, те вођење прописаних евиденција.

Административни надзор у приватном сектору безбедности генерално карактерише велика варијабилност. На пример, државна служба може да купује *open-source* обавештајне податке од приватне фирме над којом нема никакву контролу и надзор, док с друге стране, државни орган који одговара за стање у затворима контролише све па и најситније детаље пословања приватне фирме.

⁵²⁶ Томић Зоран, *op. cit.* стр. 157.

3.2.3.2. Судска контрола

Судска контрола приватног сектора безбедности реализује се у редовном поступку судских инстанци, приликом утврђивања незаконитости у поступању и примену овлашћења припадника приватне безбедности (постојање штете која је узрокована незаконитим, неправилним, противправним службеним радом). Овај вид контроле приватног сектора безбедности има неколико облика:

- у решавању спора за накнаду штете, проузроковане радом припадника приватне безбедности;
- кроз контролу квалитета рада припадника приватне безбедности,
- у кривичним стварима у којима је постојало тзв. грађанско лишење слободе и обезбеђење доказа од стране припадника приватне безбедности;
- у случајевима кривичне одговорности припадника приватне безбедности у вези са делима која учине током обављања својих послова;
- у случајевима прекршајне одговорности субјеката приватне безбедности и њихових запослених.

3.2.3.3. Контрола тужилаштва

Контролна функција приватног сектора безбедности од стране државног тужилаштва проистиче из његове функције носиоца кривичног гоњења. Државни тужилац има и овлашћење да кривично гони припаднике приватне безбедности који учине кривична дела у вези са њиховом делатношћу и да покреће захтеве за покретање прекршајног поступка, када установи да се у њиховим радњама налазе елементи прекршаја. Обзиром да сходно одредбама Законика о кривичном поступку Републике Србије, државни тужилац поред функције кривичног гоњења може наредити и спровести истрагу, а по његовом захтеву и други органи који спроводе истражне радње морају поступати, на овај начин се проширује контролна функција тужилаштва над приватним сектором.

3.2.3.4. Саветодавна тела

Саветодавна тела се обично образују на локалном нивоу при локалним заједницама, и делују путем давања препорука, предлога и савета, а у циљу остваривања утицаја јавности на безбедност заједнице. Стога ова тела немају контролна овлашћења која би за последицу имала обавезујући карактер. У пракси, она се обично образују као савети за превенцију криминалитета, савети генералне надлежности и слично.

3.2.4. Спољашња неформална средства контроле

Неформална спољна контрола, односно неформални спољни надзор приватног сектора безбедности чини неполитички надзор (јавно мњење, медији и невладин сектор - удружења).⁵²⁷

Неполитички надзор егзистира у облику система жалби, генералних инспекција ad hoc надзора цивилног друштва и медија. У многим државама основана су разна независна тела, попут судских повереника, инспекција, генералних инспектората, којима је омогућен приступ информацијама и особљу ради надгледања различитих аспеката функционисања сектора безбедности. Улога наведених тела је најчешће везана за

⁵²⁷ Born Hans, Leigh Ian, op. cit. стр. 12.

анализирање испуњавања одређених критеријума за оснивање и рад приватних безбедносних компанија, односно за ефикасност, законитост рада, исправност поступања њиховог особља и друго. У неким државама, попут Аустралије, ова тела су овлашћена да одлучују по појединачним жалбама, док су у неким земљама ова тела задужена да извештавају о питањима која се тичу законитости и ефикасности расхода и могућим нерегуларностима.

3.2.4.1. Контрола јавног мњења

Под јавним мњењем, односно јавним мишљењем (*public opinion*), подразумева се скуп приближно истих или сличних мишљења већег броја појединаца или већине становништва о одређеном питању.⁵²⁸ Да би се схватила специфичност односа приватне безбедности и јавног мњења мора се сагледати и израз транспарентност у приватној безбедности, где би тај термин у систему приватне безбедности значио отвореност према друштву и грађанима и постојање контроле од стране јавности.

Јавно мњење, медији и интересне групе као спољашња неформална средства контроле субјеката приватне безбедности разликују се од државе до државе, како по степену заступљености, тако и по домаћају. Највећи утицај спољашњих неформалних средстава контроле у приватном сектору безбедности присутан је у земљама развијене демократије, као и у оним државама у којима формална средства контроле не испуњавају у потпуности своју улогу, па се јавља потреба за већим утицајем спољних неформалних средстава. И обрнуто, тамо где формална средства контроле (спољашња и унутрашња) у потпуности обављају контролу субјеката приватне безбедности, мања је потреба за утицајем спољашњих неформалних средстава контроле.

Однос припадника приватне безбедности и јавности је врло комплексан из неколико разлога: због специфичности поступања припадника приватне безбедности (примена принуде, ограничавање индивидуалних слобода и права у законом утврђеним ситуацијама, примена дискреционих овлашћења), због тога што се основни циљ рада субјеката приватне безбедности не може остварити без подршке и сарадње јавности и због тога што приватни сектор отварањем према јавности доприноси већем поверењу и повећању безбедносне културе грађана.

3.2.4.2. Медијска контрола

Значај масовних медија у стварању слике о стању безбедности и органима који су задужени за њено остваривање је од кључног значаја за демократски развој сваког друштва понаособ. Слобода и независност штампе гарантују се уставима и сматрају се неопходним условом демократског развоја сваке националне државе. Под медијима (од латински *media*-средство) подразумевају се средства за преношење информација (ТВ, интернет, радио, штампа, књиге, плакати), а уколико су ова средства намењена широком кругу корисника онда говоримо о средствима за масовно комуницирање.

Значајно средство масовних комуникација је штампа, која се развијала током XVII и XVIII века, а тек од XIX stoleћа значајније утиче на јавност. Данас се штампани медији посматрају као неизбежно средство информисања грађана, заштите грађанских права и као независни инструмент који контролише законодавну, извршну и судску власт. Сличну улогу имају и друга савремена средства масовних комуникација. Без обзира на то које садржаје приказују, она поседују моћ у друштву која се све више повећава, али често и злоупотребљава (таблоиди). У таквој ситуацији средства масовног

⁵²⁸ Према: *Мала енциклопедија*, Просвета, Београд 1978., стр. 747.

комуницирања остварују и значајан утицај на укупну слику о приватној безбедности, односно на изградњу имиџа служби приватне безбедности.

Неки аутори износе позитивне (заштита грађанских права) као и негативне ефекте (сензационалистичко писање, изношење детаља који ометају истрагу, задирање у приватни живот лица, зато их понекад сврставају у криминогени фактор)⁵²⁹ утицаја средстава масовног комуницирања.

У домену рада и поступања приватних актера безбедности медији се најчешће јављају у улози контролних механизма, где могу битно утицати на даље поступање субјеката приватне безбедности у смислу преиспитивања критикованог рада. Они, међутим, веома често томе приступају сензационалистички и на некритички начин, тежећи првенствено повећању тиража или гледаности.⁵³⁰

3.2.4.3. Контрола невладиног сектора

У литератури се невладин сектор често назива „фантомска четврта власт” (поред законодавства, судства и извршне власти). Иначе, под невладиним сектором се подразумевају различити облици удруживања грађана, разне асоцијације и покрети, трговинске коморе, професионална удружења, организације жена, организације за заштиту људских права, верске и мањинске организације, еколошки покрети и друго.

Невладин сектор своје најзначајније активности остварује у друштвеним системима који негују слободу говора и мишљења, где се та активност најчешће посредно реализује (преко медија, пропагандних средстава, обраћањем јавном мњењу), са циљем придобијања шире јавности. У домену активности приватних актера безбедности, невладин сектор има релативно значајан контролни механизам кроз утицај различитих интересних група.

3.3. *Престанак рада субјеката приватне безбедности*

У Републици Србији је сходно одредбама Закона о приватном обезбеђењу и Закона о детективској делатности, престанак рада субјеката приватне безбедности везан за две ситуације. *Прва ситуација* је везана за поступак надзора испуњености неких прописаних услова на управни начин и доношењем управног акта, на који постоји право жалбе Министарству унутрашњих послова и то уколико након протеча извесног времена (шест месеци) агенција, односно привредно друштво није отпочело са радом у предвиђеном року, и уколико агенција или привредно друштво отпочне са радом а касније се утврди да су подаци на основу којих је дозвола издата лажни. *Друга ситуација* је везана за поступак када сам субјекат приватне безбедности покрене процедуру сопственог престанка рада и то: уколико покрене поступак исписивања из регистра органа где је уписан, којом приликом је обавезан да обавести и органа за полицијске послове и уколико наступи случај смрти предузетника или смрти детектива који је делатност обављао самостално.

3.4. *Позитивно право о контроли субјеката приватне безбедности*

Нови Закон о приватном обезбеђењу и Закон о детективској делатности Републике Србије низом одредби утврђују начине вршења надзора/контроле над радом субјеката приватне безбедности. У питању је *формална, спољашња, правна, редовна, ванредна и вертикална контрола*. Тако је у оба закона утврђено да орган управе

⁵²⁹ Видети: Игњатовић Ђорђе, *Криминологија*, Службени гласник, Београд 2008., стр. 170.

⁵³⁰ Кесић Зоран, *Приватни сектор у контроли криминалитета*, *op. cit.* стр. 58.

надлежан за полицијске послове врши претходну контролу испуњености прописаних услова и издаје лицену за обављање делатности приватног обезбеђења, односно детективске делатности. Такође, надлежни орган на захтев одговорног лица у привредном друштву, односно предузетника, проверава испуњеност услова за обављање послова одговорног лица у привредном друштву, односно предузетника.

Такође, орган управе надлежан за полицијске послове може, као резултат у овом случају накнадне контроле, решењем одузети лиценцу за вршење послова приватног обезбеђења, односно детективске делатности ако се утврди да су подаци на основу којих је дозвола издата лажни и уколико се код лица изменио неки од услова на основу којих је дозвола издата.

Контролна овлашћења полицијских органа постоје и када се ради о набавци, држању, ношењу и употреби ватреног оружја, психофизичкој способности и оспособљености службеника обезбеђења и детектива за руковање оружјем, где надлежни полицијски орган има право проверавања начина чувања и ношења ватреног оружја, као и провере психофизичке способности и едукативне оспособљености истих. Посебно је значајна накнадна контрола примене овлашћења, о чему су одговорно лице у привредном друштву и предузетник дужни да најкасније у року од 48 часа доставе писани звештај надлежном органу о примени овлашћења. У овом случају надлежни орган контролише законитост примене овлашћења и о томе обавештава одговорно лице у привредном друштву. У случају да су средства принуде употребљена на законит начин, изостаје фаза интервенције у контролном процесу, односно утврђивање одговорности лица које је средства принуде употребило.

Такође, значајна су контролна овлашћења полицијских органа да правном лицу и предузетнику, односно службенику обезбеђења и детективу привремено забрани вршење послова приватног обезбеђења, односно детективске делатности, ако се делатност врши без лиценце или овлашћења, без закљученог уговора, без потребних кадровских и техничких услова, односно на нестручан и непрофесионалан начин, који може проузроковати штету за корисника услуге, службеника обезбеђења или треће лице, и ако обавља послове супротно налогу.

Посебан вид контроле субјекта приватне безбедности, остварује се контролом владе, где према одредбама оба закона, министар унутрашњих послова решењем оснива Стручни савет за унапређење приватног обезбеђења и јавно-приватног партнерства, односно за унапређење детективске делатности.

Овлашћено службено лице Министарства унутрашњих послова које у вршењу надзора утврди неправилности примењује мере утврђене прописима о инспекцијском надзору. У вршењу надзора овлашћени полицијски службеници одређују рок за отклањање неправилности у пословању који не може бити дужи од 60 дана, а уколико се у том року неправилности не отклоне, овлашћени полицијски службеник доноси решење о забрани рада, односно обављања послова службеника обезбеђења, односно детективске делатности, које у року од три дана доставља Министарству.

ЧЕТВРТИ ДЕО

КОМПАРАТИВНИ ПРИКАЗ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ У СТРАНИМ ДРЖАВАМА

4.1. Приватна безбедност у англосаксонском законодавству

4.1.1. Велика Британија

У извештају Конфедерације европских служби безбедности (Confederation of European Security Services – CoESS) из 2011. године⁵³¹ дат је свеобухватан преглед услуга приватног обезбеђења у Великој Британији за период од 2006. до почетка 2011. године. Поред општих података о становништву Уједињеног Краљевства (62.008.048), бруто националном доходу (€ 1,956.84 милијарди), односу снаге безбедности/становништво (1/170), односу полиција/популација (1/382), извештај CoESS садржи и податке о тржишту услуга приватног обезбеђења. Тако је наведено да је годишњи обрт индустрије приватне безбедности у 2010. години износио 3,97 милијарди евра,⁵³² уз константне стопе раста тог сектора све до 2009. године⁵³³: 2006 (6,6%), 2007 (5,9%), 2008 (7,4%), те 2009. године (-2,7%).

У 2010. години је у Великој Британији функционисало око 2.500 приватних безбедносних компанија, са 364.586 радника обезбеђења. Од тог броја, око 225.000 је поседовало лиценцу за активно спровођење приватних безбедносних активности. Ниједан припадник приватног обезбеђења није имао дозволу за ношење оружја. У индустрији приватне безбедности за операције транзита новца било је ангажовано око 3.500 блиндираних и специјалних возила.

Џонс и Њубарн истичу да на подручју Велике Британије има око 6.900 фирми за обезбеђење и детективски рад, који имају приближно око 250.000 запослених.⁵³⁴ Према подацима Џорџа и Батона, у Уједињеном Краљевству егзистира следећи број запослених у овом сектору: Служба обезбеђења (security officers) – 140.000, Портирска служба (Door supervisor) – 50.000, Стјуарти (stewards) – 12.000, Приватни истражитељи (Private investigators) – 15.000, и без података за лица која раде на инсталирању и сервисирању техничких средстава, укупно - 217.000.⁵³⁵

Према Џонстону, приватни сектор безбедности у Великој Британији обухвата четири категорије делатности:⁵³⁶

- сектор приватног обезбеђења (делатност приватних компанија за обезбеђење);
- хибридно полицијско деловање (преплитање приватног и јавног деловања);
- полицијско деловање грађана (концепт „полиција у заједници”), и
- аутономно полицијско деловање (деловања грађана у специфичном социјалном окружењу, нпр. активност Ирске републиканске армије у неким заједницама у Северној Ирској).

⁵³¹ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. pp. 134-139.

⁵³² Општи чувари € 2,93 милијарде, транзит новца 1,04 милијарди евра.

⁵³³ Вероватно због почетка светске економске кризе.

⁵³⁴ Видети шире: Jones Trevor, Newburn Tim, *Private Security and Public Policing*, Clarendon Press, Oxford UK, 1998. p. 41.

⁵³⁵ George Bruce, Button Mark, op. cit. pp. 72-76.

⁵³⁶ Опширније: Johnston Les, „Privatisation and the police function: from «newpolice» to «new policing», op. cit. pp. 32-35.

Правни основ приватне безбедности

Велика Британија се сматра колевком система приватне безбедности. То је држава са традиционално веома ограниченом регулативом индустрије приватне безбедности.⁵³⁷ Недостатак законске регулативе је у значајној мери надомештен доношењем *lex specialis Private Security Industry Act* (Закон о индустрији приватне безбедности) од 11.05.2001. године⁵³⁸ и успостављањем новог генералног тела за индустрију приватне безбедности (*SIA-Security Industry Authority*) 2003. године, које је данас надлежно за давање лиценци за рад особљу приватних безбедносних компанија. Закон о индустрији приватне безбедности регулише обезбеђење имовине и лица, транспорта новца и приватних истрага, при чему не дозвољава оружане услуге приватног обезбеђења.⁵³⁹

Ново законодавство у Уједињеном Краљевству покрива све врсте обезбеђења приватне и јавне имовине, живота и тела, транспорта новца, надгледање улаза, саветодавне услуге и приватне истраге⁵⁴⁰.

Први законски оквир за приватне истраге у Британији успостављен је још раније и то Законом о полицији и доказном материјалу из 1984. године, чије одредбе важе како за припаднике државне полиције тако и за приватне истражитеље. Овај правни акт регулише процедуре у вези са прикупљањем доказног материјала, испитивања осумњичених и сведока, снимања и чувања њихових изјава и презентовање доказа суду.⁵⁴¹

Други пропис који на одређени начин уређује односе полиције и приватних безбедносних компанија је Закон о криминалу и нередима из 1998. године који успоставља обавезу формирања партнерства између државне полиције и других агенција у приватном сектору.⁵⁴²

Трећи пропис је Закон о реформи полиције, који даје министру унутрашњих послова као и функционерима *SIA* велику слободу одлучивања у вези са стварањем стандарда и правила у приватном сектору.⁵⁴³

Четврти пропис је *Закон о псима чуварима* из 1975. године којим је регулисана употреба службених паса.

У Великој Британији не постоје посебни прописи који се односе на оснивање, статус и овлашћења организација за обезбеђење, али ни они који би њихову делатност забрањивали. Постоје само ограничења, која су предвиђена британским прописима о јавном реду, јавним скуповима, оружју и др. британским актима.⁵⁴⁴ У тој земљи постоји законска регулатива којом је омогућено образовање тзв. посебних полиција, надлежних само у оквиру поседа одређених јавних корпорација и институција (речна, лучка, железничка и друге полиције). На њих се не односи закон којим је уређена државна полиција, нити подлежу контроли надлежног министарства.⁵⁴⁵ Према томе, заштиту лица и имовине у Уједињеном Краљевству обављају државни и приватни сектор, који су организовани у три организациона облика: полиција коју организује држава, привредна

⁵³⁷ *Private Security Services in Europe – CoESS Facts & Figures 2011*, op. cit. p. 136.

⁵³⁸ Детаљније: *The Private Security Industry Act*, <http://www.thesia.org.uk/legislation/the-act.asp>.

⁵³⁹ *Private Security Services in Europe – CoESS Facts & Figures 2011*, op. cit. p. 138

⁵⁴⁰ Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, op. cit. p. 25.

⁵⁴¹ Button Mark, *Private policing*, op. cit. p. 118.

⁵⁴² Jones Trevor, Newburn Tim, op. cit. p. 65.

⁵⁴³ Button Mark, op. cit. pp. 102-103.

⁵⁴⁴ Шире видети на: *La participation de la securite privee a la securite generale en Europe*, Institut National des Hautes Etudes de Securite (INHES), Paris, 2008.

⁵⁴⁵ Детаљније: Kinsey Christopher, "Examining the Organisational Structure of UK Private Security Companies", *Defence Studies*, Vol. 5, No.2 Taylor & Francis, London 2005., pp. 188–212.

предузећа која pruжају услуге обезбеђења лица и имовине, и тзв. хибридне организације које су полудржавне и полуприватне.⁵⁴⁶

Однос полиције и приватног сектора безбедности у Уједињеном Краљевству карактерише следеће: 1) порицање од стране припадника јавне полиције легитимности приватних безбедносних компанија, 2) шкрто признање постојања приватног сектора безбедности од стране јавне полиције, 3) конкуренција, па и отворено неријатељство, обзиром да раст приватног сектора безбедности представља реалну претњу традиционалном монополу јавне полиције, 4) залагања од стране полиције за што више контроле приватног сектора, 5) активно партнерство, које се манифестује кроз директно учествовање приватних актера са јавним актерима безбедности, и 6) равноправно партнерство, које још увек није постигнуто.⁵⁴⁷

Треба имати у виду да у Великој Британији традиционално функционише децентрализован полицијски систем, у коме различити нивои локалне власти успостављавају своје специфичне полицијске службе. Један од примера за то је „Бирмингенска локална полиција“, која има 20 припадника и надлежност да надгледа локално тржиште, паркове и спровођење локалних прописа. Међутим, припадници ове полиције нису полицајци у правом смислу те речи. Карактеристичне су и активности „Паркинг полиције“, која у својим редовима има различите категорије полицајаца - од редовних позорника до главног инспектора. Припадници ове полиције пролазе исту основну обуку као и јавна полиција. Та полиција се формира не само на локалном нивоу већ и као „Краљевска парковска полиција“. У оваквом систему, заступљене су и различите приватне полицијске организације као што су, на пример, „Специјална транспортна полиција“, или „Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals“ (RSPCA) - превентивна добротворна организација, чија је функција да делује као јавна полиција у заштити и доказивању злочина против животиња, с правом гоњења извршиоца оваквих дела. Припадници RSPCA пролазе интензивну обуку, укључујући 23 недеље едукације о прописима и правним питањима везаним за ветерину. У приватне полицијске организације спада и једно од најважнијих оперативних тела за заштиту и безбедност нуклеарних постројења у Уједињеном Краљевству - United Kingdom Atomic Energy Authority Constabulary (UKAEA), које запошљава преко 500 полицајаца. Службеници UKAEA носе оружје и имају полицијска овлашћења у радијусу од 15 миља од нуклеарног постројења. Припадници ових полицијских снага завршавају 12-недељни курс и запошљавају се на двогодишњи пробни период.

Иначе, у Великој Британији локална власт најчешће користи приватне полицијске организације за улично патролирање, о чему се увек закључује уговор. Такве „суседске локалне полиције“, односно чувари обично делују на једном подручју спроводећи активности патролирања, заштите животне средине и развоја заједнице. Међутим, у овој земљи се све чешће могу чути и критички тонови, везани за одговорност и постојање стварне контроле над овим телима/полицијским организацијама.⁵⁴⁸

Радни услови у приватном сектору безбедности су одређени општим националним законодавством о запослењу. Не постоје национални колективни споразуми у сектору, мада су неки већи послодавци приватних безбедносних компанија успоставили индивидуалне колективне споразуме. Законодавство о заштити запослених одређено је Законом о радним односима из 1996. године.⁵⁴⁹ Период за квалификацију је

⁵⁴⁶ *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union- Final Report*, op. cit. p. 64.

⁵⁴⁷ Button Mark, op. cit. p. 76.

⁵⁴⁸ *Ibidem*, pp. 62-63.

⁵⁴⁹ Упореди: *Panoramic Overview of Security Industry in the 25 Member States of the European Union*, CoESS/UNI-Europa, Wemmel BL 2004., p. 39.

једна година. Према Регулативи о запосленима на одређено из 2000. године, запослени на одређено време имају исти третман као и стално запослени. Исто се односи и на запослене под уговором. Постојећи закон забрањује дискриминацију по свим основама.⁵⁵⁰

Дозволе за рад приватних безбедносних компанија

Издавање дозвола за приватне безбедносне компаније у Великој Британији није обавеза која проистиче из закона. Лиценцирање за припаднике приватног обезбеђења такође није обавезно по закону. Закон о индустрији приватне безбедности из 2001. године, не садржи захтев да саме компаније имају лиценцу за рад, иако сви запослени (било оперативно особље или менаџери) треба да имају лиценцу, издату од стране посебно успостављеног тела односно институције само за ову намену при SIA. Лиценце се издају на период од три године, при чему се плаћа новчана накнада од € 293.86. Лиценце финансира сам радник обезбеђења или компанија или корисник безбедносних услуга. У односу на менаџере и власнике компанија, провере за лиценце обухватају преглед регистара компаније о банкротима и квалификованим условима за директоре, као и провере кривичних досијеа. Надокнада за лиценце је 190 фунти⁵⁵¹. Приликом подношења захтева за издавање дозволе приватног стражара/чувара, закон захтева да се релаизује и рутинска / безбедносна провера, кроз казнену евиденцију.

Пружање услуга приватне безбедности је легално само уз лиценцу. Максималан број радних сати у индустрији приватне безбедности, у складу са колективним уговором о раду је максимално 48 сати недељно, док према националним законодавству износи максимално 13 сати дневно и 78 сати недељно.⁵⁵² Месечна почетна плата лиценцираног особља, за пуно радно време и за обављање основних задатака, укључујући прековремени рад, рад викендом, ноћни рад и/или друге накнаде, износи бруто € 2,181.51, а нето € 1,739.19. Просечна месечна зарада свих запослених, укључујући прековремени рад, викенд, ноћни рад и/или друге накнаде је бруто € 2,293.33, а нето € 1,823.53. Виши менаџери у приватној индустрији безбедности нису покривени овом регулативом. Према Закону о минималном доходу из 1998. године, радници у овом сектору имају право на минималну плату, која се редовно преиспитује. Млађи запослени, испод 21 године, добијају нижу плату од минималне. Сви запослени имају право на најмање четири недеље плаћеног одсуства годишње. Запослени који поседују јавне просторије имају право на "разумно" време одсуства.

Услови за власнике компанија и запослене у компанијама

Ради добијања лиценце за рад, целокупно оперативно особље мора да прође провере кривичне прошлости од стране SIA⁵⁵³ или локалних власти. И у овом случају лиценце важе три године, и плаћа се надокнада. У пракси у већини случајева компанија плаћа ове трошкове, али то није одређено законом. Свако пружање услуга обезбеђења без лиценце је нелегално.⁵⁵⁴

⁵⁵⁰ Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, op. cit. p. 46.

⁵⁵¹ *Panoramic Overview of Security Industry in the 25 Member States of the European Union*, op. cit. p. 21.

⁵⁵² *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union*, op. cit. p. 74.

⁵⁵³ О SIA детаљније: „Who will need a license?“ (<http://www.the-sia.org/uk/licenses/who-will-need.asp>)

⁵⁵⁴ *Private Security Services in Europe – CoESS Facts & Figures 2011*, op. cit. p. 138.

Обука

Према Закону, обука је добровољна, осим уколико компаније не желе да утврде одређене стандарде квалитета као што је ISO 9000. Добровољна обука тренутно се пружа унутар компанија и од стране Организације за обуку у индустрији безбедности (SITO), која такође утврђује садржај обуке. Тренинг припадника обезбеђења траје 30 сати, а састоји се од 22 сата теоријске обуке и осам сати практичног тренинга.

Не постоје посебна правила која се односе на изглед униформе. Ношење униформе је обавезно за време обавља посла као и видљиво ношење идентификационих картица. Законом нису дозвољене оружане услуге приватног обезбеђења. Основна обука чувара је обавезна и износи 20 сати. Обука се обавља у компанији или код другог провајдера безбедносних услуга, док обавезна специјализована обука не постоји за безбедносне менаџере.

Специјализована обука предвиђена је за следеће делатности приватног обезбеђења а реализује се у компанијама заједно са одговарајућим високошколским установама: чувар улаза (трајање 30 сати), обезбеђење/лична заштита (трајање 145,5 сати), услуге транзита вредности, укључујући руковање готовином (трајање 21 сат) и даљински надзор (трајање 27 сати).⁵⁵⁵

Употреба средстава принуде

Приликом спровођења својих дужности на приватном поседу припадници приватних безбедносних компанија, имају одређена права која зависно од околности, укључују право на преглед лица и ствари, право ограниченог приступа, право забране приступа и право удаљавања непозваних лица са поседа.

Употреба службених паса дефинисана је Законом о псима чуварима из 1975. године. Иначе, службени пси се користе у следећим сегментима приватне индустрије безбедности: комерцијално физичко обезбеђење, куће са особљем за безбедност, обезбеђивање аеродрома, поморска безбедност, урбана безбедност (станице метроа/воза, градске патроле помоћна полиција итд.). Коњи се такође по закону могу користити за пружање приватног обезбеђења,⁵⁵⁶ док су поседовање и употреба ватреног оружја забрањени, што је у складу са традицијом, историјским и културним наслеђем.

Законом о полицији и доказном материјалу регулисана је употреба средстава принуде и овлашћења од стране полиције и припадника приватног обезбеђења кроз пет нивоа: 1) давање упозорења; 2) издавање усменог наређења; 3) употреба физичке снаге или службене палице; 4) употреба хемијских средстава и 5) употреба ватреног оружја. Наведеним законом је посебно предвиђено да припадници полиције имају право да примене овлашћења и средства принуде свих пет нивоа, док припадници сектора приватне безбедности у оквиру прва три нивоа, док је употреба хемијских средстава и ватреног оружја дозвољена само приликом обезбеђења транспорта вредности.⁵⁵⁷

Генерално, припадници приватног обезбеђења у Великој Британији, поред тога што могу вршити ограничен преглед лица и ствари и одузимати предмете, немају посебна овлашћења у односу на она која имају као грађани. Приватно обезбеђење има иста овлашћења као и сваки други грађанин, што значи да они ни не смеју да врше претрес и одузимање имовине.

⁵⁵⁵ Ibidem, p. 136.

⁵⁵⁶ *Private Security Services in Europe – CoESS Facts & Figures 2011*, op. cit. p. 136.

⁵⁵⁷ У приватном сектору безбедности у Великој Британији, припадници обезбеђења део ухваћених извршилаца престапа предају полицији, а део директно предају надлежном суду. Button Mark, George Bruce, op. cit. pp. 55–66.

Удружења и синдикати

У Уједињеном Краљевству не постоје секторски обавезујући колективни споразуми индустрије приватне безбедности. Овај сектор безбедности синдикално организовање остварује преко синдиката, где компаније за приватно обезбеђење усклађују своје интересе на нивоу професионалних удружења BSIA, IPSA, ABI и SITO (Security Industry Training Organisation), који је део BSIA, као и JSIC (Joint Security Industry Council), те мањим делом на нивоу самог приватног сектора безбедности при SIA.

Највеће професионално удружење је Друштво британске безбедносне индустрије (British Security Industries Association-BSIA), које је члан Конфедерације европских услуга обезбеђења (CoESS), као кровног удружења на нивоу Европске уније.⁵⁵⁸ Приликом учлањења у Друштво, компаније/организације су дужне да пруже податке о двогодишњем пословању, картотеку запослених у протеклих 20 година и опис делатности, са подацима о контролним центрима, надзорницима, телохранитељима, чуварима и друго. Компаније које су чланови BSIA морају се уједно регистровати и на нивоу Националног безбедносног инспектората (NSI) или на нивоу аудиторског сервиса УК (UKAS). NSI је успостављен 2001. године спајањем инспектората безбедносне индустрије (ISI) и Националног савета за одобрење система обезбеђења (NACOSS). Следеће друштво је, Међународно професионално друштво за обезбеђење (International Professional Security Association-IPSA). За разлику од претходног које заговара самоконтролу, Међународно друштво се залаже за лиценце које би додељивала влада. По свом установљењу 1958., Друштво је издало Етички кодекс. За своје чланове IPSA организује курсеве, а у Институт друштва, основан 1968. године, могу се учланити они чланови који после годину дана чластва положе испит и покажу утврђени стандард знања и оспособљености. Испит захтева знања из превенције криминалитета, заштите од пожара, познавања алармних система и другог. У друга друштва удружују се службе и стручњаци за касе и алармне системе. Од 1970. године у Уједињеном Краљевству постоје две асоцијације приватних истражитеља - Друштво британских детектива (Association of British Investigators-ABI), које BSIA не признаје као део своје делатности зато што се детективи не баве превенцијом криминала већ поступају после деликта, као и Институт професионалних истражитеља Institute of Professional Investigators (IPI).⁵⁵⁹

Постоје примедбе да SIA има превелика овлашћења и да њено повезивање са Асоцијацијом британске индустрије за обезбеђење – BSIA отвара широк простор за злоупотребе и манипулације у приватном сектору безбедности.⁵⁶⁰

Контрола и надзор рада приватних безбедносних компанија

Услед недостатка законских одредби, сектор приватне безбедности у Великој Британији врши контролу рада компанија за обезбеђење преко својих професионалних удружења. Највећи удео у тој контроли има Друштво британске безбедносне индустрије BSIA (British Security Industry Association - Британско удружење у индустрији безбедности), које је уједно спровело и саморегулативу сектора. Ово друштво за своје

⁵⁵⁸ Видети: *The socio-economic added value of private security services in Europe*, CoESS General Secretariat, Wemmel, BL 2013., p. 17.

⁵⁵⁹ За чланство у оба удружења неопходно је академско образовање. Обе асоцијације имају своје етичке кодексе чије кршење повлачи покретње дисциплинског поступка. Процењује се да оба удружења окупују око 600 чланова, од укупно 15,000 детектива у Уједињеном Краљевству.

⁵⁶⁰ Button Mark, op. cit. p. 37.

чланове спроводи надзор два до три пута у току године и ако утврди одређене неправилности оставља рок од три месеца у којем морају да се отклоне. Уколико компанија не отклони недостатке у остављеном року, у име BSIA делује дисциплинска комисија која јој изриче опомену, казну или чак и искључење из Друштва, у зависности од тежине утврђених пропуста. BSIA има 12 секција (према врсти услуга које се пружају), а око 600 компанија су чланице овог удружења. Такође, значајан удео у контроли овог сектора имају и Међународно професионално друштво за обезбеђење (IPSA) и Друштво британских детектива (ABI).

На компаније и запослене у приватном сектору безбедности Уједињеног Краљевства се могу примењивати казне почев од упозорења, одузимања дозволе, све до кривичних санкција. Санкције власти према незаконитом пословању приватних безбедносних компанија се спроводе преко SIA, и укључују: писмена упозорења, преиспитивање лиценце у року од 21 дан, прослеђивање пријава судовима надлежним за кривична дела. Казна изречена за поједина незаконита дела може бити затвор до шест месеци и/или новчана казна преко 5000 фунти. Кривични поступак се може спровести и у Краљевском суду, где се могу изрећи и строжије казне (до пет година затвора).⁵⁶¹ Иначе, приватне безбедносне компаније дужне су да надлежном телу SIA подносе годишње извештаје о раду, а имају и обавезу чувања дневних извештаја о раду.⁵⁶²

4.1.2. Сједињене Америчке Државе

Зачетником индустрије приватне безбедности у Сједињеним Америчким Државама сматра се Алан Пинкертон (1819. - 1884.), оснивач прве и најпознатије приватне детективске агенције у тој земљи (The Pinkerton National Detective Agency), која је започела са радом 1850. године у Чикагу. У време таласа насељавања и економске експанзије западног дела северноамеричког континента, праћеног и енормним растом најразноврснијих облика угрожавања имовине, Пинкертонова агенција је одиграла значајну улогу у организовању система физичке заштите вредносних транспорта на железници и у откривању и лишавању слободе неких од најпознатијих криминалаца тога доба.⁵⁶³

Крајем XIX и почетком XX века, у многим државама САД нагло се развијала индустрија која је имала потребе за угљем, гвожђем и челиком. То је било посебно изражено у руралним областима где државна контрола и надзор нису били успостављени на одговарајућем нивоу. То је код челника корпорација изазивало страх од угрожености целокупне имовине, што је условило потребе за приватним обезбеђењем као додатном облику заштите. Такође, за обезбеђење тзв. „компанијских насеља“ у којима су биле и банке и други објекти у власништву компанија, власници корпорација су били принуђени да организују сопствене приватне службе обезбеђења. Тако су на самом почетку XX века у тим службама су радили и приватни истражитељи који су били задужени за унутрашњу безбедност корпорација (спречавање саботажа, шпијунаже, радничких бунтова и друго).⁵⁶⁴

У том смислу, могу се разликовати три фазе у деловању приватних истражитеља у тим компанијама. У првом периоду, који је трајао од 1855. године до Првог светског рата, ангажовање приватних истражитеља у контроли запослених у корпорацијама, било је готово једино подручје њихових активности. Другу фазу – од завршетка Првог

⁵⁶¹ Видети: Димитријевић Иван (ур.), *Упоредни приказ законодавства индустрије приватне безбедности у Европској унији*, Клуб студената Факултета безбедности, Београд 2006, стр. 25.

⁵⁶² Према: <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2011/810/contents/made>.

⁵⁶³ Becker M. Theodore, op. cit. pp. 439-443.

⁵⁶⁴ Morn Frank, op. cit. pp. 188-190.

светског рата до Велике кризе 1929. године одликовало је заједничко деловање Федералног истражног бироа (Federal Bureau of Investigation - FBI) и приватних детективских агенција у спречавању организовања синдиката. Трећи период – од завршетка економске кризе до краја Другог светског рата, карактерисао је прелазак највећег дела послова везаних за дисциплину на раду из приватних детективских агенција на представнике великих индустријских синдиката.⁵⁶⁵

Разлози појаве приватних безбедносних компанија у САД су свест грађана о немогућности редовних полицијских јединица да заштите грађане од свих видова криминала и нагли пораст криминала. Овај тренд се наставља и данас. У тој ситуацији ако нема стварног ефекта на смањење криминала, грађани изражавају спремност на развој сопствених локалних решења безбедности у виду „грађанских патрола“ и других сличних програма заштите.

У Сједињеним Америчким Државама је број запослених у приватном сектору безбедности још 1980. године превазишао укупан број полицајаца, а 1996. године је достигао цифру од 1,5 милиона припадника. Од тог броја је 1980. године било 45.000 приватних детектива, да би 1997. године тај број нарастао на 70.000 приватних истражитеља и преко 26.000 детективских компанија (обе категорије приватних детектива бројније су од ФБИ агената).⁵⁶⁶ Наведени подаци указују да је од свих држава света индустрија приватне безбедности далеко најразвијенија у САД, што не изненађује ако се има у виду да је реч о индустријски најразвијенијој земљи уопште, у којој приватна безбедност има дугу традицију, законско и уставно утемељење. У америчком друштву, које карактерише страх од злочина, у полицији и приватном сектору безбедности је ангажовано 1,6% свих запослених Америкаца, што је двоструко већи проценат у поређењу са стањем из 1970. године.⁵⁶⁷ Карактеристичан је и податак да је у периоду од 1980. до 2010. године укупан број запосленог особља у индустрији приватне безбедности повећан за око 80%.⁵⁶⁸ Годишњи приход приватних безбедносних компанија у САД је у сталном порасту, а према проценама за 2010. годину приход од услуга приватног обезбеђења се кретао у распону од \$ 19 милијарди до \$ 34 милијарди.⁵⁶⁹

Преломни тренутак у даљем процесу приватизације безбедности у Сједињеним Америчким Државама представљали су терористички напади на Њујорк и Вашингтон 11. септембра 2001. године. Након тог догађаја, одбачени су претходни противтерористички приступи и објављено ангажовање САД у „глобалном рату против тероризма“, чиме су покренуте операције „Enduring Freedom“ 2001. године у Авганистану и Iraq Freedom 2003. године у Ираку.⁵⁷⁰ У тој ситуацији дошло је и до експанзије ангажовања индустрије приватне безбедности, која данас контролише и штити више од 85% критичне инфраструктуре САД.⁵⁷¹

Тако је Конгрес САД 2002. године донео следеће закључке у вези са функционисањем приватних безбедносних компанија у тој земљи: 1) евидентан је раст приватних безбедносних компанија у САД; 2) приватне безбедносне компаније функционишу као допуна државним полицијским органима, а не као њихова замена; 3)

⁵⁶⁵ Детаљније: Weiss P. Robert, „Private detective agencies and labour discipline in the United States, 1855-1946“, *The Historical Journal*, Vol. 29, No. 1, Cambridge University Press, Cambridge UK 1986., pp. 95-104.

⁵⁶⁶ Видети: Sklansky A. David, op. cit. p. 17.

⁵⁶⁷ Опширније: South Nigel, op. cit. pp. 219-231.

⁵⁶⁸ Видети: Strom Kevin, Berzofsky Marcus, Shook-Sa Bonnie, Barrick Kelle, Crystal Daye, Horstmann Nicole, Kinsey Susan, op. cit. p. 20.

⁵⁶⁹ Ibidem, p. 45.

⁵⁷⁰ Carafano J. James, op. cit. p. 66.

⁵⁷¹ Strom Kevin, Berzofsky Marcus, Shook-Sa Bonnie, Barrick Kelle, Crystal Daye, Horstmann Nicole, Kinsey Susan, op. cit. p. 34.

приватне безбедносне компаније кроз различите облике деловања пружају услуге заштите у банкама, болницама, производним објектима; ангажују се у обезбеђењу аеродрома и на заштити постројења и уређаја високе технологије у корпорацијама, нуклеарним електранама, рафинеријама нафте и гаса; обезбеђењу комуникацијских објеката, јавних зграда, школа, стамбених објеката и другог; 4) претња од терористичких напада захтева сарадњу између јавног и приватног сектора безбедности; 5) тренд раста приватних безбедносних компанија се појачава; 6) америчка јавност заслужује квалификоване и осопособљене припаднике приватних безбедносних компанија; 7) особље приватних безбедносних компанија мора бити детаљно проверено, 8) стандарди рада приватних безбедносних компанија су од суштинског значаја за избор, обуку и надзор компанија; 9) више од половине информација о криминалу долази од индустрије приватне безбедности.⁵⁷²

Данас, савремена индустрија приватне безбедности је једна од кључних компоненти безбедности и сигурности у Сједињеним Америчким Државама. Приватна безбедност у САД представља профитно оријентисану индустрију која обезбеђује особље, опрему и процедуре за спречавање губитака изазваних људском грешком, природним катастрофама, несрећама или кривичним поступцима. Приватна безбедност у САД задовољава потребе појединаца, компанија, институција и организација које захтевају већу заштиту него што им пружа јавна полиција.⁵⁷³ Америчке пословне компаније се такође ослањају на широк спектар функција приватне безбедности - од заштите запослених и имовине, спровођења истрага, извођења провера, пружања сигурности информационој технологији, као за и многе друге функције.⁵⁷⁴ Неке корпорације за ове послове ангажују своје сопствено обезбеђење, док друге компаније склапају уговор са безбедносним фирмама за ове услуге или користе комбинацију услуга, од сопственог особља и ангажоване приватне безбедносне фирме.⁵⁷⁵

За индустрију приватне безбедности САД карактеристична је велика разуђеност услуга које пружају америчке приватне безбедносне и војне компаније: приватне полицијске патроле, приватни детективи и истражитељи, лични чувари, наоружани чувари објеката, наоружани курири, консултанти, уговорне услуге, управљање ризиком, алармне услуге, спречавање губитака од удеса, ванредних ситуација и природних катастрофа, безбедност и здравље на раду, медицинске ванредне ситуације, спречавање сајбер и имовинског криминала, безбедносне мере против претњи, проблеми дроге на радном месту и школи, насиље на радном месту, индикатори и мере за спречавање тероризма, обезбеђење производних процеса, аеродромска и авио безбедност, обезбеђење транспорта робе и пошиљки у посебно блиндираним возилима, услуге управљања затворима или спровођења затвореника и друго.⁵⁷⁶

Приватне безбедносне компаније у САД су присутне скоро у сваком сегменту друштва и у основи оне остварују три различите функције: *физичко обезбеђење* (заштита лица и имовине), *безбедност информација* (контраобавештајно деловање, заштита осетљивих информација и ограничење приступа) и *безбедност лица* (заштита лица било директним средствима кроз активности телохтанитења, или путем информација и прописа и безбедносних процедура). Иначе, све наведене три функције међусобно се преклапају уз коришћење најсавременије технологије.⁵⁷⁷ Индустрија приватне

⁵⁷² Nemeth P. Charles, op. cit. p. 49.

⁵⁷³ Hess M. Kären, op. cit. p. 3.

⁵⁷⁴ Strom Kevin, Berzofsky Marcus, Shook-Sa Bonnie, Barrick Kelle, Crystal Daye, Horstmann Nicole, Kinsey Susan, op. cit. p. 6.

⁵⁷⁵ Ibidem, p. 7.

⁵⁷⁶ Hess M. Kären, op. cit. pp. 4-9.

⁵⁷⁷ Furst J. Alexander, op. cit. p. 26.

безбедности у овој земљи своје активности најчешће базира на превенцији криминала кроз концепт „дизајн животне средине“, физичкој контроли (ради смањења ризика од губитка, онемогућавања и одвраћања од неовлашћеног приступа и откривања претњи), коришћењу сигурносне опреме, алармних система, спољног и унутрашњег физичког обезбеђења, као и помоћним услугама својим клијентима.⁵⁷⁸

У Сједињеним Америчким Државама је 2008. године око 45.500 *приватних детектива и истражитеља* било ангажовано од стране приватних детективских агенција, државне и локалне самоуправе, ланаца маркета, финансијских институција и осигуравајућих агенција. Приватни истражитељи су најчешће ангажовани да прикупљају информације путем посматрања и интервјуа у случајевима решавања несталих лица, медицинских злоупотреба, брачног проблема, разних облика превара, стања одређених производа и другог.⁵⁷⁹

Чуварски послови представљају скоро половину безбедносних услуга које пружају приватне безбедносне компаније у Сједињеним Америчким Државама. Процењује се да у тој земљи између 11.000 и 15.000 приватних безбедносних компанија запошљава више од милион стражара. Они се ангажују у различитим секторима за послове заштите људи и имовине (нпр. критична инфраструктура, привредни, државни и стамбени објекти и комплекси), а све више се користе за заштиту америчких војних база широм света. Унутар граница САД најчешће се запошљавају припадници чуварских служби за личну заштиту менаџера корпорација. Њима се често пружа 24-часовна заштита, укључујући пратњу и обезбеђење током путовања.⁵⁸⁰

Услуге везане за *алармне системе* најчешће се користе у малопродајним и стамбеним објектима, као и у производњи роба. Оне укључују коришћење сензора за откривање упада, те пренос сигнала у просторијама или на удаљеној локацији. С тим у вези, у САД постоје централне станице које раде 24 сата дневно. Из њих могу да се прате различити аларма, а да се затим обавештавају одговарајуће особе и установе, укључујући и полицију, ватрогасне и хитне медицинске тимове.⁵⁸¹

У САД функционише и око 150 приватних фирми које пружају услуге *специјалног транспорта* (блиндирана возила и наоружана пратања). Услуге ових фирми су најчешће везане за заштиту транспорта и испоруку новца, хартија од вредности, обвезница, злата, сребра и осталих племенитих метала, кредитних картица, накита и других вредних предмета и ствари. Ове активности такође могу обухватити и бројање, сортирање и паковање или пражњење валуте из банкомата. Обављање наведених услуга носи са собом висок ризик због опасности које прате транспорт вредности - од потенцијалних крађа и пљачки до терористичких угрожавања.⁵⁸² С тим у вези, на нивоу приватног сектора, већина пословних компанија у циљу обезбеђења високог степена сигурности товара предузима следеће кораке: 1) расподела задужења - одређивање особе која ће се лично бавити безбедношћу товара; 2) интеграција - обавеза да безбедносни програм буде потпуно интегрисан у пословно планирање компаније; 3) безбедносна процена - кључни фактор информисаности компаније о способности муштерија и добављача да испуне захтеве обезбеђења ланца транспорта; 4) провера запослених - прелиминарна (реализује је специјализована фирма, а односи се на период уназад од

⁵⁷⁸ Hess M. Kären, op. cit. p. 178.

⁵⁷⁹ Dempsey S. John, Forst Linda, op. cit. pp. 62-63.

⁵⁸⁰ Упореди: La Vigne G. Nancy, Hetrick S. Samantha, Palmer Tobi, *Planning for Change: Security Managers' Perspectives on Future Demographic, Crime, and Technology Trends*, The Urban Institute, Washington DC, 2008.,

pp. 15-16.

⁵⁸¹ Детаљније: Cunningham C. William, Taylor H. Todd, *Private Security and Police in America: The Hallcrest Report I*, Butterworth-Heinemann, Boston MA 1985., pp. 62-63.

⁵⁸² Ibidem, p. 66.

седам година) и секундарна (реализује је пословни тим компаније и фокусира се на апликантова претходна места пребивалишта); 5) успостављање везе - кроз изградњу веза са владиним агенцијама за спровођење закона и индустријским професионалним групама и удружењима које учествују у владиним програмима заштите транспорта робе; б) употреба технологије - коришћењем различитих комуникационих технологија (индивидуални софистицирани центар за праћење товара, радио-фреквентна идентификација – RFID, глобални позициони систем – GPS).

На државном нивоу је донет низ програма заштите робе у транспорту, а односе на добровољно прихватање или неприхватање од стране пословних компанија. Међу њима су најзначајнији:

- Програм „С-РАТ“ (Царинско-трговачко партнерство САД против тероризма), који омогућава убрзани царински поступак за робу компаније која је сагласна са њим. Од компанија које у њему учествују захтева се задовољавање основних безбедносних процедура и спровођење одговарајућих провера, укључујући обавезу увозника да врше безбедносне анализе свих аспеката свог пословања;
- Програм Царине САД „Container Security Initiative – CSI (Иницијатива за обезбеђење транспортних контејнера) покренут 2002. године, који обухвата сарадњу са страним лукама ради откривања и инспекције високоризичних транспортних контејнера пре њихове испоруке на територију Сједињених Америчких Држава. Суштина програма је давање савета и упутстава страним лукама коришћењу технолошких решења скенирања контејнера и развијања контејнере отпорних на покушаје модификовања садржаја (tamper resistant);
- Програм „Асоцијације терминала за промет транспортних контејнера из Хонг Конга“, у оквиру којег се на пристаништима сваки контејнер скенира рендгенским зрацима, мери му се радиоактивност и снима се камерама за визуелно препознавање, које региструју његов серијски број;
- Програм „Safe Commerce“ (слободна трговина), чији је циљ проучавање безбедности транспортних контејера и мапирања рањивих тачака приликом њиховог кретања кроз интернационални транспортни ланац.⁵⁸³

Када су у питању услуге у области *управљања казнено-поправним установама* или *спровођења затвореника*, приватне безбедносне компаније у Сједињеним Америчким Државама склапају две врсте уговора:

- 1) преузимање управљања државним затвором, или
- 2) обезбеђивање смештаја за затворенике (у држави и ван државе) у приватним казнено-поправним установама.

С тим у вези, треба имати у виду да државне власти, у настојању да уштеде буџетска средства и ублаже акутну пренасељеност затворских капацитета, све чешће прихватају „outsourcing“ услуге приватних компанија. Тако је у 2008. години више од 8% свих затвореника у САД (7% на државним и 16% на федералном нивоу) издржавало казне у приватним затворима.⁵⁸⁴

У послове које обављају приватне безбедносне компаније спадају и услуге *интеграције система и менаџмента*. У овом контексту, циљ интеграције система је да споји постојеће системе (нпр. видео надзор, контрола приступа, детекција упада) преко компјутерског процеса, тако да се подаци једном добијени чувају у централној локацији. Један интегрисани систем може да обухвати више функција, као што су безбедност информација, физичко обезбеђење, противпожарна безбедност и друго.⁵⁸⁵ Услуге *безбедности информационих технологија* обухватају примену процедура како би се

⁵⁸³ Опширније: <http://www.dhs.gov/about>.

⁵⁸⁴ Gilroy C. Leonard, Summers B. Adam, Randazzo Anthony, Harris Kenny, op. cit. pp. 15-16.

⁵⁸⁵ Dempsey S. John, Forst Linda, op. cit. pp. 62-63.

заштитиле корпоративне информације од неовлашћеног приступа, модификације, уништавања или откривања, случајно или намерно.⁵⁸⁶

Услуге приватних фирми на подручју *безбедносног консалтинга* обухватају различите области, укључујући инжењеринг, безбедност менаџмента, управљање кризама и компјутерску безбедност. Консалтинг може обухватити и пројектовање сигурносних система, развој спецификације за технолошке и физичке мере безбедности, спровођење безбедносне обуке, коришћење полиграфа као и пружање стручних савета о превенцији губитака и управљање ризиком.⁵⁸⁷

Посебно подручје представљају услуге везане за тзв. „*скрининг методе*“ – полиграф, психолошки стрес испит, безбедносне провере које се врше ради заштите послодавца од евентуалних штета код немарних запошљавања или када то закони захтевају. У вршењу услуга провера, послодавци могу да траже кредитну историју, податке из кривичних евиденција, сексуалну преступничку регистрованост, податке о образовању, личне референце и друго.⁵⁸⁸

Најзад, посебан значај имају услуге приватних безбедносних компанија у области *заштите критичне инфраструктуре*. Иначе, сам појам „критичне инфраструктуре“ у Сједињеним Америчким Државама обухвата она добра, системе и мреже, било материјалне или нематеријалне (физичке или виртуелне) који су од толиког значаја за САД да би њихово онеспособљавање или уништење угрозило систем националне безбедности, економску безбедност земље, јавно здравље и општу сигурност, односно било који од тих система појединачно или комбиновано. У том смислу, критичну инфраструктуру чине јавне и приватне институције у секторима пољопривреде, прехране, воде, здравства, хитних служби, владе, одбране, информација и телекомуникација, енергетике, саобраћаја, банкарства и финансија, хемијских и опасних материјала, поште и транспорта. У циљу заштите и обезбеђења континуираног функционисања националне критичне инфраструктуре и кључних ресурса (Critical Infrastructure & Key Resources - CIKR), уредбом председника САД су уведене ознаке 7 (HSPD-7), којима су утврђене одреднице за оснивање система заштите поменутих ресурса од могућих напада и угрожавања функционисања.⁵⁸⁹

У САД функционишу и приватне војне компаније (Private Military Companies)⁵⁹⁰ које најчешће делују као логистичка подршка војноиндустријском сектору. Ради се о мултидисциплинарним, углавном међународним компанијама са широким спектром пословних активности. Њихова кључна подручја деловања везана су за директно учешће, обуку, логистичку подршку и услужне делатности, обавештајне активности, стратешке и административне анализе и експертизе. Према П. Сингеру, приватне војне компаније у САД могу се поделити на компаније за војну подршку (Military Provider Firms) које спроводе активности на линији бојишта), војне саветодавне компаније (Military Consulting Firms) које обезбеђују обуку и саветодавне активности) и компаније за војну подршку (Military Support Firms), специјализиране за логистику, одржавање, транспорт, конструкције. Међу приватним војним компанијама су најпознатије логистичке корпорације L-3 Communications, Lockheed Martin i Northrop Grumman Corporation, Halliburton i Kellogg, Brown & Root (KBR), док је Blackwater⁵⁹¹ најпрепознатљивији по имицу фирме која обезбеђује ВИП лица и која је у обављању тих

⁵⁸⁶ Peltier R. Thomas, op. cit. pp. 109-111.

⁵⁸⁷ Cunningham C. William, Strauchs J. John, Van Meter W. Clifford, op. cit. pp. 188-190.

⁵⁸⁸ Упореди: *Private security services: US industry forecasts for 2012 & 2017* (Study No. 2362). Доступно на: <http://www.asdreports.com/data/Freedonia-2362-sample.pdf>

⁵⁸⁹ Упореди: Radvanovsky S. Robert, *Critical Infrastructure - Homeland Security and Emergency Preparedness*, Taylor & Francis Group, New York 2010., pp. 3-4.

⁵⁹⁰ Видети: Singer W. Peter, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, op. cit. pp. 25-30.

⁵⁹¹ Према: <http://www.academi.com>.

послова позната по бројним случајевима кршења људских права. MPRI је светски реномирана војна саветодавна компанија, док је SSCI познат као корпорација која обезбеђује преводиоце и експерте за истраге а за потребе оружаних снага САД.⁵⁹²

Правни основ

Свој правни основ индустрија приватне безбедности налази у *Уставу САД*, законима савезних држава, судским одлукама (преседанима) и актима струковних америчких асоцијација. У том смислу, посебан значај имају Други амандман на Устав САД, који изричито предвиђа да је организовање наоружаних група грађана „неопходност за безбедност слободне државе“, као и Четврти амандман, који уређује право људи на личну и имовинску сигурност, те заштиту од неразумних претреса и заплене. Поменуте одредбе су поновљене у већини устава савезних држава, чија законодавства уређују оснивање и рад разноврсних компанија и агенција за пружање личне заштите и обезбеђење имовине.⁵⁹³

Веома значајан пропис САД који је везан за приватне безбедносне услуге ван територије САД, представља *Закон о контроли извоза оружја* из 1968. године, са допунама из 1980. године, који третира извоз безбедносних услуга на исти начин као и извоз осталих добара.⁵⁹⁴ Поменути закон прецизно регулише коме овакве безбедносне услуге могу бити намењене, али не и начин на који ће се те услуге користити. У пракси, америчке компаније које нуде војне услуге безбедности страним држављанима у САД или у иностранству треба да добију дозволу од Стејт Департамента, сагласно Правилима о међународном трансферу оружја,⁵⁹⁵ сеа којима је усклађен и Закон о контроли извоза оружја.

У савезним државама САД је регулатива индустрије приватне безбедности различито уређена. У неким чланицама је ова регулатива донета на државном нивоу (42 савезне државе), док су у неким државама донети статuti којима се уређује детективска делатност (Мисури 1885. године, Пенсилванија 1887. године, Њујорк 1898. године, Онтарио 1909. године). Што се тиче обима самог захвата у прописивању функционисања и надлежности индустрије приватне безбедности, савезне државе Орегон, Вашингтон, Флорида, Њујорк, Оклахома, Тенеси, Јута и Вирџинија имају свеобухватну регулативу.⁵⁹⁶ С тим у вези, Ч.Немет указује да законодавства неких савезних држава немају никаву регулативу индустрије приватне безбедности, нека од њих нормативно уређују само рад наоружаног особља безбедносних компанија, док поједини закони предвиђају и локалне полицијске снаге као део индустрије приватне безбедности. У неким савезним државама се законом уређују само активности техничке заштите, а неке јурисдикције су донеле посебне прописе за приватне детективе. Већина јурисдикција се готово и не дотиче питања обуке особља приватних безбедносних компанија, а свега у неколико савезних држава се налаже полагање стручног испита као услова за добијање лиценце.

Иначе, општа карактеристика регулативе индустрије приватне безбедности у САД је да су се у почетку прописи на државном или локалном нивоу доносили донекле брзоплето, због чега су се у пракси јављали проблеми, који још нису сасвим отклоњени, као што су: коришћење неодговарајуће опреме и униформи, висока флукуација особља,

⁵⁹² Опширније: Ortiz Carlos, „The Private Military Company: An Entity at the Center of Overlapping Spheres of Commercial Activity and Responsibility“, in: Jäger Thomas, Kümmel Gerhard (eds.), *Private Military and Security Companies*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2007., pp. 59-63.

⁵⁹³ Furst J. Alexander, op. cit. p. 31.

⁵⁹⁴ Према: *Private Military Companies (Backgrounder 04)*, The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces - DCAF, Geneva, 2006, p. 6.

⁵⁹⁵ Детаљније на: <http://www.pmdtc.org/reference.htm>

⁵⁹⁶ Button Mark, *Private Policing*, op. cit. p. 14.

недостатак пословне одговорности, честе унутрашње преваре и склоност корупцији, избегавање ризичних ситуација у пословима обезбеђења и ниска образовна структура извршилачког особља.⁵⁹⁷

На федералном нивоу, органи администрације САД континуирано врше утицај на индустрију приватне безбедности преко регулаторних агенција као што су: Агенција за унутрашњу безбедност, Федерална вазухопловна администрација Министарства одбране, Међудржавана комерцијална комисија, Нуклеарна регулаторна комисија, Комисија за хартије, храну и лекове, Канцеларија генералног инспектора и Генерална рачуноводствена канцеларија. Ове регулаторне агенције, уз остало, успостављају заједничке стандарде везане за године живота, искуство, образовање и безбедносни профил особља.⁵⁹⁸

Када је реч о односима између приватних безбедносних компанија и полицијских органа у Сједињеним Америчким Државама, карактерише их неповерење, недостатак размене информација и пласирање дезинформација. С тим у вези, припадници полиције сматрају да приватно безбедносно особље генерално нема образовање и обуку и да представљају претњу успешности обављања њихових задатака (професионалци наспрам непрофесионалаца), док приватно безбедносно особље сматра да јавни службеници за спровођење закона имају ограничено знање о индустрији приватне безбедности и да не цене значај улоге коју она има у спречавању и превенцији криминала.

Међутим, у неким савезним државама се приватно безбедносно особље заједнички ангажује са полицијским службеницима на неким од свакодневних послова спровођења закона. У појединим ситуацијама партнерство оба актера безбедности је и неизоставно, као што је случај у планирању и реаговању у ванредним ситуацијама, информисању и размени обавештајних података, као и на плану јачања напора полиције у заједници.⁵⁹⁹

Дозволе за рад приватних безбедносних компанија

Приватне безбедносне компаније у САД за своју делатност морају добити дозволу надлежног државног органа. Све савезне државе имају посебне прописе којима се предвиђају услови за издавање дозвола за рад овим агенцијама. На пример, држава Тексас приватну безбедност уређује законом којим се дефинишу: стандарди понашања агенција, тј. дужност потпуног испуњења уговорне обавезе, забрана уговарања обавеза које су у супротности са законом, забрана уговарања посла за који агенција није квалификована, забрана коришћења униформи, докумената, ознака и других обележја сличних државним.

Такође, законом се уређује се форма и садржај уговора о делу које агенције закључују са клијентима, утврђује обавеза подношења извештаја о обављеном послу, предвиђају заштитне одредбе у корист клијената. Такође, прописује се и обавеза вођења евиденција од стране безбедносних агенција, а детаљно се уређују и општи услови за обављање свих и појединачно за обављање сваке од тих делатности, као и поступак за добијање, као и за одузимање или суспензију дозволе. Најзад, прописују се и правила обављања појединих делатности, обавезни курсеви и друга питања.⁶⁰⁰

Одговорност за примену контроле издавања дозвола за извоз услуга америчких приватних војних компанија у иностранству на комерцијалној основи, лежи првенствено на

⁵⁹⁷ Nemeth P. Charles, op. cit. p. 17.

⁵⁹⁸ Ibidem, p. 19.

⁵⁹⁹ Strom Kevin, Berzofsky Marcus, Shook-Sa Bonnie, Barrick Kelle, Crystal Daye, Horstmann Nicole, Kinsey Susan, op. cit. p. 39.

⁶⁰⁰ Ibidem, pp. 34-35.

званичницима америчких амбасада у иностранству (војни аташеи) и царинским органима за проверу оружја и других материјала. Међутим, сам процес издавања ових дозвола у савезним државама не прати стандардну процедуру. Наиме, не постоји формални надзор након додељивања дозволе нити постоје мере које би осигурале транспарентност осим за уговоре чија вредност прелази 50 милиона долара, а о којима треба известити Конгрес пре него што се одобре.

Да би приватне безбедносне компаније могле обављати послове, од којих многи спадају у област детективске делатности, морају добити дозволу за рад од стране надлежног националног државног органа. Већина савезних држава приликом запошљавања особља у компанијама, поред редовних провера кандидата уводи и дефиницију „морална нискост“ којим се одражава карактерна референца лица (морална изопаченост, сексуално недолично понашање, преваре, алкохолисаност, наркоманија и др.). Овде је карактеристично да неке државе не наводе начине на који ће се наведена карактерна референца лица утврдити. Такође, прописују се и правила која се морају поштовати при обављању појединих делатности и која предвиђају поступак за добијање и одузимање дозволе за рад, у оквиру којих је уређена и детективска делатност.

Лиценцирање и регулисање регистровања приватних безбедносних компанија у Сједињеним Америчким Државама варира од државе до државе. Прописи појединих савезних држава захтевају да приватне безбедносне компаније и њихово особље буду лиценцирани само за поједине делатности; неке државе захтевају да комплетно особље буде лиценцирано, а друге, као што су Аљаска, Арканзас, Калифорнија, Флорида, Илиноис и Ајова захтевају само од особља које носи ватрено оружје на послу прибављање лиценце. На нивоу 33 савезне државе је прописано да компанија са сопственим безбедносном снагама није дужна да лиценцира своје особље. Лиценце у САД временски различито важе (једна година - Тексас и Охајо, три године - Флорида и Илиноис, и слично). Поред претходне едукације, седам савезних држава захтева испит за особље за стицање звања менаџер безбедности. Све савезне државе (осим једне) имају прописани старосни услов за будуће особље, док само осам држава има минимални старосни услов за безбедносног менаџера, у распону од 18 (Калифорнија, Флорида, Џорџија и Северна Каролина) до 25 година (Њујорк и Мичиген). Закони савезних држава обично наглашавају уобичајене услове за обављање послова у овој области, као што су старост, искуство, референце, образовање и обука, као и лиценцирање.⁶⁰¹

Савезне државе су успоставиле и регулаторне агенције/комисије за управљање стандардима праксе приватног обезбеђења. Ове комисије раде заједно са владиним званичницима ради надгледања приватног обезбеђења и провере да ли се државни закони поштују. Тако на пример, Минесота има основан Одбор приватних детектива. Слично томе, већина савезних држава су успоставиле одборе или комисије за давање лиценци и регулисање образовања и обуке и условима за власнике и особље приватних безбедносних компанија.

Удружења, асоцијације и обука

Обука приватног сектора безбедности у САД реализује се од стране различитих институција: Према неким подацима, у тој земљи постоји 1.476 установа које полазницима нуде програме безбедности и заштите, као и једна институција која нуди курсеве на терену (Алабама државни Универзитет).⁶⁰²

Прва институција по значају за обуку у овој области је струковна асоцијација *Америчко друштво за индустријско обезбеђење* (American Society for Industrial Security -

⁶⁰¹ Ibidem, p. 43.

⁶⁰² Nemeth P. Charles, op. cit. p. 44.

ASIS), које је основано 1955. године са циљем да допринесе професионализацији и стандардизацији рада субјеката приватне безбедности. Данас ова организација ради под називом ASIS International⁶⁰³ (измена назива извршена 2002. године) и нуди три образовна програма припадника приватне безбедности: за стицање сертификата професионалне заштите, за стицање сертификата професионалног истражитеља, и за стицање сертификата професионалног физичког обезбеђења. Облике стручног оспособљавања које организује ова организација похађају и запослени у државним органима који по природи посла сарађују са приватним сектором.

ASIS International је сачинио и *Смернице за добровољну обуку*, које имају за циљ да обезбеде конзистентне стандарде рада особља у приватном сектору безбедности. Ове смернице препоручују да радници обезбеђења добију 48 часова обуке у првих 100 дана запослења. Смернице такође сугеришу да радници обезбеђења морају проћи писмени испит којисе односи на примену овлашћења, размену информација са полицијом, превенцију и спречавање криминала, употребу средстава принуде, судска сведочења.⁶⁰⁴

У оквиру ASIS је успостављен такозвани CPP програм обуке, који функционише од 1984. године и ужива знатну репутацију у индустрији приватне безбедности САД као сертификат професионалне заштите. Скоро 10.000 професионалаца у тој земљи имају ознаку CPP као стручњаци у области сигурносних решења и најбоље пословне праксе. Да би припадник обезбеђења стекао наведени сертификат мора да испуња следеће стандарде: да нема кривичних пресуда које се негативно одражавају на његову професију, да има девет година безбедносног искуства, од чега три на одговорним функцијама, да има диплому високог образовања или седам година радног искуства на пословима безбедности, од чега најмање три на безбедносним функцијама. Ако лице испуњава наведене услове, стиче услов да полаже писмени испит који покрива широк спектар теорије из правних и безбедносних послова.⁶⁰⁵

Друга институција по значају је *Амерички војни универзитет* (American Military University - AMU), који је задужен за теме везане за обавештајни рад, информационе технологије и борбу против тероризма.

Трећа институција по значају су *академски колеџи* САД. Наиме, последњих година се и неки амерички колеџи укључују у систем едукације припадника приватне безбедности. Неки од колеџа којих неки нуде први академски степен, а све је више оних који нуде други степен академског образовања у области приватног обезбеђења.⁶⁰⁶

Што се тиче обуке у појединим савезним државама, постоје широке варијације, како у природи, тако и у дубини обуке. На пример, Калифорнија захтева стриктно образовни режим, Охајо је једина држава где је претходна обука неопходно потребна, док Тексас захтева обуку на радном месту са формалним образовањем. Поједине савезне државе не траже никакву обуку, док већина држава захтева обуку или образовање у неком облику, како за наоружане тако и за ненаоружане стражаре. Седам савезних држава захтевају минимум обуке за власнике приватних безбедносних компанија, како би добили дозволу. Девет држава има минималне захтеве за обуку наоружаног особља. Обим потребне обавезне обуке се креће од 16 сати (Северна Каролина), до 40 сати (Калифорнија и Флорида).

Важност лиценци за особље се креће од једне године (Охајо и Северна Каролина), до три године (Илиноис). Све државе, осим Мичигена и Охаја имају минимални старосни услов од 18 година за пријем у безбедносне компаније. Три државе (Илиноис,

⁶⁰³ Детаљније: <http://www.asisonline.org/guidelines/guidelines.htm>.

⁶⁰⁴ Strom Kevin, Berzofsky Marcus, Shook-Sa Bonnie, Barrick Kelle, Crystal Daye, Horstmann Nicole, Kinsey Susan, op. cit. p. 44.

⁶⁰⁵ Hess M. Kären, op. cit. pp. 106-112.

⁶⁰⁶ Dempsey S. John, Forst Linda, op. cit. pp. 55-57.

Џорџија и Северна Каролина) захтевају да наоружано особље мора бити најмање 21 годину старости.⁶⁰⁷

Многи послодавци из приватних безбедносних компанија сами обезбеђују обуку за новопримљене кадрове, као и за одређена радна места, али у пракси укупна количина и квалитет обуке особља обезбеђења варира у зависности од послодаваца и савезне државе где се одвија.⁶⁰⁸

Услови за власнике компанија и запослене у индустрији приватне безбедности САД

Основни захтеви за приватне безбедносне компаније у Сједињеним Америчким Државама су: да кандидат (унајмљен или сертификован) за заснивање радног односа у компанији мора да буде амерички држављанин или да има статус настањеног странца, да има најмање 18 година (за ненаоружано особље) или 21 годину (за наоружано особље), да поседује важећу возачку дозволу, да није осуђен или признао кривицу за кривично дело или прекршај, да поседује моралну подобност, да не делује против владиних органа, да не користи нити је употребљавао психокативне супстанце у последњих седам година, да није проглашен од суда за лице са менталном болешћу или другим недостатком који није уклоњен или избрисан, да пружи на увид релевантне информације о претходним запошљавањима, да прође тест на дроге, да има средње образовање, да је ментално и физички способан за послове безбедности, и да прође психолошку евакуацију (за наоружано особље).⁶⁰⁹

Већина савезних држава не захтева ригорозно придржавање свих ових захтева за будуће особље приватних безбедносних компанија. Од свих америчких држава, Флорида има најстрожије претходне захтеве за особље приватних безбедносних компанија, како у погледу година живота, искуства, лиценцирањог, лични карактера, тако и едукације и обуке. Регулатива наведене државе прописује да за радно место стражара или патролне службе, кандидат не сме имати мање од 25 година, да мора бити доброг моралног карактера, те ад има најмање пет година искуства као надзорник или администратор у у индустријској безбедности.

У већини савезних држава старосна граница је услов приликом аплицирања за послове приватног детектива (Хаваји од 18 до 41 године, Индијана од 21 до 42 године, Делавер од 25 до 43 године и Арканзас од 21 до 44 године). Што се тиче искуства, већина савезних држава има тај услов. У том смислу, Јужна Каролина налаже следеће услове за поједина радна места: за контраобавештајну лиценцу - три године искуства на контраобавештајним пословима у последњих пет година или успешно завршен контраобавештајни курс; за лиценцу приватног детектива - три године искуства у протеклих пет година на пословима истражних радњи; за лиценцу полиграфисте успешно завршен курс полиграфа у одобреној школи и једна година искуства у протеклих три године и слично.

Што се тиче издавања лиценце, свака савезна држава посебно уређује услове, од мање ригорозних до захтевнијих. На пример, у Северној Каролини лиценца ће бити издата лицу које мора бити неосуђивано, доброг моралног карактера, трезвених навика и добре репутације у погледу личног поштења и интегритета. Поједине савезне државе прописују да се приватљивим понашањем сматра да лице није извршило прекршај који укључује насиље, непоштење или превару, да није извршило кривична дела паљевине, крађе и насиље и да нема изопачене сексуалне склоности, Држава Арканзас прописује и

⁶⁰⁷ Strom Kevin, Berzofsky Marcus, Shook-Sa Bonnie, Barrick Kelle, Crystal Daye, Horstmann Nicole, Kinsey Susan, op. cit. p. 44.

⁶⁰⁸ Dempsey S. John, Forst Linda, op. cit. p. 59.

⁶⁰⁹ Nemeth P. Charles, op. cit. p. 24.

услов да лице не подлеже сталном пијанству или опојној зависности. Савезна држава Ајова за издавање лиценци захтева да кандидата има 18 година или више, да није полицајац, да није осуђиван кривично или прекршајно за тежа дела, није зависник од опојних средстава, да нема историју поновљених аката насиља и да је доброг моралног карактера.⁶¹⁰

Употреба средстава принуде

Услуге приватних безбедносних компанија у Сједињеним Америчким Државама траже како појединци и пословне компаније, тако и федералне и локалне власти. Карактеристично је да поједине савезне државе обезбеђење службених зграда, јавних паркова и јавних стамбених заједница поверавају приватним безбедносним компанијама.⁶¹¹

Савезна држава Охајо у САД дозвољава припадницима приватних безбедносних компанија лишење слободе лица (тзв. „мека хапшења“), док државе Њујорк и Масечусетс дају пуна овлашћења приватним агенцијама у вези са реализацијом активности на универзитетима, комерцијалним забавним парковима, здравственим установама, аеродромима и железничким станицама. У свим другим случајевима приватне безбедносне компаније имају овлашћења као и сви остали грађани, што значи да приватно особље има законска овлашћења да задржи осумњиченог и обавести полицију. Санкције за случајеве незаконитог хапшења или других повреда људских права од стране компанија крећу се од дисциплинских мера, новчаних казни до кривичног гоњења.

Приликом склапања уговора о обављању детективских услуга и других послова приватне безбедности, забрањено је уговарање услуга које су у супротности са законским прописима, као и коришћење докумената, ознака и других обележја који су слични обележјима државних органа, с тим да постоји дужност детектива и агенција да испуњавају уговорну обавезу.

Што се тиче ношења оружја, сходно уставним одредбама и одлукама највиших судова САД дато је право грађанима да буду наоружани у циљу сопствене заштите и одбране државе. То оставља могућност да и приватни истражитељи, из истих разлога, носе ватрено оружје. То питање из наведених разлога није ближе регулисано законодавствима савезних држава, будући да се иста углавном баве оснивањем, утврђивањем услова за рад и приписивањем делатности различитих агенција које се баве пружањем личне заштите, обезбеђењем имовине и другим сличним пословима.⁶¹²

Контрола и надзор приватних безбедносних компанија

Најчешће присутна регулаторна тела за надзор приватних компанија безбедности у Сједињеним Америчким Државама су различите организационе јединице државних, углавном полицијских служби: одељења јавне безбедности (Масечусетс), одељења унутрашње безбедности (Охајо), одељења за пољопривреду (Флорида) и слично. Свака савезна држава има своје посебно регулаторно тело за надгледање издавања дозвола,

⁶¹⁰ Ibidem, op. cit. pp. 29-38.

⁶¹¹ Федерална служба заштите САД уговорно ангажује око 15.000 безбедносног особља ради заштите 9.000 федералних зграда, објеката критичне инфраструктуре и другог. Познати су и случајеви приватизације војних функција, а од стране владе САД је уговорно ангажовано око 20.000 лица ради заштите војних постројења и објеката. Sklansky A. David, op. cit. pp. 89-106.

⁶¹² Strom Kevin, Berzofsky Marcus, Shook-Sa Bonnie, Barrick Kelle, Crystal Daye, Horstmann Nicole, Kinsey Susan, op. cit. p. 28.

праћење одговорности и за друге облике уређивања делатности индустрије приватне безбедности.

Службе и организационе јединице унутрашњег обезбеђења америчких корпорација (јединице корпоративне безбедности) фактички не подлежу ниједном виду државног надзора, јер је њихово особље непосредно потчињено менаџменту компанија и функционише у складу са стандардима и процедурама који су постављени од стране њихових послодаваца.⁶¹³

На основу изнетог, могу се извући следеће заједничке карактеристике индустрије приватне безбедности у Сједињеним Америчким Државама:

- у САД *не постоји национални (федерални) регулаторни консензус* у области индустрије приватне безбедности;
- *регистрација и добијање дозволе за рад* - за регистрацију приватних безбедносних компанија подноси се захтев са личним подацима и бројем социјалног осигурања, док се за добијање дозволе за рад службеника обезбеђења подноси захтев са личним подацима и резултатима истраге криминалне прошлости;
- *општи критеријуми запошљавања*: држављанин САД, најмање 18 година за послове без оружја и 21 година за послове са оружјем; најмање средња стручна спрема; психофизичка способност; завршена основна обука у руковању ватреним оружјем (само кандидати за наоружане службенике обезбеђења) и без осуде за кривична дела у последњих седам година;
- *врсте обуке*: 1) почетна обука 2) основна обука 3) повремена обука сходно дужностима 4) обука за наоружане службенике обезбеђења и 5) годишња теоријска провера знања. У пракси, 31 савезна држава захтева неку форму лиценцирања или регистрацију особља приватног обезбеђења, док 18 држава захтевају да сви наоружани чувари буду обавезно лиценцирани;
- *надзор над радом индустрије приватне безбедности* – надзор и уређење прописа из области индустрије приватне безбедности у САД организован је на нивоу савезних држава а поверен је посебно основаним регулаторним одборима и комисијама.
- приватне безбедносне компаније у САД обављају *велики број важних услуга*, од чуварских и истражних послова, аларм мониторинга, блиндираног транспорта и безбедносног консалтинга, до управљања приватним затворима;
- раст индустрије приватне безбедности је вођен делом *повећањем нивоа outsourcing безбедносних функција* у областима комерцијалне безбедности и заштите инфраструктуре,
- *поузданост деловања* приватних безбедносних компанија у САД је условљена је растом и нивоом квалитета обуке, образовања и кадровске праксе.

4.2. Приватна безбедност у европском законодавству

4.2.1. Немачка

Извештај Конфедерације европских служби безбедности (Confederation of European Security Services – CoESS) из 2011. године⁶¹⁴ садржи преглед услуга приватног обезбеђења у СР Немачкој за период од 2004. до почетка 2011. године. Поред општих података о становништву Немачке (81.802.257), бруто националном дохотку (€ 2,655.8 милијарди), односу снаге безбедности/становништво (1/484), односу полиција/популација (1/326), извештај CoESS садржи и податке о тржишту услуга

⁶¹³ Hess M. Kären, op. cit. p. 78.

⁶¹⁴ Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011, op. cit. pp. 134-139.

приватног обезбеђења. Тако је наведено да је годишњи обрт индустрије приватне безбедности у 2010. години износио 4,39 милијарди евра, уз константне стопе раста тог сектора од 2005. до 2009. године, када је забележен пад,⁶¹⁵ након чега је уследио опоравак у 2010. години: 2005 (5,09%), 2006 (0,97%), 2007 (2,88%), 2008 (4,43%), 2009 (-2,01%) и 2010. године (3,7%).

У 2010. години је у СР Немачкој функционисало око 850 приватних безбедносних компанија, са приближно 168.000 радника обезбеђења. У индустрији приватне безбедности за операције транзита новца и вредности било је ангажовано око 2.500 блиндираних и специјалних возила.

Правни основ рада приватних безбедносних компанија

У Немачкој индустрија приватне безбедности егзистира још од друге половине XIX века. Рад овог сектора регулисан је са више прописа: Законом о професионалним активностима (*Gewerbeordnung*) од 7. фебруара 1927. године, који допуњен законом од 16. јуна 1998. године, а односи се на професионалне активности компанија за приватну безбедност, Законом о приватном обезбеђењу (*Vrericdnung ueber das Bewachungsgewerbe*) од 14. децембра 1995. године, који је измењен 23. јула 2002. године, као и одредбама националних Закона о индустрији, Закона о оснивању приватних фирми и Закона о оружју.⁶¹⁶ Закон који регулише индустрију приватног сектора омогућава оружане услуге приватне безбедности, на пример у активностима транзита готовине.⁶¹⁷

Национални орган надлежан за израду и измену законодавства које регулише индустрију приватног сектора безбедности је Министарство трговине Немачке. СР Немачка се генерално убраја у земље са релативно ограниченом правном интервенцијом у успостављању и функционисању приватних безбедносних компанија. Безбедносне услуге које пружају приватне безбедносне компаније у Немачкој деле се на два сегмента:

- *први сегмент* су послови који обухватају: заштиту робе и ствари (покретних и непокретних), тј. обезбеђивање зграда и индустријских подручја, заштиту превоза новца ("готовина у транзиту"), надгледање у оквиру командно-алармних центара, уградња и одржавање алармних инсталација и система, обезбеђивање лица, обезбеђивање транспорта, обезбеђивање војних инсталација, обезбеђивање јавног реда при јавним манифестацијама, обезбеђивање нуклеарних електрана, обезбеђивање аеродрома и друго. Статистика годишњег обрта у оквиру појединих безбедносних услуга за први сегмент у 2010. години показује следеће: општи чувари: € 2.85 милијарди, безбедност аеродрома: € 219 милиона, транзит готовине: € 439 милиона, праћење и даљински надзор: € 219 милиона евра;

- *други сегмент* безбедносних услуга чине остале активности приватних безбедносних компанија, као што су чишћење, управљање средствима, рецепционарске услуге, угоститељство и друго. Статистика у промету безбедносних услуга за други сегмент у 2010. години показује да је укупан обрт износио € 239 милиона.

Око 15% компанија су у наведеном периоду пружале по једну безбедносну услугу (само обављање делатности приватног обезбеђења), а велика већина, близу 85%, је поред основних услуга приватног обезбеђења, обављало и помоћне/додатне активности из ове области. Радни услови приватних безбедносних компанија у Немачкој су регулисани комбиновањем закона и регионалних колективних уговора. Максималан број радних сати у индустрији приватне безбедности у складу са колективним уговором о раду и

⁶¹⁵ Поклапа се са почетком светске економске кризе.

⁶¹⁶ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 54.

⁶¹⁷ *Ibidem*, p. 53.

одредбама националног законодавства је максимално 12 сати дневно, односно максимално 72 сата недељно. Не постоје ограничења у погледу ноћног рада и рада викендом. Иначе, прописи о радном времену се разликују од покрајине до покрајине. Просечни максимални радни дан је 10 сати, иако у савезним војним објектима он може изузетно износити и 24 сата. Максимални број радних сати на месечном нивоу варира, али просечно износи око 264 сата.

Месечна почетна плата лиценцираног особља које ради пуно радно време, без оружја (не узимајући у обзир прековремени рад, ноћни рад, рад викендом и/или друге накнаде), се креће бруто између € 1.500 и 2.600, а нето од 1.000 до 1.600 евра. Просечна месечна зарада запосленог особља (укључујући прековремени рад, ноћни рад, рад викендом и/или друге накнаде викенд) је у просеку бруто € 1.800 а нето око 1.400 евра. Немачка је увела и минималне зараде у индустрији приватне безбедности које се примењују у свим немачким покрајинама од 1. јуна 2011. године. Износи минималних зарада су се пре тога кретали од 6,53 евра по сату у источној Немачкој до 8,60 евра у западним покрајинама Немачке. Сврха ове интервенције је била да се уведи скала плата према нивоу обуке и другим критеријумима и да се минимална зарада по сату повећа на € 7,50.

Радници приватних безбедносних компанија који носе оружје и водичи паса добијају посебне додатке. Годишњи одмори су регулисани националним Законом о одморима, и одређени су на нивоу од 24 дана годишње. На недељном нивоу одмори су регулисани колективним уговорима, а минимум је 24-32 сата недељно. Запосленима са стажом преко десет година може бити одобрен годишњи одмор од 42 дана.

Просечна старост радника обезбеђења који раде у индустрији приватне безбедности у Немачкој је 45 година. Око 80% запослених у овом сектору су мушкарци. Иначе, у немачкој индустрији приватне безбедности на снази је принцип „једнаких могућности“ а складу са одредбама Закона из 2006. године о једнаком третману.

Заштита радника је дефинисана социјалним законом. С тим у вези, колективни уговор дефинише отказни рок од три месеца. Прописи о привременим и хонорарним радницима одређују да ти радници не смеју бити дискриминисани, а Устав забрањује и расну и полну дискриминацију.

Када је реч о уговорима који се закључују са запосленима у индустрији приватне безбедности, на уговоре о пуном радном времену отпада 70%, а на уговоре о хонорарном раду 30%. Око 80% уговора о ангажовању је дугорочно, а око 20% су привремени уговори. Што се тиче корисника услуга приватних безбедносних компанија, на јавни сектор отпада 24%, док је 76% уговора закључено на комерцијалној основи са приватним корисницима.

Дозволе за рад приватних безбедносних компанија

Дозволу за отварање приватне безбедносне фирме даје Привредна комора. Она има право да одбије да изда дозволу за оснивање компаније⁶¹⁸ уколико будући власник не достави доказе о поседовању довољног капитала (солвентност). Такође, Комора је одговорна за процену власникових „поштених“ намера. Овај критеријум није стриктно везан за непостојање осуђиваности и криминалне прошлости власника, али је јасно да он може бити основ за одбијање издавања дозволе. Власници фирми морају бити упознати са постојећим прописима, а Привредна комора има право да у сваком тренутку испита активности компаније.⁶¹⁹ Свим приватним безбедносним компанијама за заштиту лица, имовине и пословања су неопходне дозволе засноване на Закону о индустрији

⁶¹⁸ Дозвола за рад није временски ограничена.

⁶¹⁹ Даничић Милан, *Обезбеђење лица и имовине предузећа у Републици Српској*“ (Студија), *op. cit.* стр. 148.

(Gewerbeordnung). Дозвола мора бити издата за оба нивоа – и за фирму и за појединца. На основу тог прописа, пословима обезбеђења лица и имовине могу се бавити само лиценцирана предузећа. Лиценцирање фирми врши Привредна комора која је задужена и за едукацију, а регистрацију врши Одељење за привреду при Привредној комори. Накнада за лиценцу зависи од природе услуга које се пружају, а најчешће је сноси купац безбедносних услуга. У 2010. години је број појединачних ималаца лиценце који су активно спроводили приватне безбедносне активности износио 168.000.

Приликом подношења захтева за појединачне дозволе општег чувара, закон не захтева да се радник обезбеђења подвргне лекарском прегледу и психолошком тестирању. Поред дозволе за рад, потребно је и приступање колективном споразуму, о коме се преговара на секторском или на државном нивоу.

Највећи део приватних компанија која се баве безбедносном делатношћу (око 600) је у чланству Федералног удружења њемачких предузећа за обезбеђење и заштиту (BDWS) и Федералног удружења немачких предузећа за транспорт новца и драгоцености (BGDW), које у свом чланству има 170 предузећа специјализованих за такве послове обезбђивања.⁶²⁰

Услови за власнике компанија и запослене у компанијама

Услови за компаније односе се на поузданост (моралну и финансијску), као и на располагање потребном инфраструктуром, односно провера финансијског стања и провера угледа власника/тима руководиоца приватне безбедносне компаније. Подразумева се да су пунолетство (минимум 18 година старости) и непостојање кривичног досијеа основни предуслови за лиценцирање власника и оснивача предузећа, што представља и услов за припадника обезбеђења. Такође, ова лица не смеју бити активни државни службеници, јер је то инкомпатибилно са пословима индустрије приватне безбедности.⁶²¹

Као претходни услов за власнике приватних безбедносних компанија представља доказ о солвентности, завршених 80 сати обавезних инструкција (од којих 40 сати теоретске обуке), за шта је задужена Привредна комора, те доказ о поузданости, до кога се долази оперативним путем.

На индивидуалном нивоу, општи услов је, такође, доказ о поузданости до кога се долази оперативном провером, 40 сати инструкције (од којих 24 сата теоретске обуке), за шта је такође задужена Привредна комора, као и положен посебан испит за обезбђивање јавних подручја. Оперативне провере за оснивача и власника компаније, односно за припадника обезбеђења, врше локални органи Привредне коморе и оне обухватају: кривичну (не)осуђиваност, старосно доба, квалификације, финансијску солвентност и проверу сукоба интереса (нпр. неспојивост делатности приватних истрага и послова јавних државних службеника).⁶²²

Униформа је обавезна и не сме да буде слична са униформама оружаних снага или полиције. Оперативно особље мора да има идентификациону картицу која садржи назив фирме и фотографију, док особље које ради у јавном сектору мора да носи и лого фирме на видљивом месту.⁶²³

Обука

⁶²⁰ Видети детаљније: Olschok Harald, „Private Security in Germany and the Cooperation with the Police“, *International Security Conference*, Shanghai, 21-23 April 2002.

⁶²¹ Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, op. cit. p. 33.

⁶²² *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 56.

⁶²³ *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union*, op. cit. p.58.

У СР Немачкој постоји обавеза компанија за приватно обезбеђење да њихово особље заврши основну обуку за чувара. Тај програм обуке у трајању од 40 сати је обавезан по закону. Обуку организује Привредна комора, а накнада за њено извођење се финансира од стране чувара или саме компаније. Након успешно завршене основне обуке, припадницима приватног обезбеђења се издаје потврда од стране Коморе.

Обавезна је специјализована обука (по закону) за оперативно руководеће особље у трајању од 80 сати. Све активности приватног обезбеђења захтевају 40 сати безбедносне обуке, док је по закону специјализована обука потребна за обезбеђивање аеродрома. Поменута специјализована обука се обавља у самој компанији или Институту за обуку при Привредној комори. Сертификат добијају сви који су присуствовали одговарајућем курсу (нема завршног испита). Не постоји законска обавеза за наставак обуке, а потврда о компетентности се даје свима који су присуствовали курсевима.⁶²⁴

Овлашћења и употреба средстава принуде

Лица која врше послове приватног обезбеђења на основу издате дозволе за рад, имају законско овлашћење да под условима који важе и за друге грађане употребе ватрено оружје у нужној одбрани и крајњој нужди. Такође, ова лица имају и право на привођење, али само када врше одређене послове за потребе војске и то на основу посебног закона.⁶²⁵

Ношење ватреног оружја од стране припадника обезбеђења је факултативно,⁶²⁶ али у случају да је лице наоружано, подразумева се да је претходно прошло обавезну обуку и да има дозволу за држање и ношење оружја. На пример, у Немачкој је дозвољено ношење оружја приликом транзита готовине. Дозвола за оружје мора бити издата за оба нивоа, тј. и компанији и појединцу – припаднику обезбеђења.

Ношење и употреба оружја су дефинисани Законом о оружју. Неопходна је дозвола и регистрациони документ за оружје. За добијање дозволе потребна је обука и тест знања и вештина. У приватним безбедносним компанијама оружје се чува и складишти према посебним прописима. За пружање услуга приватног обезбеђења могу се користити пси. У вези с тим, припадници приватног обезбеђења морају да прођу законски обавезну основну обуку и факултативну специјализовану обуку, према правилима Државног осигурања за незгоде. Обука се мора понављати сваке године. Коњи се такође могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења.

У вршењу своје делатности имаоци дозвола имају законска овлашћења која се у основи свode на: право привременог задржавања лица (ЗКП), употреба средстава принуде у нужној одбрани и крајњој нужди (ЗКП) и право на принуду при вршењу послова за војску, по посебном закону.

Послови приватних безбедносних компанија на пољу превенције и сузбијања криминала се у Немачкој допуњавају са пословима полиције. Пред националном законодавством полиција и безбедносне компаније имају потпуно равноправан третман, што представља битан предуслов за остваривање њихове међусобне сарадње и партнерства.⁶²⁷ Припадници обезбеђења морају да носе идентификациони документ (легитимацију), који садржи назив фирме, те личне податке и фотографију припадника.

⁶²⁴ Даничић Милан, *op. cit.* стр. 149.

⁶²⁵ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, *op. cit.* p. 54.

⁶²⁶ Процењује се да је 2010. године је у СР Немачкој око 15.000 радника обезбеђења имало дозволе за ношење оружје. То су углавном били радници који обављају послове заштите транспорта новца и обезбеђења војних објеката.

⁶²⁷ Опширније: Кековић Зоран, "Управљање ризицима у недржавном сектору безбедности", *Безбедност*, бр. 4, Београд 2004., стр. 564-570.

Особље које ради у јавном сектору (чуварска служба) мора на видљивом месту да носи идентификациони знак. Униформа припадника обезбеђења не сме да буде слична униформама војске и полиције, да се не би стварала забуна. Иначе, не постоје посебни прописи о изгледу униформи.

Удружења и синдикати

Приватни сектор безбедности у СР Немачкој право на синдикално организовање остварује преко колективних уговора. На снази је више од 70 колективних уговора, којима компаније за приватно обезбеђење усклађују своје интересе на федералном и нивоу савезних земаља (Bundes Laender), наступајући као удружења послодаваца: Савезно удружење немачких безбедносних фирми (Bundesverband Deutcher Wach und Sicherheitsunternehmen - BDWS), основано 1948. године, BDGW (Федерално удружење немачких предузећа за транспорт новца и вредности) и TWCY (Удружење предузећа за чување и обезбеђење Тирингије).⁶²⁸

На нивоу самог сектора делују VERDI (синдикати уједињених служби), GOD (синдикати за јавне службе и услуге – неударжени чланови), уз присуство социјалног дијалога у самом сектору.⁶²⁹ У немачкој индустрији приватне безбедности за поједине специфичне секторе обавезни су колективни уговори о раду. Запослени у овим компанијама имају своје представнике у синдикатима и удружењима, где је једно од удружења на националном нивоу (BDWS), истовремено и чланица Конфедерације европских услуга обезбеђења (CoESS), кровног удружења на нивоу Европске уније. На исти начин су и синдикати националних компанија организовани у оквиру организације UNI-Europa.

Контрола и надзор рада приватних безбедносних компанија

Национални орган надлежан за контролу и инспекцију индустрије приватне безбедности је Одељење Привредне коморе, које иначе издаје компанијама дозволе за рад, што је регулисано федералним колективним споразумом. За изрицање санкција субјектима у индустрији приватне безбедности надлежно је Министарство трговине. С тим у вези, на компаније и запослене могу се примењивати различите административне санкције, од упозорења, суспензија до опозива дозволе, па и до кривичних санкција и затворских казни. Максимални новчани износ казне која се може изрећи је 5.000 евра. Једна од могућих санкција је и повлачење лиценце компанији или раднику обезбеђења, при чему им се може одузимати дозвола за рад или подносити кривичне пријаве. Надлежни орган може у административном поступку да такве дозволе одузме, односно да истекле дозволе не продужи, а може и да новчано казни компаније и припаднике обезбеђења. У Немачкој су иначе приватне безбедносне компаније дужне да надлежном органу полиције подносе годишње извештаје о раду, а у обавези су и да чувају дневне извештаје о раду.⁶³⁰

4.2.2. Француска

У извештају Конфедерације европских служби безбедности (Confederation of European Security Services – CoESS) из 2011. године⁶³¹ садржан је и детаљан преглед услуга приватног обезбеђења у Француској за период од 2006. до почетка 2010. године. Уз опште статистичке податке о становништву Француске (61.714.074), бруто

⁶²⁸ Тирингија (Thüringen) је једна од 16 немачких савезних земаља.

⁶²⁹ Даничић Милан, *op. cit.* стр. 148.

⁶³⁰ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, *op. cit.* p. 56.

⁶³¹ *Ibidem*, pp. 134-139.

националном дохотку (€ 2,101.96 милијарди), односу снаге безбедности/становништво (1/437), односу полиција/популација (1/271), извештај CoESS садржи и податке о тржишту услуга приватне индустрије безбедности. Тако је наведено да је годишњи обрт приватних безбедносних компанија у 2010. години износио 5,29 милијарди евра, уз константне стопе раста тог сектора: 2006 (око 6%), 2007 (око 5,5%), 2008 (око 4%) и 2009. године (око 2,5%).

У 2010. години је у Француској деловало 3.859 приватних безбедносних компанија, са око 147.800 радника обезбеђења. У индустрији приватне безбедности за операције транзита новца и вредности било је ангажовано 2.096 блиндираних и специјалних возила.

Правни основ приватне безбедности

Приватна безбедност у Француској датира још из XIX века, када су настале прве потребе за повећањем финансијске безбедности у пословним трансакцијама на дуже релације. Оснивањем Париског друштва за надзор и праћење, 1927. године, приватни детективи улазе у формалне споразуме са општинском и националном полицијом. Од 1942. године усвојени су правни захтеви за формално прихватање приватне полиције, чиме су и настале основе за професионализацију приватног сектора безбедности у Француској. У тој земљи је више фактора утицало је на настанак и развој приватне безбедности. Сваки од њих носи део додатног објашњења у скоро непрекидном развоју овог сектора: све учесталије криминалне манифестације деликвената према имовини; занемаривање кажњавања ситних крађа, што је условило је да деликвенти верују да ће проћи стално некажњено; експанзија приватног пословног власништва (трговински ланци, пословни, стамбени и индустријски центри) и с тим у вези, притисак осигуравајућих друштава на клијенте да се додатно заштите, јер у супротном неће бити осигурани.⁶³²

Страхови од тероризма и пораст криминалитета, нарочито после 11. септембра 2001. године, променили су ставове грађана Француске према безбедности, где они траже друге начине да се заштите. Савремену приватну безбедност у Француској одликује профитна орјентација и развијени тржишни сектор⁶³³ Француска има посебно развијено законодавство везано за приватни сектор безбедности, које укључује више закона и подзаконских прописа. Први законски акт из те области је Закон о унутрашњој безбедности и заштити људи и роба из 1983. године, који је допуњен Законом број 2003-239 од 18. марта 2003. године. Други пропис је Закон о приватном надзору, обезбеђењу и транспорту вредности из 1983. године, са изменама и допунама из 2003. године. Трећи пропис је Закон о субјектима безбедности број 95-73 из 1995. године, четврти пропис је Закон о услугама безбедности из 2001. године, за чије спровођење је донет Закон о раду приватних компанија за обезбеђење. Од значаја су и одредбе Кривичног законика Француске (помоћ лицима у опасности, легитимна одбрана себе и другог), као и одредбе Законика о кривичном поступку. Ради се о земљи средњег нивоа законодавне уређености индустрије приватне безбедности.⁶³⁴

Значајнији подзаконски прописи којима се уређује приватни сектор безбедности у Француској су: Уредба број 86-1058 од 26. септембра 1986. године, у вези административних овлашћења и запошљавања особља приватних безбедносних

⁶³² Опширније: Osqueteau Frederic: *Les défis de la securite privée: Protection et surveillance dans la France d'aujourd'hui*, L'Harmattan, Montreal 1997., pp. 131-135.

⁶³³ Детаљније: Osqueteau Frédéric, „Legitimation of the Private Security Sector in France“, *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 1, No. 4, Springer, Heidelberg 1993., pp. 108-111.

⁶³⁴ *The socio-economic added value of private security services in Europe*, op. cit. p. 12.

компанија; Уредба број 86-1099 од 10. октобра 1986. године, у вези са коришћењем опреме, докумената, униформи и значки у вршењу послова надзора, чувања компанија, транзита готовине и заштите објеката и лица; Уредба бр. 2002-539 од 17. априла 2002. године, у вези са активностима даљинског надзора; Декрет о административним дозволама и запошљавању особља из 1986. године, којим су уређене административне дозволе и услови за регрутовање особа за надзор фирми, чување, транспорт новца и заштиту лица, као и Декрет о употреби материјала, докумената и запошљавања особља.

Значајно је да оба декрета забрањују интервенцију чувара у социјалним конфликтима и приступ картотекама компанија и стриктно регулишу питања као што су ношење оружја од стране припадника обезбеђења и слично. Оба декрета, такође омогућавају ближе препознавање послова обезбеђења који нису другим прописима регулисани. Такође, на област приватне безбедности се односе и Одлука о ношењу оружја и муниције из 1979. године, као и Указ из 2002. године у вези транспорта вредности.⁶³⁵

На основу поменутих прописа, пословима обезбеђења лица и имовине (ФТО, обезбеђење вредности у транзиту и заштита одређених личности) могу се бавити само од стране полиције лиценцирана предузећа. Државни колективни споразум из 1985. године, предвиђа да поред наведених послова компаније могу да врше и електронско односно техничко обезбеђење, као и обезбеђење аеродрома.⁶³⁶

Национални органи надлежни за израду и измену законодавства које регулише индустрију приватног сектора су Скупштина и Сенат. Најважније области/сегменти индустрије приватне безбедности у Француској су: општи чувари, безбедност аеродрома, поморска безбедност, транзит готовине, праћење и даљински надзор. Услуге личне безбедности, као што су ВИП заштита, услуге физичког обезбеђења и слично, представљају највећи део услуга на овом тржишту (око 78%). Процењује се да је око 40% „просечно ризичних“ комерцијалних објеката, као што су банке, апотеке, поште и киосци, покривено професионалним надзором, док је тај проценат нижи за хотеле, спортске центре и приватне здравствене институције, где износи око 10%.⁶³⁷ Карактеристично је да су све приватне безбедносне компаније у тој земљи специјализоване за пружање једне безбедносне услуге.

Сектор приватне безбедности у Француској је подељен на четири подсектора приватне безбедности: физичко обезбеђење (56% тржишта), електронска заштита (20% тржишта), транспорт вредности (17% тржишта) и обезбеђење аеродрома (7% тржишта). Што се тиче корисника услуга приватних безбедносних компанија, на јавни сектор отпада 22%, док је 78% уговора закључено на комерцијалној основи са приватним корисницима.

Француска индустрија приватне безбедности је иначе трећа по величини у Европи, после Велике Британије и Немачке. Треба, међутим, имати у виду да су целокупни подсектори приватне безбедности у тој земљи (посебно услуге обезбеђења транспорта новца и професионалног надзора) под контролом страних, углавном америчких компанија, које у Француској контролишу око 40% индустрије приватне безбедности. Највећа групација која има своје фирме у Француској је „Securitas Group“,

⁶³⁵ Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, op. cit. p. 36.

⁶³⁶ A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union, op. cit. p.55.

⁶³⁷ У случајевима пружања безбедносних услуга видео надзора, јавност мора бити информисана ко је под видео надзором; поље надзора/гледања треба да биуде ограничено искључиво на приватна места и њихове улазе; видео материјал не може бити чуван више од месец дана, осим у случају истраге; регистар записа мора бити сачуван, а сами записи морају бити уништени после месец дана. Видети детаљније: Boulesteix Cara, „Safety & Security Market Brief“, US Commercial Service, Washington DC 2007. Доступно на: <http://www.eyecheck.com/newsarticles/France.pdf>

који је 1998. године држао 35% услуга физичке заштите и 13% укупног тржишта приватне безбедности.⁶³⁸

Француска има веома разрађену регулативу која покрива радне односе, а колективни уговори детаљније уређују ову област. У тој земљи је 1998. године усвојен национални закон који прописује радну недељу у трајању од 35 сати, што се односи и на сектор приватне безбедности. С тим у вези, максимално трајање прековременог рада је 180 сати годишње. Надокнада за прековремени рад је додатна исплата или додатно слободно време). Рад недељом и ноћу се такође додатно плаћа. Законом је прописан годишњи одмор од 30 дана. Привремени и хонорарни радници имају право на равноправан третман, а национално законодавство прописује једнакост свих запослених.

Дозволе за рад приватних безбедносних компанија

Издавање дозвола за приватне безбедносне компаније је обавезно по закону. Надлежни национални орган за издавање лиценци је одељење префектуре Министарства унутрашњих послова. Лиценцирање за припаднике приватног обезбеђења није обавезно по закону. Законом је изричито прописано да се лиценца (дозвола за рад) неће издати ако нису испуњени одређени услови у вези са кадровима и самом компанијом. Иначе, број појединачних ималаца лиценце који активно спроводе приватне безбедносне активности је у 2010. години износио 131.542.⁶³⁹

У Француској закон прописује правило „специјалног принципа“, што значи да приватној компанији за обезбеђење може бити дозвољено да обавља само безбедносне услуге приватног обезбеђења а не и истовремено и помоћне услуге безбедности.⁶⁴⁰ Иако то није експлицитно нормирано, подразумева се да је навршених 18 година живота основни услов да би неко могао добити лиценцу за руководећи кадар или припадника обезбеђења.⁶⁴¹ Такође се непостојање кривичног досијеа сматра основним предусловом за лиценцирање не само власника и оснивача предузећа, него и сваког припадника обезбеђења. Под постојањем "кривичног досијеа" подразумева се осуђиваност за кривична дела, али и осуђиваност за повреде пословног закона, тј. за прекршаје и привредне преступе у овој области. По закону, захтев ће се одбити и ако је против заинтересованог лица само подношена кривична пријава. Такође, за добијање дозволе за рад неопходна је и потврда о компетентности компаније за обављање делатности.

Услови за власнике компанија и запослене у компанијама

Закон из 1983. године прописује да власници и менаџерско особље приватних компанија безбедности морају бити верификовани од стране државних органа. Компанији се може одбити приступ професији приватне безбедности, ако је власник раније био осуђен за било које кривично дело. Услови за власнике приватних безбедносних компанија су: престанак бављења свим осталим активностима, чист криминални досије и успешно завршена обавезна обука. Ово укључује бројне критеријуме повезане са евентуалним ранијим кривичним осудама. У обзир при издавању дозвола такође могу бити узете повреде трговинског права. Основни улазни услови за особље приватног обезбеђења су: лице мора да прође безбедносну проверу, да

⁶³⁸ Опширније: Soulez Christophe, *Lexique de la securite*, PUF, Paris, 2001., pp. 194-207.

⁶³⁹ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 49.

⁶⁴⁰ *The socio-economic added value of private security services in Europe*, op. cit. p. 12.

⁶⁴¹ Димитријевић Иван (ур.), *Упоредни приказ законодавства индустрије приватне безбедности у Европској унији*, op. cit. стр. 14.

нема криминални досије и да је успешно завршило основну обуку.⁶⁴² Приликом подношења захтева за појединачне дозволе приватног чувара, закон не захтева од радника обезбеђења да се подвргне здравственом и психолошком прегледу.

У Француској не постоје прописи који би забранили отварање компанија лицима која су раније обављала или обављају неке активности. Међутим, закон забрањује приватним безбедносним компанијама да истовремено обављају активности попут истражитељских, односно не сме бити кумулације са детективским пословима од стране компанија за обезбеђење лица и имовине. Закон то исто забрањује и менаџерима и радницима ових компанија. Појединци који конкуришу за оперативне послове у приватним компанијама могу бити одбијени уколико су осуђени због било ког дела. Уколико је кандидат страни држављанин, тражи се провера његовог кривичног досијеа из матичне земље.⁶⁴³

Безбедносне провере за власника компаније и особље спроводи полиција без претходног пристанка лица, које иначе не сме бити припадник полиције у задњих пет година. Приликом подношења захтева за појединачну дозволу приватног чувара, закон захтева да се кандидат подвргне рутинској/безбедносној провери, коју врши надлежни полицијски орган. Све компаније које се баве приватном безбедношћу се процењују од стране регионалних органа власти.

Месечна почетна плата лиценцираних радника (пуно радно време, обављање основних задатка без оружја), не узимајући у обзир прековремени рад, ноћни рад, рад викендом и/или друге накнаде износи бруто € 1,200.51, а плата по сату 7,91 евро. Просечна старост радника обезбеђења који раде у индустрији приватне безбедности је 37,5 година. Мушкарци чине око 84% запослених у приватном сектору, а минимална старосна доб за запослење је 18 година. Иначе, у Француској је на снази политика једнаких могућности у индустрији приватне безбедности, у складу са општим националним законодавством.

У Француској постоји законска обавеза за припаднике обезбеђења да у вршењу послова обезбеђења лица и имовине морају носити униформе, које морају да буде различите од униформи војске, полиције и других државних органа и служби. Униформа мора да има најмање две карактеристичне идентификације, као што су назив фирме и логотип. Идентификациона картица је такође обавезна. Она мора да садржи фотографију и матични број, име и датум рођења носиоца и мора да се обнавља сваких пет година.⁶⁴⁴

Послови обезбеђења могу се вршити само у унутрашњости објекта или у оквиру поседа обухваћеног мерама обезбеђења. Законом се забрањује било какво учешће или мешање припадника обезбеђења у штрајкове, друге скупове политичког, верског и синдикалног карактера, као и у сличне јавне манифестације и догађаје. Овакве законске одредбе, у извесном смислу, одређују и однос овог вида приватне безбедности према полицији. Наиме, на овакав начин се спречава да приватна безбедност преузме неке послове полиције, односно да у оквиру приватне безбедности врши и неке послове који спадају у домен јавне безбедности и у надлежност државних органа. Тиме је направљена дистанца између послова приватне безбедности и послова које у име државе врши полиција.⁶⁴⁵

⁶⁴² *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union*, op. cit. p.55.

⁶⁴³ Даничић Милан, op. cit. стр. 152.

⁶⁴⁴ Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, op. cit. p. 23.

⁶⁴⁵ У погледу заштите одређених личности и објеката, треба напоменути да заштиту председника Републике Француске и других личности, када се налазе у посети Француској, врши служба "Сервис за службена путовања" (Voyages officiels), која је основана 1929. године. Ова служба је организационо одвојена од Министарства унутрашњих послова, али је с њим у сталној и непосредној вези, када је у питању заштита председника или других одређених личности које по закону уживају заштиту. На

Обука

Питање обуке је раније било препуштено компанијама и предвиђено колективним уговором. Актуелни закон подразумева обавезну основну обуку од 32 сата. За контролу квалитета основне обуке су задужене приватне компаније.⁶⁴⁶ Садржај обуке варира у зависности од врсте делатности. Карактеристично је да не постоји обука за менаџерско особље. За извођење специфичне обуке потребне су одговарајуће квалификације верификоване од стране државних органа. Додатна обука за обезбеђење и електронско праћење износи 32 сата, а за транспорт вредности и обезбеђење аеродрома 70 сати. За послове чувара постоји обавеза да се заврши основна обука у трајању од 70 сати, те да се положи писмени испит, о чему се издаје потврда од стране регионалне полицијске префектуре. Да би особље приватног обезбеђења могло да носи и користи оружје, по закону мора да заврши специјализовану и основну обуку. Најзад, према колективном уговору, запослени у приватном сектору обезбеђења морају имати доказ о завршених 32 часа основне обуке. Након ове обуке полаже се испит, при чему неке од тако стечених квалификација официјелно признаје и држава.

О додатној обуци током службе нема посебних одредби, али је прописано да се и један и други вид едукације могу вршити у одговарајућим јавним установама или приватним компанијама, или у самој фирми за обезбеђење. То значи да је могуће обучавање по државним, приватним или интерним програмима обуке, при чему се квалитет програма интерно одређује

Пси се могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења, при чему је потребна посебна лиценца за приватну безбедносну компанију. Обука за службене псе износи 400 сати. Пси морају да буду лиценцирани а њихови руковоаци морају бити квалификовани. Коњи се такође могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења, при чему није потребна посебна дозвола за компанију.

Употреба средстава принуде

У погледу овлашћења припадника обезбеђења, у смислу права на преглед и претресање лица, задржавање, привремено одузимање предмета и слично, може се закључити да то особље у Француској нема више овлашћења од других грађана. У том смислу, припадницима приватног обезбеђења није дозвољено да врше претрес лица и одузимање ствари. Ношење ватреног оружја од стране припадника обезбеђења у Француској није дозвољено, осим у случајевима заштите транспорта новца и драгоцености. Подразумева се да је припадник обезбеђења транспорта новца и драгоцености прошао полицијску проверу, да је похађао обавезну обуку и да је добио посебну дозволу за ношење наоружања у таквим ситуацијама. Иако то није законски регулисано, такође се подразумева да се у приватним компанијама за обезбеђење лица и имовине оружје мора ускладиштити у посебне арсенале, где се чува у времену када припадник обезбеђења који дужи то наоружање није на дужности.

У вршењу послова обезбеђења, у законом предвиђеним ситуацијама, дозвољена је ограничена примена средстава принуде, укључујући и коришћење службених паса. При томе службени пас и његов водич морају да буду обучени, а за коришћење паса потребна

пословима заштите личности, ова служба тесно сарађује и координира рад и јере са државном полицијом (*Police d' etate*) и криминалистичком полицијом (*Police sriminale*).

⁶⁴⁶ Димитријевић Иван (ур.), *Упоредни приказ законодавства индустрије приватне безбедности у Европској унији*, *op. cit.* стр. 15.

је и одговарајућа дозвола. У одређеним околностима, дозвољена је и употреба коња (коњица).

Удружења и синдикати

Приватни сектор безбедности у Француској синдикално организовање остварује преко колективних споразума, где компаније за приватно обезбеђење усклађују своје интересе на националном нивоу и највише на нивоу самог сектора.⁶⁴⁷ Запослени у овим компанијама имају своје представнике у синдикатима и удружењима, а преко репрезентативног удружења на националном нивоу учлањени су у Конфедерацију европских услуга обезбеђења (CoESS), кровног удружења на нивоу Европске уније. На исти начин су и синдикати националних компанија организовани у оквиру организације UNI-Euroa.

Најзначајније организације и удружења приватне безбедности у Француској су: AFNOR (Француска агенција за нормализацију, стандардизацију и сертификацију), CNPP (Национални центар за заштиту и превенцију), SNES (Национална трговинска асоцијација компанија за обезбеђење), UFISS (Федерална унија индустријалаца и компанија за обезбеђење), GIMALARME (Индустријска група произвођача електронске опреме за обезбеђење), ADMS (Национално удружење професионалаца безбедности), SPEESSA (Професионално удружење фирми за обезбеђење и заштиту аеродрома и ваздухоплова), FFMI (Француска федерација противпожарне опреме), GPMCE (Индустријска групација за професију обезбеђења) и CYILOVAL (Удружење професионалаца за превоз новца).⁶⁴⁸

Контрола и надзор рада приватних безбедносних компанија

У Француској контролу и надзор приватних безбедносних компанија врши директно полиција на локалном и националном нивоу. У том контексту, полиција има право да врши редовне и ванредне контроле компанија, при чему им може одузимати дозволу за рад или покренути кривичне пријаве. Надзор над деловањем фирми, као и над радом припадника обезбеђења, врше га исти они органи који су им издали дозволу за рад. Они могу у административном поступку да одбију издавање дозволе, односно да већ издате дозволе одузму.⁶⁴⁹ Приватне безбедносне компаније су дужне да надлежном органу полиције подносе годишње извештаје о раду, као и обавезу чувања дневних извештаја о раду. На компаније и запослене могу се примењивати административне санкције преко упозорења до суспензије дозволе, све до кривичних санкција и затворских казни.⁶⁵⁰

4.2.3. Белгија

Извештај Конфедерације европских служби безбедности (Confederation of European Security Services – CoESS) из 2011. године⁶⁵¹ садржи преглед услуга приватног обезбеђења у Краљевини Белгији за период од 2004. до почетка 2011. године. Поред општих података о становништву Белгије (10.839.905), бруто националном дохотку (€

⁶⁴⁷ Даничић Милан, *op. cit.* стр. 153.

⁶⁴⁸ Osqueteau Frederic: *Les défis de la securite privée: Protection et surveillance dans la France d'aujourd'hui*, *op. cit.* p. 135.

⁶⁴⁹ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, *op. cit.* p. 51.

⁶⁵⁰ *The socio-economic added value of private security services in Europe*, *op. cit.* p. 13.

⁶⁵¹ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, *op. cit.* p. 15.

373,29 милијарди), односу снаге безбедности/становништво (1/703), односу полиција/популација (1/266), извештај CoESS садржи и податке о тржишту услуга приватног обезбеђења. Тако је наведено да је годишњи обрт индустрије приватне безбедности у 2010. години износио 640 милиона евра (општи чувари € 420 милиона, безбедност аеродрома € 62 милиона, поморска безбедност € 11,8 милиона, транзит готовине € 110 милиона, праћење и даљински надзор € 22 милиона и остали сегменти € 11,2 милиона). Забележене су и константне стопе раста тог сектора у периоду од 2004. до 2009. године, док је у 2010. години евидентиран пад:⁶⁵² 2004 (1,66%), 2005 (3,12%), 2006 (4,75%), 2007 (6,51%), 2008 (6,29%), 2009 (1,18%) и 2010. године (-3,10%). У 2010. години је у Белгији функционисало 220 приватних безбедносних компанија. Укупан број запослених у том сектору био је 18.321 (2.473 оперативно особље). У индустрији приватне безбедности за операције транзита новца и вредности било је ангажовано 412 блиндираних и специјалних возила.

Правни основ приватне безбедности

Краљевина Белгија се сматра за земљу са веома строгим законима који регулишу рад приватног сектора безбедности. Ова грана привреде је најпре дефинисана Законом о заштитним компанијама, безбедносним компанијама и унутрашњем обезбеђењу из 1990. године⁶⁵³ са изменама из 2001. године. У 2004. години је донет нови Закон о регулисању приватног и посебног обезбеђења, који је донео више нових решења у овој области. Уведени су стандарди квалитета везани за услуге и особље компанија, као и обавезна обука за извршно и менаџерско особље у акредитованим институцијама. У циљу спречавања и кажњавања прекорачења овлашћења особља компанија, уведена је обавеза ношења униформи и идентификационих картица, издатих од стране Министарства унутрашњих послова. Прецизно су уређени односи и разграничене надлежности полиције и приватних безбедносних компанија. Успостављен је ефикасан систем контроле и санкционисања компанија (одузимање дозвола за рад, одузимање акредитације, суспензија пословања, са низом административних санкција).

Такође, ограничено је подручје пружања приватних безбедносних услуга јавном сектору (само уз дозволу министра унутрашњих послова): Према члану 1. став 3. Закона о регулисању приватног и посебног обезбеђења, области које покрива законска регулатива односе се на надзор и обезбеђење (не)покретне имовине, обезбеђење лица (телохранитељи), надзор и обезбеђење превоза драгоцености, управљање центрима за контролу алармних система, надгледање и контролу лица у вези са безбедношћу на јавним местима, послове детектива у малопродајама, пројектовање, уградњу и одржавање алармних система и центара, обезбеђивање јавних догађаја, безбедност хотела, подршку у безбедности саобраћаја.⁶⁵⁴ У Белгији је законом предвиђено и правило „специјалног принципа“ по коме једна приватна безбедносна компанија може да обавља само услуге приватног обезбеђења, али не и помоћне услуге.

Други релевантни правни акти за приватни сектор безбедности у Краљевини Белгији су Закон о оружју из 1991. године и Закон о приватним истражитељима из исте године. Надлежан национални орган за израду и измену законодавства које регулише индустрију приватног сектора је Министарство унутрашњих послова.

Одредбама Закона из 2004. године предвиђено је да приватне безбедносне компаније нису овлашћене да потписују уговоре за пружање безбедносних услуга где

⁶⁵² Извесно је да је био повезан са негативним утицајем светске економске кризе.

⁶⁵³ Детаљно разрађен извршним Краљевским декретима, Министарским декретима и препорукама и Уредбом о обуци из 1999. године.

⁶⁵⁴ Према: <http://www.apeg-bvbo.be>

обавеза прелази осигурани ризик. У пракси, компаније су често суочене са уговорима који превазилазе осигурани ризик, због чега нису у стању да сносе потенцијалне штете према трећим лицима. Изложеност овој врсти обавезе подрива одрживост приватног сектора безбедности у Белгији. С тим у вези, сугестија CoESS је да се законски успостави прихватљива расподела одговорности и ризика између државе и других странака које гарантују уговорену безбедност, имајући у виду да даваоц услуга не може да сноси пун ризик за сваку опасност, јер компанија обавља своје задатке у складу са стнадардима које намећу влада и наручиоци услуга.⁶⁵⁵

У Краљевини Белгији постоји јединствени колективни уговор који покрива приватни сектор безбедности. Генерални колективни уговор дефинише радно време, одсуства за време празника, привремени и стални рад. Радна недеља у Белгији је 38 радних сати. Максимални број радних сати у складу са колективним уговором о раду, износи максимално 12 сати дневно и 48 сати недељно, а према националном законодавству максимално девет сати дневно (изузети до 12 сати су дозвољени) и 56 сати недељно. Прековремени рад може бити најдуже 65 сати по кварталу, док викенд и ноћни рад нису регулисани на нивоу сектора. Максимални период непрекидног рада не сме да прелази шест узастопних дана, а минимални период одмора после тога је 48 сати. Колективни уговор одређује минималну радну недељу од 37 сати или 1990 сати годишње. Особље на пословима обезбеђења транспорта новца може радити највише 11 сати дневно, и мора имати паузу од пола сата на свака четири сата рада.

Минимална зарада у приватном сектору безбедности је одређена колективним уговором за сваку категорију запослених, а зараде се аутоматски усаглашавају са индексом цена на мало. Месечна почетна плата лиценцираног особља (пуно радно време, обављају послове без оружја), не узимајући у обзир прековремени и ноћни рад, рад викендом и/или друге накнаде је бруто € 2.064 и нето € 1.541. Просечна месечна зарада целокупног основног особља (укључујући прековремени и ноћни рад, рад викендом и/или друге накнаде износи бруто € 2.207 и нето € 1.632.

За сваку делатност у сектору приватне безбедности у Белгији донети су колективни уговори о раду (најзначајни су општи белгијски (СВА) споразуми. Грански колективни уговори закључују се и примењују на нивоу компанија, а на снази је 16 споразума, којима је обухваћен широк спектар питања - од минималних плата, премија, радног времена, периода обавештења у случају отпуштања, стручне обуке, безбедности на раду, синдикалних права и представљања запослених. Након потписивања гранског колективног уговора, споразум обавезује обе стране потписнице.

Закон прописује минимални одмор на нивоу године од 24 дана, што је такође предвиђено колективним уговором. Колективни уговор такође предвиђа минимум 20 нерадних викенда годишње. Радници на одређено време и радници на привременим пословима имају право на једнак третман као и њихове стално запослене колеге. Мушкарци чине око 85,2% запослених у приватном сектору, иако је на снази политика једнаких могућности у индустрији приватне безбедности, у складу са општим националним законодавством.⁶⁵⁶

Дозволе за рад приватних безбедносних компанија

Издавање дозвола за приватне безбедносне компаније је обавезно по закону. Услови за добијање дозволе за рад приватних безбедносних компанија, коју издаје Министарство унутрашњих послова су: позитивно мишљење министра правде (информације за ову сврху прикупљају од безбедносних служби и правосудних органа);

⁶⁵⁵ Ibidem.

⁶⁵⁶ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 18.

најмање један менаџер безбедности у компанији мора да заврши обавезну обуку за менаџера и најмање једно лице запослено у компанији мора да заврши обавезну обуку за делатност за коју се тражи дозвола; компанија мора да поседује одговарајућу инфраструктуру и опрему која је неопходна за делатност за коју се тражи дозвола; провера поузданости фирме; годишња зарада у зависност од величине компаније, те сагласност са свим правилима које поставља закон и извршни декрети. Услови за добијање дозволе за запослено особље, коју издаје МУП-а су: држављанство неке од чланица Европске уније и пребивалиште на територији ЕУ; да лице није кривично гоњено; позитиван резултат лекарског прегледа и психо теста; успешно завршена обавезна обука; позитивна безбедносна провера и изјава о добрим намерама и понашању. Минимална старост кандидата је за менаџере 21, а за оперативно особље 18 година.

Преко 90 % приватних безбедносних активности у Белгији спроводе униформисани радници приватног обезбеђења. Униформе нису обавезне, али ако се користе морају се јасно разликовати од оних које носе полиција, војска и друге службе безбедности. Возила коришћена у приватним фирмама морају бити одобрена од стране МУП-а, и не смеју бити слична возилима која користе полиција или друге јавне службе.

Законом су предвиђени услови за добијање идентификационе картице радника обезбеђења и то: доказ да лице има издату лиценцу за рад, обављен медицински и психо преглед, позитивна безбедносна провера, завршена обука и најмање 21 година старости. Идентификациона картица је обавезна, а њен дизајн одређује и додељивање врши МУП. Такође, законом су утврђени и услови за добијање идентификационе картице менаџера безбедности, и то: да није био осуђиван за неко кривично дело или прекршај, укључујући и новчану казну, друштвено-користан рад или казну затвора; да је завршио обавезну обуку; да је држављанин једне од држава чланица ЕУ; да не обавља активности неспојиве са пословима приватне безбедности; да се понаша у складу са принципима професионалне етике и да има најмање 21 годину.

Приликом подношења захтева за појединачне дозволе приватног радника обезбеђења, закон захтева да се особље подвргне лекарском и психолошком прегледу и безбедносној провери, коју врше МУП, Министарство правде и судски органи). Ограничења по питању прошлости власника и запослених су: неосуђиваност, непостојање сукоба интереса, завршена адекватна обука, едукација и искуство, протек времена од најмање пет година од завршетка ангажовања у јавним службама (полиција, службе безбедности, војска) те поседовање неопходних моралних квалитета.

Сходно одредбама Закона из 1990. године оснивање приватне фирме из области безбедности је условљено добијањем дозволе МУП-а (који се консултује са Министарством правде). Лиценца важи пет година, у њој су наведене дозвољене активности компаније и обнавља се на исти период. Критеријуми за добијање лиценце обухватају проверу поузданости, испитивање прошлости власника, менаџера као и запосленог особља компаније. Закон предвиђа за сваку делатност посебну лиценцу. Тако лиценца за оружане услуге приватног обезбеђења важи пет година и обнавља се. Посебна лиценца се издаје компанији од стране МУП-а за поседовање оружја (такође важи пет година и обнавља се). У случајевима када се лиценца издаје раднику обезбеђења који не борави у Белгији, надлежни орган за издавање лиценце је покрајински гувернер или министар правде.

Лиценцирање за припаднике приватног обезбеђења није обавезно по закону.⁶⁵⁷ Закон који регулише индустрију приватног сектора омогућава оружане услуге приватне безбедности у операцијама транзита готовине, обезбеђења НАТО војних база, амбасаде

⁶⁵⁷ У 2010. години било је лиценцирано 15.411 радника приватног обезбеђења.

итд. У оваквим случајевима издаје се посебна дозвола од стране Министарства унутрашњих послова (како за компанију, тако и за чувара)

Закон предвиђа да радници приватних фирми из области безбедности не смеју бити осуђени на казну затвора дужу од шест месеци из било ког разлога, или мање ако су у питању кривична дела крађе, изнуде, злоупотребе положаја, фалсификовања, силовања, и других дела која укључују нелегалну производњу и продају оружја. Ово се односи и на дела која су извршена и на казне које су издржане у иностранству. Такође, особље приватних безбедносних компанија не може у исто време обављати послове приватних истражитеља или друге послове који могу угрозити јавну безбедност. Запослено особље компанија мора потписати обавезну изјаву о добрим намерама и понашању.

Услови за власнике компанија и запослене у компанијама

Власници и менаџери приватних безбедносних компанија морају поседовати национално држављанство. Они не смеју бити осуђени на казну затвора дужу од шест месеци због било ког прекршаја, нити смеју бити осуђени због крађе, изнуде, злоупотребе положаја, фалсификовања, силовања, као и због производње и продаје оружја. Осим тога, не смеју бити осуђени због дела која су везана за недостатак професионалне етике и злоупотребу поверења клијената. Ово се односи и на казне за дела која су извршена у иностранству. Власници и менаџмент не могу истовремено обављати активности приватних детектива, продаваца оружја или било које друге послове који могу угрозити јавну безбедност. Такође, не могу добити лиценцу ако су радили у полицији или тајној служби у последњих пет година, или су чинили озбиљне професионалне преступе. Провере прошлости власника и менаџера се обављају од стране овлашћених лица Министарства правде.

Обука

Обука у индустрији приватног обезбеђења Белгије је обавезна и зависи од вида делатности која се обавља. Обуку дефинишу Закон из 1990. и Уредба из 1999. године. Закон предвиђа да припадници приватног обезбеђења морају да заврше специјализовану и обавезну обуку, у трајању од 42 сата, да би могли да носе и користе оружје. Обука је обезбеђена од стране овлашћеног института за обуку, који је лиценциран од стране Министарства унутрашњих послова. Ова обука обухвата 12 сати теорије (одредбе закона о употреби оружја), шест сати специфичних знања о оружју, 12 сати практичних вежби у руковању оружјем, 12 сати обуке у пуцању, плус гађања сваких шест месеци (50 метака на стрелишту, циљ да 80% испаљених хитаца погоди мету).⁶⁵⁸ Средњи ниво менаџмента мора имати најмање 40 сати, а највиши ниво 106 сати опште и специјалистичке обуке, а радници минимум 66 сати опште обуке. Додатни сати обуке су неопходни за раднике на пословима непосредне личне заштите (60 сати), за водиче паса (16 сати), као и за раднике који у обављању посла носе наоружање (40 сати).

Колективни уговор дефинише обавезу од 32 сата обуке у току пет година службе, и 40 сати обуке за раднике преко 40 година старости. Радници који раде на пословима транспорта новца морају имати 40 сати обуке у току две године. Здравствена и психотестирања су обавезна за целокупно оперативно особље. У највећем броју случајева трошкове обуке сноси компаније.

⁶⁵⁸ *The socio-economic added value of Private security services in Europe*, op. cit. p. 16.

Према Закону о регулисању приватног и посебног обезбеђења из 2004. године, специјализована обука предвиђена је за следеће делатности обезбеђења: патролна служба (40 сати) реаговање на позиве и аларме (40 сати), корпоративна безбедност (132 сата), чувари (32 сата), лична заштита (51 сат), транзит готовине и руковање готовином (68 сати), даљински надзор (70 сати), безбедност аеродрома (80 сати), поморска безбедност (16 сати, приватне истражитељи (250 сати), обезбеђење трговина (20 сати), пратња обезбеђених специјалних транспорта (72 сата) и заштита музеја (72 сата).⁶⁵⁹

Обука се обавља у лиценцираним центрима за обуку, на основу одобрења МУП-а, а након положеног испита добија се сертификат који важи пет година. Поновна обука се мора спровести након пет година и мора трајати најмање 12 сати за раднике и шест сати за менаџере. Комисија за обуку се о садржају обуке консултује са МУП-ом. Инструктори обуке такође пролазе кроз провере осуђиваности.

Употреба средстава принуде

Према Закону о ношењу оружја из 1991. године, појединци који раде за приватне безбедносне фирме (обезбеђење транспорта новца и хартија од вредности) дужни су да прођу стандардизовану обуку како би добили дозволу за ношење оружја. У свим другим случајевима ношење оружја је строго забрањено. Ван радног времена целокупно наоружање мора да се држи у магацину, односно безбедној и обезбеђеној просторији коју надзире овлашћени радник компаније, при чему је за постојање таквог магацина неопходна дозвола. Ношење оружја мора бити покривено радним налогом. Закон о ношењу оружја иначе дозвољава лицима од 18 година ношење наоружања у дефанзивне сврхе по добијању одговарајуће дозволе. Дозвола може бити издата искључиво појединцима који докажу да имају одговарајуће практично и теоријско знање за коришћење оружја. Уколико је подносилац захтева за дозволу компанија, орган који издаје дозволу мора да верификује компатибилност компаније са Законом из 1990. године. Дозволе се увек издају појединцима, а не правним лицима. Количина и врста оружја које се може користити у пословима обезбеђења дефинисана је Краљевским декретом.

На јавним местима и местима којима грађани имају приступ, радници приватних фирми за обезбеђење имају право да носе следеће наоружање и опрему: револвере или пиштоље калибра до 10 мм, те службене палице чија дужина не прелази 45 цм.⁶⁶⁰ Од 2001. године, особљу приватних компанија је забрањено да носи оружје у вршењу одређених активности, као што је рад у центрима надзора и вршење претреса лица.

Овлашћења запосленог особља у безбедносним компанијама су иста као и сваког грађанина, док посебна овлашћења постоје само у оквиру закона и уз одобрење МУП-а. Генерално, радници обезбеђења немају полицијска овлашћења. Појединаћни изузеци се односе на задржавање лица које је извршила кривичног дела. Оружје се може користити само у нужној одбрани. Радници обезбеђења могу да изврше ограничени претрес лица и одузимање имовине. То је дозвољено само у предузимању одређених активности везаних за проверу идентитета и контролу лица, уколико се ради о поседовању опасних предмета или предмета који представљају ризик по безбедност.

Употреба паса је законом дозвољена у стриктно дефинисаним околностима (само одређена раса паса може да се користи и само у одређеним ситуацијама), а водичи паса имају додатних 16 сати обуке. Пси се могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења, за шта је потребна посебна лиценца за компанију издата од стране МУП-а, која важи пет година и обнавља се. За особље које рукује са псима није потребна

⁶⁵⁹ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 20.

⁶⁶⁰ У 2010. години је у Белгији било 150 радника обезбеђења којима је било дозвољено да носе оружје.

посебна лиценца. Коњи се могу користити за пружање приватног обезбеђења, за шта је потребна посебна лиценца за компанију издата од стране МУП-а, која важи пет година и обнавља са и за особље које рукује са коњима није потребна посебна лиценца.

Удружења и синдикати

У Краљевини Белгији приватни сектор безбедности синдикално организовање и преговоре остварује преко колективних споразума, а компаније за приватно обезбеђење усклађују своје интересе на националном нивоу и нивоу самог сектора у 85% заступљености. Запослени у овим компанијама имају своје представнике у синдикатима и удружењима, где једно од удружења на националном нивоу представља односно чини чланицу Конфедерације европских услуга обезбеђења (CoESS), као кровног удружења на нивоу Европске уније. На исти начин су и синдикати националних компанија организовани у оквиру организације UNI-Europa. У Белгији овај сектор безбедности реализује приватне, јавне и корпоративне уговоре.

Најзначајни синдикати у Белгији су: CCAS-CSC/ACV (La Centrale Chrétienne de l'Alimentation et des Services / Algemeen Christelijk Vakverbond), CG FGTB/AC ABVV (La Centrale Générale de la FGTB / Algemene Centrale van de Socialistische Vakbond), LBC-NVK (Landelijke Bedienden Centrale - Nationaal Verbond voor Kaderpersoneel), SETCA/BBTK (Syndicat des Employés Techniciens et Cadres de Belgique / Bond van Bedienden en Kadere in België), који су придружени чланови UNI-Europa и CGSLB/ACLVB (Syndicat Libéral / Liberale Vakbond), који је придружени члан UNI-Europa. Такође, значајан организација послодаваца индустрије приватне безбедности у Белгији је учлањен у BVBO/APEG (Beroepsvereniging van Bewakingsondernemingen vzw/Association Professionnelle des Entreprises de Gardiennage asbl), који је члан CoESS.

Контрола и надзор рада приватних безбедносних компанија

У Краљевини Белгији контролу и надзор компанија врши директно полиција на локалном и националном нивоу. Полиција има право да врши редовне и ванредне контроле компанија, при чему може одузимати дозволе за рад или подносити кривичне пријаве. Надлежни национални органи надлежни за спровођење изрицања санкција су - за административне санкције Министарство унутрашњих послова, а за кривичне санкције судови. Запослени у полицији и/или јавни службеници са посебним овлашћењима могу да врше контролу, која може да се спроводи у писаној форми или путем посете која може да буде ненајављена

Приватне безбедносне компаније су дужне да надлежном органу полиције подносе годишње извештаје о раду, као и обавезу чувања дневних извештаја о раду. На компаније и запослене могу се примењивати административне санкције преко упозорења суспензија, одузимање дозволе, све до кривичних санкција и затворских казни. У Белгији је иначе број предузећа за обезбеђење је ограничен, и она морају полицији да плаћају котизацију, као и паушално одређен проценат од реализације својих активности.

4.2.4. Шведска

У Извештају Конфедерације европских служби безбедности (Confederation of European Security Services – CoESS) из 2011. године⁶⁶¹ дат је преглед услуга приватног обезбеђења у Краљевини Шведској за период од 2004. до почетка 2011. године. Уз опште податке о становништву Шведске (9.340.682), бруто националном доходу (€ 347,66 милијарди), односу снаге безбедности/становништво (1/467), односу

⁶⁶¹ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 119.

полиција/популација (1/522), извештај CoESS садржи и податке о тржишту услуга приватног обезбеђења. Тако је наведено да је у 2010. години је у Шведској функционисало 250 приватних безбедносних компанија. Укупан број запослених у том сектору био је око 20.000 (2.473 оперативно особље). У индустрији приватне безбедности за операције транзита новца и вредности било је ангажовано око 200 блиндираних и специјалних возила.

Годишњи обрт индустрије приватне безбедности у 2010. години износио је 840 милиона евра (општи чувари € 525 милиона, безбедност аеродрома € 52,5 милиона, поморска безбедност 10,5 милиона €, транзит готовине € 160 милиона, праћење и даљински надзор € 26 милиона, остали сегменти € 66 милиона). Забележене су и константне стопе раста тог сектора у периоду од 2004. до 2010. године: 2004 (5%), 2005 (6%), 2006 (5%), 2007 (7%), 2008 (7%), 2009 (6%) и 2010. године (5%).

Правни основ приватне безбедности

Сматра се да су услуге приватне безбедности у Краљевини Шведској међу најбољима у свету. С тим у вези, национално законодавство и регулативне мере обухватају многа подручја деловања у овој области, са строгим захтевима за обуку и ауторизацију.⁶⁶² У односу на друге чланице Европске уније, Шведска је специфична по широком опсега услуга које су раније биле у надлежности јавних служби и институција. Ова појава преношења задатака из јавног у приватни сектор безбедности карактеристика је и осталих скандинавских земаља, али у нешто мањем обиму него што је то случај у Шведској.

Деловање индустрије приватне безбедности је регулисано следећим прописима на националном нивоу: Закон и Уредба о оснивању приватне безбедности од 26.04.1974. године, са изменама од 1. јуна 2009. године, Закон и Уредба о одржавању реда из 1980.године, Закон и Уредба о заштити државних институција од високог значаја из 1990.године, Закон и Уредба о правилима за инсталацију алармних система и повезивање алармних система са полицијом из 1983. године.

Први законски акт везан за индустрију приватне безбедности у Шведској настао је као резултат потреба за додатним безбедносним услугама у области заштите имовине на аеродромима и у лукама, које су до тада биле у надлежности јавне полиције. Закон о оснивању приватне безбедности је прописао да приватне безбедносне компаније морају да се придржавају одређених стандарда квалитета услуга, док је држава гарантовала те стандарде путем лиценцирања, провере радника, контроле компанија и особља, програма обуке дефинисаних од стране полицијског одбора, опреме и униформи одобраних од стране полиције. У почетку су приватним компанијама углавном повераване безбедносне услуге које се обављају ноћу. Међутим, како је индустрија приватне безбедности досегла завидан ниво квалитета услуга, почеле су да им се поверавају безбедносне услуге које се реализују дању.⁶⁶³

Услови рада у приватним безбедносним компанијама, регулисани су националним законодавством и колективним уговором на националном нивоу. За сваки сектор индустрије приватне безбедности у Шведској постоје обавезујући колективни уговори о раду. Надлежни национални орган надлежан за израду и измену законодавства које регулише индустрију приватног сектора је полиција.

⁶⁶² Опширније: Bergman Andreas, „The Regulation of Private Military and Security Services in Sweden“, *PRIV-WAR Report - Sweden*, European Commission, Brussels 2010., pp. 14-17. Доступно на: <http://www.priv-war.eu>.

⁶⁶³ Упореди: *Private and public security in the Nordic countries*, CoESS General Secretariat & ALMEGA Private Security, Wemmel BL – Stockholm 2010., p.18.

Активности услуга приватне безбедности у Шведској су веома разноврсне и обухватају: санитарску службу, превоз пацијената, контролу саобраћаја, помоћ у току пожара, помоћ у саобраћајним несрећама, надгледање околине, безбедност аеродрома, транспорт вредности и новца, заштиту лица и имовине, инсталација и одржавање алармних система, као и активности за надзор Министарства одбране. Закон који регулише индустрију приватног сектора омогућава оружане услуге приватне безбедности.⁶⁶⁴ Однос између комерцијалних уговора које приватне безбедносне компаније закључују са приватним корисницима у односу на јавни сектор је 80% : 20%.⁶⁶⁵

Шведско законодавство предвиђа највише 48 радних часова недељно, а колективним уговором је регулисана минимална цена рада. Уставом је утврђен минимум годишњих одмора у трајању од 25 дана, при чему привремени радници и радници на одређено време имају иста права као и радници са пуним радним временом. Максимални број радних сати у складу са колективним уговором о раду је 13 сати дневно и 52 сата недељно. Прековремени рад може износити највише 150 сати годишње (300 сати ако је потписан локални споразум са синдикатом). Максималан број сати у складу са националним законодавством је 40 сати недељно (просек), а дозвољен је прековремени рад до 50 сати месечно. Не постоје ограничења за ноћни рад и рад викендом.⁶⁶⁶

Месечна почетна плата лиценцираних радника обезбеђења за пуно радно време (обављају основне задатке без оружја), не узимајући у обзир прековремени рад, ноћни рад и рад викендом и/или друге накнаде) је бруто 1.795 евра, а нето 1.382 евра. Просечна месечна зарада свих радника запослених у сектору (укључујући прековремени рад, ноћни рад и рад викендом и/или друге накнаде) износи бруто 2.580 евра и нето 1.987 евра.

Дозволе за рад приватних безбедносних компанија

Издавање дозвола за приватне безбедносне компаније у Шведској је обавезно по закону. Закон о оснивању приватне безбедности захтева лиценцу од компанија за приватно обезбеђење, са детаљним захтевима за њихово оснивање. Контрола од стране владе је веома стриктна, почев од одобравања дозволе за рад компанија. Уредба налаже правило „специјалног принципа“, по којем се једној компанији може доделити вршење само услуга приватног обезбеђења а не и осталих услуга.

Лиценцирање за припаднике приватног обезбеђења није обавезно по закону.⁶⁶⁷ Посебна лиценца се захтева за приватне безбедносне компаније у случајевима пружања оружаних услуга. Поменуте лиценце се издају од стране локалне полиције, рок њихове важности траје сходно уговору и исте се обнављају. Посебна лиценца је потребна и приватним безбедносним компанијама у случајевима поседовања оружја. Надлежни орган за издавање ове лиценце је полиција. Лиценца траје пет година и обнавља се.

Приликом подношења захтева за појединачну дозволу за оружје за радника обезбеђења, закон захтева да се кандидат подвргне безбедносној провери (увид у кривичне евиденције). У начелу, није неопходан претходни лекарски преглед, изузев у посебним ситуацијама - за раднике обезбеђења који послове обављају у ноћним сатима.⁶⁶⁸

⁶⁶⁴ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 120.

⁶⁶⁵ Детаљније: Brion Fabienne, Kaminski Dan, „Etude de droit comparé sur la réglementation du secteur de la sécurité privée dans 9 Etats membres de l'Union Européenne“, *Rapport final 15*, University of Louvain, Louvain-la-Neuve BL 2000., pp. 18-20.

⁶⁶⁶ *The socio-economic added value of private security services in Europe*, op. cit. p. 15.

⁶⁶⁷ У 2010. години било је око 20.000 лиценцираних припадника приватног обезбеђења.

⁶⁶⁸ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 120.

Услови за власнике компанија и запослене у компанијама

Власник, менаџери и запослени у компанијама за приватну безбедност не смеју имати криминалну прошлост, која се проверава од стране полиције. Оперативно особље мора имати најмање 18 година старости, док за неке задатке кандидати не смеју бити млађи од 20 година. Менаџери морају да имају најмање две године радног искуства у индустрији приватне безбедности. Просечна старост радника обезбеђења у Шведској је 30 година а мушкарци чине 70 % запослених и поред принципа „једнаких могућности“ за оба пола. Сва лица која обављају послове у сектору приватне безбедности морају полагати испит пред комисијом коју образује полиција, што указује на један аспект међусобног односа полиције и приватне безбедности. Сви субјекти који обављају послове из домена приватне безбедности морају да то чине на професионалан и дискретан начин, водећи рачуна о законским прописима.

У оквиру компанија или других правних лица која врше послове из области приватне безбедности постоје одређене категорије запослених, и то: менаџери, заштитари, запослени у фирмама за заштиту, заштитари са ограниченим полицијским овлашћењима, чувари објеката од посебног безбедносног значаја.⁶⁶⁹ Категорија запослених, као што су заштитари са ограниченим полицијским овлашћењем, такође указује на одређени однос између полиције и приватне безбедности, с тим што су овлашћења ове категорије утврђена посебним законом који уређује њихову делатност везану за одржавање јавног реда и у асистенцији државној полицији на јавним манифестацијама и у сличним ситуацијама.

Обука

Закон предвиђа обавезну основну обуку за раднике обезбеђења у трајању од 288 сати. Обука је обезбеђена од стране овлашћеног безбедносног института за обуку, а финансира се директно од стране приватног сектора безбедности. Након успешно завршене основне обуке кандидату се издаје потврда о надлежности. По закону постоји и обавезна специјализована обука за менаџере безбедности, односно оперативне руководиоце у трајању од 44 сата.⁶⁷⁰

Специјализована обука је предвиђена за следеће врсте делатности обезбеђења: одржавање реда на јавним манифестацијама 110 сати, обезбеђење улаза 80 сати, лична заштита 92 сата, транзит готовине 50 сати, безбедност аеродрома 60 сати, поморска безбедност 80 сати, градска безбедност (воз / метро станице, градске патроле итд) 80 сати, заштита критичне инфраструктуре 308 сати, услуге са дресираним псима 39 сати. Обука је обавезна, реализује се од стране овлашћеног безбедносног особља, безбедносних института и полиције и обухвата 97 часова теоријске наставе и 120 часова практичне наставе.⁶⁷¹ У Шведској постоји 15 центара за обуку укључујући универзитете, приватне компаније и друга правна лица. Институције за обуку се контролишу од стране локалног надзорног тела.

По закону радник обезбеђења мора да заврши специјализовану и обавезну обуку да би могао да носи и користи оружје.⁶⁷² Ова обука у трајању од 43 сата подразумева прописе о ношењу и употреби оружја, техничка знања, практичну обуку и завршни тест. Обуку могу вршити инструктори, који су лиценцирани од стране полиције.

Пси се могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења, за шта је потребна посебна лиценца за приватне безбедносне компаније, коју издаје полиција.

⁶⁶⁹ *The socio-economic added value of private security services in Europe*, op. cit. p. 15.

⁶⁷⁰ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 121.

⁶⁷¹ *The socio-economic added value of private security services in Europe*, op. cit. p. 16.

⁶⁷² У Шведској је 2010 године око 300 припадника приватног обезбеђења имало дозволе за ношење оружја.

Лиценца траје пет година и обнавља се. Радници обезбеђења који у обављању употребљавају псе морају положити обавезну обуку за коришћење паса у трајању од 39 сати. Обука се реализује од стране било ког субјекта који за то има одобрење од стране полиције. Коњи се не могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења. Изглед и употреба униформи у компанијама за обезбеђење регулисани су законом из 1974. године.

Употреба средстава принуде

За ношење ватреног оружја потребна је дозвола полиције и обука у трајању од 21 сат. Ова обука се обнавља сваке године. Запослени имају иста овлашћења као и било који други грађанин. Они могу да изврше ограничени претрес и одузимање имовине у случајевима задржавања лица које је извршило кривично дело.

Употреба оружја ограничена је на радно окружење. Компаније за обезбеђење имају одређена полицијска овлашћења у јавном простору која су им поверена од стране полиције (нпр. на спортским манифестацијама – претрес гледаоца). Важећи прописи не прецизирају обавезу складиштења оружја у самим компанијама.

Удружења и синдикати

Приватни сектор безбедности у Краљевини Шведској право на синдикално организовање остварује преко колективних уговора, док компаније за приватно обезбеђење усклађују своје интересе на националном нивоу и већим делом на нивоу самог сектора. Већина колективних уговора обухватају уговоре о обуци и радном окружењу радника обезбеђења, при чему су предности колективних уговора у томе што потписници имају могућности њихове контроле. Запослени у приватним компанијама имају своје представнике у удружењима и синдикатима, при чему једно од удружења на националном нивоу представља чланицу Конфедерације европских услуга обезбеђења (CoESS), као кровног удружења на нивоу Европске уније.⁶⁷³

Контрола и надзор рада приватних безбедносних компанија

Опште узев, у Краљевини Шведској контролу и надзор компанија врши Влада са својим надлежним органима на националном и локалном нивоу. Надлежни национални орган за контролу и инспекцију индустрију приватне безбедности и изрицање санкција индустрији приватне безбедности за прекршајне и кривичне преступе су окружни административни органи.

Приватне безбедносне компаније су дужне да надлежним телима шведске владе подносе годишње извештаје о раду. На компаније и запослене могу се примењивати санкције преко упозорења, суспензије, одузимање дозволе, све до кривичних санкција.⁶⁷⁴

4.2.5. Италија

У Извештају Конфедерације европских служби безбедности (Confederation of European Security Services – CoESS) из 2011. године⁶⁷⁵ дат је преглед услуга приватног обезбеђења у Републици Италији за период од 2008. до почетка 2011. године. Поред

⁶⁷³ *Private and public security in the Nordic countries*, op. cit. p. 19.

⁶⁷⁴ Опширније: Bergman Andreas, „The Regulation of Private Military and Security Services in Sweden“, *PRIV-WAR Report - Sweden*, European Commission, Brussels 2010., pp. 14-17 (<http://www.priv-war.eu>).

⁶⁷⁵ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 66.

општих података о становништву Италије (60.340.328), бруто националном доходу (€ 1,569 милијарди), односу снаге безбедности/становништво (1/260), односу полиција/популација (1/565), извештај CoESS садржи и статистичке податке о тржишту услуга приватног обезбеђења. Тако је наведено да је годишњи обрт индустрије приватне безбедности у 2010. години износио 2,7 милијарди евра, уз годишњу стопу раста тог сектора од 2% у 2008. години од 2%, те стагнацију у 2009. и 2010. години.⁶⁷⁶ У 2010. години је у Републици Италији функционисало 1.299 приватних безбедносних компанија, са приближно 47.858 радника обезбеђења. У индустрији приватне безбедности за операције транзита новца и вредности било је ангажовано 1.450 блиндираних и специјалних возила.

Правни основ приватне безбедности

У Републици Италији су послови обезбеђења објеката и детективска делатност уређени Законом о јавној безбедности из 1931. године, као и законским прописима из 1935. и 1940. године, са амандманима из 2008. године.⁶⁷⁷ Тим актима су утврђени општи нормативни оквири, док су детаљније мере и стандарди уређени на локалном нивоу, одражавајући политичку и административну структуру државе. Према италијанском законодавству, држава поседује монопол над употребом силе, а у изузетним случајевима, она може доделити приватном сектору безбедности предузимање одређених ограничених радњи (превенција кривичних дела против имовине). Иначе, треба имати у виду да приватна безбедност у Италији има дугу традицију и да њени зачеци сежу у 70-те године XIX века.⁶⁷⁸

Активности индустрије приватне безбедности у Италији обухватају обезбеђење објеката и индустријских локација, заштиту лица, транспорт новца и драгоцености и послове приватних истражитеља. С тим у вези, према годишњем промету послови општих чувара чине 50%, безбедност аеродрома 15%, поморска безбедност 5%, транзит новца и вредности 15%, а праћење и даљински надзор 15%. Закон који регулише индустрију приватног сектора омогућава и оружане услуге приватне безбедности.⁶⁷⁹ Надлежни национални орган за израду и измени законодавство које регулише индустрију приватног сектора је Министарство унутрашњих послова.

У Италији се флексибилно примењује правило „специјалног принципа“ по којем се приватној компанији додељује надлежност за обављање само једне делатности приватног обезбеђења, без истовременог пружања осталих безбедносних услуга. То показују подаци да је у 2010. години 15% компанија обављало по једну услугу приватног обезбеђења, док је 85% пружало више услуга приватног обезбеђења.⁶⁸⁰

Приватна безбедност у Италији брзо се развијала са развојем нових активности (као што је транспорт новца и драгоцености) и уговарањем бољих услова рада. С тим у вези, италијанско законодавство одређује радно време у безбедносним компанијама на осам сати дневно, 40 сати недељно и 137 сати месечно. Актуелни колективни уговор предвиђа 10 сати дневно, 48 сати недељно и 192 месечно. Минимална цена рада је прописана законом, а посебна цена рада у сектору одређује се колективним уговором, којим се регулишу и питања прековременог и ноћног рада.⁶⁸¹

⁶⁷⁶ Евидентно због утицаја глобалне економске кризе.

⁶⁷⁷ RD 773 (1931), RD 1952 (1935), и RD 635 (1940).

⁶⁷⁸ *The socio-economic added value of private security services in Europe*, op. cit. pp. 19-22.

⁶⁷⁹ Димитријевић Иван (ур.), *Упоредни приказ законодавства индустрије приватне безбедности у Европској унији*, op. cit. стр. 17.

⁶⁸⁰ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 65.

⁶⁸¹ *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union*, op. cit. p.64.

Законодавство и колективни уговор предвиђају 25 дана годишњег одмора годишње и 10 нерадних дана за државне празнике. За сваки сектор приватне безбедности постоје обавезујући колективни уговори. Општи колективни уговор предвиђа да се након 20 година рада додаје један дан годишњег одмора. Заштита запослених је регулисана законом посебним одредбама. Привремени радници имају иста права као и радници са пуним радним временом. Тренутно не постоје посебне одредбе за запослене на одређено време. Просечна месечна плата радника обезбеђења (укључујући и прековремени и ноћни рад, рад викендом и/или друге накнаде је бруто € 1.750 а нето: € 1.250. Иначе, просечна старост радника обезбеђења у Италији је 42 године, а 91% запослених у овом сектору су мушкарци.⁶⁸²

Дозволе за рад приватних безбедносних компанија

Дозволе за рад правних лица из области приватне безбедности издаје надлежни суд, а одредбама важећег закона није предвиђено временско трајање дозволе. Посебна лиценца се захтева за приватне безбедносне компаније у вези са пружањем оружаних услуга приватног обезбеђења, која се издаје од стране префектуре. Лиценца важи пет година и обнавља се. Од оперативног особља се захтева и одговарајућа лиценца за рад, коју издаје надлежни судија на период од једне године. Лиценца се продужава у надлежној покрајинској управи (префектури), потчињеној Министарству правде. Основни услови да би неко добио лиценцу радника обезбеђења у Италији су: да је кандидат старији од 18 година, да је ментално и физички способан за обављање послова приватне безбедности и да нема кривични досије. Услов за добијање лиценце је и претходно похађање одговарајуће обуке, која није стандардизована на централном нивоу, тако да њен програм зависи од локалних полицијских власти.

Услови за власнике компанија и запослене у компанијама

Од власника приватних безбедносних компанија се захтева провера криминалне прошлости и личних особина. Улазна ограничења за власнике приватних безбедносних компанија су: неосуђиваност за кривична дела, а за запослено особље непостојање кривичног досијеа. Одговарајуће провере врше и потврде о томе издају издају покрајинске префектуре.

Обука

Услови везани за обуку запослених у индустрији приватне безбедности се утврђују на регионалном нивоу а садржани су и у колективном уговору. Обука није на добровољној основи и обухвата обавезних 40 часова теорије и 40 часова практичне обуке. По закону, припадници приватног обезбеђења морају да заврше специјализовану и обавезну обуку да би могли да носе и користе оружје.⁶⁸³ Свака покрајинска префектура посебно уређује обуку, коју иначе обезбеђује Национални институт за обуку. Након успешно завршене основне обуке, кандидату се издаје потврда о оспособљености. Закон не прописује обавезну специјализовану обуку за безбедносне менаџере и оперативно особље.

У закону су садржани општи критеријуми у вези ношења и изгледа униформи припадника приватног обезбеђења, мада су детаљније норме прописане посебно у

⁶⁸² *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 68.

⁶⁸³ У Италији је 2010. године дозволу за ношење оружја имало 47.878 радника приватног обезбеђења (сви старжари).

сваком региону. Униформе у овом сектору морају да се разликују од оних који носе полиција. Све униформе имају иницијале GPG, те логотип компаније а исте мора да одобри месно надлежна префектура.⁶⁸⁴

Употреба средстава принуде

Употреба оружја је дозвољена сагласно важећем закону, а дозволе за ношење оружја издаје локални начелник полиције. Не постоје посебни захтеви везани за обуку лица која подносе захтеве за оружје. Посебна дозвола за поседовање оружја није потребна ни приватним безбедносним компанијама, нити постоји законска обавеза да се оружје региструје. Такође, не постоје ограничења у погледу врсте и/или броја комада оружја и муниције која се лично набавља. Закон не садржи ни одредбе о обавезном складиштењу оружја у магацинима приватних безбедносних компанија.

Генерално, радници приватног обезбеђења немају посебна овлашћења у односу на она која имају као грађани. Њихова овлашћења су у домену заустављања опасних и сумњивих лица у објектима и простору које обезбеђују, при чему не смеју да врше претрес и одузимање имовине. Пси се могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења, а посебна дозвола за приватне безбедносне компаније које користе псе за пружање услуга приватног обезбеђења није потребна. Коњи се могу користити за пружање приватног обезбеђења, при чему није потребна посебна дозвола за приватне безбедносне компаније.

У Италији приватни истражитељи не смеју носити униформе и обележја која су слична полицијским, немају овлашћења за лишење слободе лица и вршење претреса, а забрањено им је и да примењују средства и методе тајног надзора.⁶⁸⁵

Удружења и синдикати

Приватни сектор безбедности у Републици Италији, као и у већини европских држава, своје синдикално организовање остварује преко колективних уговора, при чему компаније за приватно обезбеђење усклађују своје интересе на регионалном нивоу и нивоу самог сектора. Запослени у приватним безбедносним компанијама имају своје представнике у синдикатима и удружењима. На националном нивоу, запослени у приватним безбедносним компанијама и детективским агенцијама могу бити синдикално учлањени у струковну асоцијацију UGL Sicurezza Civile (Федерација радника приватног обезбеђења и приватних истражитеља), која је чланица Конфедерације европских услуга обезбеђења (CoESS), кровног удружења на нивоу Европске уније. На исти начин су и синдикати националних компанија организовани у оквиру организације UNI-Euroa.⁶⁸⁶

Контрола и надзор рада приватних безбедносних компанија

У Италији контролу и надзор приватних безбедносних компанија врши суд. То је најдиректније присутно приликом издавања и продужења лиценци за рад оперативног особља приватних безбедносних компанија. Надлежни национални орган за контролу, инспекцију и изрицање административних и казних санкција у индустрији приватне безбедности Италије су надлежни регионални полицијски орган. На компаније и

⁶⁸⁴ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 69.

⁶⁸⁵ Детаљније: Hoff Olivier, *Sectoral Unions and Employers Organisations in the Private Security Sector in the EU (Research Project VI/2002/0215)*, Université Catholique de Louvain, Brussels 2003., pp. 67-70.

⁶⁸⁶ Димитријевић Иван (ур.), *Упоредни приказ законодавства индустрије приватне безбедности у Европској унији*, op. cit. стр. 18.

запослене у приватном сектору безбедности могу се примењивати различите административне санкције - од упозорења, новчаних казни, суспензија, све до одузимања лиценце.⁶⁸⁷

4.2.6. Шпанија

Извештај Конфедерације европских служби безбедности (Confederation of European Security Services – CoESS) из 2011. године⁶⁸⁸ садржи преглед услуга приватног обезбеђења у Краљевини Шпанији за период од 2004. до почетка 2011. године. Поред општих података о становништву Шпаније (45.989.016), бруто националном доходу (€ 1,129.47 милијарди), односу снаге безбедности/становништво (1/513), односу полиција/популација (1/213, извештај CoESS садржи и податке о тржишту услуга приватног обезбеђења. Тако је наведено да је годишњи обрт индустрије приватне безбедности у 2010. години износио 3.386 милиона евра (алармни системи € 892 милиона, општи чувари € 1.984 милиона, безбедност аеродрома € 197 милиона, поморска безбедност € 12 милиона, транспорт новца € 301 милион, алармни системи и остали сегменти € 892 милиона). Забележене су и константне стопе раста тог сектора у периоду од 2004. до 2008. године, док је у 2009. и 2010. години евидентиран пад:⁶⁸⁹ 2004 (5,1 %), 2005 (6,9%), 2006 (7,2%), 2007 (6,9%), 2008 (4,4%), 2009 (-5,5%) и 2010. године (-4,1%). У 2010. години су у Шпанији функционисале укупно 1.494 приватне безбедносне компаније. Укупан број запослених у том сектору био је 188.018. У 2010. години, приватне компаније су закључиле 51.783 комерцијална уговора са приватним наручиоцима услуга.

Правни основ приватне безбедности

Краљевина Шпанија се сматра једном од земаља са добро уређеним, специфичним законодавством и строгим прописима у области приватне безбедности. Законодавство којим се уређује рад овог сектора су: Закон о приватној безбедности из 1992. године, са изменама и допунама из 1999, 2000, 2007. и 2009. године. Закон је спроведен Краљевском Уредбом 2364 о правним стандардима од 9. децембра 1994. године и Краљевском Уредбом о санкцијама из 1993. године, којим је регулисано ношење оружја. Такође, значајни прописи за индустрију приватне безбедности Шпаније су и Краљевска Уредба од 10. јануара из 1995. године, измењена Краљевском Уредбом бр. 1123 од 9. октобра 2001. године, којом је донет Правилник за приватно обезбеђење, као и Краљевски налог број 1950 од 31. јула 2002. године, који успоставља посебне мере које се односе на возила за превоз новца, драгоцености и других предмета.⁶⁹⁰ Национални орган надлежан за израду и измену законодавства које регулише индустрију приватног сектора је Министарство унутрашњих послова.

Према важећим прописима, компаније за приватну безбедност у Шпанији врше обезбеђење објеката и индустријских постројења, обезбеђење лица, транспорт новца, инсталирање и одржавање алармних система. За запослене у индустрији приватног обезбеђења користе се називи чувари и менаџери безбедности, као и заштитари. Прописи којима се ово регулише се заснивају на полазишту да је приватни сектор безбедности пожељан јер се тиме оптимизују полицијски ресурси.⁶⁹¹ У оквиру приватне

⁶⁸⁷ Hoff Olivier, op. cit. p. 70.

⁶⁸⁸ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 113.

⁶⁸⁹ Услед негативних утицаја глобалне економске кризе.

⁶⁹⁰ Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, op. cit. p. 36.

⁶⁹¹ Ibidem, p. 126.

безбедности лица која се баве тим пословима надлежна су да: врше надзор и заштиту лица, објеката, спортских и других јавних приредби, чувају и врше превоз новца, берзанских деоница и рачуна, врше инсталирање и одржавање заштитних система и друге техничке опреме и друго. Основни задаци заштитара су: надзор и заштита јавних скупова и њихових учесника, контрола уласка у заштићено подручје или објекат, спречавање кривичних дела и прекршаја, хватање и привођење у полицијску станицу учиниоца кривичног дела и прекршаја, превоз и обезбеђење новца и других вредности, одржавање аларма и друго.

У склопу приватне безбедности забрањено је прикупљање безбедносних информација од државних органа те податке из делокруга правосуђа и државне полиције, поступање изван подручја или објекта који се штити и слично. Закон који регулише индустрију приватног сектора омогућава оружане услуге приватне безбедности у Шпанији.⁶⁹² Услови рада у приватним безбедносним компанијама регулисани су националним Законом о раду и прецизно су одређени у колективном уговору о приватним безбедносним компанијама донетим у периоду 2002-2004. године на националном нивоу.⁶⁹³ За сваки сектор у индустрији приватне безбедности постоје обавезујући колективни уговори о раду.

Максимални број радних сати у складу са националним законодавством је 40 сати недељно, а дозвољени прековремени рад износи 80 сати годишње. Почетна плата лиценцираних радника обезбеђења за пуно радно време (обављају основне задатке без оружја), не узимајући у обзир прековремени и ноћни рад, рад викендом и/или друге накнаде износи бруто 1.045 евра месечно, а нето € 13.750 годишње. Просечна зарада свих радника обезбеђења (укључујући и прековремени и ноћни рад, рад викендом и/или друге накнаде) је бруто 1.666 евра месечно, а нето : € 17.500 годишње.⁶⁹⁴

Колективним уговором су предвиђена највише 1.804 радна сата годишње, а њиме су регулисани и минимална и прековремена цена рада. Привремени радници поседују иста права као и радници са пуним радним временом, а једнаке могућности су регулисане законом. Годишњи одмор за целокупно особље је плаћен и износи 31 календарски дан, док је флукуација кадрова између 35 и 50%.⁶⁹⁵

Дозволе за рад приватних безбедносних компанија

Издавање дозвола за приватне безбедносне компаније је обавезно по закону. Од компанија за приватно обезбеђење захтева се поседовање лиценце коју издаје Министарство правде. Важећи закон не прецизира временско трајање дозволе за рад, сем обавезног закључења уговора са наручиоцем услуга у прописаној форми и уз претходну верификацију МУП-а, са периодичним извештавањем полиције о обављању делатности, те положен депозит као гаранција у Генералном државном регистру. Лиценцирање за припаднике приватног обезбеђења није по закону обавезно. У 2010. години је било 89.750 појединачних ималаца лиценце који активно спроводе услуге приватне безбедносне активности у Шпанији. Краљевска Уредба из 1994. године утврђује услове које менаџмент и оперативно особље треба да испуне за добијање одобрења за обављање дужности од Министарства правде и Министарства унутрашњих послова. Наиме, члан 52. Краљевске Уредбе 2364/1994 прописује да сви радници

692 Димитријевић Иван (ур.), Упоредни приказ законодавства индустрије приватне безбедности у Европској унији, *op. cit.* стр. 23.

693 Упореди: Alós Ramón, Urbano Xavier, „Report on the Trade Unions and Employers Organisations in the Sector of Private Security in Spain“, QUIT, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona 2003., pp. 4-5.

694 Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011, *op. cit.* p. 114.

695 The socio-economic added value of private security services in Europe, *op. cit.* p. 11.

обезбеђења (менаџмент и оперативно особље) треба да добију административно овлашћење од Министарства правде и унутрашњих послова. Оперативно особље не може преузети управљачку функцију у периоду мањем од две године.

Основни захтеви за приватне безбедносне компаније су: оснивање одговарајућег привредног друштва, чији власник мора бити држављанин Шпаније, државе чланице ЕУ или Европског економског простора (ЕЕП), чист криминални досије, неосуђиваност за тежа кривична дела у претходних две/четири године, да није отпуштен из оружаних снага или безбедносних структура, да није на руководећим дужностима у органима који су у вези са индустријом приватне безбедности у претходне две године, те посебна провера за обављање послова обезбеђења коју врши министарство правде заједно са министарством унутрашњих послова.

Услови за власнике компанија и запослене у компанијама

За запослење у индустрији приватне безбедности потребно је да буду испуњени следећи услови: издатзо уверење Министарства унутрашњих послова у вези са тестирањем теоријских и практичних знања и способности, чист криминални досије (без кривичне пресуде у последњих пет година), шпанско, ЕУ или ЕЕП држављанство, да није отпуштен из оружаних снага или безбедносних структура, да није био задужен за контролу приватних безбедносних компанија у задње две године пре подношења захтева за лиценцу, позитивни медицински и психолошки прегледи, да није осуђен због непримереног понашања у вези са основним правима у последњих пет година пре подношења захтева за лиценце, да има између 18 и 55 година старости, да поседује основно образовање, да није био на руководећим местима у органима у вези са приватним обезбеђењем у периоду од две године пре апликације.

Посебна лиценца се захтева за приватне безбедносне компаније код пружања оружаних услуга приватног обезбеђења. Надлежни национални орган за издавање ове лиценце је Министарство унутрашњих послова. Посебна лиценца се захтева и за поседовање оружја приватних безбедносних компанија. Постоји законска обавеза за приватне компаније да оружје мора бити детаљано регистровано, где постоје ограничења у погледу врсте и/или броја комада оружја и муниције која се користи. Безбедносне провере везане за оружје се спроводе од стране полицијских органа.⁶⁹⁶ Приватни истражитељи не могу у исто време водити истрагу ван послова приватне безбедности. Државни службеници који раде у било којој државној управи задњих пола године, у време подношења захтева или у току претходне две године, не могу бити овлашћени као приватни детективи. Такође, забрањена је њихова сарадња са трговцима и произвођачима наоружања. Правно лице које пружа услуге из области приватне безбедности дужно да периодично обавештава полицију о обављању делатности. У склопу приватне безбедности забрањено је прикупљање безбедносних информација од државних органа као и из делокруга правосуђа и државне полиције, поступање изван подручја или објекта који се штити, утврђивање идентитета лица и друго

Просечна старост радника обезбеђења који раде у приватној безбедносној индустрији Шпаније је 40 година. Мушкарци чине око 85% запослених у овом сектору, и поред примене принципом једнаких могућности за оба пола.

Униформа је обавезна и ограничена је на радно време и она се мора разликовати од униформи полицијских снага, док стражари морају да носе лого компаније и званичну идентификациону картицу.

⁶⁹⁶ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 116.

Обука

Одредбе Закона из 1992. године и чланови Краљевског декрета из 1994. године налажу обавезну обуку у сектору приватне безбедности. Овим прописима је предвиђено да компаније за приватну безбедност треба да обезбеде обуку за целокупно особље, укључујући и руководећи састав.⁶⁹⁷ Члан 5. Краљевске Уредбе прописује да је безбедносна компанија дужна да обезбеди обуку свих својих запослених (управљачки и оперативни део), те да за то мора да има овлашћење државних безбедносних структура. Садржај теоријског и практичног елемента обуке одређују Министарство правде и Министарство унутрашњих послова, уз консултације са другим надлежним министарствима. Обука се може вршити у центрима за обуку лиценцираним од стране државног секретара за унутрашње послове, којих у Шпанији има 292. Практична обука је обезбеђена на радном месту у компанији. Особље мора да заврши најмање 240 сати теоријске и 20 сати практичне наставе. Поред ове обуке, особље мора да обави и најмање 75 наставних сати или 15 радних дана обуке сваке три године. У Шпанији је на снази и Национални споразум о континуираном стручном усвршавању особља индустрије приватне безбедности.

Радник приватног обезбеђења мора да заврши специјализовану и обавезну обуку употребе и гађања ватреним оружјем (по закону), да би могао да носи и користи оружје. Обуку у коришћењу оружја прописује члан 61. Краљевске Уредбе, а садржину те обуке прописују поменута државна министарства. Обука може бити извођена у центрима за обуку Корпуса националне полиције (*Cuerpo Nacional de Policia*), док се практична обука изводи на терену и у компанијама. Када се обука врши у компанијским условима, трошкови обуке падају на терет приправника приватног обезбеђења.

По закону постоји обавеза приватног обезбеђења да заврши основну обуку за радника обезбеђења у трајању од 180 сати и иста је обезбеђена од стране овлашћеног безбедносног Института за обуку, а финансирана од стране радника, осим у случајевима када постоји посебан уговор са фирмом. Након успешно завршене основне обуке, компанији се издаје потврда о оспособљености.

У Шпанији се пси се могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења, у вези чега није потребна посебна дозвола за компаније. Међутим, радник приватног обезбеђења мора да заврши специјализовану и обавезну обуку у трајању од 10 сати да би могао да користите псе у пружању услуга приватног обезбеђења. Ова врста обуке се реализује од стране овлашћеног безбедносног института за обуку. Важећи Закон предвиђа употребу службених паса само уз посебну дозволу Министарства унутрашњих послова. За разлику од паса, коњи се не могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења.

По закону је обавезна је специјализована обука за менаџере безбедности, односно за оперативне руководиоце. Специјализована обука је предвиђена и за следеће делатности обезбеђења: алармне услуге 10 сати, лична заштита 60 сати, даљински надзор 10 сати, безбедност аеродрома 10 сати, поморска безбедност 10 сати, обука са псима 10 сати, приватне истраге 180 сати. Ову специјализовану обуку обезбеђују овлашћене безбедносне институције за обуку особља индустрије приватне безбедности.⁶⁹⁸

⁶⁹⁷ Обавезна обука је предвиђена чланом 5. Закона о приватној безбедности и члановима 56. -5 7. Краљевске Уредбе од 9. децембра 1994. године.

⁶⁹⁸ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 116.

Употреба средстава принуде

Члан 61. Краљевског декрета из 1993. године предвиђа обавезну обуку у руковању оружјем, а радници који на дужности носе оружје морају положити и тест психичких способности. Од радника обезбеђења се захтева ношење униформе, а употреба оружја је строго регулисана и прописана. Оружје може користити радник обезбеђења на дужности у транспорту новца, у заштити веома осетљивих или опасних постројења (укључујући војне објекте) и заштити лица, а по одлуци генералног директора полиције. Радник приватног обезбеђења има следећа овлашћења и надлежности: да чува и заштити имовину и лица, утврди идентитет лица, спречи криминалне активности, да изврши ограничени претрес и одузимање ствари, да спроводи заједничке активности са државном полицијом. Процењује се да од укупног бројног стања особља приватне безбедности у Шпанији, око 20 % има дозволу за ношење оружја. Важећи Закон инаће не прецизира посебно складиштење оружја у магацинима приватних безбедносних компанија.

Удружења и синдикати

У Краљевини Шпанији приватни сектор безбедности право на синдикално организовање остварује преко колективних уговора, где компаније за приватно обезбеђење усклађују своје интересе на националном нивоу и нивоу самог сектора.⁶⁹⁹ Запослени у овим компанијама имају своје представнике у струковним удружењима, чија су овлашћења превасходно саветодавна. На националном нивоу, једно од тих удружења их заступа у оквиру Конфедерације европских услуга обезбеђења (CoESS) као кровног удружења на нивоу Европске уније.⁷⁰⁰

Контрола и надзор рада приватних безбедносних компанија

У Шпанији контролу и надзор компанија врши Министарство правде на националном нивоу и Министарство унутрашњих послова на секторалном нивоу, посебно приликом давања одобрења за обављање делатности. Министарство унутрашњих послова врши надзор и утврђивање идентитета приватне безбедносне компаније, а води и регистар приватних безбедносних компанија. Приватне безбедносне компаније дужне су да Министарству унутрашњих послова, односно Министарству правде подносе периодичне извештаје о раду.⁷⁰¹

Надлежни национални орган надлежан за контролу, инспекције и наметање санкцијама индустрији приватне безбедности је Министарство унутрашњих послова, изузев у аутономним регијама Каталонији и Баскији, где ту улогу имају регионалне полицијске власти у свом подручју. За примену кривичних санкција надлежни су судови. С тим у вези, на приватне безбедносне компаније и њихове запослене могу се примењивати различите санкције, од упозорења, новчаних казни, одузимања дозволе за рад, до кривичних санкција.

4.2.7. Руска Федерација

Сектор приватне безбедности у Руској Федерацији одражава специфичности развоја руске државе и друштва у протекле две деценије, чије су одлике честе, противречне

⁶⁹⁹ Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, op. cit. p. 22.

⁷⁰⁰ Димитријевић Иван (ур.), *Упоредни приказ законодавства индустрије приватне безбедности у Европској унији*, op. cit. стр. 24.

⁷⁰¹ Детаљније: Abrisketa Joana, Gómez Felipe, „The Regulatory Context of Private Military and Security Services in Spain“, *PRIV-WAR Report - Spain*, European Commission, Brussels 2009., pp. 23-24 (<http://www.priv-war.eu>).

и бурне политичке и економске промене, настанак нових облика својине, брз развој предузетништва и с тим повезан пораст броја нових субјекта пословне делатности, појава нових актера у борби против криминала и пренос одређених послова јавног карактера са државе на приватни сектор безбедности.⁷⁰²

Према доступним подацима у Руској Федерацији послује око 27 хиљада приватних предузећа и компанија које се баве услугама приватног обезбеђења и детективском делатношћу, са око 1,4 милиона запослених, што је готово троструко више од броја лица запослених у полицији.⁷⁰³ Такође, и предузећа различитог својинског статуса, која послују на територији Руске Федерације, имају право да успостављају своје унутрашње службе безбедности у циљу остваривања безбедносно-истражне делатности, а у интересу безбедности пословања. Руководилац и запослени у тим службама морају да добију лиценце и послују у складу са Законом о детективској и безбедносној делатности и на начин усклађен са органима унутрашњих послова. Овим службама је забрањено да пружају било какве друге услуге које нису у вези са обезбеђивањем безбедности у свом предузећу.⁷⁰⁴

Правни основ приватне безбедности

Правни основ приватне безбедности у Руској Федерацији представљају Устав Руске федерације,⁷⁰⁵ „Закон о приватној детективској и безбедносној делатности у Руској Федерацији“⁷⁰⁶ из 1992. године, који је у протекле две деценије више пута мењан и допуњаван, „Закон о оружју“⁷⁰⁷ из 1996. године и „Закон о лиценцирању појединачних видова делатности“⁷⁰⁸ из 2001. године, као и други закони и подзаконски акти из ове области, укључујући федерални „Закон о уношењу измена и допуна у неке законодавне акте Руске федерације“ од 15. јануара 2003. године.⁷⁰⁹ Такође, од значаја за приватни сектор безбедности у Руској Федерацији су и: Грађански и Кривични законик РФ, уредбе Владе Руске Федерације,⁷¹⁰ а посебно Уредба број 587 од 14. августа 1992. године, допуњавана

⁷⁰² Према: «Частная детективная и охранный деятельность в Российской Федерации», доступно на: www.ref.by/refs/104/1692/1.html.

⁷⁰³ Детаљније: Hoogenboom A. Bob, „Policing in transition: Role of Private security“, у: Давидовић Душан (ур.), *Алтернативни чиниоци безбедности - хрестоматија*, Факултет безбедности, Београд 2006., стр. 49-53;

⁷⁰⁴ Видети детаљније: Бабииков В.Г, *ЧОП: От создания до успеха*, НОУ ШО „Баярд“, Школа охраны Баярд, Москва 2005., стр. 546-550.

⁷⁰⁵ „Конституция Российской Федерации“ Ustav RF garantuje pravo na neprikosновеност приватног живота, личну и породичну тајну у чл. 23.

⁷⁰⁶ *Федеральный Закон РФ „О частной детективной и охранный деятельности в Российской Федерации“* от 11.03.1992 N 2487-1 (ред.от 02.07.2013).

⁷⁰⁷ *Федеральный Закон „Об оружии“* от 13.12.1996 N 150-ФЗ.

⁷⁰⁸ *Федеральный Закон „О лицензировании отдельных видов деятельности“* от 04.05.2011 N 99-ФЗ.

⁷⁰⁹ Поменути Закон су унете измене и допуне у федералне законе попут „Закона о полицији“, „Закона о приватној детективској и безбедносној делатности“, Закона о оружју и других. Измене у „Закону о приватној детективској и безбедносној делатности“ огледале су се у следећем: престале су да важе одредбе које регулишу продужавање трајања и укидања лиценце за приватну детективску и безбедносноу делатност, чиме је ово питање прешло у надлежност судских инстанци. Престале су да важе одредбе везане за добијање појединачних лиценци за руководиоце и службенике приватног сектора безбедности који пружају услуге обезбеђења. Правни статус радника службе обезбеђења у предузећима изједначен је са радницима приватних предузећа за пружање безбедносних услуга, а самим тим су успостављени и једнаки услови за запослење на тим пословима.

⁷¹⁰ Постановление Правительства РФ от 14 августа 2002г. №600 „Об утверждении Положения о лицензировании негосударственной (частной) охранный деятельности и Положения о лицензировании негосударственной (частной) сыскной деятельности“. Постановление Правительства РФ от 14 августа 1992г. №587 „Вопросы частной детективной и охранный деятельности“ (с изменениями от 22.09.93,

више шута од 1993. до 2000 године,⁷¹¹ Уредба број 600 од 14. августа 2002. године,⁷¹² као и одлуке и укази највиших институција власти Руске Федерације, пре свега Указ Министарства унутрашњих послова Руске Федерације бр. 292, на основу којег је донето Упутство о начину лиценцирања.

Законском регулативом у Руској Федерацији је предвиђено да је у надлежности приватних безбедносних предузећа и компанија за пружање безбедносних услуга у подручјима везаним за заштиту живота и здравља људи, обезбеђење објеката, инсталирање техничких алармних средстава сигнализације и очување јавног поретка на разним догађајима. Иначе, Законом о приватној детективској и безбедносној делатности се предвиђају два вида послова приватне безбедности у Русији - истрага и обезбеђење. Под истрагом се подразумевају следеће врсте безбедносних услуга: прикупљање података о пословним активностима грађана, на основу договора са учесницима у процесу; истраживање тржишта, прикупљање информација о пословним преговорима, откривање несолвентних и непозданих пословних партнера; откривање незаконитог коришћења ознака и назива фирме у предузетничкој делатности, нелојалне конкуренције, као и података који су саставни део пословне тајне; откривање биографских и свих других података о личности грађана (уз њихову писмену сагласност) приликом закључивања пословних и других уговора; потрага за несталим лицима; потрага за несталом имовином грађана, предузећа, установа или организација; прикупљање података о кривичном поступку на основу договора са учесницима у процесу.⁷¹³

Обезбеђење у смислу овог Закона обухвата: заштиту живота и здравља грађана; обезбеђење имовине власника, укључујући ту и транспорт; пројектовање, монтажу и коришћење средстава противпожарне заштите; консултације и саветовање клијената у погледу правне заштите од незаконитог присвајања; обезбеђење реда и мира на јавним скуповима и другим масовним манифестацијама. Приватно обезбеђење се не може реализовати на објектима који се налазе под државном заштитом, а листу тих објеката утврђује Влада Руске Федерације. Сходно одредбама закона, предузећа и компаније могу обезбеђивати само имовину, али не и физичка лица.⁷¹⁴ Законом је предвиђено да услуге истраге и обезбеђења могу пружати само физичка или правна лица која имају статус приватног детектива, приватног детективног предузећа или удружења, приватног службеника обезбеђења или агенције за пружање услуга обезбеђења. Фирме за пружање услуга обезбеђења могу пружати услуге оружане заштите имовине, користити техничка и друга средства која не угрожавају живот и здравље грађана и околину, као и средства радио везе.

Чланом 7. „Закона о приватној детективској и безбедносној делатности у Руској Федерацији“ прецизирано је да приватни детективи не смеју бити сарадници полиције, нити сакривати чињенице и факте о намери или извршењу кривичног дела, до којих су дошли у току своје истраге. Такође, не смеју се прикупљати ни подаци у вези са личним животом појединаца и информације о религијским и политичким убеђењима грађана, а ничији живот, здравље, част и достојанство не смеју ни на који начин угрожени. Постоји и низ морално-етичких забрана као што су довођење у заблуду клијента, фалсификовање

11.12.93, 19.06.94, 12.08.94, 30.12.94, 01.11.95, 13.01.96, 14.03.97, 15.05.97, 12.11.98, 03.08.99, 04.09.99, 9.12.99, 02.02.2000, 10.03.2000, 20.06.2000, 5.07.2000, 25.07.2000, 26.07.2000).

⁷¹¹ Овом Уредбом уређена су питања лиценцирања приватног детективног рада, као и питања приватне детективске и безбедносне делатности Руске Федерације.

⁷¹² Уредбом се утврђује редослед лиценцирања истражне и детективске делатности у Руској федерацији. Истом Уредбом усвојен је и Правилник о лиценцирању приватних безбедносних служби.

⁷¹³ Члан 3. Закона о приватној детективској и безбедносној делатности у Руској Федерацији.

⁷¹⁴ Опширније: Марущенко В. В., „Проблемы развития негосударственных служб безопасности, *Сборник „Мир безопасности“*, № 1, Москва 1998.

материјала, обелодањивање прикупљених података, као и коришћење истих противно интересу клијента.⁷¹⁵

Сагласно члану 9. Закона, детективска агенција (фирма) са сваким клијентом мора да закључи писмени уговор о пружању услуга. У уговору морају бити наведени сви услови двеју страна, које се договарају, укључујући садржај захтева наручиоца услуга, рок за испуњавање захтева, одговорност страна, датум закључивања уговора. Приватни детектив (или агенција) је дужан да клијенту достави писмени извештај о раду. Тај извештај се чува у архиви три године. Сви други спорови између две стране се решавају на суду.

Изменама „Закона о приватној детективској и безбедносној делатности“ Руске Федерације од 15. новембра 2010. године, уведени су нови основни појмови приватне детективске и безбедносне делатности. Тако је члан 1. Закона допуњен чланом 1.1 по коме се приватна безбедносна организација оснива за пружање услуга обезбеђења, при чему се региструје по важећим прописима, уз обавезу поседовања лиценце за обављање приватне безбедносне делатности. По овој одредби, службеник приватног обезбеђења је држављанин Руске Федерације, који је напунио 18 година и који је прошао професионалну обуку за рад у својству службеника приватног обезбеђења. То лице мора да положи квалификациони испит и да добије по Законом установљеном редоследу, легитимацију службеника приватног обезбеђења, након чега може да ради по уговору о раду склопљеном са безбедносном организацијом. Исти члан Закона легитимацију службеника приватног обезбеђења дефинише као документ који службенику приватног обезбеђења даје право да по уговору о раду склопљеном са безбедносном организацијом, ради на пословима непосредно повезаној са пружањем услуга обезбеђења.

По члану 1.1. Закона о приватној детективској и безбедносној делатности, приватни детектив је држављанин Руске Федерације, регистрован у својству индивидуалног предузетника, који је по Законом установљеном редоследу добио лиценцу за обављање приватне детективске (истражне) делатности и који пружа услуге, предвиђене Законом.

Објектима под заштитом, у смислу члана 1.1. Закона, сматрају се непокретне ствари (укључујући зграде, грађевинске и друге објекте), те покретне ствари (укључујући транспортна средства, терете, новчана средства и хартије од вредности) приликом транспорта. Према наведеној законској одредби, режим унутар објекта је поредак који је установио клијент или наручилац услуга, који није супротан законодавству РФ, са којим су упознати запослени и посетиоци објекта под заштитом, који се спроводи у оквиру скупа мера и правила, извршаваних од стране лица која се налазе у објектима под заштитом у складу са правилима унутрашњег радног распореда и захтевима противпожарне заштите. Најзад, према члану 1.1. Закона, пролазни (пропуштајући) режим је поредак, који је установио клијент или наручилац, који није супротан законодавству РФ, са којим су упознати запослени и посетиоци објекта под заштитом, који се спроводи у оквиру скупа мера и правила које искључују могућност неконтролисаног уласка (изласка) транспортних средстава, уношења и изношења имовине из објекта под заштитом.

Изменама члана 7. Закона утврђено је да истражна делатност мора бити основни вид делатности приватног детектива, где њено мешање са државном или локалном службом, односно са изборном плаћеном делатношћу у друштвеној заједници није дозвољено. Изменама „Закона о приватној детективској и безбедносној делатности“ уведене су и нове категорије редовног обезбеђивања. Тако су новим чланом 12.1

⁷¹⁵ Бабикиов В.Г., *op. cit.* стр. 547-548.

установљене делатности обезбеђивања унутаробјекатског и прелазног (пропуштајућег) режима на објектима под заштитом.

Наиме, у складу са уговором у погледу пружања услуга обезбеђења, закљученим између организације за обезбеђење и клијента или наручиоца услуга, службеници приватног обезбеђења приликом обезбеђивања унутаробјекатских и прелазних (пропуштајућих) режима у границама објекта који се штите, као и приликом транспорта заштићених терета, новчаних средстава и других видова имовине имају следећа овлашћења: да од запослених и посетилаца објекта под заштитом захтевају поштовање унутаробјекатског и прелазног (пропуштајућег) режима; да омогућавају улазак лица у објекте који се штите, а у којима је установљен прелазни (пропуштајући) режим, уз показивање докумената на основу којих лица, односно транспортна средства имају право на улазак (излазак), односно увожење (извожење) имовине у или из објекта, који се штите; да спроводе преглед (контролу) транспортних средстава, која улазе или излазе из објекта који се штите, а у којима важи прелазни (пропуштајући) режим, у границама установљеним законодавством Руске Федерације, са изузимањем транспортних средстава оперативних служби државних војних, безбедносних и полицијских служби, у случају сумње да се наведена транспортна средства употребљавају у противправне сврхе; да обављају преглед имовине која се уноси или износи са објекта у присуству возача наведених транспортних средстава и лица која се налазе у пратњи наведених транспортних средстава и имовине; да примењују физичку снагу, специјална средства и ватрено оружје у случајевима и поретку, који су установљени законодавством РФ; да сарађују са органима за заштиту јавног реда и мира у решавању задатака који су им поверени.

Активности службеника приватног обезбеђења на објектима који се штите су регулисане упутствима о дужностима службеника приватног обезбеђења. Типска упутства о дужностима службеника приватног обезбеђења утврђује федерални орган извршне власти у чијој се надлежности налазе питања унутрашњих послова. Примерак Упутства о дужностима службеника приватног обезбеђења се доставља територијално надлежном органу унутрашњих послова.

Службеници приватног обезбеђења при спровођењу унутаробјекатског и прелазног (пропуштајућег) режима су обавезни да: спроводе упутство о дужностима службеника приватног обезбеђења; поштују уставна права и слободе човека и грађанина, те права и законске интересе физичких и правних лица; штите објекат под заштитом од противправних нарушавања; без одлагања да обавесте руководиоца приватне безбедносне организације и надлежне органе за очување јавног реда и мира о информацијама до којих су дошли у вези са кривичним делима која се спремају или су већ извршена, као и о деловањима и догађајима који могу представљати претњу безбедности по лица у објектима који се штите; показују легитимацију службеника приватног обезбеђења на захтев припадника органа за очување јавног реда и мира или других грађана. Такође, службеницима приватног обезбеђења је забрањено ометање законског деловања одговорних лица органа за очување јавног реда и мира и контролних органа при спровођењу њихових законских овлашћења.

Дозволе за рад приватних безбедносних компанија

Пружање услуга приватног обезбеђења, наведених у делу члану 3 „Закона о приватној детективској и безбедносној делатности”, дозвољава се само посебно опремљеним предузећима (агенцијама), са одговарајућом лиценцом за рад у складу са Законом „о лиценцирању појединачних видова делатности.“ Да би добило лиценцу за рад, предузеће за пружање услуга приватног обезбеђења мора да преда одговарајућем

територијалном органу унутрашњих послова допис у коме су наведени сви видови безбедносних услуга и у којем се означава подручје деловања, наводе подаци о предвиђеном броју запослених, условима и начинима употребе техничких и других средстава, специјалних средстава и ватреног оружја.

Лиценцу издаје одговарајући територијални орган Министарства унутрашњих послова. Обавезан услов за руководиоца предузећа (агенције) за пружање услуга обезбеђења је диплома о високом образовању. Орган МУП-а проверава све документе и у року од 60 дана доноси решење о издавању или одбијању добијања лиценце. У случају одбијања захтева, лице се мора писмено обавестити о разлогу одбијања. На то решење може бити поднета жалба суду или вишем органу Министарства унутрашњих послова. Лиценце се издају на пет година. Оне се морају продужавати (на исти рок), а могу се и укинути у случају нарушавања закона, и то само одлуком суда.

Физичким лицима се не може издати лиценца за обављање безбедносне делатности. Она добијају само одговарајући документ (уверење за приватног службеника обезбеђења), који потврђује њихов статус. Приватни службеник обезбеђења може пружати услуге обезбеђења само у саставу предузећа које има лиценцу за пружање те врсте услуга. Приватни детектив је грађанин Руске Федерације, који је по установљеном реду добио лиценцу за обављање приватне детективске делатности и који испуњава све услове наведене у Закону, при чему не сме остваривати профит другим средствима.⁷¹⁶

Услови за власнике компанија и запослене у компанијама

За добијање лиценце потребно је да лице лично преда сва потребна документа (попуњени упитник, фотографије, медицинско уверење о психофизичкој способности за обављање послова приватне безбедности, доказ о држављанству, диплому о завршеном школовању или сертификат да је лице прошло специјалну обуку за обављање ових послова или доказ да је лице обављало ове послове не мање од три године). Сви документи се проверавају и у току 60 дана се доноси одлука о издавању лиценце. У случају одбијања захтева, лице се мора писмено обавестити о разлогу одбијања. На решење о томе може бити поднета жалба суду или вишем органу Министарства унутрашњих послова. Лицу које је добило лиценцу се издаје идентификациони документ, на установљеном обрасцу.

Обука

Одредбама федералног Закона о приватној детективској и безбедносној делатности дозвољава се образовање недржавних образовних центара и академија за обуку кадрова детектива и службеника обезбеђења.

Употреба средстава принуде

Предузећима и компанијама за пружање услуга приватног обезбеђења у Русији дозвољена је употреба специјалних средстава, а под одређеним условима и ватреног оружја. Услови за коришћење специјалних средстава и ватреног оружја утврђени су у

⁷¹⁶ Према члану 5. „Закон о приватној детективској и безбедносној делатности”, приватни детектив има право да усмено анкетира грађане и службена лица (уз њихову сагласност), да се распитује, изучава предмете и документа (уз писмену сагласност власника), споља посматра зграде, локале и друге објекте, као и да прати лица. Дозвољено му је коришћење видео и аудиозаписа, техничких и других средстава, који нису штетни по живот и здравље грађана у околини.

члановима 16. и 18. Закона о приватној детективској и безбедносној делатности. То подразумева да су службеници обезбеђења и приватни детективи дужни да пре сваке употребе специјалних средстава или ватреног оружја упозоре особу о намери њихове примене, те да јој дају довољно времена да поступи по издатој наредби, осим ако није реч о непосредној опасности по живот или здравље службеника обезбеђења/детектива или уколико би то довело до озбиљнијих последица. Службеник обезбеђења је дужан да лицу које је повређено применом средстава принуде пружи прву помоћ до доласка лекара и да у најкраћем року обавести надлежну полицијску управу. Такође, мора одмах да обавести тужиоца о свим смртним случајевима или причињавању телесних повреда.

Закон о приватној детективској и безбедносној делатности у члану 5. предвиђа да приватни детективи имају право да користе специјална средства (лисице, пендречи, заштитне јакне, појасеви, ваздушни пиштољи...) само у ситуацијама у којима постоји опасност по њихов живот и здравље. Влада РФ одређује видове, начин набављања, чување и ношење специјалних средстава. Пре сваке употребе специјалних средстава, особа мора бити упозорена о намери њихове примене. Ако специјално средство употреби приватни детектив, дужан је да повређеном пружи прву помоћ до доласка доктора. Незаконита употреба специјалних средстава носи законом утврђену одговорност. Лице, које је починило незакониту радњу у чуваном објекту, може бити задржано од стране службеника обезбеђења на месту кршења закона, али се мора се у најкраћем року предати полицији

Службеници обезбеђења имају право да употребљавају ватрено оружје у следећим случајевима: ради одбијања напада којим је њихов живот доведен у непосредну опасност; ради одбијања групног или оружаног напада на имовину, која се обезбеђује; превентивно (пуцњем у ваздух) о намери примене оружја, а такође за давање сигнала или позива у помоћ.

Удружења и синдикати

Одредбе Закона о приватној детективској и безбедносној делатности делатности дозвољавају приватним безбедносним компанијама и агенцијама за пружање детективских услуга да се струковно удружују на националном нивоу. С тим у вези, најизраженије активности остварују „Удружење недржавних безбедносних структура“, те „Одбор Руске безбедносне индустрије“ који је формиран у оквиру Комитета за безбедност Руске привредне коморе.

Контрола и надзор рада приватних безбедносних компанија

Надлежни органи за контролу компанија и предузећа која врше послове везане за приватну детективску делатност и приватно обезбеђење су државна министарства и друга владина тела, сагласно „Закону о приватној детективској и безбедносној делатности у Руској Федерацији“ и Уредби о лиценцирању појединачних видова делатности. Иначе, у Руској Федерацији је општи надзор над спровођењем закона у надлежности Главног тужиоца РФ и њему потчињених тужилаца.⁷¹⁷

Министарство унутрашњих послова, као орган који издаје лиценце за рад, спроводи контролу и надзор над фирмама које обављају приватну детективску делатност и услуге приватног обезбеђења. У том циљу, МУП има право да врши планиране и ванредне провере. Планске провере се спроводе сваке две године и не трају дуже од пет дана. О спровођењу планске провере корисник лиценце се мора обавестити најмање три

⁷¹⁷ Опширније: Евланова О. А., „Участие частных детективных и охранных предприятий в борьбе с преступностью: криминологический аспект“, *Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*, Москва 1999., стр. 9-13.

дана унапред.⁷¹⁸ Провере везане за организацију чувања оружја, муниције и специјалних средстава у приватним безбедносним компанијама спроводе се у складу са Указом Министарства унутрашњих послова Руске Федерације бр. 292, док се непланске (ванредне) провере врше у случају откривања неправилности у раду приликом планске провере или уколико орган који издаје лиценце добије од органа државне власти, грађана или правних лица информације о нарушавању закона.

Приликом реализације сваке провере, извештај о њеним резултатима се сачињава у два примерка, при чему се један од њих се уручује провераваној страни. Уколико се открију неправилности којима се доводе у питање услови на основу којих је лиценца издата, у поменутом акту се прецизно наводи који су законски захтеви и услови нарушени и одређују се рокови за отклањање недостатака. У зависности од карактера нарушавања орган унутрашњих послова има право да изда упозорење или (уколико су упозорења већ била издавана) суспендује лиценцу до отклањања неправилности. Уколико су одступања од законских услова озбиљна и стално се понављају, орган унутрашњих послова може да од суда захтева да се предузећу одузме лиценца.

Корисник лиценце је дужан да у року наведеном у акту МУП-а отклони откривене недостатке и да о томе у писаној форми обавести орган који спроводи проверу. У случају промене места седишта или промене руководиоца предузећа за пружање услуга обезбеђења, потребно је да се о томе у року од пет дана у писаној форми обавести месно надлежни орган унутрашњих послова. Иначе, у члану 163. „Закона о приватној детективској и безбедносној делатности у Руској Федерацији“ задржана је норма која повезује обавезу спровођења периодичне провере лиценцираних приватних детектива и службеника обезбеђења у погледу подобности за ношење ватреног оружја и примену других средстава принуде (специјалних средстава).

Стварање или деловање незаконских фирми за пружање детективских услуга или услуга приватног обезбеђења, као и образовање служби безбедности, које нису предвиђене Законом „О приватној детективској и безбедносној делатности“ подлежу кривичној одговорности у складу са законодавством Руске Федерације.⁷¹⁹

4.2.8. Литванија

Извештај Конфедерације европских служби безбедности (Confederation of European Security Services – CoESS) из 2011. године⁷²⁰ садржи табеларни преглед услуга приватног обезбеђења у Републици Литванији у 2010. години. Поред општих података о становништву те земље (3.329.227), бруто националном доходу (€ 29,65 милијарди), односу снаге безбедности/становништво (1/294), односу полиција/популација (1/290), извештај CoESS садржи и конкретније податке о тржишту услуга приватног обезбеђења. Тако је наведено да је у 2010. години у Литванији постојала 121 приватна безбедносна компанија, са око 11.000 лиценцираних радника обезбеђења, док је годишњи обрт индустрије приватне безбедности износио 58 милиона евра.

Треба имати у виду да се приватна безбедност у Литванији развијала под утицајем различитих политичких, економских, транзиционих и других фактора, који су несумњиво остварили одговарајући утицај на стварање, организовање и делатност правних лица за обезбеђење лица и имовине.⁷²¹

Правни основ приватне безбедности

⁷¹⁸ Бабиков В.Г, *op. cit.* стр. 553-556.

⁷¹⁹ Видети: Бабиков В.Г, *op. cit.* стр. 554-556.

⁷²⁰ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, *op. cit.* pp. 74-75.

⁷²¹ Kalesnykas Reimundas, *op. cit.* pp. 21-22.

Почетак развоја тржишта приватног обезбеђења у Литванији везује се за следеће правне акте: Устав Републике Литваније, донет 25. октобра 1992. године, којим су прокламовани основни принципи заштите људских права и слобода, Уредба Владе бр. 160 „О заштити лица и имовине“ од 12. марта 1993. године, којом је грађанима дато право на организовање заштите лица и имовине, те Закон о личном и имовинском обезбеђењу из 2004. године.⁷²² Национални орган надлежан за израду и измену законодавства које регулише индустрију приватног сектора је Министарство унутрашњих послова Литваније.

У прво време након ступања на снагу Уредбе бр. 160 почетком 1994. године, у оквиру институција унутрашњих послова формиран је систем за контролу служби за приватно обезбеђење, а објављене су и прва методолошка упутства и препоруке особама које су желеле да се баве заштитом лица и имовине. Поменутом уредбом су постављена три основна задатка приватног сектора у овој области: заштита живота, здравља и имовине од кривичних дела, заштита покретне и непокретне имовине, као и заштита пословних и индустријских тајни компанија, институција и организација. Уредбом су предвиђена следећа подручја деловања приватног обезбеђења: техничко обезбеђење, физичко обезбеђење, патролирање, прикупљање и транспорт драгоцености и њихово обезбеђење, постављање, употреба и одржавање система обезбеђења. С тим у вези, а према подацима из 2002. године делатност обезбеђења станова и кућа имала је највећи процентуални удео у пружању приватних безбедносних услуга.⁷²³

Области/сегменти индустрије приватне безбедности које предвиђа Закон о личном и имовинском обезбеђењу из 2004. године су: општи чувари, безбедност аеродрома, поморска безбедност, праћење и даљински надзор.

У приватном сектору безбедности Литваније не постоје секторски обавезујући колективни уговори, већ запослени остварују своја права на нивоу колективних споразума, који се доносе на нивоу компанија.⁷²⁴ Максимални број радних сати у приватном сектору Литваније, у складу са националним законодавством износи 12 сати дневно и 48 сати недељно. Почетна плата лиценцираног особља за пуно радно време, уз обављање основних задатака без оружја, не узимајући у обзир прековремени и ноћни рад, рад викендом и/или друге накнаде је бруто 4.08 евра по сату и нето око € 3.60 евра по сату.

Спровођењем одредби Закона о личном и имовинском обезбеђењу приватни сектор постаје партнер полиције и представља значајну помоћ у полицијском раду. Компаније за пружање приватних безбедносних услуга могу се ангажовати за одржавање јавног реда и заштиту закона и поретка у сарадњи са полицијом. С тим у вези, полиција и приватно обезбеђење закључују споразуме о сарадњи у пружању јавних услуга, при чему полиција ангажује компаније за приватно обезбеђење у превентивним активностима и очувању закона и реда. Већина ових споразума се односи на заједничко патролирање улицама и другим јавним местима, и то најчешће возилима у власништву приватних компанија. Ово у пракси даје добре резултате, доприносећи смањењу стопе криминала у земљи

⁷²² *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 74.

⁷²³ Kalesnykas Reimundas, op. cit. p. 21.

⁷²⁴ Даничић Милан, op. cit. стр. 155.

Дозволе за рад приватних безбедносних компанија

Сходно Закону о личном и имовинском обезбеђењу, у Литванији је издавање дозвола за приватне безбедносне компаније обавезно, а надлежни орган за издавање националне лиценце шеф локалне полиције. Лиценцирање за припаднике приватног обезбеђења није обавезно по закону, а национални органи у чијој је то надлежности су Министарство унутрашњих послова и шефови локалне полиције. Није потребна посебна дозвола за приватне безбедносне компаније које пружају оружане услуге приватног обезбеђења, али је неопходна посебна лиценца за поседовање оружја. Надлежни национални орган за издавање ове лиценце је Министарство унутрашњих послова. За запослено особље које пружа безбедносне услуге са оружјем захтева се поседовање одговарајуће лиценце. Оружје које се користи у те намене се мора чувати на безбедном месту.

Приликом подношења захтева за издавање појединачне дозволе за припаднике обезбеђења, закон захтева да се кандидат подвргне лекарском и психолошком прегледу, а у случајевима обављања дужности са оружјем и безбедносној провери (основни услов да би била позитивна је чист криминални досије).

Услови за власнике компанија и запослене у компанијама

Основни захтеви за компаније које се региструју за обављање послова приватне безбедности су безбедносна провера и чист криминални досије за власника компаније, те дозвола издата од стране МУП-а. Услови за особље компанија су литванско држављанство или држављанство неке од чланица Европске уније или Европског економског простора, минимум 18 година старости, позитиван резултат здравственог прегледа, чист кривични досије и одговарајуће стручно образовање.

Просечна старост радника обезбеђења у Литванији је око 30 година. У тој земљи је на снази политика једнаких могућности полова приликом запошљавања у приватном сектору безбедности а у складу са националним законодавством. Око 80% запослених у приватном сектору безбедности су мушкарци. За запослене у индустрији приватне безбедности је обавезно ношење униформи и одговарајућих идентификационих картица.

Обука

Одредбама Закона о личном и имовинском обезбеђењу је предвиђено да особље приватног обезбеђења мора да зврши основну обуку у трајању од 52 сата, што се реализује у овлашћеном институту за обуку. Обука се финасира од стране радника обезбеђења или од стране приватне безбедносне компаније. Након завршене обуке компанији се издаје одговарајућа потврда.

Закон не предвиђа обавезну специјализовану обуку за безбедносне менаџере и оперативно менџерско особље. Међутим, припадници приватног обезбеђења морају да заврше специјализовану и обавезну обуку да би могли да носе и користе ватрено оружје.

Употреба средстава принуде

По Закону о личном и имовинском обезбеђењу, радници приватног обезбеђења имају иста овлашћења у погледу употребе средстава принуде као и било који грађанин, тако да они немју овлашћења да изврше претрес и одузимају предмете. Оружје се може употребити искључиво уколико је угрожен сопствени живот или живот клијента који се обезбеђује или у одбрани од оружаног напада објекта који се штити. Пси и коњи се могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења у Литванији. С тим у вези, није

потребна посебна дозвола за приватне безбедносне компаније које користе псе за пружање услуга приватног обезбеђења, нити је потребна посебна обука за особље.

Удружења и синдикати

Приватни сектор безбедности у Литванији право на синдикално организовање остварује преко колективних споразума и синдиката на нивоу самих компанија за пружање приватних безбедносних услуга, а делом и на нивоу удружења компанија за приватно обезбеђење, која су организована на нивоу градова и области у Литванији. Удружење компанија за приватно обезбеђење у Литванији је чланица Конфедерације европских услуга обезбеђења (CoESS), као кровног удружења на нивоу Европске уније.

Контрола и надзор рада приватних безбедносних компанија

Национални орган надлежан за контролу и изрицање административних санкција компанијама за пружање приватних безбедносних услуга у Литванији је Министарство унутрашњих послова, док су за изрицање кривичних санкција надлежни судови.

4.3. Закључак и кључни налази организације приватне безбедности у појединим државама англосаксонског и европског законодавства

Позицију индустрије приватне безбедности у англосаксонском и европском законодавству треба посматрати у друштвеним димензијама као што су држава, тржиште и социјална заједница, при чему однос између ових димензија није статичан већ се стално развија.⁷²⁵ Анализом законодавства којим се регулише рад и организација индустрије приватне безбедности држава чланица ЕУ,⁷²⁶ показале су знатне разлике које постоје у легислативи и организацији сектора приватне безбедности, при чему у неким од ових држава постоје већа ограничења везана за активности приватних безбедносних компанија и где ове разлике имају своју основу у историјским, културним и правним традицијама појединих држава Уније.⁷²⁷

Данас у англосаксонском и европском законодавству не постоји хармонизација легислативе која се односи на рад и организацију индустрије приватне безбедности. Обзиром да чланице Европске уније у домену своје регулативе испољавају значајне разлике, на нивоу Уније делују две струковне организације индустрије приватне

⁷²⁵ Опширније: Cools Mark, Easton Merleen, Ponsaers Paul, Fien Gilleir, „Checking aspects of a «Nodal Orientation» for Policing the Port of Antwerp“, in: Cools Mark, De Kimpe Sofie, De Ruyver Brice, Easton Merleen, Pauwels Lieven, Ponsaers Paul, Vander Beken Tom, Vander Laenen Freya, Vande Walle Gudrun, Vermeulen Gert (eds), *Readings On Criminal Justice, Criminal Law & Policing*, Maklu, Antwerp, 2009., pp. 359 – 366.

⁷²⁶ Брион и Камински земље чланице Уније групишу у три нивоа прописаности: прву категорију чине оне са најрестриктивнијим прописима, као што су Белгија, Шпанија и Луксембург (ова последња са најмање рестриктивним прописима); другу категорију чине земље са најмање рестриктивним прописима, као што су Велика Британија и Немачка, док у трећу категорију спада група земаља са средњим нивоом прописаности, као што су Француска, Италија и Холандија. Упореди: Weber Tina, *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union*, Birmingham UK 2001., pp. 1-2. Де Вард дели државе чланице на: земље са неинтервенционим системима – Велика Британија и Република Ирска; земље минималне уске легислативе – Луксембург; државе са минималном широм легислативом – Немачка, Аустрија, Италија; чланице са свеобухватном уском легислативом – Данска, Финска, Француска, и земље чланице са свеобухватном широм легислативом – Белгија и Шпанија. Према: De Waard Jaap, „The Private Security Industry in an International Perspective“, *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 7, No. 2, Springer, Heidelberg 1999, pp. 155-162.

⁷²⁷ Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, op. cit. p. 11.

безбедности (Confederation of European Security Services - CoESS и UNI Europa) које само промовишу минималне услове за деловање приватних безбедносних компанија, као и усвајање на нивоу ЕУ одговарајућих стандарда и професионалне етике у том сектору. Еве активности поменутих организација, представљају покушаје "меке" хармонизације регулативе у приватној безбедности чланица ЕУ.⁷²⁸

Имајући у виду да је индустрија приватне безбедности значајан економски сектор у Европској унији, при пружању услуга приватне безбедности примењују се закони тржишта, за чије је спровођење надлежан Европски суд правде. Треба, међутим, напоменути да раличитости у европском законодавству које се односе на приватни сектор безбедности не значе и одсуство одговарајућих законских правила на нивоу Уније. Тако, на нивоу ЕУ Европска комисија преиспитује законску уређеност приватних безбедносних компанија у појединим земљама чланицама, сагласно принципу слободе кретања људи, слободе пружања услуга (freedom to provide services) и слободе закона (freedom of establishment).⁷²⁹ Ипак, опште узев, индустрија приватне безбедности у англосаксонском и европском законодавству је значајно еволуирала током последње две деценије, а приватни безбедносни актери су се развијали од давалаца безбедносних услуга на личном нивоу до спровођења поверених задатака у домену јавне безбедности, уз приоритетно настојање да се обезбеди висок ниво квалитета безбедносних услуга. Као главне одлике савремене приватне безбедности су се издвојиле њена профитна оријентација и поштовање закона понуде и тражње.⁷³⁰

Иако у овом тренутку нема хармонизованог европског законодавства у приватном сектору безбедности, постоје неки делови индустрије приватне безбедности који су регулисани на европском нивоу. На пример, пружаоци аеродромских услуга безбедности потпадају под прописе Европске уније о успостављању заједничких правила у области безбедности цивилног ваздухопловства, тако да нека од наведених правила директно утичу на особље приватне безбедности. Наиме, европским прописима је регулисано да сви запослени имају ограничен приступ одређеним безбедносним областима, због чега морају бити подвргнути провери најмање пет година уназад, а такође су обавезни да прођу редовну обуку безбедности у ваздухопловству.⁷³¹

Улога приватних безбедносних компанија у земљама Европске уније зависи од више фактора: најпре, реч је о неолибералном моделу организације јавног сектора, као важном чиниоцу раста и развоја приватног сектора безбедности; затим, то је достигнути ниво демократије и владавине права у држави, што је од посебног значаја за државе чланице које су прошле кроз процесе посткомунистичке транзиције, праћене болним политичким и економским реформама, као и нестабилношћу и слабошћу државних институција. У таквим околностима, јавност нема довољно поверења у полицију и друге службе безбедности у погледу њиховог ефикасног бављења криминалом, што доводи до

⁷²⁸ CoESS је 1996. године својом Декларацијом успоставио следеће универзалне принципе у регулисању пословања приватног сектора безбедности: 1) ефикасно нормативно регулисање је кључно за успостављање професионализма у раду и стандардизацију пословања; 2) све компаније у сектору треба да имају дозволу за рад; 3) запослени требају бити проверени, а појединцима са кривичним пресудама требало би забранити спање на рад у овом сектору и 4) запослени треба да прођу професионални тренинг. Доступно на: <http://www.coess.org>.

⁷²⁹ Према: Krahnmann Elke, Abzhaparova Aida, „The Regulation of Private Military and Security Services in the European Union: Current Policies and Future Options“, *EUI Working Papers, AEL 2010/8*, Academy of European Law, European University Institute, Florence IT 2010., p. 16.

⁷³⁰ Упореди: Holdavay Simon, „Modernity, rationality and the baguette: cooperation and the management of policing in Europe“, in: *Police cooperation and private security*, European Journal on Criminal Policy and Research Vol. 1, No. 4, Kugler Publications & RDC, Amsterdam-New York-The Hague, 1993., p. 68.

⁷³¹ *Regulation (EC) No 2320/2002 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2002 establishing common rules in the field of civil aviation security*, „Official Journal of the European Communities“, L 355/1, Brussels, 30.12.2002.

велике потражње за услугама које нуде безбедносне компаније. Најзад, трећи фактор је врста и степен претњи и ризика са којима се суочава одређено друштво.⁷³²

У Руској Федерацији и другим источноевропским земљама улогу приватних безбедносних компанија треба посматрати у контексту драматичних промена кроз које су те државе прошле у протекле две деценије, односно кроз призму реформи сектора безбедности у тим земљама, у којима слабе државне институције нису биле у стању да очувају монопол државне силе, док су новоосноване приватне безбедносне компаније биле у стању да попуне празнину брзим преузимањем вишка кадрова државне полиције, обавештајних служби и војске. Поред тога, раширена корупција у тим државама условила је да појединци у приватном сектору безбедности, али и у јавном сектору, искористе прилику да наплате пружене безбедносне услуге. Безбедност је на тај начин постала роба као и свака друга, практично без обзира на то ко је нудио.⁷³³

Актуелни процес својеврсне приватизације полиције, неизоставно захтева и успостављање одговарајућих веза између полиције и приватних безбедносних компанија, при чему у пракси долази до одређених проблема. Ту генезу је могуће пратити од малих детективских агенција с почетка процеса приватизације безбедности до правих армија наоружаних лица, при чему сам добија и неке сасвим нове, донекле и забрињавајуће облике, на пример, у виду „добровољачких грађанских стража”. Тако на Сицилији и у неким другим јужним покрајинама Италије делују „цивилне страже”, под командом пензионисаног генерала Антонија Папаларда. У сарадњи са локалним цивилним властима и полицијом, ове страже, у које су укључени углавном пензионисани припадници војске и полиције, надгледају и контролишу подручја у којима је изражено присуство мафије. У Италији, поред поменутих „стража”, приватна полиција је задужена за видео-надзор улица, градских тргова и паркова. Специфичан пример је и Велика Британија, у којој наспрам 141.398 званичних, има чак око 250.000 приватних полицајаца, који обављају многе послове из домена безбедности. Њима је, на пример, препуштено да регулишу зоне за паркирање возила и кажњавање недисциплинованих возача. Такође, од 130 затвора у Британији, једанаест је приватних. Превоз затвореника, уколико се не ради о терористима или најтежим делинквентима, често обављају приватне полицијске службе.

У Европи је општи тренд повећање запослених у индустрији приватне безбедности, док се број припадника полиције смањује. Сектор приватне безбедности се у последње три деценије у појединим земљама англосаксонског и европског подручја знатно повећао, тако да у овом тренутку готово досеже број припадника полиције, а у неким земљама је тај број је и већи од броја полицијских снага (нпр. у САД). У односу на становништво, може се са сигурношћу рећи да је сектор приватне безбедности заступљен у односу 1:500.⁷³⁴ Треба имати у виду да индустрија приватне безбедности својим активностима обезбеђује и економски додатну вредност, што се може уочити кроз промет који овај сектор остварује.

Иначе, у англосаксонском и европском законодавству најчешће дефинисани сегменти тржишта индустрије приватне безбедности су: обезбеђење, мобилне услуге, технолошко управљање безбедношћу, услуге вишег нивоа и заштита имовине од националног и јавног значаја.⁷³⁵ Обезбеђење обухвата комерцијалне и јавне услуге, обезбеђење улаза, употребу обучених паса, приватну истражитељску делатност и

⁷³² *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union*, op. cit. p.37.

⁷³³ Бабиков В.Г, op. cit. стр. 545-546.

⁷³⁴ Видети опширније: Murray Tonita, McKim Erica, „Полиција и сектор приватне безбедности: Шта доноси будућност?”, *Безбедност*, Vol. 45, бр. 4, МУП Републике Србије, Београд 2003, стр. 638 – 641.

⁷³⁵ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 150.

утврђивање материјалних чињеница, редарство, заштиту од пожара, безбедност грађевинских радова, рецепционарске услуге и слично. Мобилне услуге обухватају мобилне патроле, мобилне аларамне одговоре, транзит готовине и транзитне услуге драгоцености. Технолошко управљање безбедношћу укључује аларме, CCTV,⁷³⁶ те надгледање и инсталација техничких средстава надзора и заштите. Виши ниво услуга укључује услуге менаџера безбедности, приватне истраге и безбедносни консалтинг, док заштита имовине од националног и јавног значаја обухвата услуге безбедности аеродрома, поморску безбедност, те заштиту критичне инфраструктуре и војне имовине.

За европска друштва је иначе карактеристично да се повећава број популације старих лица која највећи део свог времена проводе у својим домовима, што уз нужност унапређења безбедности у школама, повећава потражњу за услугама приватне безбедности. У том контексту, приватни безбедносни актери могу самостално или у виду outsourcing услуга успешно да реализују бројне задатке, како из домена полиције, тако и правосуђа. Услуге у домену правосуђа биле би садржане у: спољашњем и унутрашњем обезбеђењу објеката, обезбеђењу затворских објеката, обезбеђењу одузете робе, превозу притвореника и затвореника, превозу ментално болесних лица, преносу судских докумената, прибављању административних докумената, те наплати новчаних казни, док би услуге извршавања појединих задатака полиције биле садржане у: помоћи у одржавању јавног реда и мира, помоћи у регулисању безбедности саобраћаја, ВПП пратњи, архивирању материјала, административној помоћи у регистрацији оружја, подршци жртвама, решавању инцидената у туристичком и еколошком сектору, те у чувању и обезбеђивању критичне и војне инфраструктуре у областима енергије, хемикалија,⁷³⁷ фармацеутских производа, аеродрома, банака, поморских послова и војних објеката.

Безбедносне услуге приватне безбедности могу бити делом садржане и кроз активности међународних организација, као што су Europol и Eurojust, у решавању међународних еколошких кривичних дела, као и кривичних дела организованог криминала и сајбер криминала. Те активности приватних актера безбедности доприносе изради кавалитетних „процена претњи“ које су неопходне за деловање ових међународних организација.

Активности приватних актера безбедности препознатљиве су и у домену подршке или замене јавних безбедносних снага у борби против пиратерије на мору, одржавању мира сукобљених страна, ексклузивне заштите јавних личности и другог. Такође, услуге приватне безбедности су присутне и у току свакодневних друштвених догађаја, односно неприлика са којима се суочава грађанин као појединац (агресивно понашање, узнемирујућа бука, јавно пијанство и вулгарно понашање) које у условима већег обима неприлика имају негативан ефекат на јавност, стварајући осећај несигурности код појединаца. У таквој ситуацији се друштвена заједница често ослања на активности ангажованих приватних актера безбедности.⁷³⁸

Компаративне анализе европског националног законодавства из области приватне безбедности периодично реализују Европска конфедерација служби безбедности (Confederation of European Security Services - CoESS) и Унија међународних

⁷³⁶ CCTV је скраћеница од енглеске речи „closed circuit television“, а представља систем затворене телевизије, односно компоненту интегралних система техничке заштите објеката, која има три основне функције: осматрање, снимање и одвраћање. Према: Бошковић Мићо, *Физичко-техничка заштита објеката*, Borex, Београд 1995, стр. 105

⁷³⁷ Према: Peersman Gert, Schoors Koen, *De perfecte storm*, Borgerhoff & Lambrichts, Ghent BL 2012., pp. 183 – 184.

⁷³⁸ Детаљније: Müller J. Klaus, „Schutz kritischer Infrastrukturen“, in: Stober Rolf, Olschok Harald, Gundel Stephan, Buhl Manfred, *Managementhandbuch, Sicherheitswirtschaft und Unternehmenssicherheit*, Richard Boorberg Verlag, Stuttgart 2012., S. 366 - 375.

мрежа (the Union Network International - UNI). Њихово истраживање је показало да поједине европске земље (Данска, Финска, Француска, Португал и Шпанија), имају строге и свеобухватне механизме контроле приватних безбедносних служби. Друге, као што су Немачка, Аустрија и Италија, имају контролне механизме који су уско дефинисани прописима. Неке земље, попут Велике Британије и Ирске, дуго су се залагале за саморегулацију у приватном сектору безбедности и тек су 2001. године увеле прецизније национално законодавство у овом сектору.

Међутим, са растом индустрије приватне безбедности, Велика Британија и Немачка су знатно унапредиле контролу приватних безбедносних компанија. Велика Британија је и прва европска земља која је преиспитала могућност регулисања статуса плаћеника и приватних војних компанија, што је довело до објављивања тзв. Зелене књиге у фебруару 2002. године, под називом „Приватне војне компаније: опције за регулисање“ (Green Paper Private Military Companies: Options for Regulation).⁷³⁹ Са аспекта обима и модалитета надзора у државама чланицама ЕУ има значајних разлика од земље до земље, како у погледу остваривања права на жалбу, до врста санкција које се крећу у распону од новчане казне до привременог или трајног укидања лиценци и казни затвора..

Комисија за превенцију криминала и кривично правосуђе (Expert Group on Civilian Private Security Services) при Канцеларији УН за питања дроге и криминала (UNODC) у својој резолуцији број 18/2 од 24. априла 2009. године, под називом „Приватне безбедносне компаније: њихова улога, надзор и допринос спречавању криминала и безбедности заједнице“, указала је на значај ефикасног надзора над приватним безбедносним службама од стране надлежних државних органа и позвала владе: (а) да на својој територији испитају улогу таквих служби, (б) да процене усклађеност њиховог рада са националним законима и политичким процесима, (в) да процене допринос таквих служби превенцији криминала и безбедности заједнице, и (г) да утврде да ли национално законодавство обезбеђује адекватан надзор над тим службама.⁷⁴⁰

Већина законодавстава у Европи систем контроле над радом приватног сектора безбедности, заснива на комбинацији механизма спољашне и унутрашње контроле;⁷⁴¹ *Спољашна контрола* се заснива на раду државних органа, и у њено спровођење су укључена сва три нивоа власти. Законодавна власт спроводи надзор усвајањем закона којим се уређује правни оквир за поступање приватних безбедносних компанија, а негде је присутна и парламентарна контрола по основу жалби. Извршна власт спроводи непосредну контролу путем издавања дозвола за рад компанијама или дозвола за ношење ватреног оружја, као и директног инспекцијског надзора. Судска власт врши контролу и надзор кроз вођење грађанских и кривичних поступака ртади утврђивања оправданости и законитости употребе силе од стране припадника приватног сектора. *Унутрашња контрола* се врши редовно и периодично, изузетно и од стране менаџера компанија, а односи се на све врсте поступања и предузимања предвиђених мера од стране запослених у приватним безбедносним компанијама, а посебно у случајевима употребе силе и наносења штете компанији.

Поуздани статистички подаци о материјалним ресурсима и прецизном броју запослених у приватном сектору безбедности држава англосаксонског и европског законодавства нису доступни, тако да се информације о томе могу прибављати

⁷³⁹ *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union*, op. cit. p. 29.

⁷⁴⁰ UNODC Document E/CN.15/2009/20, Vienna, 15 April 2009.

⁷⁴¹ Према: Krahnemann Elke, „Regulating Private Military Companies: What Role for the EU?“, *Contemporary Security Policy*, Vol. 26, No. 1, Taylor & Francis, London 2005., p. 104.

првенствено из привредних прегледа, интерпретација владине статистике о запослености и сличних извора. Једино је међународно струковно удружење Конфедерација европских система безбедности (CoESS) 2011. и 2013. године у својим периодичним документима објавило опште и статистичке показатеље о величини приватног сектора безбедности у Европској унији, према којима је у 34 земље Европе пословало 52.300 приватних безбедносних компанија, које запошљавају око 2.170.000 извршилаца. Приватне безбедносне компаније су бројније од припадника јавних полицијских снага у већини држава чланица Уније, а у просеку, на сваких 500 европских грађана долази један припадник приватног обезбеђења.⁷⁴²

У оквиру ЕУ, више припадника приватних безбедносних компанија од јавних службеника има десет земаља чланица, и то: Бугарска, Чешка, Естонија, Финска, Мађарска, Ирска, Луксембург, Норвешка, Пољска и Румунија, док приближан број имају Белгија, Данска, Финска и Португалија.⁷⁴³

Према подацима CoESS из 2011. године,⁷⁴⁴ у 34 европске државе је живео укупно 603,900.741 становник. Укупан бруто национални доходак (БНД) у овим земљама је износио € 14.388,32 милијарди. Просечан однос броја полицијских снага у односу на број становника у европским државама је био 1:356; однос становништво/снаге безбедности је био 1:290, док је на нивоу Европске уније однос безбедносних снага и становништва износио 31,11 у односу на 10.000 становника. Истовремено, однос између полицијских снага и становништва држава чланица ЕУ био је 36,28 у односу на 10.000 становника. У 2011. години је на простору Европске уније функционисало око 52.300 приватних безбедносних компанија. Укупан годишњи промет индустрије приватне безбедности унутар Европске уније је био око 35 милијарди, што представља 0,23% укупног бруто националног доходака држава чланица ЕУ. Просечан раст тржишта индустрије приватне безбедности у чланицама ЕУ за период 2003-2010. година је био 14,09%. Просечно стање годишњег промета услуга општих чувара у односу на друге гране индустрије држава чланица ЕУ износи 60,19%, а просечан број специјалних и блиндираних возила која су у употреби за транзит готовине у овим земљама је 825. Учешће комерцијалних уговора које безбедносне компаније склапају са приватним корисницима у државама Уније је у просеку 73,25%, што је готово три пута више у односу на комерцијалне уговоре за јавно тржиште.

Лиценцирање за приватне безбедносне компаније је обавезно по закону у готово 94% држава чланица ЕУ. Насупрот томе, закон не прописује обавезно лиценцирање за припаднике приватног обезбеђења у близу 88% земаља Уније. Просечна почетна плата особља приватних безбедносних компанија унутар ЕУ је 1.166,30 евра. Просечна старост радника обезбеђења који раде у индустрији приватне безбедности ових држава је око 35 година. Овде треба истаћи да је просечна старост особља приватних безбедносних компанија у многим државама Европе већа него што је општи просек Европске уније (у Белгији, Француској, Италији, Хрватској, Аустрији, Румунији, Србији, Шпанији и Швацајрској). То исто важи и за плате које су веће од просека ЕУ (Белгија, Француска, Италија, Норвешка, Аустрија, Шведска и Швајцарска). Правило „једнаких могућности“ је на снази у индустрији приватне безбедности у 85 % држава чланица ЕУ, али је и поред тога просечно учешће мушкараца међу запосленима у индустрији приватне безбедности око 83%.⁷⁴⁵ Просечна годишња стопа флукуације особља у приватном сектору безбедности ових држава је 33,27%. Индустрија приватне безбедности у земљама чланицама Европске уније је регулисана специфичним секторским законима у око 94%

⁷⁴² *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 143.

⁷⁴³ *The socio-economic added value of private security services in Europe*, op. cit. p. 29.

⁷⁴⁴ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, op. cit. p. 144.

⁷⁴⁵ *The socio-economic added value of private security services in Europe*, op. cit. p. 27.

случајева. Национални органи надлежни за израду измену и допуну закона који уређује индустрију приватног сектора у овим државама су: Министарство унутрашњих послова (око 53 % случајева), Министарство правде (око 16 %), полиција (око 6 %) и остале институције (око 25 %).

Када је реч о пословима контроле и инспекције субјеката индустрије приватне безбедности у оквиру ЕУ, надлежни национални органи су: полиција (око 41% случајева), Министарство унутрашњих послова (око 38%), Министарство правде (око 3%), остале установе (око 18%).

Надлежни национални органи за изрицање административних санкција у приватном сектору безбедности држава чланица ЕУ су: Министарство унутрашњих послова (око 38% случајева), полиција (око 29 %), Министарство правде/судови (око 15 %), остале установе (око 18%). За изрицање кривичних санкција на простору чланица Уније надлежни су: суд (око 38% случајева), полиција (око 25 %), Министарство унутрашњих послова (око 22 %), остале институције (око 15%). Санкција која превиђа одузимање лиценце за рад компанији или запосленом особљу постоји у свим државама чланицама ЕУ.

Према критеријуму учесталости, улазни захтеви за власнике безбедносних компанија на подручју држава чланица ЕУ су заступљени у следећем проценту: провера кроз кривичну евиденцију (око 88%) и морални квалитети (око 87%). Када је реч о оперативном особљу компанија, тај однос је следећи: држава ЕУ су следећи: провера кроз кривичну евиденцију (око 97%) и морални квалитети (око 97%). Просечна минимална старосна доб која се захтева за менаџере приватних безбедносних компанија земаља Уније је око 19 година, а за оперативно особље око 18 година. Униформе су обавезне у око 95% чланица Европске уније, док се поседовање идентификационих картица радника приватног обезбеђења захтева у свим чланицама. Када је реч о овлашћењима, особље приватног обезбеђења има иста права као и било који други грађанин у вези са коришћењем ватреног оружја у око 59% држава чланица ЕУ. Радници обезбеђења могу да изврше претрес и одузимање имовине (потпуно или ограничено) у око 56% земаља Уније. Употреба ватреног оружја је условно дозвољена у око 82% земаља са овог подручја. Посебна лиценца се захтева од приватних безбедносних компанија које пружају оружане услуге приватног обезбеђења у око 82% држава чланица ЕУ. Законски услови за чување оружја ван радног времена постоје у око 85% случајева, док закон детаљно уређује регистровање оружја у око 92% чланица Уније. припадници приватног обезбеђења по закону морају да заврше специјализовану обуку да би могли да се носе и употребљавају оружје у око 96% ових земаља.

Пси се могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења у око 91% држава чланица Европске уније. Посебна лиценца се налаже за приватне безбедносне компаније које користе псе за пружање услуга приватног обезбеђења у око 39% случајева.

Особље приватног обезбеђења по закону мора да заврши специјализовану обуку да би могло да користите псе за пружање услуга приватног обезбеђења у око 59% земаља Уније. Коњи се могу користити за пружање услуга приватног обезбеђења у око 37% држава са тог простора, а посебна лиценца за приватне безбедносне компаније које користе коње за пружање услуга приватног обезбеђења се таржи у око 29% случајева.

Постоји законска обавеза особља приватног сектора безбедности да заврши основну обуку за радника обезбеђења у око 97% држава чланица ЕУ, а прописани програм обуке је обавезан по закону у око 97% случајева, при чему се у 87% држава компанији издаје и потврда о оспособљености.⁷⁴⁶ Обука се у већини чланица Уније

⁷⁴⁶ На нивоу ЕУ егзистира Упутство/стандард за организовање основне стручне обуке у области приватне

фокусира на различите врсте обезбеђења, мобилне услуге, техничке услуге и управљање и заштиту великих система. Обавезна специјализована обука за менаџере и оперативно менаџерско особље постоји у половини држава чланица Европске уније. Процент обавезне специјализоване обуке по делатностима приватног обезбеђења је следећи: транзит готовине (око 75%), обезбеђење и заштита затвора (око 63%), даљински надзор (око 54%), безбедност аеродрома (око 46%), контрола масе (око 46%), алармне услуге (око 42%), обезбеђење улаза (око 38%), комерцијално физичко обезбеђење (око 33%), пешачке патроле (око 33%), заштита критичне инфраструктуре (око 33%), заштита од пожара (око 29%), поморска безбедност (око 25%), услуге паса остало (око 21%), услуге приватне обуке остало (око 21%), градска безбедност, укључујући воз/метро станице, градске патроле као допуну полиције (око 21%), рецепционарске услуге остало (око 21%), приватне истраге (око 17%) и остало (око 25%).

Приликом подношења захтева за појединачне лиценце за раднике обезбеђења, у свим државама чланицама Европске уније закон налаже да се лице подвргне безбедносној провери. Психолошки преглед се тражи у око 71% случајева, а медицински преглед захтева око у 66%) држава са простора Уније.

Узимајући у обзир чињенице до којих се дошло анализом доступних података теоријског истраживања и прикупљених статистичких података организације индустрије приватне безбедности појединих држава аглосаксонског и европског законодавства, изводе се следећи кључни налази:

- Свим државама англосаксонског и европског законодавства заједничко је постојање надлежних институција које регулишу рад у сектору приватне безбедности, као и постојање развијених услова за рад компанија и појединаца;
- Сектор приватне безбедности је економски добро успостављен у већини држава и константно расте;
- Раст приватних безбедносних услуга у Европи и свету представља важан тренд међу бројним променама које су присутне у савременој полицијској делатности. Пре свега, приватна безбедност сада прожима широк спектар безбедносних услуга, а сама индустрија приватне безбедности постаје свеprisутна, при чему број њених припадника у неким земљама премашује бројност државне полиције;
- Недовољан број емиријских студија у вези са активностима и организацијом индустрије приватне безбедности у свету, онемогућава стицање прецизне слике овој на глобалном нивоу, што веома отежава компаративно изучавање карактеристика и разлике у овој области на анционалном и регионалном нивоу.⁷⁴⁷
- Евидентно је да убрзани раст приватних безбедносних услуга у Европи и свету датира од 1950. године;⁷⁴⁸
- Експанзија приватне безбедности на унутрашњој и међународној арени догодила се у истој равни са општим порастом криминала, насиља и осећаја несигурности;⁷⁴⁹
- Други важан тренд експанзије приватне безбедности представљали су притисци (правни основ) осигуравајућих друштава на клијенте да користе специјализоване услуге безбедносне заштите, чиме је дошло до економског подстицаја расту тог сектора;⁷⁵⁰

безбедности: *European Training Manual: Preventing occupational hazards in the private security sector (manned*

guarding and surveillance services), донето од стране UNI-Europa & CoESS, Brussels 2004.

⁷⁴⁷ Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, op. cit. p. 12.

⁷⁴⁸ Jones Trevor, Newburn Tim, op. cit. p. 56.

⁷⁴⁹ Према: *Panoramic Overview of Security Industry in the 25 Member States of the European Union - Chapter Conclusions*, CoESS & UNI-Europa, Wemmel BL 2004., p. 53.

⁷⁵⁰ Krahmann Elke, op. cit. p. 115.

- У земљама ЕУ постоје два приступа приватизацији безбедносних услуга: први у којем се држава јавља као странка у уговору, и други приступ, у којем се одвија приватизација јавног сервиса. Код првог приступа јавна предузећа и јавне установе могу деловати као партнери са приватним безбедносним компанијама, док код другог приступа, долази до ангажовања уговорног приватног обезбеђења посебне безбедносне компаније, путем процедуре јавног позива на тендер;
- Приватне безбедносне компаније у пружању безбедносних услуга присутне су и у многим областима везаним за правосуђе и унутрашње послове, као и у заштити енергије, транспорта, комуникација, унутрашње безбедности, здравства и реаговање у ванредним ситуацијама;⁷⁵¹
- Приватне војне компаније су на глобалном нивоу веома присутне у пружању безбедносних услуга, укључујући услуге подршке и офанзивних послова. Њихове активности најчешће се огледају у војној оперативној подршци, војним саветима, логистичкој подршци, директним војним операцијама и обуци државних војних снага;⁷⁵²
- У овом тренутку национални прописи се разликују од земље до земље и одражавају различите опште и културне традиције, тако да свака земља приступа организацији индустрије приватне безбедности на другачији начин;
- Евидентан је недостатак стандардизованог европског законодавства о приватним безбедносним компанијама, што условљава стање вакуума релевантних правила на европском нивоу. Међународна регулатива ове проблематике је неопходна како се приватни сектор безбедности не би понашао „номадски“, избегавајући прописе националних законодавстава које они сматрају претераним, ригидним и неприкладним (нпр. активности приватних војних компанија у свету);
- У овом тренутку не постоји хармонизација прописа из области индустрије приватног обезбеђења на европском нивоу. С тим у вези, CoESS указује на чињеницу да је ниво опште безбедности у позитивној корелацији са нивоом регулације држава чланица ЕУ, због чега је значајно остварење хармонизације прописа приватних безбедносних компанија на европском нивоу, а посебно постоји потреба за високим стандардима у тој области, којима би се обезбедила заштита људских права и промовисао професионализам субјеката индустрије приватне безбедности;⁷⁵³
- У блиској будућности биће неизбежно успостављање веће међународне регулативе приватне безбедности, која представља логични след досадашњег развоја ове области, али и последицу постојања све већег тржишта на коме треба успоставити ред;
- Постојећа легислатива приватне безбедности скоро да нема прекограничну димензију, којом би се покриле ситуације где приватне војне и безбедносне компаније раде у земљама које немају адекватне законске оквире у овој области, обзиром да закони и прописи у пракси не држе корак са стварним безбедносним потребама друштва, тржишта и клијената;

⁷⁵¹ Услуге у правосуђу се односе на спољашње и унутрашње обезбеђење објеката, обезбеђење затворских објеката, обезбеђење одузете робе, превоз притвореника и затвореника, превоз ментално болесних лица, пренос судских докумената, прибављање административних докумената, наплата новчаних казна, док се услуге извршавања појединих задатака полиције односе на помоћ у одржавању јавног реда и мира, регулисању безбедности саобраћаја, ВИП пратњи, архивирање материјала, помоћ администрацији у регистрацији оружја, подршци жртвама, решавању експлозивног и еколошког сектору и обезбеђивању критичне инфраструктуре. Peersman Gert, Schoors Koen, op. cit. pp. 183 – 184.

⁷⁵² Процењује се да приватне војне компаније остварују профит од \$ 100 милијарди прихода годишње и да раде у више од 50 земаља света. Kinsey Christopher, *Corporate Soldiers and International Security - The Rise of Private Military Companies*, op. cit. pp. 6-7.

⁷⁵³ Born Hans, Caparini Marina, Cole Eden, op. cit. p. 48.

- Програм обуке особља индустрије приватне безбедности у појединим земљама није законски прописан, а у неким случајевима у досијеима не остају подаци о врстама и садржају обуке, односно о извршеном облику тестирања и резултатима које је кандидат постигао;⁷⁵⁴
- Етичка обука није довољно третирана у индустрији приватне безбедности, обзиром да радници обезбеђења повремено имају приступ поверљивим информацијама и имају могућност да изврше неетичко понашање, односно крађу. Због тога би требало би да постоји етички кодекс за запослено особље и посебно за менаџмент компаније;
- У теорији се наводи да концепт „интегралног управљања безбедношћу“ у Европској унији, који по својој дефиницији обухвата јавно-приватно партнерство у сектору безбедности, представља кључни модел који је битно допринео да индустрија приватне безбедности постане равноправан партнер јавној безбедности, те да приватизација безбедности у Европи и Северној Америци постане део процеса успостављања новог система „управљања безбедношћу“ у ери после Хладног рата.⁷⁵⁵

⁷⁵⁴ Упореди: *European Training Manual: Preventing occupational hazards in the private security sector (manned guarding and surveillance services)*, UNI-Europa & CoESS, Brussels 2004., op. cit. p. 5.

⁷⁵⁵ Даничић Милан, op. cit. стр. 282.

Структура индустрије приватне безбедности земаља чланица ЕУ са односом полицијских и безбедносних снага према десет хиљада становника(СоЕСС – Брисел 2010. године, Табела 1.)⁷⁵⁶

Дражава	Становништво	Полиција/10,000 становника	Безбедносне снаге/10,000 становника	Приватне безбедносне компаније	Особље приватних безбедносних компанија
1. Аустрија	8.372.930	24,48	13,37	200	11.200
2. Белгија	10.827.519	43,40	17,18	189	18.609
3. БиХ	4.621.598	Н	4.32	41	2,000
4. Бугарска	7.576.751	62,03	74,55	1.131	56.486
5. Хрватска	4.697.548	40,44	28,65	260	13.461
6. Кипар	801.851	37,41	21,02	60	1.700
7. Чешка	10.512.397	43,75	49,02	5.629	51.542
8. Данска	5.547.088	18,02	9,46	470	5.250
9. Естонија	1.340.274	44,76	31,95	255	4.283
10. Финска	5.350.475	14,95	18,68	200	10.000
11. Француска	64.709.480	38,63	24,72	4.500	160.000
12. Немачка	81.757.600	30,57	20,79	3.700	170.000
13. Грчка	11.306.183	44,22	26,53	1.000	30.000
14. Мађарска	10.013.628	39,94	104,97	11.304	105.121
15. Ирска	4.450.878	27,55	48,69	840	21.675
16. Италија	60.397.353	70,36	8,14	965	49.166
17. Летонија	2.248.961	47,13	35,57	435	8.000
18. Аустрија	8.372.930	24,48	13,37	200	11.200
19. Литванија	3.329.227	60,07	30,03	67	10.000

⁷⁵⁶ Упореди: “Private security in Belgium: an inspiration for Europe?“, *Third white paper*, CoESS & APEG-BVBO, Brussels, 10 December 2010., pp. 6-7.

20. Луксембург	502.207	31,32	52,84	10	2.200
21. Македонија	2.114.550	Н	26,48	152	5600
22. Малта	416.333	45,73	16,81	6	700
23. Холандија	1.6576.800	29,55	18,66	301	30.936
24. Норвешка	4.854.824	17,50	13,80	250	6.700
25. Пољска	38.163.895	26,20	43,23	3.600	165.000
26. Португалија	10.636.888	47,00	36,54	113	38.874
27. Румунија	21.466.174	25,62	49,84	1.122	107.000
28. Србија	10.100.000	33,66	28,21	149	28.500
29. Словачка	5.424.057	39,63	31,71	1.730	17.200
30. Словенија	2.054.119	36,51	36,77	110	7.554
31. Шпанија	46.087.170	49,30	18,66	1.331	86.000
32. Шведска	9.347.899	20,32	14,44	250	13.500
33. Швајцарска	7.760.477	20,61	16,84	464	13.075
34. Турска	74.816.000	26,87	34,37	1.197	257.192
35. УК	62.041.708	22,56	19,34	3.000	120.000

Табела 1.

Структура индустрије приватне безбедности земаља ЕУ са односом полицијских и безбедносних снага према једном становнику (СоЕСС – Мадрид 2013. године, Табела 2.)⁷⁵⁷

Држава	Становништв о	Полицијске снаге/ однос према становнику	Безбедносне снаге/однос према становнику	Приватне безбедносне компаније	Особље приватних безбедносних
Аустрија	8,374,872	1/380	1/837	200	10,000
Белгија	10,839,905	1/266	1/703	220	15,411
БиХ	3,844,046	1/217	1/914	94	4,207
Бугарска	7,563,710	1/155	1/132	1,200	57,146
Хрватска	4,425,747	1/216	1/277	246	16,000
Кипар	803,147	1/156	1/472	60	1,700
Чешка	10,506,813	1/238	1/204	5,629	51,542
Данска	5,534,738	1/503	1/1,107	470	5,000
Естонија	1,340,127	1/412	1/290	252	4,627
финска	5,399,090	1/701	1/771	250	7,000
Француска	64,714,074	1/271	1/438	9,425	147,800
Немачка	81,802,257	1/326	1/487	3,700	168,000
Грчка	11,305,118	1/428	1/377	1,200	30,000
Мађарска	10,014,324	1/380	1/125	11,304	80,000
Ирска	4,467,854	1/344	1/223	280	20,000
Италија	60,340,328	1/565	1/1,261	1,299	47,858
Летонија	2,248,374	1/300	1/105	500	21,500
Литванија	3,244,601	1/290	1/295	121	11,000
Лухембург	502,066	1/330	1/186	13	2,700
Македонијаа	2,052,722	1/213	1/513	165	4,000
Малта	412,970	1/215	1/590	6 (2010)	700 (2010)
Холандија	16,574,989	1/461	1/525	1,300	31,543

⁷⁵⁷ *The socio-economic added value of private security services in Europe*⁶, op. cit. pp. 23-24.

Норвешка	4,858,199	1/567	1/627	250	7,750
Пољска	38,167,329	1/388	1/191	3,200	200,000
Португалија	10,637,713	1/228	1/273	160	38,928
Румунија	21,462,186	1/1,050	1/201	1,282	107,000
Србија	7,306,677	1/218	1/146	797	50,000
Словачка	5,424,925	1/251	1/315	1,730 (2010)	17,200
Словенија	2,046,976	1/256	1/322	113	6,364
Шпанија	45,989,016	1/213	1/512	1,494	89,750
Шведска	9,340,682	1/522	1/467	250	20,000
Швајцарска	7,785,806	1/463	1/439	637	17,742
Турска	72,561,312	1/220	1/170	1,212	427,967
Велика Британија	62,008,048	1/382	1/170	2,500	364,586
Укупно	603,900,741	Просечно 1/356	Просечно 1/200	51,559	2,085,021

Табела 2.

Промет и стопа раста тржишта индустрије приватне безбедности земаља ЕУ (СоЕСС – Мадрид 2013. године, Табела 3.)⁷⁵⁸

Држава	БНД у милијардама евра	Индустрија приватне безбедности промет у милонима евра	Просечан раст тржишта (2003-2010)
Аустрија	274.30	350.00	8.90
Белгија	373.29	640.00	2.90
БиХ	13.53	28.80	141.70
Бугарска	35.12	311.20	17.30
Хрватска	46.46	160.00	16.00
Ципар	22.56	25.00	Н/А
Чешка	135.13	629.31	Н/А
Данска	245.67	430.00	Н/А

⁷⁵⁸ The socio-economic added value of private security services in Europe“, op. cit. pp. 25-26.

Естонија	13.94	128.00	5.30
Финска	180.30	400.00	Н/А
Француска	2,101.96	5,290.00	4.50 (2005-2010)
Немачка	2,655.80	4,390.00	1.69
Грчка	242.00	275.00	Н/А
Мађарска	97.60	550.00	Н/А
Ирска	147.30	1,200.00	Н/А
Италија	1,569.00	2,700.00	2.00 (2007-2010)
Летонија	20.78	365.93	Н/А
Литванија	29.65	58.00	Н/А
Лухембург	29.19	Н/А	Н/А
Македонија	6.79	Н/А	Н/А
Малта	4.37	Н/А	Н/А
Холандија	612.49	1,480.00	1.05 (2008-2010)
Норвешка	312.59	934.00	12.70
Пољска	357.60	1,500.00	4.42
Португалија	178.25	730.00	6.50 (2003-2007)
Румунија	232.42	643.00	Н/А
Србија	33.62	180.00	14.00 (2006-2010)
Словачка	59.99	Н/А	Н/А
Словенија	36.78	1.30	Н/А
Шпанија	1,129.47	3,386	2.98
Шведска	347.66	840.00	5.85
Швајцарска	386.85	678.36	3.85
Ту р ска	499.02	2,010.00	11.42
Велика Британија	1,956.84	3,970.00	4.30 (2005-2010)
Укупно	14,388.32	34,283.9	14.09

Табела 3.

Табеларни преглед старост, пол и стартна месечна плата особља индустрије приватне безбедности земаља ЕУ (СоЕСС – Мадрид 2013. године, Табела 4.)⁷⁵⁹

Држава	Просечна старост радника обезбеђења /чувара	Мушкарци/жене м/ж %	Просечна стартна месечна плата у еврима
Аустрија	35.0-40.0	80.0/20.0	1,600.00
Белгија	35.0	85.2/14,8	2,064.00
БиХ	25.0	98.0/2.0	480.00
Бугарска	45.0	87.7/12.3	178.95
Хрватска	35.0	88.0/12.0	505.00
Липар	Н/А	75.0/25.0	4.08 (сат)
Чешка	Н/А	Н/А	350.00
Данска	Н/А	80.0/20.0	2,773.00
Естонјаа	40.0	80.0/20.0	473.00
Финска	Н/А	75.0/25.0	1,600.00
Француска	37.5	84.0/16.0	1,200.51
Немачка	45.0	80.0/20.0	1,500.00-2,600.00
Грчка	25.0	80.0/20.0	700.00
Мађарска	Н/А	85.0/15.0	250.00 (нето)
Ирска	Н/А	98.0/2.0	9.27 (хоур)
Италија	42.0	91.0/9.0	1,750.00
Летонија	35.0	80.0/20.0	286.68
Литванија	30.0	80.0/20.0	4.08 (сат)
Лухембург	38.0	80.0/20.0	2,107.67

⁷⁵⁹ The socio-economic added value of private security services in Europe⁶, op. cit. p. 20.

Македонија	30.0	98.0/2.0	300.00
Малта	Н/А	Н/А	Н/А
Холандија	25.0	76.0/24.0	1,585.59
Норвешка	25.0	70.0/30.0	3,125.00
Пољска	38.0	95.0/5.0	312.04
Португалија	42.0	80.0/20.0	600.00
Румунија	35.00	85.0/15.0	160.00
Србија	35.00	80.0/20.0	270.00
Словачка	Н/А	Н/А	Н/А
Словенја	Н/А	95.0/5.0	550.00
Шпанија	40.0	85.0/15.0	1,045.00
Шведска	30.0	70.0/30.0	1,795.00
Швајцарска	35.0	81.0/19.0	3,228.70
Турска	25.0	80.0/20.0	375.02
Велика Британија	Н/А	Н/А	2,181.51
Укупно	34.5 (24)	83.3/16.7	1,166.30 (27)

Табела 4.

Наведени статистички показатељи индустрије приватне безбедности земаља Европске уније у процентуалном износу, указују да се цифре констатно повећавају и мањим делом смањују, односно у појединим земљама се број особља и компанија повећава, док се у неколико других држава исти смањује, што указује да приватни сектор безбедности у ЕУ карактерише креативност, предузетништво и одрживост.

Такође, ове бројке указују да грађани и пословна заједница земаља ЕУ има поверења у приватни сектор безбедности, чије тржиште карактерише потенцијални раст и уговорно гарантовање додатне безбедности. Сходно томе, индустрија приватне безбедности се не може искључити из безбедносних стратегија друштва, обзиром да су приватни актери безбедности комплементарни партнер укупног безбедносног менаџмента држава чланица Европске уније.⁷⁶⁰

⁷⁶⁰ Ibidem, p. 27.

4.4. Приватна безбедност у законодавству појединих бивших југословенских република

4.5.1. Република Хрватска

Приватна безбедност у Републици Хрватској представља компоненту система опште безбедности, где приватни сектор безбедности бележи раст од 10% годишње. Тренутно је тржиште приватне безбедности у Хрватској вредно око 1,5 милијарди куна годишње.⁷⁶¹

Према информацијама Сектора за градитељство и комунално gospodarство при Хрватској господарској комори, у Хрватској се приватном заштитом и осигурањем бави 578 компанија са 20.143 заштитара. Највећи број компанија регистрован је као трговачко друштво – 239, затим постоји 109 обрта за техничку заштиту, 222 унутарње заштитарске службе, те осам детективских агенција. Од укупног броја заштитара, њих 19.465 је евидентирано за послове телесне заштите, а 678 за техничку заштиту.⁷⁶²

У Републици Хрватској приватна безбедност у целини је (заштита лица и имовине и детективска делатност) првобитно била уређена *Законом о заштити особа и имовине*⁷⁶³ из 1996. године, са допунама и изменама и допунама из 1996. и 2001. године. Треба напоменути да су одредбе о детективској делатности и приватним детективима биле посебно уређене члановима 39-59. наведеног закона. Тиме су у Хрватској по први пут целовито и институционално уведени различити облици приватног обезбеђивања лица и имовине. Међутим, услед испољене неадекватности у пракси појединих законских решења и њихове инкопатибилности са законодавством земаља Европске уније, а сагласно обавези Републике Хрватске да након потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању, између осталог, усклади и постојећи Закон о заштити особа и имовине, 2003. године донет је потпуно нови *Закон о приватној заштити*,⁷⁶⁴ са низом подзаконских прописа. Закон је у 2010. години два пута допуњаван и мењан.

У Хрватској поред наведене легислативе, одређени зачај имају и одредбе *Закона о минималним мјерама заштите у пословању с готовим новцем и вриједностима*,⁷⁶⁵ као и активности струковног удружења („Хрватски цех заштитара“).

Законом о приватној заштити уређен је начин обављања делатности заштите личности и имовине, коју не обезбеђује држава преко својих служби и органа. Њиме су прописани услови за обављање делатности, услови и начин рада лица која обављају послове приватне заштите, као и надзор њиховог рада. Сматра се да су доношењем тог закона постојећа институционализована (државна) и новостворена приватна заштита постале сарадници, а не супарници у обезбеђивању лица и имовине, односно у контроли и сузбијању криминалитета.

Поред специјализованих правних лица, тј, агенција за обезбеђење лица и имовине, Законом о приватној заштити је уређена и делатност служби обезбеђења унутар привредних предузећа ("унутарња чуварска служба"). Тако је предвиђено да, за потребе заштите радника и имовине унутар властитог пословног простора, правна лица и приватни предузетници могу основати унутрашњу чуварску службу: (1) ако имају пословне просторије намењене за такву службу, уређене сагласно прописима о посебним просторним и техничким условима за смештај оружја, односно за заштиту од пожара, крађе и других незгода или злоупотреба, и (2) ако запослени на пословима унутрашње

⁷⁶¹ Детаљније: Delišimunović Davor, *Management zaštite i sigurnosti*, Pragmatekh, Zagreb 2006., str. 221-226.

⁷⁶² Ibidem, str. 230.

⁷⁶³ „Narodne novine“, br. 83/96, 90/96 i 96/01.

⁷⁶⁴ „Narodne novine“, br. 68/03, 39/10 i 139/10.

⁷⁶⁵ „Narodne novine“, br. 173/03 i 150/05.

чуварске службе испуњавају услове за чувара, заштитара или унутрашњу чуварску службу-техничара.⁷⁶⁶

Домет приватизације обезбеђивања лица и имовине ("заштитарске делатности") у Хрватској био је двоструко ограничен. Наиме, било је предвиђено да правна лица и приватни предузетници који имају одобрење за обављање заштитарске делатности не смеју обављати послове заштите лица и имовине који су у делокругу рада Министарства унутрашњих послова и других органа државне управе, нити примењивати оперативне методе и средства која, на основу посебних прописа, примењују полиција и друга тела државне управе. Друго ограничење тицало се немогућности да правна лица и приватни предузетници који имају одобрење за обављање наведених послова, исте обављају за органе државне власти и представничка, односно извршна тела општина, градова и жупанија.⁷⁶⁷

Услуге које нуде приватне безбедносне компаније у Хрватској су: физичко обезбеђење, физичка контрола улаза и излаза, технички надзор и заштита, заштита готовог новца и вредности током транспорта (уз употребу блиндираних возила), лична заштита, услуге техничког надзора у којима су аларм против провале и систем за превенцију пожара повезани с централним контролним системом. Тимове за хитне случајеве приватне безбедносне компаније дужне по закону да поседују уколико имају централни контролни систем.⁷⁶⁸

Закон предвиђа два типа припадника приватног сектора безбедности: чувари (нижег ранга) и радници физичког обезбеђења-заштитари (вишег ранга).

Послове приватне безбедности могу обављати само регистрована правна лица, где оснивач може бити само физичко лице која има одобрење полицијске управе. Такође, делатност приватне заштите, према изменама и допунама Закона о приватној заштити из 2010. године, могу обављати и правна лица и предузетници из држава чланица Европске уније и држава потписница Уговора о Европском економском простору, који имају одобрење за обављање делатности приватне заштите издато од државе потписнице Уговора о Европском економском простору, у складу са важећим прописима у Републици Хрватској.

Изменама и допунама Закона о приватној заштити из 2010. године уведена су нека нова решења која изражавају високе стандарде у области приватне безбедности. Тако су утврђени међусобни односи између полиције и приватног сектора безбедности, као и одговорност ових субјеката у контроли и сузбијању криминала. Такође, истим законом стављена су ван снаге дотадашња ограничења заштитарским фирмама у пружању одређених послова, а пре свега она везана за могућност пружања приватне заштите телима државне власти и представничким телима, односно општинама, градовима и жупанијама.⁷⁶⁹

Управни, односно инспекцијски надзор над спровођењем Закона о приватној заштити, као и прописа донетих на основу њега, врши Министарство унутарњих послова. Уз то, МУП је надлежан за издавање одобрења за обављање послова заштите живота лица и имовине, те за издавање одобрења за рад чувара и заштитара.

Да би се правно лице регистровало као предузеће за пружање безбедносних услуга оно мора: извршити регистрацију код трговинског суда; регистровати одговорно лице у

⁷⁶⁶ По правилу, потребно је и да одговорно лице унутрашње чуварске службе испуњава услове за одговорно лице у агенцији за приватну заштиту (најмање виша стручна спрема и др.), али ако у конкретной чуварској служби предузећа није запослено више од 30 лица на пословима чувара или заштитара - одговорно лице унутрашње чуварске службе може имати и средњу стручну спрему.

⁷⁶⁷ Према: Ostojić Alen, Skendžić Nikola, *Zakon o privatnoj zaštiti s komentarom*, Iproz, Zagreb 2003., str. 24-27.

⁷⁶⁸ Упореди: Page Michael, Rynn Simon, Taylor Zack, Wood David, *SALW and Private Security Companies in South Eastern Europe*, SEESAC, Belgrade 2006., p. 41.

⁷⁶⁹ Видети: Nađ Ivan, *Zbirka propisa iz djelokruga privatne zaštite*, Hrvatska udruga menadžera sigurnosti, Zagreb 2012.

предузећу; формирати организациону структуру предузећа; регистrovати оружарницу и одредити дизајн униформи запослених, који мора бити различит од униформи државних органа.

Приликом издавања одобрења за обављање ових делатности подноси се захтев полицијској управи према месту пребивалишта. Одобрење за обављање поменутих послова може се издати лицу које је навршило 18 година живота, а има пребивалиште,⁷⁷⁰ односно одобрен боравак у Републици Хрватској, које познаје хрватски језик и латинично писмо и има одговарајућу стручну спрему (за одговорно лице у агенцији најмање вишу школу, за запослене најмање средња школа), које има општу здравствену способност, што доказује потврдом овлашћене здравствене установе или приватне ординације, које испуњава безбедносне услове (позитивну проверу органа државне или јавне безбедности) и које је достојно обављања ове делатности.

Закон о приватној заштити налаже да припадници приватног сектора безбедности прођу обуку и да положе испит у овлашћеној установи.⁷⁷¹ Међутим, лица која су била запослена у полицији, војној полицији, службама безбедности, бивши судски и затворски стражари и судски извршитељи изузети су од испита ако имају три године радног искуства у тим установама. Ако кандидат нема средњошколско образовање, он мора прво да заврши школу од три године за раднике физичког обезбеђења, а четири за техничаре. С друге стране, кандидати који већ имају средњошколско образовање треба да прођу одговарајућу едукацију. Обуку могу да изводе установе које добију одобрење Министарства унутрашњих послова. Кандидат који заврши обуку за заштитара или чувара полаже стручни испит пред испитном комисијом коју решењем именује министар унутрашњих послова.⁷⁷²

Послови приватне безбедности се обављају у униформи, осим послова непосредне личне заштите (телохранитељ не мора да носи униформу). Изузетно, уз претходно одобрење надлежне полицијске управе, и остале послове личне заштите запослени могу обављати у цивилу. Запослени смеју носити униформу само приликом обављања послова који су наложени радним налогом.⁷⁷³

Запослено лице у приватном сектору безбедности, законом је овлашћено да за време дужности: утврди идентитет лица које улази, односно излази из штићеног објекта или простора; нареди лицу које ремети прописани ред и мир удаљење с простора или из објекта који штити; забрани неовлашћеним лицима приступ штићеним објектима или простору; задржи лице које је на простору или објекту који чува затекло у чињењу кривичног дела и изручи га полицији; прегледа лице, предмете или возило на улазу у чувани простор и излазу из њега; употреби псе, физичку снагу и ватрено оружје.

Особље приватних безбедносних компанија у Хрватској, има право да, у вршењу послова из своје надлежности, уколико се за то испуне законом прописани услови, употреби физичку снагу, службене псе и ватрено оружје. Оружје мора бити у власништву компанија, а употреба приватног оружја на дужности је забрањена. Свака приватна безбедносна компанија мора да има оружарницу. Министарство унутрашњих послова издаје регистар оружја и муниције за свако радно место с дозволом за држање оружја.⁷⁷⁴

Чуварима није дозвољено да носе ватрено оружје. Они могу да буду наоружани једино ако имају дозволу да носе оружје у складу са Законом о ватреном оружју (опште правило), а могу носити само лако наоружање (пиштоље и револвере), калибра 9 мм или већег. Заштитари могу бити наоружани, али само у следећим околностима: ако штите

⁷⁷⁰ Изменама закона из 2010). године избрисан је услов који се односи на држављанство

⁷⁷¹ Садржај обуке и начин полагања испита детаљније је регулисан *Правилником о изобразби и стручном испиту за заштитаре и чуваре* ("Narodne novine Republike Hrvatske", br. 103/04 i 42/13).

⁷⁷² Према: Ivandić Vidović Darija, Karlović Lidija, Ostojić Alen, op.cit. str. 226-227.

⁷⁷³ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts & Figures 2011*, op.cit. p. 32.

⁷⁷⁴ Ostojić Alen, Skendžić Nikola, op. cit. str. 24 – 27.

финансијске установе; ако раде као телохранитељи; ако штите објекте који садрже радиоактивни материјал и остале штетне супстанце; ако штите новац који се транспортује или ако штите постројења, односно објекте националне одбране. Тиме заштитар (не и чувари) стиче право да употреби ватрено оружје када, обављајући послове приватне заштите, на други начин не може да одбије истовремени или непосредно предстојећи противправни напад усмерен према њему или према лицима која штити.⁷⁷⁵

О употреби чуварских паса, физичке снаге и ватреног оружја запослени је дужан да у року од 24 сата писмено обавести надлежну полицијску управу. Детективска делатност у Републици Хрватској је уређена посебним *Законом о приватним детективима*,⁷⁷⁶ те раније донетим Правилником о обављању детективских послова.⁷⁷⁷ Садржина детективске делатности у Хрватској је дефинисана уводним одредбама Закона, према којима обухвата прикупљање информација и података потребних за утврђивање чињеница, увид у личне и друге податке, те коришћење и обраду личних и других података за потребе наручиоца детективских услуга, у складу са добијеним овлашћењима од стране наручиоца.

Детективске послове у Хрватској, као и у другим државама са простора бивше Југославије, могу обављати правна и физичка лица.⁷⁷⁸ Уз то, законом је предвиђена и могућност да приватни детектив који има одобрење за обављање детективских послова издато од стране државе чланице Европске уније или државе потписнице Уговора о европском привредном простору, може под одређеним условима у Републици Хрватској обављати детективске послове..

У Закону о приватним детективима су таксативно наведени и услови које заинтересовано правно или физичко лице мора кумулативно да испуни како могло да добије одобрење за бављање детективским пословима. У том смислу се правном лицу може одобрити вршење детективске делатности ако има: акт о упису правног лица у судски регистар са регистрованом истражном и заштитном делатношћу, именовано одговорно лице у правном лицу које има дозволу за обављање детективских послова, закључен уговор о раду на неодређено време са најмање једним приватним детективом, те уређен пословни простор у складу са посебним просторно-техничким условима.

Детективску делатност у Хрватској могу обављати лица која имају овлашћење за обављање детективских послова (приватни детективи). Овлашћење за обављање детективских послова може се издати лицу које: има пребивалиште, односно одобрен боравак у Републици Хрватској, има најмање стручни назив „стручни приступник“ или „стручни првоступник“, има завршен приправнички стаж у трајању од 12 месеци, поседује општу здравствену способност, што доказује потврдом из здравствене установе, није правоснажно осуђен или се против њега не води кривични поступак за кривично дело које се гони по службеној дужности, испуњава безбедносне услове, има положен стручни испит за приватног детектива, и познаје хрватски језик и латинично писмо.⁷⁷⁹ Лице које има три године радног искуства на пословима службеника Министарства унутрашњих послова, на војно-полицијским пословима Министарства одбране,

⁷⁷⁵ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts & Figures 2011*, op. cit. pp. 45-47.

⁷⁷⁶ “Narodne novine RH”, br. 24/09.

⁷⁷⁷ “Narodne novine RH”, br. 40/98.

⁷⁷⁸ У Републици Хрватској тренутно више од 60 лица имају лиценцу за обављање послова приватног детектива. Од тог броја у 16 фирми, које су регистроване као командитна друштва или д.о.о. делује више од 25 приватних детектива. Међу њима су и две жене којима је Министарство унутарњих послова Републике Хрватске, поред лиценце, издало и одобрење за рад.

⁷⁷⁹ Познавање хрватског језика и латиничног писма се доказује посебним документом - сведочанством или дипломом о завршеном школовању на хрватском језику. Евидентно је да је овом одредбом повређено право на равноправно вршење детективске делатности свих грађана у држави.

пословима државног тужилаштва, правосудне полиције или припадника безбедносних служби, има испуњен услов који се односи на приправнички стаж.

Законом предвиђену процедуру добијања одобрења за обављање детективске делатности у Хрватској спроводе надлежни органи Министарства унутарњих послова. У том смислу, заинтересовано лице правно или физичко лице је дужно да поднесе писмени захтев надлежној полицијској управи, уз приложене писмене доказе о испуњености свих тражених услова. Након примљеног захтева, месно полицијска управа, проверава испуњеност услова предвиђених чланом 4. Закона. У зависности од резултата провере, захтев може бити усвојен или одбијен. Детективски послови у Хрватској се могу обављати само на основу посебно издатог пуномоћја од странке. Међутим, правни основ за обављање детективске делатности је закључени писани уговор између детективске канцеларије или детектива и наручиоца детективских послова. Сходно томе, садржај и обим детективске делатности у тој земљи одређен је двоструко: важећим законским прописима и овлашћењима која детективу да странка у писменом пуномоћју.

Приватни детектив у Републици Хрватској може прикупљати информације и обавештења само од лица које желе да сарађују. Та обавештења и информације се према члану 9. Закона о приватним детективима могу односити на: нестале особе или особе које се скривају од странке; лица која су написала или послала анонимна писма или лица која износе клевете, увреде или износе нешто из личног, породичног или пословног живота што може шкодити нечијој части или угледу, лица која су странци проузроковала штету, предмете који су изгубљени или украдени, доказе који су странци потребни за осигурање или остваривање права или повластица које остварује пред судским или другим државним органима, те друштвима или удружењима, успешност лица у обављању послова, успешност и/или пословност привредних друштава, предузетника или других правних лица, чињенице и околности које се односе на лични положај грађана и њихов имовински статус, кандидате за запошљавање и радницима (само уз њихов писани пристанак), а које је према посебном пропису овлашћен да прикупља послодавац, кривична дела која се гоне по приватној тужби те њихове учиниоце, те повреде радних обавеза или радне дисциплине.

4.5.2. Босна и Херцеговина (Република Српска, Федерација БиХ и Брчко дистрикт БиХ)

Приватна безбедност у Босни и Херцеговини⁷⁸⁰ формално је успостављена 2002. године доношењем нормативних прописа на територији ентитета (Федерација БиХ и Република Српска) и Брчко дистрикта. Тако је Федерација БиХ приватну безбедност уредила *Законом о агенцијама за заштиту људи и имовине*,⁷⁸¹ док детективска делатност није законски регулисана и може се рећи да је ова област приватног сектора безбедности у Федерацији БиХ занемарена.⁷⁸² У Републици Српској је ова област⁷⁸³ уређена

⁷⁸⁰ Према подацима Агенције за статистику Босне и Херцеговине од 31.12.2011. године, у БиХ има 3.842.566 становника, од чега у Федерацији БиХ 2.852,732 становника, а у Републици Српској 1.439.677 становника. У Босни и Херцеговини делују 993 приватне безбедносне компаније, од чега 130 компанија у Федерацији БиХ, 847 компанија у Републици Српској, а у Дистрикту Брчко 16 компанија. Доступно на: <http://www.bhas.ba>.

⁷⁸¹ „Službene novine FBiH“, br. 50/02.

⁷⁸² *Нацрт закона о приватним детективима* Федерације БиХ је од стране Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине усвојен још у фебруару 2010. године, али га друго веће Парламента (Дом народа) до данас није ставило на дневни ред нити разматрало.

⁷⁸³ Прекретницу приватне безбедности у Републици Српској представљала су политичка збивања и својинска трансформација, а посебно период након доношења Закона о приватизацији предузећа

доношењем јединственог закона који регулише подручје приватне безбедности, као и других прописа који су имали значај за ову материју.⁷⁸⁴ Реч је првенствено о *Закону о агенцијама за обезбјеђење лица и имовине и приватној детективској дјелатности*, донетим 2002. године,⁷⁸⁵ а измењеним и допуњеним 2005. и 2006. године. Брчко дистрикт Босне и Херцеговине је ову област уредио доношењем *Закона о агенцијама за осигурање лица и имовине и приватној детективској дјелатности* 2004. године,⁷⁸⁶ са изменама и допунама из 2005. године. Нормативно уређење сектора приватне безбедности Републике Српске ближе је уређено 2003. године, доношењем већег броја правилника и нормативних аката⁷⁸⁷ којима се регулишу поједина питања приватне безбедности (легитимација припадника обезбеђења, евиденције, просторни и технички услови за заштиту од крађа и других незгода или злоупотреба које мора испуњавати пословни простор за предузеће које обавља делатност обезбеђења лица и имовине, начин полагања стручног испита за припаднике физичког и техничког обезбеђења, и друго).

У наредним годинама, на нивоу ентитета су донета и два нова законска текста из ове области - *Закон о агенцијама за обезбјеђење лица и имовине и приватној детективској дјелатности* Републике Српске,⁷⁸⁸ те *Закон о агенцијама и унутрашњим службама за заштиту људи и имовине Федерације БиХ*.⁷⁸⁹ Из наведеног се може уочити неуједначеност законске регулативе приватне безбедности у Босни и Херцеговини.

Законским прописима у ентитетима БиХ су правно регулисана општа питања као што су: услови за оснивање предузећа за обезбеђење лица и имовине, права и обавезе припадника физичко-техничког обезбеђења и приватних детектива, обука припадника физичко-техничког обезбеђења и приватних детектива, надзор над радом предузећа за обезбеђење лица и имовине, критеријуми за рад компанија, власнике и запослене и одговорне органе у компанијама, обука и идентификација особља, овлашћења запослених у приватном сектору безбедности, употреба силе и ватреног оружја, везе између приватног сектора безбедности и полиције, контрола и надзор над приватним сектором безбедности и друго.

У Федерацији БиХ, Републици Српској⁷⁹⁰ и у Дистрикту Брчко Босне и Херцеговине приватна безбедносна компанија може бити основана само од стране

Републике Српске 1996. године. Видети: Kržalić Armin, *Stanje privatne sigurnosti u Bosni i Hercegovini*, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo 2011., str. 30-31.

⁷⁸⁴ Закон о полицији и Закон о кривичном поступку, као и други закони од значаја за ову материју.

⁷⁸⁵ „Службени гласник РС“, бр. 50/02, 92/05 и 91/06.

⁷⁸⁶ „Службени гласник Брчко дистрикта БиХ“, бр. 27/04, 15/05 и 37/05.

⁷⁸⁷ Правилник о условима и начину спровођења техничког и физичког обезбеђења ("Службени гласник РС" број 20/2003), Правилник о легитимацији припадника обезбеђења и детективској легитимацији ("Службени гласник РС" број 19/2003), Правилник о начину полагања стручног испита за припаднике физичког и техничког обезбеђења и приватној детективској дјелатности ("Службени гласник РС" број 20/2003), Правилник о евиденцијама ("Службени гласник РС" број 20/2003), Правилник о просторним и техничким условима за заштиту од крађе и других незгода и злоупотреба, које мора испуњавати пословни простор предузећа које обавља дјелатност обезбеђења лица и имовине и детективска агенција ("Службени гласник РС" број 20/2003) и Правилник о условима обављања послова пратње и обезбеђења новца, вриједносних папира, племенитих ковина, метала и других вриједности ("Службени гласник РС" број 19/2003). Нормативн систем унутар предузећа, којим се регулишу овлашћења и рад службе обезбеђења, чине следећа акта: Правилник о заштити од пожара, Правилник о унутрашњем реду; Правилник о поступању у ванредним ситуацијама, Правила о раду чувара; Правилник о служби обезбеђења; као и Правилник о обезбеђењу преноса вредносних пошиљки и робе од посебног значаја:

⁷⁸⁸ "Службени гласник Републике Српске", број 4/2012.

⁷⁸⁹ Службене новине Федерације Босне и Херцеговине", број 78/2008.

⁷⁸⁹ Службене новине Федерације Босне и Херцеговине", број 78/2008.

⁷⁹⁰ Агенције (предузећа) за обезбеђење лица и имовине могу започети са радом једино на основу одобрења Министарства унутрашњих послова, којим се утврђује да испуњавају прописане услове: да имају пословни простор уређен у складу са прописима о посебним просторним и техничким условима за

домаћег правног или физичког лица, сходно одобрењу надлежног органа министарства унутрашњих послова према седишту приватне безбедносне компаније.

Приватна безбедносна компанија мора бити регистрована код надлежног суда за обављање делатности обезбеђења лица и имовине, при чему подносилац захтева за регистрацију мора да испуни низ захтева, укључујући и: да је држављанин Босне и Херцеговине; да је пунолетан; да има најмање средњу стручну спрему; да има општу здравствену способност; да својим досадашњим начином живота, понашањем или активношћу указује да ће савесно и одговорно обављати делатност обезбеђења лица и имовине; да није осуђиван за кривична дела, односно да се против њега не води кривични поступак; да није кажњаван за прекршаје јавног реда и мира с обележјима насиља или друге прекршаје који га чине неподобним за обављање ове делатности; да му није изречена мера безбедности забране вршења позива, делатности или дужности, односно заштитна мера забране вршења самосталне делатности. Компанија мора имати и акт о систематизацији радних места, а запослени морају имају положен испит пред испитном комисијом надлежног министарства унутрашњих послова.⁷⁹¹

Обука припадника приватног сектора безбедности, као и начин полагања стручног испита регулисани су законским и подзаконским прописима на нивоу ентитета (Правилник о обуци и начину полагања стручног испита за припаднике физичког и техничког обезбеђења и приватног детектива - Република Српска, и Правилник о обуци за стицање сертификата о физичкој или техничкој заштити људи и имовине – Федерација БиХ) док је одговарајућим законом у Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине предвиђено да ће се признавати обука и стручни испит ентитетских надлежних органа.⁷⁹²

Кандидати пре упућивања на обуку пролазе оперативну проверу, а након завршене обуке подноси се захтев за добијање овлашћења за обављање послова физичког или техничког обезбеђења. У Републици Српској се захтев подноси надлежном центру јавне безбедности према месту пребивалишта, а у Федерацији Босне и Херцеговине кантоналним министарствима унутрашњих послова.

Што се тиче овлашћења, она су скоро идентична у оба ентитета и примењују се у следећим случајевима: утврђивање идентитета; издавање усмених наређења; забрана уласка неовлашћеним лицима у простор и објекат који се обезбеђује; задржавање лица; преглед лица и возила; употреба физичке снаге и употреба ватреног оружја. У Републици Српској је допуштено и коришћење обучених паса чувара у обављању послова физичког обезбеђења, али само у ограђеном простору који се обезбеђује.⁷⁹³

смештај оружја, те заштиту од пожара, крађе и других незгода и злоупотреба, затим да имају акт о систематизацији радних места припадника обезбеђења са прописаном стручном спремом, описом послова и овлашћењима запослених за свако радно место, као и да имају свој заштитни знак (Закон о агенцијама за обезбеђење лица и имовине и приватној детективској дјелатности Републике Српске).

⁷⁹¹ Законом о агенцијама за обезбеђење лица и имовине и приватној детективској дјелатности Републике Српске из 2002. године изричито је прописано да делатност обезбеђења лица и имовине могу обављати предузећа основана у складу са чланом 8. Закона о предузећима ("Сл. гласник РС", бр. 24/1998), као и предузећа за обављање делатности обезбеђења лица и имовине која, изузетно, може основати Влада Републике Српске.

⁷⁹² Програм едукације за припаднике физичког обезбеђења обухвата: физичку заштиту; употребу средстава и уређаја техничке заштите; основе криминалистике; основе комуницирања; држање, ношење и правилну употребу ватреног оружја и специјалну физичку обуку. Обука у ентитетима је заснована на основним принципима Уједињених нација који се тичу употребе силе и ватреног оружја од стране припадника органа за спровођење закона. Програм обуке за припаднике техничког обезбеђења обухвата: техничко обезбеђење; грађевинску регулативу; техничку регулативу и криминалистичку технику заштите тајности података. Видети: Page Michael, Rynn Simon, Taylor Zack, Wood David, op. cit., p. 54.

⁷⁹³ Даничић, Милан, Павловић, Гојко, „Правни основи приватне безбједности у Републици Српској”, op. cit., стр. 43.

Запослено особље не сме да носи скривено оружје и све оружје које поседује мора бити пријављено надлежним полицијским органима. Компаније су обавезне да воде евиденцију о тачном типу ватреног оружја које носи било који од запослених радника. Оружје се пријављује на компанију, а не на раднике, и када се не употребљава треба да буде смештено на сигурном месту у ватросталним сефовима у просторијама компаније. Компаније могу имати одобрење за набавку ватреног оружја за највише 50% својих радника. Пре сваког повлачења или враћања оружја од радника се тражи да пријави или одјави оружје у регистру компаније.

Закони у оба ентитета и Дистрикту Брчко прописују да је сила или употреба ватреног оружја против лица, од стране припадника приватног сектора безбедности, дозвољена само под следећим околностима: ако се на други начин не може одбити противправни и непосредни напад којим се угрожава њихов живот или живот лица која обезбеђују; када је то нужно ради заштите живота лица које чува или свога живота и ако се непосредни противправни напад према штићеном лицу или према њему није могао одбити употребом физичке силе.

Облици сарадње између јавне безбедности и приватне безбедности на нивоу ентитета нису институционализовани, већ се међусобна сарадња остварује од случаја до случаја, при чему најчешће конкретна ситуација диктира потребу за одређеним обликом сарадње.

Контролно-надзорна функција приватног сектора безбедности не постоји на нивоу Босне и Херцеговине. У Републици Српској и Дистрикту Брчко се та функција остварује на нивоу ентитета, а у Федерацији Босне и Херцеговине и на нивоу кантона. У тим оквирима, полиција врши: проверу законитости рада приватне безбедносне компаније: надзор над спровођењем предвиђених мера заштите и безбедности; проверу пословних просторија, регистрације и пословне документације, техничке опреме и њене употребе, као и безбедног чувања ватреног оружја; надзор у погледу употребе ватреног оружја од стране радника приватних безбедносних компанија, као и надзор у вези са уговорима (сви уговори се обавезно предају полицији) и комерцијалном одговорношћу.

Законом о агенцијама за обезбјеђење лица и имовине и приватној детективској дјелатности из 2002. године, по први пут су на просторима Републике Српске и Босне и Херцеговине, поред делатности обезбеђења лица и имовине, дефинисани *детективска делатност*, обављање детективских послова у оквиру детективских агенција, права и обавезе приватних детектива, те надзор над њиховим радом. Тај законски акт је био на снази до 2012. године, када је Народна скупштина Републике Српске усвојила нови *Закон о агенцијама за обезбјеђење лица и имовине и приватној детективској дјелатности*.⁷⁹⁴ У члану 35. овог закона је дефинисано је да детективска делатност подразумева послове прикупљања и обраде података и материјалних доказа, које обављају лица овлашћена за вршење детективских послова.

Детективска делатност на подручју Брчко дистрикта БиХ је регулисана Законом о агенцијама за осигурање лица и имовине и приватној детективској дјелатности из 2004. године, чија су материјална решења готово истоветна законској регулативи у Републици Српској. Иначе, агенцијама које имају одобрење за обављање детективске делатности забрањено је обављање послова приватних истражитеља за органе власти Брчко дистрикта БиХ и представнике тих органа, као и за домаће или стране одбрамбене, безбедносне или контраобавјештајне службе.⁷⁹⁵

Овлашћење за обављање детективских послова у Републици Српској се може издати лицу које је навршило 25 година живота, држављанин је Републике Српске или

⁷⁹⁴ “Службени гласник РС”, бр. 4/12.

⁷⁹⁵ Члан 3. Закона о агенцијама за осигурање лица и имовине и приватној детективској дјелатности Брчко дистрикта БиХ.

Босне и Херцеговине и има пребивалиште у Републици Српској, које има високу или вишу стручну спрему и завршен приправнички стаж код приватног детектива у трајању од 12 месеци, које својим досадашњим начином живота, понашањем или делатношћу указује да ће савесно и одговорно обављати детективске послове, које има општу здравствену способност и посебну душевну и физичку способност, што доказује уверењем овлашћене здравствене установе, и које има положен стручни испит за приватног детектива пред испитном комисијом Министарства унутрашњих послова Републике Српске. Такође, прописано је да да лице које има три године радног искуства на полицијским пословима у Министарству, пословима Војне полиције, безбедоносно-обавештајним, истражним или пословима извршења кривичних или прекршајних санкција, испуњава услове везане за проправнички стаж и полагање стручног испита.⁷⁹⁶ Према члану 37. Закона, захтев за издавање овлашћења за обављање детективских послова подноси се Центру јавне безбједности према пребивалишту подносиоца захтева. Уз захтев се прилажу докази о испуњавању законом прописаних услова за обављање детективске делатности. Центар јавне безбједности својим решењем одлучује о захтеву за издавање овлашћења за обављање детективских послова, а против овог решења може се изјавити жалба министру унутрашњих послова.

Закон о агенцијама за обезбјеђење лица и имовине и приватној детективској дјелатности у члану 48. наводи да је приватном детективу дозвољено да прикупља следеће податке од лица која су вољна да му их уступе: о несталим лицима или лицима која се скривају, или лицима која су написала или послала анонимна писма или лицима која шире клевету, вређају или сумњиче некога, о лицима која су странци проузроковала штету, о предметима који су изгубљени или украдени, о успешности лица у обављању послова, те о успешности и пословности правних лица или предузетника. Приликом прикупљања наведених података приватном детективу је забрањено да омета обављање послова из надлежности државних органа.

Законом је предвиђено и да садржи и да овлашћена лица органа државне управе или правног лица које на основу јавних овлашћења води одређене евиденције, те других правних лица, у складу са Законом о заштити података, могу приватном детективу дати податке о: стално и привремено пријављеним лицима; полисама осигурања; пореским пријавама; власницима моторних возила и пловила; податке из републичког архива, и податке о пензијском и инвалидском осигурању.⁷⁹⁷ Сходно томе, овлашћеним лицима је остављено да процене да ли ће ове податке дати приватним детективима или не. Такође, прописано је да овлашћеном лицу није дозвољено да даје приватном детективу податке који су посебним прописом одређени као тајни.

Надзор над спровођењем Закона о агенцијама за осигурање лица и имовине и приватној детективској дјелатности спроводи Полиција Брчко дистрикта БиХ. Сагласно члану 49. Закона, Полиција Брчко дистрикта може вршити провере законитости пословања и својим решењем одузети одобрење за рад детективској агенцији у следећим случајевима: ако се утврди да су подаци на основу којих је одобрење за рад агенције издато лажни или фалсификовани; ако престане да постоји неки од законских услова на основу којих је одобрење издато, осим ако је носилац одобрења осуђен за кривично дело против безбедности саобраћаја почињено из нехата; ако детективска агенција у остављеном року не отклони неправилности утврђене током провере законитости пословања.

Иначе, агенцијама које имају одобрење за обављање детективске делатности у Брчко дистрикту БиХ забрањено је обављање послова приватних истражитеља за органе

⁷⁹⁶ Члан 36. Закона о агенцијама за обезбјеђење лица и имовине и приватној детективској дјелатности Републике Српске.

⁷⁹⁷ Ibidem, члан 49.

власти Дистрикта и представнике тих органа, као и за домаће или стране одбрамбене, безбедносне или контраобавјештајне службе.⁷⁹⁸

4.5.3. Црна Гора

Сектор приватне безбедности у Црној Гори је нормативно уређен одредбама више закона и на основу њих донетих подзаконских аката,⁷⁹⁹ међу којима се по значају издвајају: *Закон о заштити лица и имовине*,⁸⁰⁰ *Закон о детективској дјелатности*,⁸⁰¹ *Закон о оружју*,⁸⁰² *Закон о националним и стручним квалификацијама*⁸⁰³ и *Закон о привредним друштвима*.⁸⁰⁴ Процена је да у Црној Гори функционише више од 55 компанија и предузетника регистрована за обављање делатности обезбеђења лица и имовине, те да је на овим пословима ангажовано више од 3.500 лица од чега је 1611 лица која поседују дозволу за бављење пословима заштите.⁸⁰⁵

Садржајно, Закон о заштити лица и имовине представља нормативни основ којим се прописују услови и начин обављања делатности заштите лица, имовине и природног богатства (који нису у искључивој надлежности државних органа), носиоци те делатности, односно услови које морају испуњавати лица која непосредно врше послове заштите, њихова овлашћења и дужности у обављању послова, ношење униформе, организовање унутрашње службе заштите, контроле и надзора над заштитном делатношћу и друго.

Приватни сектор безбедности у Црној Гори пружа следеће услуге: заштита имовине од уништавања (не и заштита критичне инфраструктуре, која остаје у надлежност МУП-а), оштећења и крађе; заштита природног богатства, добара и животне средине; одржавање реда на јавним окупљањима; заштита лица од угрожавања њиховог живота, физичког и психичког интегритета, приватности и личних права, као и других облика угрожавања њихове безбедности; заштита ствари у транспорту (пратња новца, хартија од вредности, драгоцености и друго); заштита објеката и имовине пројектовањем, уградњом и одржавањем алармних, видео система и централа, као и других техничких система.⁸⁰⁶ Законодавац је прописао и услове обављања делатности заштите, одређујући да се тим пословима могу бавити привредна друштва, друга правна лица и предузетници, који су уписани у Централни регистар привредних субјеката и имају одобрење за обављање ове делатности. Такође, послови заштите се могу обављати само на основу писаног уговора са наручиоцем услуга. Члановима 14. и 15. Закона о заштити лица и имовине, утврђени су критеријуми за одређивање обавезно штићених објеката у Црној Гори (критична

⁷⁹⁸ Члан 3. Закона о агенцијама за осигурање лица и имовине и приватној детективској дјелатности Брчко дистрикта БиХ.

⁷⁹⁹ Правилник о садржају и начину вођења евиденција из области заштите лица и имовине ("Службени лист РЦГ", број 29/05, број 26/10 број 1/14), Правилник о обрасцу и садржају дозвола за вршење послова заштите ("Службени лист ЦГ", број 1/14), Правилник о обрасцу и садржају дозволе за вршење послова физичке заштите и дозволе за вршење послова техничке заштите ("Службени лист РЦГ", број 29/05 и број 26/10), Правилник о обрасцу, садржају и начину вођења евиденција из области детективске делатности („Службени лист РЦГ“, број 29/05 и број 61/11)

⁸⁰⁰ „Службени лист ЦГ“ број 1/14. Ступањем на снагу овог закона, који је Скупштина Црне Горе усвојила 23. децембра 2013. године, престао је да важи дотадашњи *Закон о заштити лица и имовине* („Службени лист РЦГ“ број 29/05 и „Службени лист ЦГ“, бр. 29/10).

⁸⁰¹ „Службени лист РЦГ“, број 29/05 и „Службени лист ЦГ“ број 49/08.

⁸⁰² „Службени лист РЦГ“, број 49/04 и „Службени лист ЦГ“ број 61/11

⁸⁰³ „Службени лист ЦГ“ број 80/08 и 14/09. Наведени закон је значајан у сегменту обуке припадника приватног сектора безбедности.

⁸⁰⁴ „Службени лист РЦГ“, број 6/02, „Службени лист ЦГ“ број 17/07, 80/08, 40/10, 73/10, 36/11 и 40/11.

⁸⁰⁵ Page Michael, Rynn Simon, Taylor Zack, Wood David, op. cit., p. 83.

⁸⁰⁶ Члан 8. Закона о заштити лица и имовине.

инфраструктура, објекти у којима се налазе ствари чијим оштећењем или уништењем могу настати теже последице по живот и здравље људи, објекти државне управе, локалне самоуправе и јавних предузећа), при чему је прописано да се ови објекти штите на основу планова заштите, на које сагласност даје Министарство унутрашњих послова.

Одобрење за обављање делатности заштите (најдуже на период од пет година), издаје Полиција, на захтев привредног друштва, другог правног лица и предузетника подносе захтев органу управе надлежном за полицијске послове. Одобрење за обављање делатности заштите престаје да важи истеком рока, брисањем привредног друштва, другог правног лица и предузетника из Централног регистра привредних субјеката, ако привредно друштво, друго правно лице, односно предузетник, не отпочну са радом у року од једне године од дана издавања одобрења или престану да испуњавају услове за обављање делатности заштите.

Према члану 30. Закона, послове заштите у Црној Гори врше заштитари лица и имовине, заштитари техничари, телохранитељи, пратиоци вредности и чувари (код привредних друштава, других правног лица и предузетника који имају организовану унутрашњу службу заштите). За сваки од наведених послова заштите издаје се дозвола. Услови за добијање дозвола се унеколико разликују у зависности од специфичности послова заштите (школска спрема, испуњеност услова за ношење оружја). С тим у вези, сматра се да лице које је три године радило на пословима полицијског службеника, безбедносно-одбрамбеним пословима, пословима извршења кривичних санкција или пословима у безбедносним службама, испуњавају потребне услове за добијање лиценце.

Обуку⁸⁰⁷ лица за обављање послова заштите лица и имовине у Црној Гори, поред Полицијске академије (од 2006.), могу да обављају и установе за образовање одраслих које имају лиценцу од стране органа државне управе надлежног за послове образовања.⁸⁰⁸ Иначе, након доношења Закона о националним стручним квалификацијама, Полицијска академија је заједно са МУП-ом Црне Горе припремила стандарде занимања: „Заштитар лица и имовине“, „Пратилац вредности“, „Телохранитељ“ и „Заштитар техничар“, које је усвојио Савет за стручно образовање, а касније и Програм образовања за занимање „заштитар лица и имовине“.

Сходно одредбама члана 38. Закона о заштити лица и имовине, припадници приватног сектора безбедности овлашћени су да: утврде идентитет лица; дају упозорења или издају наређења; изврше преглед лица, ствари и возила; задрже лице затечено у извршењу кривичног дела; обезбеде место догађаја; употребе физичку снагу и друга средства принуде (палица, средство за везивање, хемијска средства и друго); употребе посебно дресиране псе; употребе ватрено оружје.⁸⁰⁹ О примени овлашћења која се односе на задржавање лица затеченог у извршењу кривичног дела, обезбеђење места догађаја, употребу физичке снаге и других средстава принуде, употребу посебно дресираног пса и употребу ватреног оружја, у року од осам сати се мора доставити извештај надлежној организационој јединици полиције.

Примена овлашћења у обављању послова заштите мора бити сразмерна потреби због које се предузима и не сме изазвати штетније последице од оних које би уследиле

⁸⁰⁷ Обука представља организовано школовање према одређеном концепту са тачно утврђеним временом трајања теоријске и практичне наставе, зависно од начина и заступљености других облика обуке. Специјалистичка обука спроводи се за одређене специфичне области рада и за мањи број полазника.

⁸⁰⁸ Обука у Црној Гори траје четири недеље а од 2012. године оспособљавање за послове заштите лица и имовине у Црној Гори поверено је и приватној установи "Urban protection Training Center Montenegro - UPTC-MNE" из Будве, са својим подручним јединицама у Подгорици и Бијелом Пољу.

⁸⁰⁹ Ватрено оружје се сме употребити само ако употребом других средстава принуде не може да се одбије истовремени нескривљени напад којим је угрожен његов живот, живот лица уштићеном објекту илиштићени објекат. Чувар и телохранитељ немају овлашћење да користе посебно дресиране псе и ватрено оружје.

да овлашћење није примењено. Иначе, овлашћења се могу примењивати само унутар и око штићеног објекта, у границама штићеног простора и око штићеног лица. Изузетно, овлашћења изван тога могу применити само телохранитељ и пратилац вредности, и то у случају крајње нужде и нужне одбране.

Закон предвиђа да се послови заштите врше у униформи а да, изузетно, телохранитељ послове заштите може вршити у цивилном оделу. Униформе се по изгледу, боји и ознакама морају јасно разликовати од униформи војске, полиције и других надлежних државних органа.⁸¹⁰

Контролу и надзор над спровођењем Закона о заштити лица и имовине врши Министарство унутрашњих послова, које је у случају уочених неправилности дужно да предузме мере утврђене прописима о инспекцијском надзору. Треба напоменути да у Црној Гори не постоји професионално удружење агенција за приватно обезбеђење, које би радило на унапређењу професионализма у овој области.

Делатност приватних детектива у Црној Гори је регулисана *Законом о детективској дјелатности*.⁸¹¹ Овим правним актом је целовито уређена проблематика обављања детективске делатности, укључујући услове и начин вршења детективских послова, права и дужности детектива, те вршење надзора над обављањем детективских послова.

Да би детектив могао да отпочне са радом потребно је да му се претходно изда дозвола за вршење детективских послова. Захтев за издавање дозволе подноси се надлежном полицијском органу заједно са актом о упису у Централни регистар привредног суда и доказом да има обезбеђен пословни простор. Уколико детектив не отпочне са радом у року од једне године од дана њеног издавања, дозвола ће престати да важи.

Сматра се да лице, поред општих услова, испуњава и услов, да има положен стручни испит за детектива, ако има две године радног искуства у обављању послова надлежног органа, безбедоносно-оперативних послова у Војсци Црне Горе и безбедоносно-информативним и обавештајним агенцијама, послова извршења кривичних и прекршајних санкција или адвокатских послова.

Сагласно члану 10. Закона о детективској дјелатности, под детективским пословима подразумева се прикупљање података о: лицима која су нестала или су сакривена, дужницима, ауторима или пошиљацима анонимних писама или лицима која шире клевете или увреде; лицима која су странци проузроковала штету; предметима који су изгубљени, нестали или украдени; доказном материјалу потребном за заштиту и доказивање права странке пред правосудним и другим органима, односно организацијама који у поступцима одлучују о тим правима; успешности лица у обављању послова и пословности привредних друштава и других правних лица. Такође, детективским пословима се сматрају и активности тражења изгубљених лица, послови приватних истраживања и пристоуре. С тим у вези, утврђено је да ће се ближи услови и начини вршења детективских послова уредити подзаконским актом Министарства унутрашњих послова.

Према члану 5. Закона о детективској дјелатности, детективи којима је издата дозвола за вршење детективских послова не смеју вршити послове и задатке који су законом одређени као полицијски послови, нити употребљавати методе и средства која у складу са законом употребљава полиција. Такође, детективи у Црној Гори не смеју вршити детективске послове за домаће и стране одбрамбене, безбедоносне и контраобавештајне службе.

⁸¹⁰ Члан 61. Закона о заштити лица и имовине.

⁸¹¹ „Службени лист РЦГ“, број 29/05 и „Службени лист ЦГ“ број 61/11.

Детективи у Црној Гори могу прикупљати податке и информације непосредно од лица на које се они односе, од лица која су спремна да дају податке, као и из медија. Детективи притом не смеју ометати органе државне управе и друге органе и организације у вршењу послова из њиховог делокруга. У вези са прикупљањем података, детективи имају право увида у збирке података, што значи да су државни службеници који су овлашћени за прикупљање одговарајућих извештаја, информација и података и правна лица која на основу јавних овлашћења воде одређене евиденције, дужни да на захтев приватног истражитеља дају податке о стално и привремено пријављеним лицима, полисама осигурања, пореским пријавама, власницима моторних возила и пловила, те о пензијском и инвалидском осигурању.

Такође, детективи имају право увида у судске и управне акте, у случајевима када то право, у складу са законом, има наручилац услуга.⁸¹² Детективима у Црној Гори је забрањена употреба средстава принуде, као и примена специфичних оперативнотехничких средстава. То значи да приватни истражитељи у обављању уговорених послова не смеју да носе ватрено оружје ни да примењују друга средства принуде, нити да користе средства за електронско снимање или прислушкивање.⁸¹³

Према одредбама члана 22. Закона о детективској дјелатности, детектив који је у вршењу уговореног посла сазнао за кривично дело за које се гони по службеној дужности дужан је да о томе без одлагања обавести надлежног тужиоца или надлежни орган. Детектив није дужан да то учини ако је приликом обављања уговореног посла сазнао да је извршилац кривичног дела његов клијент. Овај изузетак се не односи на кривична дела против уставног уређења и безбедности Црне Горе, против човечности и других добара заштићених међународним правом, кривична дела против полне слободе или кривичног дела са елементима организованог криминала.

4.5.4. Република Македонија

У Републици Македонији се под утицајем глобалних структурних промена постепено напушта традиционални концепт у којем су само држава и њени органи кључни субјекти за очување безбедности, при чему се укорењује нов начин мишљења и практиковање безбедности које треба да олакша успостављање сигурнијег, праведнијег и боље уређеног друштва.

Досадашњу правну регулативу сектора приватне безбедности у Македонији карактерисало је постојање више законских прописа: *Закон о обезбеђењу лица и имовине* из 1999. године, са изменама и допунама из 2007. године, *Закон о детективској делатности* из 1999. године, допуњен и измењен 2007. године⁸¹⁴ *Закон о оружју*,⁸¹⁵ као и више подзаконских прописа. Крајем 2012. године донесен је нови *Закон о приватном обезбеђењу*.⁸¹⁶

Посебна карактеристика правне регулативе приватног сектора безбедности Републике Македоније је непостојање одговарајућих стандарда у раду овог сектора, као и постојање бројних неформалних веза агенција за обезбеђење лица и имовине са државним безбедносним структурама.⁸¹⁷

Након доношења закона о обезбеђењу лица и имовине, током 2000. године је формирана Комора Републике Македоније за обезбеђење лица и имовине, са седиштем у

⁸¹² Чл. 20. и 21. Закона о детективској дјелатности.

⁸¹³ Ibidem, члан 23.

⁸¹⁴ „Службен весник на РМ“, бр. 80/99 и 66/07.

⁸¹⁵ „Службен весник на РМ“, бр. 07/05.

⁸¹⁶ „Службен весник на РМ“, бр. 166/12.

⁸¹⁷ Page Michael, Rynn Simon, Taylor Zack, Wood David, op. cit., p. 52.

Скопљу, са задатком имплементирања законских одредби.⁸¹⁸ Међутим, у току 2006. године у Републици Македонији формирана је и Комора за обезбеђење лица и имовине и детективске услуге „Детектив“ - Скопље, чиме је повећана конкуренција у области приватне безбедности у тој земљи.

Законом о приватном обезбеђењу уређени су услови и начин приватног обезбеђивања лица и имовине, који се дефинише као делатност од јавног интереса. Одредбама закона предвиђено је да приватно обезбеђивање лица и имовине, врше правна лица која имају дозволу за вршење те делатности у облику давања услуга и правна лица регистрована за вршење те делатности за сопствене потребе.

Сагласно члану 10. Закона, правна лица за послове приватног обезбеђивања лица и имовине у облику давања услуга стичу право обављања делатности уписом у трговински регистар и добијањем дозволе за обављање тих послова. Правно лице које се бави овим пословима може да оснује само домаће правно или физичко лице, где правно лице мора да има акт о унутрашњој систематизацији, најмање 15 запослених које имају лиценцу за послове физичког обезбеђења, као и дозволу за рад издату од стране Министарства унутрашњих послова. Правна лица која су регистрована за вршење делатности приватног обезбеђивања за сопствене потребе морају имати најмање 10 запослених које имају лиценцу за послове физичког обезбеђења.⁸¹⁹

Делатност обезбеђивања лица и имовине врши се као физичко и техничко обезбеђење. Физичко обезбеђење је обезбеђивање лица и имовине од приступа непозваних лица, уништавања, оштећења и других форми штетних дејстава. Техничко обезбеђење је обезбеђивање лица и имовине техничким средствима и може се вршити: самостално, прикључивањем на системе правних лица регистрованих за такву делатност (мониторинг центри) или прикључивањем на системе противпровалне и техничке заштите МУП-а.

Правна лица за обезбеђење лица и имовине за сваки вид пружања услуга морају да закључе писани уговор, при чему је законом забрањено вршење делатности везаних за наплату дугова. У вршењу своје делатности, та правна лица не смеју примењивати методе и средства, за чију су примену овлашћени искључиво надлежни државни органи.

Послове обезбеђивања лица и имовине могу да врше лица која имају лиценцу за рад. Лиценцу за рад издаје Комора Републике Македоније за обезбеђивање лица и имовине, лицу које поред општих услова за заснивање радних односа одређених законом, испуњава и следеће: да има навршених 18 година, опште психофизичке способности, држављанство и пребивалиште у Републици Македонији; да му правоснажном пресудом није изречена мера безбедности забране вршења професије делатности или дужности док таква мера траје, да има најмање средње образовање; да је прошао стручно оспособљавање и да има положен стручни испит за обављање послова обезбеђивања лица и имовине.

За сачињавање програма и планова обуке и едукације агенција за обезбеђење лица и имовине надлежан је МУП, где поједине агенције за приватно обезбеђење организују курсеве обуке за полагање државног испита, а стручну литературу обезбеђује Комора за

⁸¹⁸ Комора Републике Македоније за обезбеђење лица и имовине је институција од јавног интереса са дефинисаним јавним овлашћењима на основу закона и уједно представља струковно удружење, која своју активност остварује организовањем стручних испита, издавањем лиценци за рад оним лицима која су положила испит, изразом легитимација за обезбеђење, издавањем литературе, новина *{Гласник обезбеђења}*, организовањем домаће и међународне сарадње, одржавањем редовних годишњих састанака и утврђивањем Кодекса професионалне етике. Према: Козарев Атанас, „Приватна безбедност у Републици Македонији - актуелно стање и перспективе“, у: *Зборник радова /Први међународни скуп приватна безбедност – стање и перспективе*, Нови Сад, 14.11.2008 Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008, стр. 169.

⁸¹⁹ Чланови 13. и 14. Закона о приватном обезбеђењу.

безбедност. Испит се полаже пред четворочланом комисијом коју чине два члана из МУП-а и два члана из Коморе за безбедност. Сваке године се за запослено особље правних лица за обезбеђење лица и имовине врши провера гађања из оружја у организацији МУП-а.

Извршилац на пословима приватног обезбеђења има овлашћења да: утврђује идентитет лица приликом уласка на простор коју обезбеђује; издаје наредбу лицу да се удаљи од имовине коју обезбеђује, ако се лице не овлашћено задржава на њој; не дозволи улазак непозваном лицу на имовину коју обезбеђује; пријави и преда полицији лице затечено на извршењу кривичног дела за које се гони послужбеној дужности; изврши преглед лица, предмета, возила и пртљага; не дозволи не овлашћено снимање или уношење средстава или опреме за такву намену; употреби средства принуде (физичка сила, гумена палица, средства за везивање, хемијска средства, дресирани пси, ватрено оружје).⁸²⁰ Припадник обезбеђења има право да примени силу само када је то неопходно потребно за остварење задатка, и то до доласка полиције. За употребу средстава принуде, правно лице које врши обезбеђивање лица и имовине и радник обезбеђења дужни су одмах, а најкасније у року од 24 сата, да обавесте МУП.

Физичка лица (радници обезбеђења), после полагања државног испита, добијају дозволу за рад од Коморе за безбедност, која их и региструје као раднике обезбеђења, на основу чега им се издаје безбедносна ауторизациона картица. За раднике приватног обезбеђења не раде се безбедносне провере. Поред обуке у руковању ватреним оружјем, коју морају проћи приликом полагања државног испита, неопходно је да добију дозволу и легитимацију од Коморе као и одобрење од Министарства унутрашњих послова за ношење оружја у складу са Законом о оружју.

При вршењу послова обезбеђења, радници обезбеђења могу да буду наоружани у складу са прописима о набављању, поседовању и ношењу оружја.⁸²¹ Радницима приватног обезбеђења дозвољена је употреба ватреног оружја само уколико објективно није у стању да позове полицију, и уколико на неки други начин није у стању да одбије истовремени напад. Није дозвољена употреба оружја против деце, трудница и старијих особа - осим у случају оружаног напада на радника обезбеђења или на особу коју штите, односно када постоји опасност угрожавања живота других грађана. Оружје се може носити само током радног времена.

Кад је у питању врста наоружања, постоје извесна ограничења - тип оружја одређује Министарство унутрашњих послова, према Закону о оружју, а дефинисано је категоризацијом оружја. Радницима обезбеђења дозвољена је употреба оружја Б категорије (може се набавити уз уобичајено одобрење) и Ц категорије (набавља се на основу одобрења које се издаје под посебним условима). Најчешће се користе пиштољи и револвери а полуатоматске пушке само у посебним околностима (на пр. обезбеђење објеката ван насељених места). Количина муниције коју могу да користе агенције за приватно обезбеђење ограничена је до 50 комада метака за свако оружје за које је издата дозвола.

О употреби ватреног оружја, конкретна агенција која врши обезбеђење лица и имовине, као и радник обезбеђења, у обавези је да у року од 24 сата доставе писани извештај Министарству унутрашњих послова. Надзор над делатношћу приватног

⁸²⁰ Ibidem, члан 45.

⁸²¹ Влада Републике Македоније одређује која су правна лица дужна да имају обезбеђење за своје потребе. Реч је о правним лицима чија је делатност повезана са руковањем радиоактивним материјама или другим по људе и околину опасним материјама, обезбеђењу предмета и објеката од посебног културног и историјског значаја, и другим случајевима везаним за интересе безбедности, односно одбране Републике Македоније.

обезбеђења врше МУП Републике Македоније и, Комора Комора Републике Македоније за обезбеђење лица и имовине. Правно лице које врши послове обезбеђења лица и имовине дужно је да омогући вршење надзора и да овлашћеним лицима стави на располагање одговарајућу документацију и да пружи потребне податке и обавештења. Правна лица која врше обезбеђење лица и имовине у виду давања услуга, дужне су да воде евиденције о склопљеним уговорима за обезбеђење и да, по захтеву, такве евиденције доставе на увид Министарству, у року од пет дана.

Према подацима Коморе из 2009. године, положен стручни испит, односно лиценцу за обезбеђење лица и имовине у Македонији имало је 15.000 лица. Истовремено је било регистровано је 275 правних лица за послове обезбеђења, од чега је више од 98% активно вршило ту делатност.

Детективска делатност у Републици Македонији је уређена посебним *Законом о детективској делатности* из 1999. године,⁸²² допуњеног и промењеног 2007. године. Детективском делатношћу се у смислу одредбе члана 2. овог закона, сматра прикупљање података и информација, њихова обрада и коришћење на законом утврђени начин.⁸²³ Њоме се могу бавити само приватни детективи са лиценцом за вршење детективских послова. Лиценцу издаје Министарство унутрашњих послова на захтев лица, које мора да испуњава следеће услове, предвиђене чланом 4. Закона о детективској делатности: да је држављанин Републике Македоније; да има пребивалиште у Републици Македонији; да му правоснажном пресудом није изречена мера забране вршења професије, делатности или дужности, док таква мера траје; да има завршено високо образовање; да ужива потребан углед за бављење детективском делатношћу, односно да досадашњим начином живота, понашањем или делатношћу показује да ће савесно и одговорно обављати детективске послове; да у последње две године пре добијања лиценце није радио на пословима безбедности и одбране у органима државне управе; да положи стручни испит за обављање детективских послова пред комисијом коју именује министар унутрашњих послова.⁸²⁴ Против решења којим се одбија захтев за издавање лиценце може се поднети жалба надлежној комисији Владе Републике Македоније. Програм и начин полагања стручног испита и образац лиценце за детективе уређују се подзаконским прописима које доноси министар унутрашњих послова.

Са даном уписа у трговински регистар, детектив подноси захтев Министарству унутрашњих послова за издавање детективске легитимације.⁸²⁵ У закон је унета и интересантна одредба по којој је детектив пре почетка са радом на детективским пословима обавезан да се осигура од одговорности за штету према странци или трећем лицу, до које је дошло у вези са обављањем тих послова.⁸²⁶

Детективски послови у Македонији се могу вршити само на основу писменог уговора закљученог са наручиоцем услуга и посебног овлашћења странке овереног код нотара. Детектив је сагласно члану 12. Закона, овлашћен да прикупља податке и информације везане за: обезбеђивање доказног материјала о кривичним делима и њиховим извршиоцима; нестала лица или лица која се крију; лица која пишу анонимна писма; лица која су кориснику услуге проузроковала материјалну штету; предмете који су украдени или изгубљени; доказе који су потребни ради утврђивања права странке пред правосудним и другим државним органима, другим институцијама са јавним

⁸²² *Закон за детективската дејност*, „Службен весник на РМ”, бр. 80/99 и 66/07.

⁸²³ Обављање детективске делатност у Македонији мора бити усклађено и са одредбама Закона о трговачким друштвима („Службен весник на РМ”, бр. 28/04).

⁸²⁴ Обавезе полагања стручног испита су ослобођена лица која су најмање годину дана радила на пословима безбедности и одбране у органима државне управе.

⁸²⁵ Садржај и изглед образаца детективске легитимације уређује се правилником који доноси министар унутрашњих послова.

⁸²⁶ Члан 8. Закона о детективској делатности.

овлашћењима, или правним лицима која у поступцима одлучују о тим правима; проверу односа запослених према чувању пословне тајне; успешност пословања правних лица. Наведени подаци и информације се могу прикупљати се могу прикупљати од лица на које се односе, од другог лица ако је сагласно да их да, те од овлашћених лица у државним органима и институцијама и правним лицима (јавно доступне евиденције).

Забрањено је обављање детективских послова за домаће и иностране државне органе и за политичке странке. Информације до којих детектив дође сматрају се пословном тајном и не смеју се давати трећим лицима. Уколико у свом раду детектив дође до података о извршиоцу кривичног дела које се гони по службеној дужности, дужан је да те податке одмах проследи надлежном органу. Детектив не сме да прикупља податке о личном и породичном животу, здравственом стању или верским уверењима лица, изузев ако је то основ за развод брака или ако се поменути подаци односе на чланове породице наручиоца услуга. Такође, детективима је забрањено да прикупљају податке о политичким уверењима и деловању појединаца, те да склапају уговоре о услугама чији је предмет у законској надлежности државних органа. Најзад, детектив не сме да закључује уговоре са домаћим или страним државним органима и политичким странкама.⁸²⁷

При вршењу детективских послова, детективима није дозвољена употреба оружја и других средстава принуде, нити да користи средства и методе који су законом забрањени или чије је коришћење у ексклузивној надлежности државних органа.⁸²⁸

Надзор над спровођењем Закона врши Министарство унутрашњих послова. С тим у вези, детектив је дужан да овлашћеним представницима Министарства омугући вршење надзора, да им стави на увид тражену документацију и да им да потребне податке и обавештења, изузев о садржини закључених уговора. У случају непридржавања законских одредби, Министарство унутрашњих послова може својим решењем наложити детективу да отклони уочене недостатке, у року од најдуже три месеца.⁸²⁹

4.6. Закључак и кључни налази организације приватне безбедности у законодавству појединих бивших југословенских република

На простору западног Балкана приватна безбедност свој пуни замах узима тек током последње деценије XX века, постајући све више главни носилац и послодавац у пружању приватних безбедносних услуга. Посебан утицај на то имали су распад бивше СФРЈ и ратни конфликти, повећани осећај несигурности код грађана подстакнут порастом насиља, бујање сиве економије, а нарочито започети процеси приватизације и транзиције у свим државама насталим на бившем југословенском простору. Новонастало стање је наметнуло и потребу нормативног регулисања рада приватног сектора безбедности.⁸³⁰

Сектор приватне безбедности у државама са подручја Западног Балкана прате бројни проблеми, који су због заједничког правног, политичког, економског и културног наслеђа карактеристични за све те земље. Међу њима су најважнији изостанак одговарајућих стандарда и професионалне етике у раду, нетранспарентне везе субјеката приватне безбедности са државним безбедносним структурама, неадекватна обученост

⁸²⁷ Ibidem, чл . 13. и 14.

⁸²⁸ Међу пословима који су за детективе у Македонији забрањени је и посредовање у наплати приватних дугова.

⁸²⁹ Члан 25. Закона о детективској делатности.

⁸³⁰ Кесић Зоран, „Упоредноправни приказ система приватне безбедности у јужнословенским и земљама чланицама Европске уније“, *op. cit.* стр. 201.

кадра и недовољна материјално-техничка опремљеност агенција и фирми за приватно обезбеђење.

У земљама у окружењу Републике Србије, индустрија приватне безбедности се налази у сталној експанзији и значајно се развила током последње деценије. При томе досадашња искуства указују на потребу сталне дораде и измена закона у области обезбеђења лица и имовине, како би се постојећа законска решења у области приватног сектора безбедности у земљама Западног Балкана у потпуности хармонизовала са законодавством Европске уније.

Неспорно је да се та делатност развија у правцу успостављања различитих законских и подзаконских механизма и прихватања кодекса понашања и пословања, како би се из ове области елиминисали непожељни фактори. Значајан допринос у том смислу представљају тржишна утакмица и захтеви клијената за што већим квалитетом услуга. С друге стране, присутни су проблеми који се, због заједничког правног, политичког и економског наслеђа, често на веома сличан начин манифестују у свим државама Западног Балкана.

Најкарактеристичнији подударни проблеми сектора приватне безбедности у бившим југословенским републикама су:

- одсуство или недовољно присуство одговарајућих стандарда и професионалне етике у раду фирми за приватно обезбеђење,
- постојање бројних неформалних веза фирми са државним безбедносним структурама (велики део пензионисаних или отпуштених бивших припадника полиције, војске и обавештајно-безбедносних структура запослен је у приватном обезбеђењу, што може да доведе до проблема у сарадњи и злоупотребе службених положаја од стране овлашћених лица.),
- неадекватно обучени кадар и недовољна материјално-техничка опремљеност,
- проблем са наоружавањем припадника сектора приватне безбедности (фирме за приватно обезбеђење могле би претстављати значајну силу у евентуалним унутрашњим конфликтима, обзиром на број комада оружја са којим располажу),
- повезаност фирми за приватно обезбеђење са политичким партијама (јавља се опасност од постојања евентуалних паралелних безбедносних снага, које због своје нетранспарентности могу бити погодне за злоупотребу).

По броју донетих закона, у бившим југословенским републикама приватна безбедност је различито регулисана, па тако Република Хрватска, Црна Гора, Република Словенија, Република Србија и Република Македонија имају по два посебна закона, док Федерација БиХ и Република Српска имају по један општи закон. Што се тиче детективске делатности, Црна Гора, Хрватска, Словенија, Србија и Македонија донеле су посебне законе који регулишу детективску делатност, Република Српска и Брчко дистрикт Босне и Херцеговине јединственим општим законом регулишу област приватне безбедности и детективску делатност, док Федерација Босне и Херцеговине има само посебан закон о заштити људи и имовине, без регулисања области детективске делатности. Несумњиво је да су законодавства свих држава западног Балкана сусретала са сличним питањима, дилемама и проблемима, те да су их на сличан, а у неким случајевима и на идентичан начин решили.

Свим државама заједничко је постојање надлежних институција које регулишу рад у сектору (МУП и Коморе -привредна и детективска), као и постојање одређених услова за рад компанија и појединаца. Издавање лиценци и легитимација, као и вршење обуке готово је истовенто уређено у свим бившим југословенским републикама (надлежан орган је МУП, осим у Словенији Детективска комора за детективске послове). Услуге које пружају фирме за безбедносне услуге у бившим југословенским републикама не разликују се у великој мери од сличних услуга у Европи: физичко-

техничко обезбеђење објеката различите намене и важности, обезбеђење новца и драгоцености у транспорту, заштита лица и имовине, детективска делатност, брзо реаговање везано за алармне системе, обезбеђивање јавних скупова и друго.

Детективска делатност је скоро идентично уређена у свим државама, уз неке термилошке разлике проистекле из достигнутог нивоа технолошког и културолошког развоја одређене државе, односно ентитета. Тако, нпр. у погледу једног од услова везаног за програм обуке и оспособљавања за обављање детективских послова, Србија има строжија решења (лице мора имати пет година проведеног на дужностима ОСЈ полиције, пословима одбране, служби безбедности или судијским и тужилачким функцијама, док у Хрватској то је период од три године). Такође, у односу на остале државе, одредбе хрватског и словеначког закона о детективској делатности предвиђају могућност да лице које има лиценцу за обављање детективских послова издату од стране неких држава чланица ЕУ, под одређеним условима може вршити детективску делатност и на територији Словеније и Хрватске.

У свим државама, уочљива је тенденција давања истог или сличног законског овлашћења службеницима обезбеђења и детективима у обављању послова за клијента.

Развој тржишта јер шаролик, тако да је у неким бившим југословенским републикама релативно мали број запослених у приватном сектору безбедности, док у неким земљама број запослених превазилази број припадника полиције. Међутим, тржиште је сада на позицији на којој је било пре десет година, од 2011. године са сталном тенденцијом пада укупних прихода, просечна нето плата у сектору је у опадању, док једино расте минимално број запослених (око 2%). Основни разлог оваквог стања лежи у континуираном негативном тренду смањења цена услуга физичко-техничке заштите, као последице "нелојалне конкуренције" са све израженијом применом "дампиншких цена".

Сектор приватне безбедности у у бившим југословенским републикама, остварио је велики напредак у смислу побољшања професионализације током последње деценије, са изузетцима, у појединачним случајевима непримерених криминалних и политичких веза, те незаконите употребе силе од стране приватних актера безбедности.

Надзор над радом фирми за безбедносне услуге у бившим југословенским републикама постоји, али не у довољној мери. Из тог разлога се сматра неопходним да "све државе пруже додатни ниво контроле изнад и изван онога који спроводи национална полиција и струковна удружења, развијајући капацитете канцеларија Омбудсмана и парламентарних одбора, како би се строго пратио и контролисао рад сектора приватне безбедности."⁸³¹

У блиској будућности биће неизбежно усклађивање правне регулативе бивших југословенских република са стандардима међународног права у овој области (то су већ учиниле Словенија и донекле Хрватска), што представља логични след досадашњег развоја овог поља бивших југословенских република, али и последицу постојања све већег тржишта на ком треба успоставити ред. Све земље су свесне да услови потребни за осигурање квалитета и професионалног понашања унутар овог сектора, морају се константно уско пратити и подстицати.

⁸³¹ Page Michael, Rynn Simon, Taylor Zack, Wood David, op. cit., p. 117.

ПЕТИ ДЕО ОРГАНИЗАЦИЈА ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ НА ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

5.1. Историјско наслеђе

Прва истраживања настајања и развоја приватне безбедности у Србији везују се за прве појавне традиционалне и друге облике заштите и каснији настанак првих приватних предузећа и других институционалних облика у којима се остваривала производња и услуге на том подручју и она досежу до половине 40-их година XX века, односно периода успостављања ФНР Југославије.⁸³² Као потврда изнетог, говори приручник Анрија Фајола „*Општи и индустријски менаџмент*“ на српском језику,⁸³³ у коме се наводи да се „сви радови који постоје у предузећу могу поделити у шест група“. Као четврта од тих група наведени су радови безбедности (имовине и личне), који имају задатак да заштите имовину и личности од крађе и пожара, те да спрече штрајкове и атентате. Ова чињеница недвосмислено илуструје да су скоро у исто време као и у Европи и САД и у Србији започета промишљања о организацији приватне безбедности.

Време настанка и развоја приватне безбедности у Србији може се поделити у неколико фаза:

Прва фаза обухвата два временска периода: први, везује се за време важења Душановог законика – систем поверене заштите заједнице (село врши бројне добровољне полицијске функције, чува украдене ствари, води истрагу, поставља стражаре на путевима и др., а које су реализоване преко сеоских старешина), време турске окупације - посебан удео у вршењу полицијских активности на терну врше српски самоуправни органи (кнежинске старешине и сеоски кметови), време важења Устава Србије из 1838. године – када је установљен МУП и одређене његове уставне надлежности,⁸³⁴ и 1853. године када је Кнежевина Србија формирала прву унутрашњу службу обезбеђења у крагујевачкој Тополивници (сада „Застава оружје“) за обезбеђење производње оружја и војне опреме, (тада су изливене и прве топовске цеви)⁸³⁵ и други, везује се за настанак првих установа приватне безбедности у Србији, односно временско раздобље постојања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, те Краљевине Југославије.

Ову фазу чини период између два светска рата, када су основане прве установе и заводи приватне безбедности.⁸³⁶ Они су углавном деловали у Београду, имали су атрибут

⁸³² У Вишој школи унутрашњих послова у Земуну је у од 1995. до 2005. године спроведен обиман истраживачки рад на тему „Историја српске полиције“, где се дошло до архивске грађе која указује да су се установе приватне безбедности у Србији осниване и деловале још у периоду између два светска рата. Од валидних посредних извора коришћен је углавном часопис „Полиција“ (1922. и 1924. година) чије примерке поседује Библиотека Криминалистичко-полицијске академије у Земуну.

⁸³³ Према: Fajol Anri, *Opšti i indstrijski menadžment*, Adžes, Novi Sad, 2006., str. 17.

⁸³⁴ Шире: Милосављевић Б. *op.cit.* стр. 95.

⁸³⁵ Доступно на: <http://kaldmaskragujevac.rs/index.php/prva-topolivnica-u-kraguevcu/>.

⁸³⁶ Реч је о следећим установама и заводима: „*Миктон*“ основан 1922. године, која је и била прва детективска установа у Србији; полицијско-детективски биро „*Безбедност*“ основан 1924. године, првенац у обављању послова физичког обезбеђења и заштите, као и противпожарне заштите; „Кредит-информ“ и „Хермес“, основани као заводи, чија је намена била да прикупљају, обрађују и корисницима услуга достављају обавештења и информације које ће им омогућити да идентификују и предупреду ризична улагања и пласман фмансијског капитала, као и промета индустријских роба куповином на кредит; завод „*Безбедност*“ основан 1934. године, за послове чувања безбедности станова и просторија. Одобрење за рад наведених установа и завода одобрили су Министарство унутрашњих послова и Управа града Београда. Талијан Момчило, „Прве установе приватне безбедности у Србији“, *op.cit.* стр. 40-63.

„полицијских“ и „обавештајних“ и обављали су низ безбедносних услуга од чуварских до истражитељских послова, укључујући: прикупљање, обраду и достављање обавештења и информација корисницима услуга; послове проналажења извршилаца кривичних дела, вршење свих судско-полицијских вештачења, као и прибављање доказног материјала и вођење поверљивих истрага; приватне истраге поверљивог карактера и прибављање доказног материјала за рачун приватних особа; послове физичког обезбеђења и заштите објеката од крађа (зграда, станова, приватних радњи, локала, банака, ствари од вредности); противпожарну заштиту објеката од паљевина; обављање транспорта ствари од вредности, и обављање административно-правних послова.

Друга фаза представља прекид континуитета првих установа приватне безбедности у Србији и период претежног произвођења безбедносних услуга од стране државе (пре свега од полиције), а обухвата временско раздобље од почетка Другог светског рата и током постојања друге (ФНРЈ и СФРЈ) Југославије. За ову фазу су карактеристични деловање специфичних организација, попут тзв. „индустријске милиције“, постојање правних празнина у регулисању овлашћења у сфери заштите лица и имовине предузећа, као и увођење система друштвене самозаштите.

Трећа фаза представља структурирање субјеката приватне безбедности, односно временско раздобље постојања Савезне Републике Југославије, Државне заједнице Србија и Црна Гора, те садашње Републике Србије, у коме су настала актуелна приватна друштва и агенције за приватну безбедност. Ову фазу карактеришу процеси у којима се социјалистичко-самоуправни сектор распао и у којима је нестало друштвено власништво, увођење приватног власништва и тржишне економије, обнављање тржишта приватне безбедности и успостављање нових институција у тој области.

Такође, ову фазу карактеришу и: осамостаљење бивших република СФРЈ; ратна дешавања на просторима у окружењу Републике Србије; мобилизација полицијских структура за активности на другим подручјима; распад правосудног система; пораст корупције и криминала; почетак приватизационих процеса; велика количина нерегистрованог оружја из ратног окружења; рад на црно; прање нелегално стеченог новца; појавни облици ванинституционалне наплате дугова; и друге активности криминалних група. Овај период директно се може довести у везу са тадашњим стањем привреде у земљи, као и са уведеним спољним санкцијама које су утицале на бујање послова у „сивој економији“ и на немогућност правосудних органа и полиције да заштите приватне компаније од различитих облика угрожавања. Због тога су привредни субјекти почели све више да се ослањају на приватни сектор безбедности.

У овом периоду је у Републици Србији регистрован импозантан број предузећа и радњи, привредних друштава, агенција и предузетника, којима је основна или једна од делатности било вршење послова физичко-техничког обезбеђења лица и објеката, детективска делатност и друго. Менаџмент ових предузећа углавном су чинили и чине бивши полицијски службеници. С тим у вези, не треба занемарити утицај и позицију који они имају на тржишту услуга обезбеђења захваљујући, пре свега, пословима које су претходно обављали.

5.1.1. Период пре система друштвене самозаштите

Први закон који је на просторима бивше Југославије регулисао заштиту лица, имовине и пословања предузећа био је *Закон о Народној милицији*⁸³⁷. Он на одређени начин представља послератне корене приватне безбедности у Србији. Према одредбама поменутог Закона из 1946. године, народна милиција је појмовно одређена као извршни

⁸³⁷ „Службени лист ФНРЈ“, бр. 101/46.

орган државне управе у народним републикама и административно–територијалним јединицама за очување реда и мира, имовине (државне, друштвене и приватне) и безбедности грађана, као и за указивање помоћи органима ради обезбеђења правног поретка. Такође, истим законом је било предвиђено да народна милиција обезбеђује и извршење задатака народних одбора у оквиру њихове надлежности. Сагласно наведеном закону, министар унутрашњих послова имао је овлашћења да посебним правилником пропише оснивање посебних грана народне милиције за извршење задатака из надлежности ФНРЈ, па је тако у индустријским предузећима, заводима и установама образована *индустријско - заводска народна милиција* (ИЗНМ).

Оснивање индустријско-заводске народне милиције вршено је у предузећима и заводима важним за народну привреду и установама општег значаја, на основу решења начелника одељења унутрашњих послова, а према споразуму са управом предузећа, завода или установе. Споразумом је одређивано и бројно стање ИЗНМ, снабдевање, припадности и трошкови њеног одржавања који су падали на терет наведених правних субјеката. Отуда је и служба вршена под руководством управа тих субјеката и управа народне милиције одсека (одељења) унутрашњих послова при среским (градским) одборима. И поред тога што је као један од задатака ИЗНМ предвиђено да спречава и открива привредну саботажу (члан 9. став 3. Закона) у предузећима, заводима и установама општег значаја, органи унутрашњих послова имали су истурене (деташирани) органе са задатком откривања шпијуна, саботера, диверзаната и спречавање пљачки, проневера и других кривичних дела. Индустријско-заводска народна милиција се заснивала и на строго законом утврђеним условима у погледу пријема и ступања на рад, школовања (чл. 38-41.), полагања заклетве (члан 45.), престанка службе (члан 48.), кривичне, дисциплинске и друге одговорности (члан 83. Закона) итд.

Као посебни задаци индустријско – заводске народне милиције предвиђени су: обезбеђење зграда, постројења и имовине предузећа, завода и установа; надзор над сумњивим лицима на подручју предузећа, завода и установа; спречавање и откривање аката привредне саботаже; контрола извршења прописа у погледу реда и мира; контрола непосредне околине предузећа, завода или установа; спречавање и откривање појава које могу угрозити безбедност; пријава извршиоца кривичних дела и прекршитеља надлежним органима; контрола извршења противпожарних прописа и учествовања у гашењу пожара; по потреби, вршење дужности опште народне милиције на подручју предузећа, завода или установа. Посебно се запажају задаци ИЗНМ из члана 8. тачка 8. Закона да контролише извршење противпожарних прописа и да суделује у гашењу пожара, чиме су истовремено обезбеђени надзор, контрола и садејство са ватрогасном народном милицијом у извршавању задатака из своје непосредне надлежности. Овим и другим одредбама Закона о Народној милицији, као и одредбама *Општег закона о народним одборима*⁸³⁸, обезбеђивано је јединствено деловање свих сегмената народне милиције на плану опште друштвене превенције и репресије. Када се томе додају законом утврђене обавезе грађана по питањима безбедности и заштите у општини, заштита лица, имовине и пословања предузећа представљала је нормативно - правно, организационо и у сваком другом погледу веома респектибилну организацију и формацију, са свим овлашћењима за употребу силе и принуде у остваривању својих функција.

Припадници индустријско–заводске народне милиције могли су при вршењу дужности применити следећа овлашћења (члан 14. Закона): легитимисање лица, улазак у просторије ради хватања извршиоца кривичног дела, употреба туђег саобраћајног средства и средства везе. Припадници ИЗНМ могли су да употребе и ватрено оружје уколико

⁸³⁸ „Службени лист ФНРЈ“ бр. 43/96.

на други начин нису могли: да одбију физички напад на себе, да савладају насилни противправни отпор при вршењу важног службеног задатка, да спрече бекство опасних злочинаца или бекство сумњивих лица на државној граници и у пограничној зони, да одбију напад на државну или друштвену имовину или објекат који им је поверен на чување (члан 14).

Након усвајања Закона о органима унутрашњих послова из 1951. године престала је са радом индустријско – заводска народна милиција, чиме је дошло до правне празнине у овлашћењима за заштиту лица и имовине предузећа. То је трајало до ступања на снагу првог Закона о друштвеној самозаштити 1973. године. *Законом о органима унутрашњих послова*⁸³⁹ из 1956. године прописани су задаци народне милиције, која је поред осталог имала задатак да непосредно штити друштвену и личну имовину, док је употреба ватреног оружја у вршењу ових послова сведена на изузетне случајеве, као што су одбијање напада на објекат који се штити или на имовину веће вредности. У том периоду почиње процес успостављања служби за заштиту лица, имовине и пословања предузећа, који се сводио на портуре и неколико чувара а одвијао се споро и са потешкоћама. У таквим условима, да би се колико - толико уједначила пракса и систем заштите привредних и друштвених објеката и установа, Савезни државни секретаријат за унутрашње послове донео је 1963. године *Правилник о служби обезбеђења имовине, привредних организација и установа*⁸⁴⁰ којим су установљени заједничка надлежност, права, дужности и начела организације службе обезбеђења на целој територији Југославије.⁸⁴¹ Многа предузећа су увела службу заштите објеката и тиме знатно поправила стање безбедности. Надзор и иницијатива за увођење службе заштите били су у том периоду у надлежности органа унутрашњих послова.

Променама закона у области унутрашњих послова током 1967. године на свим нивоима (савезни, републички, покрајински), органи и службе безбедности сведени су на општинске секретаријате на које су доминантан утицај имали локални органи власти. Регулисање материје у области приватне безбедности прешло је у надлежност предузећа и потпало под њихову нормативно-правну регулативу, при чему су службе заштите лица, имовине и пословања предузећа изузете из надлежности органа унутрашњих послова, док је полицији, сем по позиву у случају већих акцидентата и пожара, практично онемогућен улазак у круг предузећа. Овим променама се увид у рад службе заштите лица, имовине и пословања предузећа од стране полицијских органа сводио само на испуњење услова за држање и коришћење ватреног оружја без права мешања у унутрашња питања предузећа.

5.1.2. Период важења система друштвене самозаштите

Период од 1973. до 1990. године карактеристичан је био по томе што је у правни поредак тадашње СФРЈ уведен концепт тзв. друштвене самозаштите⁸⁴². Њега су дефинисала два закона која су уређивала област друштвене самозаштите, и то: Закон о основама друштвене самозаштите⁸⁴³ и Закон о систему друштвене самозаштите.⁸⁴⁴ Закон о основама друштвене самозаштите је важио све до 1986. године и њиме су били регулисани организација, права и дужности службе заштите у предузећима. Сва

⁸³⁹ „Службени лист ФНРЈ“, бр. 30/56.

⁸⁴⁰ „Службени лист ФНРЈ“, бр. 5/63.

⁸⁴¹ Бошковић Мићо, Кековић Зоран, *op. cit.* стр. 16-17.

⁸⁴² Видети опширније: Никач Жељко, *Концепт полиције у заједници и почетна искуства у Србији*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012., стр. 50–51.

⁸⁴³ „Службени гласник СРС“, бр. 39/73.

⁸⁴⁴ „Службени гласник СРС“, бр. 14/86.

предузећа морала су имати организовану службу заштите, а друге организације и заједнице су биле у обавези да имају уређено физичко и техничко обезбеђење објеката. Друштвена самозаштита је била усмерена на непосредну заштиту друштвене имовине од противправног присвајања и оштећења објеката и имовине, несавесног вршења функција и несавесног пословања, повреда пословног морала, добрих пословних обичаја, те од нелојалне конкуренције, мита и корупције, непријатељске делатности и утицаја, повреде унутрашњег реда и елементарних непогода.⁸⁴⁵ Систем обезбеђења се у том периоду односио на физичку и техничку заштиту и представљао је правни основ за предузећа ради доношења општег акта за конкретно уређење физичке и техничке заштите објеката и имовине.

Закон о основама друштвене самозаштите је утврђивао правни и политички оквир за организовање и спровођење друштвене заштите имовине у предузећима, активности локалне заједнице и сваког грађанина као субјекта јавне безбедности, односе између органа јавне безбедности (полиције) и самозаштите у привредним предузећима, као и услове за вршење службе непосредног физичког обезбеђења. Друштвена самозаштита се одвијала у три нивоа: 1) стручна унутрашња контрола, 2) самоуправна радничка контрола и 3) физичко-техничко и противпожарно обезбеђење. Начин и врсту наоружања радника физичко-техничког обезбеђења споразумно су прописивали Републички секретаријат за привреду и Републички секретаријат за унутрашње послове. Такође, лица која врше службу физичко-техничког обезбеђења морала су бити посебно обучена за ношење и употребу оружја. За неизвршавање законом утврђених обавеза биле су предвиђене строге казне за појединце, предузећа и одговорна лица у њима.

Овлашћења лица која су непосредно вршили послове обезбеђења су била: забрана уласка у пословни простор, односно забрана приступа одређеним објектима и принудно удаљавање лица; задржавање лица затечених у вршењу кривичних дела за која се гони по службеној дужности; употреба физичке снаге и других средстава принуде (уколико се на други начин није могао забранити улазак у пословни простор, односно објекат), односно задржавање лица затеченог у вршењу кривичних дела за која се гони по службеној дужности; употреба ватреног оружја (уколико на други начин није могао да се одбије непосредни напад којим се угрожавао живот радника обезбеђења или непосредни напад на објекат који се обезбеђивао).

Доношењем Закона о систему друштвене самозаштите 1986. године престао је да важи Закон о основама друштвене самозаштите из 1973. године. Законом о систему друштвене самозаштите посебно је био регулисан делокруг рада службе обезбеђења организације удруженог рада (ОУР) и њено место у систему безбедности: основни задаци службе; права радника који обављају послове обезбеђења, њихови задаци и обавезе; употреба ватреног оружја и других средстава принуде која користе радници обезбеђења; избор кадрова и друго. Такође, закон је уз остало предвиђао обавезну полицијску проверу постојања кривичног досијеа и проверу психо-физичких способности радника службе обезбеђења. Новине које се односе на спровођење мера физичко-техничког обезбеђења биле су те да се могу користити услуге организација које су регистроване за вршење послова физичке и техничке заштите објеката и средстава, као и то да две или више организација, односно органа, могу заједнички организовати вршење послова физичке заштите објеката и средстава. Наиме, чланом 9. Закона о систему друштвене самозаштите било је прописано да се у привредним системима предузимају посебне мере физичко--техничког обезбеђења ради: а) чувања и обезбеђења објеката, постројења и друге имовине; б) откривања и спречавања појава које могу угрозити

⁸⁴⁵ Детаљније: Javorović Božidar, Šećković Jelisav, *Komentar zakona o osnovama društvene samozaštite*, Narodne novine, Zagreb 1987., str. 26-30.

безбедност људи и имовине; в) онемогућавања приступа неовлашћеним лицима у објекте и друге просторе; и г) спровођења других мера којима се обезбеђује несметано обављање рада. Закон је уједно омогућио оснивање специјализованих агенција за послове обезбеђења лица и имовине, на основу чега су у тадашњој СР Србији почеле да се оснивају приватне агенције за обезбеђење.

Значај поменуте законске одредбе је у томе што је дала основ за увођење приватне безбедности у домену заштите лица, имовине и пословања привредних субјеката. Предузећа која су настала током 90-их година почела су да уводе на тржиште нове приступе и правила, да поред редовног радног односа ангажују раднике за послове обезбеђења на до тада непримењиване начине (углавном рад преко омладинских задруга, рад на разне облике уговора, допунски рад, рад код више послодаваца и друго). У праксу се уводи и ангажман пензионисаних радника МУП-а, пензионисаних радника војске и других до тада државних институција. Тако ангажованим радницима стварају у доброј мери нелојалну конкуренцију на тржишту, у позицији су да конкуришу нижим ценама услуга, првенствено избегавајући плаћање пореза и доприноса држави, исплаћујући запослене на руке, преко задруга, удружења пензионера и друго, и на тај начин, осим личне користи појединаца и власника, наносе у том периоду велику штету сектору услуга, наравно и држави која остаје на тај начин ускраћена за значајна средства од неплаћених пореза и доприноса.

Такође, овим законом су проширена овлашћења служби непосредног физичког обезбеђења на право на утврђивање идентитета лица, док је овлашћење за доношење прописа о начину употребе ватреног оружја од стране лица која непосредно врше послове физичког обезбеђења пренето на републички орган надлежан за унутрашње послове.⁸⁴⁶

Ово је практично представљало почетак нових односа у заштити лица, имовине и пословања, који је у каснијем периоду за последицу имао хиперпродукцију фирми, предузећа и других облика постојања субјеката из ове области који препознају значајну зараду у држави која све мање контролише основне атрибуте свог постојања, а нарочито изворе финансирања, и која је немоћна да санкционише појавне облике почетка транзиционог периода.

5.1.3. Прелазни период – период правног вакуума

Након стављања ван снаге Закона о систему друштвене самозаштите и доношењем *Закона о престанку важења одређених закона и других прописа*,⁸⁴⁷ наступио је период велике правне празнине (више од две деценије) у раду и функционисања субјеката приватне безбедности у Србији – наиме, није постојао ниједан пропис који регулише проблематику приватне безбедности све до пред крај 2013. године када су усвојени Закон о приватном обезбеђењу и Закон о детективској делатности. Тај период,

⁸⁴⁶ Једна од области која је законима о систему друштвене самозаштите, као и посебним законима о оружју и муницији, мањевише била прецизније дефинисана, јесте набавка, држање и коришћење оружја. Заједничко за законодавну материју из ове области у периоду до 1993. године јесте да је њоме прописивано ко и када има право да поседује, носи и употреби оружје и који је правни основ његове употребе. За поседовање оружја било је потребно одобрење општинског ОУП-а, при чему се наводила врста ватреног оружја. Оружје се могло поверити само лицима која непосредно раде на пословима физичко-техничког обезбеђења и која су обучена за руковање њиме. Запослени су добијали исправу за ношење оружја од стране предузећа, уз сагласност надлежног органа унутрашњих послова. Лица која непосредно врше послове обезбеђења могла су у два случаја употребити ватрено оружје, и то: ако на други начин не могу одбити непосредни напад којим се угрожава њихов живот и ако на други начин не могу одбити непосредан напад на објекат који обезбеђују. Пре употребе ватреног оружја били су предвиђени и други начини одбијања напада, пре свега физичком силом, а потом другим мерама и средствима принуде. Према: Бошкових Мићо, Кековић Зоран, *op. cit.* стр. 18-19.

⁸⁴⁷ „Службени гласник Републике Србије“, бр. 18/93.

који је представљао својеврсни парадокс изазван постојањем правног вакуума на терену законског регулисања рада предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга, може се поделити у два дела:

први период, од 1993. године до 2000. године, у коме су предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга пословала у условима опште друштвене кризе,⁸⁴⁸ при чему је њихово пословање било регулисано са десет општих закона, бројним подзаконским актима и интерним правилницима⁸⁴⁹. У овом периоду дошло је једино до законских измена у области набавке, држања и коришћења оружја, па је сходно одредбама Закона о оружју и муницији⁸⁵⁰ предвиђено да „државни и други органи, предузећа, установе и друга правна лица могу набављати и држати ватрено оружје и муницију ради обављања њихове делатности односно активности на основу одобрења надлежног органа“. Такође, законом су дати услови који морају бити испуњени да би се некое поверило оружје и муниција. Уколико су ти услови испуњени, правно лице издаје прописану исправу за ношење оружја уз сагласност надлежног органа. Оружје се може носити само за време обављања послова и у објекту, на подручју или правцу кретања транспорта. Служба обезбеђења, по овом закону, мора водити две врсте евиденција и то: евиденцију о оружју за физичко обезбеђење и евиденцију о посебном оружју;

други период, од 2000. године до 2013. године⁸⁵¹, где је пословање предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга и даље било регулисано са више наведених општих закона, у којем је долази до експанзије приватне безбедности, све до доношења актуелних прописа који уређују област приватне безбедности у Србији. У овом периоду дошло је до политичке транзиције, економског отварања земље, уласка на тржиште великог броја страних фирми, страних банака и преласка вишка војног и полицијског

⁸⁴⁸ Обезвређивање свих облика друштвене својине и преливање у приватну, нелегални токови новца и одлив капитала у иностранство, престанак производње и затварање предузећа, концентрација криминалног потенцијала из дргих република и ширег окружења у Београду и другим већим центрима, довели су до опште криминализације друштва, даље легализације и преливања огромних друштвених средстава у руке државно-политичких структура и појединаца. Транзиција је била у великој мери стихијска, криминализована, социјално неправедна, док су санкције онемогућиле да неопходни ресурси и добра за функционисање система буду добављени легалним токовима из иностранства, чиме је створена густа мрежа илегалних набавних путева и огромна зона сиве економије, чије је учешће у друштвеном производу 1994. године износило чак 50%. Тиме је индиректно подстакнута приватизација сектора безбедности у Србији, будући да су се „послови у сивој зони“ ослањали на приватно обезбеђење. Истовремено, велики број тешких кривичних дела, те висока стопа нерасветљених случајева утицали су на повећавање потребе за услугама приватног обезбеђења. Кадровску структуру у приватном сектору безбедности чинили су значајним делом појединци из криминалног и ратног окружења. У таквој ситуацији службе унутрашњег обезбеђења карактерише ослабљен контролни механизам, а ризик по безбедност предузећа био увећан, где са пропадањем имовине предузећа и службе ФТЗ карактерише техничко заостајање, отпуштање, криминализација појединаца и велико отпуштање радника службе обезбеђења. Детаљније: Петровић Предраг, „Приватизација безбедности у Србији“, *op.cit.* стр. 14.

⁸⁴⁹ Закон о раду, Закон о оружју и муницији, Закон о предузећима, Кривични законик, Закон о заштити од пожара, Закон о безбедности и здрављу на раду, Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, Закон о превозу у друмском саобраћају, Закон о планирању и изградњи, Закон о превозу опасних материја и Закон о експлозивним материјама, запаљивим течностима и гасовима, Уредба о превозу опасних материја у друмском и железничком саобраћају, Правилник о превозу опасних материја у железничком саобраћају, Правилник о техничким нормативима за заштиту високих објеката од пожара, Правилник о ближим условима обављања, начину спровођења и програму обуке за руковање ватреним оружјем, Правилник о ближим условима и начину смештаја и чувању оружја и муниције и др. Коначна правила пословне етике, Програм припреме стандарда, Програм за одређивање нивоа квалитета услуга и др.

⁸⁵⁰ „Службени гласник РС“, бр. 48/94.

⁸⁵¹ После петооктобарских промена 2000. године постигнути су одредени помаци у борби против корупције и криминала, те враћање економије у легалне токове.

кадра у сектор приватне безбедности (услед смањивања бројног стања војске и полиције).

Фактори који су допринели нагом развоју приватног сектора безбедности у Србији у овом периоду су: 1) бујање сиве економије; 2) повећан осећај несигурности код грађана због пораста свих облика насиља;⁸⁵² 3) неефикасност полиције у расветљавању тешких кривичних дела 4) ратно окружење, 5) процес својинске трансформације, 6) све шири приватни банкарски сектор и 7) пораст страних инвеститора.

У складу са оваквим стањем, организација приватне безбедности у Србији функционисала је тако што су предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга била организована у облику привредних друштава у форми Д.О.О. (друштва са ограниченом одговорношћу).⁸⁵³ Постојање оваквог правног вакуума у регулисању области рада привредних друштава за пружање безбедносних услуга је довело до низа проблема у пракси, при чему су формирање тих предузећа/агенција карактерисала два момента: 1) фирме су услед експанзије имовинског криминалитета у Србији брзо стицале повољне позиције на тржишту са повећањем броја запослених и 2) фирме су послујући у условима међународних санкција највећи део послова реализовале у „сивој зони“, која је била блиска криминалним круговима и са њима повезаним центрима моћи.⁸⁵⁴

У прво време, привредна друштва су била регистрована као тзв. „агенције за проналажење несталих лица“, у оквиру којих су пружане и услуге обезбеђења. То је период где се пружање безбедносних услуга заснивало превасходно на пословима уговорног и сопственог обезбеђења и у мањој мери на приватним детективским услугама.

Оваквом стању је погодовала поједностављена процедура за отварање фирми, захваљујући којој су фирму могли основати и нестручна, некомпетентна лица из сфере политике и из криминогених средина, што је указивало на корупциону спрегу у обезбеђивању најпрофитабилнијих послова и на то да се профити из ове области користе за финансирање политичких партија.⁸⁵⁵ У остваривању својих активности фирме за безбедносне услуге имале су одређених проблема као што су: тржишна доминација појединих фирми због политичких веза, неадекватна и нестандардизована обученост, лош одабир кадрa, криминализација појединих категорија друштва и друго.⁸⁵⁶

Најуносније делатности обезбеђења представљале су тзв. услуге „телесне заштите“,⁸⁵⁷ затим услуге обезбеђења имовине (обезбеђење објеката, транспорт новца и противпожарна заштита) и услуге приватне детективске делатности (прикупљање

⁸⁵² У Србији не постоји јединствена база података о статистици криминала и других облика угрожавања безбедности лица и имовине, која би послужила за ефикасније сагледавање стања безбедности и предузимање превентивних и других мера за третирање идентификованих ризика.

⁸⁵³ Приликом регистрације друштва користи се законска форма о минималном улогу капитала за регистрацију (250 евра, односно 500 евра), с тим што се у навођењу листе делатности користи шифра бр. 8010 (делатност приватног обезбеђења). Дакле, наведена „друштва“ могу склапати уговоре о пружању својих услуга у вишемилонском износу, што и чине, а при томе одговарају само својом имовином (основним улогом), јер друге имовине немају јер своје пословне просторије и пратећу опрему „углавном“ изнајмљују по основу уговора о закупу. При оснивању предузећа потребно је донети „Статут друштва“ (предузећа) или Одлуку о оснивању предузећа. Институције код којих се пријављује ново предузеће (привредно друштво) су: Агенција за привредне регистре –Трг Николе Пашића; Завод за статистику –Војводе Миленка за добијање шифре делатности; Министарство финансија – општинско одељење по седишту предузећа за добијање ПИБ-а; Пензионо и инвалидско осигурање у Немањиној 30 - за добијање регистарског броја обвезника доприноса. Шире: <http://www.ccmr-bg.org>.

⁸⁵⁴ Кешетовић Желимир, Симоновић Бранислав, *op.cit.* стр. 153.

⁸⁵⁵ Савић Андреја, „Приватна безбедност у систему националне безбедности“, *op.cit.* стр. 23.

⁸⁵⁶ Кешетовић Желимир, Симоновић Бранислав, *op. cit.* стр. 155.

⁸⁵⁷ Услуге телесне заштите најчешће траже политичари, бизнисмени, естрадне личности, као и страни држављани (пословни људи, спортисти, глумци, музичари), који се налазе на гостовању у Србији. *SALW и фирме за приватно обезбеђење у југоисточној Европи: узрок или последица несигурности? - Извештај за UNDP и Пакт стабилности ЈИЕ*, *op.cit.* стр. 89-90.

података и информација за физичка и правна лица, породичне истраге, као и прикупљање доказа за парничне поступке и друго). Што се тиче обучености припадника приватног сектора безбедности у Србији, најчешће је запослено особље било састављено од бивших/пензионисаних припадника полиције или војске, уз занемарљив бројем лица који су прошла неку врсту обуке, будући да се процес обуке углавном заснивао на обучавању лица у руковању ватреним оружјем. Међутим, стране приватне безбедносне компаније⁸⁵⁸ које су у новије време преузеле поједине домаће фирме увеле су професионални режим обуке запосленог особља, користећи програме америчког и британског удружења за приватно обезбеђење.

Што се тиче, функционисања служби унутрашњег обезбеђења у овом периоду, карактеристично је да су службе функционисале по старим процедурама (предузећа су доносила своје унутрашње акте из области безбедности, користећи уставом утврђено право на остваривање безбедности и заштите имовине и других вредности предузећа), које су постојале уз укинута Закон о систему ДСЗ, а потом остале у употреби као „стандарди добре праксе“, чиме су ти послови барем донекле реализовани на организован начин.⁸⁵⁹ Поједини аутори овај начин функционисања служби унутрашњег обезбеђења називају још и „саморганизовањем“.⁸⁶⁰ У остваривању своје безбедносне функције, службе унутрашњег обезбеђења имале су бројне проблеме: недостатак овлашћења за предузимање радњи на откривању непознатих извршилаца у случајевима превентивног поступања ради спречавања угрожавања имовине и лица; располагање са застарелом опремом; недовољна сарадња са државним органима; незаинтересованост послодаваца за ефикасно деловање безбедносне функције; негативна кадровска селекција; необученост кадрова; недостатак адекватне контроле (независна, неутрална и екстерна контрола не постоји); злоупотреба радника за високоризичне послове (у случајевима транспорта новца ангажују се необучена лица); злоупотреба радника у политичке сврхе; случајеви где радници обезбеђења користе прекомерену силу или неовлашћено употребљавају ватрено оружје; мале зараде запослених у сектору; постојање нелојалне конкуренције при добијању послова; криминализација фирми за безбедносне услуге (непријављивање радника, неуплаћивање пореза држави, недостатак технолошких знања и друго. Као последица тога, такво стање у приватном сектору безбедности није задовољавајуће са више аспеката: кадровског (обученост), политичког (кажњивост), материјалног (висина плата) и техничког (опремљеност).⁸⁶¹

Такође, указивано је да се поједини активни припадници МУП-а, Војске Србије и других служби безбедности, упркос законским ограничењима, укључују на комерцијалној основи у послове обезбеђења тзв. контроверзних бизнисмена и лица из криминогених средина, те да се у мноштву агенција за обезбеђење, међу онима које су реномиране и афирмисане, појављују и такве за које постоје индиције да незаконито користе средства електронског надзора и праћења лица, а да не сnose никакаве законске последице.⁸⁶²

Период после 2000. године карактерише тенденција масовног пристизања страног капитала у Републику Србију (све јачи утицај међународних „правила игре“), што је утицало на унапређење приватног сектора безбедности. Тако, иностране фирме отварају банке, фабрике, различите компаније и агенције. У тој ситуацији стране фирме у Србији

⁸⁵⁸ Најпознатије међу њима су „G4S“ и „Securitas Service“.

⁸⁵⁹ Матић Горан, *Основи физичко-техничког обезбеђења*, ор. cit. стр. 40.

⁸⁶⁰ Даничић Милан, Стајић Љубомир, *Приватна безбедност*, ор. cit. стр. 90.

⁸⁶¹ Детаљније: Кековић Зоран, Милашиновић Срђан, „Приватна безбедност у Србији - Стање и перспективе“, у: „Приватна безбедност - стање и перспективе“ (*зборник радова*), Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2008, стр. 78-85.

⁸⁶² Савић Андреја, ор. cit. стр. 20-22.

уводе своје стандарде организације приватне безбедности, нудећи послове обезбеђења домаћим фирмама које могу да испуне међународне стандарде безбедности. Ова појава је значајно утицала на унапређење приватне безбедности у Србији, а домаће фирме из ове области су почеле да прихватају међународне стандарде који се тичу организације, технике и обуке својих кадрова (окретање пословне политике субјеката приватне безбедности ка дугорочним пословним интересима), захваљујући чему су на отвореним тендерима добијале послове заштите дипломатско-конзуларних представништава и обезбеђивања међународних спортских такмичења.

Овај процес је битно утицао и на гашење полукриминалних приватних агенција за обезбеђење, које су биле формиране у Србији у току 90-их година прошлог века. Тиме је долазак страних компанија на српско тржиште битно утицао на подизање квалитета и обим услуга обезбеђења које пружају домаће фирме и с друге стране јавила се велика бојазан да ће домаћи субјекти приватне безбедности нестати са тржишта, односно да ће „трећом оружаном силом“ управљати странци у свим условима (мир, ванредне ситуације ...).⁸⁶³

После 2000. године постигнути су одређени помаци у професионализацији делатности приватне безбедности, што указује и на позитивне трендове, што је условило да су фирме за безбедносне услуге у Србији почеле да се удружују на основу еснафске припадности (институционално струковно организовање), ради остварења повољније позиције на тржиштву, изграђивања професионалног имиџа и умањења политичког утицаја на тржиште услуга. Тако је 2001. године основана Групација фирми за физичко-техничко обезбеђење при Привредној комори Београда, а 2005. године у оквиру Привредне коморе Србије основано је Удружење предузећа за физичко-техничко обезбеђење, сада Удружење за приватно обезбеђење,⁸⁶⁴ са четири организоване групације: Групација за физичко обезбеђење, Групација за техничко обезбеђење, Групација за самозаштитну делатност и Групација за детективску делатност.⁸⁶⁵ Индустрију приватног обезбеђења Републике Србије, активним учешћем у раду и на добровољној основи, у телима удружења представља преко 314 компанија са преко 27.000 запослених и око још толико повремено ангажованих.

Удружење за приватно обезбеђење је 2007. године сачинило је „Националну стратегију развоја приватног сектора безбедности у Србији“. Тај пројекат је, заједно са сличним пројектима других земаља Западног Балкана, усвојен на генералној скупштини Европске конфедерације служби приватног обезбеђења (CoESS) у Бриселу септембра 2007. године. Удружење је иницирало доношење Меморандума о сарадњи са МУП-ом Републике Србије и усвајање Стратегије развоја стручне обуке службеника обезбеђења⁸⁶⁶, у циљу јачања функционалне сарадње јавног и приватног сектора безбедности. Позитивни помаци из овог периода се огледају и у томе што су поједине фирме за пружање безбедносних услуга у Србији постале чланице два добровољна регулативна механизма у области приватне безбедности (ASIS - Етички кодекс Америчког друштва за индустријску безбедност и IBSSA - Међународно удружење

⁸⁶³ Према: Давидовић Душан, Кешетовић Желимир, *op. cit.* стр.21.

⁸⁶⁴ Удружење је формирано је 26.12.2005. у оквиру Привредне коморе Србије, на основу Закона о привредним коморама („Службени гласник РС“ бр. 65/2001 и 36/2009) и Статута Привредне коморе Србије („Службени гласник РС“ бр. 45/2002, 107/2003 и 44/2005.

⁸⁶⁵ Као члан Конфедерације европских служби приватног обезбеђења – CoESS, Удружење за приватно обезбеђење заступа заједнички интерес свих субјеката из области приватног обезбеђења и приватних истражитеља у земљи и иностранству, учествује у доктринарном и нормативном уређењу делатности, промовише учествује у хармонизацији делатности са међународним стандардима и врши имплементацију важећих гранских стандарда на тржишту Р. Србије, иницира доношење, измене и усаглашавање прописа са сродним законима и прописима из области безбедности и других области од значаја за пословање чланица, доноси и врши надзор у примени Кодекса професионалне етике.

⁸⁶⁶ Одлука Одбора удружења за приватно обезбеђење на седници 15.12.2011, <http://www.pks.rs>.

телохранитеља и услуга обезбеђења), чији се програм обуке заснива на међународним стандардима.⁸⁶⁷ То је показатељ ситуације у којој пракса приватног сектора безбедности у Србији годинама ишла испред легислативе.⁸⁶⁸

Нормативну покривеност приватног сектора безбедности у Србији у периоду од 1993. године до 2013. године претежно је одликовао дисконтинуитет, при чему су одређени садржаји система обезбеђења лица и имовине (заштита на раду и противпожарна заштита) били у континуитету правно регулисани.

Активности правних лица из ове области, у наведеном периоду могу се посматрати са три аспекта: *прво*, привредна друштва су пословала по тржишним принципима, а безбедносне услуге су дизајниране да задовоље шири круг корисника; *друго*, обављајући своју основну делатност заштите лица и имовине, привредна друштва су пословала и у оквиру јавног сектора,⁸⁶⁹ где је део њиховог посла примена овлашћења (ношење оружја, ограничење слободе кретања на одређеном простору, утврђивање идентитета), а закони у примени су им дали правни положај као и другим привредним субјектима, и *треће*, уопштеност прописа и изостанак контроле пословања привредних друштава, омогућили су им велику дискрециону слободу у одабиру метода задовољења безбедносних потреба наручиоца услуга.

Уз овакве тенденције, процес ширења међународних стандарда и квалитета услуга допринео је да сектор приватне безбедности Србије полако захватају процеси глобализације ове области.

5.2. Актуелно стање

Досадашње стање приватног сектора безбедности у Србији, у ишчекивању потпуне законске уређености ове области, карактерисало је функционисање у условима затечене уопштене легислативе, те понашање у тржишним условима као делатности привредног пословања, уз коришћење дискреционе слободе метода свог функционисања. Сходно томе, може се констатовати да актуелно стање тог сектора у Србији карактерише следеће:

- реч је о великом бизнису и процесу приватизације сектора безбедности, у коме су испреплетени бројни економски и безбедносни интереси,
- процес увођења приватног сектора безбедности у легалне токове био је дуготрајан и још увек је мукотрпан процес, обзиром да се исти по својој природи посла сусреће са са разним претњама, ризицима и изазовима,
- поједностављена је процедура отварања фирми за безбедносне услуге, где стварни власници могу бити и лица из криминогених структура,
- често је од јавности и медија ова област жигосана као „сива зона безбедности“, што ствара неповерење грађана у целокупан сектор,
- контекст транзиције државе, политичке турбуленције и доскорашњи правни вакуум функционисања приватног сектора безбедности,

⁸⁶⁷ SALW и фирме за приватно обезбеђење у југоисточној Европи: узрок или последица несигурности?, *op.cit.* стр. 111.

⁸⁶⁸ Приватна безбедност у Србији није била интегрисана у безбедносни систем Србије све до 2009. године, када је дошло до усвајања Стратегије националне безбедности, којом је приватно обезбеђење први пут сврстано у део структуре система националне безбедности.

⁸⁶⁹ Корисници приватних безбедносних услуга могу бити и органи локалне самоуправе у следећим ситуацијама: обезбеђење реда за време одржавања заседања скупштине; надгледање одређеног простора; обезбеђење радника на одређеним местима; коришћење техничких средстава за надгледање одређеног простора; аутоматска дојава када непознато лице уђе у одређени простор. Видети опширније: Стојановић Стеван, „Обезбеђење преноса банчиних вредности“, *Безбедност*, Год. 50, бр. 3, МУП Републике Србије 2008, стр. 67-81.

- привредна друштва за pruжање безбедносних услуга су после војске и полиције трећа оружана сила у Србији,
- приватни сектор безбедности, иако запошљава десетине хиљада радника, држави пријављује безначајан приход, прикривајући обрт финансијских средстава,
- у институцијама државе не постоји централни регистар привредних друштава за безбедносне услуге и не зна се тачан број запослених у сектору (одсуство поузданих статистичких података о сектору),
- поједини активни припадници МУП-а, војске и других служби безбедности се, упркос законским и подзаконским ограничењима, укључују у обезбеђење контраверзних бизнисмена и лица из криминогених структура на комерцијалној основи,
- у мноштву привредних друштава, појављују се фирме за које постоје индиције да незаконито користе средства електронског надзора и праћења лица, а да не сnose никакве законске последице,
- уочава се забрињавајућа појава, са озбиљним безбедносним импликацијама, да се уласком страног капитала и куповином домаћих фирми за безбедносне услуге (без икаквог уплива државе), стварају оптималне могућности за обавештајне делатности страних служби,
- ниједан субјекат приватне безбедности у Србији није безбедносно сертификован,⁸⁷⁰ обзиром да важан део тржишта чине услуге од јавног значаја (6000 уговора по основу јавних набавки са државним институцијама) у односу на комерцијалне услуге (8500 уговора са приватним клијентима),
- уочљиво одсуство механизма и посебног тела екстерне контроле и надзора рада субјеката приватне безбедности, сем у домену контроле коришћења и складиштења оружја,
- тржишна доминација појединих фирми уз тренд „београдизације“ послова, које по правилу добијају најпрофитабилније послове, а што је последица њихове повезаности са политичком, економском и безбедносном „елитом“,
- субјекти приватне безбедности истовремено су и привредни субјекти и безбедносни актери у сектору безбедности,
- неадекватна обученост запосленог особља у сектору,
- некомпетентан избор кадрова,
- ниске зараде запосленог особља,
- одсуство синдикалног удруживања,
- својим деловањем могу да утичу на повећање или смањење безбедности грађана,
- недовољна сарадња са надлежним државним органима и органима локалне самоуправе,
- у домену превенције и репресије криминалитета сарадња полиције и приватног сектора је незадовољавајућа, јер не постоји пропис који обавезује на сарадњу истих, осим општих одредби у вези са пријављивањем кривичних дела,
- актуелни однос полиције и приватних актера безбедности није ни сарадња ни конкуренција, већ се ради о односу где они стоје паралелно једни поред других. У пракси, односи се могу оценити као односи ривалства, влада неповерење у сарадњи

⁸⁷⁰ Проблем ће посебно доћи до изражаја када се буде подзаконски уредила област заштите критичне инфраструктуре у Србији, што је неизбежно и од изузетног значаја. Наиме, Закон о тајности података у Србији (2009.) прописује могућност сертификације субјекта приватне безбедности у условима када пружају услуге од јавног значаја, с тим што захтев за сертификацију канцеларији Савета за националну безбедности директно подноси орган јавне власти, за чије потребе је ангажован субјекат приватне безбедности

и размени информација, тамо где постоји преклапање у обављању послова из надлежности оба сектора. Први облик сарадње оба актера безбедности у Србији је кроз активности комисије за ЈПП, које окупља представнике приватне безбедности (Удружење за приватно обезбеђење ПКС), МУП-а и невладиног сектора,

- социјална пракса приватне безбедности иде испред социјалне регулације (у смислу норми и легислативе),
- значајан допринос решавању проблема приватног сектора безбедности, дају активности Удружења за приватно обезбеђење Привредне коморе Србије,
- не постоје обавезујући секторски колективни споразуми,
- полако се развија свест да функција безбедности мора постати саставни део пословне функције сваког привредног друштва, где пословни ризици диктирају ниво безбедности лица и имовине.

У погледу стања приватне безбедности у Србији, по степену и квалитету, на њега доминатно утичу следећи фактори:

- нови појавни облици ризика и претњи у савременом свету са тероризмом као надсистемском појавом;
- политичка и економска кретања у земљи, региону и ширем окружењу;
- умрежавање организованог криминала на простору западног Балкана;
- тенденција пораста сложенијих облика криминалитета;
- системска корупција у земљи;
- непостојање државног тела које би се искључиво бавило сектором;
- нефункционисање тржишних механизма контроле и
- нелојална конкуренција.⁸⁷¹

5.2.1. Место и улога приватне безбедности у Србији

Функционисање приватне безбедности у Србији представља израз потребе друштва, сопственика капитала и грађана, да у сарадњи са институцијама државе, буде обезбеђен пројектовани ниво личне и имовинске сигурности.

С тога, место приватне безбедности у Србији одређује њено безбедносно упориште у друштву. Тако је, с *једне стране*, приватна безбедност важан сегмент националне безбедности, где у интересу ефикасније заштите виталних вредности друштва она мора да сарађује са свим субјектима заједнице, а нарочито са јавним сектором безбедности, обзиром да су им интереси различити, али им је циљ исти (безбедност свих), а задаци слични, и с *друге стране*, приватна безбедност представља значајану привредну делатност, будући да остварује обиман профит, запошљава велики број лица, и одговара за добар део безбедности имовине у Србији (по неким проценама око 80%), обзиром да је систем обезбеђења лица и имовине неизоставни део успешног пословања и стабилне економије савременог друштва.

Прецизирањем места приватне безбедности у друштву, одређује се и њена улога. Наиме, остваривањем своје функције приватна безбедност утиче на општу безбедност друштва, где предузимањем мера за које су надлежни субјекти приватне безбедности (пружање различитих безбедносних услуга појединцима, сопственицима капитала и власницима имовине), заједно са државом, која је индиректно гарант приватне сфере безбедности, тежи изједначењу разлика између појединачног и јавног интереса заједнице.

⁸⁷¹ Видети: Унијат Јелена, Петровић Предраг, Милошевић Марко, Стојановић Соња, „Кључни налази истраживања и препоруке“, у: Стојановић Соња (ур.), *Приватне безбедносне компаније у Србији – пријатељ или претња?* (Истраживачки пројекат), Центар за цивилно-војне односе, Београд 2008., стр. 28-29.

Сходно томе, улога приватне безбедности у Србији а тиме и њених субјеката огледа се у: преузимању мера заштите лица и имовине, сходно законској и уговорној основи; остваривању појединачног и јавног интереса заједнице; спречавању разних облика угрожавања лица и имовине; спречавању и сузбијању разних облика криминалитета (појединачно или у сарадњи са другим државним органима); растерећењу полицијских органа од мање значајних послова, и стварању услова за обезбеђење пројектованог нивоа безбедности лица и имовине.

5.2.2. Правни основ за поступање

Досадашњи нормативни основ за поступање субјеката приватне безбедности у Србији карактерисало је двојако стање: *прво*, нормативно дејство важећих општих прописа и појединачних нормативних аката (екстерних и интерних), који уређују регистрацију привредних друштава, права, обавезе и одговорности по основу рада, заштите од дискриминације, кривична, кривичнопроцесна и прекршајна легислатива, поступак у вези са јавним приходима, односно њихово пословање и активност и *друго*, нормативно дејство нових Закона о приватном обезбеђењу и Закона о детективској делатности.

Правни основ за организовање приватне безбедности представља, пре свега, највиши правни акт, устав, у ком се прокламује обавеза заштите виталних вредности једног друштва, међу којима посебно место заузимају основне слободе и права сваког грађанина. Уставном одредбом у Републици Србији дозвољено је све што Уставом и законом није забрањено. Тако ни заштита имовине, живота људи и других вредности кроз делатност служби обезбеђења није забрањена било којим законским прописом, већ су Уставом загарантовани својински и облигациони односи и заштита свих облика својине и културних добара. Логично је да власници имовине непосредно предузимају одговарајуће радње и мере ради што ефикасније заштите те имовине, јер на други начин није могуће у потпуности остварити ову значајну функцију.

Анализом уставних одредби констатује се да исте могу представљати и правни основ за организовање службе обезбеђења. С тога, многи грађани и организације, незадовољни нивоом заштите коју им пружа држава, опредељују се за право избора у организовању заштите личне и имовинске безбедности. То се догађа и у случајевима где држава преноси своја овлашћења на друге субјекте. Ово право појединаца и организација везано је за одредбе управног права, а које се односе на вршење јавних овлашћења од стране субјеката изван састава државне управе.

Наиме, обзиром да се у оваквом случају јавно овлашћење поверава недржавном субјекту, долази до успостављања управноправних односа између органа државне управе са једне стране и недржавног субјекта који врши јавна овлашћења, где се тај однос састоји и у вршењу надзора над радом недржавних субјеката којима је поверено вршење јавних овлашћења. Овај пренос јавних овлашћења на недржавне субјекте најчешће је изражен у области полицијског деловања, где многи извори полицијског права постају правни основ за поступање недржавних субјеката. Тако нпр. Закон о заштити од пожара⁸⁷² обухвата низ превентивних и репресивних мера као нпр. мере за спречавање избијања пожара, откривање и гашење пожара, спасавање живота људи и имовине, као и за пружање помоћи у утврђивању последица проузрокованих пожаром, које иначе предузимају и службе обезбеђења у свакодневном раду. Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама⁸⁷³ предвиђа неопходне мере обезбеђења

⁸⁷² „Службени гласник РС“, бр. 53/93,63/93, 48/94 и 101/2005.

⁸⁷³ „Службени гласник РС“, бр.67/03 и 90/2007.

јавних скупова, за чије предузимање се, поред полиције, све чешће ангажују и недржавни субјекти.

С тога је, због карактеристика приватног сектора безбедности и његове природне повезаности са државним сектором безбедности, неопходно указати на законе⁸⁷⁴ који утичу на функционисање приватног сектора безбедности у Србији, обзиром да Закон о приватном обезбеђењу из 2013. године налаже да правна лица и предузетници који обављају делатност приватног обезбеђења ускладе свој рад са одредбама овог закона у роковима од 18 месеци до три године од дана доношења закона (члан 86.), док нови Закон о детективској делатности одређује период од 12 месеци за усклађивање рада правних лица и предузетника за детективску делатност, по одредбама овог закона.

Сагласно одредбама Закона о привредним друштвима⁸⁷⁵ и Закона о предузећима Републике Србије, регистрација привредних друштава за безбедносне услуге се обављала као и за било које друго привредно друштво. Према томе, за оснивање било је довољно имати оснивачки капитал, канцеларију, регистрован телефон и најмање једног запосленог радника. Ове фирме су се регистровале на нивоу општина. Како Законом није било предвиђено постојање посебне категорије за оснивање привредног друштва за безбедносне услуге, већина фирми је регистрована за неку другу примарну делатност. То значи да је неко, на пример, могао имати регистровану самопослуту, а вршити делатности из приватног сектора безбедности.⁸⁷⁶

У Републици Србији су, сходно одредби члана 8. Закона о привредним друштвима,⁸⁷⁷ уместо некадашњих предузећа, предвиђене следеће правне форме привредних друштава: ортачко друштво, командитно друштво, друштво с ограниченом одговорношћу и акционарско друштво (за своје обавезе одговара целокупном имовином и представља пандан суштини појма корпорације).

Приликом регистрације друштва користила се законска форма о минималном улогу капитала за регистрацију (250 евра, односно 500 евра), с тим што се у навођењу листе делатности користила шифра бр. 8010 (делатност приватног обезбеђења). Дакле, наведена „друштва“ су могла склапати уговоре о пружању својих услуга у милионским износима, што су и чинила и чине, а да при томе одговарају само својом имовином (основним улогом), будући да друге имовине немају јер своје пословне просторије и пратећу опрему „углавном“ изнајмљују по основу уговора о закупу. Овде треба истаћи да одредбе Закона о приватном обезбеђењу и Закона о детективској делатности налажу да правна лица и предузетници за приватно обезбеђење и правна лица за детективску делатност и даље морају бити регистрована у складу са одредбама Закона о привредним друштвима и Закона о предузећима.

Поред општих законских прописа, у привредним друштвима су у протеклом периоду доношени одговарајући интерни прописи којима се регулишу организација и садржај делатности службе обезбеђења, односно надлежност и овлашћења припадника фирми за безбедносне услуге који непосредно обављају те послове. Организација и надлежност, као и овлашћења су морали бити садржани у општем акту предузећа и организације и усаглашени са одговарајућим законским прописима који су парцијално правно регулисали поједине области из делокруга рада привредног друштва за безбедносне услуге.

⁸⁷⁴ Шире објашњење најзначајних закона који су од директног или индиректног значаја за функционисање приватне безбедности у Србији, дато је у III делу дисертације „Правни аспекти приватне безбедности“, стр. 133-135.

⁸⁷⁵ „Службени гласник РС“, бр.36/2011 и 99/2011.

⁸⁷⁶ Према: Унијат, Јелена, „Упоредна анализа четири модела закона о приватној делатности обезбеђења у Србији“, у: Стојановић, Соња (Ур.), *Приватне безбедносне компаније у Србији - пријатељ или претња?*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2008, стр. 89.

⁸⁷⁷ „Службени гласник РС“ бр. 36/2011.

Према томе, целокупна активност обезбеђења лица и имовине у привредним друштвима обавља се на основу две групе нормативних аката.⁸⁷⁸ Прву групу сачињавају екстерни правни акти, тј. општи прописи садржани у законима, правилницима и наредбама надлежних органа и стручних установа, донетим у оквирима законских овлашћења. Другу групу нормативних аката битних за конкретно обаљање послова и задатака физичког и техничког обезбеђивања лица и имовине објеката чине поједини интерни правни акти (статут привредног друштва, правилник о раду службе физичко-техничког обезбеђења, одлука о пословној тајни, процедуре рада службе физичког обезбеђења, одређене наредбе, радни налози и слично). У том смислу се на основу одговарајућег закона доносе општи интерни акти привредног друштва (статут, правилник, правило, стратегија и др.), који се даље разрађују појединачним интерним актима.

С тим у вези, треба нагласити да се општи интерни акти, којима се иначе регулишу системска правила рада и пословања која су законска обавеза привредног друштва или другог правног лица (статут, правилник, правило, стратегија), доносе на основу закона и да је њихова садржина такође утврђена законом. Насупрот овоме, постоје и такви интерни акти привредног друштва или другог правног лица који се не заснивају непосредно на законским и подзаконским прописима. У ствари, ови правни акти се деле у две групе. У прву групу спадају општи нормативни интерни акти (упутства, смернице, планови, програми, методологије и пројекције), а у другу појединачни интерни нормативни акти привредног друштва (процедуре, нормативи, радни налози и друго).⁸⁷⁹

Актуелна правна регулатива приватног обезбеђења у Србији садржана је у главама III, IV и V Закона о приватном обезбеђењу⁸⁸⁰ који се састоји од укупно 12 глава. У том смислу, глава III Закона уређује питања послова приватног обезбеђења, односно прописује за коју је врсту послова потребна лиценца, као и критеријуме за издавање лиценци за вршење послова приватног обезбеђења правним лицима, односно предузетницима. Глава IV садржи одредбе које се односе на лиценце за вршење приватног обезбеђења, наведених у Поглављу III, како за правна лица и предузетнике (члан 9. Закона), тако и за физичка лица (члан 11. Закона), односно одређује врсте лиценци које се издају и услове за добијање лиценци за правна лица и предузетнике и за физичка лица која обављају послове приватног обезбеђења. Закон о приватном обезбеђењу прописује обавезну стручну обуку као услов за запошљавање у фирмама за приватно обезбеђење и један је од основних услова за добијање професионалних лиценци службеника обезбеђења (по закону) и сертификата о компетентности за занимања у области приватног обезбеђења (по стандарду),⁸⁸¹ док специјалистичка и додатна обука није предвиђена законом.

Глава V Закона уређује начин вршења послова приватног обезбеђења, укључујући: послове физичке заштите; послове обезбеђења са оружјем; послове техничке заштите; послове планирања, пројектовања, техничког надзора, монтаже и одржавања система техничке заштите; послове обезбеђења транспорта новца, вредносних и других пошилики; послове редарске службе; контролни центар, и самозаштитну делатност (чланови 21-45. Закона). Глава V уређује и врсту оружја које правна лица и предузетници могу користити за вршење послова физичке заштите. Ово поглавље закона детаљно прописује начин пружања различитих послова приватног

⁸⁷⁸ Милошевић Милан, *Физичко-техничко обезбеђење и противпожарна заштита*, op.cit. стр. 15–17.

⁸⁷⁹ Шире објашњење најважнијих општих и појединачних интерних аката која доносе привредна друштва за пружање безбедносних услуга, дата су у III делу дисертације „Правни аспекти приватне безбедности“, стр. 149 -151.

⁸⁸⁰ „Службени гласник РС“, бр. 104/2013.

⁸⁸¹ Циљ основне обуке је усвајање перформанси са тежиштем на : технике запажања, писано и усмено извештавање, вештине комуникација са клијентом и примена радних операција (процедура).

обезбеђења, при чему се најпре дефинишу врсте активности које одређена област приватног обезбеђења подразумева. То прате и технички детаљи, попут карактеристика специјалних возила за транспорт новца, вредносних и других пошиљки; кофера за пренос новца и вредносних пошиљки пешице; опреме контролног центра и слично.

Глава V Закона одређује и да се послови приватног обезбеђења лица, имовине и пословања врше на начин који не омета рад државних органа и не нарушава спокојство грађана, те прописује дужност службеника приватног обезбеђења, запослених као оператери у контролном центру да одмах обавесте полицију о информацијама које указују да се врши кривично дело које се гони по службеној дужности или прекршај са елементима насиља.

Што се тиче *Закона о детективској делатности*,⁸⁸² правни основ поступања субјеката приватне безбедности везаних за ову област, заступљен је у Глави II Закона. Наиме, одредбе овог поглавља уређују услове за обављање детективске делатности, услове за добијање лиценци правних лица, предузетника и физичких лица, као и услове који се тичу пословног простора и физичко-техничких мера за чување збирки података. У том смислу, захтев за издавање лиценце подноси се Министарству унутрашњих послова. Предвиђено да се лиценца за обављање детективске делатности може издати правном лицу за детективску делатност и предузетнику за детективску делатност, док се физичком лицу издаје лиценца за вршење детективских послова.

Све врсте лиценци се издају на период од пет година. У поступку издавања лиценци важе посебни услови за правна лица и предузетнике у односу на физичка лица која врше детективске послове. Законом је прописано и да лице које има пет година радног искуства на пословима овлашћеног полицијског службеника, пословима одбране, безбедоносно-обавештајним, судијским и тужилачким пословима испуњава услове везане за програм обуке и оспособљавања за обављање детективских послова.

Детективску легитимацију за детектива који је положио стручни испит и завршио приправнички стаж у трајању од шест месеци код лица регистрованога за обављање детективске делатности, издаје Министарство унутрашњих послова на захтев правног лица или предузетника за детективску делатност.

Закон о приватном обезбеђењу и Закон о детективској делатности, који су усвојени у новембру 2013. године представљају материјално-правни основ за вршење послова приватног обезбеђења и детективске делатности у систему националне безбедности Републике Србије, при чему је рано давати оцене ефектима ових закона у пракси, имајући у виду да још нису донети сви подзаконски акти за њихово спровођење.

5.2.3. Стандарди пословања

Стандарди настају и развијају се као резултат научно-техничких достигнућа а њиховим коришћењем се постиже ефикасност и ефективност радних процеса те подиже квалитет производа и услуга. Стандардима се излази у сусрет потребама корисника производа и услуга те се доприноси подизању њиховог задовољства. Интересе Републике Србије у Међународној организацији за стандардизацију (ISO),⁸⁸³ чији је наша држава

⁸⁸² „Службени гласник РС“, бр. 104/2013.

⁸⁸³ Међународна организација за стандардизацију (ISO - International Organization for Standardisation) највећа је светска институција за развој стандарда и представља мрежу националних института у 158 земаља, на бази један члан - једна земља, са седиштем у Женеви (Швајцарска). Међународни стандард је стандард (садржи смернице) који је донела међународна организација за стандардизацију (ISO, IEC, ITU, SPS). Међународне организације за стандардизацију јесу организације у које се могу учланити одговарајућа национална тела за стандардизацију сваке државе, и то: Медународна организација за стандарди-зацију (ISO); Међународна електротехничка комисија (IEC); Медународна унија за телекомуникације (ITU). У склопу ISO - International Organization for Standardisation активно делује

члан од 1950. године, представља Институт за стандардизацију Србије,⁸⁸⁴ који израђује и доноси националне стандарде у областима у којима за то постоји интерес.⁸⁸⁵

У протекле две деценије, сектор приватне безбедности у Србији, услед читавог низа околности - потпуни правни вакуум, политика ниских цена, недовољни ниво квалитета услуга, није досегао квалитативни ниво земаља у окружењу. Услед тога, практично до самог уласка у XXI век, у области приватне безбедности на територији Србије о стандардизацији⁸⁸⁶ и квалитету није било ни говора. Тек са укидањем међународних санкција, уласком великих приватно-безбедносних компанија из Европе, а нарочито са уласком страних банака на домаће тржиште, почиње се више пажње поклањати квалитету услуга. Иначе, правни основ којим се уређује доношење националних стандарда у Србији представља Закон о стандардизацији,⁸⁸⁷ којим се уређују начела и циљеви стандардизације у Србији, организовање и делатност националног тела за стандардизацију, као и доношење, објављивање и примена српских стандарда и сродних докумената.

Стандарди у области приватне безбедности дефинишу основне елементе које мора да испуни давалац или прималац безбедносних услуга и дају могућност провере усаглашености конкретне праксе са дефинисаним стандардима. Они су превасходно намењени фирмама за безбедносне услуге и њиховим корисницима, као и осигуравајућим друштвима у ситуацијама процене ризика.

Стандарди пружају могућност рангирања процене квалитета безбедносних услуга, како би се могао проценити степен одступања од дефинисаних стандарда. Њима се дефинишу документација и евиденције које треба да се воде у вези са пословима приватног обезбеђења и детективске делатности. Стандарди обухватају: заштитну делатност, самозаштитну делатност и детективску делатност. Стандарди из области заштитне и самозаштитне делатности регулишу обезбеђење лица, имовине и пословања применом физичке заштите, техничке заштите и менаџмента, а њима се одређују услови и процедуре за вршење појединих заштитних и самозаштитних делатности.

Институт за стандардизацију Србије је с циљем повећања квалитета услуга, професионализације делатности и усклађивања са међународним стандардима у сфери

преко 200 техничких комитета за израду и доношење стандарда. На нивоу ЕУ у складу са директивом Европске комисије 98/34/ЕЦ, *егзистира* Европски комитет за стандардизацију - CEN (*The European Committee for Standardization*) једина је европска организација за планирање, израду и доношење европских стандарда у свим областима економских активности, изузев електротехнике (*SENELEC: European Committee for Electrotechnical Standardization*) и телекомуникација (*ETSI: European Telecommunications Standards Institute*). Шире: Кековић Зоран и други, *Процена ризика у заштити лица, имовине и пословања*, Центар за анализу ризика и управљање кризама, Београд, 2011, стр. 80-84.

⁸⁸⁴ Према Закону о стандардизацији и Одлуци о изменама и допунама оснивачког акта Института за стандардизацију Србије („Службени гласник РС”, бр. 88/2009), Институт за стандардизацију Србије (ИСС) је једино национално тело за стандардизацију Републике Србије, установа која има статус правног лица и послује у складу са прописима којима се уређује правни положај јавних служби. Оснивач Института је Влада Републике Србије.

⁸⁸⁵ Видети: Кековић Зоран, Савић, Сузана, Комазец, Ненад, Милошевић Младен, Јовановић Драгиша, *Процена ризика у заштити лица, имовине и пословања*, Центар за анализу ризика и управљање кризама, Београд 2011., стр. 94-95.

⁸⁸⁶ Према одредбама Закона о стандардизацији Републике Србије, „Стандардизација је скуп координираних активности на доношењу стандарда и сродних делатности“, она помаже да се постигне виши квалитет са нижим трошковима, док је „Стандард дефинисан као јавно доступан документ, утврђен консензусом и донет од признатог тела, којим се утврђују правила, захтеви, упутства, препоруке или смернице за активност, ради постизања оптималног нивоа уређености у одређеној области у односу на постојеће или могуће проблеме“. Национални стандарди увек имају упориште у међународним стандардима, с тим што су прилагођени безбедносном и социо-економском миљеу државе.

⁸⁸⁷ „Службени гласник РС”, бр. 36/2009.

заштите лица, имовине и пословања, донео серију националних стандарда из области безбедности лица, имовине и пословања, и то:⁸⁸⁸

СРПСА.712.001:2008, *Друштвена безбедност - Услуге приватног обезбеђења - Речник*,⁸⁸⁹ Стандард је намењен даваоцима и корисницима услуга приватног обезбеђења, осигуравајућим друштвима и осталим корисницима. Он даје основне елементе које мора да испуни организација пружалац или корисник тих услуга када се опредељује за услугу обезбеђења, или осигуравач онда када закључује уговор о осигурању од процењеног ризика.

СРПСА.Л2.002:2008, *Друштвена безбедност - Услуге приватног обезбеђења - Захтеви и упутство за оцењивање усаглашеност*,⁸⁹⁰ Коришћење овог стандарда помаже организацијама да успоставе или провере квалитет процеса у којима се пружају и користе услуге приватног обезбеђења, а клијентима гарантовао минимални ниво квалитета услуга. Стандард даје основне елементе које мора да испуни организација пружалац или корисник тих услуга - онда када се она опредељује за услугу обезбеђења, или осигуравач - када он закључује уговор о осигурању од процењеног ризика. Поменути елементи дају критеријуме за одређивање степена усаглашености услуга приватног обезбеђења са овим захтевима, где се тај степен се сматра квалитетом услуге и може се кретати у распону од 1 до 5. У складу са донетим националним стандардом, област приватног обезбеђења обухвата следеће облике делатности:⁸⁹¹

- *Заштитна делатност* - која се обавља за потребе заинтересованих страна и по основу закључених уговора о пружању услуга одређене врсте заштите;
- *Самозаштитна делатност* - садржи исте врсте услуга као и заштитна делатност, а разлика је само у власништву над предметом заштите;

Код заштитне делатности обезбеђују се лица, имовина и пословање у власништву друге стране, односно корисника услуге приватног обезбеђења, док се самозаштитна делатност обавља у организацијама за сопствене потребе, односно за заштиту сопствене имовине, лица и пословања, ангажовањем својих запослених и/или појединих услуга приватног обезбеђења. Самозаштитна делатност садржи и обавезно обезбеђене објекте (тзв. критична инфраструктура⁸⁹²), који по начину организовања има одређене специфичности, регулисане другим законима у систему одбране и безбедности у условима ванредних ситуација, рата и мира.

- *Детективска делатност* - чине је послови прикупљања и обраде података и преноса информација на основу потписаног уговора а за потребе наручиоца услуга.

⁸⁸⁸ Кековић Зоран, Савић Сузана, Комазец Ненад, Милошевић Младен, Јовановић Драгиша, ор. cit. стр. 92-97.

⁸⁸⁹ СРПСА.Л2.001:2008, *Друштвена безбедност - Услуге приватног обезбеђења - Речник*, („Службени гласник Републике Србије”, бр. 104/2008), у наведени стандард уграђен је европски стандард „ЕН 15602:2008, Security service providers – terminology“.

⁸⁹⁰ СРПСА.Л2.002.-2008, *Друштвена безбедност - Услуге приватног обезбеђења - Захтеви и упутство за оцењивање усагласености* („Службени гласник РС”, бр. 07/2009).

⁸⁹¹ Кековић Зоран, Савић, Сузана, Комазец, Ненад, Милошевић Младен, Јовановић Драгиша, ор. cit. стр. 96-97.

⁸⁹² „Критичну инфраструктуру чине делатности мреже, услуге и добра материјалне и информацијске технологије чији би квар или уништење значајно утицали на здравље, сигурност или економски просперитет грађана, или на ефикасно функционисање државе. Она обухвата бројна подручја привреде, укључујући банкарство и финансије, транспорт, енергетику, комуналне услуге, здравство, снабдевање храном и комуникације, а такође и кључне државне службе. Влада одлуком одређује организације које се сврставају у категорију критичне инфраструктуре”. Кековић Зоран, Савић Сузана, Комазец Ненад, Милошевић Младен, Јовановић Драгиша, ор. cit. стр. 96-97.

Овај стандард препознаје следеће врсте и категорије услуга приватног обезбеђења: физичка заштита, техничка заштита, управљање вредностима, менаџмент из контролног центра и детективске услуге (табела 5.).

ВРСТЕ	КАТЕГОРИЈЕ
Физичка заштита	Физичка заштита објеката (ФЗО)
	Физичка заштита лица (ФЗЛ)
	Физичка заштита јавних скупова (ФЗЈС)
Техничка заштита	Противпровална заштита
	Противпожарна заштита
	Видео-обезбеђење
	Контрола приступа и изласка
	Сателитско праћење возила (GPS)
	Електрохемијска заштита вредности (ЕХЗ)
	Механичка заштита (МЗ)
Менаџмент вредностима	Транспорт вредности
	Центар за готовину
	Руковање банкоматима
	Информационо-комуникациони систем за менаџмент готовином
Менаџмент из КЦ	Менаџмент из КЦ обезбеђењем стационарних објеката
	Менаџмент из КЦ обезбеђењем мобилних објеката
	Менаџмент из КЦ патролним тимовима
Детективске услуге	Тражење изгубљених лица
	Активности приватних истражитеља
	Активности детектива у трговинским радњама
	Активности агената осигурања

Табела 5.

- *Услуге физичке заштите* - примењују се ради обезбеђења лица, имовине и пословања применом физичких мера и средстава заштите без претежне употребе техничких средстава а примењује у обиму који зависи од процене и плана третирања ризика;
- *Услуге техничке заштите* - примењују се ради обезбеђења лица, имовине и пословања употребом појединачних или функционално повезаних периметарских мера и средстава и механичких средстава, у обиму који зависи од процене и плана третирања ризика;
- *Услуге управљања вредностима* - врста услуга приватног обезбеђења руковања вредностима у месту и транспорту;
- *Услуге менаџмента из контролног центра* - примењују се ради обезбеђења лица, имовине и пословања применом мониторинга са удаљених локација. Оне обухватају и управљање алармом примљеним од система техничке заштите уграђених у стационарне и/или мобилне објекте и/или придодатих особама корисника услуга

обезбеђења, као и организовање интервенције по аларму употребом дежурног патролног тима у координацији са надлежним јавним службама.

SRPSA.L2.003:2010, *Друштвена безбедност – Услуге приватног обезбеђења, смернице за процену ризика - Процена ризика у заштити лица, имовине и пословања*.⁸⁹³

Институт за стандардизацију Републике Србије је почетком 2009. године донео стандарде из области друштвене безбедности, односно приватног обезбеђења лица и имовине⁸⁹⁴, којима се дефинишу основни елементи које мора да испуни организација давалац или прималац услуга из те области. Ти стандарди су намењени приватним агенцијама у Србији које пружају безбедносне услуге и корисницима њихових услуга, као и агенцијама које се баве осигурањем код процене ризика⁸⁹⁵. Код фирми за физичко-техничко обезбеђење, стандардима су обухваћени: заштитна делатност, самозаштитна делатност (самозаштита лица, имовине и пословања коју организација врши за сопствене послове), те детективска делатност.

Поменути стандарди из области заштитне и самозаштитне делатности регулишу обезбеђивање лица, имовине и пословања применом физичке заштите, техничке заштите и менаџмента. Између осталог, њима се одређују критеријуми за оснивање организације која се бави заштитном и самозаштитном делатношћу, услови и процедуре за вршење појединих заштитних и самозаштитних делатности, те услови за квалификованост вршилаца услуга обезбеђења. Стандардима из области друштвене безбедности се сумарно регулишу и основни принципи техничке заштите и услови које треба да испуни опрема и документација која је прати. Саставни део Стандарда SRPS A.L2.001:2008 је и „Речник: Друштвена безбедност – Услуге приватног обезбеђења“, као посебан документ којим се стандардизује употреба појмова.

Карактеристично је да се у „Речнику“ Института за стандардизацију Републике Србије не помиње појам корпоративна безбедност. У стручним круговима се сматра да стандарди SRPS A.L2.001:2008 представљају до сада први учињени покушај да се у Републици Србији систематизују услови, процедуре и послови у оквиру сектора алтернативне безбедности. Као такви, они представљају напредак и покушај увођења реда у овој потпуно правно неуређеној области. Највећа слабост Стандарда је у њиховој необавезности за кориснике и у чињеници да они не могу да надоместе непостојање закона, осим у случају када се на њих ексклузивно позивају технички прописи.

Примена стандарда је добровољна и њиховим прихватањем обезбеђује се да услуге, производи и други ресурси буду усклађени како са глобалним захтевима, тако и са захтевима друштва (економије и пословања).⁸⁹⁶ Усаглашеност са стандардима постаје обавезна само ако се на стандард позива уговор између испоручиоца безбедносних услуга и корисника услуга. Стандарди, имају и дерогативну улогу: држава кроз законске прописе поставља суштинске циљеве заштите, док се путем стандарда спецификују технички детаљи у складу са правним захтевима. Такође, стандарди имају и бројне економске бенефите, утицајем на економски раст, развој патената и елиминисању техничких препрека у трговини. Према томе, држава путем стандарда тежи да нестабилно окружење учини предвидљивим а услове за економска улагања сигурнијим од неизвесности и ризика, при чему се њиховом применом

⁸⁹³ „Службени гласник РС“, бр. 92/2010.

⁸⁹⁴ Српски стандард - SRPS A.L2.001:2008.

⁸⁹⁵ У сегмену процене ризика, овај стандард је интегрисан у законску материју о ванредним ситуацијама (подзаконска регулатива уређује процену угрожености и процену ризика од елементарних непогода и других несрећа и кроз законску материју о приватном обезбеђењу (обавезно лиценцирање менаџера ризика, обавезна обука и израда процене ризика у складу са националним стандардима).

⁸⁹⁶ Мерљиви показатељи предности примене стандарда нису једноставни због дуге временске дистанце између увођења стандарда и директних резултата. Кековић Зоран, Савић Сузана, Комазец Ненад, Милошевић Младен, Јовановић Драгиша, *op. cit.* стр. 99.

истовремено јача и приватна и јавна безбедност⁸⁹⁷ Наиме, стандарди могу да се надовежу на закон, да га допуне, али не и да га замене.

У суштини, стандарди представљају *препоруке/смернице* и *критеријум одлучивања* за инвеститоре, док је њихова примена у основи на добровољном принципу и обавезујућа је кроз склопљене уговоре. Низ питања из области друштвене безбедности се не решавају стандардима, већ искључиво законом (давање и одузимање дозвола за рад, систем контроле и инспекцијског надзора, случајеви обавезне сарадње са државним органима, обавеза информисања и пружања доприноса изграђивању друштвене безбедности при наступању ризика од тероризма и организованог криминалитета, менаџмент у кризним ситуацијама као што су хаварије и катастрофе великих размера и друго).⁸⁹⁸

ISO 31000 Управљање ризицима – упутства и принципи, представља домаћи стандард за процену ризика је усклађен са европским прописима у мери у којој су европска правила, када је у питању процена ризика, усклађена са међународним стандардом за управљање ризицима. Свака фирма која се суочава са ризицима треба да их процењује, што нарочито важи за компаније које се баве безбедносним услугама. У противном, планови обезбеђења људи и имовине ће бити засновани на паушалним проценама.

Једна од кључних економских користи доношења и примене Националних стандарда за процену ризика јесте да се спрече потенцијални губици услед настанка штетних догађаја. Стандарди су цена превенције која је увек мања од цене коју проузрокују безбедносне претње и догађаји којима се угрожавају лица, имовина и пословање.

Саставни део методологије за процену ризика је анализа цена-корист која омогућава да се израчуна да ли су трошкови предложених безбедносних мера на основу процењених ризика већи од вредности имовине која се штити.⁸⁹⁹

SRPS ISO/IEC 17024:2005, Оцењивање усаглашености – Општи захтеви за тела која обављају оцењивање особља.

Важно је истаћи да донети национални стандарди из области безбедности лица, имовине и пословања не представљају обавезу за поступање привредних друштава за безбедносне услуге. Међутим, користи од увођења стандарда су вишеструке, јер фирме остварују конкурентску предност, смањују трошкове, повећају ниво задовољства клијената, врше оптимизацију ресурса.

Данас је поседовање ISO сертификата један од основних услова за конкурисање за пружање услуга обезбеђења на већини јавних позива за достављање понуда. Ова чињеница представља мали али значајан и позитиван помак у схватању значаја квалитета у приватно-безбедносној делатности. С друге стране, та чињеница појединим компанијама представља једни мотив за ангажовање на пољу добијања сертификата што често не прати и стварна примена система управљања квалитетом. На тај начин се обмањују клијенти, руши углед и онако правно нерегулисане струке. Читав је низ проблема у мотивима увођења, одржавања и примене квалитета у овој делатности, почев од неразумевања захтева стандарда, недовољног поклањања пажње процесном принципу вођења, лошег управљања рекламацијама итд.

Посебан проблем представља чињеница да се на већини јавних позива за пружање безбедносних услуга квалитет појављује као улазни критеријум који се доказује презентовањем сертификата а без било какве провере и остваривања увида у

⁸⁹⁷ У Србији, стандарди који регулишу захтеве у области услуга обезбеђења, постали су део система јавних набавки и уговорне праксе у поступцима којима се регулише квалитет услуга. Шире: Кековић Зоран, Савић Сузана, Комазец Ненад, Милошевић Младен, Јовановић Драгиша, *op. cit.* стр. 96.

⁸⁹⁸ Кешетовић Желимир, Симоновић Бранислав, *op. cit.* стр. 165.

⁸⁹⁹ Кековић Зоран, Савић Сузана, Комазец Ненад, Милошевић Младен, Јовановић Драгиша, *op. cit.* стр. 95.

функционисање система квалитета на шта, иначе, наручилац услуга има право. Још већи проблем привредним друштвима за безбедносне услуге представља чињеница да је приликом вредновања понуде у великој већини случајева критеријум цене услуге далеко најдоминантнији у поступку добијања посла.

Такође, многа привредна друштва за безбедносне услуге одавно су стекла ISO сертификате о стандардизованости свог рада, при чему се ти стандарди уопште не односе на деалтност приватне безбедности, већ на услужну деалтност уопште, што говори колика је заинтересованост фирми за професионално и квалитетно обављање своје делатности.⁹⁰⁰

5.2.4. Надлежности и овлашћења за деловање

У обављању послова приватног обезбеђења и детективске делатности, службеници обезбеђења, односно детективи имају одређена овлашћења, која се могу применити само под условима и на начин предвиђен законом и другим нормативним актом, и само за време вршења дужности, при чему се та овлашћења морају примењивати поступно и сразмерно, према конкретним околностима.

По свом карактеру, активност субјеката приватне безбедности остварује се превентивним деловањем (откривањем, отклањањем, одвраћањем и спречавањем различитих облика и носиоца угрожавања) и репресивним деловањем (стриктно предузимање одређених предвиђених законских мера). У том смислу, глава VI Закона о приватном обезбеђењу уређује општи оквир надлежности и овлашћења службеника обезбеђења, који може да:

1. провери идентитет лица које улази или излази из објекта или простора које се обезбеђује и у самомштићеном простору;
2. прегледа лице или возило на улазу или излазу из објекта или простора и у самомштићеном простору;
3. забрани неовлашћеним лицима улаз или излаз из објекта или простора који се обезбеђује;
4. нареди лицу да се удаљи из објекта или простора који се обезбеђује, ако се лице ту неовлашћено налази;
5. упозори лице које својим понашањем или пропуштањем дужне радње може угрозити своју безбедност, безбедност других или изазвати оштећење и уништење имовине;
6. привремено задржи лице које је затекао у објекту или простору у вршењу кривичног дела и тежих прекршаја јавног реда и мира, до доласка полиције;
7. употреби следећа средства принуде: средства за везивање, физичку снагу, посебно дресиране псе и ватрено оружје⁹⁰¹ (под условима утврђеним законом и законом којим се уређује употреба оружја од стране овлашћеног полицијског службеника).

Одредбе Закона о приватном обезбеђењу налажу да сва наведена овлашћења службеника приватног обезбеђења буду јасно наведена у уговору о обезбеђењу који се закључује са корисником услуга. Такође, одређено је да приликом примене мера нико не сме бити подвргнут мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању.

Одредбама закона предвиђена су и ограничења примене ових овлашћења, на начин да службеник обезбеђења сме поступати само на начин који је утврђен овим законом и другим прописима, тако да извршење задатака постиже са најмањим штетним последицама. Ако је у односу на околности дозвољено применити више мера, дужан је применити најпре ону која лицу најмање штети, а с применом мера мора престати чим престану разлози због којих су биле примењене или онда када утврди да задатак на тај начин неће моћи да изврши.

⁹⁰⁰ Давидовић Душан, Кешетовић Желимир, *op. cit.* стр. 21- 32.

⁹⁰¹ Члан 46. Закона о приватном обезбеђењу.

Сагласно закону, службеник обезбеђења може извршити преглед лица и предмета само визуелним увидом у садржај одеће и ствари и уколико постоје основи сумње да лице са собом има предмете који могу послужити у кривичном или прекршајном поступку, службеник обезбеђења ће лице привремено задржати

Посебне одредбе Закона одређују да се службени пси могу користити једино ако су дресирани за вршење одређених радњи и ако их воде обучени службеници обезбеђења – водичи паса, у складу са важећим прописима у кинологији. Према томе, службеници приватног обезбеђења морају да прођу додатну обуку уколико су у пружање услуге обезбеђења укључени и посебно дресирани пси. Такође, законска процедура употребе ватреног оружја обухвата идентификацију и јасно упозорење, као и обавезе да се након употребе средстава принуде достави извештај о њиховој употреби одговорном лицу у правном лицу и код предузетника за приватно обезбеђење. Одговорно лице предметни извештај са својим мишљењем потом доставља надлежној полицијској управи. Овим је прекинута постојећа пракса да службеници приватног обезбеђења ватрено оружје користе на основу Закона о оружју и муницији, према којем се употреба ватреног оружја од стране службеника приватног обезбеђења третира на исти начин као и употреба ватреног оружја од стране цивилног лица.

Надлежност и овлашћења детектива уређена су Главом III Закона о детективској делатности. По одредбама овог закона се детективска делатност, односно детективски послови могу вршити само на основу и у оквиру уговора закљученог у писменој форми између правног лица за детективску делатност, односно предузетника за детективску делатност и корисника услуга. Такав уговор, поред осталог, мора да садржи: јасно одређену сврху обраде података; изворе прикупљања података - од лица на које се односе, од органа управе који су законом овлашћени за њихово прикупљање и/или од других лица; начин коришћења података; врсту и степен тајности података; рок чувања и употребе података; као и мере заштите података. Након закључења уговора, корисник услуга даје правном лицу за детективску делатност, односно предузетнику за детективску делатност писмено овлашћење за вршење уговорених услуга.

Закон прописује да је правно лице, односно предузетник за детективску делатност дужан да одбије закључење уговора о пружању услуга ако се захтев тражиоца услуга односи на вршење послова који нису у његовој надлежности, као и када се тражи обрада података који се не смеју обрађивати, те када је вршење тих услуга супротно интересима других корисника услуга са којима већ има закључен уговор.

Према одредбама Закона о детективској делатности, правно лице за детективску делатност и предузетник за детективску делатност, односно детектив у обављању послова из њихове надлежности могу обрађивати податке о: несталим лицима или лицима која се крију; лицима која су кориснику услуге проузроковала штету; лицима која анонимно поступају према кориснику услуге, нарушавајући му приватност; предметима који су изгубљени или украдени; успешности пословања правних лица и предузетника; заштити интелектуалне и индустријске својине. Приликом обраде података, детективу је забрањено да омета обављање послова који су у надлежности државних органа. Постоји обавеза према којој је детектив који је у току вршења посла сазнао за кривично дело за које се гони по службеној дужности дужан да о сазнању одмах обавести полицију или надлежног јавног тужиоца.

Такође, на захтев овлашћеног полицијског службеника, правно лице или предузетник за детективску делатност дужан је дати на увид све прикупљене податке и доказе којима располаже када за то постоји одлука надлежног суда, а без одлуке суда доказе и предмете који се могу одузети као предмети кривичног дела у складу са законом којим се уређује кривични поступак. Закон предвиђа да детектив може добити дозволу за ношење личног оружја, у

складу са законом којим се уређује оружје и муниција, док ту могућност не оставља за правна лица за детективску делатност.

Детектив може, приликом вршења послова, да употреби ватрено оружје и физичку снагу искључиво у сврху заштите сопственог живота и телесног интегритета, и то само уколико на други начин не може да одбије истовремени непосредни противправни напад. Детективу је забрањено да приликом вршења послова ограничава слободу кретања грађана и да употребљава средства и уређаје за тајна електронска видео и аудио снимања лица.

Законом је одређена обавеза да се подаци који су прикупљени у вршењу детективске делатности, односно послова могу користити само у сврху за коју су прикупљени, те да се не могу уступати трећим лицима или јавно објављивати, осим уколико то није другачије прописано или уговорено. Лице на које се подаци односе има право да захтева да му се прикупљени подаци ставе на увид, што обухвата право на преглед, читање и слушање података, као и прављење забележака, а о свом трошку и добијање копија података у облику у којем се информација налази. Такође, има право и да, у складу са прописима, захтева измену или брисање података.

Правно лице, односно предузетник за детективску делатност, као и запослени детектив дужни су да као тајну, у складу са законом и другим прописима којима се уређује тајност података, чувају све податке које сазнају у вршењу послова, осим ако то није друкчије прописано или уговорено. Ова обавеза траје и по престанку обављања делатности правног лица за детективску делатност или предузетника за детективску делатност, односно по престанку радног односа детектива. Правно лице за детективску делатност, односно предузетник за детективску делатност дужни су да уговоре закључене са корисником чувају две године.

5.2.5. Статистички показатељи приватне безбедности у Србији

Статистички гледано, приватни сектор безбедности у Републици Србији је један од највећих у региону Југоисточне Европе. Пошто за ову област не постоје прецизни службени подаци, у стручној и научној јавности оцењује се да су привредна друштва за безбедносне услуге, после војске и полиције, трећа оружана сила у Србији. Процењује се да је у сектору приватне безбедности запослено између 40.000 и 50.000 радника (од чега је само једна трећина пријављена, и то са минималним платама), те да број припадника фирми за безбедносне услуге у Србији превазилази број полицајаца у земљи.⁹⁰²

Према подацима Удружења за приватно обезбеђење при Привредној комори Србије,⁹⁰³ индустрију приватног обезбеђења Републике Србије, активним учешћем и на добровољној основи, у телима удружења представља 314 привредних друштва за безбедносне услуге, са преко 27.000 запослених и извесно још толико повремено ангажованих лица. Процена је да у Србији има око 600 самосталних приватних фирми за обезбеђивање и служби обезбеђења великих компанија и око 30 правних лица и појединаца регистрованих за детективску делатност. Од тог броја, 60% њих се бави физичко-техничким обезбеђењем, 15% обавља послове транспорта новца, док је делатност осталих везана за технолошку заштиту, уградњу система за обезбеђивање, патролне послове и детективску делатност.⁹⁰⁴ Наводи се и податак да у овој области има око 47.000 цеви лаког наоружања (пиштољ, пушка), око 15.000 заштитних панцира и

⁹⁰² Петровић Предраг, *Резервисани домени као препреке нормативном уређењу приватног сектора безбедности (радна студија)*, *op. cit.* стр. 10.

⁹⁰³ Доступно на: <http://www.pks.rs>.

⁹⁰⁴ Петровић Предраг, *op. cit.* стр. 11.

разних других облика заштите, као и више стотина (полу)блиндираних возила.⁹⁰⁵ Подаци и процене Министарства унутрашњих послова Републике Србије указују да приватни сектор безбедности у Србији запошљава између 25.000 и 60.000 људи (не укључујући руководство и административно особље) који распоажу са 47.000 комада оружја.

У извештају Конфедерације европских служби безбедности (Confederation of European Security Services – CoESS) из 2011. године⁹⁰⁶ дат је свобухватан преглед услуга приватног обезбеђења у Републици Србији за период до од 2006. до почетка 2011. године. Поред општих података о становништву Србије (7.306.677), бруто националном доходу (€ 33,62 милијарди), односу снаге безбедности/становништво (1/146), односу полиција/популација (1/218), извештај CoESS садржи и податке о тржишту услуга приватно обезбеђења. Тако је наведено да је годишњи обрт индустрије приватне безбедности у 2010. години износио 180 милиона евра, уз константне стопе раста тог сектора: 2007 (10%), 2008 (12%), 2009 (14%), те 2010 (20%).

У 2010. години је тржишни удео три највеће приватне безбедносне компаније у Србији („Securitas solutions“, „G4S Србија“ и „Sigurnost Vračar“) износио 58%. Исте године је укупан промет послова приватног обезбеђења, изражен у еврима, износио: чувари - € 92 милиона, аеродромска безбедност - € 4 милиона, транспорт новца - € 62,5 милиона, праћење и даљински надзор - € 1.5 милиона, електронска безбедност - € 20 милиона. Укупан број специјалних возила за транспорт новца и драгоцености био је око 800. У истом периоду, 797 регистрованих приватних безбедносних фирми у Србији закључило је око 8.500 комерцијалних уговора са приватном наручиоцима услуга, од чега око 70% краткорочних, са просечним трајањем од 12 месеци. Просечна дужина трајања дугорочних комерцијалних уговора на приватном тржишту је износила три године. Истовремено, закључено је и око 6.000 комерцијалних уговора са јавним сектором (85% краткорочних, са просечним трајањем од 12 месеци, те 15% дугорочних уговора, са просечном дужином трајања од три године). На чуварском пословима је остварено око 150.000.000 оперативних сати.

У 2010. години је пословало 580 активних фирми за услуге приватног обезбеђења (60% за давање једне услуге приватног обезбеђења, 40% за давање више услуга приватног обезбеђења) са око 50.000 запослених. Од тог броја, 50% је имало дозволе за ношење ватреног оружја. Од укупног броја запослених, било је 80% мушкараца. Максимални број радних сати у приватној безбедносној индустрији у Србији у том периоду био је 12 сати дневно, те 42 сата недељно, уз прековремени рад у трајању од два сата дневно. На ноћни рад и рад викендом је отпадало око 50%. Месечна почетна плата службеника обезбеђења, који нису наоружани и обављају основне задатке, а за пуно радно време, не узимајући у обзир прековремени рад, викенд ноћни рад и/или друге накнаде, износила је бруто € 270, а нето око 200 евра.

Према подацима из анализе објављених финансијских извештаја за 2012. годину, коју је објавила Агенција за привредне регистре Републике Србије, на узорку од 50 фирми за приватно обезбеђење (35 за услуге претежно физичке заштите и 15 претежно техничке заштите), евидентан је пораст стопе раста пословних прихода и профита, уз истовремени пад броја запослених.⁹⁰⁷ Број регистрованих фирми које раде у приватном сектору у Србији, према статистици Привредне коморе Србије, већи је од 3.000, иако нема прецизних података о томе колико њих је заиста активно. Податак о 173 милиона

⁹⁰⁵ Савић Андреја, „Приватна безбедност у систему националне безбедности“, оп. cit. стр. 22-23.

⁹⁰⁶ *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures*, оп. cit. pp. 103-106.

⁹⁰⁷ „Стопа раста 50 компанија за приватно обезбеђење у Србији 2011/2012“, Агенција за привредне регистре, Београд 2013. године. Доступно на:
<http://www.pretraga2.apr.gov.rs/ObjedinjenePretrage/Search/Search>

евра профита односи се само на обрађени узорак од 50 компанија, и он представља мали део зараде који је пријављен у званичним финансијским извештајима који се прилажу Агенцији за привредне регистре. Из тога проистиче да само део укупне зараде фирми које пружају услуге приватног обезбеђења у Србији заиста подлеже опорезивању.

Упркос оволиком броју запослених у приватном сектору безбедности, само 25% грађана има поверења у тај сектор, док 44% грађана сматра да приватни сектор безбедности доприноси већој небезбедности у земљи.⁹⁰⁸ Анализа DCAF из 2011. године сведочи да слабе државе, са високим степеном корупције у неефикасном сектору безбедности потенцијално могу имати највише користи када је у питању приватизација услуга у сектору безбедности, али и да су исте обично најмање способне да управљају приватним сектором безбедности за потребе и сврху јавног добра.⁹⁰⁹

Према подацима Завода за статистику Републике Србије, у Србији је 2013. године било регистровано 626 привредних друштава за безбедносне услуге, са укупно 5127 запослених лица. Овај податак показује да број запослених лица у поменутиим фирмама ни изблиза не договра стварном стању броја запослених у приватном сектору безбедности Србије.⁹¹⁰ Ту се заправо се ради о лицима која су власници фирми пријавили пореским и социјалним органима и за која се плаћају сва законом предвиђена давања (радни стаж, социјално осигурање). Карактеристично је, да и подаци Удружења за приватно обезбеђење при ПКС,⁹¹¹ указују на различитост уговорне цене рада у приватном сектору безбедности Србије и уговорне цене рада у Европи, где је однос зарада, у Србији минимална зарада око 185 евра, просечна зарада око 366 евра, док је у Европи просечна зарада око 885 евра.⁹¹²

⁹⁰⁸ Опширније: Милошевић Марко, „Приватне безбедносне компаније“, у: Хацић Мирослав, Милосављевић Богољуб, Стојановић Соња, Ејдус Филип (прир.), *Годишњак реформе сектора безбедности у Србији*, Центар за цивилно-војне односе, Београд 2009., стр. 353-358.

⁹⁰⁹ Детаљније: Branović Željko, „The Privatization of Security in Failing States – A Quantitative Assessment“, *Occasional Paper No. 24*, Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces - DCAF, Geneva 2011., р. 6

⁹¹⁰ Часопис за безбедност „Profesional Security sistem“ бр. 11 2013. Интервју са председником Удружења за приватно обезбеђење ПКС, Београд.

⁹¹¹ Доступно на: <http://www.pks.rs>

⁹¹² У Србији се клијенти најчешће опредељују за избор оног понуђача који понуди најнижу цену (по једном сату рада). Међутим, Европска конфедерација служби приватног обезбеђења (CoESS) промовише потребу да се избор понуђача услуга врши искључиво по критеријуму „економски најповољније понуде“ у ком смислу је израђен приручник „Одабир најбоље вредности – Приручник за организације које додељују уговоре за пружање услуга приватног обезбеђења“: доступно на: *Selecting Best value – A manual for Organizations Awarding Contracts for Guarding Services* (<http://www.Coess.eu/category ID-204, 08.08.2014.>)

ШЕСТИ ДЕО ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА

6.1. Концептуални оквир

У циљу сагледавања места, улоге и организације приватне безбедности у Србији, спроведено је емпиријско истраживање „Приватна безбедност у Републици Србији – правни аспекти и компаративна искуства“.

Ово емпиријско истраживање представља научно истраживање индикатора стања и функционисања феномена приватна безбедност у Србији, где би се на основу прикупљених и анализираних података и изнетих вредносних судова и оцена коресподената, објаснило актуелно стање приватног сектора безбедности у Србији и утврдио степен утицаја приватне безбедности на безбедност грађана и заједнице.

Емпиријско истраживање вршено је на узорку од 920 испитаника који су изабрани методом диспропорционалног стратификованог узорка из популације менаџерског и запосленог особља које ради у компанијама и предузећима за ФТО у Србији, униформисаних полицијских службеника запослених на извршилачким и руководећим дужностима, релевантним представницима и експертима владиног, невладиног и банкарског сектора. Анкетирани лица имала су различито радно искуство до пет и преко пет година радног стажа ради постизања хомогености стратума, односно како би анкетирани били адекватни саговорници, али у диспропорционалном односу.

Обзиром на обим предмета истраживања и немогућност потпуног обухвата проучаване популације на целој територији Републике Србије, емпиријско истраживање обухватило је активности најзначајних и највећих компанија и предузећа приватног сектора безбедности у Србији са седиштем у Београду, Зрењанину, Панчеву и Новом Саду а које поседују своје филијале на читавој територији Србије, као и активности униформисаних полицијских службеника полицијске управе за град Београд, који сходно постојећим позитивним прописима, те природи посла, повремено остварују контакте са приватним сектором безбедности на територији Града. Наиме, сходно различитошћу радних места испитаника коришћен је метод средњег обима – тзв. *стратификовани узорак*, што је условило да су и респоденти били подељени у два засебне групе (страте). Међутим, недостаци овог истраживања односили су се на генерализацију ситуације у наведеним подручјима и примењивање закључака о томе на целу Србију, што методолошки није потпуно коректно

Емпиријско истраживање спроведено је у периоду јул-октобар 2013. године анонимним анкетањем и усменим интервјуом, са претходним (прелиминарним – пилот) тестирањем упитника у циљу увида у могућности и квалитет целокупног истраживања и очекивања у погледу информација које ће се помоћу упитника прикупити. Оваквим тестирањем анкетног упитника настојало се да се отклоне евентуалне нејасноће у погледу појединих питања, као и провера организације истраживања.

Спровођење прелиминарног теста упитника реализовано је у мају 2013. године на узорку величине 5-10% од величине узорка планираног за финално истраживање.

У циљу што прецизније (логички и технички) сређених и сумираних података, извршена је поуздана анализа са приказивањем и тумачењем резултата емпиријског истраживања. Приликом приказа резултата емпиријског истраживања коришћена је комплетна слика узорка, где су код појединих делова упитника или одређених питања приказане анализе одговора експерата у односу на одређену подгрупу (стратум), као и у односу на место пребивалишта. Бројчани резултати емпиријског истраживања приказани су табеларно и илустровано - графички, ради лакшег уочавања. У складу са циљем емпиријског истраживања коришћена су два инструмента истраживања и то: за *први*

инструмент емпиријског истраживања коришћен је анонимни анкетни упитник,⁹¹³ као метод испитивања, који је реализован према испитаницима писменим путем и прилагођен је активностима приватног сектора безбедности у Србији, где су обухваћене две групе испитаника: припадници приватних безбедносних компанија (предузећа и агенција) и униформисани полицијски службеници МУП-а РС и за *други* инструмент емпиријског истраживања коришћен је структурисани експертски интервју,⁹¹⁴ као метод испитивања, а којим су идентификовани вредносни судови и мишљења појединих одговорних лица и експерата о стању приватног сектора безбедности у Србији. Експертски интервју је обављен у Београду, Зрењанину, Панчеву, Лазаревцу и Новом Саду, где се налазе сви већи субјекти приватне безбедности у Србији, а имајући у виду и тренд склапања свих већих послова пружања приватних безбедносних услуга у Београду (у наведеном граду склапа се већина уговора и за остале градове и општине у Србији).

Сходно пројекту истраживања, експертски интервју је обављен са пет руководиоца служби обезбеђења у привредним друштвима у јавном власништву у Београду, Панчеву и Лазаревцу (тзв. самозаштитна делатност, обзиром да ове службе обезбеђења представљају заоставштину ранијег концепта друштвене самозаштите, или тзв. *outsourcing*, ангажовање спољне службе обезбеђења у привредном друштву у јавном власништву), ради идентификовања њихових ставова и мишљења о раду унутрашњих служби обезбеђења. Приликом израде пројекта истраживања било је предвиђено обављање експертског интервјуа са четири власника већих фирми за пружање приватних безбедносних услуга у Београду, а ради утврђивања њихових личних ставова у вези са актуелним стањем приватне безбедности у Србији. Међутим, експертски интервју обављен је са претходно одобреним представницима седам највећих фирми за пружање приватних безбедносних услуга у Србији, од чега две послују у сасатаву страних компанија, а преосталих пет су домаће фирме за пружање приватних безбедносних услуга у Србији, тако да можемо рећи да имамо репрезентативан узорак код овог субузорка.

Реализована су два усмена интервјуа са менаџерима безбедности две банке и један планирани интервју са представником једног осигуравајућег друштва које покрива 60% домаћег тржишта, ради утврђивања ставова истих о организацији обезбеђења банкарског сектора и односима осигуравајућих друштва са фирмама за ФТО у Србији. Обављен је усмени интервју са представником скупштинског одбора за безбедност ради сагледавања односа носиоца власти према приватном сектору безбедности. Такође, реализован је и интервју са два експерта за област приватног сектора безбедности, из невладиног и привредног сектора у Србији, а у циљу добијања релевантних показатеља актуелног стања и функционисања приватне безбедности у Србији. Ова метода испитивања дала је корисне и разнолике резултате, због чега су подаци добијени овом методом условно прихваћени и статистички посредно коришћени. Тако је, природа предмета истраживања, као и присуство истраживача при испитивању определило примену технике појединачног интервјуа са релативним бројем компетентних испитаника. У непосредном разговору са интервјуисаним експертима дошло се до ставова и мишљења испитаника о актуалном стању приватне безбедности у Србији и најзначајнијим аспектима односа приватних и јавних актера безбедности у Србији

⁹¹³ Он представља најдиректније средство за прикупљање података о неким карактеристикама испитиваних, о карактеру, изражености и могућностима задовољавања њихових потреба. Шире: Ана Ткалац Верчић, Дубравка Синчић Ђорић и Нина Полошки Вокић, „Приручник за методологију истраживачког рада“, Загреб 2010., стр. 103 -115.

⁹¹⁴ Структурисани или стандардизовани интервју претпоставља да су сва питања њихове формулације и редослед дефинисани и структурирани, као и да се по истом редоследу на исти начин и без икаквих додатних појашњења или проширивања постављају свим испитиваним особама. Ibid.

Експертски интервју обављен је са укупно 18 испитаника, где смо у циљу добијања што веродостојних налаза, интервјуисаним руководиоцима службе обезбеђења у привредним друштвима у јавном власништву, одговорним лицима у предузећима за пружање приватних безбедносних услуга и менаџерима безбедности у банкарском сектору (на њихов захтев), гарантовали анонимност употребе података који могу указивати на одређена имена, тако да њихова имена у раду нису наведена.⁹¹⁵

Статистичка обрада добијених података извршена је компјутерски, формирањем одговарајуће базе података и употребом алата за статистичко извештавање. У складу са постављеним циљевима истраживања коришћени су поступци дескриптивне статистике (дистрибуција, фреквенција, показатељи структуре појаве, показатељи хомогености). Резултати су пропраћени одговарајућим графичким приказима за свако питање посебно.

Графички модели коришћени су само за одговоре који су у себи садржавали више различитих ставки, што је било условљено бројем анкетираних и интервјуисаних испитаника. Графичко презентирање истих одговора је у функцији што комплетнијег увида у ставове и мишљење анкетираних. Тако да су графички модели коришћени у облику графикана за приказивање квантитативних резултата примене статистичке методе на податке добијене испитивањем, који као такви имају одређену улогу у потврђивању или оповргавању тврдњи. Математички модели су примењени у склопу статистичке методе, у припреми приказивања резултата на графиконима.

Саставни део емпиријског истраживања чине: 1) Анкетни упитници и 2) Упутство за попуњавање упитника у електронској форми.

Резултат емпиријског истраживања дат је кроз 118 графикана и 103 табеле.

6.1.1. Резултати испитивања припадника приватног сектора безбедности и полицијских службеника (ставови, хомогеност и разлике)

За утврђивање личних ставова, погледа и мишљења испитаника примењена је техника испитивања – **анонимна анкета**, којом су обухваћене две групе испитаника и то: 1) запослени у приватним предузећима и и агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга⁹¹⁶ и 2) припадници униформисаних полицијских службеника.⁹¹⁷ Узимајући у обзир различит положај и посебности полицијских службеника и запослених у предузећима и агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга у односу на предмет конкретног истраживања, испитивање је засновано на засебним упитницима. Појединачни анкетни упитници су имали 107 посебних питања, различита за две групе испитаника и састојали су се од четири целине и шест подцелина.

За припаднике приватног сектора безбедности анкетни упитник се састојао од две целине и то: прва целина упитника, под називом „*Ставови припадника приватног сектора безбедности о стању приватне безбедности у Србији*“. Ова целина се састоји од четири подцелине и то:

- „Нормираност приватне безбедности и карактеристике окружења“, са 12 питања;
- „Безбедносни изазови, безбедносна култура и вођење евиденција о предузетим активностима у приватном сектору безбедности“, са 18 питања;

⁹¹⁵ Пројектом истраживања била је предвиђена анонимност испитаника код свих категорија испитаника са којима је обављен експертски интервју. Такође, овакав захтев испољен је и од стране самих испитаника приликом релазације пилот пројекта истраживања, образлагањем да је то пословна политика привредног друштва.

⁹¹⁶ „Securitas Services“, „G4S Secure Solutions d.o.o.“, „Trag Security“ и „Сигурност Врачар“.

⁹¹⁷ Униформисани полицијски службеници Полицијске управе за град Београд (непосредни полицијски извршиоци, секторско и особље дежурне службе и менаџмент полицијске управе).

- „Услови за рад, обука и едукација припадника предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга“, са 16 питања;
- Примена овлашћења припадника предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга“, са 16 питања, и

друга целина упитника, под називом „Ставови припадника приватног сектора безбедности о односу између приватног и јавног сектора безбедности у Србији“. Ова целина састоји се од две подцелине и то:

- „Сарадња предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга са субјектима заједнице“, са 8 питања, и
- „Контрола предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга“, са 6 питања.

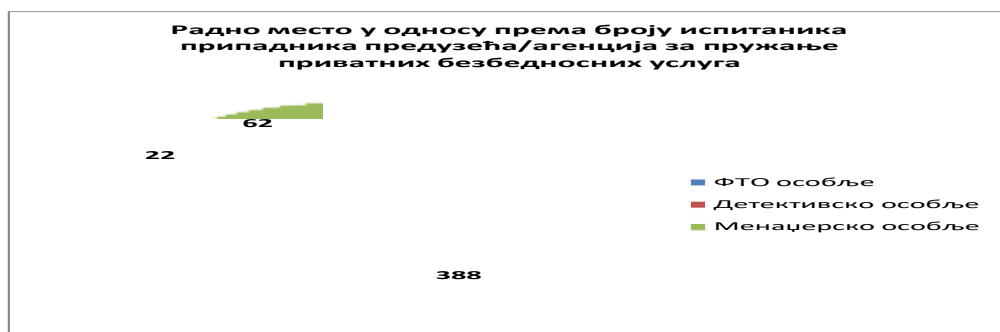
За полицијске службенике МУП-а Републике Србије анкетни упитник се састојао од две целине и то: Прва целина упитника, која носи назив „Ставови полицијских службеника о приватизацији послова безбедности у Србији“, са 17 питања и Друга целина упитника, под називом „Ставови полицијских службеника о односу између приватног сектора безбедности и полицијских органа у Србији“, са 15 питања.

Анонимно анкетирање обе категорије испитаника спроведено је само на територији града Београда, обзиром да скоро сва предузећа и агенције за пружање приватних безбедносних услуга која делују на територији Србије имају највећи број својих филијала и централно седиште у Београду, где се остварује и највећи број партнерских односа јавног и приватног сектора безбедности.

Ради задовољења репрезентативности испитаника, за оквир узорка коришћене су следеће групе представника које чине:

✳ **Припадници предузећа и агенција за пружање приватних безбедносних услуга (472 испитаника).**

Ова категорија испитаника подељена је на субузорке према критеријуму радног места: непосредни извршиоци физичко-техничког обезбеђења (*ФТО особље* - 388 испитаник или 82,20%); непосредни извршиоци детективских услуга (*Детективско особље* - 22 испитаника или 4,66%)⁹¹⁸ и *Менаџерско особље* (62 испитаника или 13,14%). Субузорак – радно место у односу према броју испитаника припадника предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга представљен је на следећем графикону:

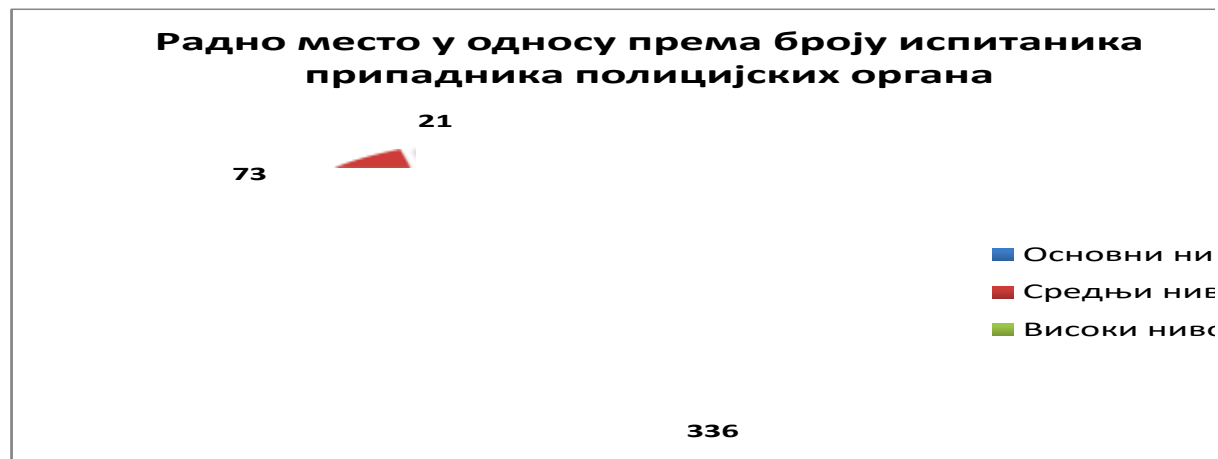

Графикон бр.1. Припадници предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга (*ФТО особље* 82,20%, *детективско особље* 4,66%, *менаџерско особље* 13,14)

⁹¹⁸ Поједине приватне детективске агенције запошљавају веома мали број извршилаца. На основу евиденције Агенције за привредне регистре укупан број детективских агенција у Србији је 9, са око 150 детектива, па је са овим бројем приватних детектива задовољена репрезентативност узорка.

✳ Униформисани полицијски службеници (430 испитаника)

Ова категорија испитаника подељена је на следеће субузорке према критеријуму радног места: полицијски службеници на сектору и у дежурној служби – *основни ниво* (336 испитаника или 78.14%); полицијски службеници, вође сектора и вође смене – *средњи ниво* (73 испитаника или 16.98 %) и полицијски службеници, руководећи кадар у полицијској управи, испоставама, командири и њихови заменици и помоћници - *високи ниво* (21 испитаник или 4.88%).⁹¹⁹ Субузорок – радно место у односу према броју испитаника припадника полицијских органа представљен је на следећем графикану;

Графикон бр.2. Униформисани полицијски службеници: основни ниво 78.14 %, средњи ниво 16.98 % виши ниво 4.88 %

Такође, испитаници су били подељени и на субузорке у зависности од година радног стажа, па су сви одговори у вези са дужином радног стажа груписани у три категорије и то: 1) до 5 година, 2) од 5 до 10 година и 3) преко 10 година радног стажа. Анализом одговора припадника предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга у вези са дужином радног стажа представљени су у наредној табели:

	ФТО особље		Детек. особље		Менаџ. особље	
	н	%	н	%	н	%
До 5 г	188	48.45%	2	9.09%	1	1.61%
од 5-10 г	134	34.54%	14	63.64%	38	61.29%
преко 10 г	66	17.01%	6	27.27%	23	37.10%

Табела бр.1

Добијеним резултатима идентификовано је да су 188 радника обезбеђења одговорили како већ раде у приватном сектору „до 5 година“, што износи 48.45% од укупног броја (388) испитаника из овог субузорка. Одговор „од 5 до 10 година“ радног стажа заокружило је њих 134, што износи 34.54% испитаника. Одговор „ преко 10

⁹¹⁹ Истраживањем је установљено да субузорок основни полицијски службеници на сектору по природи послова које обављају, остварују и највећи број контаката са запосленима у предузећима/агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга, док субузорок полицијски службеници вође сектора и вође смена, као средњи ниво и полицијски службеници, руководећи кадар, као виши ниво, остварују повремене контакте најчешће са руководећим делом у приватном сектору безбедности па је са овим бројем полицијских службеника задовољена репрезентативност узорка.

година“ заокружило је њих 66, што износи 17.01% испитаника. За субузорок „приватни детективи“ идентификовано је да је само један детектив одговорио како у приватном сектору ради „до 5 година“, што износи 9.09% од укупног броја (22) испитаника из овог субузорка. Одговор „од 5 до 10 година“ радног стажа заокружило је њих 14, што износи 63.64% испитаника. Одговор „преко 10 година“ заокружило је њих 6, што износи 27.27% испитаника.

Код руководиоца предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга најзаступљенији одговор „ од 5 до 10 година“ што је заокружило њих 38, што износи 61.29% од укупног броја (62) испитаника из овог субузорка, док је на другом месту је одговор „ преко 10 година“, што је заокружило њих 23 што износи 37.10% од укупног броја (62) испитаника, и одговор „ до 5 година“ што је заокружило њих један, што износи 1.61% од укупног броја (62) испитаника.

Овакав резултат упућује на то да су бројни руководиоци и детективи претходно радили на пословима непосредних извршилаца. Даље, наведени резулти указују да преко 82% анкетираних припадника приватног сектора безбедности није радило у овом сектору дуже од 10 година.

Анализом одговора припадника предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга о полу испитаника представљени су у наредној табели:

	ФТО особље		Детек. особље		Менаџ. особље	
	н	%	н	%	н	%
М	388	100%	20	90.91%	62	100%
Ж	0	0%	2	9.09%	0	0%

Табела бр.2

Добијеним резултатима идентификовано је да је највећи број испитаника сва три субузорка мушког пола 472 или 99.58% у односу на укупан број испитаника, док је женског пола било само 2 испитаника субузорок детективи или 0.42 % у односу на укупан број испитаника.

Анализом одговора припадника предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга о степену стручне спреме испитаника представљени су у наредној табели:

	ФТО особље		Детек. особље		Менаџ. особље	
	н	%	н	%	н	%
КВ	22	5.67%	2	9.09%	0	0.00%
ССС	303	78.09%	14	63.64%	28	45.16%
ВШС	41	10.57%	6	27.27%	18	29.03%
ВСС	22	5.67%	0	0.00%	16	25.81%

Табела бр.3

Анализом одговора полицијских службеника о дужини радног стажа дошли смо до следећих резултата:

	основни		средњи		високи	
	н	%	н	%	н	%
До 5г	67	19.94%	8	10.96%	6	28.57%
од 5-10 г	124	36.90%	23	31.51%	13	61.90%
преко 10 г	145	43.15%	42	57.53%	2	9.52%

Табела бр.4.

Добијеним резултаима идентификовано је како је од 336 анкетираних полицајаца основног нивоа њих 67 навело да ради у полицији не дуже од 5 година, што износи 19.94% испитаног субузорка, док је период од 5 до 10 година њих 124 навело да ради у полицији, што износи 36.90% испитаног субузорка. Међутим, и значајан број полицајаца из овог субузорка навели су дужину радног стажа „преко 10 година“ тачније њих 145 што износи 43.15% испитаног субузорка. Наведено упућује на констатацију да је веома изражена различитост узраста и радног искуства овог субузорка, што свакако утиче на квалитет истраживања.

Код полицијских службеника средњег нивоа од 73 анкетираних запажа се највеће присуство испитаника њих 42, што износи 57.53% са најдужим радним искуством, односно „преко 10 година“, док њих 23 се изјаснило да ради од 5 до 10 година, што износи 31.51% испитаног субузорка и њих 8 се изјаснило да ради до 5 година, што износи 10.96% испитаног субузорка.

Код руководиоца од 21 анкетираних, њих 6 се изјаснило да у полицији ради до 5 година, што износи 28.57% од испитаног субузорка, док се њих 13 изјаснило да ради од 5 до 10 година, што износи 61.90% од испитаног субузорка и њих два руководиоца који су се изјаснили да у полицији раде преко 10 година, што износи 9.52% од испитаног субузорка.

Анализом одговора полицијских службеника о полу испитаника представљени су у наредној табели:

	Основни ниво		Средњи ниво		Виши ниво	
	н	%	н	%	н	%
м	184	54.76%	57	78.08%	21	100.00%
ж	152	45.24%	16	21.92%	0	0.00%

Табела бр. 5.

Добијеним резултатима идентификовано је да је мушког пола било 262 испитаника или 60.93% у односу на укупан број испитаника, док је женског пола било 168 или 39.07% у односу на укупан број испитаника.

Анализом одговора полицијских службеника о степену стручне спреме испитаника представљени су у наредној табели:

	Основни ниво		Средњи ниво		Виши ниво	
	н	%	н	%	н	%
КВ	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
ССС	313	93.15%	0	0.00%	0	0.00%
ВШС	14	4.17%	22	30.14%	0	0.00%
ВСС	9	2.68%	51	69.86%	21	100.00%

Табела бр. 6.

Иначе, обрада добијених података заснована је на мултиваријантној и дискриминативној анализи, Роу-евом тесту, Pирson-овом коефицијенту контингенције (χ) и коефицијенту мултипле корелације (Π).

6.1.1.1. Ставови, хомогеност и разлике припадника приватног сектора безбедности о стању приватне безбедности у Србији

Нормираност приватне безбедности и карактеристике окружења

Приликом одређивања предмета и циља истраживања као кључни проблем истакли смо правну неуређеност приватног сектора безбедности у Србији. Управо је такво стање битан чинилац непрофесионалног односа и слабог квалитета услуга предузећа и агенција за пружање приватних безбедносних услуга и основ истраживања ставова испитаника у вези са актуелном нормираношћу рада и пословања овог сектора безбедности. Ради целовитости сагледавања стања приватне безбедности у Србији припадницима приватне безбедности омогућено је да изнесу своје личне ставове.

Тако, питање бр.1 гласи. „Да ли по вашем мишљењу постоје прописи који регулишу рад агенција/предузећа за пружање приватних безбедносних услуга другим правним лицима и појединцима“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) „Не“, б) „Да“ и в) „Не знам“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	не		да		не знам	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	12	2.54%	287	60.81%	89	18.86%
Детек. особље	1	0.21%	19	4.03%	2	0.42%
Менаџ.особље	0	0.00%	62	13.14%	0	0.00%

Табела бр.7.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, што износи износи 77.97% од укупног броја испитаника (472): Заступљеност одговора „да“ наводи на чињеницу да се ради о приближној заступљености става све три категорије субузорка, што износи 77.97% од укупног броја испитаника (472), док је одговор „не знам“ указао да је највећа заступљеност оваквог става присутна код субузорка радници обезбеђења, а износи 19.28% од укупног броја испитаника (472), што је очекивано у односу на претпоставке аутора, обзиром да се ради о субузорку који чини категорију са најмање радног стажа. Одговор „не“ био је скоро занемарљив у односу на остале одговоре.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено, са одређеним одударацима код субузорка радници обезбеђења, што износи 18.86% испитаника.

Питање бр.2 гласи: „Ако је одговор на питање број 1. „Да“ наведите неки пропис који се односи на рад агенција/предузећа за пружање безбедносних услуга у Србији“ и постављено је у форми уписивања текстуалног одговора, односно заокруживањем понуђених одговора као у анкети а) „Отворена празна рубрика за упис одговора“, б) „Без одговора“ и в) „Не знам“.

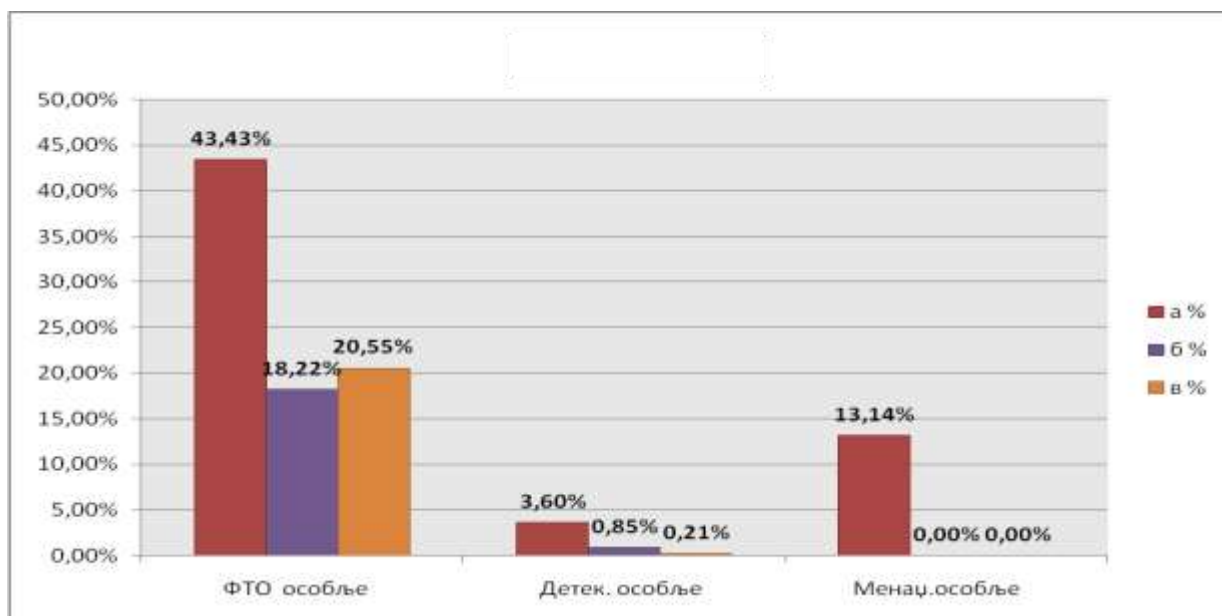
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	205	43.43%	86	18.22%	97	20.55%
Детек. особље	17	3.60%	4	0.85%	1	0.21%
Менаџ.особље	62	13.14%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 8.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор под а) код све три категорије субузорка, а износи 60.17% од укупног броја испитаника (472), што је очекивано а мишљење испитаника релативно хомогено, где све три категорије субузорка најчешће наводе Закон о предузећима, Закон о оружју и муницији, Закон о заштити од пожара, Закон о превозу у друмском саобраћају, Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама. Овај одговор био је најзаступљенији код субузорка руководећи кадар обзиром да исти у највећој мери познаје важећу регулативу која се односи на област приватне безбедности у Србији.

Заступљеност одговора под б) износи 19.07% и под в) 20.76% од укупног броја испитаника, а што указује да категорија субузорак „радници обезбеђења“ веома слабо су заинтересовани за познавање прописа који опште или ближе уређују организацију приватне безбедности, као и личну незаинтересованост ове категорије за познавање прописа из сегмента овог сектора безбедности.

Графикон бр.3. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.2.

Питање бр.3 гласи: „Да ли сте имали прилику да се директно упознате са неким прописом/интерним актом који ближе уређује поступање запослених приликом пружања приватних безбедносних услуга клијентима? (Уколико јесте, о којем пропису/акту се ради)“ и постављено је у форми заокруживања и уписивања тексталног одговора у анкети као а) „Да“ са отвореном рубриком за текстуални упис одговора и б) „Не“.

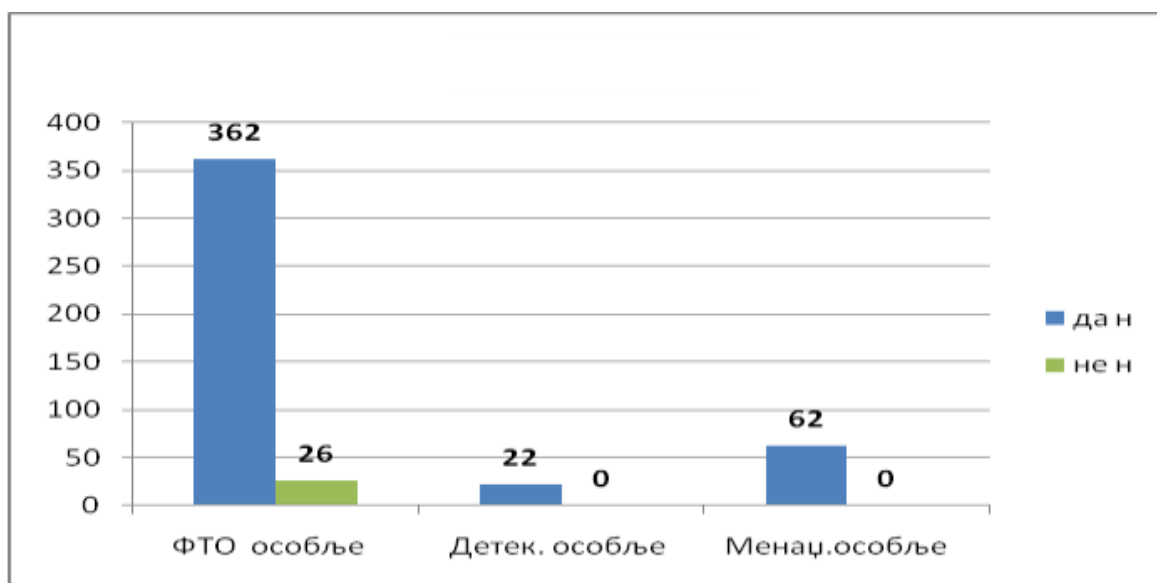
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	да		не	
	н	%	н	%
ФТО особље	362	76.69%	26	5.51%
Детек. особље	22	4.66%	0	0.00%
Менаџ. особље	62	13.14%	0	0.00%

Табела бр.9.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор „да“ у форми „отворене рубрике за упис одговора“ код све три категорије субузорка, а што износи 94.49% од укупног броја испитаника (472), где су све три категорије навеле своје интерне акте (Правилник и Процедуре рада) као прописе са којима су директно упознати.

Овакво мишљење упућује на закључак да се запослени у свакодневном поступању најчешће придржавају одредби својих интерних аката, што је посебно карактеристично за категорију „руководећи кадар“ и „приватни детективи“ који поседују веће искуство и дужи радни стаж у приватном сектору безбедности. Заступљеност одговора „не“ карактеристична је за категорију „радници обезбеђења што износи 5.51% од укупног броја испитаника“ и указује да је иста категорија веома слабо заинтересована за ближе упознавање са нормативом која уређује поступање запослених приликом пружања безбедносних услуга, као и то да се ради о субузорку са најмање радног стажа и процеса едукације.

Графикон бр.4. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.3.

Питање бр.4 гласи: „Ако је одговор на 3. питање „Да“ наведите да ли се такав пропис адекватно примењује у пракси?“ и постављено је у форми заокруживања понуђених одговора као у анкети а) „Да“, б) „Не“ и в) „Не знам.“

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	не		да		не знам	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	92	19.49%	268	56.78%	28	5.93%
Детек. особље	2	0.42%	19	4.03%	1	0.21%
Менаџ. особље	0	0.00%	62	13.14%	0	0.00%

Табела бр.10.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, што износи 73.94% од укупног броја испитаника (472), што је и очекивано, где заступљеност одговора „да“ наводи на чињеницу да се ради о приближној процентуалној заступљености све три категорије субузорка. Одговор „не знам“ износи

6.14% од укупног броја испитаника, карактеристичан је за категорију радници обезбеђења, што је и очекивано у односу на претпоставке аутора, обзиром да се ради о субузорку који чини категорију са најмање радног стажа и процеса едукације, док је одговор „не“ износио 19.92% од укупног броја испитаника, указујући да део субузорка радници обезбеђења сматра да нема адекватне примене прописа у пракси.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено са одударацима код категорије субузорок радници обезбеђења, а што износи 82.20% од укупног броја испитаника.

Питање бр.5 гласи: „Ако је одговор на 4. питање „Не“ наведите у којим областима? (могуће је заокружити више одговора)“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Вршења безбедносне провере кандидата за пријем, в) Едукације и стручне оспособљености запослених, г) Здравствене способности, д) Законитост у примени овлашћења, њ) Надзора над законитошћу рада и поступања предузећа/ агенције и е) Не знам

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

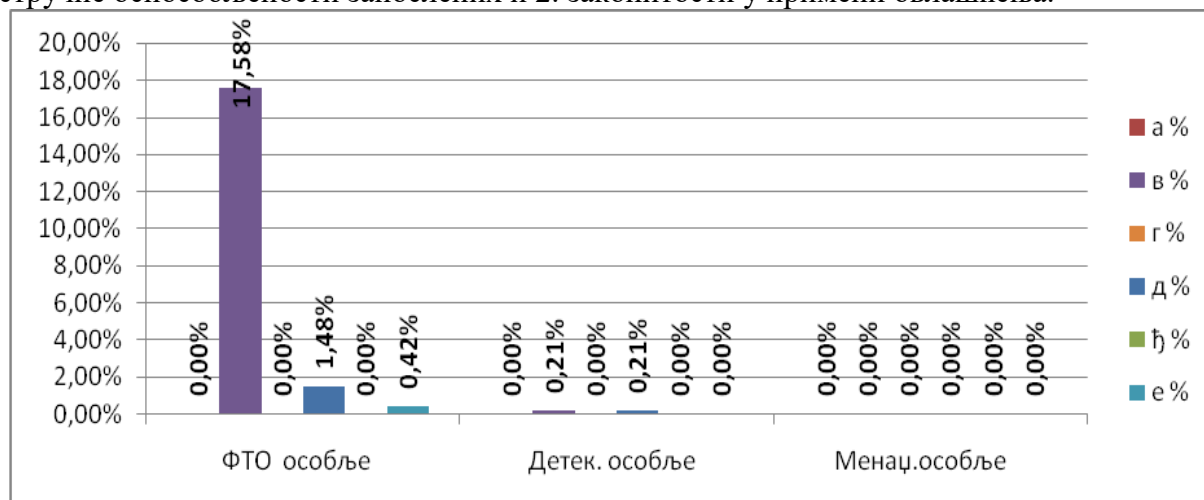
	а		в		г		д		ђ		е	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	83	17.58%	0	0.00%	7	1.48%	0	0.00%	2	0.42%
Детек. особље	0	0.00%	1	0.21%	0	0.00%	1	0.21%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 11.

Оцена за питање бр.5 указује да је највише одговора испитаника било под в) што износи 17.80% од укупног броја испитаника (472), где је субузорок радници обезбеђења изнели мишљење да област где важећи прописи/акти у пракси неадекватно се примењују су најчешће из сегмента едукације и стручне оспособљености запослених у приватном сектору безбедности.

Резултат испитаника указује да је процес едукације у предузећима/агенцијама за пружање безбедносних услуга недовољан. Одговор под д) износио је 1.69% од укупног броја испитаника и био је скоро занемарљив, као и одговори под а), г), њ) и е).

Анализа резултата испитаника упућује да су најкритичније области примене прописа/аката из области приватне безбедности у пракси из сегмената: 1. едукације и стручне оспособљености запослених и 2. законитости у примени овлашћења.

Графикон бр.5. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.5.

Питање бр.6 гласи: „Издвојите најмање три фактора који у Вашем окружењу отежавају адекватну примену овлашћења агенције/предузећа за пружање безбедносних услуга у току спровођења свакодневних активности“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Корупција у друштву, в) Актуелни економски и друштвени услови заједнице, г) Конкуренција са другим правним лицима, д) Техничко-материјална опремљеност агенције/предузећа, њ)Остало: е) Не знам.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субзорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

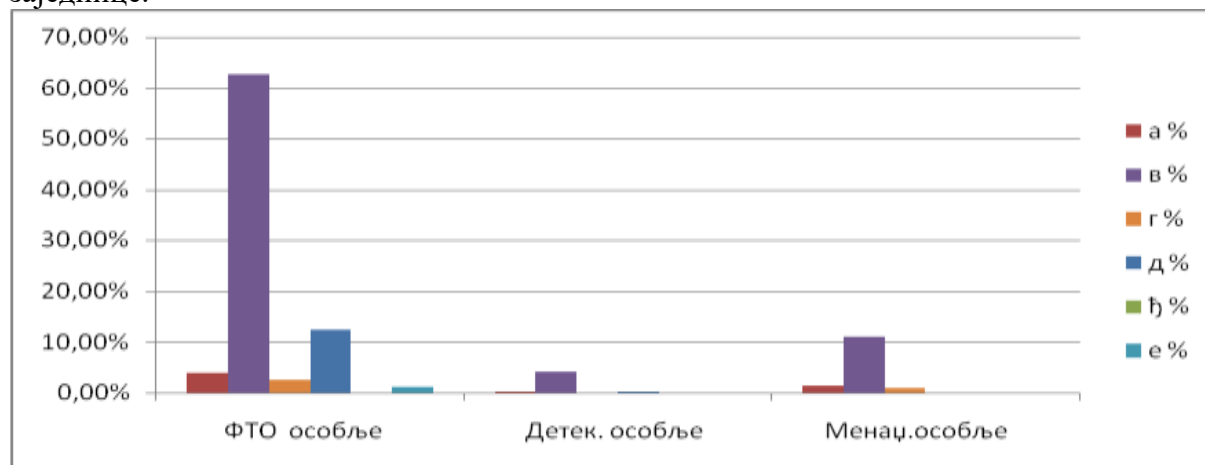
	а		в		г		д		њ		е	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО	1	3.82	29	62.63	1	2.55	5	12.31	0	0.00	5	1.06
Детек.	1	0.21	19	4.03%	0	0.00	1	0.21%	0	0.00	0	0.00
Менаџ.особ	6	1.27	52	11.04	4	0.85	0	0.00%	0	0.00	0	0.00

Табела бр. 12.

Оцена за питање бр. 6 указује да су испитаници изразили највеће мишљење да први најснажнији фактор који отежава адекватну примену овлашћења приватних актера безбедности у свакодневним активностима јесу актуелни друштвено-економски услови заједнице, што износи 77.71% од укупног броја испитаника.

Поред корупције испитаници су изнели мишљење за још три значајна фактора који отежавају примену овлашћења у свакодневним активностима: корупција у друштву, што износи 5.31% од укупног броја испитаника, конкуренција са другим правним лицима на тржишту пружања приватних безбедносних услуга, што износи 3.40% од укупног броја испитаника, као и техничко-аматеријална опремљеност агенције/предузећа, што износи 12.53% од укупног броја испитаника. Одговори под њ) и е) били су занемарљиви.

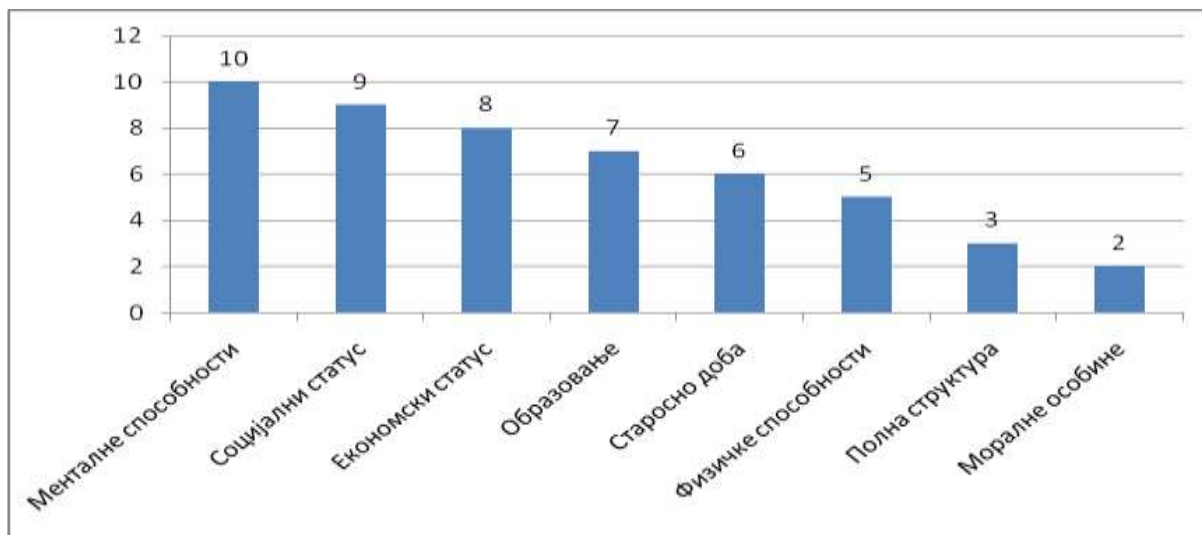
Добијени резултати указују да је мишљење испитаника у вези са питањем бр. 6 релативно хомогено. Из наведених резултата закључује се да у приватном сектору пружања безбедносних услуга јавља се потреба сталне едукације запосленог особља у вези са свим актуелним облицима корупције у друштву, већи степен техничке и материјалне опремљености субјеката приватне безбедности и прилагођавање субјеката приватне безбедности реалним и расположивим друштвено.економским условима заједнице.

Графикон бр.6. Структура одговора испитаника по субзорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.6.

Питање бр.7 гласи: „Рангирајте наведене карактеристике запослених према степену важности за пружање приватних безбедносних услуга, од 1 најмање важна до 10 најважнија карактеристика (питање је само за руководећи кадар)“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као:

а) Социјални статус___, б) Економски статус___, в) Старосно доба___, г) образовање___, д) Физичке способности___, њ) Менталне способности___, е)Моралне особине___, и з)Полна структура___.

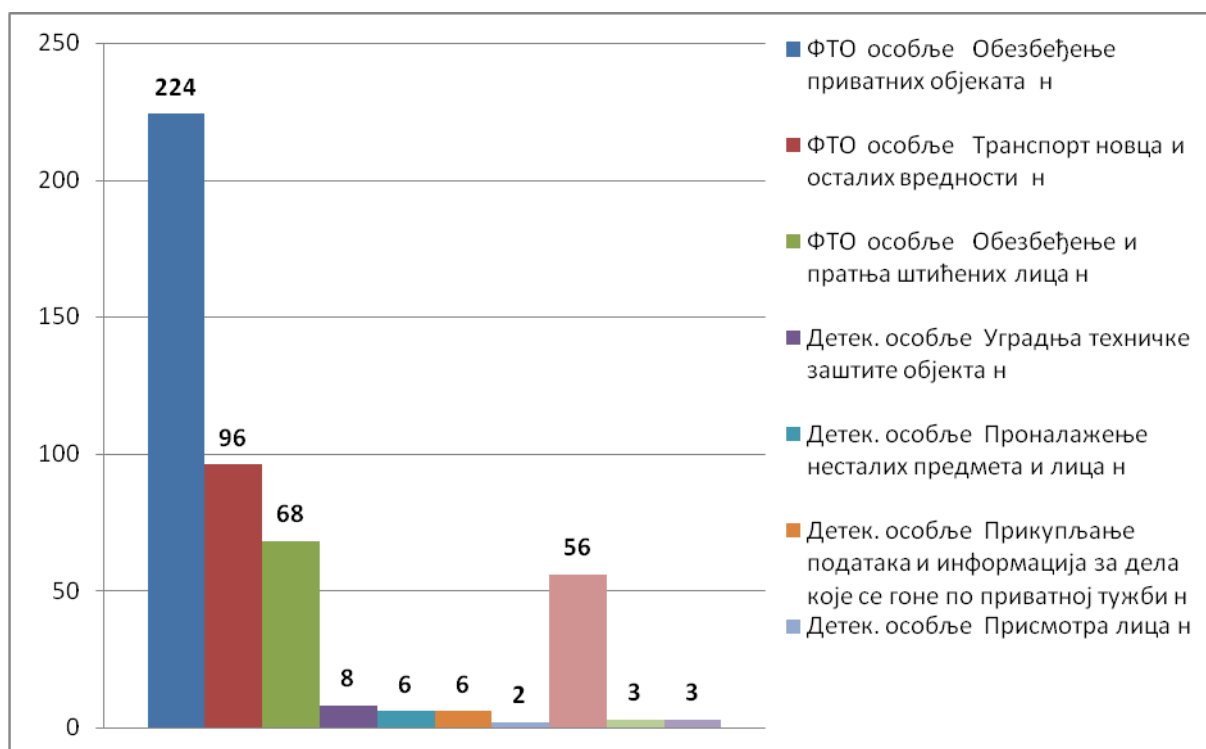
Графикон бр.7. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.7.

Добијени резултати указују да је на првом месту по степену важности рангирана карактеристика „менталне способности“, оцена 10, на другом месту је „социјални статус“, оцена 9, на трећем месту су „економски статус“, оцена 8, на четвртм „образовање“, оцена 7, на петом „старосно доба“, оцена 6, на шестом месту је „физичке способности, оцена 5, на седмом је полна структура, оцена 3 и на осмом месту је „моралне особине“, оцена 2.

Овакво мишљење испитаника указује на следеће: за успешно заснивање радног односа у приватном сектору безбедности и поступање запослених највећи значај даје се менталним способностима, након тога социјалном и економском статусу припадника приватне безбедности о образовању, док се мањи значај даје се старосном добу припадника сектора, као и физичким способностима и моралним особинама, да се руководећи кадар у вези са одговором на ово питање највероватније руководио личном интересно-профитном сфером.

Питање бр.8 гласи: „Наведите коју врсту безбедносних услуга најчешће пружате клијентима, односно које податке најчешће прикупљате за клијенте“ и постављено у форми уписивања текстуалних одговора у колонама као у анкети

- а) _____,
 в) _____,
 г) _____.

Графикон бр.8. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.8.

Оцена за питање бр.8 указује да је субузорок „радници обезбеђења“ навео три врсте безбедносних услуга које исти најчешће пружају клијентима и то: обезбеђење приватних објеката 224 лица, што износи 57.73% од укупног броја испитаника радници обезбеђења (388), транспорт новца и осталих вредности 96 лица, што износи 24.74% од укупног броја испитаника радници обезбеђења (388) и обезбеђење и пратња штићених лица, 68 лица, што износи 17.53% од укупног броја испитаника радници обезбеђења (388). Субузорок приватни детективи навели су четири врсте безбедносних услуга које исти најчешће пружају својим клијентима и то: уградња техничке заштите објекта, 8 лица, што износи 36.36% од укупног броја испитаника приватни детективи (22), проналажење несталих предмета и лица, 6 лица, што износи 27.27% од укупног броја испитаника приватни детективи (22), прикупљање података и информација за дела које се гоне по приватној тужби, 6 лица, што износи 27.27% од укупног броја испитаника приватни детективи (22) и присмотра лица, 2 лица што износи 9.09% од укупног броја испитаника приватни детективи (22).

Субузорок руководећи кадар навео је три врсте најчешћих безбедносних услуга које пружају њихови запослени: физичко-техничка заштита објеката и лица, 56 лица, што износи 90.32% од укупног броја испитаника руководећи кадар (62), пружање детективских услуга, 3 лица, што износи 4.84% од укупног броја испитаника руководећи кадар (62) и пратња и транспорт великих вредности, 3 лица, што износи 4.84% од укупног броја испитаника руководећи кадар (62).

Из наведених резултата закључује се да у приватном сектору пружања безбедносних услуга најчешће безбедносне услуге које пружа приватни сектор безбедности својим клијентима су из сегмента: ФТЗ објекта и лица, транспорт и пратња новца и осталих вредности и прикупљање разних обавештења и информација за дела која се гоне по приватној тужби, што је очекивано обзиром да у државама са правно

уређеним сектором приватне безбедности опсег деловања субјеката приватне безбедности је много шири.

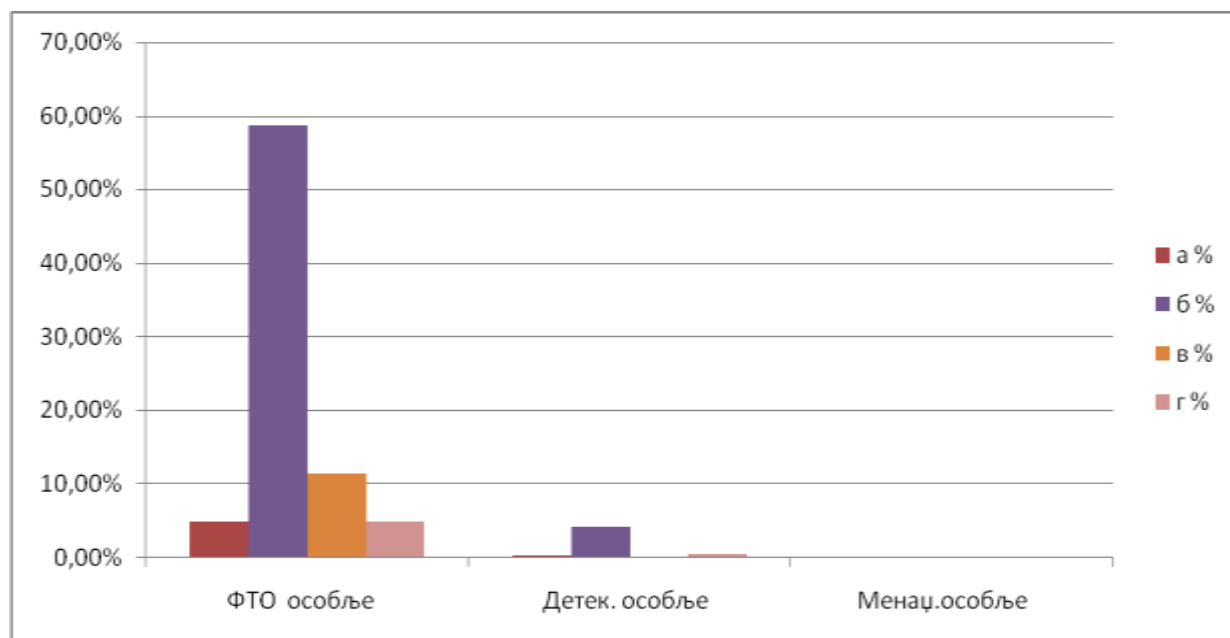
Питање бр.9 гласи: „Који сегмент рада вашег предузећа/агенције посебно издвајате“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Нема издвојених активности б)Услове рада в) Сарадња са полицијом г) Сарадња са другим субјектима заједнице.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	23	4.85%	278	58.65%	54	11.39%	23	4.85%
Детек. особље	1	0.21%	19	4.01%	0	0.00%	2	0.42%
Менаџ.особље	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 13.

Оцена за питање бр. 9 указује да су испитаници изразили мишљење да посебно значајних разлика у ставовима између субузорка нема. Све три категорије субузорка издвајају „услове рада“, што износи 62.66% од укупног броја испитаника (472), док је на другом месту је одговор под в) сарадња са полицијом што износи 11.39% од укупног броја испитаника (472), заступљен од стране субузорка радници обезбеђења, на трећем месту је одговор под г) сарадња са другим субјектима заједнице, што износи 5.27% од укупног броја испитаника (472), заступљен од стране субузорка радници обезбеђења и приватни детективи и на четвром месту је одговор под а) што износи 5.06% од укупног броја испитаника (472), заступљен од стране субузорка радници обезбеђења.

Графикон бр.9. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.9.

Из наведених резултата закључује се да предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга најзначајни сегмент функционисања су услови рада и сарадња са полицијом и другим субјектима заједнице.

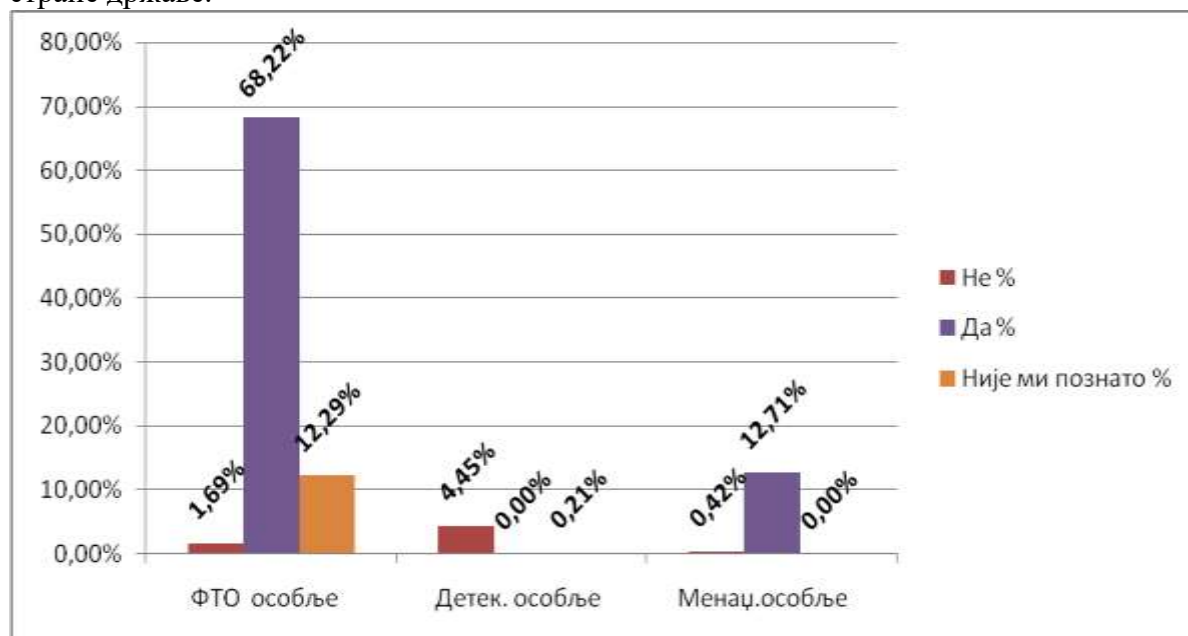
Питање бр.10 гласи: „Да ли је ваше предузеће/агенција била ангажована од стране државе за обављање неких безбедносних услуга? (Уколико јесте, наведите конкретно које услуге)“ и постављено је у форми заокруживања и уписивања текстуалног одговора као у анкети а) „Да“ са отвореном рубриком за текстуални упис одговора, б) „Не“ и в) Није ми познато.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да		Није ми познато	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	8	1.69%	322	68.22%	58	12.29%
Детек. особље	21	4.45%	0	0.00%	1	0.21%
Менаџ.особље	2	0.42%	60	12.71%	0	0.00%

Табела бр. 14.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор „да“ у форми „отворене рубрике за упис одговора“ код две категорије субузorca радници обезбеђења и руководећи ниво, а што износи 80.93% од укупног броја испитаника (472), где су обе категорије навеле координисане активности са полицијским службеницима у обезбеђењу спортских активности. Заступљеност одговора „није ми познато“ карактеристична је за категорију „радници обезбеђења, што износи 12.29% од укупног броја испитаника“ и указује да је иста категорија није довољно директно упозната са ангажовањем свог предузећа/агенције, обзиром да је добар део ове категорије са мањим радним стажом у приватном сектору и одговор „не“ најзаступљенији је од субузorca приватни детективи, што износи 4.45% од укупног броја испитаника и указује да ова категорија субузorca најчешће није ангажована за пружање безбедносних услуга, од стране државе.

Графикон бр.10. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.10.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено са одударацима код категорије субузorca приватни детективи, а што износи 4.66% од укупног броја испитаника

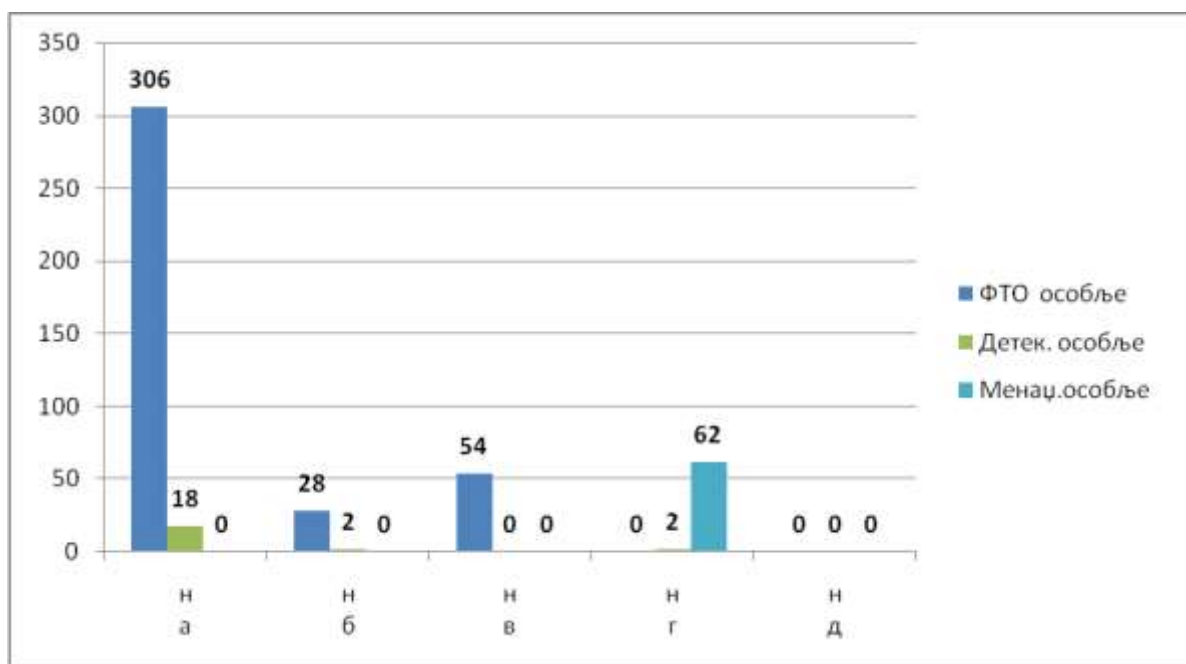
Питање бр.11 гласи: „На који сегмент рада вашег предузећа/агенције имате посебне замерке“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Финансијска компонента, б) Недовољан програм стручног усавршавања запослених, в) Немогућност напредовања, г) Немам замерке и д) Остало.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	306	64.83%	28	5.93%	54	11.44%	0	0.00%	0	0.00%
Детек. особље	18	3.81%	2	0.42%	0	0.00%	2	0.42%	0	0.00%
Менаџ.особље	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	62	13.14%	0	0.00%

Табела бр. 15.

Оцена за питање бр.11 указује да је субузорок руководећи кадар изјаснио да нема посебне замерке на конкретни сегмент рада предузећа/агенције, што износи 13.14% од укупног броја испитаника (472), док је субузорок радници обезбеђења прво се изјаснио да има посебне замерке на финансијски сегмент рада предузећа/агенције где раде, што износи 64.83% од укупног броја испитаника, друго на сегмент немогућности напредовања, што износи 11.44% од укупног броја испитаника и треће на сегмент недовољан програм стручног усавршавања, што износи 5.93% од укупног броја испитаника. Субузорок приватни детективи највећим делом се изјаснио за сегмент финансијска компонента, што износи 3.81% од укупног броја испитаника.

Графикон бр.11. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.11.

Овакво мишљење испитаника указује на следеће: присутна је релативна хомогеност мишљења испитаника по овом питању, највеће замерке функционисања предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга су у сегменту финансијске компоненте и немогућности напредовања и непостојање никаквих замерки од стране руководећег ниова, у било којем сегменту функционисања предузећа и агенција за

пружање безбедносних услуга, који на тржишту пружања безбедносних услуга, у условима нормативне неуређености, најбоље функционишу.

Питање бр.12 гласи: „Да ли у вашем предузећу/агенцији постоји техничка подела рада? (Уколико постоји, наведите конкретну област рада)“ и постављено је у форми заокруживања и уписивања тексталног одговора у анкети као а) „Да“ са отвореном рубриком за текстуални упис одговора, б) „Не“ и в) Не знам.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

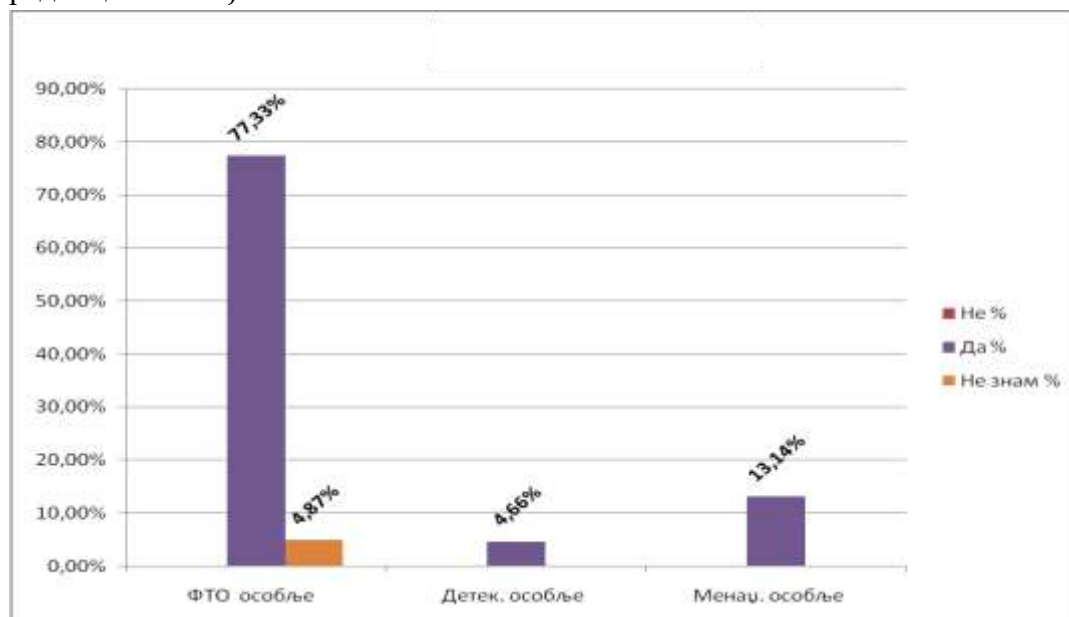
	Не		Да		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	365	77.33%	23	4.87%
Детек. особље	0	0.00%	22	4.66%	0	0.00%
Менаџ.особље	0	0.00%	62	13.14%	0	0.00%

Табела бр. 16.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, а износи 95.13% од укупног броја испитаника (472), што указује да већински део све три категорије упознат је са поделом рада у предузећу/агенцији. Тако је, субузорак радници обезбеђења навео да се подела рада у фирми врши по следећем: а) физичко обезбеђење, техничка заштита и пратња новца и других вредности, 365 лица, што износи 94.07% од укупног броја субузорка (388) и б) физичко обезбеђење, видео надзор, пратња новца и администрација, што износи 5.93% од укупног броја субузорка (388). Субузорци детективи (22 лица) и руководећи кадар (62 лица) навели су да се подела рада у предузећу/агенцији врши на физичку компоненту, техничку компоненту и администрацију, што износи 17.80% од укупног броја испитаника (472).

Одговор „не знам“ био је делимично заступљен код субузорка радници обезбеђења, а износи 4.87% од укупног броја испитаника (472), што указује да рео ове категорије није упознат са поделом рада у предузећу/агенцији где су запослени и да се ради највероватније о лицима са почетним радним стажом у приватном сектору.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено са безначајним одударацима код категорије субузорак радници обезбеђења.

Графикон бр.12. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти тексталног одговора за питање бр.12.

Безбедносни изазови, безбедносна култура и вођење евиденција о предузетим активностима у приватном сектору безбедности

У већини истраживачких радова аутори истичу како у савременим условима поступања приватних актера безбедности, безбедносни изазови заједно са друштвено-економским факторима у заједници чине незаобилазан детерминушући чиниоц професионалног односа субјеката приватне безбедности. Међутим, приликом свакодневног поступања приватних актера безбедности, као незаобилазан чинилац професионалности истих најчешће се јавља и лична карактеристика запослених, односно безбедносна култура и информисаност запослених у приватном сектору безбедности. Због значаја професионалног односа у пружању приватних безбедносних услуга испитаницима су постављена следећа питања:

Питање бр.13 гласи: „Да ли сте у довољној мери информисани о проблемима криминалитета на територији и у областима у којима предузеће/агенција пружа приватне безбедносне услуге“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем „не“, „да“ и „не знам“

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	Не		Да		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	12	2.54%	264	55.93%	112	23.73%
Детек. особље	0	0.00%	22	4.66%	0	0.00%
Менаџ.особље	0	0.00%	62	13.14%	0	0.00%

Табела бр. 17.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, а износи 73.73% од укупног броја испитаника (472), што је и очекивано. Заступљеност одговора „да“ наводи на чињеницу да се ради о приближној процентуалној заступљености мишљења све три категорије субузорка, док је одговор „не знам“ највећу заступљеност имао код категорије радници обезбеђења, што износи 23.73% од укупног броја испитаника (472). Оваква заступљеност одговора „не знам“ очекивана у односу на претпоставке аутора, обзиром да се ради о субузорку који чини категорију са најмање радног стажа и процеса едукације. Одговор „не“ био је процентуално занемарљив. Овакви резултати указују да је мишљење испитаника о питању бр. 10. хомогено и скоро усаглашено, односно да запослени у приватном сектору безбедности у довољној мери су информисани о проблемима криминалитета у областима рада приликом пружања безбедносних услуга, осим наведених одударања код субузорка радници обезбеђења.

Питање бр.14 гласи: „Наведите најчешће форме криминалитета које су присутне у средини где спроводите активности пружања безбедносних услуга“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора и уписивања текстуалног одговора који су означени у анкети као а) Напади на имовину, б) Привредни криминалитет, в) Напади на лица, г) Одавање пословне тајне, д) Остало и е) Не знам.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

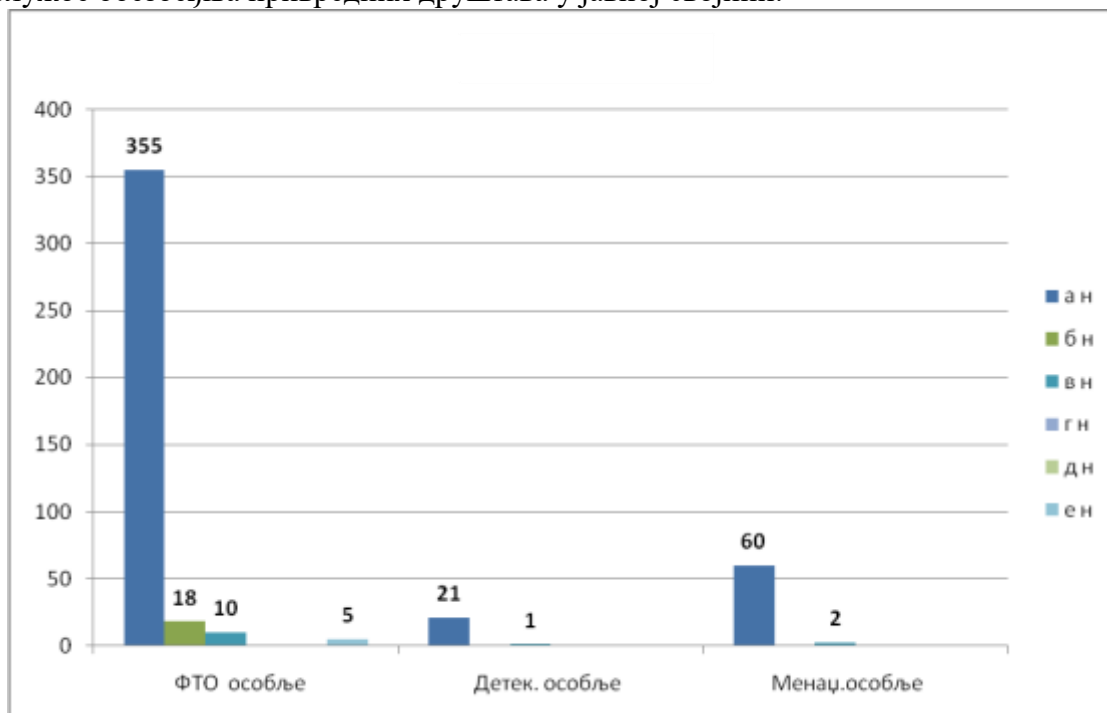
	а		б		в		г		д		е	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО	35	75.21	1	3.81	1	2.12	0	0.00	0	0.00	5	1.06
Детек.	21	4.45%	0	0.00	1	0.21	0	0.00	0	0.00	0	0.00
Менаџ.особ	60	12.71	0	0.00	2	0.42	0	0.00	0	0.00	0	0.00

Табела бр. 18.

Оцена за питање бр.14 указује да су испитаници односно све три категорије субузорка изразили мишљење да одговор под а) „напади на имовину“ су најчешћа форма криминалитета присутна у средини где приватни актери безбедности пружају безбедносне услуге, што износи 93.37% од укупног броја испитаника (472).

На другом месту је одговор под б) привредни криминалитет заступљен самод категорије субузорка радници обезбеђења, а износи 3.81% од укупног броја испитаника (472), док је на трећем месту је одговор под в) напади на лица, што износи 2.75% од укупног броја испитаника (472). Одговори под г), д) и е) били су скоро занемарљиви.

Овакво мишљење испитаника указује на следеће: да је присутна релативна хомогеност мишљења испитаника по овом питању, да су најчешћи облици криминала са којима се срећу предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга напади на имовину и лица и привредни криминалитет, да је евидентна занемарљивост облика „одавање пословне тајне“ који је карактеристичан за делатност служби унутрашње контроле и службе обезбеђења привредних друштава у јавној својини.

Графикон бр.13. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.14.

Питање бр.15 гласи: „Како бисте поступили када би сазнали да припадник предузећа/агенције пружа безбедносне услуге криминалним групама или појединцима“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Пријави(о)ла бих га путем анонимне пријаве, б) Саветва(о)ла бих га да одустане од такве радње, в) Пријави(о)ла бих га претпостављеном старешини, г) Пита(о)ла бих га да ли му је потребна помоћ, д) Остало и е) Не знам.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	а		б		в		г		д		е	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО	4	9.75	7	15.47	22	46.82	8	1.69	0	0.00	4	8.47
Детек.	1	0.21	3	0.64%	17	3.60%	0	0.00	0	0.00	1	0.21
Менаџ.особ	0	0.00	5	11.44	5	1.06%	0	0.00	3	0.64	0	0.00

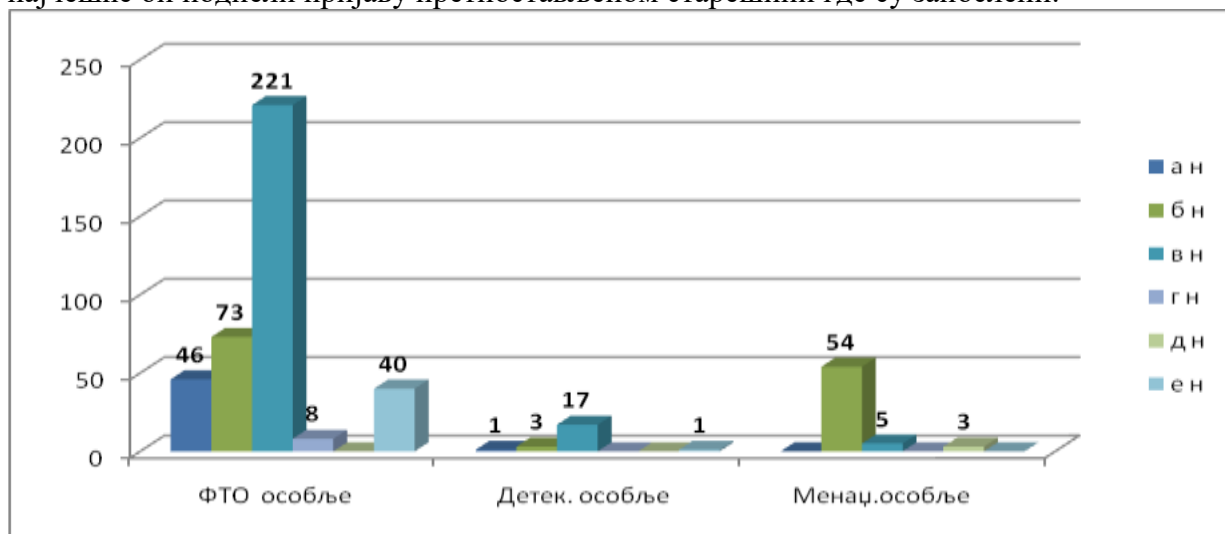
Табела бр. 19.

Оцена за питање бр.15. указује да су испитаници у највећем броју код све три категорије субузорка изразили мишљење да би „поднели пријаву претпостављеном старешини“, што износи 51.48% од укупног броја испитаника (472). Овакав одговор указује да су испитаници мишљења да је то њихова основна дужност и да би услед негативне конотације предузећа/агенције где раде поднели пријаву претпостављеном старешини.

Одговор под б) „саветовали колегу да одустане од такве радње“ био је заступљен делимично код све три категорије субузорка, што износи 27.54% од укупног броја испитаника (472), а указује да део запослених у приватном сектору а посебно руководећи кадар прво би применио поступак саветовања да такво лице одустане од таквог вида пружања безбедносне услуге, која се некада може подвести и под одређеним криминалним радњама.

Одговор под а) „пријава путем анонимне пријаве“ био заступљен само код субузорка радници обезбеђења и приватни детективи, што износи 9.96% од укупног броја испитаника (472) и упућује да део запослених у приватном сектору користио би анонимну пријаву, како не би дошао у ситуацију да квари међуљудске односе у колективу где ради. Одговор под е) „не знам“ био заступљен од стране категорије радници обезбеђења и приватни детективи, што износи 8.69% од укупног броја испитаника (472), а указује да мањи број запослених у приватном сектору не би предузео никве поступке у таквој ситуацији полазећи од чињенице да у многим случајевима подношења пријаве претпостављеном ништа се није предузимало.

Остали одговори сва три субузорка били су занемарљиви. Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно нехомогено са констатацијом да запослени у приватном сектору безбедности у оваквим ситуацијама најчешће би поднели пријаву претпостављеном старешини где су запослени.

Графикон бр.14. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.15.

Питање бр.16 гласи: „Да ли сте и на који начин као припадник предузећа/агенције информисани о безбедносно значајним појавама и догађајима на територији“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) „да“ са подвлачењем једног од више понуђених текстуалних одговора – путем састанка, путем средстава информисања, путем семинара који се организују у вези са проблемима криминалитета, б) „остало“ и в) „не“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

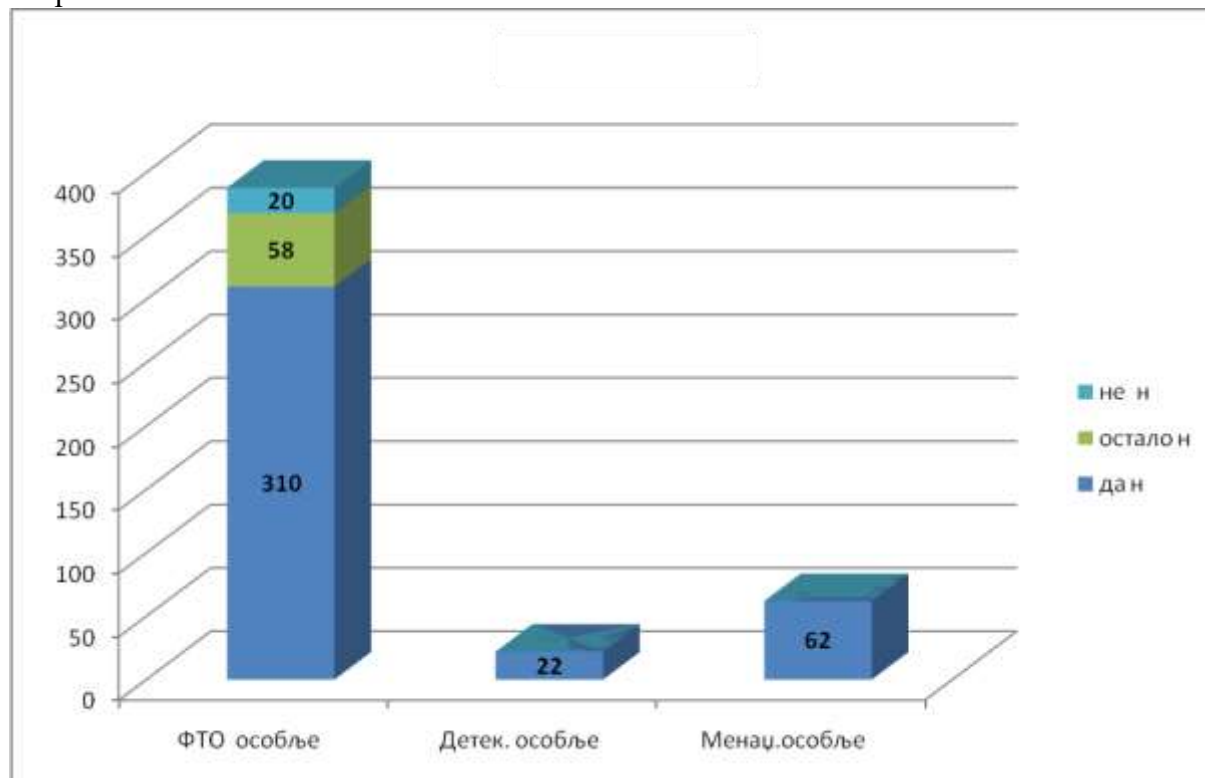
	да		остало		не	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	310	65.68%	58	12.29%	20	4.24%
Детек. особље	22	4.66%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	62	13.14%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 20.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ (путем састанка) код све три категорије субузорка, „“, што износи 83.47% од укупног броја испитаника (472), Овакава заступљеност одговора под а) је очекивана обзиром на актуелну организацију и функционисање приватног сектора безбедности у Србији. Одговор под б) „остало“ заступљен је за субузорак радници обезбеђења, „“, што износи 12.29% од укупног броја испитаника (472), што је такође очекивано обзиром да део значајног информисања ова категорија добија и у току самог спровођења редовних активности. Одговор „не“ био је укупно занемарљив.

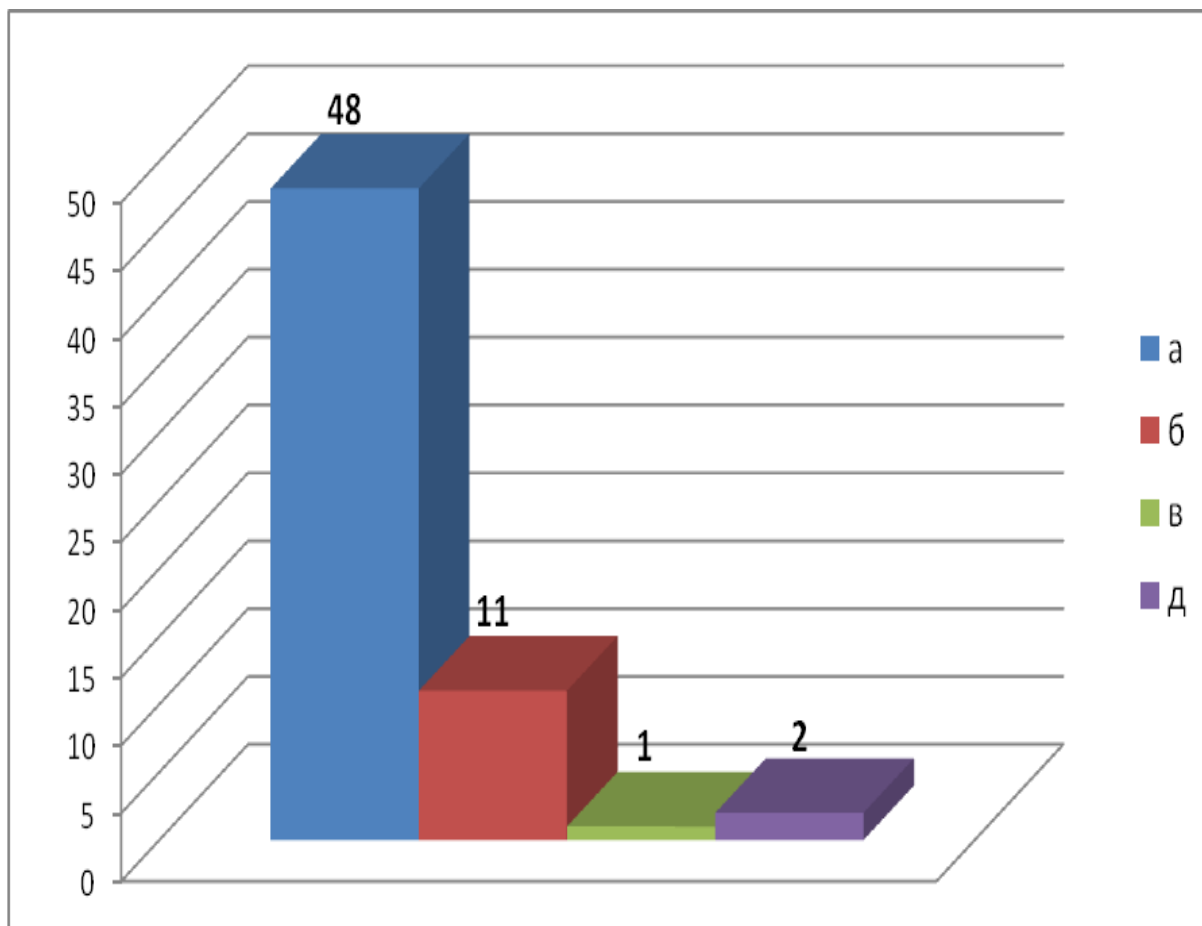
У заокруживању одговора „да“ најчешће је подвучен текстуални одговор „путем састанка“ и један занемарљив број се односио на текстуални одговор „путем семинара“ који се повремено организују у вези са проблемима криминала на територији. У образложењу одговора „остало“ наведен је моменат ванредног информисања путем средстава везе о неким догађајима који могу конкретно утицати на већ започето поступање припадника предузећа/агенције.

Резултати испитаника такође указују, да је мишљење испитаника о овом питању скоро хомогено.

Графикон бр.15. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.16.

Питање бр.17 гласи: „Које активности бисте предузели у вашем предузећу/агенцији у циљу унапређења безбедносне свести запослених (питање је само за руководећи кадар)“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Обавезујуће (дневно или периодично) информисање запослених о стању криминалитета у предузећу/агенцији, б) Организовање семинара за запослене из области превенције и сузбијања криминалитета, в) Медијске кампање, д) Могућност учешћа оштећених појединаца у предлагању решења за програме превенције криминалитета е) Остало:

Графикон бр.16. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.17.

Добијени резултати указују на закључак да је 48 испитаника субузорка руководећи ниво заокружило одговор под а) што указује да је најчешћа активност обавезујуће информисање за унапређење безбедносне свести код запослених у приватном сектору безбедности, док је на другом месту одговор под б) где је 11 испитаника овог субузорка заокружило овај одговор, што је и очекивано, обзиром на карактер пружања безбедносних услуга од стране приватних актера безбедности. Карактеристично за питање бр.17 јесте и то да је био веома мали број заокружених одговора под в) 1 испитаник и д) 2 испитаника, што указује на присутну затвореност функционисања приватног сектора безбедности. Одговор под е) био је потпуно занемарљив.

Овакво мишљење субузорка указује на следеће: да предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга најчешће активности за подизање безбедносне свести запослених користе обавезујуће дневно или периодично информисање запослених са

стањем криминалитета у фирми, као и путем периодичних семинара у оквиру своје фирме и да ова предузећа/агенције скоро ни мало не користе праксу оштећених појединаца.

Питање бр.18 гласи: „Да ли у појединим активностима пружања безбедносних услуга клијентима примењујете конкретне програме превентивног деловања? (уколико примењујете наведите и које)“ и постављено је у форми заокруживања понуђених одговора са уписивањем текстуалног одговора као у анкети а) „Да“ са отвореном рубриком за упис одговора, б) „не“ и в) „није ми познато Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	да		не		Није ми познато	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	292	61.86%	0	0.00%	96	20.34%
Детек. особље	0	0.00%	4	0.85%	18	3.81%
Менаџ.особље	62	13.14%	0	0.00%	0	0.00%

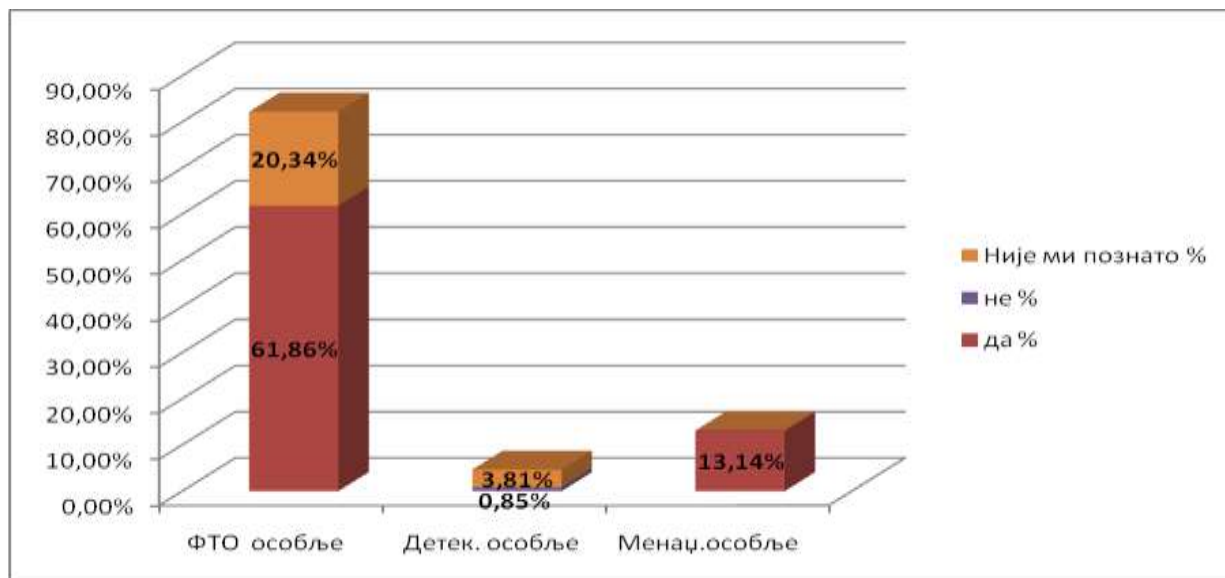
Табела бр. 21.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор под а) код две категорије субузорка радници обезбеђења и руководећи кадар, што износи 75.00% од укупног броја испитаника (472): Овакав одговор је очекиван, обзиром да субузорок радници обезбеђења у својим свакодневним активностима ФТО лица и објеката најчешће примењују превентивни облик поступања. Тако, субузорци радници обезбеђења и руководећи кадар у рубрици за упис одговора наводе различите поједине програме превентивног деловања: руководећи кадар - 46 лица навело је (обилазак и контрола простора), што износи 74.19% од укупног броја тог субузорка (62) и 16 лица навело је (контрола уласка и изласка лица), што износи 25.81% од укупног броја субузорка руководећи кадар (62), док радници обезбеђења њих 292 у већини навели су (обилазак простора, осматрање и контрола уласка и изласка лица), што износи 75.26% од укупног броја субузорка радници обезбеђења (388), што је и очекивано, обзиром да се у процесу руковођења даје посебан нагласак важности превентивног поступања запосленог особља.

Мањи део субузорка радници обезбеђења навели су да им нису познати конкретни програми њиховог превентивног поступања, што износи 24.74% од укупног броја субузорка радници обезбеђења и упућује на констатацију да део овог субузорка нема довољан стручни и едукативни ниво.

У анализи добијених одговора за субузорок приватни детективи највећи проценат добијених одговора био је у вези одговора под в), што је 81.82% од укупног броја субузорка приватни детективи. Овакав одговор указује да овај субузорок у свом поступању веома мало примењује облике превентивног деловања, где је исти субузорок заокружио одговор под б) што износи 18.18% од укупног броја субузорка детективи, којима није познато да ли се примењују превентивни програми, а што указује да код овог субузорка егзистира мањи беој са почетним радним стажом.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да мањи број испитаника не зна да ли се примењују превентивни програми.

Графикон бр.17. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.18.

Питање бр.19 гласи: „На који начин се у предузећу/агенцији информисете о резултатима свакодневних активности и мера у вези са пружањем безбедносних услуга клијентима“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Путем састанака, б) Медија, в) Путем семинара који се организују у вези са проблемима криминалитета, г) Вођењем базе података о врстама пружених безбедносних услуга, д) Остало и е) Не знам.

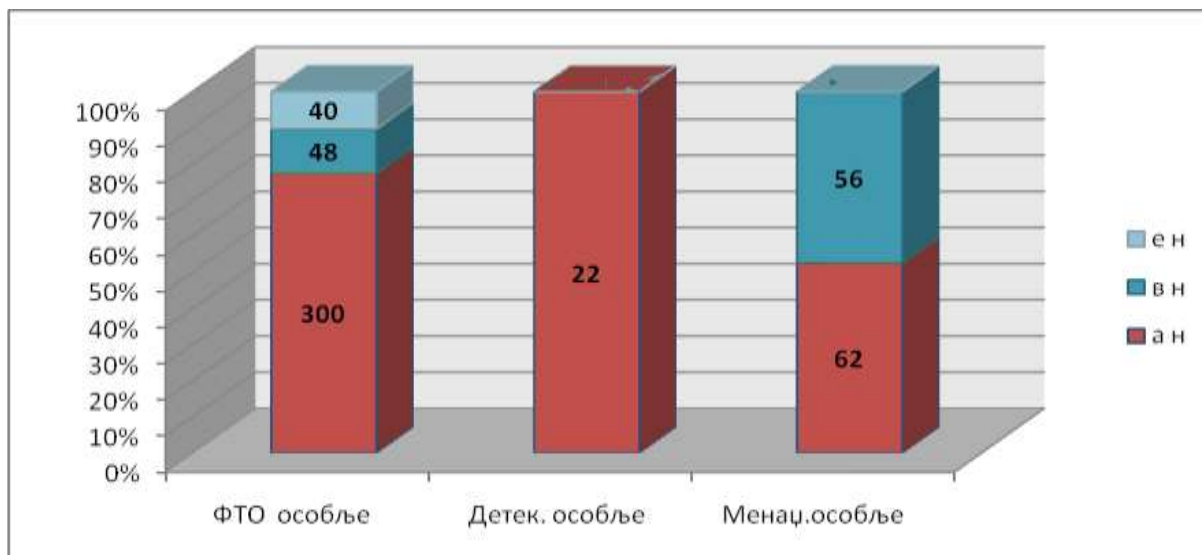
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д		е	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	30	63.56	0	0.00	4	10.17	0	0.00	0	0.00	4	8.47
Детек.	22	4.66%	0	0.00	0	0.00%	0	0.00	0	0.00	0	0.00
Менаџ.особљ	62	13.14	0	0.00	5	11.86	0	0.00	0	0.00	0	0.00

Табела бр. 22.

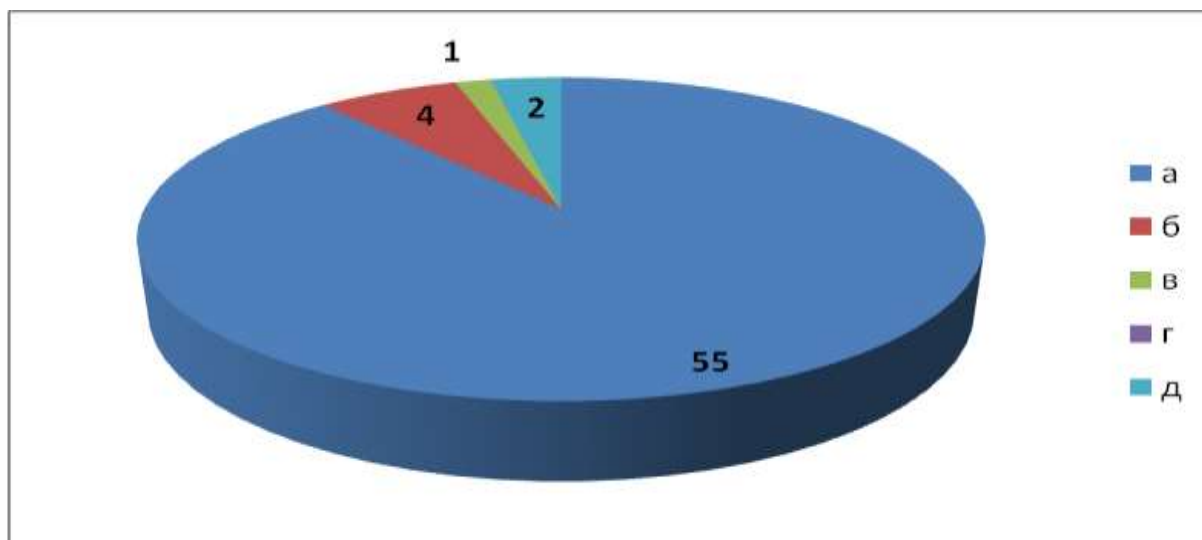
Добијени резултати указују да су све три категорије субузорка заокружили одговор под а) што износи 81.36% од укупног вроја испитаника (472) и тиме изразили мишљење, да се најчешће о резултатима предузетих активности информису усмено путем састанака где се износе подаци о ефикасности и ефективности поступања. У мањем броју субузорак радници обезбеђења изразио је мишљење да се о предузетим активностима информису и путем семинара који се организују у вези са проблемима криминалитета, што износи 10.17% од укупног броја испитаника, као и већи део субузорка руководећи кадар, што износи 11.86% од укупног броја испитаника. Мањи део субузорка радници обезбеђења заокружили су одговор под е), што се и очекивало обзиром да у овој категорији егзистира део запослених који се уводе у дужности које обављају и није им познат процес упознавања са предузетим активностима. Остали одговори на ово питање били су занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да мањи број испитаника не зна на који начин се запослени информису о предузетим свакодневним активностима.

Графикон бр.18. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.19.

Питање бр.20 гласи: „Да ли и на који начин информисете грађане о оствареним ефектима у пружању безбедносних услуга клијентима (питање је само за руководићи кадар)“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) На радним састанцима на нивоу локалне заједнице, б) Путем локалних средстава информисања, в) Путем памфлета, г) Остало и д) Не.

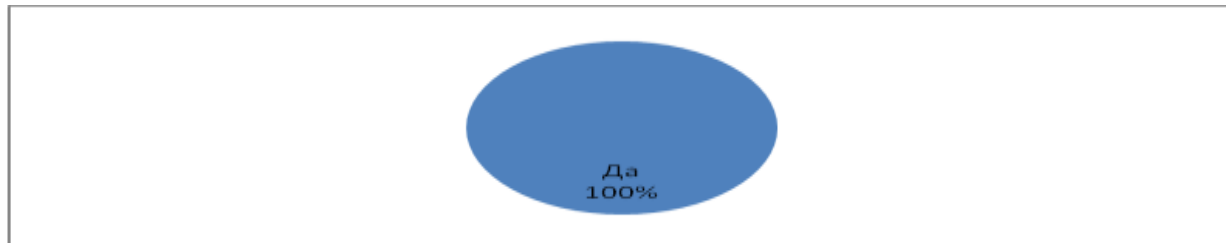

Графикон бр.19. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.20.

Добијени резултати указују на закључак да је одговор под а) најчешћи начин који је у употреби код запослених у приватном сектору безбедности, за овај одговор изјаснило се 55 лица што износи 88.71% од укупног броја субузорка руководићи кадар (62), док је на другом месту одговор под б), што је и очекивано обзиром на карактер пружања безбедносних услуга од стране приватних актера безбедности, за овај одговор изјаснило се 4 лица што износи 6.45% од укупног броја субузорка руководићи кадар. Одговори под в), г) и д) били су потпуно занемарљиви. Резултати испитивања такође указују, да руководићи кадар у приватном сектору безбедности веома мало користи средства

информисања, памфлете, медијске кампање и сл. као начин информисања грађана о оствареним ефектима у пружању безбедносних услуга клијентима.

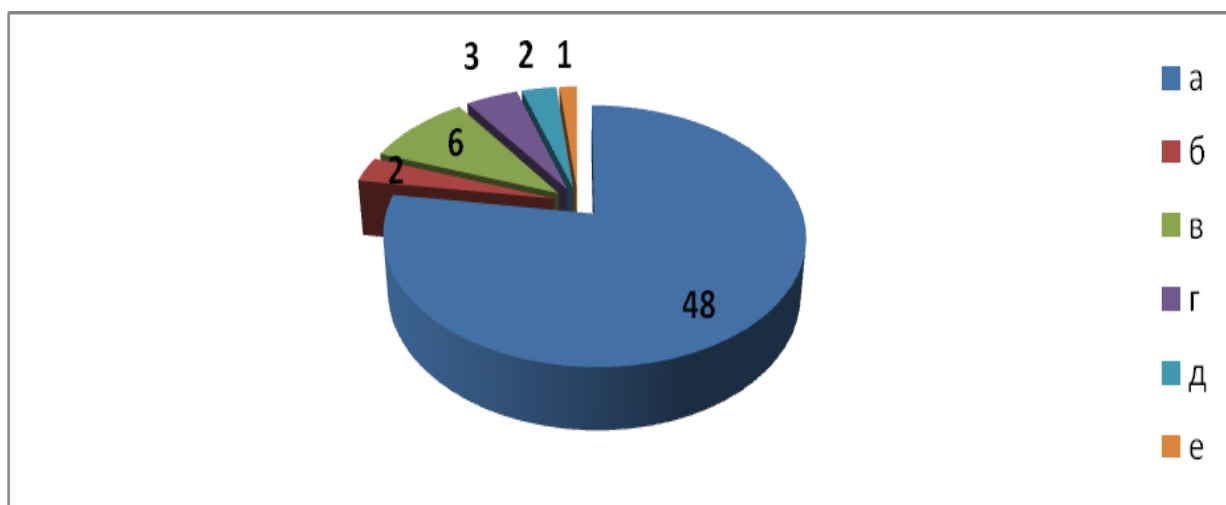
Питање бр.21 гласи: „Да ли водите базу података о врсти и броју предузетих активности пружања безбедносних услуга (питање је само за руководећи кадар)“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а),„да“и б),„не“.

Графикон бр.20. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.21.

Оцена за 21. питање указује да руководећи кадар у целости заокружио одговор под б) што износи 100% од укупног броја субузorcа руководећи кадар (62), изјаснивши се да исти не воде своје интерне базе података о броју предузетих активности, што је и зачекивано, обзиром да је приватни сектор безбедности у Србији правно неуређен. Овакав одговор субузorcа указује на мањкавост приватног сектора безбедности, јер су базе података о предузетим свакодневним активностима у савременим условима пословања, битан предуслов за евакуацију активности сваког привредног друштва а тиме и субјекта приватне безбедности. Одговор под а) био је потпуно знемарљив.

Питање бр.22 гласи: „На основу којих показатеља у предузећу/агенцији цените лојалност запослених у активности које предузимате на плану пружања безбедносних услуга (питање је само за руководећи кадар)“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Броја предузетих активности пружања безбедносних услуга, б) Броја пријављених кривичних дела и других недозвољених радњи, в) Пријављених неправилности у раду запослених, г) Давањем предлога и иницијатива од стране запослених у вези са организовањем и функционисањем предузећа/агенције, д) Одсуство страха од криминалитета, љ) Остало.

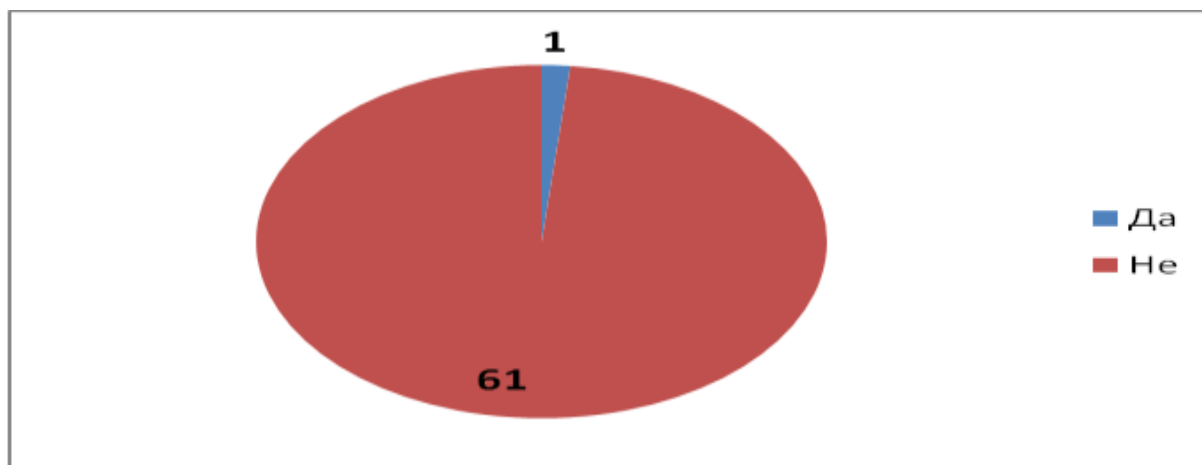

Графикон бр.21. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.22.

Добијени резултати указују на закључак да је одговор под а) најчешћи начин који је у употреби код руководећег кадра у приватном сектору безбедности, њих 48 лице заокружило одговор под а) што износи 77,42% од укупног броја субузорка руководећи кадар (62), док је на другом месту одговор под в), 6 лица заокружило је овај одговор што износи 9,68% од укупног броја субузорка руководећи кадар и на трећем месту је одговор под г), њих 3 лице заокружило је исти одговор, што износи 4,84% од укупног броја субузорка руководећи кадар. Одговори овог субузорка под б), д) и љ) потпуно су занемарљиви.

Из наведеног следи закључак да руководећи кадар у приватном сектору безбедности највише цени поверење запослених у активности броја предузетих активности пружања безбедносних услуга. Овакав одговор је и очекиван, обзиром да параметар свих активности предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга је квантитет и квалитет пружених безбедносних услуга. Вредно је истаћи да мањи део руководећег кадра у приватном сектору безбедности сматра да је битно и разматрање неправилности у раду од стране запослених, као и давањем предлога и иницијатива од стране запослених у вези са организовањем и функционисањем предузећа/агенције, што указује да је мишљење овог субузорка по овом питању релативно нехомогено.

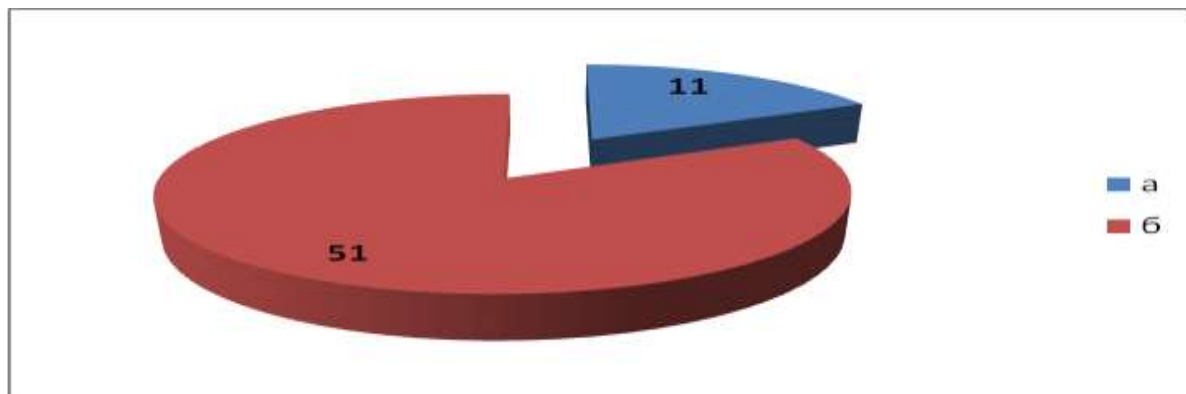
Питање бр.23. гласи: „Да ли на нивоу предузећа/агенције водите базу података о криминалитету и другим безбедносним појавама и догађајима (питање је само за руководећи кадар)“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у намети а),„да“и б),„не“.

Графикон бр.22. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.23.

Оцена за 23. питање указује да је руководећи кадар 61 лице заокружило одговор под б) што износи 98.39% од укупног броја субузорка руководећи кадар (62), изјаснивши се исти у својим предузећима/агенцијама не воде базе података о криминалитету и другим безбедносним појавама, што је и зачекивано, обзиром да овај сектор безбедности није законски уређен, као и то да овај сектор нема уређен аутоматизовани информациони систем, нити централизовану базу података. Одговор под а) био је потпуно занемарљив.

Питање бр.24. гласи: „Како оцењујете безбедносну културу запослених у предузећу/агенцији (питање је само за руководећи кадар)“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) На потребном нивоу, б) Задовољавајућа, в) Незадовољавајућа, г) Не знам/немам став.

Графикон бр.23. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.24.

Оцена за 24. питање указује да руководећи кадар (51 лице) примат дао одговору под б) што износи 82.26% од укупног броја субузorca руководећи кадар (62), што указује да је безбедносна култура запослених у појединим предузећима /агенцијама задовољавајућа, што је и зачекивано, обзиром да овај сектор безбедности у условима правне неуређености, карактерише одређени латентни број запослених чија прошлост се доводи у сумњу, као и мали део запослених који своје услуге пружања безбедносних услуга врше и појединим лицима из криминалног миљеа.

На другом месту је одговор под а), њих 11 лица заокружило овај одговор, што износи 17.74% од укупног броја субузorca руководећи кадар, што указује да је безбедносна култура код појединих предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга на потребном нивоу, што је највероватније карактеристика дела руководећег кадра предузећа/агенција које послују у складу са преузетим важећим стандардима из области приватне безбедности.

Добијени резултати указју на потребу шире едукације запослених у приватном сектору у циљу повећања нивоа безбедносне културе.

Одговори под в) и г) били су потпуно знемарљиви.

Питање бр.25. гласи: „Које пословне функције у предузећу/агенцији сматрате веома битним за успешно обављање делатности пружања безбедносних услуга“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Правна, б) Финансијска, в) Маркетиншка, г) Кадровска, д) Оперативна, њ) Остале, е) Немам став.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д		ђ		е	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО	29	62.90	5	12.15	2	5.76	0	0.00	6	1.28	0	0.00	0	0.00
Детек.	19	4.05	2	0.43	0	0.00	0	0.00	1	0.21	0	0.00	0	0.00
Менаџ.особ	57	12.15	2	0.43	0	0.00	0	0.00	3	0.64	0	0.00	0	0.00

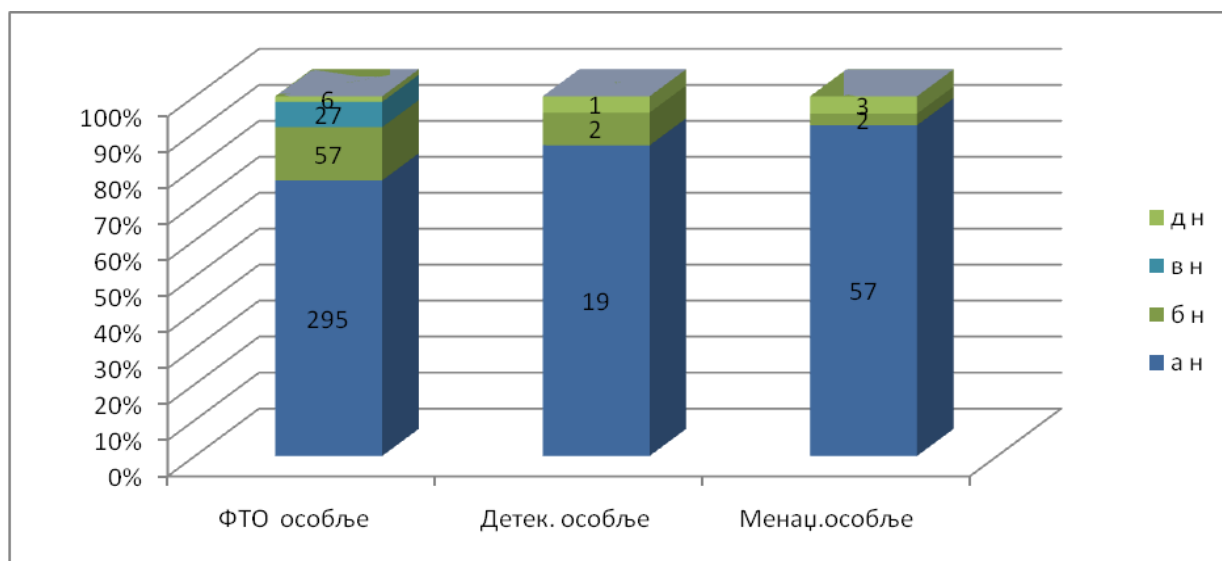
Табела бр. 23.

Добијени резултати указју да су све три категорије субузorca у највећем броју изразили мишљење да је најзначајнија функција у пословању предузећа/агенције „Правна компонента“, што износи 79.10% од укупног броја испитаника (472), док после

правне функције испитаници све три категорије рангирају „финансијску компоненту“, што износи 13.01% од укупног броја испитаника, па „оперативну компоненту, што износи 2.13% од укупног броја испитаника и са мањим бројем заокружених одговора за „маркетиншку компоненту“ што износи 5.76% од укупног броја испитаника.

Заокруживање осталих понуђених одговора било је у занемарљивом броју.

Оцена за питање бр.25. упућује на закључак да приватним актерима безбедности најбитни сегмент функционисања је „правна компонента“ као предуслов ефикасности и ефективности поступања у раду и да је мишљење испитаника по овом питању релативно хомогено.

Графикон бр.24. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.25.

Питање бр.26. гласи: „Означите важност следећих елемента за успешно пружање безбедносних услуга“ и постављено у форми више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Услови рада, б) Дисциплина в) Признање за одрађени задатак, г) Лојалност предузећу, д) Добре плате, њ) Разумевање личних проблема запослених, е) Безбедност на послу.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

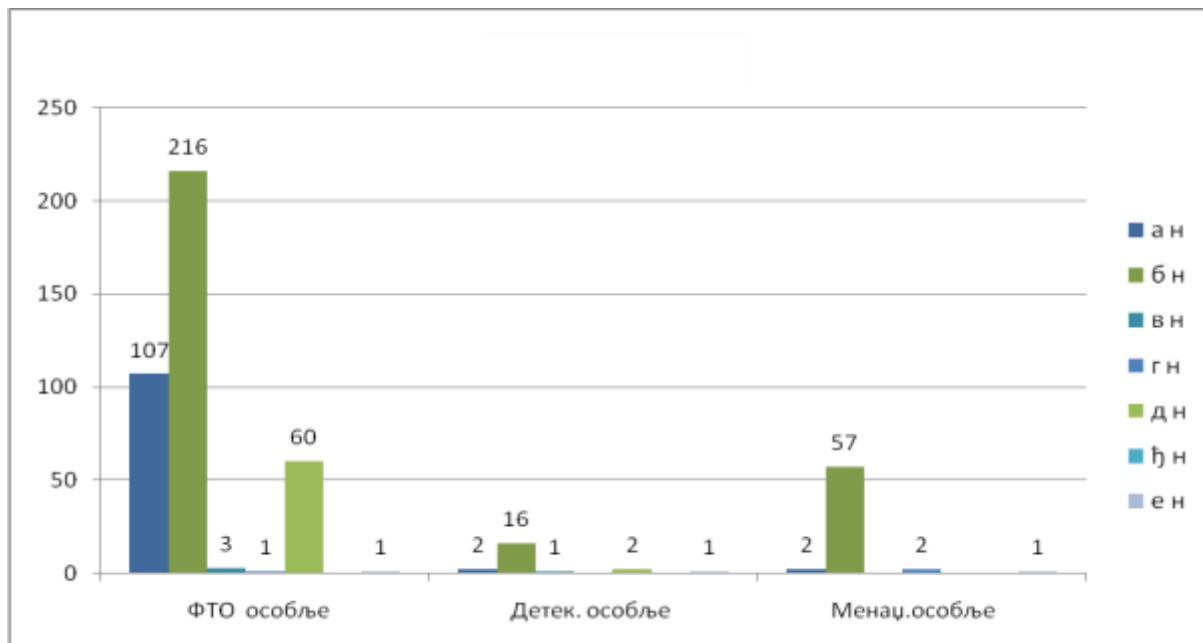
	а		б		в		г		д		њ		е	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	107	22.67%	216	45.76%	3	0.64%	1	0.21%	60	12.71%	0	0.00%	1	0.21%
Детек. особље	2	0.42%	16	3.39%	1	0.21%	0	0.00%	2	0.42%	0	0.00%	1	0.21%
Менаџ.особље	2	0.42%	57	12.08%	0	0.00%	2	0.42%	0	0.00%	0	0.00%	1	0.21%

Табела бр. 24.

Добијени резултати указују да је на првом месту по важности рангиран параметар „услови рада“, што износи 23.52% од укупног броја испитаника (472), на другом месту је „лојалност предузећу“, што износи 0.64% од укупног броја испитаника (472), на трећем месту су „добре плате“, што износи 13.14% од укупног броја испитаника (472), на четвртном „признање за одрађени задатак“, што износи 0.85% од укупног броја испитаника (472), на петом „дисциплина“, што износи 61.23% од укупног броја

испитаника (472), на шестом месту је „разумевање личних проблема запослених“, што износи 0% од укупног броја испитаника (472) и на седмом је „безбедност на послу“, што износи 0.64% од укупног броја испитаника (472) .

Овакво мишљење испитаника указује да већина предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга највише значаја придаје условима рада и лојалности предузећу а најмање разумевању личних проблема запослених и безбедности на послу, а што се не уклапа у савремене трендове високог степена безбедности на раду .

Графикон бр.25. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.26.

Питање бр.27. гласи: „Да ли у предузећу/агенцији постоје прописане процедуре за поступање и рад запослених приликом приликом пружања безбедносних услуга“ и постављено је у форми понуђених одговора „да“, „не“ и „није ми познато“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

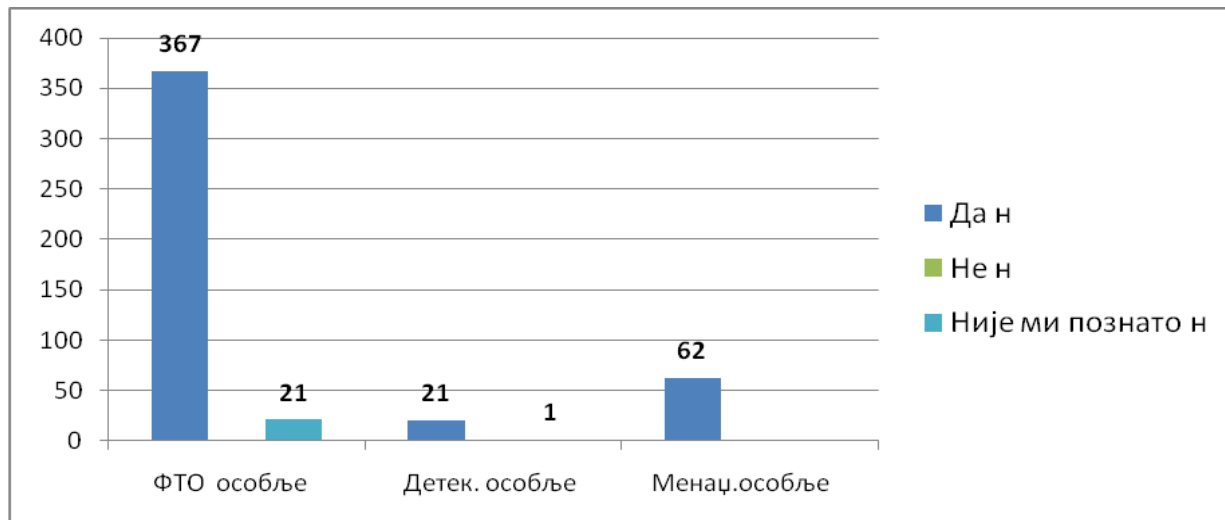
	Да		Не		Није ми познато	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	367	77.75%	0	0.00%	21	4.45%
Детек. особље	21	4.45%	0	0.00%	1	0.21%
Менаџ. особље	62	13.14%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 25.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка а износи 95.34% од укупног броја испитаника (472), што је заочекивано обзиром да су процедуре рада и поступања у приватном сектору безбедности најважнији интерни акти свих предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга, док је одговор „није ми познато“ био веома занемарљив и односио се само на две категорије субузорка радици обезбеђења и детективи, што износи 4.66% од укупног броја испитаника (472), и исти одговор је такође, очекиван обзиром да део субузорка

радници обезбеђења је са мањим стажом рада и процесом едукације у приватном сектору безбедности. Одговор „не“ био је потпуно занемарљив код сва три субузорка.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника по овом питању релативно хомогено и да мањем броју испитаника није познато да ли се у предузећима/агенцијама примењују процедуре за рад и поступање запослених.

Графикон бр.26. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.27.

Питање бр.28. гласи: „Да ли се у предузећу/агенцији врши анализа ванредних догађаја“ и постављено је у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети „да“, „не“ и „није ми познато“.

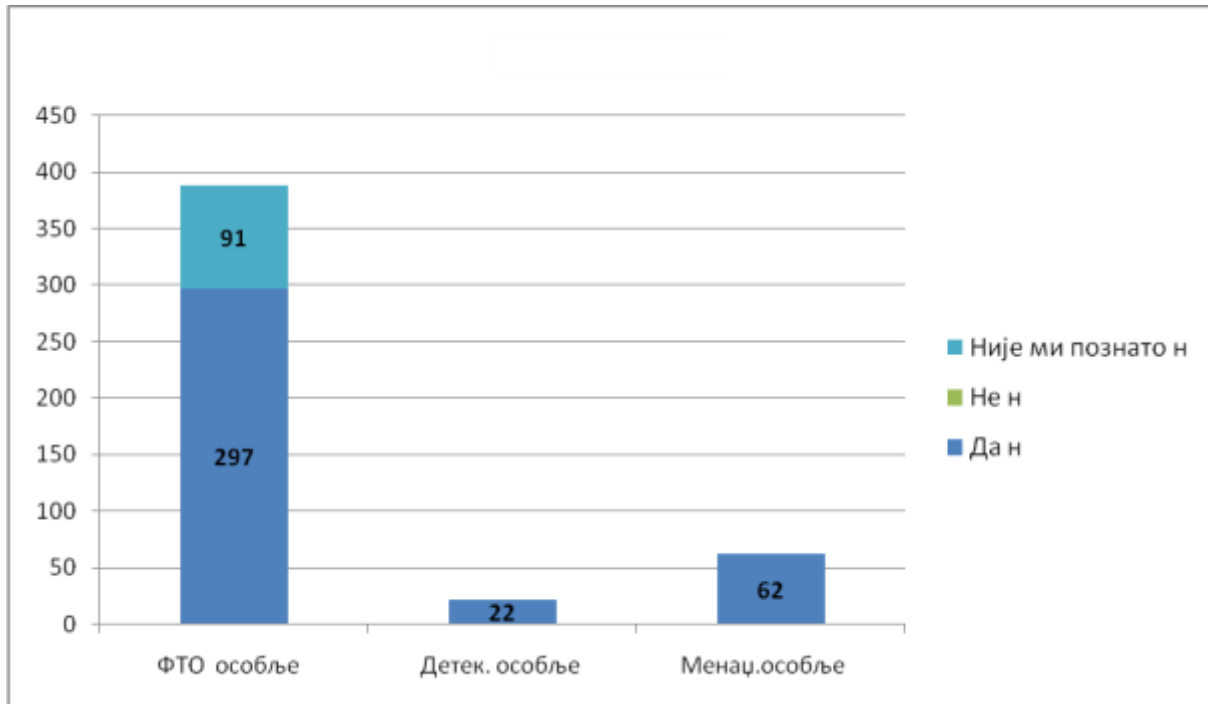
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Да		Не		Није ми познато	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	297	62.92%	0	0.00%	91	19.28%
Детек. особље	22	4.66%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	62	13.14%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 26.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка а износи 80.72% од укупног броја испитаника (472), што је указује да су анализе ванредних догађаја обавезан поступак предвиђен процедуром рада и поступања предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга. Код овог одговора карактеристично је да број субузорка радници обезбеђења заокружио је одговор „није ми познато“, што износи 19.28% од укупног броја испитаника (472), овак след карактеристика је на вероватније за најмлађу популацију овог субузорка, док је одговор „не“ био потпуно занемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да мањем броју испитаника није познато да ли се у предузећима/агенцијама врши анализа ванредних догађаја.

Графикон бр.27. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.28.

Питање бр.29. гласи: „Уколико је одговор на претходно питање „да“ означите коме су доступни резултати анализе ванредних догађаја, (могуће је заокружити више одговора)“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора односно уписивања текстуалног одговора под рубриком „остало“ који су означени у анкети а) Руководећем кадру предузећа/агенције, б) Запосленима, в) Полицијским органима, г) Инспекцијским органима, д) Остало.

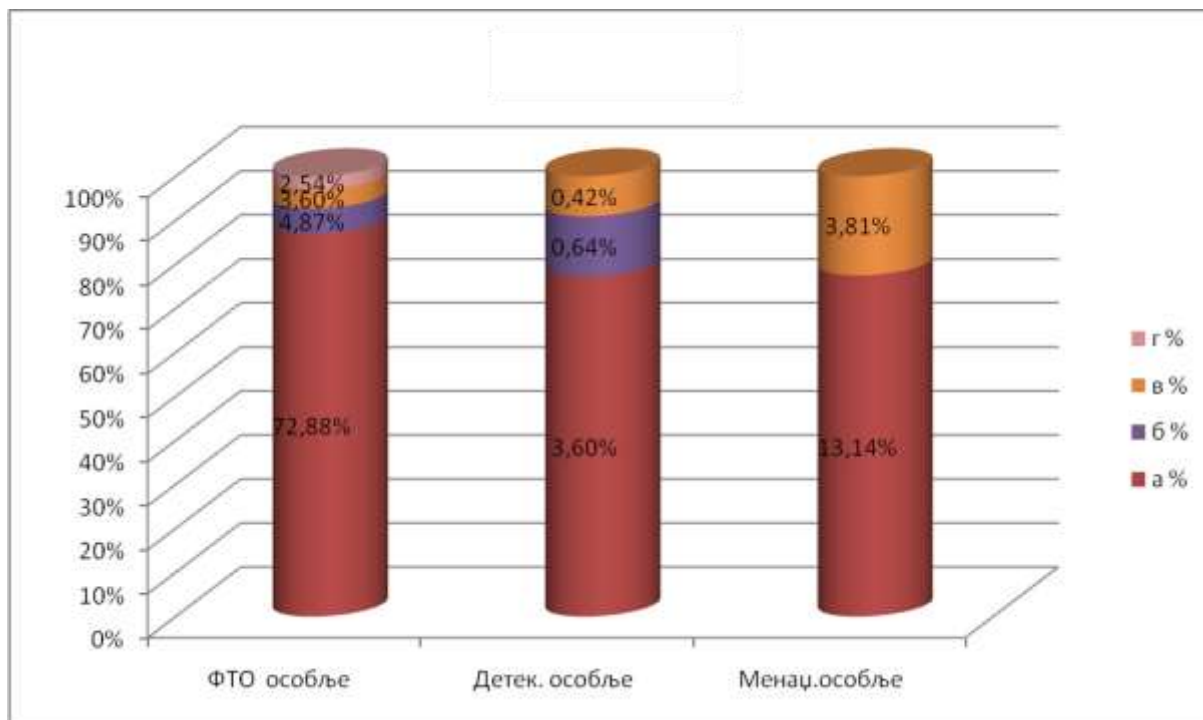
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	344	72.88%	23	4.87%	17	3.60%	12	2.54%	0	0.00%
Детек. особље	17	3.60%	3	0.64%	2	0.42%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	62	13.14%	0	0.00%	18	3.81%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 27.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор под а) код све три категорије субузорка, а износи 89.62% од укупног броја испитаника (472), што указује да процедуре рада и поступања скоро свих предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга налажу стриктно извештавање руководиоца о свим појавама па и нализама ванредних догађаја. Одговори под в), г), д) и њ) били су потпуно занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању хомогено и да све три категорије испитаника сматрају да резултате анализе ванредних догађаја потребно је доставити менаџменту предузећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга, што је карактеристика за правно неуређене системе приватне безбедности.

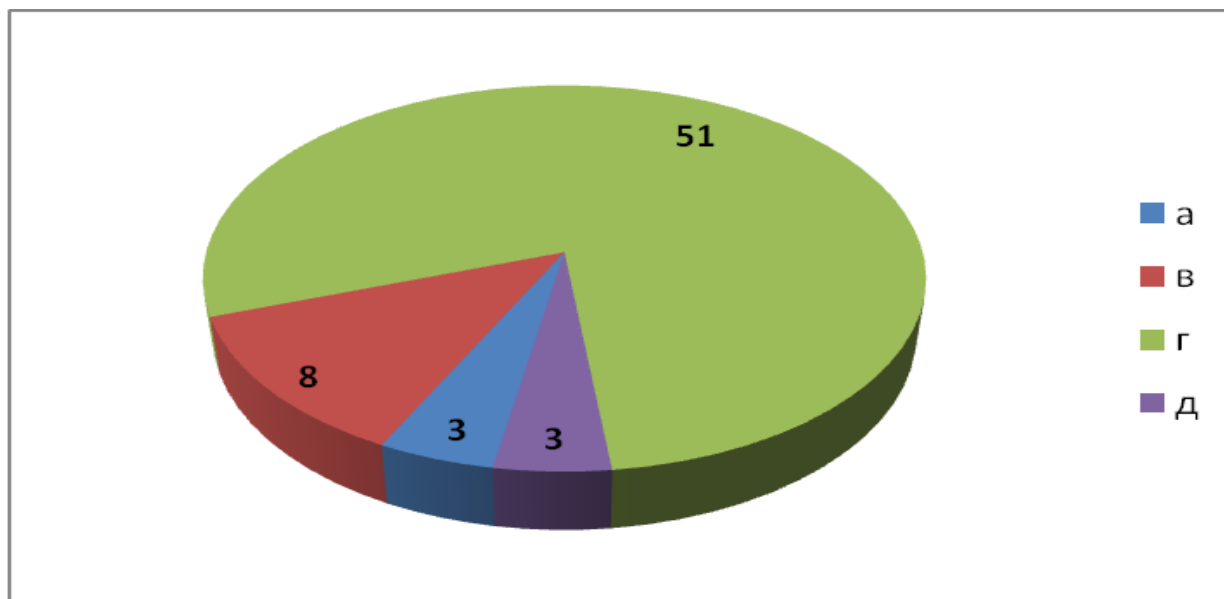

Графикон бр.28. Структура одговора испитаника по субгрупцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.29.

Услови за рад, обука и едукација припадника предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга

У већини научно истраживачких радова се истиче да само обучен кадар приватне безбедности представља предуслов професионалности и ефикасности овог сектора безбедности. С тога, смо због значаја организовања и осмишљавања процеса обуке ове активности сагледали путем утврђивања ставова припадника приватног сектора.

Питање бр.30. гласи: „Какве биографије (прошлост) запослени у вашим предузећима/агенцијама обично имају? (питање је само за руководиоци кадар)“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети као а) Војна биографија, б) Полицијска биографија, в) Друга пословна биографија, г) Без пословне биографије.

Графикон бр.29. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.30.

Оцена за 30. питање указује да је руководећи кадар (51 лице) примат дао одговору под г) што износи 82.26% од укупног броја субузорка руководећи кадар (62), што указује да у предузећима/агенцијама за пружање безбедносних услуга највећи број запослених је без „ пословне биографије“, односно да је највећи број њих са потребним средњим образовањемј.

Субузорак руководећи кадар њих 8 лица заокружили су одговор под в) што износи 12.90% од укупног броја субузорка. Заступљеност одговора под в) указује да део предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга има запослене са „другом пословном биографијом“, односно таква предузећа/агенције у свјим редовима имају запослене са рзличитим радним профилом. Један мањи део субузорка руководећи кадар, њих 3 лица, заокружили су подједнако одговоре под а) и б), што указује да у појединим фирмама већи број запослених лица је са војном или полицијском биографијом и карактеристика је за чисто домаће фирме.

Анализом добијених резултата може се закључити да у предузећима/агенцијама за пружање безбедносних услуга већински део запослених чине лица чија биографија нема претходну пословну прошлост, где је субузорак руководећи кадар највероватније свесно прикрио општу чињеницу да у њиховим предузећима/агенцијама добар део запослених чине и лица са претходном различитом пословном каријером (полицијском или војном).

Овакво стање претходне биографије запослених у приватном сектору су одраз околности пословања предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга у ситуацији нормативне неуређености истог сектора и карактеристика је за фирме које послују у Србији а у власништву су страних светских компанија за приватну безбедности.

Питање бр.31. гласи: „Да ли у вашем предузећу/агенцији постоје услови за заснивање радног односа? (уколико постоје, наведите који су то услови)“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора, односно уписивања текстуалног одговора код одговора „да“ а који су означени у анкети као а) Да
 б) Не и в) Не знам.

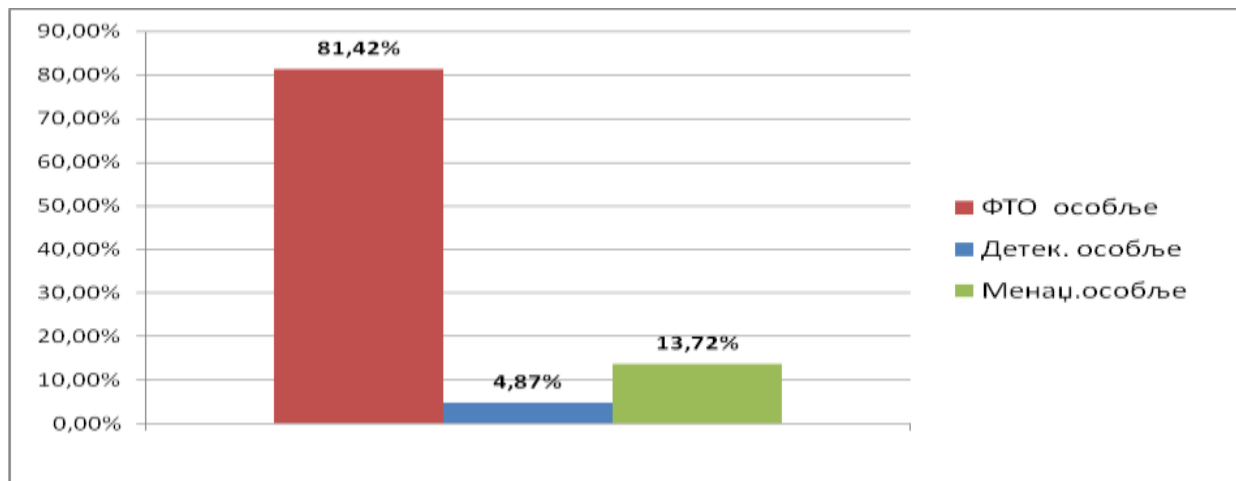
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Да		Не		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	368	81.42%	0	0.00%	0	0.00%
Детек. особље	22	4.87%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	62	13.72%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 28.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор под а) код све три категорије субузорка, а износи 100% од укупног броја испитаника (472), што указује да су сви субузорци изнели мишљење да приликом заснивања радног односа у предузећу/агенцији постоје одређени општи услови које кандидат мора претходно да испуни. Од чега су, два субузорка радници обезбеђења и приватни детективи навели следеће услове: а) „кандидат мора да има одговарајуће образовање“, б) пожељно је да је одслужио војни рок и има возачку дозволу, в) да није под истрагом и д) да је психофизички здрав. Одговор под б) и в) били су потпуно занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено, што указује да предузећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга користе поједине услове за заснивање радног односа. Овде треба навести да у условима правне неуређености овог сектора могу се појавити и кандидати са лажним потврдама о неосуђиваности кандидата (по основу пријатељских или бивших веза са полицијским органима), ситуације где су лица починила нека кр.дела током деведесетих година XX века и нису изведена пред лице правде, а конкуришу за рад у предузећу/агенцији.

Графикон бр.30. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.31.

Питање бр.32. гласи: „Да ли се приликом пријема у радни однос у вашем предузећу/агенцији врше безбедносне провере запослених? (уколико се врше, наведите ко провере врши)“ и постављено је у форми понуђених одговора заокруживањем, односно уписивањем текстуалног одговора као у анкети да „_____, „не“ и „није ми познато“.

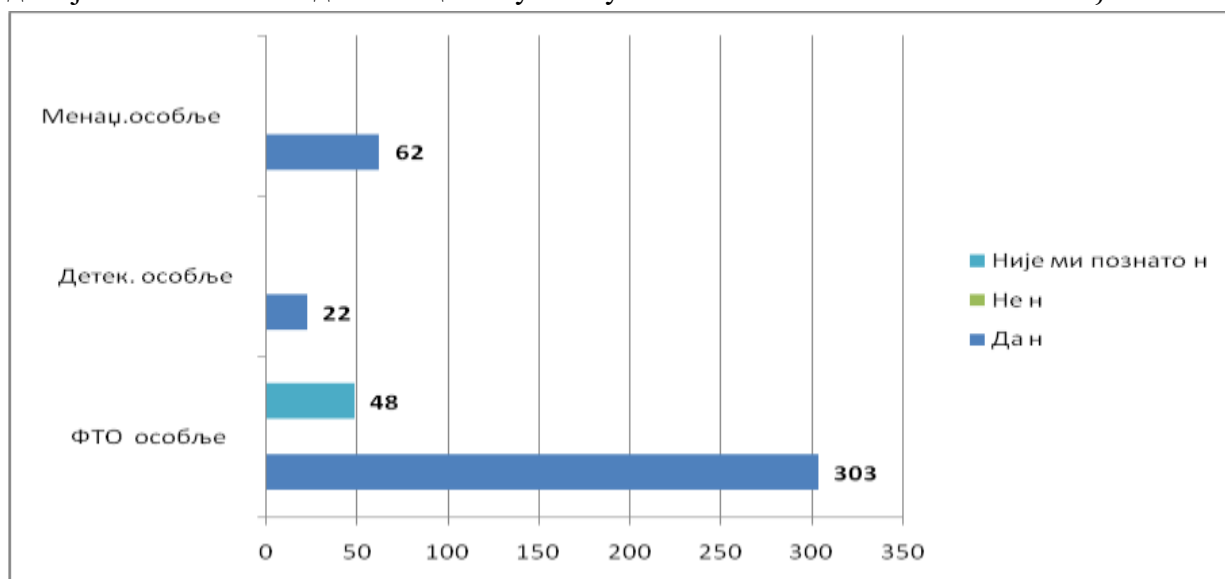
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	Да		Не		Није ми познато	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	303	69.66%	0	0.00%	48	11.03%
Детек. особље	22	5.06%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	62	14.25%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 29.

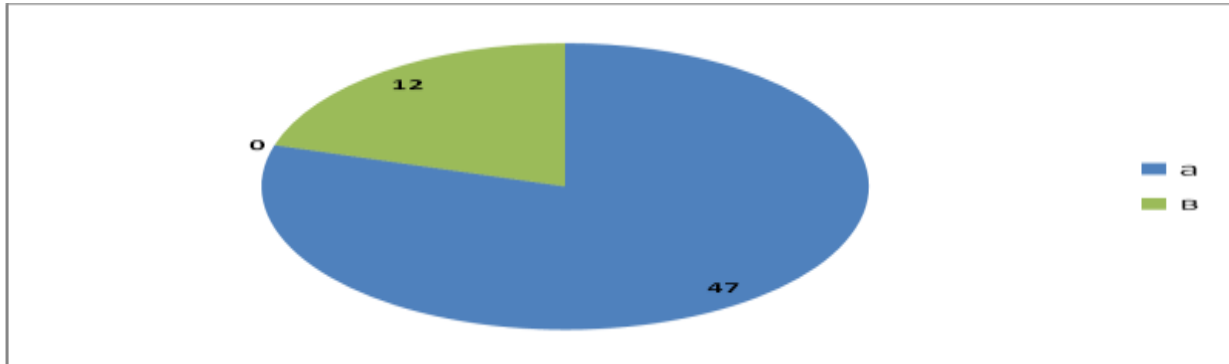
На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, а износи 88.97% од укупног броја испитаника (472), што је очекивано, где је у текстуалном делу наведено да провере запослених врше сама предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга упућивањем захтева полицијским органима и интерном провером преко фирме где је раније радио кандидат. Овде је субузорок руководећи кадар навео да та провера запосленог односи се на проверу код надлежног орган МУП-а, да ли испуњава услове за обављање послова обезбеђења а сходно претходној његовој сагласности за вршење провере, где је истакнуто да се не врши никаква безбедносна провера, већ да се у ствари ради о класичној провери преко полицијских органа по месту живљења и да ли лице пролази кроз оперативну евиденцију полиције и преко других фирми где је раније радило лице, уколико је лице са претходним радним искуством. Одговор „није ми познато“ био је делимично заступљен од стране субузорка радници обезбеђења а износи 11.03% од укупног броја испитаника (472), што указује да мањи део овог субузорка, највероватније су лица са почетним радним стажом у приватном сектору, којима није позната процедура провере запосленог особља. Одговор „не“ био је потпуно занемарљив.

Из наведених резултата субузорока може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да су сва предузећа/агенције заинтересована за квалитетан селекциони процес пријема кадра и које у добром делу врше проверу кандидата кроз редовне захтеве надлежним полицијским органима за добијање сагласности да ли лице испуњава услове за обављање послова обезбеђења.

Графикон бр.31. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.32.

Питање бр.33. гласи: „Ако је одговор на претходно питање „Да“ наведите на којим изворима се заснивају те провере? (питање је самоза руководећи кадар)“ и постављено у форми заокруживања више понуђених одговора који су означени у анкети а) Полицијским изворима, б) Изворима агенција које пружају такве услуге, в) Званичним изворима органа/предузећа у којем је лице раније био запослено, г) Преко запослених у органу/предузећу у којима је лице раније био запослено, д) Остало, њ) Не знам.

Графикон бр.32. Структура одговора испитаника по субзорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.33.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор субзорка руководећи кадар под а) њих 47 лица изјаснило се да су то полицијски извори, што износи 75.81% од укупног броја субзорак руководећи кадар (62), док је њих 12 лица навело да поред полицијских извора користе и званичне изворе органа/предузећа у којем је лице раније било запослено. Оваква заступљеност овог одговора је очекивана, обзиром да су поступци и процес реализације провера испуњености услова за рада на пословима обезбеђења, уређени интерним правним актима предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга. Одговори под б), г), д) и њ) били су скоро занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању потпуно хомогено и да предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга провере запослених најчешће врше преко надлежних полицијских органа и предузећа у којем је лице раније било запослено.

Питање бр.34. гласи: „Да ли сте пре запослења у овом предузећу/агенцији имали претходна искуства на пословима безбедности“ и постављено је у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети „да“, „не“ и „остало“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субзорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	Да		Не		Остало	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	76	16.10%	312	66.10%	0	0.00%
Детек. особље	20	4.24%	2	0.42%	0	0.00%
Менаџ.особље	62	13.14%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 30.

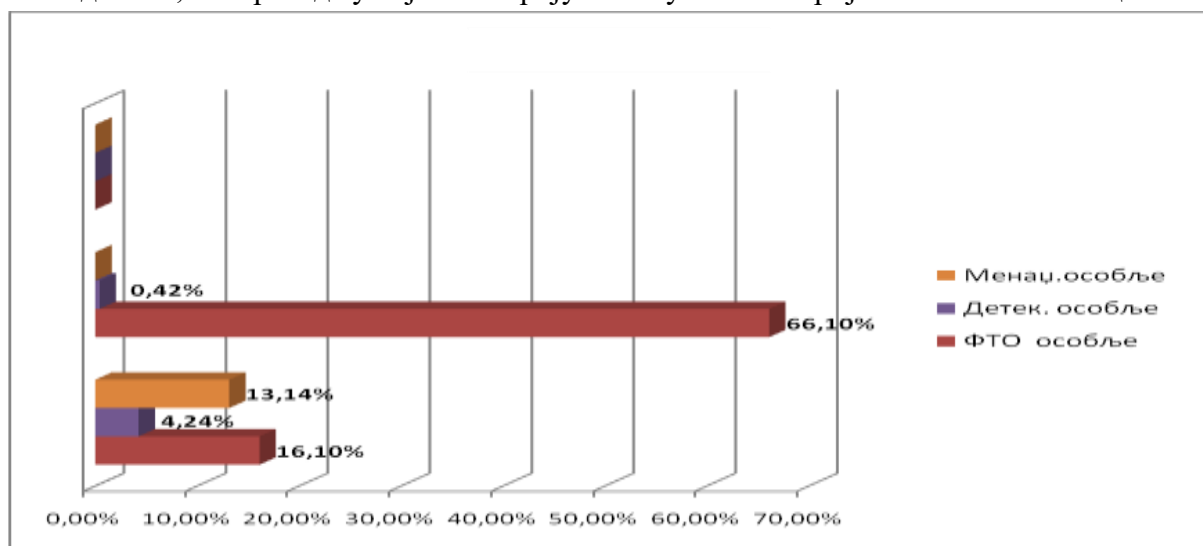
На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор „да“ код две категорије субзорка детективи и руководећи кадар, а износи 17.37% од укупног броја испитаника (472), што указује да су обе категорије субзорка најчешће попуњене запосленима са већим радним искуством у јавним безбедносним службама, док је субзорак радници обезбеђења делимично заокружио овај одговор под а), што износи 16.10% од укупног броја испитаника, где овакав одговор ове категорије упућује да се у

њиховим редовима налази мањи број бивших или пензионисаних припадника јавних служби безбедности.

Одговор „не“ био је заступљен код субузорка радници обезбеђења, а износи 66.10% од укупног броја испитаника (472), што је зачекивано јер највећи део овог субузорка нема ранија искуства на пословима безбедности.

Одговор „остало“ био је потпуно занемарљив.

Из наведених резултата субузорака може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да су категорије субузорка детективи и руководећи кадар у највећем броју случајева били ранији радници јавних служби безбедности а тиме и са већим степеном искуства на пословима безбедности. Трећа категорија субузорка, радници обезбеђења су са веома мањим искуством на пословима безбедности, обзиром да у највећем броју потичу из категорије незапослених лица.

Графикон бр.33. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.34.

Питање бр.35. гласи: „Уколико је одговор на ваше претходно питање „да“, наведите у којем правном лицу/државном органу и који је разлог вашег престанка рада у претходном правном лицу/државном органу“ и постављено је у форми уношења текстуалног одговора на питање под а) као у анкети, док је други одговор на питање под б) био у форми заокруживања више понуђених одговора и одговор под в) ради еветуалног уписивања алтернативног текстуалног одговора.

а) правно лице/државни орган _____

б) разлог престанка рада: 1.суспензија, 2.отказ, 3. пензија, 4. без одговора и 5. добровољни прекид радног односа

в) без одговора _____

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	Правно лице		Државни орган		Без одговора	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	22	4.66%	54	11.44%	312	66.10%
Детек. особље	2	0.42%	18	3.81%	2	0.42%
Менаџ.особље	7	1.48%	55	11.65%	0	0.00%

Табела бр. 31.

Добијени резултати указују да су све три категорије субузорка изјаснили се да су претходна искуства на пословима безбедности стицали у неком државном органу (испитаници су навели да је то најчешће војска и полиција), што износи 26.91% од укупног броја испитаника (472). Минорни део све три категорије субузорка изјаснили су се да су своја претходна искуства стекли на пословима безбедности у правним лицима у приватној својини, што износи 6.57% од укупног броја испитаника (472). Рубрика „без одговора“ односила се на испитанике који су се у претходном питању изјаснили да немају претходног искуства на пословима безбедности и најзаступљенија је од категорије субузорка радници обезбеђења.

Из наведених резултата субузорака може се закључити да је мишљење испитаника о овом делу питања релативно хомогено и да су две категорије субузорка детективи и руководећи кадар у највећем броју случајева били ранији радници неког државног органа, док је мањи број субузорка радници обезбеђења били ранији радници правних лица у приватној својини.

Анализом одговора у вези са разлогом престанка рада у претходној служби дошли смо до следећих појединачних процентуалних резултата:

	Суспензија		Отказ		Пензија		Без одговора		Добровољни прекид р.односа	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО	0	0.00%	0	0.00	7	44.30	0	0.00%	6	3.80%
Детек.	0	0.00%	0	0.00	2	12.66	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особ	0	0.00%	0	0.00	4	25.32	0	0.00%	22	13.92%

Табела бр. 32.

Добијени резултати указују да су све три категорије субузорка изјаснили да је најчешћи разлог престанка рада у претходном органу био по основу: пензионисања, а износи 82.28% од укупног броја испитаника (472), што је и очекивано обзиром да део запослених у приватном сектору су бивши припадници војске или полиције, односно неког другог државног органа. Мањи број испитаника субузорка руководећи кадар изјаснио се да је до прекида претходне службе било по основу добровољног прекида радног односа, а износи 17.72% од укупног броја испитаника (472), што указује да је један број истих из финансијских разлога напустио државни сектор преласком у приватни сектор безбедности. Остали одговори били су потпуно занемарљиви.

Из наведених резултата субузорака може се закључити да је мишљење испитаника о овом делу питања релативно хомогено и да су све три категорије субузорка као разлог прекида радног односа у претходним органима навели основ пензионисања, док је мањи број субузорка руководећи кадар као разлог навео основ добровољни прекид радног односа.

Питање бр.36. гласи: „Да ли су ваше зараде у предузећу/агенцији где сте запослени редовне и колика су ваша новчана примања?“и постављено је у форми понуђених одговора заокруживањем и уписивањем износа као у анкети а) „да“ _____ б) „не“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	Да		Не	
	н	%	н	%
ФТО особље	349	80.97%	0	0.00%
Детек. особље	20	4.64%	0	0.00%
Менаџ.особље	62	14.39%	0	0.00%

Табела бр. 33.

На основу добијених резултата приметно је да је одговор под а) био најзаступљен код све три категорије категорије субузорка, а износи 91.31% од укупног броја испитаника (472), што указује да су месечне исплате појединим категоријама запослених у приватном сектору безбедности редовне. Одговор под б) био потпуно занемарљив.

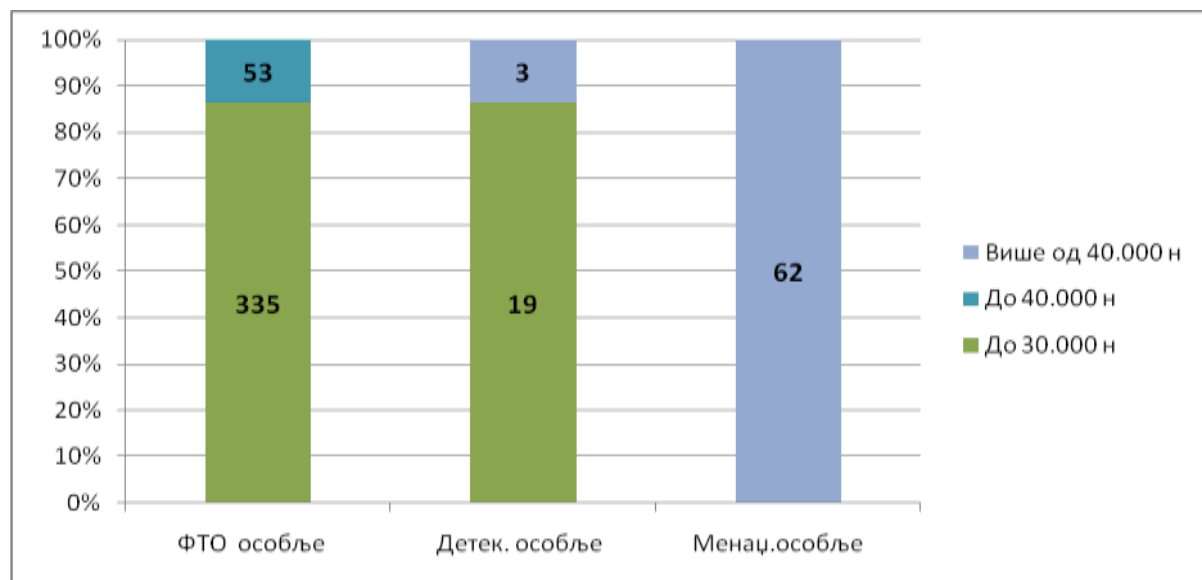
Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом делу питања хомогено и да запосленима у овом сектору безбедности врши се редовна исплата месечних примања, која су са социјалног и економског аспекта мала.

Анализом одговора у вези са висином новчаних примања запослених у приватном сектору безбедности, дошли смо до следећих показатеља:

	До 20.000		До 30.000		До 40.000		Више од 40.000	
	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	335	70.97%	53	11.23%	0	0.00%
Детек. особље	0	0.00%	19	4.03%	0	0.00%	3	0.64%
Менаџ.особље	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	62	13.14%

Табела бр. 34.

Добијени резултати указују да су две категорије субузорка радници обезбеђења и детективи, категорије у приватном сектору безбедности са месечним примањима до 30.000 динара, где је један мањи део субузорка радници обезбеђења (највероватније вође смена) навео да су њихова месечна примања до 40.000 динара, што је и очекивано. Субузорок руководећи кадар навео је да су њихова месечна примања преко 40.000 динара, што указује да су месечна примања ове категорије запослених у односу на запослене на извршилачким местима већа. Ово упућује на закључак да запослени у приватном сектору безбедности нису адекватно плаћени и да су изнети подаци стварни показатељи месечних примања.

Графикон бр.34. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.36.

Питање бр.37. гласи: „Да ли у вашем предузећу/агенцији постоји надокнада за прековремени и ноћни рад“ и постављено је у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) „да“ б) „не“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	Да		Не	
	н	%	н	%
ФТО особље	19	4.03%	369	78.18%
Детек. особље	1	0.21%	21	4.45%
Менаџ.особље	62	13.14%	0	0.00%

Табела бр. 35.

На основу добијених резултата приметно је да је одговор под б) био најзаступљен код две категорије субузorca радници обезбеђења и детективи, а износи 82.63% од укупног броја испитаника (472), што указује да се у приватном сектору безбедности запосленима који раде на извршилачким радним местима не исплаћују новчане надокнаде за прековремени рад и ноћни рад, док је одговор под а) био заступљен код категорије субузorca руководећи кадар, што износи 13.14% од укупног броја испитаника (472), где резултати указују да се у фримама врши новчана исплата за прековремени и ноћни рад.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно нехомогено и да се појединим категоријама запослених у приватном сектору не даје надокнада за прековремени и ноћни рад. Оваква појава је честа пракса правних лица у нормативно неуређеном приватном сектору безбедности где власници предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга своје запослено особље исплаћују сходно оствараеном броју сати, где најчешће нема евиденције о прековременом или ноћном раду, чиме се стварају услови за разна пореска избегавања и мање месечне исплате.

Питање бр.38. гласи: „Ко би по вашем мишљењу требао бити надлежан за спровођење обуке припадника приватног сектора безбедности и у којем обиму“ и постављено у форми заокруживања једног одговора са уношењем временског периода а који су означени у анкети а) Центри за обуку у оквиру самих компанија за пружање приватних безбедносних услуга _____ месеци, б) Центри у организацији заједнице (факултети, школе) _____ месеци, в) Центри (наставни) полицијских органа _____ месеци и г) Партнерски центри компанија приватног сектора безбедности и полицијских органа _____ месеци.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

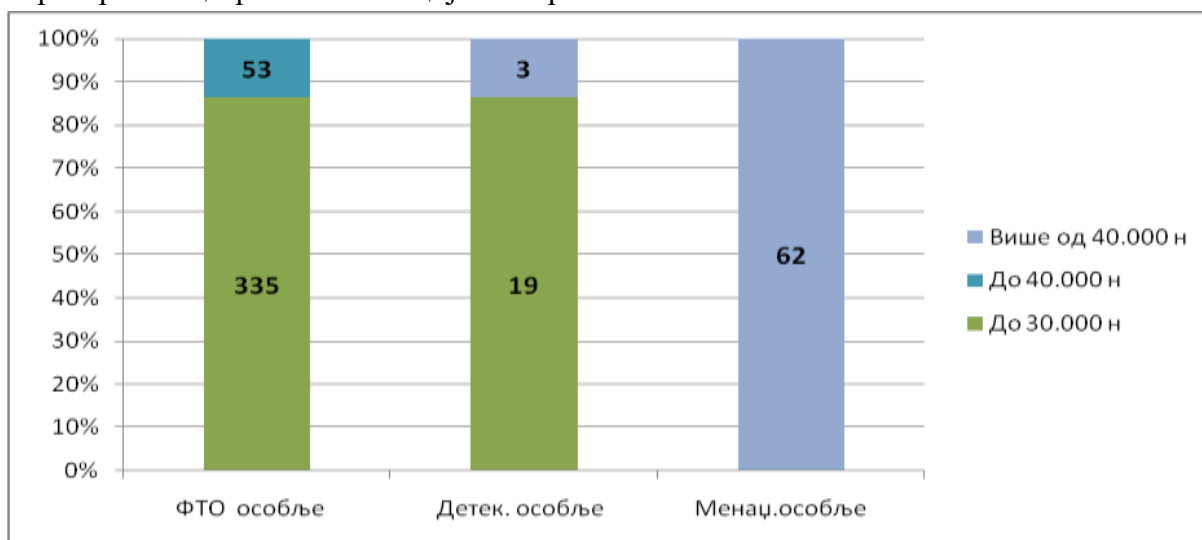
	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	330	69.92%	0	0.00%	3	0.64%	55	11.65%
Детек. особље	20	4.24%	0	0.00%	0	0.00%	2	0.42%
Менаџ.особље	60	12.71%	0	0.00%	0	0.00%	62	13.14%

Табела бр. 36.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор под а) код две категорије субузorca радници обезбеђења и приватни детективи, а износи 74.15% од укупног броја испитаника (472), где су обе категорије за обим обуке истакле период од три месеца. Овакав одговор је зачекиван, обзиром да највећи део запослених ова два субузorca своје прве кораке едукације стиче у центрима за едукацију приватног сектора безбедности. Код категорије субузorca руководећи кадар заступљеност одговора

била је подељена на одговор под а) и износио је 96.77% од укупног броја субузорка руководећи кадар (62), наводећи период обуке у трајању од три месеца и под г) одговор који је износио 100% од укупног броја субузорка руководећи кадар (62), наводећи период обуке у трајању од четири месеца, што указује да руководећи кадар приватног сектора безбедности сматра да поред својих центара за обуку потребна је и обука у партнерским центрима за обуку заједно са полицијским органима, обзиром да поступање и пружање безбедносних услуга оба сектора има пуно заједничких елемената. Мањи део субузорка радници обезбеђења заокружили су одговор под г) а износио је 14.18% од укупног броја субузорка радници обезбеђења (388), што наводи да у овом сектору одређени број запослених на вероватније са већим радним искуством, мишљења је да само партнерски центри за обуку могу пружити адекватну едукацију запослених у приватном сектору безбедности. Одговори под б) и в) били су скоро занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да већина категорије запослених на извршилачким радним местима у приватном сектору безбедности сматра да је најадекватнија обука која се реализује у центрима за обуку при приватним компанијама за пружање безбедносних услуга, док руководећи ниво је опредељен и за обуку у својим центрима, као и у партнерским центрима са полицијским органима.

Графикон бр.35. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.38.

Питање бр.39. гласи: „Рангирајте следећа мерила по нарочитом значају за ефикасност у пружању безбедносних услуга“ и постављено у форми понуђених одговора који су означени у анкети као а) Школска спрема, б) Стечене вештине, в) Психолошко стање, г) Техничко-материјална опремљеност предузећа/агенције и д) Остало.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

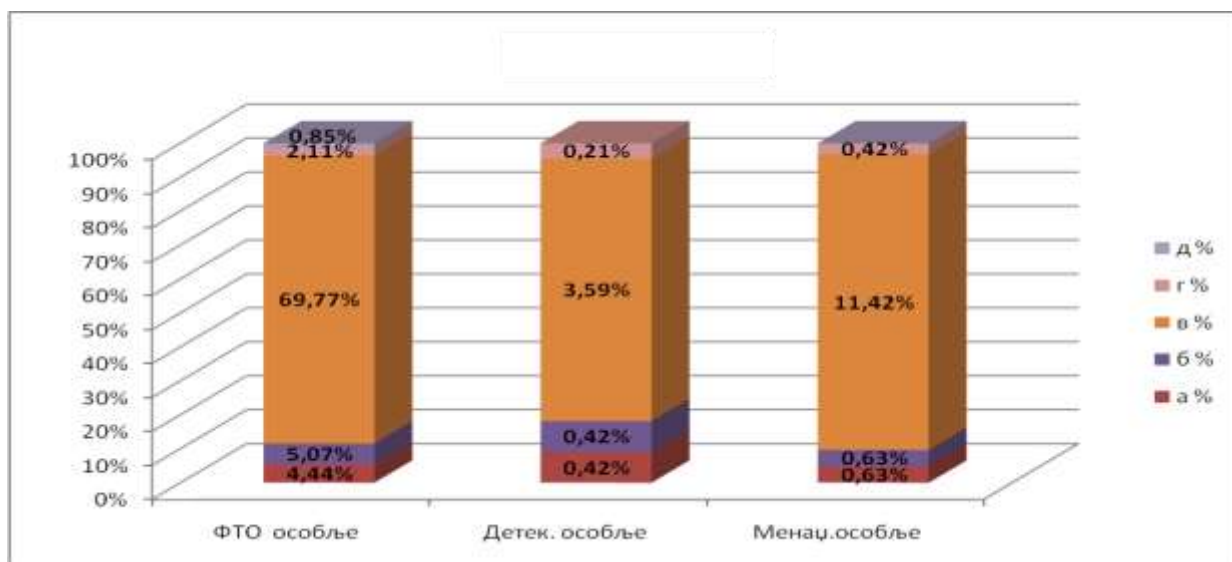
	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	21	4.44%	24	5.07%	330	69.77%	10	2.11%	4	0.85%
Детек. особље	2	0.42%	2	0.42%	17	3.59%	1	0.21%	0	0.00%
Менаџ. особље	3	0.63%	3	0.63%	54	11.42%	2	0.42%	0	0.00%

Табела бр. 37.

Добијени резултати указују да је на првом месту рангиран одговор под в) од стране све три категорије субузорка, што износи 84.78% од укупног броја испитаника (472), на другом месту је одговор под б) што износи 6.13% од укупног броја испитаника, на трећем месту је одговор под а) што износи 5.50% од укупног броја испитаника, на последњем месту је одговор под г) што износи 2.75% од укупног броја испитаника. Одговор под д) био је скоро занемарљив.

Овакво мишљење испитаника указује на следеће:

- да приватни сектор највећи значај у циљу ефикасног пружања безбедносних услуга, даје менталном склопу припадника приватне безбедности, потреби за вештинама и знањима, па тек и на последњем месту техничко-материјалној опремљености предузећа/агенције;
- да је процес едукације у приватном сектору на осредњем нивоу, обзиром да су све три категорије испитаника ментални склоп означили на последњем степену значаја за ефикасно пружање безбедносних услуга и
- да је установљено стање резултат неуређеног сегмента приватног сектора безбедности, где обично свако предузеће/агенције само организује свој процес едукације, са мањим освртом на психолошки профил запослених.

Графикон бр.36. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.39.

Примена овлашћења припадника предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга

Обзиром да су овлашћења веома важан сегмент функционисања приватне безбедности и где услед злоупотребе и прекорачења истих може доћи до битних нарушавања људских права, испитаницима је омогућено да изнесу своје ставове у вези са применом истих у пракси, у ком циљу су и формулисана следећа питања:

Питање бр.40. гласи: „ Да ли се од вас захтева да носите униформу и видљиву легитимацију када сте на дужности? (уколико је одговор „да“ прецизирајте какви су то захтеви)“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем и уписивањем текстуалног одговора као у анкети

а) „да“, б) „не“ и в) „није ми познато“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	Да		Не		Није ми познато	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	388	82.20%	0	0.00%	0	0.00%
Детек. особље	0	0.00%	22	4.66%	0	0.00%
Менаџ.особље	60	12.71%	2	0.42%	0	0.00%

Табела бр. 38.

Добијени резултати указују да је најзаступљени одговор под а) код две категорије субузорка радници обезбеђења и руководећи кадар, што износи 94.92% од укупног броја испитаника (472), где су радници обезбеђења навели да се од њих стриктно захтеа да носе униформу и видљиву легитимацију припадности фирме где раде, док је део руководећег кадра у фирмама за ФТО изнео да њихови извршиоци су обавезни по интерним актима предузећа, да носе униформу и видљиву легитимацију припадности фирме и мањи део руководећег кадра у детективској агенцији изнео је да њихови запослени у већини активности нису у обавези да носе униформу и видљиву легитимацију. Овакав одговор испитаника указује да обавезу ношења униформе и видљиве легитимације у предузећима и агенцијама у приватном сектору безбедности, одређује карактер и врсте пружања безбедносних услуга.

Одговор под б) био је заступљен од стране субузорка детективи, овакав одговор указује да ова категорија запослених у приватном сектору безбедности у скоро свим својим активностима не користи униформу нити видљиву легитимацију, што је карактеристика свих приватних детективских агенција у другим државама. Одговор под в) био је потпуно знемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да је униформа и видљива легитимација припадника приватног сектора безбедности обавезни део запослених у већини активности којима се пружају безбедносне услуге клијентима, сем у активностима пружања детективских услуга клијентима.

Питање бр.41. гласи: „Да ли сте у досадашњем раду радећи у приватном сектору безбедности лишили слободе неко лице“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем, а који су означени у анкети као а) да и б) не.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	Да		Не	
	н	%	н	%
ФТО особље	9	1.91%	379	80.30%
Детек. особље	0	0.00%	22	4.66%
Менаџ.особље	2	0.42%	60	12.71%

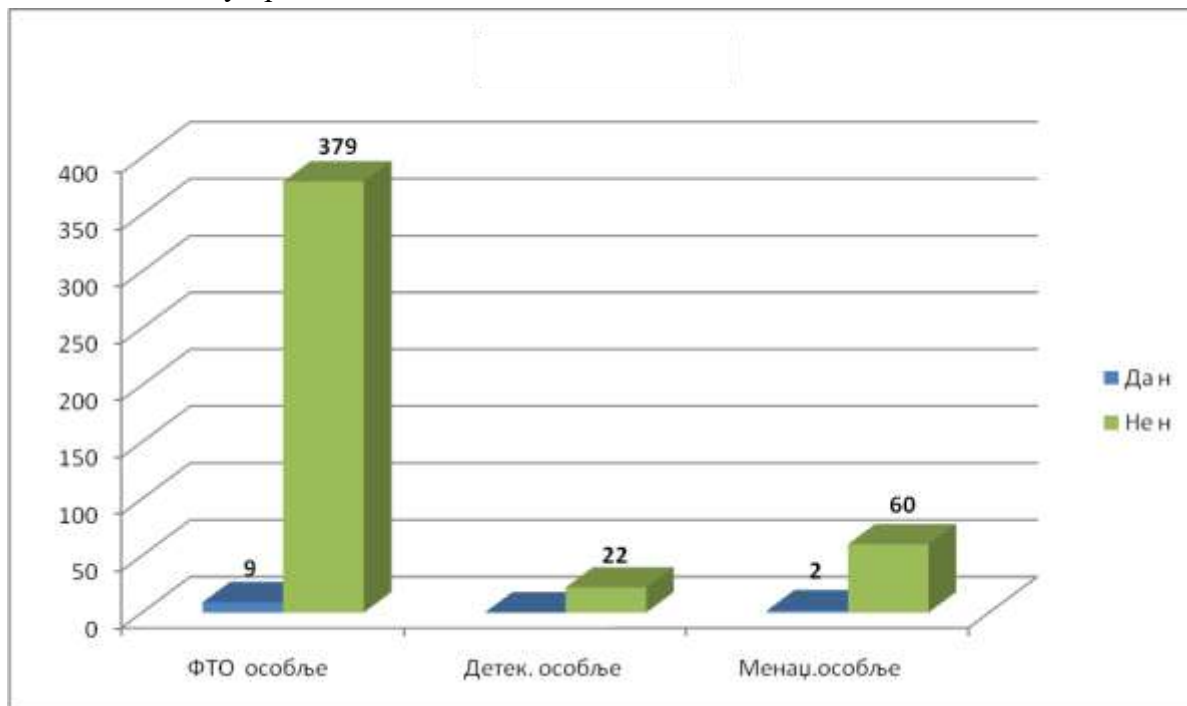
Табела бр. 39.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор „не“ код све три категорије субузорка и износио је 97.67% од укупног броја испитаника (472), што указује да исти у већини случајева пружања безбедносних услуга нису применили то овлашћење, Наиме, у пракси запослени у приватном сектору веома ретко користе овлашћење да лише слободе неко лице, сем у случајевима затицања лица у извршењу ситних дела крађе у објектима где пружају безбедносне услуге, док приватни детективи скоро никада то овлашћење не користе, већ по сазнању да је неко лице извршило дело о

томе обавештавају полицијске органе. Код категорије руководећи кадар најчешћи случајеви примене овог овлашћења су ситуације где њихови запослени већ примене наведено овлашћење па исти врше стручну асистенцију свом особљу у циљу законитог поступања радника обезбеђења до доласка полицијских органа.

Одговор „да“ био је скоро занемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено и да све три категорије субузорка веома ретко користе ово овлашћење у пракси.

Графикон бр.37. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.41.

Питање бр.42. гласи: „Да ли сте у досадашњем раду радећи у приватном сектору безбедности употребили физичку снагу“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем, а који су означени у анкети као а) да и б) не.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

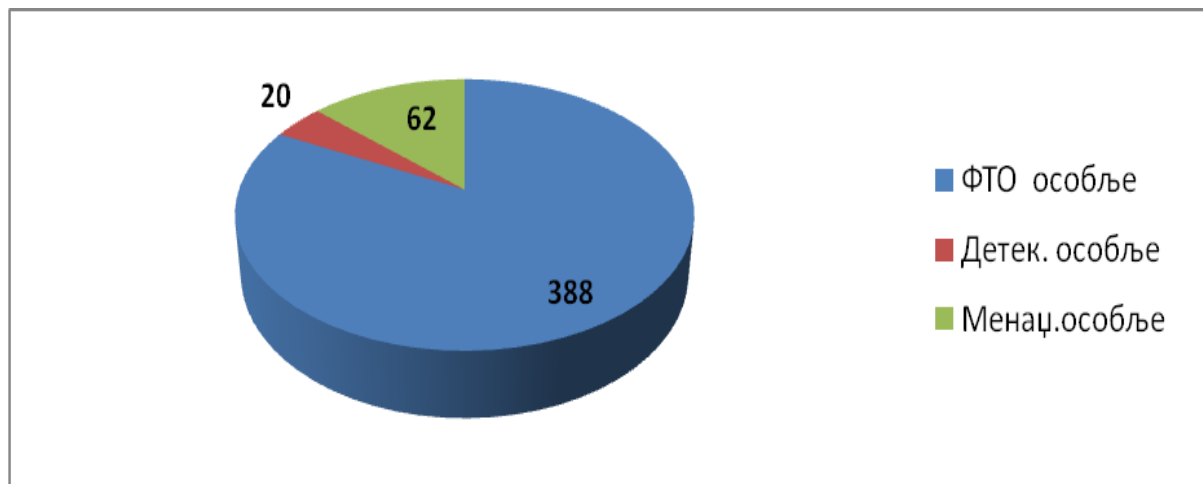
	да		не	
	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	388	82.55%
Детек. особље	0	0.00%	20	4.26%
Менаџ.особље	0	0.00%	62	13.19%

Табела бр. 40.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор „не“ код све три категорије субузорка, а износио је 100% од укупног броја испитаника (472), што указује да исти у већини случајева пружања безбедносних услуга нису применили овлашћење „употреба физичке снаге“, што је карактеристика запосленог особља у државама са правно неуређеним приватним сектором безбедности иако је примена овог

овлашћења у свакодневном поступању предузећа/агенција у развијеним државама најзаступљеније овлашћење. Одговор „да“ био је потпуно занемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању хомогено и да су све три категорије субузорка нису користиле ово овлашћење иако је у пракси стање другачије, које некада има и облике прекорачења расположивих овлашћења.

Графикон бр.38. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.42.

Питање бр.43. гласи: „Да ли сте у досадашњем раду радећи у приватном сектору безбедности употребили ватрено оружје“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем, а који су означени у анкети као а) да и б) не.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Да		Не	
	н	%	н	%
ФТО особље	1	0.21%	387	81.82%
Детек. особље	1	0.21%	22	4.65%
Менаџ.особље	2	0.42%	60	12.68%

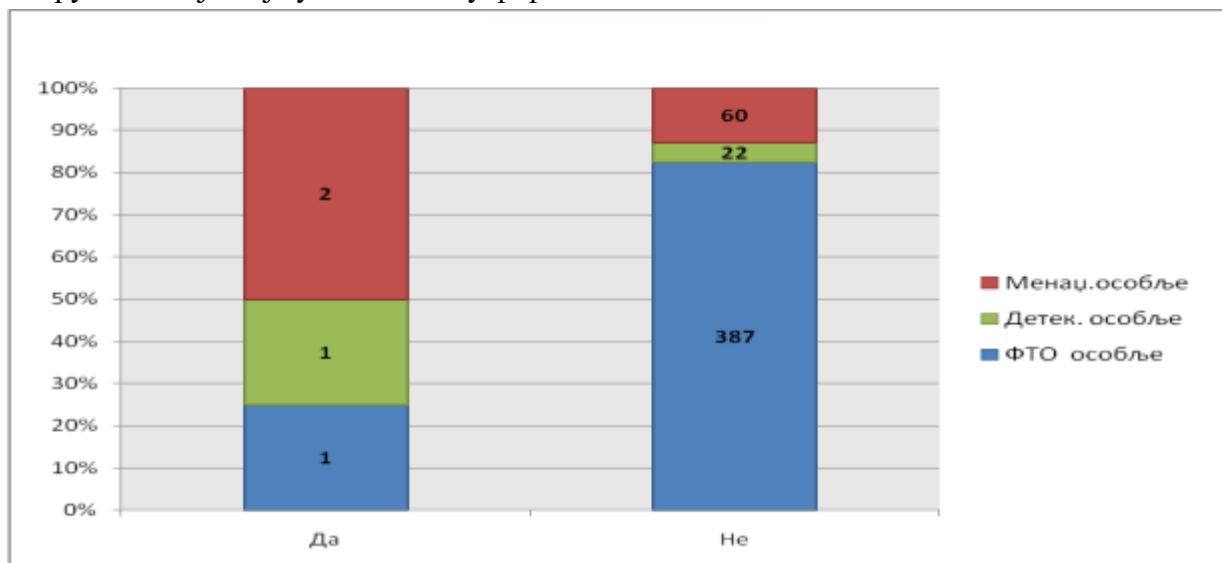
Табела бр. 41.

На основу добијених резултата приметно је да је најзаступљенији одговор „не“ код све три категорије субузорка, а износио је 99.15% од укупног броја испитаника (472), што указује да исти у већини случајева пружања безбедносних услуга нису применили то овлашћење, док одговор „да“ био минорно заступљен код све три категорије субузорка, а износио је 0.85% од укупног броја испитаника (472).

Овде примећујемо да све три категорије субузорка скоро да нису никада употребили ватрено оружје приликом пружања безбедносних услуга клијентима и да занемарљив број који су користили ово овлашћење. Потврдан одговор употребе ватреног оружја, највероватније су безизлазне ситуације напада директно ватреним оружјем на лица или имовину која се штити.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено и да све три категорије субузорка износе став да нису користили ово овлашћење у обављању својих редовних послова. Међутим, у пракси повремено има случајева неосноване употребе ватреног оружја од стране лица која врше

послове заштите лица или имовине, где се некада ради о лицима која пружају услуге у фирмама за пружање безбедносних услуга за одређену новчану надокнаду, а стално су запослена у неком државном органу или се ради о лицима стално запосленим у фирмама за пружање безбедносних услуга која приликом заштите клијента или објекта користе наоружање које није у власништву фирме.

Графикон бр.39. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.43.

Питање бр.44. гласи: „Да ли на нивоу вашег предузећа/агенције постоји било какав интерни акт којим се уређује извештавање за употребу ватреног оружја и средстава принуде (уколико постоји наведите конкретни пропис/акт)?“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем и уписивањем текстуалног одговора као у анкети а) „да“, б) „не“ и в) „не знам“

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

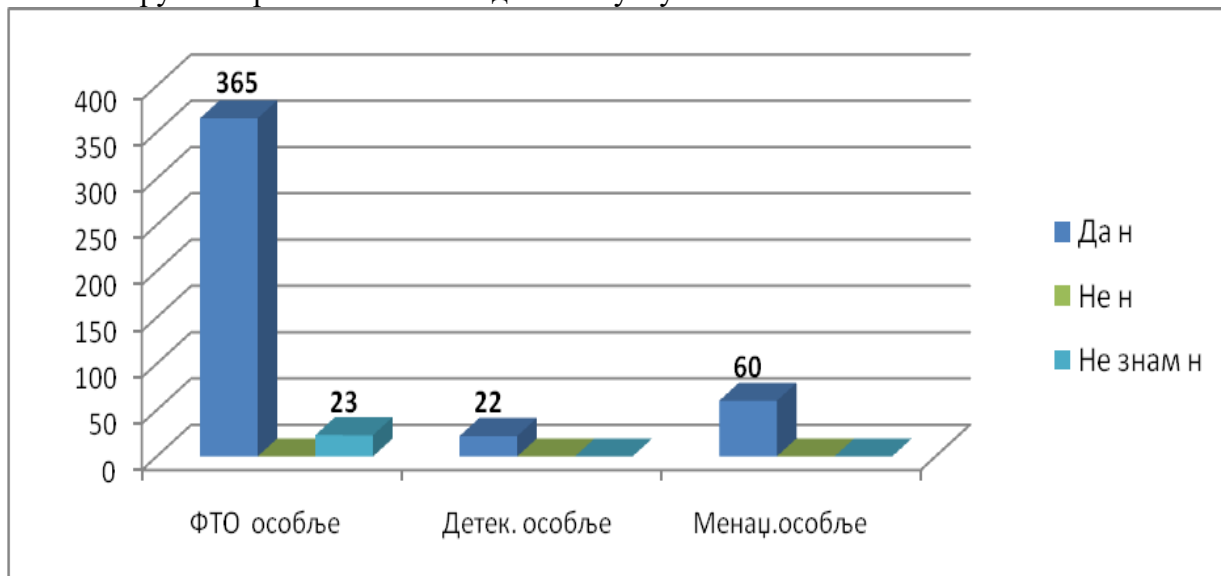
	Да		Не		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	365	77.66%	0	0.00%	23	4.89%
Детек. особље	22	4.68%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	60	12.77%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 42.

Добијени резултати указују да је најзаступљени одговор под а) код све три категорије субузорка, а износи 95.11% од укупног броја испитаника (472), где су све три категорије навеле „Правило службе обезбеђења и Упутство за употребу ватреног оружја“ као пропис који регулише обавезно извештавање приликом употребе ватреног оружја. Овакав одговор испитаника указује да предузећа и агенције за пружање безбедносних услуга имају интерно уређен поступак обавезе извештавања употребе ватреног оружја приликом спровођења својих свакодневних активности. Одговор под в) био је делимично заступљен од стране субузорка радници обезбеђења и износио је 4.89% од укупног броја испитаника (472), што упућује да мањи део овог субузорка још није упознат са појединим инерним прописима предузећа/агенције где ради и да се ради о лицима са почетничким радним стажом. Одговор под б) био је потпуно знемарљив.

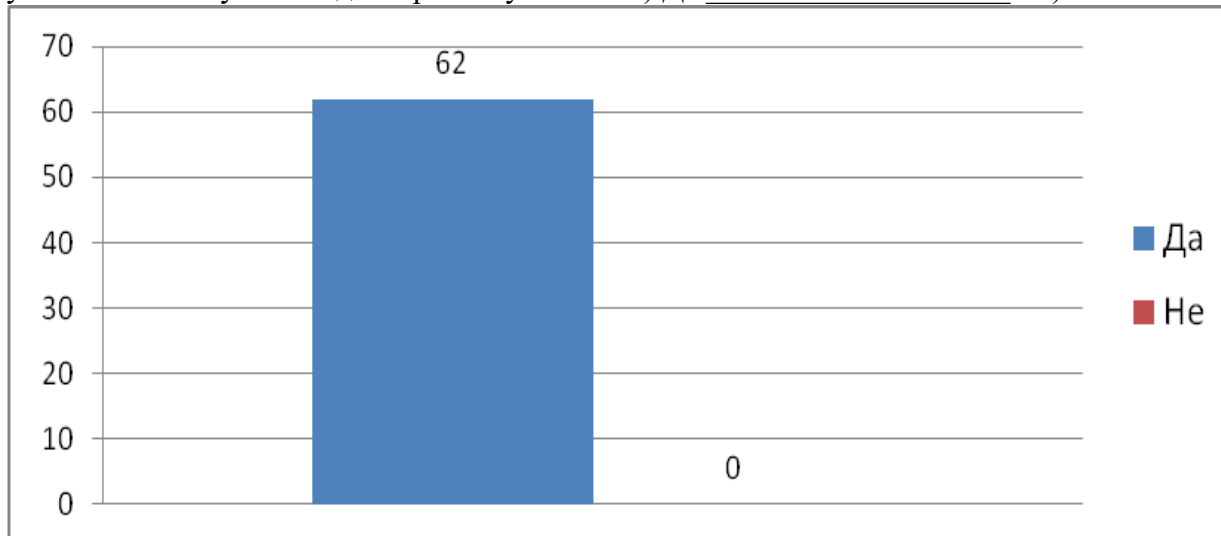
Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено и да је извештавање обавезан поступак сваког

припадника приватне безбедности, након употребе ватреног оружја приликом вршења послова пружања различитих безбедносних услуга.

Графикон бр. 40. Структура одговора испитаника по субзорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.44.

Питање бр.45 гласи: „Да ли је оружје са којим располажете регистровано и на кога (питање је само за руководећи кадар)?“ и постављено у форми заокруживања и уписивања тектуалног одговора као у анкети а) Да и б) Не.

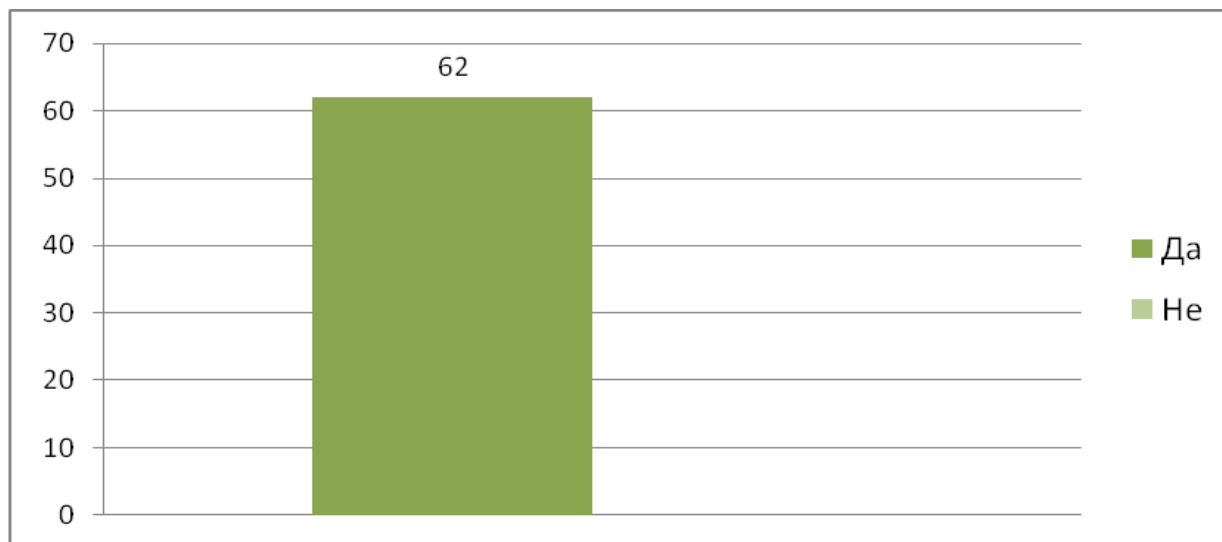

Графикон бр. 41. Структура одговора испитаника по субзорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.45.

Добијени резултати указују да се субзорак руководећи кадар изјаснио у целини за одговор под а) или 100.00% у односу на број субзорка руководећи кадар (62), уносећи текстуални одговор да је целокупно оружје у фирмама регистровано на привредно друштво и да се оружје може користити сходно важећим одредбама Закона о оружју и муницији Р.Србије и интерним актима предузећа/агенције, само за време обављања дужности и не сме се носити кући. Одговор под б) био је потпуно занемарљив.

Анализом резултата субузорка закључује се, да предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга користе у службене сврхе регистровано оружје фирме где раде, о чијем издавању ради употребе брине шеф смене у предузећу/агенцији, попуњавањем прописаног обрасца појединачно за сваког ангажованог радника на извршавању задатка.

Питање бр.46 гласи: „Када оружје није у употреби, где се исто складишти (питање је само за руководећи кадар)?“ и постављено у форми заокруживања и уписивања текстуалног одговора као у анкети а) У предузећу/агенцији, б) Запослени га носе кући и в) Остало.

Графикон бр. 42. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.46.

Добијени резултати указују да се субузорак руководећи кадар изјаснио у целини за одговор под а) или 100.00% у односу на број субузорка руководећи кадар (62), што указује да се оружје које се користи у предузећима/агенцијама складишти у фирми, које мора да има посебно уређен простор и место за безбедно чување складиштеног оружја. Одговор под б) и в) био је потпуно занемарљив.

Анализом резултата субузорка закључује се, да предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга расположиво оружје складиште у својим фирмама и да запосленима није дозвољено да га носе кући.

Питање бр.47 гласи: „Да ли вам је познато, да је у току ваших свакодневних активности било „цурења информација“ из предузећа/агенције где сте запослени?“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем одговора као у анкети а) „да“, б) „не“ и в) „није ми познато“

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно :

	Да		Не		Није ми	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	47	9.96%	341	72.25%
Детек. особље	0	0.00%	0	0.00%	22	4.66%
Менаџ.особље	0	0.00%	62	13.14%	0	0.00%

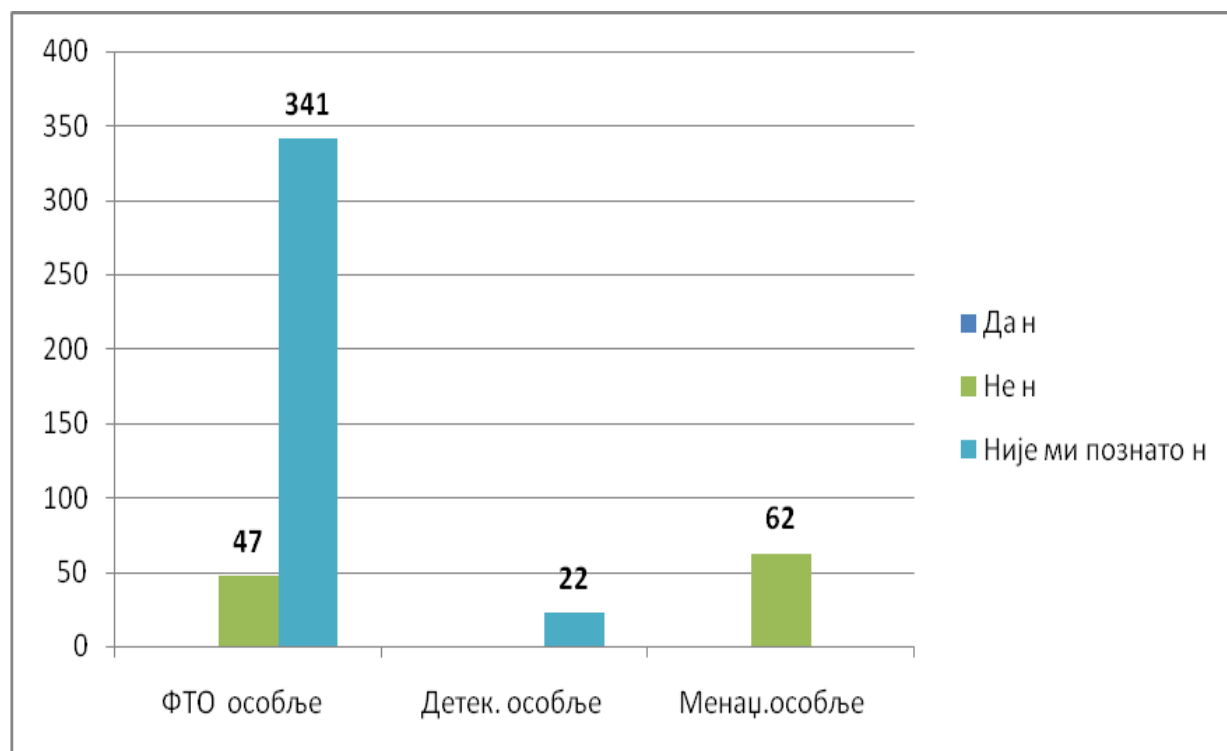
Табела бр. 43.

Добијени резултати указују да је најзаступљени одговор под в) код две категорије субузорка радници обезбеђења и детективи, а износи 76.91% од укупног броја испитаника (472), што указује да запосленима у приватном сектору, који раде на извршилачким дужностима, нису познате околности било каквог „цурења информација“ у фирми где су запослени.

Овакав одговор је очекиван, обзиром да у условима правне неуређености овог сектора, процес упознавања запослених са таквим појавама најчешће није предвиђен, обично власници таквих фирми полазе од става да је већа штета по углед фирме да подаци са таквим садржајем процуре у јавност.

Одговор под б) био је о заступљен од стране субузорка руководећи кадар и износио је 13.14% од укупног броја испитаника (472), што значи чиме да руководећи ниво у фирмама не жели да такав податак буде у етеру редовних информација. Такође, делимичан број субузорка радници обезбеђења изјаснио се за одговор „не“, што упућује да мањи део овог субузорка, најчешће вође смена и нижи менаџмент фирме, као и код субузорка руководећи кадар не износи такве податке.

Одговор под а) био је потпуно знемарљив. Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да запосленима на извршилачким дужностима нису познати случајеви „цурења информација“ обзиром да такав извештавање није предвиђено интерним актима фирми, док власницима и средњем менаџменту у фирмама није пословни интерес да такви подаци буду доступни широј јавности.

Графикон бр. 43. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.47.

Питање бр.48 гласи: „Рангирајте оценом од 1 до 5 (где је оцена 5 највећа) квалитет ваше обуке и ниво стручности за обављање делатности пружања безбедносних услуга“ и постављено у форми уписивања оцене на постављено питање а који је означен у анкети као а) __, б) __, в) __, г) __, д) __ .

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

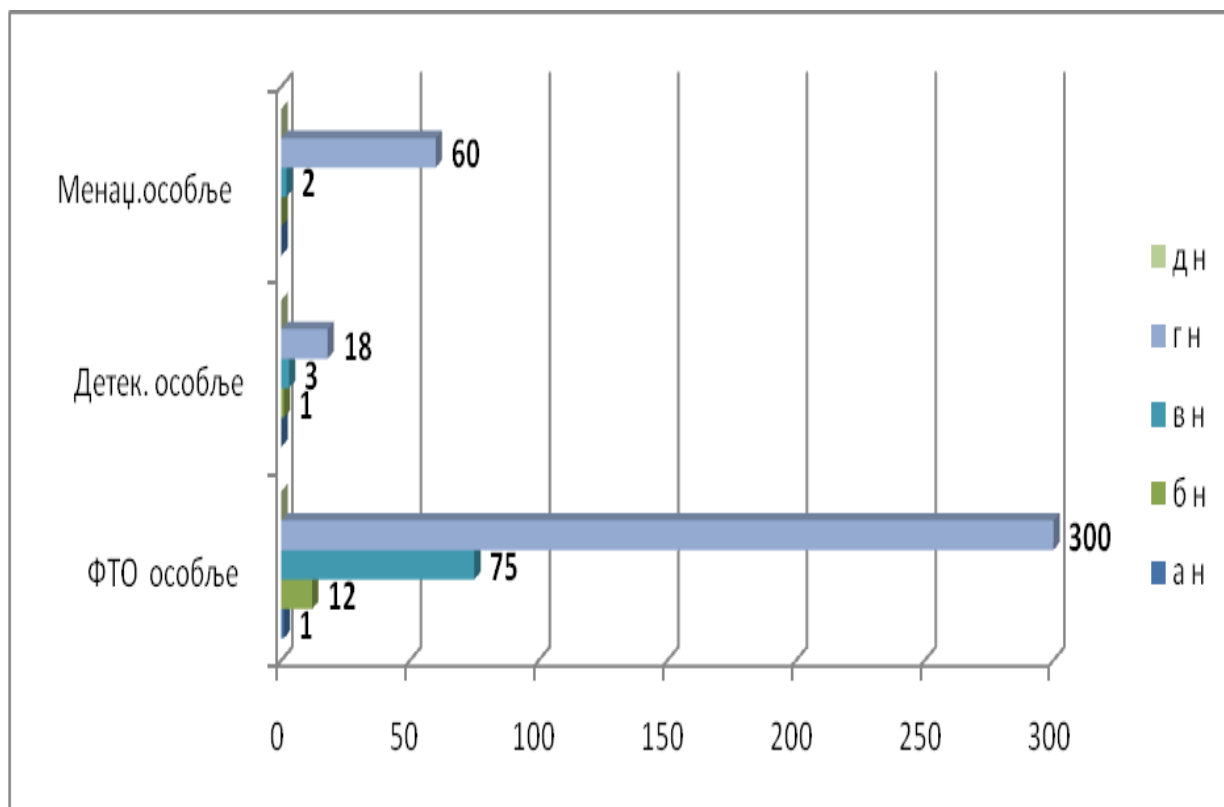
	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	1	0.21%	12	2.54%	75	15.89%	300	63.56%	0	0.00%
Детек. особље	0	0.00%	1	0.21%	3	0.64%	18	3.81%	0	0.00%
Менаџ. особље	0	0.00%	0	0.00%	2	0.42%	60	12.71%	0	0.00%

Табела бр. 44.

Добијени резултати указују да је највише одговора било под г) од стране све три категорије субузорка и износио је 80.08% од укупног броја испитаника (472). Одговор указује да су све три категорије субузорка оцениле свој квалитет обуке и ниво стручности оценом врло добар 4, док је на другом месту био одговор под в) оцена добар 3, а износио је 16.95% од укупног броја испитаника (472), што је карактеристика за мањи део све три категорије субузорка који су са мањим едукативним процесом у приватном сектору. Одговори под а), б) и д) били су скоро занемарљиви.

Овакво мишљење испитаника указује на следеће:

- да је огроман број запослених у приватном сектору доста субјективан у оцењивању своје стручности и квалитета пружених услуга, иако пракса показује супротно и
- да мањи број субузорка у оцени квалитета своје обуке и стручности у поступању, показао реално стање свог едукативног нивоа и стручности.

Графикон бр. 44. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.48.

6.1.1.2. Ставови, хомогеност и разлике припадника приватног сектора безбедности о односу између приватног и јавног сектора безбедности у Србији

Сарадња предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга са субјектима заједнице

У теоријском делу рада истакнути су бројни показатељи ранијих научних истраживања којима је идентификовано да сарадња приватног сектора безбедности са субјектима заједнице и посебно полицијским органима условљена је самим друштвено-економским уређењем саме државе, нормативним регулисањем партнерских односа и самог облика организације јавних актера безбедности у друштву. Сходно наведеном тежило се стварном установљавању стања природе односа између јавног и приватног сектора безбедности, у ком циљу су и формулисана следећа питања:

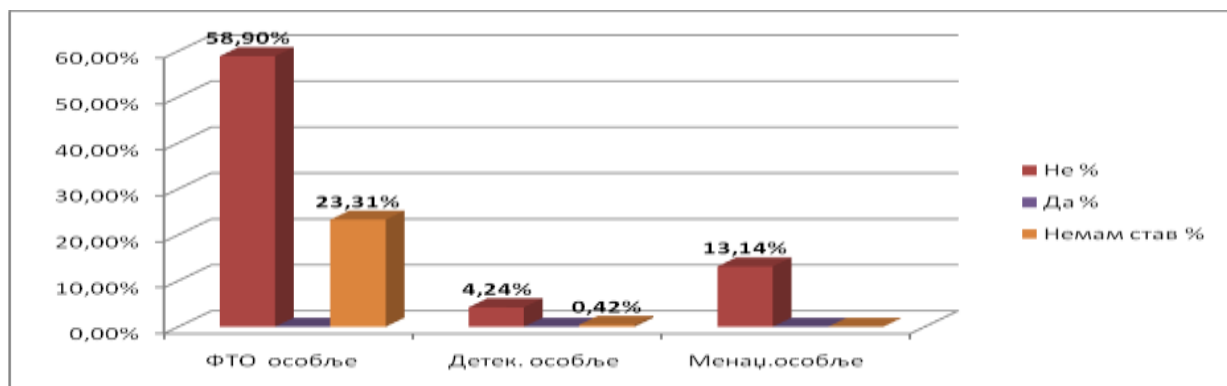
Питање бр.49 гласи: „Да ли је, по Вама, локална заједница довољно заинтересована за проблеме у вези са пружањем приватних безбедносних услуга“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем „не“, „да“ и „немам став“. Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да		Немам став	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	278	58.90%	0	0.00%	110	23.31%
Детек. особље	20	4.24%	0	0.00%	2	0.42%
Менаџ.особље	62	13.14%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 45.

Добијени резултати указују да је најзаступљенији одговор „не“ код све три категорије субузорка, и износио је 76.27% од укупног броја испитаника (472), што је и очекивано обзиром да област приватне безбедности у Србији није законски уређена. Заступљеност одговора „да“ било је потпуно занемарљива, док је одговор „немам став“, који је био заступљен само код категорије субузорка радници обезбеђења, а износио је 23.73% од укупног броја испитаника (472), што указује да добар део ове категорије субузорка нема никакво мишљење о овом питању обзиром да се ради на вероватније о лицима са почетничким радним стажом у овом сектору.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да све три категорије субузорка мисле да локална заједница није довољно заинтересована за проблеме и квалитет пружања безбедносних услуга у свакодневним активностима и да мањи део испитаника нема никакв став у вези са овим питањем.

Графикон бр. 45. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.49.

Питање бр.50 гласи: „Означите значај сарадње са следећим структурама заједнице са аспекта ефективне реализације послова приватне безбедности“ и постављено у форми заокруживања одговора који су означени у анкети као а) Са полицијом, б) Са тужилаштвом, в) Са судом, г) Са грађанима, д) Са инспекцијским службама, е) Са осталим субјектима заједнице (локална самоуправа, предузећима, школским установама, здравственим службама,....).

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно

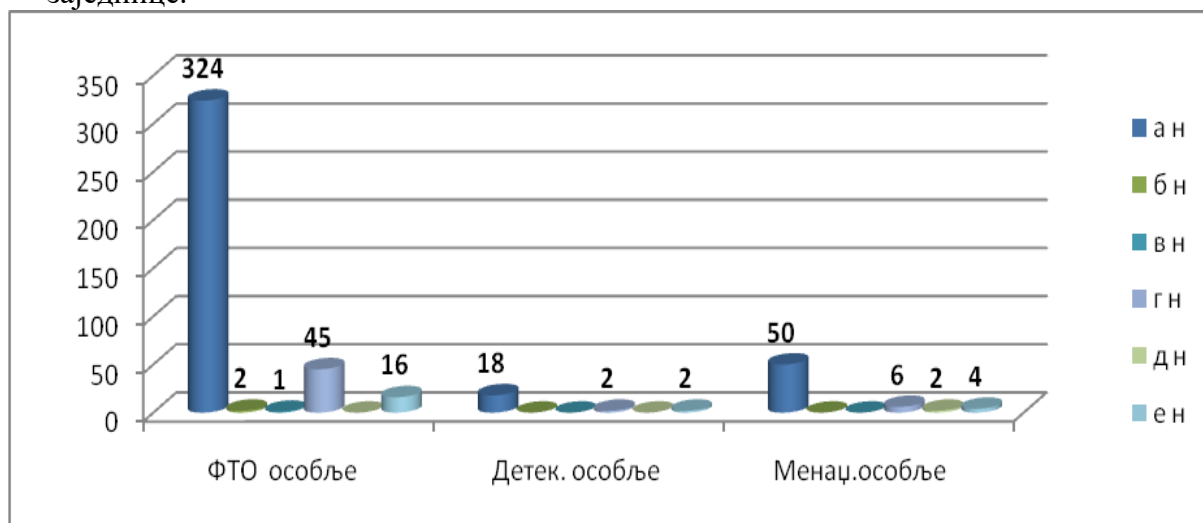
	а		б		в		г		д		е	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	32	68.64	2	0.42	1	0.21	4	9.53	0	0.00	1	3.39
Детек.	18	3.81%	0	0.00	0	0.00	2	0.42	0	0.00	2	0.42
Менаџ.особљ	50	10.59	0	0.00	0	0.00	6	1.27	2	0.42	4	0.85

Табела бр. 46.

Добијени резултати указују да је највише одговора било под а) од стране све три категорије субузорка и износио је 83.05% од укупног броја испитаника (472), што указује да су све три категорије субузорка истакле да је највећи значај сарадње приватног сектора са субјектима заједнице у домену сарадње са полицијским органима, на другом месту био одговор под г) који је био заступљен такође, од стране све три категорије субузорка и износио је 11.23% од укупног броја испитаника (472), док је одговор под е) био на трећем месту а износио је 4.66% од укупног броја испитаника (472) и заступљен од све три категорије субузорка . Одговори под б), в) и д) били су скоро занемарљиви.

Овакво мишљење испитаника указује на следеће:

- да је мишљење испитаника по овом питању релативно хомогено, а што указује да запослени у приватном сектору безбедности највећи значај сарадње са субјектима заједнице виде само у сарадњи са полицијским органима, са којима најчешће по природи послова остварују контакте.
- да је евидентан недостатак спознаје огромног значаја сарадње запослених у приватном сектору са осталим субјектима заједнице,
- да је очигледна потреба додатне едукације запослених у приватном сектору, у циљу промене свести запослених у вези са значајом сарадње са осталим субјектима заједнице.

Графикон бр. 46. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.50.

Питање бр.51 гласи: „Означите по учесталости, са којим субјектима локалне заједнице највише сарађујете“ и постављено у форми заокруживања одговора као у анкети а) Са полицијом, б) Са тужилаштвом, в) Са судом, г) Са грађанима, д) Са инспекцијским службама, њ) Са осталим субјектима заједнице (локална самоуправа, предузећима, школским установама, здравственим службама,...).

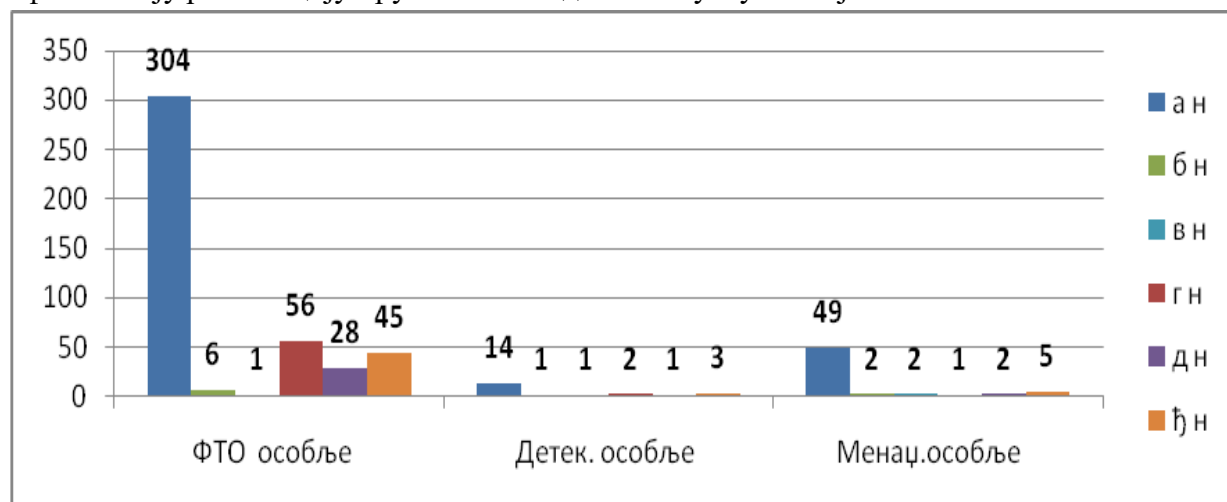
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д		ђ	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО	30	64.41	6	1.27	1	0.21	5	11.86	2	5.93	4	9.53
Детек.	14	2.97%	1	0.21	1	0.21	2	0.42%	1	0.21	3	0.64
Менаџ.особ	49	10.38	2	0.42	2	0.42	1	0.21%	2	0.42	5	1.06

Табела бр. 47.

Добијени резултати указују да су све три категорије субузорка учесталост сарадње са субјектима заједнице означиле по следећем: највише одговора било под а) а износио је 77.75% од укупног броја испитаника (472), којим је установљено да су све три категорије субузорка као највећу учесталост сарадње са субјектима заједнице означили сарадњу са полицијским органима, на другом месту био одговор под г) којим су све три категорије означиле сарадњу са грађанима а износио је 12.50% од укупног броја испитаника, док је одговор под њ) сарадња са осталим субјектима заједнице био на трећем месту а износио је 11.23% од укупног броја испитаника и одговор под д) сарадња са инспекцијским службама био је на четвртном месту и износио је 6.57% од укупног броја испитаника. Одговори под б) и в) били су скоро занемарљиви.

Овакво мишљење испитаника указује на следеће: да је мишљење испитаника по овом питању релативно хомогено, да је највећа учесталост дата сарадњи са полицијским органима, што је и очекивано обзиром да природа послова приватног сектора безбедности највише додирних тачака има са полицијским пословима, да је уочљив недостатак сарадње са тужилаштвом и осталим субјектима заједнице, да се може извести констатација, да учесталост сарадње са појединим субјектима заједнице најчешће је условљена додирним тачкама и уским пословним потребама предузећа/агенције за што ефективнију реализацију пружања безбедносних услуга клијентима.

Графикон бр. 47. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.51.

Питање бр.52. гласи: „Означите по значају, са којим субјектима локалне заједнице, по вашем мишљењу, сарадња није одговарајућа“ и постављено у форми заокруживања одговора на постављено питање а који је означени у анкети као а) Са полицијом, б) Са тужилаштвом, в) Са судом, г) Са грађанима, д) Са инспекцијским службама, ђ) Са осталим субјектима заједнице (локална самоуправа, предузећима, школским установама, здравственим службама,.....).

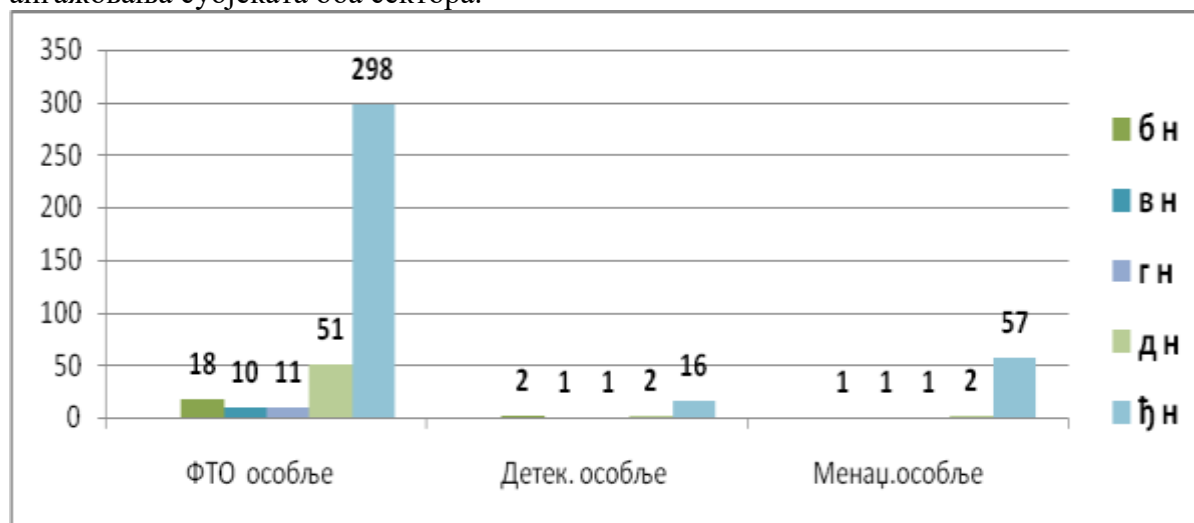
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д		ђ	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО	0	0.00	1	3.81	1	2.12	1	2.33	5	10.81	29	63.14
Детек.	0	0.00	2	0.42	1	0.21	1	0.21	2	0.42%	16	3.39%
Менаџ.особ	0	0.00	1	0.21	1	0.21	1	0.21	2	0.42%	57	12.08

Табела бр. 48.

Добијени резултати указују да су све три категорије субузорка изјасниле по следећем: највише одговора било под ђ) а износио је 78.60% од укупног броја испитаника (472), што указује да су испитаници на првом месту по значају означиле неодговарајућу сарадњу са осталим субјектима заједнице, на другом месту био одговор под д) неодговарајућа сарадња са инспекцијским службама, што износи 11.65% од укупног броја испитаника, док је одговор под б) неодговарајућа сарадња са тужилаштвом, а износила је 4.45% од укупног броја испитаника, била на трећем месту, одговор под г) неодговарајућа сарадња са грађанима износила је 2.75% од укупног броја испитаника, била је на четвртном месту и одговор под в) неодговарајућа сарадња са судом а износила је 2.54% од укупног броја испитаника била је на петом месту. Одговор под а) био је потпуно занемарљив.

Овакво мишљење испитаника указује на следеће: да је мишљење испитаника по овом питању релативно хомогено, да сарадња приватног сектора безбедности и субјеката заједнице у највећем обиму није одговарајућа са осталим субјектима заједнице, инспекцијским службама и тужилаштвом, те да се процес едукације запослених у приватном сектору безбедности мора подићи на виши ниво, указивањем на значај свих облика сарадње са тужилаштвом и осталим субјектима заједнице. Овакав одговор испитаника је и очекиван, обзиром да сарадња у ситуацији правне неуређености приватног сектора безбедности најчешће се базира само на активностима заједничког ангажовања субјеката оба сектора.

Графикон бр. 48. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.52.

Питање бр.53. гласи: „Означите по значају у којим областима поступања сарадња није одговарајућа“ и постављено у форми заокруживања понуђених одговора на постављено питање а који је означен у анкети као а) Превенција и сузбијање криминала, б) Решавање проблема квалитета живота, в) Размена података, г) Заједничке процене угрожености, д) Обучавање и едукација запослених у приватном сектору.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО осолје	204	43.40%	12	2.55%	58	12.34%	16	3.40%	98	20.85%
Детек. особље	4	0.85%	0	0.00%	0	0.00%	18	3.83%	0	0.00%
Менаџ.особље	33	7.02%	2	0.43%	15	3.19%	6	1.28%	4	0.85%

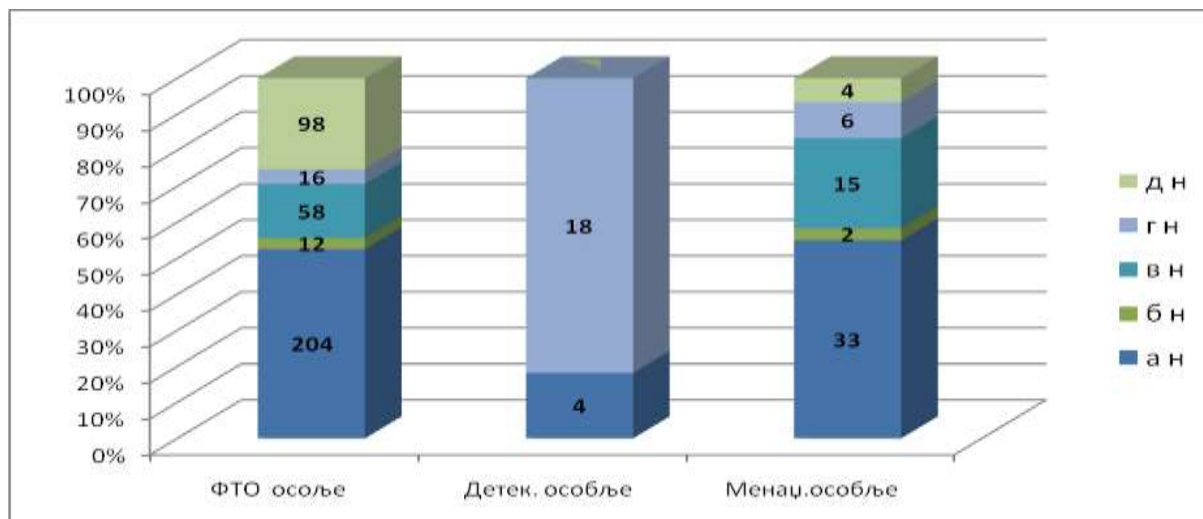
Табела бр. 49.

Добијени резултати указују да је највише одговора било под а) за који су се изјасниле две категорије субузорка радници обезбеђења и руководећи кадар, а износио је 51.28% од укупног броја испитаника (472), где су испитаници оценили да сарадња са субјектима заједнице није одговарајућа у области превенције и сузбијања криминала, што указује да су најостељивије и најчешће активности приватног сектора у овом сегменту поступања. На другом месту био је одговор под в) за који су се изјасниле две категорије субузорка радници обезбеђења и руководећи кадар, који је износио 15.53% од укупног броја испитаника, где су испитаници изнели мишљење да сарадња са субјектима није одговарајућа у области размене података, што је и очекивано, обзиром да у условима правне неуређености приватног сектора безбедности нема квалитетне и обавезујуће размене података. На трећем месту је одговор под г) за који су се изјасниле све три категорије субузорка, а износио је 8.51% од укупног броја испитаника, где су испитаници изнели мишљење да нема одговарајуће сарадње у области заједничких процена угрожености, што указује на значај заједничке активности са локалном заједницом, у циљу израде квалитетне процене угрожености и повећања нивоа сигурности лица и имовине.

На четвртом месту је одговор под д) за који су се изјасниле две категорије субузорка радници обезбеђења и руководећи кадар, који је износио 21.70% од укупног броја испитаника, где су испитаници изнели своје мишљење да сарадња није одговарајућа у области обучавања и едукације запослених у приватном сектору, што указује да је ради квалитетног пружања безбедносних услуга важна компонента и учествовање локалне заједнице.

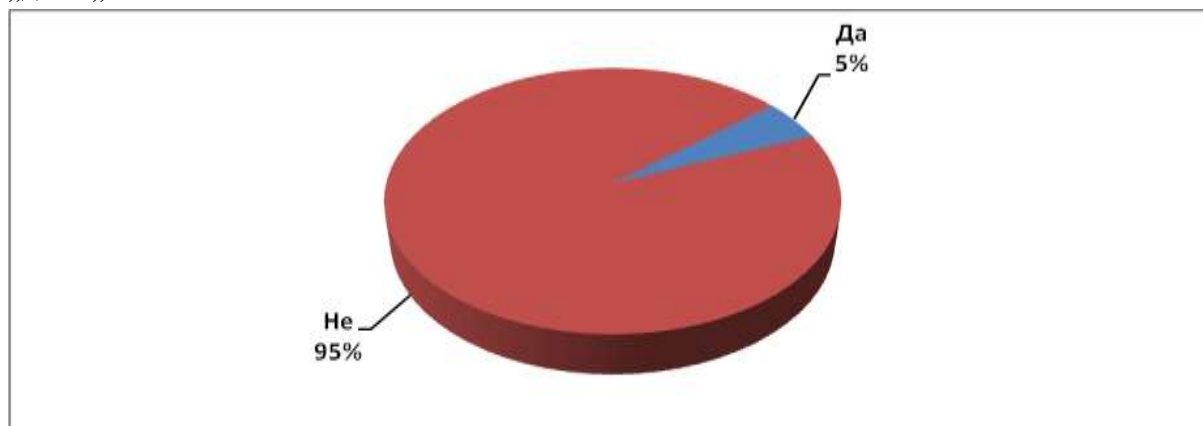
На петом месту је одговор под б) за који су се изјасниле две категорије субузорка радници обезбеђења и руководећи кадар, износио је 2.98% од укупног броја испитаника, где су испитаници изнели мишљење да сарадња са субјектима заједнице није одговарајућа у областима „решавања проблема квалитета живота“, што указује да приватни сектор безбедности и локална заједница веома мали значај дају решавању проблема квалитета живота у заједници, који су у већини недозвољених радњи детерминишући фактор у заједници.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно нехомогено и да мишљење испитаника указује да приватни сектор требало би да оствари што приснију сарадњу са субјектима заједнице, посебно у областима, превенције криминала и решавања проблема квалитета живота.

Графикон бр. 49. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.53.

Питање бр.54. гласи: „ Да ли сте на нивоу локалне заједнице присуствовали или иницирали сасатанке посвећене проблемима безбедности локалне заједнице (питање је само за руководећи кадар)“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем „да“ и „не“ .

Графикон бр. 50. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.54.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „не“, њих 58 лица изјаснило се за овај одговор а износи 95% од укупног броја субузорка руководећи кадар (62), што је указује да је мишљење овог субузорка да најчешће нису присуствовали нити иницирали састанке у вези са проблемима безбедности локалне заједнице, док одговор „да“, њих 3 лица изјаснило се за овај одговор а износи 5% од укупног броја субузорка (62), што указује на симболичан број састанка приватног сектора безбедности и органа локалне заједнице, највероватније од стране већих предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга а у циљу развијања партнерства на нивоу локалне заједнице.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење овог субузорка о овом питању скоро хомогено и да су резултати очекивани обзиром да област приватне безбедности у Србији није нормативно уређена, у супротном били и обавезујући партнерски односи оба сектора, као и да евидентан симболичан број састанака на нивоу

локалне заједнице указује да се у таквој ситуацији приватни актери безбедности уважавају као додатни субјекат укупне безбедности локалне заједнице.

Питање бр.55. гласи: „*Да ли је сарадња између полиције и приватног сектора безбедности неопходна*“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем „да“, „не“ и „не знам“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	374	79.57%	12	2.55%
Детек. особље	0	0.00%	22	4.68%	0	0.00%
Менаџ.особље	0	0.00%	62	13.19%	0	0.00%

Табела бр. 50.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, а износио је 97.45% од укупног броја испитаника (472), што је указује да је сарадња између полиције и приватног сектора безбедности је неопходна, а одговор је очекиван, обзиром на велики број додирних и заједничких активности оба актера безбедности, одговор „не знам“ и „не“ скоро да су занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено без значајних одударања и да су резултати испитаника очекивани обзиром на заједничку улогу оба сектора безбедности у обезбеђењу потребног нивоа заштите друштва.

Питање бр.56 гласи: „*Означите по важности области у којима је потребно унапредити сарадњу са полицијом: могуће је заокружити више одговора*“ и постављено у форми заокруживања понуђених одговора на постављено питање а који је означен у анкети као а) Размена информација о криминалу, б) Размена информација о девијантним појавама и другим догађајима, в) Обука и едукација запослених у предузећима и агенцијама, г) Када постоје основи сумње да је извршено кривично дело.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	203	43.01%	185	39.19%	0	0.00%	33	6.99%
Детек. особље	11	2.33%	10	2.12%	0	0.00%	1	0.21%
Менаџ.особље	38	8.05%	24	5.08%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 51.

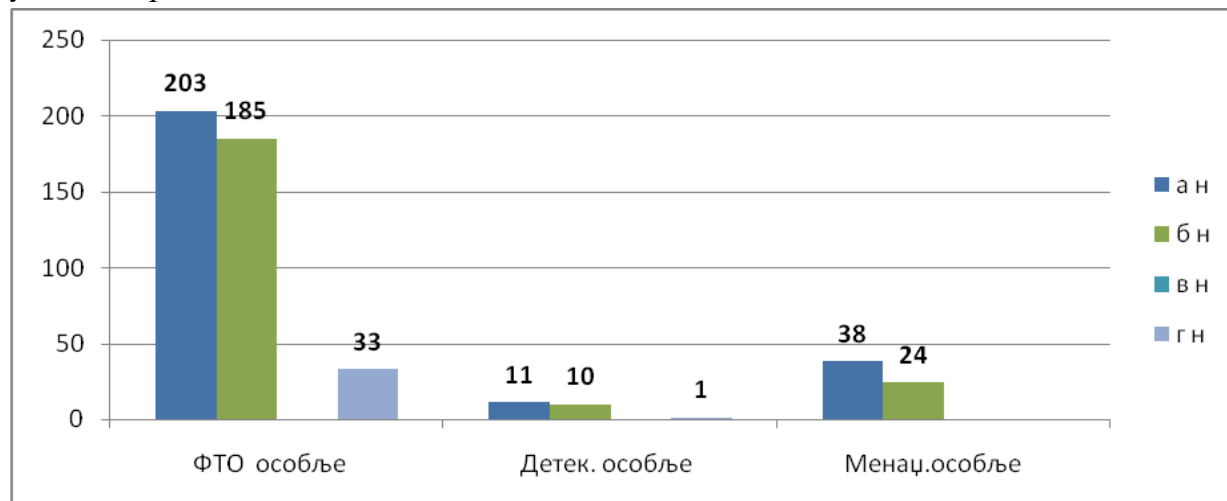
Добијени резултати указују да је највише одговора било под а) од стране све три категорије субузорка износио је 53.39% од укупног броја испитаника (472), што указује да су све три категорије субузорка изнели мишљење да је најважнији сегмент где је потребно унапредити сарадњу са полицијским органима јесте област размене информација криминалу, док је на другом месту по важности означен одговор под б) област размене информација о девијантним појавама и другим догађајима, од стране све три категорије субузорка а износио је 46.40% од укупног броја испитаника.

Одговори под в) био је на четвртом и одговор под г) био је на петом месту и скоро да су били занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да резултати испитаника указују да све три категорије субузорка у сарадњи са полицијским органима истичу значај размене информација о

криминалу обзиром на основну улогу и свакодневне задатке приватних актера безбедности.

Такође, резултати одређеног броја испитаника све три категорије указују и на одређени значај размене информација о девијантиним и другим појавама и догађајима, где се ради највероватније о најискуснијим запосленим лицима у приватном сектору безбедности који сматрају да у сарадњи са полицијским органима мора се поћи од оних информација који чине основна сазнања о о девијантним и другим појавама ради успешног релазовања свих задатака заштите лица и имовине.

Графикон бр. 51. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.56.

Питање бр.57. гласи: „Да ли у процесу едукације запослених у приватном сектору безбедности треба истицати значај координације рада између сектора јавне и приватне безбедности“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем „да“, „не“ и „не знам“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	380	80.51%	8	1.69%
Детек. особље	0	0.00%	21	4.45%	1	0.21%
Менаџ.особље	0	0.00%	62	13.14%	0	0.00%

Табела бр. 52.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, а износио је 98.09% од укупног броја испитаника (472), док су одговор „не знам“ и „не“ били скоро занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено и да исти указују да координација рада оба сектора мора бити обавезан део процеса едукације и усавршавања запослених у приватном сектору безбедности, што би обезбедило потребан ниво квалитета пружања безбедносних услуга приватних актера безбедности.

Веома мали део субузорока радници обезбеђења и приватни детективи заокружио је одговор „не знам“ а износио је 1.91% од укупног броја испитаника (472), што је

очекивано обзиром на мањи радни стаж у приватном сектору безбедности, док је одговор „не“ био потпуно занемарљив.

Питање бр.58. гласи: „Како доживљавате однос између полицијских органа и предузећа/агенција које пружају безбедносне услуге у Србији“ и постављено у форми заокруживања понуђених одговора на постављено питање а који је означен у анкети као а) Свако ради свој посао, б) Приватни сектор се меша у ингеренције полиције, в) Приватни сектор сарађује са полицијом у одређеним областима, г) Приватни сектор допуњава рад полиције, д) Приватни сектор је равноправан са полицијом.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	297	62.92%	0	0.00%	247	52.33%	12	2.54%	0	0.00%
Детек. особље	17	3.60%	0	0.00%	20	4.24%	1	0.21%	0	0.00%
Менаџ.особље	51	10.81%	0	0.00%	48	10.17%	0	0.00%	0	0.00%

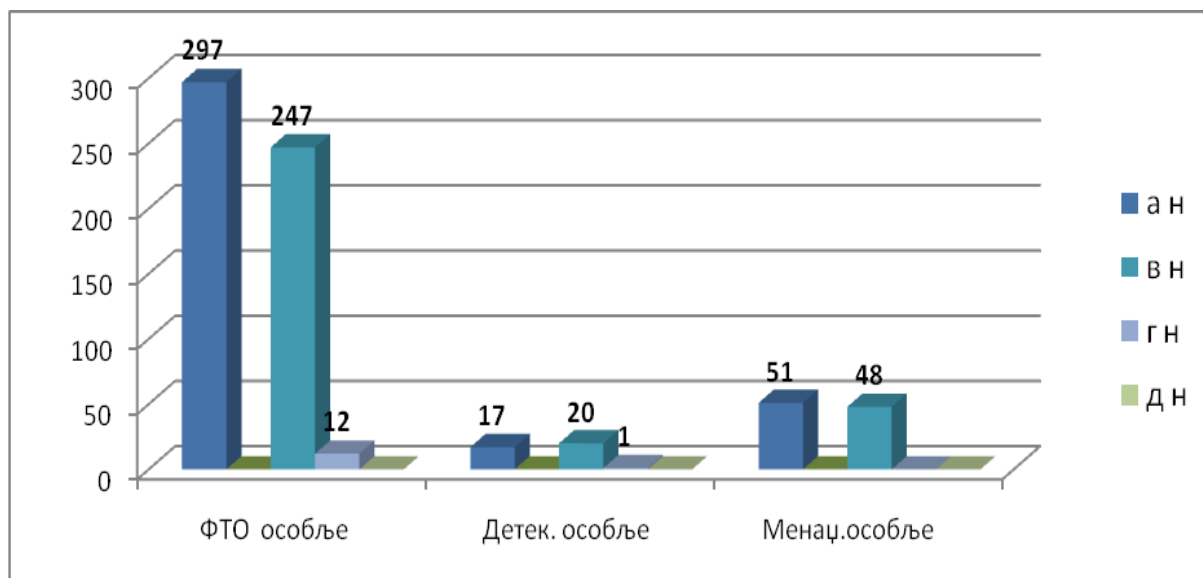
Табела бр. 53.

Добијени резултати указују да је највише одговора било под а) “ од стране све три категорије субузорка, где је установљено да су испитаници изнели мишљење да је однос између полиције и приватних актера безбедности где свако ради независно свој посао, што је зачекивано у ситуацији где је приватна безбедност нормативно неуређена.

За одговор под в) изјаснили су се такође, све три категорије субузорка, којим је идентификовано да је одређени број све три категорије субузорка поред одговора под а) заокружио и одговор под в) сматрајући да тај однос мора се базирати и на сарадњи са полицијским органима у одређеним областима.

За одговор под г) изјаснили су се само две категорије субузорка радници обезбеђења и детективи, којим је идентификовано да су испитаници мишљења да наведени однос полиције и приватног сектора базира се тако што приватни сектор реализујући своје свакодневне активности уствари допуњава рад полицијских органа. Код овог одговора ова категорија испитаника своје полазиште узима у чињеници постојања одређених сличних свакодневних активности полицијских органа у заштили лица и имовине. Одговори под б) и д) били су занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно нехомогено и да резултати испитаника указују да запослени у приватном сектору безбедности однос са полицијским органима виде тако што свако ради независно своју делатност, где приватни актери безбедности сарађују са полицијским органима у одређеним заједничким активностима и један мањи део запослених који сматрају да приватни актери безбедности само допуњавају свакодневни рад полицијских органа, што је карактеристика за запослене са почетним радним стажом у приватном сектору безбедности.

Графикон бр. 51. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.58.

Питање бр.59. гласи: „ Да ли је у току ове текуће године било неких заједничких активности са припадницима полиције“ и постављено у форми понуђених одговора као у анкети заокруживањем „не“ и „да“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да	
	н	%	н	%
ФТО особље	18	3.88%	362	78.02%
Детек. особље	0	0.00%	22	4.74%
Менаџ.особље	0	0.00%	62	13.36%

Табела бр. 54.

Добијени резултати указују како је одговор под „да“ био заступљен код све три категорије субузорка, а износио је 96.12% од укупног броја испитаника (472), што упућује да су имали прилику да сарађују са полицијом на истом задатку. Овакав одговор је очекиван, обзиром да најчешћи послови где је та сарадња веома изражена су активности непосредних извршиоца ФТО лица и имовине а у домену обезбеђења јавних скупова и спортских манифестација и категорија приватни детективи у својим активностима прикупљања обавештења и других чињеница о неком извршеном делу, где је полиција већ била претходно ангажована.

Одговор под „не“ био је безначајно заступљен од категорије радници обезбеђења а износио је 3.88% од укупног броја испитаника (472).

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено без значајних одударања и да резултати испитаника указују да запослени у приватном сектору безбедности реализују поједине заједничке активности са полицијским органима. Тиме се закључује да су и приватни актери безбедности незаобилазни чинилац безбедности у заједници.

Питање бр. 60. „Да ли сте се у досашњем раду обраћали за помоћ припадницима полиције“ и постављено је у форми заокруживањем понуђених одговора као у анкети а) Никада, б) До 10 пута годишње и в) Преко 10 пута годишње.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

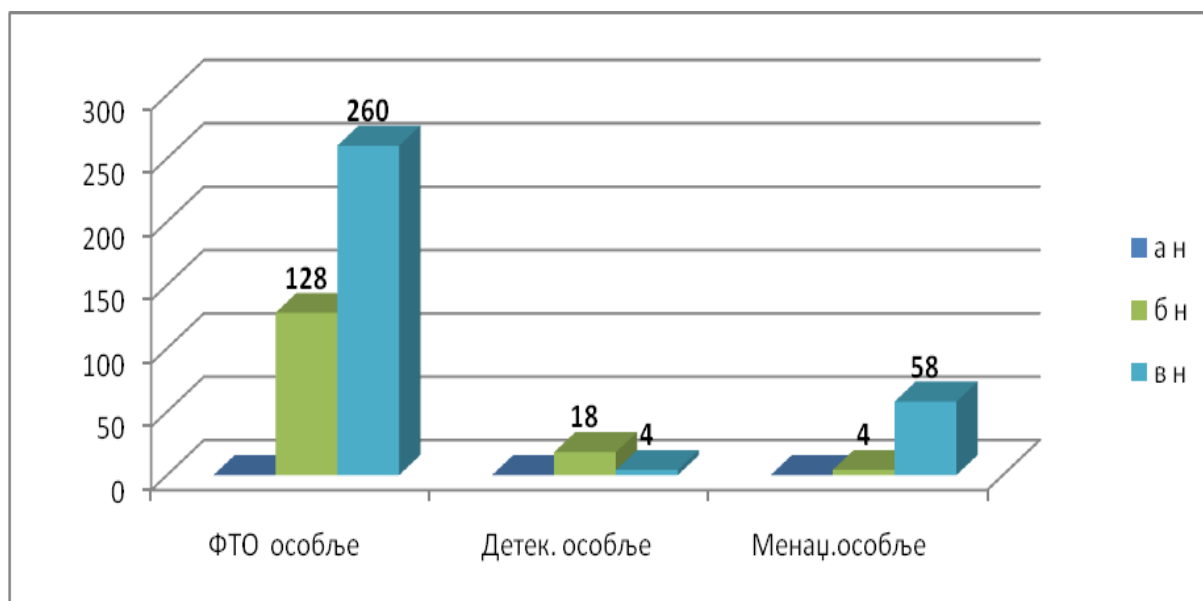
	а		б		в	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	128	27.12%	260	55.08%
Детек. особље	0	0.00%	18	3.81%	4	0.85%
Менаџ.особље	0	0.00%	4	0.85%	58	12.29%

Табела бр. 55.

Добијени резултати указују како је најзступљенији одговор био под „в“ а од стране две категорије субузорка радници обезбеђења и руководећи кадар, а износио је 67.37% од укупног броја испитаника (472), што упућује да су ове две категорије кроз своје свакодневне активности највише се обраћали полицијским органима за помоћ, што је и очекивано обзиром на њихов делокруг рада и поступања.

Одговор под б) заступљен је био од све три категорије субузорка а износио је 31.78% од укупног броја испитаника (472), што указује да је одређени број испитаника изнео мишљење да су се обраћали за помоћ полицијским органима веома мало током календарске године, док је субузорак приватни детективи у највећем броју се изјаснио за овај одговор, јер исти у току својих редовних активности у једној календарској години остварују мали број захтева за помоћ полицијским органима, обзиром да делокруг послова приватних детектива је најчешће конспиративног карактера.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро релативно нехомогено и да резултати испитаника указују да су све три категорије субузорка у својим свакодневним активностима више или мање се обраћају за помоћ припадницима полиције, зависно о карактера услуге која се пружа клијенту.

Графикон бр. 52. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.60.

Питање бр. 61. „Који су најчешћи разлози тражења помоћи предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга од припадника полиције“ и постављено је у форми заокруживањем понуђених одговора као у анкети а) Угрожавање личне безбедности припадника приватног сектора, б) Пријем података за случајеве које спроводе припадници приватног сектора, в) Нарушеног ЈРМ, г) Извршеног кривичног дела.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	5	1.06%	108	22.88%	233	49.36%	42	8.90%
Детек. особље	1	0.21%	16	3.39%	0	0.00%	5	1.06%
Менаџ.особље	1	0.21%	4	0.85%	54	11.44%	3	0.64%

Табела бр. 56.

Добијени резултати указују да је најзаступљенији одговор под в) од стране две категорије субузорка а износио је 60.81% од укупног броја испитаника (472), што указује да су обе категорије у својим мишљењима изнели да запослени у приватном сектору безбедности помоћ од полицијских органа најчешће траже у ситуацијама нарушеног ЈРМ, пријема података за случајеве које спроводе припадници приватног сектора, извршеног кр.дела и на крају у ситуацијама угрожавања личне безбедности припадника приватног сектора. Овакав одговор је очекиван јер наведени разлози су најчешће опште додирне тачке сарадње приватног сектора и полицијских органа.

Одговор под б) био је заступљен од стране све три категорије субузорка а износио је 27.12% од укупног броја испитаника (472), где је карактеристично да је највећа процентуална заступљеност овог одговора била од категорије детективи, где је по овој категорији евидентно да на првом месту су случајеви тражења помоћи приликом пријема података за активности које спроводе припадници приватног сектора, на другом месту су разлози извршеног кр.дела и на трећем месту су разлози угрожавања личне безбедности припадника приватног сектора безбедности.

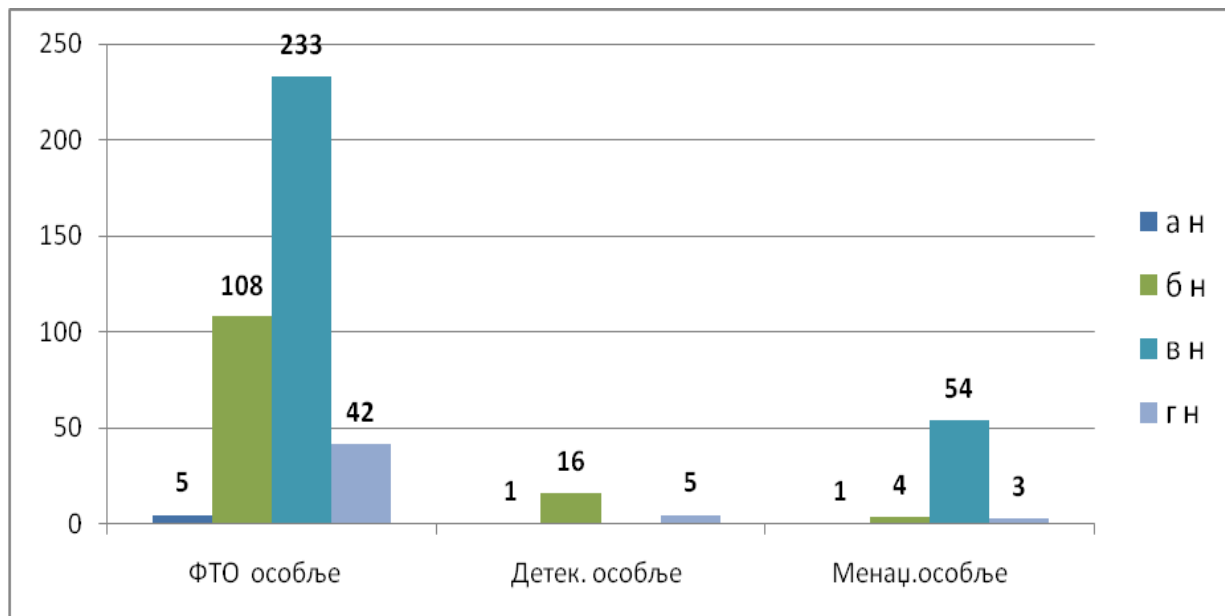
Одговор упућује да овај субузорок се у заокруживању одговора руководио карактером својих услуга које пружају клијентима као најчешћих разлога за тражење помоћи од припадника полиције, док су друге две категорије субузорка у одређеном броју изјаснили су се за овај одговор, обзиром да део запослених у приватном сектору безбедности поред ФТО спроводи и активности прикупљања података за потребе клијената.

Одговор под г) био је заступљен од стране све три категорије субузорка а износио је 10.59% од укупног броја испитаника (472), што указује да су све три категорије у делимичном броју изјаснили за случајеве након извршеног кр.дела, обзиром да припадници приватног сектора у таквим ситуацијама одмах обавештавају полицијске органе и траже директну помоћ полиције. Одговор под а) у односу на процентауалну заступљеност скоро да је био занемарљив.

Анализом добијених одговора установљено је да субузорок радници обезбеђења и руководећи кадар као разлог најчешћег тражења помоћи су случајеви нарушеног ЈРМ, обзиром да добар део ових категорија чине лица са дужим радним стажом у приватном сектору, који су раније били бивши припадници служби безбедности, па за остале разлоге помоћи од полиције најчешће користе своје пријатељске и колегијалне односе у претходним службама где су радили. Код субузорка приватни детективи, установљено је да најчешћи разлози тражења помоћи од полиције су случајеви пријема података од

истих по захтеву детективских агенција (боравиште и пребивалиште лица, подаци за возила и пореске пријаве и сл.), што је и најчешћа појава у пракси.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да резултати испитаника указују да приватни сектор безбедности у својим свакодневним активностима користи различите разлоге тражења помоћи од полицијских органа који најчешће зависе од карактера послове које врше запослени у приватном сектору безбедности.

Графикон бр. 53. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.61.

Питање бр.62. гласи: „Да ли сматрате да су ваша свакодневна сазнања добијена приликом предузетих активности корисна полицијским органима“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем „не“, „да“ и „немам став“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да		Немам став	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	347	73.52%	41	8.69%
Детек. особље	0	0.00%	22	4.66%	0	0.00%
Менаџ.особље	0	0.00%	62	13.14%	0	0.00%

Табела бр. 57.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка а износио је 91.31% од укупног броја испитаника (472), што је и очекивано обзиром да област приватне безбедности у Србији у свакодневним активностима пружања безбедносних услуга може доћи до посредних и нередних сазнања о извршеним кр.делима и другим недозвољеним радњама. Одговори „не“ и „немам став“ били су скоро занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено и да све три категорије субузорка износе став да њихова сазнања о криминалу могу бити корисна надлежним полицијским органима.

Питање бр.63. гласи: „*Да ли сте спремни да индиције и сазнања о извршеним кр.делима и другим недозвољеним радњама учините доступним надлежним полицијским органима*“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем „не“ и „да“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да	
	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	383	82.01%
Детек. особље	0	0.00%	22	4.71%
Менаџ.особље	0	0.00%	62	13.28%

Табела бр. 58.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, а износио је 100.00% од укупног броја испитаника (472), што указује да сва добијена сазнања о недозвољеним радњама и другим безбедносно интересантним појавама приватни сектор безбедности вољан је да уступи полицијским органима, обзиром да заједничка сарадња оба сектора безбедности представља битан чинилац за укупну безбедност друштва. Одговор под „не“ био је потпуно занемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено и да све три категорије субузорка износе мишљење да њихова сазнања о криминалу у сарадњи морају бити доступна надлежним полицијским органима ради даљег процесуирања.

Питање бр. 64. „*Колико вас често припадници полиције обилазе приликом редовног извршавања задатака*“ и постављено је у форми заокруживањем понуђених одговора као у анкети а) У свакој смени, б) Никада в) више пута месечно или годишње.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

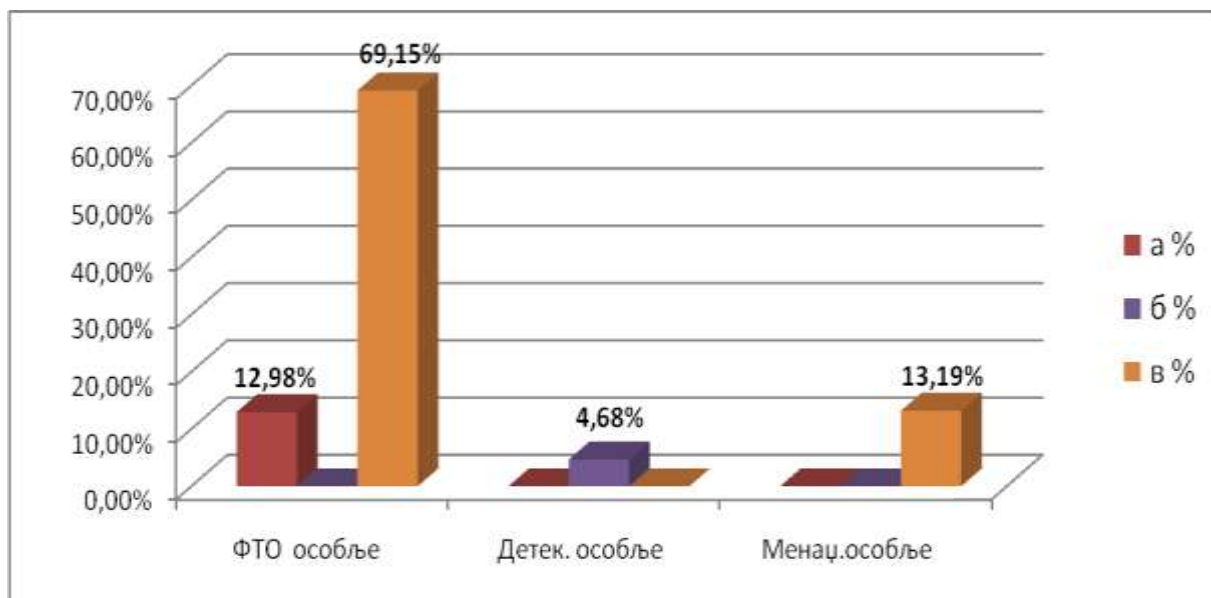
	а		б		в	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	61	12.98%	0	0.00%	325	69.15%
Детек. особље	0	0.00%	22	4.68%	0	0.00%
Менаџ.особље	0	0.00%	0	0.00%	62	13.19%

Табела бр. 59.

Добијени резултати указују да одговор под в) најзаступљенији је код две категорије субузорка радници обезбеђења и руководећи кадар, а износио је 82.34% од укупног броја испитаника (472), што указује да припадници полиције у просеку ретко обилазе места где радници обезбеђења пружају безбедносне услуге, док је одговор под б) био је заступљен од стране субузорка приватни детективи а износио је 4.68% од укупног броја испитаника (472), где је субузорок приватни детективи изнео своје мишљење да их полицијски органи у свакодневним активностима никада не обилазе, што је очекивано, обзиром на карактер пружања безбедносних услуга дтективских агенција. Одговор под а) заступљен је био од стране субузорка радници обезбеђења а износио је 12.98% од укупног броја испитаника (472), што указује да субузорок радници обезбеђења у занемарљивом броју наводе да их полицијски органи обилазе скоро сваког

дана, обзиром да у пракси поједина места где су ангажовани радници обезбеђења, полицијски органи долазе у њихов објекат под заштитом, најчешће ради одмора у ноћним сменама када објекти под заштитом не раде (тржни центри, банке, школе и сл.).

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да резултати испитаника указују да полицијски органи сва заштитна места где су ангажовани радници приватног сектора безбедности ретко обилазе и да су ти обиласци највероватније самоиницијативни и најчешће без позива, што је карактеристика за државе где приватна безбедност није нормативно уређена и обично се радо о два пута годишњем обиласку фирме.

Графикон бр. 54. Структура одговора испитаника по субзорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.64.

Питање бр. 65. „Како би сте поступили у ситуацији када постоје сумње да је запослени припадник агенције/предузећа умешан у неке инкриминисане радње“ и постављено је у форми заокруживањем понуђених одговора, односно уписивања текстуалног одговора као у анкети а) Обавестили полицију или други државни орган, б) Не знам, в) Обавестили директора агенције/предузећа, г) Саопштили колеги и д) Остало.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субзорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

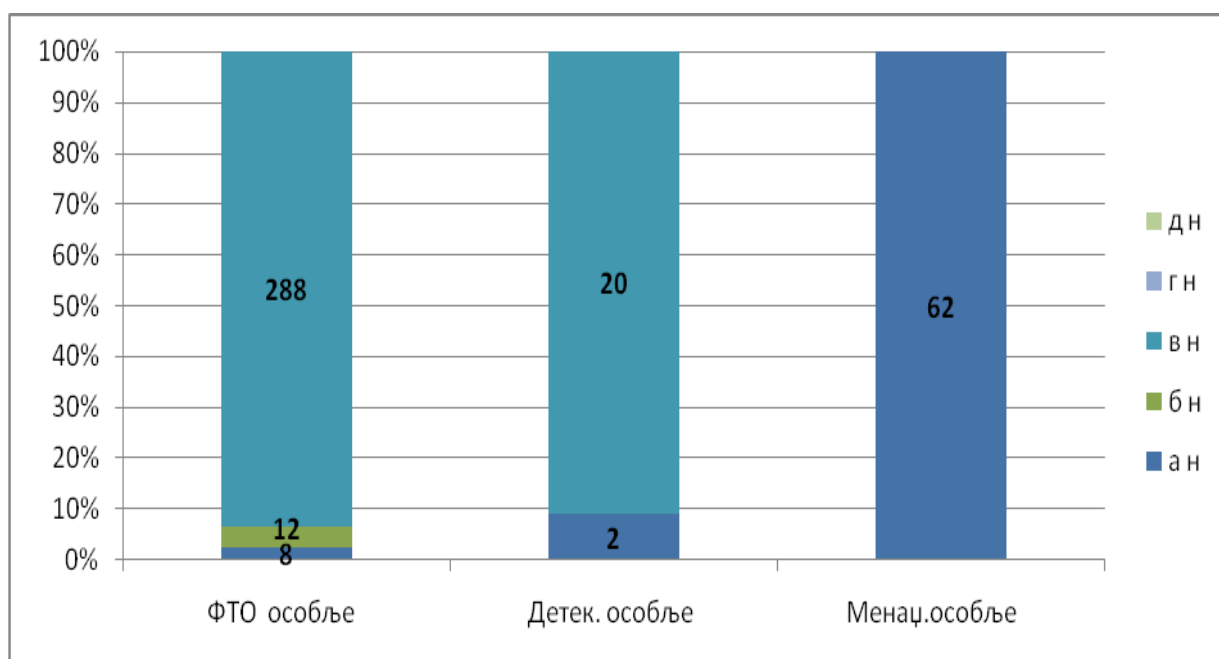
	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	8	2.04%	12	3.06%	288	73.47%	0	0.00%	0	0.00%
Детек. особље	2	0.51%	0	0.00%	20	5.10%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ. особље	62	15.82%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 60.

Добијени резултати указују како је одговор под „в“ био заступљен код две категорије субзорка радници обезбеђења и приватни детективи, а износио је 78.57% од укупног броја испитаника (472), што упућује да су наведене категорије скоро јединствене у мишљењу да овакве ситуације треба решавати обавештавањем директора предузећа/агенције о сумњама у умешаност запослених у недозвољене радње. Овакав

став запослених извршилаца у приватном сектору је очекиван обзиром да кроз програмске процесе едукације и усавршавања истима се посебно апострофира на такве ситуације са обавезом извештавања директора предузећа/агенције, а које могу бити повезане и са недозвољеним активностима њихових непосредно претпостављених старешина. Одговор под а) био је заступљен код субузорка руководећи кадар, а износио је 18.37% од укупног броја испитаника (472), што је очекивано обзиром да су исти сходно својим интерним унутрашњим актима у обавези сваки облик инкриминаисаности својих запослених да санкционишу и даље процесуирају преко надлежних државних органа. Остали одговори на ово питање били су скоро занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да резултати испитаника указују да су све три категорије субузорка заинтересоване за даље процесиирање запослених лица за које постоје сумње о умешаности у инкриминисане радње, како путем виших инстанци у оквиру правног лица где раде или путем надлежних државних органа.

Графикон бр. 55. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.65.

Питање бр.66. гласи: „ Да ли сте у протеклих годину дана били укључени у програме/пројекте заштите заједнице на нивоу локалне самоуправе“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем „не“и „да“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да	
	н	%	н	%
ФТО особље	388	82.20%	0	0.00%
Детек. особље	22	4.66%	0	0.00%
Менаџ.особље	58	12.29%	4	0.85%

Табела бр. 61.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „не“ код све три категорије субузорка, а износио је 99.15% од укупног броја испитаника (472), што

указује да предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга не учествују у програмима/пројектима заштите локалне заједнице, а што је и очекивано обзиром на обим сарадње и нормативну неуређеност овог сегмента координације приватног сектора и локалне заједнице у пројекте заштите заједнице. Одговор под „да“ скоро да је био потпуно занемарљив, где руководећи кадар у анкети није навео ниједан конкретни заједнички програм/пројекат заштите на нивоу локалне самоуправе.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању хомогено и да све три категорије субузорка износе мишљење да се сарадња са локалном заједницом у сегменту учествовања приватног сектора у програме и пројекте заштите заједнице на нивоу локалне самоуправе скоро не остварује.

Питање бр.67. гласи: „*Да ли у вашем предузећу/агенцији постоји извештај о раду и да ли је исти доступан (уколико је доступан наведите коме)*“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем и уписивањем текстуалног одговора у колони као у анкети а) „не“, б) „да“ и в) „није ми познато“

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да		Није ми познато	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	347	73.52%	0	0.00%	41	8.69%
Детек. особље	22	4.66%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	62	13.14%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 62.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „не“ код све три категорије субузорка а износио је 91.31% од укупног броја испитаника (472). Овакав одговор је очекујући, обзиром да фирме за пружање приватних безбедносних услуга у Србији не воде никакве посебне периодичне или годишње извештаје о свом раду, сем обавезујућих финансијских извештаја о пословању фирме. У предузећима и агенцијама у Србији за свакодневно поступање запослених прописана је интерним актима само обавеза сачињавања извештаја о редовним и ванредним свакодневним активностима запосленог особља. Код заокруживања овог одговора све категорије испитаника унели су текст да је такав извештај о свакодневним активностима доступан менаџеру предузећа/агенције, да је предвиђен као обавезујући део непосредних извршилаца а прописан Правилником или Правилном рада службе обезбеђења предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга.

Одговор под в) био је минорно заступљен од стране субузорка радници обезбеђења, што је упућивало да су се за овака одговор исти оперделили обзиром да своје почетничко радно искуство у приватном сектору и сазнања да за поједина радна извршилачка радна места извештај о раду сачињава непосредно претпостављени старешина. Одговор под б) био је потпуно занемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено и да све три категорије субузорка износе став да исти за своје свакодневне активности у пружању безбедносних услуга клијентима, само сачињавају редовне и ванредне извештаје о свакодневним активностима, што је и предвиђено њиховим интерним актима за поступање.

Питање бр. 68. „*Каква је по вашем мишљењу сарадња предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга са средствима јавног информисања*“ и постављено је у форми заокруживањем понуђених одговора као у анкети а) У потпуности одговара, б) Делимично задовољава, в) Незадовољава и г) Немам став.

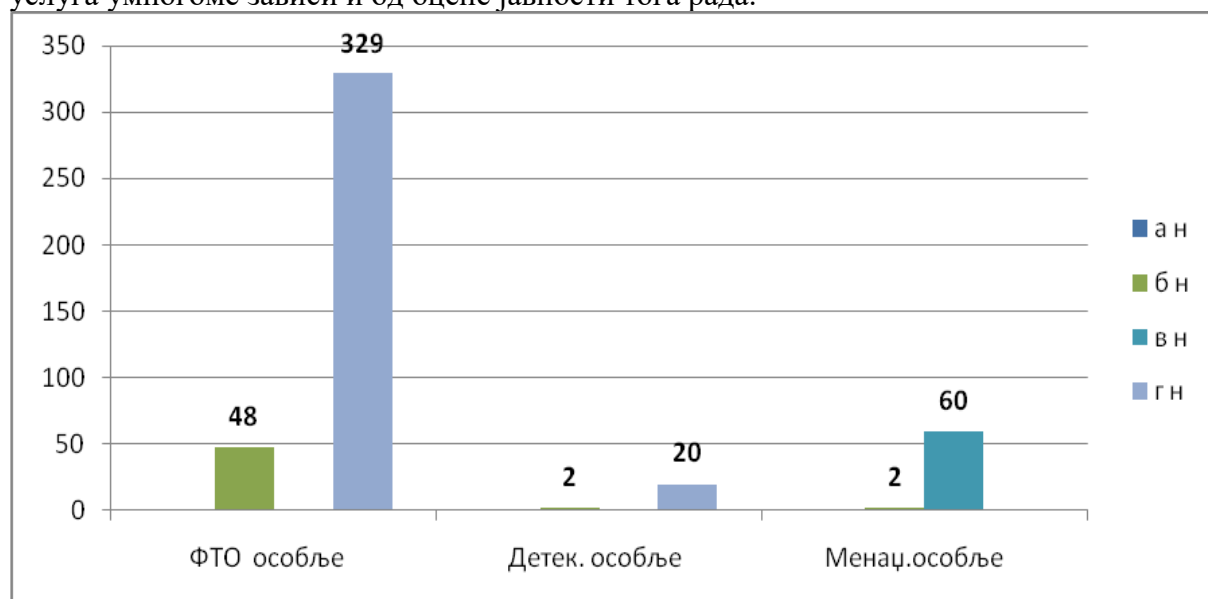
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	0	0.00%	48	10.41%	0	0.00%	329	71.37%
Детек. особље	0	0.00%	2	0.43%	0	0.00%	20	4.34%
Менаџ.особље	0	0.00%	2	0.43%	60	13.02%	0	0.00%

Табела бр. 63.

Добијени резултати указују како је одговор под г) био најзаступљенији од стране две категорије субузорка радници обезбеђења и приватни детективи, а износио је 75.70% од укупног броја испитаника (472), што упућује да наведене категорије субузорка незнају каква је сарадња са средствима информисања односно, немају никакав став о сарадњи са средствима информисања, што у условима правне неуређености приватне безбедности у Србији је очекивано, где ове две категорије запослених у приватном сектору нису задужене за овај сегмент рада приватних актера безбедности. Одговор под в) био је само карактеристичан за субузорок руководећи кадар, што упућује на констатацију да је исти у већини веома незадовољан односом са средствима информисања, обзиром да су познате чињенице да се у средствима јавног информисања најчешће само извештава о негативним активностима приватног сектора, а чији узроци су у нормативној неуређености ове области. Одговор под б) био је скоро занемарљив, а износио је 11.28% од укупног броја испитаника (472), где је мањи број испитаника све три категорије изнео став да је сарадња са средствима јавног информисања делимично задовољава, базирајући се највероватније на моменат да средства јавног информисања у домену оглашавања врста услуга које приватни сектор пружа остварјују одређени вид сарадње, док је одговор под а) био потпуно занемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да резултати испитаника указују да су све три категорије незадовољне укупним односом са средствима информисања и да је на овом пољу потребно учинити велике промене, обзиром да ефективност пружених безбедносних услуга умногоме зависи и од оцене јавности тога рада.

Графикон бр. 56. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.68.

Контрола предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга

Поред партнерства значајан удео у остваривању професионалног и законитог поступања запослених у приватном сектору безбедности има и ефикасан систем контроле рада овог сектора. Сходно наведеном тежило се стварном идентификовању стварних носиоца и система контроле приватног сектора безбедности, у ком циљу су и формулисана следећа питања: Питање бр. 69. „По вашем мишљењу, како видите однос носиоца власти, односно политичких партија и субјеката приватне безбедности“ и постављено је у форми заокруживањем понуђених одговора као у анкети а) Ограничава делатност предузећа/агенција, б) Помаже делатност предузећа/агенција, в) Утиче на однос тржишта услуга, г) У функцији помагања носиоца власти, д) Обострани профит

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	9	2.74%	14	4.26%	228	69.30%	0	0.00%	0	0.00%
Детек. особље	2	0.61%	0	0.00%	20	6.08%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	4	1.22%	0	0.00%	52	15.81%	0	0.00%	0	0.00%

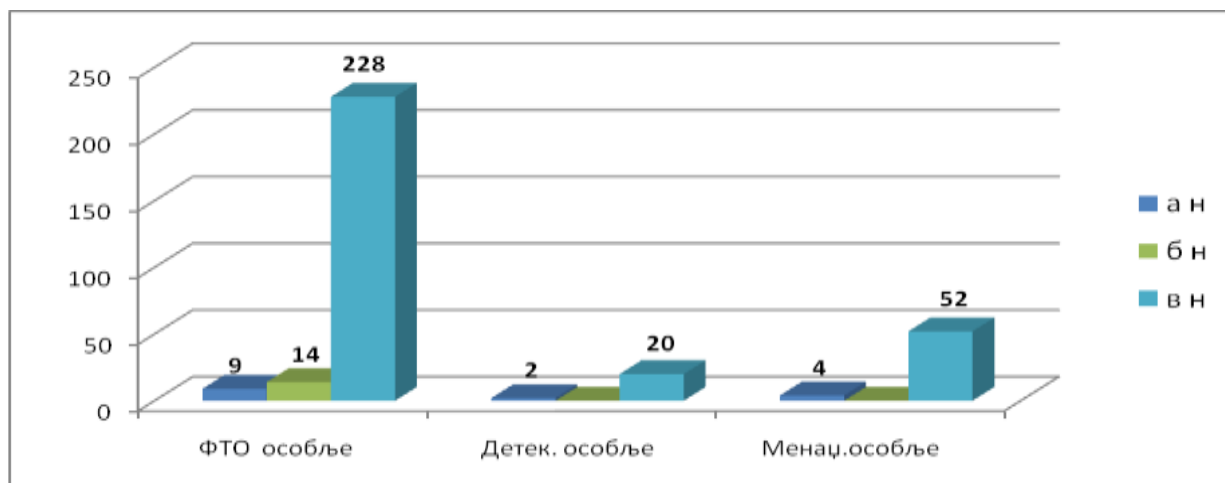
Табела бр. 64.

Добијени резултати указују како је одговор под в) био најзаступљенији од стране све три категорије а износио је 91.19% од укупног броја испитаника (472), којим је установљено да запослени наведени однос носиоца власти и приватног сектора виде као утицај на тржиште услуга које пружају фирме, обзиром да у пракси тај утицај се испољава кроз различите облике фафоризовања појединих предузећа/агенција ради остваривања доминатне позиције на тржишту а чија интересна сфера је повезана са економским инетерсима политичких партија на власти.

Одговор под а) био је заступљен делимично од стране све три категорије а износио је 4.56% од укупног броја испитаника (472), што упућује да мањи број субузорка наведених категорија види однос носиоца власти и приватних актера безбедности као однос који ограничава пуну транспарентност и равноправност у склапању пословних уговора са клијентима.

У пракси тај однос карактеришу посредни политички утицаји кроз обезбеђење боље плаћених послова оним предузећима/агенцијама чији власници су близу владајућих центара моћи. Одговори под б), г) и д) били су скоро занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да резултати испитаника указују да приватни сектор безбедности однос носиоца власти и приватних актера безбедности види као непосредни и посредни утицај политике на тржиште безбедносних услуга ради обезбеђења доминатне позиције појединих фирми, чији власници су у блиским везама са појединим носиоцима власти и где је економски интерес обостран.

Графикон бр. 57. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.69.

Питање бр.70 гласи: „Означите ко би по вашем мишљењу требао бити носилац контролне делатности пословања предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга“ и постављено у форми заокруживања одговора на постављено питање а који је означени у анкети као а) Струковно/професионално удружење приватног сектора безбедности, б) Независно тело заједнице, в) Полиција, г) Партнерско тело/комисија приватног и државног сектора безбедности, д) Скупштинско тело и њ) Партнерско тело/комисија представника оштећених клијента, представника полиције и представника приватног сектора

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д		њ	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	19	5.15%	0	0.00%	256	69.38%	10	2.71%	0	0.00%	0	0.00%
Детек. особље	22	5.96%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ. особље	4	1.08%	0	0.00%	56	15.18%	2	0.54%	0	0.00%	0	0.00%

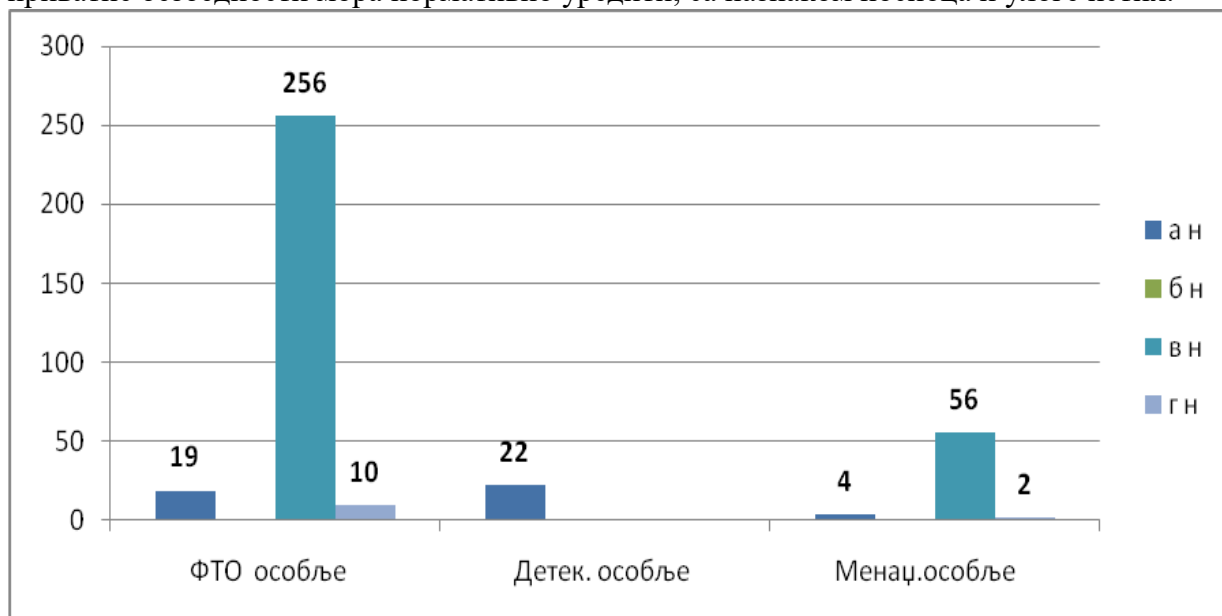
Табела бр. 65.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под в) или од стране субузorca радници обезбеђења и руководећи кадар, а износио је 84.55% од укупног броја испитаника (472), који сматрају да контролу приватног сектора безбедности треба да врши полиција, што упућује да ове две категорије субузorca дају велики значај сарадњи са државним сектором безбедности као предусловом ефикасне заштите лица и објеката.

Одговор под а) заступљен је био од стране све три категорије субузorca а износио је 12.20% од укупног броја испитаника (472), који су става да контрола мора бити поверена искључиво приватном сектору безбедности, што указује да мањи број запослених у приватном сектору безбедности, односно категорија приватни детективи полази од својих свакодневних активности и намером да њихове активности остану попуно конспиративне. Одговори под б), г), д) и њ) били су скоро занемарљиви.

Овакви резултати указују: да је мишљење испитаника по овом питању релативно хомогено, да приватни сектор безбедности не придаје велику пажњу мишљењу клијента

односно оштећене стране у договорном пружању безбедносних услуга, да ниједна категорија запослених у приватном сектору не види неко скупштинско тело заједнице као носиоца контролне делатности и да се контролна делатност као важан сегмент приватне безбедности мора нормативно уредити, са назнаком носиоца и улоге истих.

Графикон бр. 58. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.70.

Питање бр.71 гласи: „Који орган по вашем мишљењу би могао бити надлежан за регистрацију предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга?“ и постављено у форми заокруживања одговора на постављено питање а који је означени у анкети као а) МУП, б) Суд, в) Локална самоуправа, г) Привредна комора Србије, д) Надлежно тело Владе Републике Србије.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	267	68.46%	39	10.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
Детек. особље	20	5.13%	2	0.51%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ. особље	57	14.62%	5	1.28%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 66.

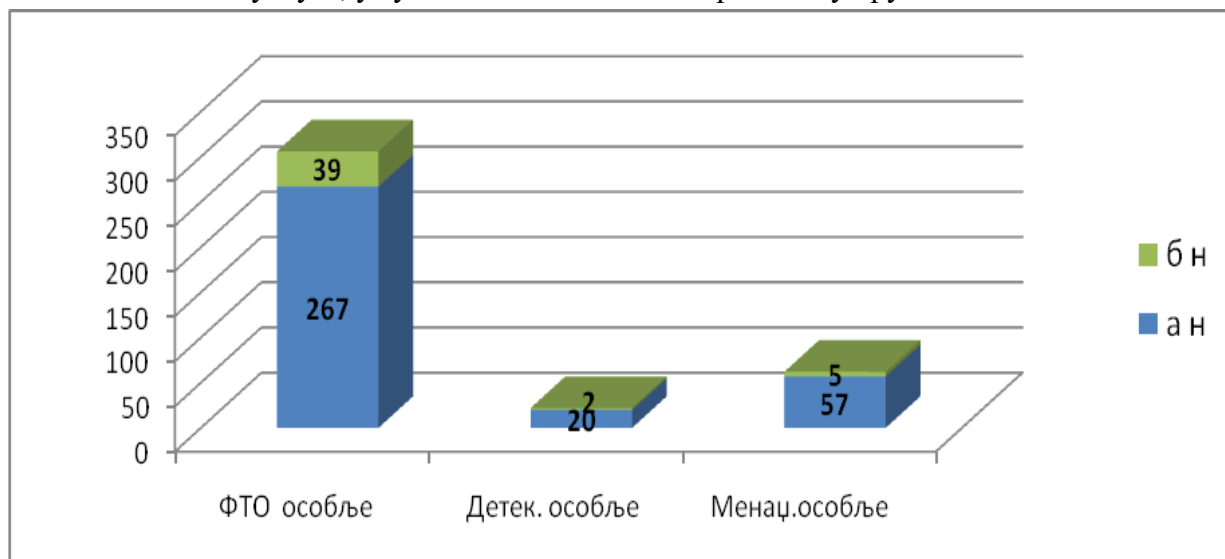
Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под а) од стране све три категорије субузорка, а износио је 88.21% од укупног броја испитаника (472), што указује да запослени у приватном сектору безбедности регистрацију својих фирми виде у МУП-а, што је пракса у већини страних и правно уређених законодавстава.

Одговор под б) био је делимично заступљен од стране све три категорије субузорка а износио је 11.79% од укупног броја испитаника (472), који сматрају да орган за регистрацију фирми за пружање безбедносних услуга у Србији требало да буде територијално надлежан суд, што је пракса у малом броју иностраних држава. Одговори под в), г) и д) били су потпуно занемарљиви.

Овакав резултат испитаника указује на следеће:

- да је мишљење испитаника по овом питању релативно хомогено,

- да приватни сектор безбедности желео би да се предузећа/агенције региструју при МУП-а, где мањи део запослених је навео да би то могао бити и надлежни суд
- да овај сегмент приватне безбедности буде прецизно законски дефинисан са прецизирањем свих услова, рокова и субјеката за регистрацију фирми за пружање безбедносних услуга, уз уважавање позитивних решења у другим законодавствима.

Графикон бр. 59. Структура одговора испитаника по субзорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.71.

Питање бр.72. гласи: „Да ли је у вашем предузећу/агенцији било случајева кршења људских права“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем одговора у колони као у анкети а) „не“, б) „да“ и в) „није ми познато“

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субзорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да		Није ми познато	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	317	71.72%	0	0.00%	41	9.28%
Детек. особље	22	4.98%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	62	14.03%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 67.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор под а) код све три категорије субзорка а износио је 90.72% од укупног броја испитаника (472), који сматрају да у фирми где раде није било случајева кршења људских права, што указује да су међуљудски односи у фирмама за пружање безбедносних услуга уређени и да се исти у свакодневним активностима нису сретали са таквим појавама.

Одговор под б) био је потпуно занемарљив, док је одговор под в) био делимично заступљен од субзорка радници обезбеђења, што указује да у овој категорији запослених лица у приватном сектору егзистира одређен број са почетним раднимстажом којима нису познати евентуални случајеви кршења људских права.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено и да све три категорије субзорка износе лични став да у фирмама где раде није било случајева кршења људских права, што у стварности није релевантно обзиром да су у јавности познати повремени случајви прекорачења овлашћења запослених у приватном сектору, због чега се ова сектор у јавности још и назива као „сиво тржиште безбедности“

Питање бр.73. гласи: „ Да ли предузеће/агенција где сте запослени има неку врсту саморегулације тзв. „Кодекс понашања“? (уколико има наведите коју)“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем и уписивањем текстуалног одговора у колони као у анкети а) „да“, б) „не“ и в) „није ми познато“

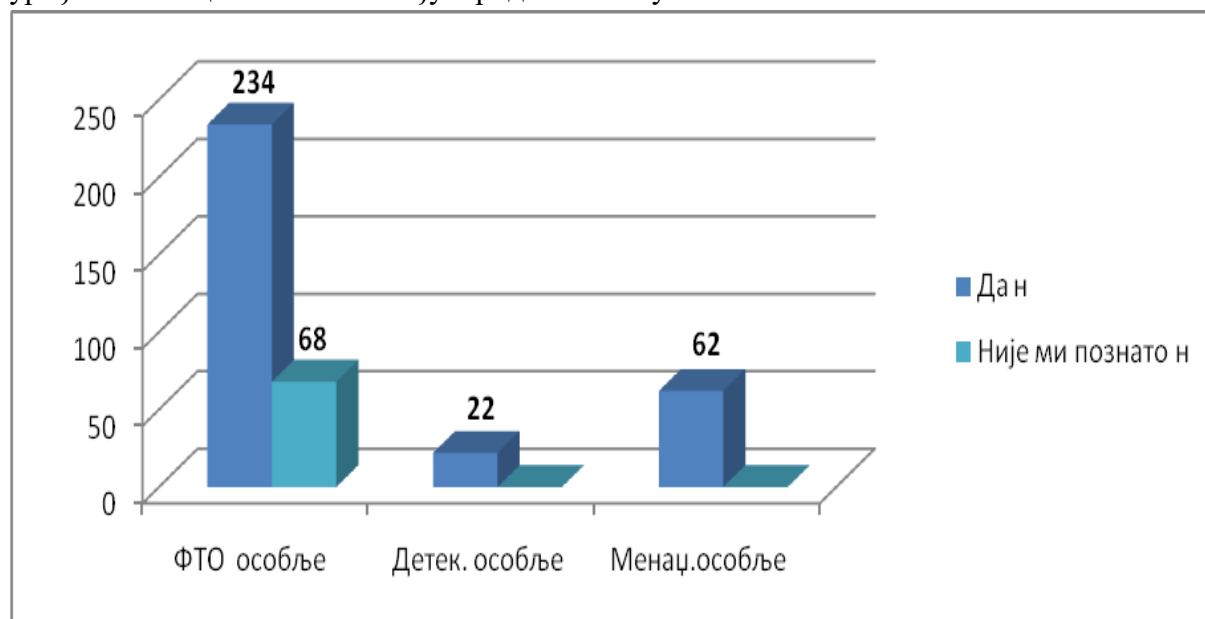
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Да		Не		Није ми познато	
	н	%	н	%	н	%
ФТО особље	234	60.62%	0	0.00%	68	17.62%
Детек. особље	22	5.70%	0	0.00%	0	0.00%
Менаџ.особље	62	16.06%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 68.

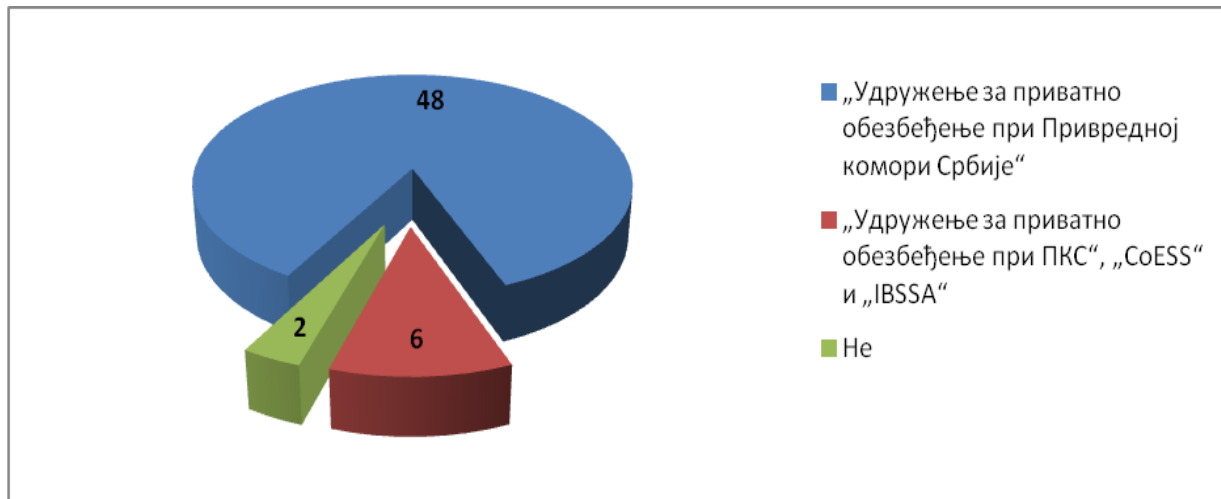
Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор под а) код све три категорије субузорка а износио је 82.38% од укупног броја испитаника (472), где је субузорок радници обезбеђења њих 174 лица унео текстуални одговор да у фирми постоји „Правило понашања запослених“, док је њих 60 лица истог субузорка навело да у фирми постоји „Упутство за понашање запослених“. Код овог одговора субузорок детективи навео је да у њиховим фирмама постоји „Кодекс понашања запослених“, док је субузорок руководећи ниво изнео да у фирмама постоји прописан „Кодекс понашања запослених“ који је предвиђен Правилником о служби обезбеђења, којим су предвиђени односи, понашање, одевање, долазак на посао и сл.. Одговор под б) био је занемарљив, док је одговор под в) био делимично заступљен од субузорка радници обезбеђења, што је највероватније показатељ да одређени број ове категорије још увек није упознат са свим интерним правним актима фирме где раде.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању хомогено и да све три категорије субузорка су упознате да се запослени у приватном сектору понашају у складу са интерним правилима понашања запослених, што је обавеза код свих страних субјеката приватне безбедности где је иста правно уређена на националном и међународном нивоу.

Графикон бр. 60. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.73.

Питање бр.74. гласи: „Да ли ваша фирма остварује активности у оквиру струковних удружења на националном или међународном нивоу, уколико остварује наведите име удружења“? (питање је само за руководићи кадар) и постављено је у форми заокруживања и уписивања тексталног одговора као у анкети а) „Да“ са отвореном рубриком за текстуални упис одговора, б) „Не“ и в) Није ми познато.

Графикон бр. 61. Структура одговора испитаника по субзорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.74.

Добијени резултати указују на закључак да је 48 испитаника субзорка руководићи ниво заокружило одговор под а) уносећи текстуални одговор „Удружење за приватно обезбеђење при Привредној комори Србије“, што указује да већина предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга остварује активности у оквиру струковних удружења приватног сектора безбедности на националном нивоу, док је 6 испитаника субзорка руководићи ниво такође, заокружило одговор под а) уносећи текстуални одговор „Удружење за приватно обезбеђење при ПКЦ“, „СоЕСС“ и „IBSSA“, што указује да одређене фирме остварују активности на нивоу струковних удружења на националном и међународном нивоу.

За одговор под б) заокружило су два испитаника, што указује да у Србији егзистира одређени мањи број фирми за пружање безбедносних услуга које немају својих активности у оквиру струковних удружења на националном или међународном нивоу. Одговор под в) био је потпуно занемарљив.

Овакво мишљење субзорка указује на следеће:

- да предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга у Србији остварују одређене активности у оквиру струковних удружења приватног сектора безбедности, како на националном тако и у мањем броју на међународном нивоу, што је добра страна приватног сектора безбедности у Србији, обзиром да фирме у оквиру наведених струковних удружења остварују позитивну сарадњу, заштиту запосленог особља и већи степен квалитета услуга и
- да овакав вид активности буде нормативно уређен као обавезујући део свих субјеката приватне безбедности у Србији, што је пракса свих развијених држава са уређеним приватним сектором безбедности.

Питање бр.75. гласи: „Ваши лични коментар о нечему што сматрате значајним, а што није обухваћено анкетом“ и постављено у форми уписивања текстуалног одговора у колони као у анкети.

На ово питање ниједна категорија субзорка није унела никакав коментар.

6.1.1.3. Ставови, хомогеност и разлике полицијских службеника о приватизацији послова безбедности у Србији

Обзиром да у савременим друштвено-економским условима полиција се сусреће са великим обимом разноврсних послова, где се јављају проблеми оптерећености полиције и ангажовање на пословима који најчешће нису полицијски, ствара идеју за истраживањима ове категорије субузорка у вези са могућностима преношења појединих надлежности са полицијских на приватне актере безбедности.

У таквој ситуацији приватизација послова безбедности представља тренд већине земаља у свету и саставни део обезбеђења потребног нивоа заштите лица и имовине од различитих облика угоржавања.

Ради целовитости сагледавања стања приватизације послова безбедности полицијским службеницима (сва три нивоа) постављена су следећа питања:

Питање бр.1 гласи. „*Да ли по вашем мишљењу постоје неки задаци које обављате у току службе, а које сматрате непотребним? (уколико постоје такви задаци, наведите о којим конкретним задацима се ради)*“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) „не“ и б) „да“, одговор са могућношћу уписивања текстуалног одговора.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да	
	н	%	н	%
основни ниво	37	8.60%	299	69.53%
средњи ниво	5	1.16%	68	15.81%
виши ниво	4	0.93%	17	3.95%

Табела бр. 69.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, а износио је 89.30% од укупног броја испитаника (430), што указује на оптерећеност полицијских органа пословима од мањег значаја, уносећи текстуални одговор за следеће врсте задатака (обезбеђење верских објеката, гробља, јавних скупова од мањег значаја, обезбеђење места становања одређених личности и др.), док је одговор „не“ био заступљен делимично од стране све три категорије субузорка а износио је 10.70% од укупног броја испитаника (430), што указује на присутну затвореност и крутост полицијске организације у давању реалних чињеница у вези са обављањем редовних задатака.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању хомогено и да значајних одударања у ставовима нема, док резултати испитаника указују да су све три категорије субузорка истакле да их одређени послови оптерећују у свакодневном извршавању задатака.

Питање бр.2 гласи. „*Да ли, по вашем мишљењу, постоје одређени полицијски послови који би могли бити реализовани уз помоћ предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга (уколико постоје такви послови наведите о којим конкретним пословима се ради)*“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) „не“ и б) „да“, одговор са могућношћу уписивања текстуалног одговора.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да	
	н	%	н	%
основни ниво	6	1.40%	330	76.74%
средњи ниво	3	0.70%	70	16.28%
виши ниво	1	0.23%	20	4.65%

Табела бр. 70.

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка а износио је 97.67% од укупног броја испитаника (430), што указује на јединствено мишљење да постоје одређени полицијски послови који могу бити реализовани у помоћ приватних актера безбедности, наводећи у анкети следеће полицијске послове (обезбеђење скупова мањег значаја, обезбеђење приватне имовине, обезбеђење штићених личности, обезбеђење транспорта вредности и др.). док је одговор „не“ био скоро занемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању хомогено и да значајних одударања у ставовима нема, док резултати испитаника указују да су све три категорије субузорка истакле да се одређени полицијски послови могу успешно реализовати заједно са припадницима приватног сектора безбедности.

Питање бр.3 гласи. „Да ли сте у току досадашњег рада у полицији пружали били какав вид приватних безбедносних услуга приватним лицима, (уколико јесте наведите о којим кокретним услугама се ради)“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) „не“и б) „да“ одговор са могућношћу уписивања текстуалног одговора.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да	
	н	%	н	%
основни ниво	327	76.05%	9	2.09%
средњи ниво	72	16.74%	1	0.23%
виши ниво	21	4.88%	0	0.00%

Табела бр. 71.

Анализом резултата испитаника установљено је да је најзаступљенији одговор „не“ код све три категорије субузорка, а износио је 97.67% од укупног броја испитаника (430), што је и очекивано, обзиром да стварни случајеви у пракси говоре да се таква лица ангажују ван радног времена, конспиративно и за одређену противуслугу, док је одговор „да“ скоро био занемарљив, а износио је 2.33% од укупног броја испитаника (430), што указује да се на вероватније ради о мањем делу испитаника са почетним радним стажом у полицији и о мањем делу испитаника са већим радним стажом у полицији, који су пре заснивања радног односа у полицијским органима већ пружали одређене безбедносне услуге приватним лицима. Том приликом испитаници су у текстуалном делу одговора под а) наводили као најчешће послове пружања приватних безбедносних услуга: послове обезбеђења пословних и угоститељских објеката и обезбеђења лица и имовине.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању хомогено и да значајних одударања у ставовима нема, док резултати испитаника указују да су све три категорије субузорка истакле да се исти не ангажују на пружању приватних безбедносних услуга, што не одговара реалном стању у пракси, обзиром да

одредбе важећег Закона о полицији забрањују полицијским службеницима да оснивају правно лице за бављење приватном делатношћу на своје име, али не и да раде у другом правном лицу.

Питање бр.4 гласи. „Како би сте поступили када би сазнали да полицијски службеник пружа безбедносне услуге криминалној групи или појединцу “ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем, односно уписивањем текстуалног одговора као у анкети а) Пријави(о)ла бих га путем анонимне пријаве, б) Саветова(о)ла бих га да одустане од такве радње, в) Пријави(о)ла бих га руководиоцу полицијске испоставе, г) Остало: и д) Ништа не бих преузео.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
основни ниво	0	0.00%	10	2.61%	24	6.27%	0	0.00%	257	67.10%
средњи ниво	0	0.00%	59	15.40%	12	3.13%	0	0.00%	0	0.00%
виши ниво	0	0.00%	2	0.52%	0	0.00%	19	4.96%	0	0.00%

Табела бр. 72.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под д) од стране субузорка основни ниво полицијских службеника, што указује да ова категорија субузорка не би ништа предузела по основу таквих сазнања.

Одговор под б) био је на другом месту а заступљен је био делимично од стране све три категорије субузорка и износио је 18.54% од укупног броја испитаника (430), што упућује да би испитаници најчешће саветовали колегу да се не бави таквим пословима поред послова у служби.

Одговор по в) био је заступљен само од стране две категорије субузорка основни и средњи ниво полицијских службеника, а износио је 9.40% од укупног броја испитаника (430), што указује да мали део испитаника највероватније са већим радним стажом у полицији предузео би радње пријављивања руководиоцу полицијске организације, док је одговор под г) био само заступљен од стране субузорка виши ниво полицијских службеника који су се изјаснили текстуалним одговором „предузео би одговарајуће оперативне мере и у случају идентификовања да службеник пружа безбедносне услуге другим лицима позвао бих га на службени разговор ради предузеимања дисциплинских мера“, што указује да је овај ниво полицијских службеника, по сазнању и идентификовању да полицијски службеник пружа безбедносне услуге криминалним групама или појединцима, дужан је да у процесу руковођења води рачуна и о професионалном угледу запослених у полицији. Одговор под а) био је занемарљив.

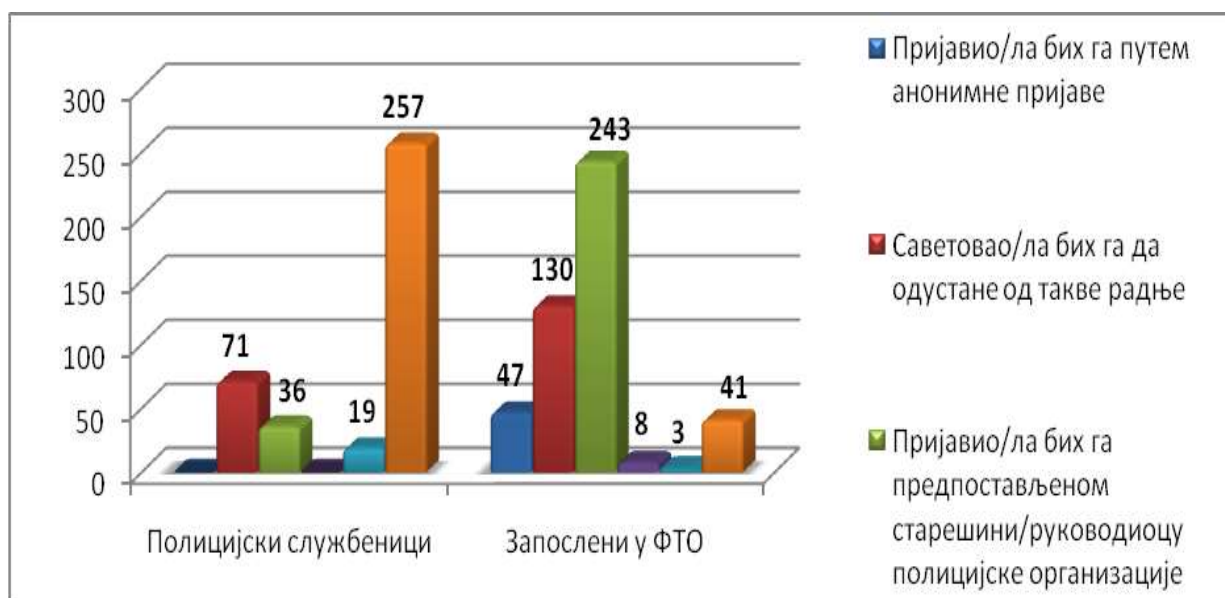
Овакво мишљење испитаника указује на следеће: да је мишљење испитаника по овом питању нехомогено, да основни ниво полицијских службеника мањи значај даје оваквим појавама у полицији, највероватније сматрајући да је то активност којом се треба бавити виши ниво у полицији, односно одговарајућа унутрашња служба контроле, да средњи ниво у оваквим ситуацијама је за саветодавну опцију, сматрајући да уколико се њихов савет не прихвати исти би касније поднели пријаву и да виши ниво полицијских службеника је за опцију брзог идентификовања стања и каснијег предузимања расположивих мера против запослених који пружају безбедносне услуге криминалној групи или појединцу, образлажући то својом обавезом у циљу пресецања таквих појава које су неспојиве са профилом запосленог у полицијским органима.

Након укрштања резултата одговора групе испитаника приватног сектора безбедности (15. питање) и полицијских службеника на ово питање, установљено је да су припадници

приватног сектора безбедности у већини спремни да пријаве овакве појаве својим претпостављеним старешинама, док је код полицијских службеника већина испитаника је за непредузимање никакве активности, где су такве и друге разлике представљене у наредној табели и графикону:

	Пријава путем анонимне пријаве	Савет да одустане од такве радње	Пријава претпостављеном старешини пол.организације	Питао бих га да ли му је потребна помоћ	Остало	Ништа неznam
Пол.служ.	0	71	36	0	19	257
Запослени У ФТО	47	130	243	8	3	41

Табела бр. 73.

Графикон бр. 61. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за поређење питање бр.4 и15.

Питање бр.5 гласи: „Да ли сте у току досадашњег рада у служби размишљали да напустите полицијску службу и заснујете нови радни однос у предузећу/агенцији за пружање приватних безбедносних услуга (уколико јесте наведите који је то разлог)“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) „не“ и б) „да“, одговор са могућношћу уписивања текстуалног одговора.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	не		да	
	н	%	н	%
основни ниво	294	68.37%	42	9.77%
средњи ниво	47	10.93%	26	6.05%
виши ниво	19	4.42%	2	0.47%

Табела бр. 74.

Анализом резултата испитаника установљено је да је најзаступљенији одговор „не“ код све три категорије субузорка, а износио је 83.72% од укупног броја испитаника (430), што указује да већи број испитаника је одлучан да и даље ради у полицијским структурама, највероватније сматрајући да је сигурнији рад у структурама чије су активности законски уређене.

Одговор под „да“ различито је био заступљен од стране сва три субузорка, а износио је 16.28% од укупног броја испитаника (430), где је већина испитаника разлоге преласка у приватни сектор безбедности навела "стресност свакодневних активности", "велики број ванредних ангажовања без финансијске надоканде", "велики обим различитих послова", "мали месечни приходи" и др.. Потврдни одговор на ово питање указује да је оваква заступљеност истог највероватније условљена крутим полицијским организацијама, чији продукт је најчешће радно и професионално спутавање запослених, чије последице трпе и њихове породице.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено, док резултати испитаника упућују да један део полицијских службеника у односу на своје занимање руководи се карактером послова који су законски уређени, док други део полицијских службеника изражава своје незадовољство према полицијској служби услед преоптерећености свакодневним активностима.

Питање бр.6. гласи. „Који сегмент пословања предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга посебно би сте истакли“ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) Немам похвале, б) Поседују професионалност у раду, в) Поседују висок ниво обучености запослених, г) Поседују модерна материјално-техничка средства, д) Поседују изражену спремност на сарадњу са полицијским службеницима.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

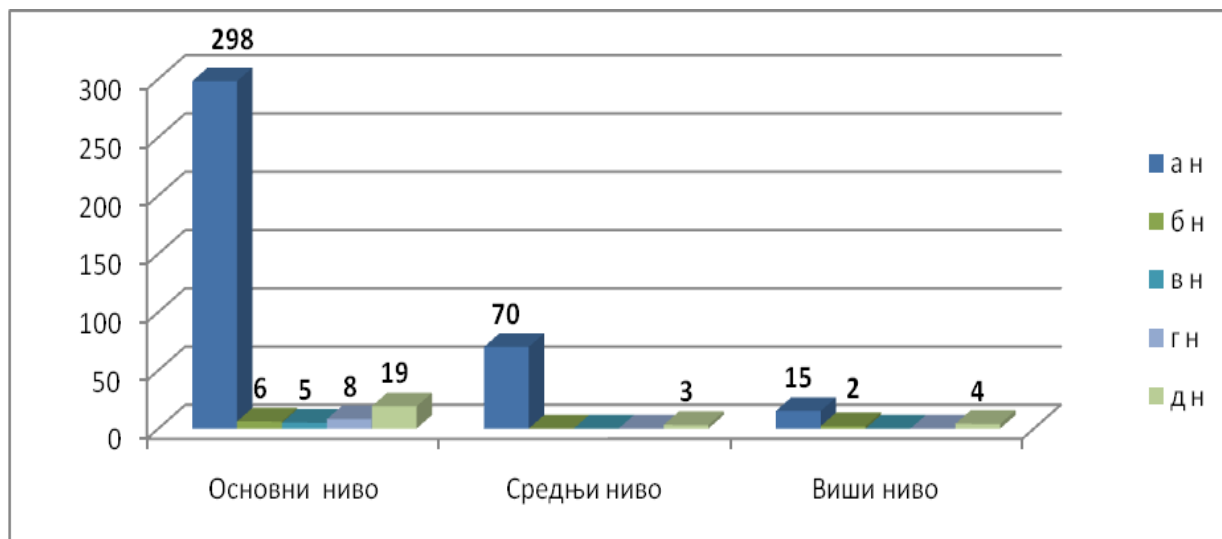
	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
основни ниво	298	69.30%	6	1.40%	5	1.16%	8	1.86%	19	4.42%
средњи ниво	70	16.28%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	3	0.70%
виши ниво	15	3.49%	2	0.47%	0	0.00%	0	0.00%	4	0.93%

Табела бр. 75.

Анализом добијених резултата испитаника установљено је највише одговора под а) од стране све три категорије субузорка, а износио је 89.07% од укупног броја испитаника (430), што указује да сва три нивоа полицијских службеника немају посебне похвале на неки сегмент рада приватног сектора безбедности.

На другом месту био је одговор под д) делимично заступљен од стране све три категорије субузорка а износио је 6.05% од укупног броја испитаника (430), где су испитаници похвалили приватни сектор безбедности, изражавајући да исти поседује спремност на сарадњу приватног сектора са полицијским органима. Остали одговори били су скоро занемарљиве заступљености.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро хомогено без значајних одударња у ставовима испитаника, док резултати испитаника упућују на низак ниво партнерских активности оба сектора и минимизирање улоге запослених у приватном сектору у односу на њихов допринос безбедности друштва.

Графикон бр. 62. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.6.

Питање бр.7. гласи. „На који сегмент пословања предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга имате посебне замерке“ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) Немам замерке, б) Услуге физичког обезбеђења лица и имовине, в) Детективске услуге, г) Транспорт новца и осталих вредности, д) Услуге техничке заштите лица и имовине.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

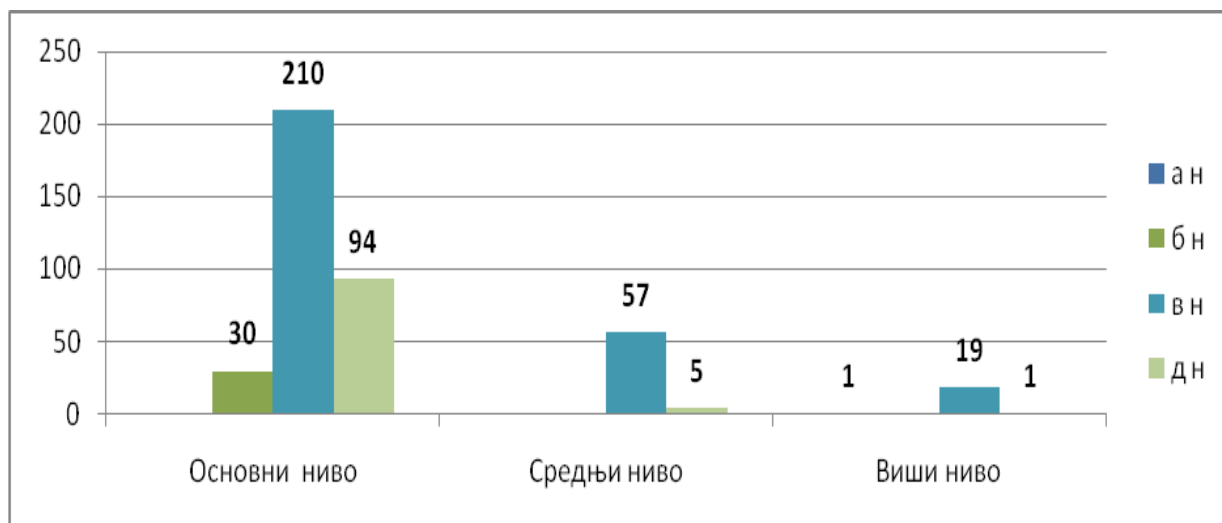
	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
ОСНОВНИ НИВО	0	0.00%	30	7.19%	210	50.36%	0	0.00%	94	22.54%
СРЕДЊИ НИВО	0	0.00%	0	0.00%	57	13.67%	0	0.00%	5	1.20%
ВИШИ НИВО	1	0.24%	0	0.00%	19	4.56%	0	0.00%	1	0.24%

Табела бр 76.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под в) од стране све три категорије субузорка, а износио је 68.59% од укупног броја испитаника (430), где је установљено да сва три нивоа полицијских службеника имају највеће замерке у сегменту пружања детективских услуга, а што указује да се замерке највероватније односе на нормативни основ пружања наведених безбедносних услуга, где у пракси долази до мешања приватног сектора у делокруг рада надлежних полицијских органа. На другом месту био је одговор под д) од стране све три категорије субузорка а износио је 23.98% од укупног броја испитаника (430), што указује да исти имају замерке и у области услуга техничке заштите лица и имовине, што је и очекивано обзиром да су овакве услуге приватног сектора повремено супротне важећим прописима. Одговор под б) био је заступљен само од стране субузорка основни ниво полицијских службеника, што указује да део искуснијих полицијских службеника основног нивоа у вршењу своје редовне надлежности, уочавају одређене замерке у раду и поступању непосредних извршиоца приватног сектора безбедности. Остали одговори били су скоро занемарљиве заступљености.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено са минималним одударњима у ставовима испитаника, док

результати испитаника упућују да је највећа замерка пословања приватног сектора безбедности, све три нивоа полицијских службеника, пружање детективских услуга и услуга техничке заштите лица и имовине, што је последице нормативне неуређеност истог сектора.

Графикон бр. 63. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.7.

Питање бр.8. гласи. „На основу којих показатеља стичете утисак о пословању предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга у Србији “ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) Путем медија, б) Путем партнерства са предузећима/агенцијама за пружање безбедносних услуга и в) У току едукативних процеса полицијских службеника.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

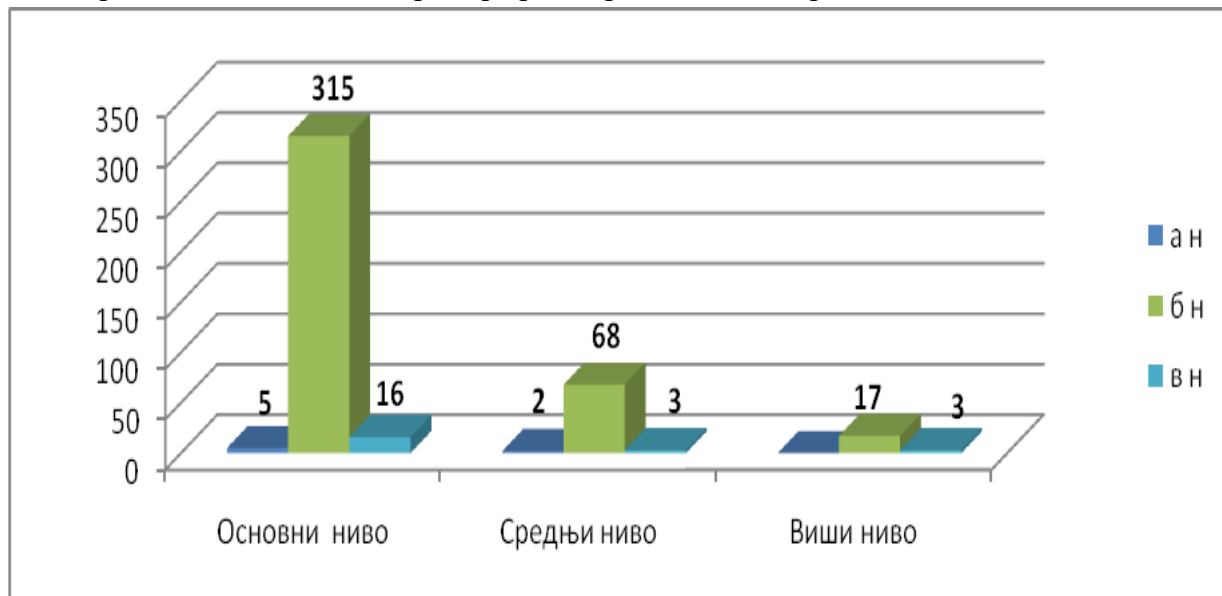
	а		б		в	
	н	%	н	%	н	%
основни ниво	5	1.17%	315	73.43%	16	3.73%
средњи ниво	2	0.47%	68	15.85%	3	0.70%
виши ниво	0	0.00%	17	3.96%	3	0.70%

Табела бр. 77.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под б) код све три категорије субузорка, а износио је 93.24% од укупног броја испитаника (430), што указује да сва три нивоа полицијских службеника путем разних облика партнерства са приватним сектором добијају највећи дојам реалне спознаје овог сектора.

На другом месту је одговор под в) од старне сва три нивоа полицијских службеника, а износио је 5.13% од укупног броја испитаника (430), што указује да део испитаника спознају рада приватног сектора безбедности стиче и у току својих полицијских едукативних процеса, док је одговор под а) био минорно заступљен од стране две категорије субузорка основни и средњи ниво полицијских службеника, што је и очекивано обзиром да у део полицијских службеника у току извршавања својих задатака веома мало је ангажован у заједничким активностима са припадницима приватног сектора безбедности. Остали одговори били су занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро хомогено без значајних одуарања ставова испитаника, док резултати испитаника упућују да се највећи утисак пословања приватног сектора безбедности стиче путем заједничких активности оба актера безбедности и током едукативних процеса полицијских службеника, обзиром да медији најчешће ставрају искривљене ставове са занемаривањем потитивних примера рада приватног сектора безбедности.

Графикон бр. 64. Структура одговора испитаника по субзорцима и врсти текстуалног одговора за питање б

Питање бр.9. гласи. „Ко би по вашем мишљењу требао бити надлежан за спровођење едукације и обуке запослених у предузећима/ агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга и у којем обиму“ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем са уписивањем временског периода као у анкети а) Центри за обуку у оквиру самих компанија за пружање приватних безбедносних услуга _____ месеци, б) Центри у организацији заједнице (факултети, школе) _____ месеци, в) Центри (наставни) полицијских органа _____ месеци и г) Партнерски центри компанија приватног сектора безбедности и полицијских органа _____ месеци.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субзорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
основни ниво	0	0.00%	23	5.40%	113	26.53%	200	46.95%
средњи ниво	0	0.00%	0	0.00%	7	1.64%	62	14.55%
виши ниво	0	0.00%	0	0.00%	1	0.23%	20	4.69%

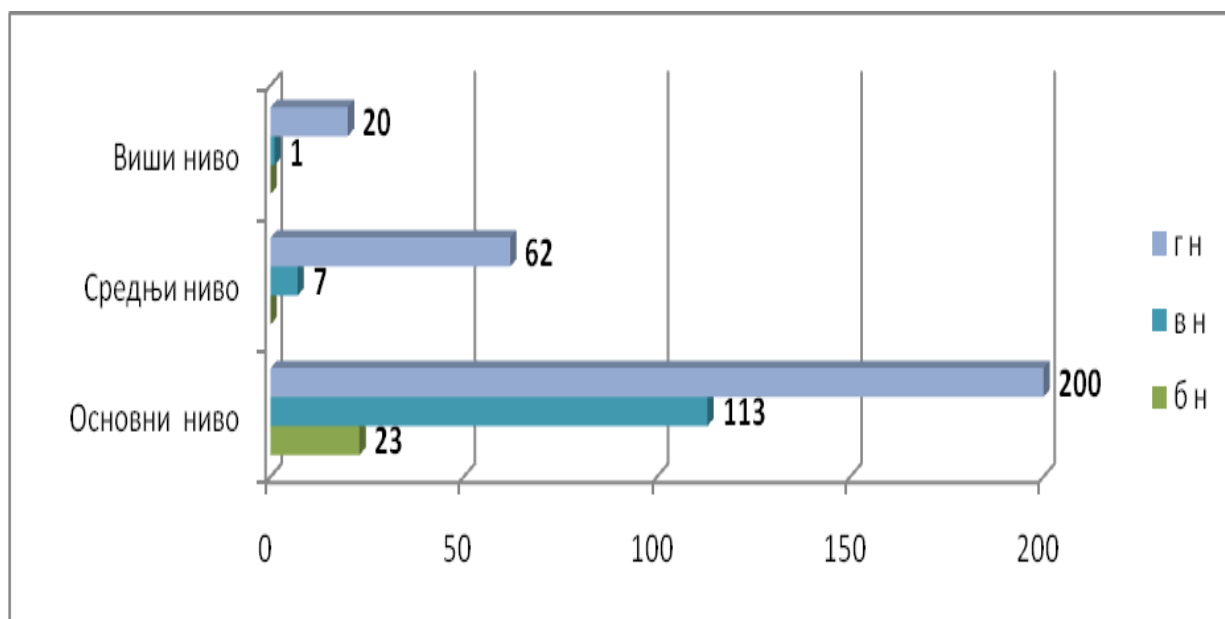
Табела бр. 78.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под г) код све три категорије субзорка, а износио је 66.20% од укупног броја испитаника (430), што указује да сва три нивоа полицијских службеника мишљења су да едукацију приватног сектора безбедности треба спроводити у партнерским центрима формираним заједно од стране оба сектора безбедности. Овакав став испитаника оправдан је због чињенице да се неке активности оба сектора најчешће заснивају на истим начелима полицијског

поступања, што је претпоставка за отклањање једностраних приступа. Иначе, субузорок основни ниво навео је да едукација у партнерским центрима мора трајати три месеца, док је средњи и виши ниво навео да едукација мора трајати шест месеци. На другом месту је одговор под в) од стране сва три нивоа полицијских службеника, а износио је 28.40% од укупног броја испитаника (430), што указује да је део испитаника мишљења да је за едукацију запослених у приватном сектору, требају бити надлежни полицијски центри, где су сва три нивоа полицијских службеника навели да је потребан обим обуке у трајању од три месеца, полазећи највероватније од чињенице да се већи део безбедносних услуга које пружа приватни сектор теоријски обрађује у полицијским наставним центрима.

Одговори под а) и б) скоро да су били занемарљиви у односу на процентуалну заступљеност осталих одговора по субузorcима, где је одговор под б) минорно био заступљен само од старне субузорка основни ниво, којим је изнето мишљење да едукација приватног сектора треба бити у надлежности центара у организацији заједнице, у трајању од три месеца.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро хомогено, са значајним одударацима у временском трајању процеса едукације по субузorcима, и да резултати испитаника упућују да полицијски службеници у већини сматрају да едукацију приватног сектора безбедности морају реализовати партнерски центри за едукацију, заједнички формирани од стране оба сектора, што није пракса у законодавствима са нормативно уређеним приватним сектором безбедности.

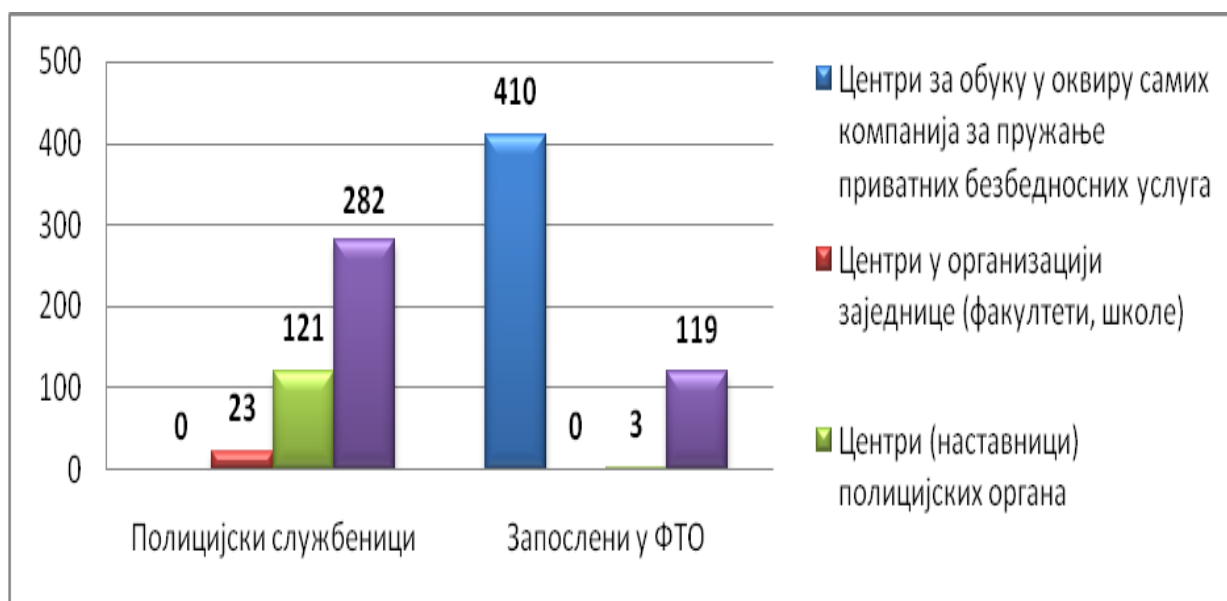

Графикон бр. 65. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.9.

Након укрштања резултата одговора групе испитаника приватног сектора безбедности (38. питање) и полицијских службеника на ово питање, установљено је да су припадници приватног сектора безбедности у већини да обука припадника приватног сектора безбедности се реализује у центрима за обуку у оквиру самих компанија за пружање приватних безбедносних услуга, док је код полицијских службеника већина испитаника за опцију да се обука реализује у партнерским центрима основаним од стране предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга и полицијских службеника, где су такве разлике представљене у наредној табели и графикону:

	Центри за обуку у оквиру компанија за ФТО	Центри у организацији заједнице (факултети, школе)	Центри полицијских органа	Партнерски центри компанија приватног сектора безбедности и полицијских органаоћ
Пол.служ.	0	23	121	282
Запослени У ФТО	410	0	3	119

Табела бр 79.

Графикон бр. 66. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за поређење питања бр.9 и 38.

Питање бр.10 гласи. „Да ли по вашем мишљењу полицијска организација треба да врши безбедносну проверу приликом пријема лица у предузеће/агенцију за пружање приватних безбедносних услуга“ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем одговора као у анкети а) да, б) не и в) не знам.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Да		Не		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
Основн иниво	325	75.58%	0	0.00%	11	2.56%
Средњи ниво	73	16.98%	0	0.00%	0	0.00%
Виши ниво	21	4.88%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 80.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под а) од стране све три категорије а износи 97.44% од укупног броја испитаника(430), што указује да су испитаници изнели мишљење да полиција треба да врши безбедносне провере приликом пријема запослених у приватни сектор безбедности. Овакав одговор испитаника је очекиван обзиром да и једни и други актери безбедности пружају одређене безбедносне

услуге, чији радни профил не може бити оптерећен безбедносним сметњама у погледу претодног вршења недозвољених радњи а што је у складу са позитивном праксом других законодавстава где је приватни сектор нормативно уређен. Одговори под б) и в) били су скоро занемарљиви.

Овакво мишљење испитаника указује на следеће:

- да је мишљење испитаника по овом питању скоро потпуно хомогено,
- да запослени у полицијским организацијама сматрају да су безбедносне провере запослених у приватном сектору неопходне, како би и приватни актери безбедности у домену селекције кадрова били компатибилни са јавним актерима безбедности.

Питање бр.11. гласи. „*Ко би по вашем мишљењу требао бити носилац контролне делатности над радом предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга*“ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) Струковно/професионално удружење приватног сектора безбедности, б) Полиција, в) Партнерско тело/комисија приватног и државног сектора безбедности, г) Скупштинско тело/комисија заједнице и д) Партнерско тело/комисија клијента, представника полиције и приватног сектора.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
Основни ниво	0	0.00%	297	69.07%	39	9.07%	0	0.00%	94	21.86%
Средњи ниво	0	0.00%	58	13.49%	15	3.49%	0	0.00%	5	1.16%
Виши ниво	0	0.00%	59	13.72%	2	0.47%	0	0.00%	1	0.23%

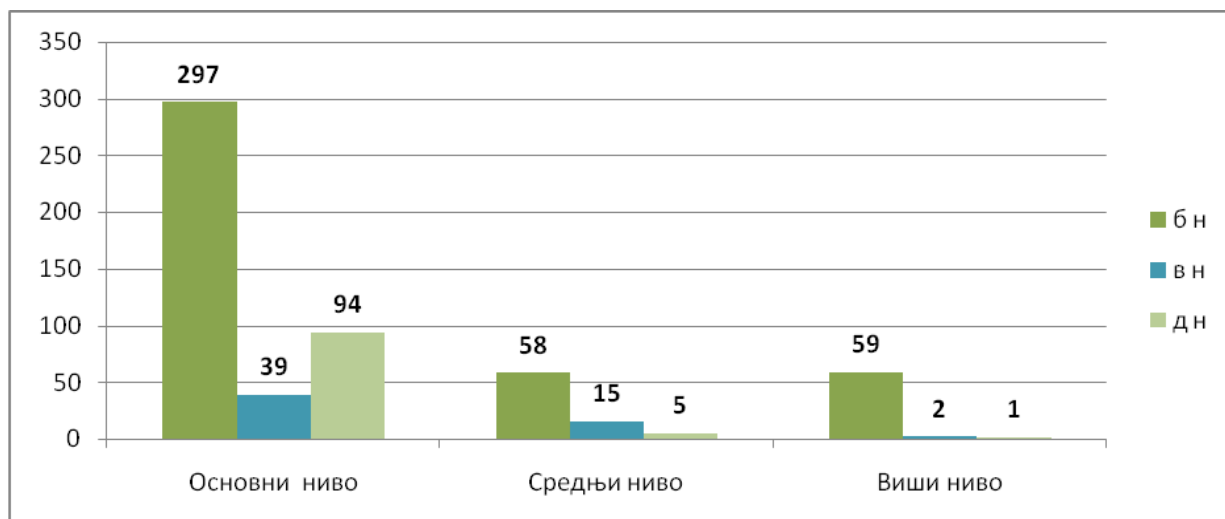
Табела бр. 81.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора било под б) од стране сва три нивоа полицијских службеника а износи 96.28% од укупног броја испитаника (430), који сматрају да контролну делатност приватног сектора треба да врши полиција, док је на другом месту био одговор под в) од стране сва три нивоа полицијских службеника а износи 13.02% од укупног броја испитаника (430), што упућује да испитаници у делимичном броју сматрају да контролну делатност приватног сектора треба да врши партнерско тело приватног и државног сектора безбедности. Одговори под а), г) и д) били су потпуно занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању хомогено, и да резултати испитаника указују да полицијски службеници у већини сматрају да контролну делатност приватног сектора безбедности треба да врши искључиво полиција, што је очекивано, обзиром да полиција најчешће директно контролише спровођење активности ФТО лица и имовине.

Такође, део испитаника решење види у партнерском телу приватног и државног сектора безбедности, обзиром да би се тиме отклонила евентуална субјективност и пристрасност неког субјекта у вршењу контролне делатности.

Резултати испитаника још указују да је интерес клијента као учесника или оштећене стране приликом пружања безбедносних услуга, потпуно занемарен од стране сва три нивоа полицијских службеника, што је карактеристика оних друштава где приватни сектор безбедности није нормативно уређен.

Графикон бр. 67. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.11.

Након укрштања резултата одговора групе испитаника приватног сектора безбедности (70. питање) и полицијских службеника на ово питање, установљено је да су обе групе испитаника за опцију да контролу приватног сектора безбедности треба да врше надлежни полицијски органи, што није пракса у већини законодавстава у Европи, по којима је полиција задужена само за део инспекцијског надзора и за управни надзор, док за преостали инспекцијски надзор надлежна су одређена тела из самог приватног сектора безбедности, где су такве разлике представљене у наредној табели и графикону:

	Струковно/проф. удружење ПСБ	Полиција	Партнерско тело/комисија ПСБ и државног сектора безбедности	Скупштинско тело/комисија заједнице	Партнерско тело/комисија клијената, представника полиције и ПСБ
Пол.служ.	0	414	56	0	100
Запослени У ФТО	45	312	12	0	0

Табела бр. 82.

Графикон бр. 68. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за поређење питања бр. 11 и 70.

Питање бр.12 гласи. „*Да ли по вашем мишљењу полицијска организација треба да врши контролу употребе и складиштења оружја које користе предузећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга*“ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем одговора као у анкети а) да, б) не и в) не знам.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	да		не		не знам	
	н	%	н	%	н	%
основни ниво	312	72.56%	0	0.00%	24	5.58%
средњи ниво	73	16.98%	0	0.00%	0	0.00%
виши ниво	21	4.88%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 83.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под а) од стране све три категорије а износи 94.42% од укупног броја испитаника(430), што указује да су испитаници изнели мишљење да полиција треба да врши контролу употребе и складиштења оружја које користе предузећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга. Овакав одговор испитаника је очекиван обзиром да сходно важећим одредбама Закона о оружју полиција врши контролу чувања и складиштења оружја које користе запослени у приватном сектору.

Одговор под б) био је скоро занемарљив, док је одговор под в) био делимично заступљен од стране субузорка основни ниво полицијских службеника, где се највероватније ради о полицијским службеницима који нису директно укључени у активности провере складиштења оружја које се користи у приватном сектору безбедности, тако да им није познат овај сегмент контроле оружја уистом.

Из наведених резултата се може закључити да је мишљење испитаника по овом питању скоро потпуно хомогено и да запослени у полицијским организацијама већински сматрају да контролу складиштења оружја мора да врше надлежни полицијски органи, што је пракса и у већини других законодавстава иностраних држава са уређеним сектором приватне безбедности.

6.1.1.4. Ставови, хомогеност и разлике полицијских службеника о односу између приватног сектора безбедности и полицијских органа у Србији

Обзиром да је у већини иностраних законодавстава однос између полиције и предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга условљен индивидуалном перцепцијом и личним искуствима полицијских службеника и припадника приватног сектора безбедности, чији резултат су најчешће ставови о хармоничном међуделовању све до негације заједничког опстанка, што је утицало да се се формулишу следећа питања:

Питање бр.13. гласи. „*Како доживљавате однос полиције и агенција/предузећа за пружање приватних безбедносних услуга у Србији*“ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) Свако ради свој посао, б) Приватни сектор се меша у ингеренције полиције, в) Приватни сектор сарађује са полицијом у одређеним областима, г) Приватни сектор допуњава рад полиције и д) Приватни сектор је равноправан са полицијом.

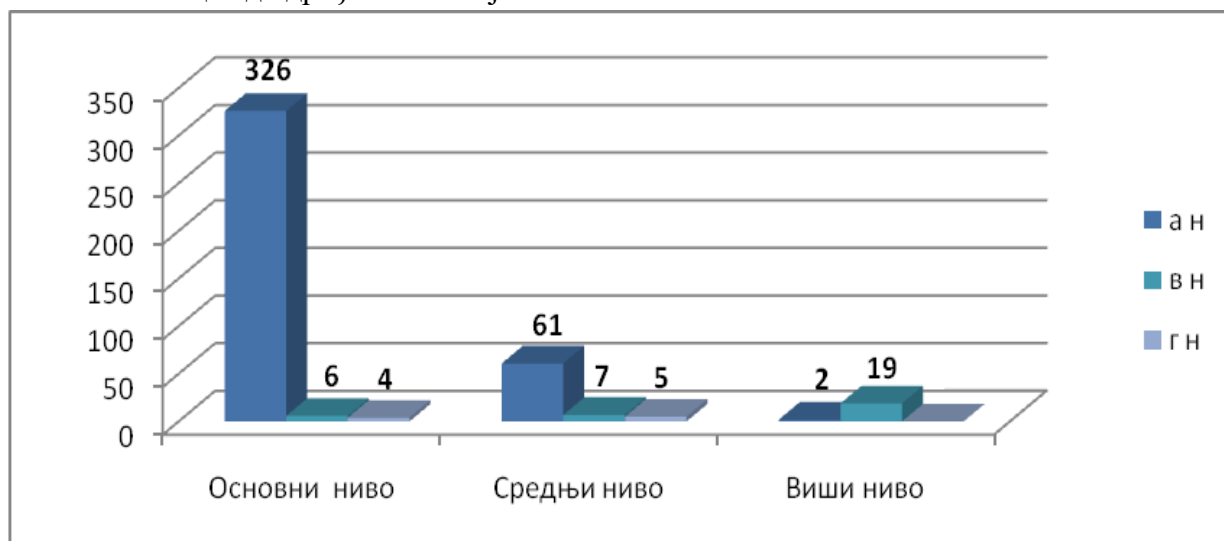
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
основни ниво	326	75.81%	0	0.00%	6	1.40%	4	0.93%	0	0.00%
средњи ниво	61	14.19%	0	0.00%	7	1.63%	5	1.16%	0	0.00%
виши ниво	2	0.47%	0	0.00%	19	4.42%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 84.

Анализом добијених резултата установљено је следеће: највише одговора било под а) од стране све три категорије субузорка а који износи 90.47% од укупног броја испитаника (430), где су две категорије субузорка основни и средњи ниво полицијских службеника истакли да је однос између полиције и приватног сектора независтан, односно где свако ради свој посао, док је на другом месту био је одговор под в) од стране све три категорије субузорка а који износи 7.44% од укупног броја испитаника (430), где је субузорок виши ниво сматра да је наведени однос такав где приватни сектор у свакодневним активностима само сарађује са полицијом у одређеним областима. Одговори под б), г) и д) скоро да су били занемарљиви у односу на процентуалну заступљеност осталих одговора по субузorcима.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено, и да резултати испитаника указују следеће: да основни и средњи ниво полицијских службеника однос полиције и приватног сектора доживљавају као независтан, где свако ради свој посао, што је и очекивано обзиром да се ради о нивоима полицијских службеника који највише заједничких активности имају са приватним сектором, где се најчешће и јављају и отпори полицијских органа за партнерски рад са приватним актерима безбедности; док виши ниво полицијских службеника види овај однос као сарадњу са полицијом у одређеним областима, само у ситуацијама активности где се приватни сектор заједно са полицијом ангажује на обезбеђењу и заштити спортских и културних манифестација, као и заштите имовине и лица од одређеног значаја.

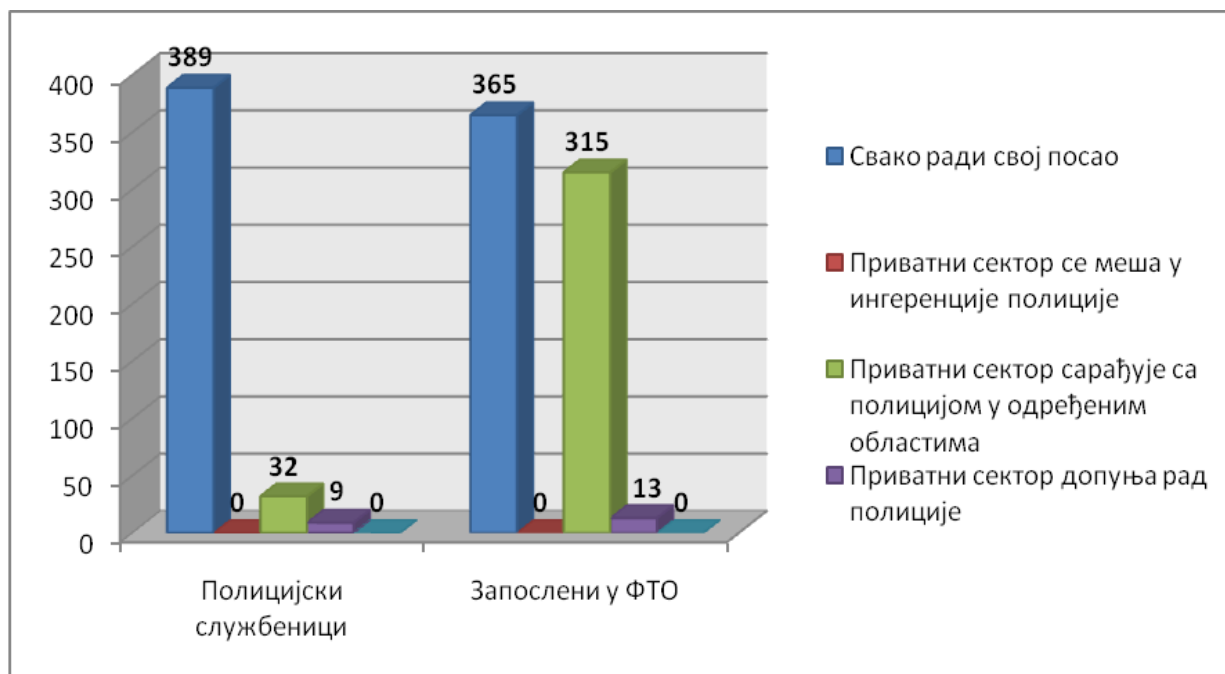
Графикон бр. 69. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.13.

Након укрштања резултата одговора групе испитаника приватног сектора безбедности (58. питање) и полицијских службеника на ово питање, установљено је да су

обе групе испитаника у већини компатибилне по овом питању сматрајући да је однос полиције и приватног сектора безбедности заснован на принципу да свако ради свој посао уз одговарајућу сарадњу, док у односу на одговор обе групе испитаника по сваком појединачном одговору на ово питање егзистирају следеће разлике представљене у наредној табели и графикону;

	Свако ради свој посао	ПСБ се меша у ингеренције полиције	ПСБ сарађује са полицијом у одређеним областима	Приватни сектор допуњава рад полиције	ПСБ је равноправан са полицијом
Пол.служ.	389	0	32	9	0
Запослени у ФТО	365	0	315	13	0

Табела бр. 85.

Графикон бр. 70. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за поређење питања бр.13. и 58.

Питање бр.14. гласи. „Да ли сте последњих годину дана учествовали у неким заједничким активностима где су били ангажовани припадници предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга" и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) „не“ и б) „да“.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	не		да	
	н	%	н	%
основни ниво	9	2.09%	327	76.05%
средњи ниво	0	0.00%	73	16.98%
виши ниво	0	0.00%	21	4.88%

Табела бр. 86.

Анализом резултата испитаника установљено је да је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, а који износи 97.91% од укупног броја испитаника (430), што указује да је огроман број испитаника учествовао на заједничком извршавању задатака са запосленима у приватном сектору, док је одговор под „не“ био скоро занемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању потпуно хомогено и да нема значајних разлика између субузорака, док резултати испитаника упућују да сва три нивоа полицијских службеника били су ангажовани у неким заједничким активностима са приватним сектором.

Питање бр.15. гласи. „ Уколико је одговор на претходно питање „да“ наведите о ком задатку се радило" и постављено у форми уписивања текстуалног одговора под а) и заокруживањем одговора „не знам“ под б), као у анкети.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима , чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б	
	н	%	н	%
Основни ниво	324	75.88%	12	2.81%
Средњи ниво	70	16.39%	0	0.00%
Виши ниво	21	4.92%	0	0.00%

Табела бр. 87.

Анализом резултата испитаника установљено је да је најзаступљенији одговор под а) код све три категорије субузорка, а који износи 97.19% од укупног броја испитаника (430), тако субузорок основни ниво као најчешће задатке наводи обезбеђење јавних скупова за шта се изјаснило њих 285 а који износи 84.82% од укупног броја субузорка основни ниво (336), и транспорт новца и осталих вредности, за шта се изјаснило њих 39, а који износи 11.61% од укупног броја субузорка основни ниво (336), док, средњи ниво као најчешће задатке наводи обезбеђење јавних скупова и манифестација, за шта се изјаснило њих 62 а који износи 84.93% од укупног броја субузорка средњи ниво (73) и њих 11 се изјаснило за задатке транспорта новца и осталих вредности, а који износи 15.07% од укупног броја субузорка средњи ниво (73). Виши ниво полицијских службеника у целости поред наведених задатака навео је и случајеве достављања разних обавештења и информација за потребе запослених у приватном сектору. Одговор под б) био је скоро занемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно хомогено и да значајних одударадња није било, што указује да најчешћи заједнички задаци полиције и приватног сектора су обезбеђење јавних скупова, транспорт новца и осталих вредности, као и достављање обавештења и других информација за потребе рада приватног сектора безбедности.

Графикон бр. 71. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.15.

Питање бр.16 гласи: „Који орган по вашем мишљењу би могао бити надлежан за регистрацију предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга“ и постављено у форми заокруживања одговора на постављено питање а који је означени у анкети а) МУП, б) Суд, в) Локална самоуправа, г) Привредна комора Србије, ђ) Надлежно тело Владе Републике Србије, е) Остало .

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субзорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

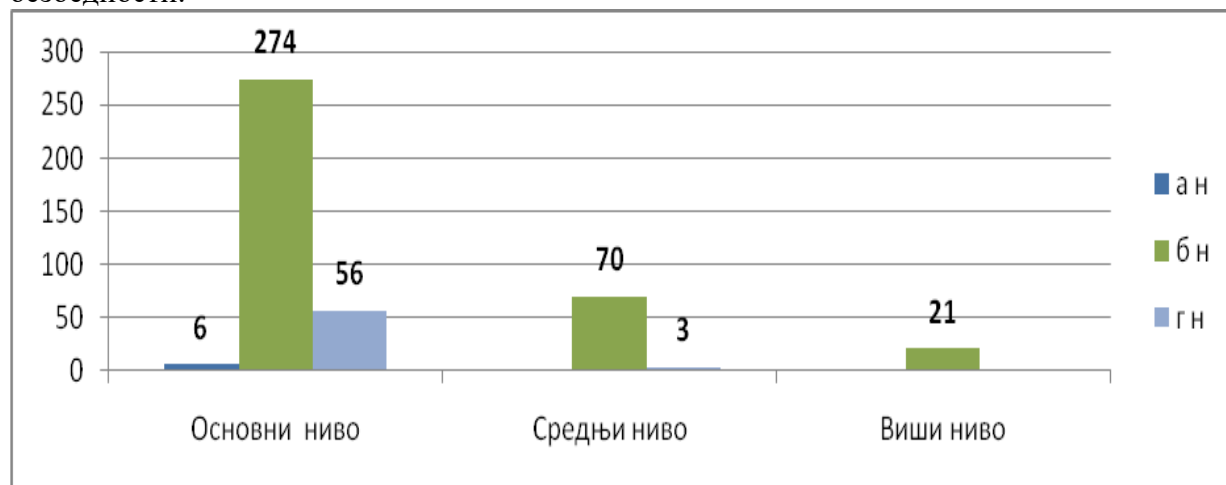
	а		б		в		г		д		ђ	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
основни ниво	6	1.40	27	63.72	0	0.00	5	13.02	0	0.00	0	0.00
средњи	0	0.00	70	16.28	0	0.00	3	0.70%	0	0.00	0	0.00
виши ниво	0	0.00	21	4.88%	0	0.00	0	0.00%	0	0.00	0	0.00

Табела бр. 88..

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под б) код све три категорије субзорка, а који износи 84.88% од укупног броја испитаника (430), који сматрају да регистрацију фирми за пружање приватних безбедносних услуга треба да врши скључиво надлежни суд, што указује да полицијски службеници регистрацију предузећа/агенција виде као област која мора бити у оквиру законске и непристрасне регистрације судских органа а што је пракса и у појединим иностраним законодавствима.

На другом месту био је одговор под г) заокружен од стране две категорије субзорка основни и средњи ниво полицијских службеника а који износи 13.72% од укупног броја испитаника (430), што указује да делимичан број испитаника сматра да регистрацију фирми за пружање приватних безбедносних услуга треба да врши привредна комора Србије, а што је највероватније резултат актуелне ситуације приватног сектора безбедности у Србији, где Привредна комора представља некаво регулаторно тело овог сектора безбедности. Овде треба истаћи да у неким иностраним законодавствима постије примери где је Привредна комора искључиво тело за регистрацију фирми за пружање приватних безбедносних услуга.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено и да значајних одуарадња није било, што указује да је већинско мишљење испитаника да регистрацију предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга треба да врши надлежни суд као независно и непристрасно тело, што је и пракса већине иностраних законодавстава са уређеним приватним сектором безбедности.

Графикон бр. 72. Структура одговора испитаника по субзорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.16.

Питање бр.17. гласи. „Колико често у току ваших службених активности обилазиле места где припадници приватног сектора безбедности пружају приватне безбедносне услуге“ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем као у анкети а) Више пута недељно, б) Више пута месечно, в) У свакој смени и г) Никада.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
Основни ниво	200	46.51%	73	16.98%	63	14.65%	0	0.00%
Средњи ниво	66	15.35%	0	0.00%	0	0.00%	7	1.63%
Виши ниво	1	0.23%	20	4.65%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 89.

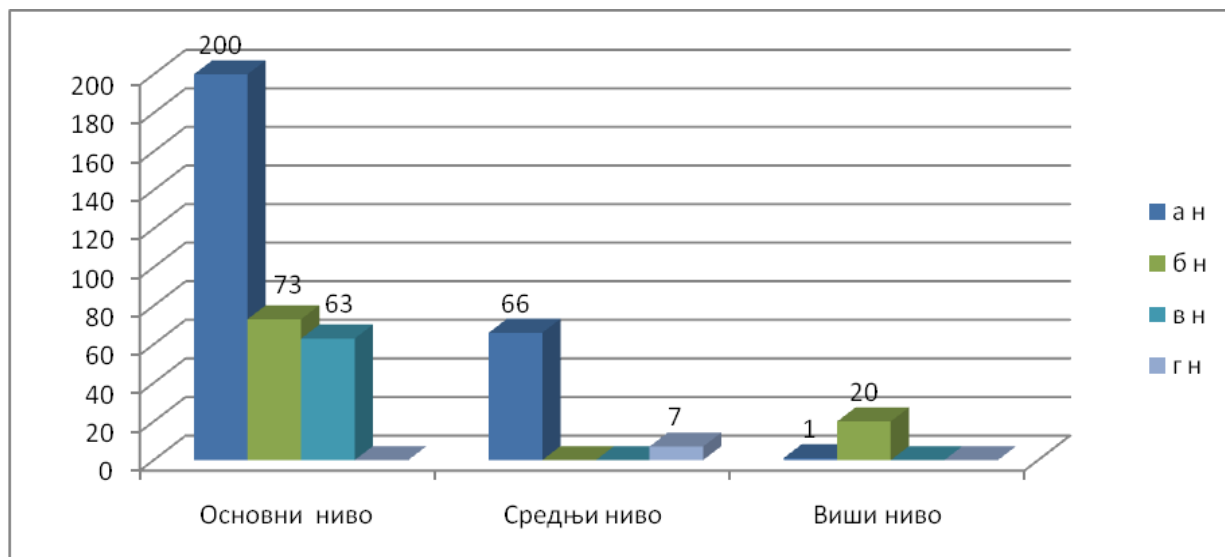
Анализом добијених резултата установљено је највише одговора било под а) код две категорије субузорка основни и средњи ниво полицијских службеника, а износио је 61.86% од укупног броја испитаника (430), који наводе да више пута недељно обилазе места где су ангажовани припадници приватног сектора безбедности сходно планским и редовним мерама увида стања безбедности у зони одговорности, што је и очекивано, обзиром да оба нивоа полицијских службеника највећи број контаката остваре са припадницима приватног сектора кроз своје редовне активности.

На другом месту био је одговор под б) заступљен делимично од стране субузорака основни и виши ниво полицијских службеника а који износи 21.63% од укупног броја испитаника (430), где оба нивоа наводе да више пута месечно обилазе места где су ангажовани припадници приватног сектора, обзиром на планирани месечни обилазак полицијских службеника у вршењу својих редовних делатности, што је карактеристично за поједине службенике основног нива који раде на сектору и виши ниво службеника полиције којима је то редовна месечна активност, као што су старешине командири и заменици командира.

Одговор под в) био је делимично заступљен само од стране субузорка основни ниво, где исти наводе да полиција врши обилазак места где су ангажовани припадници приватног сектора у свакој смени када су исти на дужности, што је највероватније случај код полицијских службеника чије свакодневне активности се реализују и са обиласком места где су на дужности припадници приватног сектора.

Одговор под г) био је минорно заступљен од стране субузорка средњи ниво полицијских службеника а што указује да се ради о делу службеника средњег нива који раде на дужностима вође смена и који у пракси скоро да никада не обилазе места где су ангажовани припадници приватног сектора безбедности.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро хомогено, и да резултати испитаника указују да полицијски службеници свако на свом нивоу дужности и послова које обављају, као и сходно планираним мерама и активностима, врше често или повремено обилазак места где су ангажовани припадници приватног сектора безбедности.

Графикон бр. 73. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.17.

Питање бр.18. гласи. „За коју активност, по вашем мишљењу, се најчешће ангажују предузећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга клијентима“ постављено у форми понуђених одговора заокруживањем, односно уписивањем текстуалног одговора као у анкети а) ФТЗ лица и имовине, б) имовинска кр.дела, в) прикупљање података и информација г) остало.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

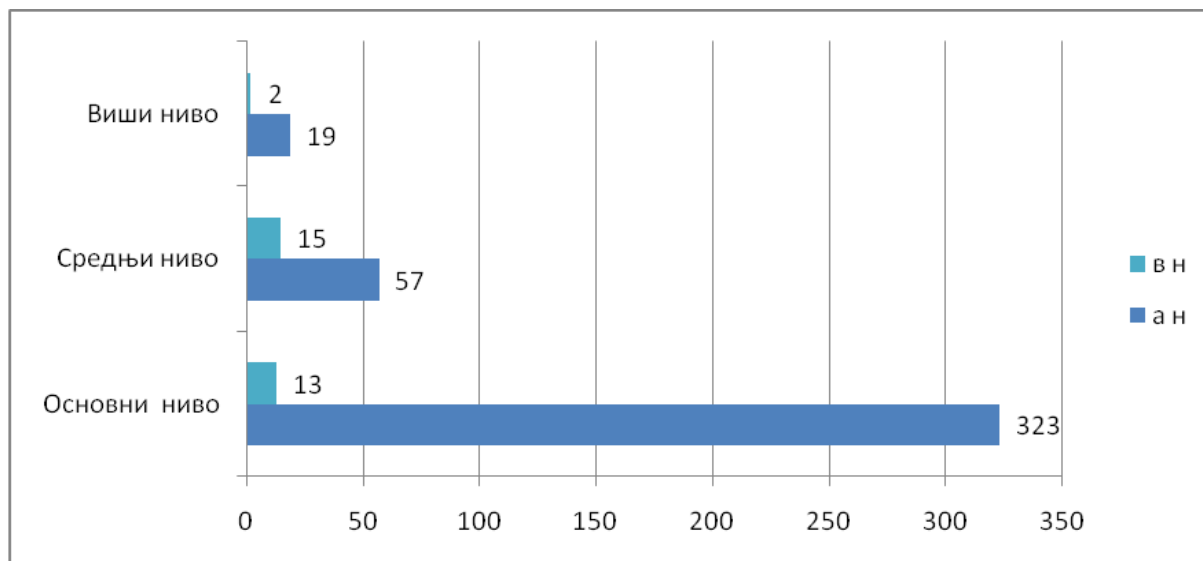
	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
ОСНОВНИ НИВО	323	75.29%	0	0.00%	13	3.03%	0	0.00%
СРЕДЊИ НИВО	57	13.29%	0	0.00%	15	3.50%	0	0.00%
ВИШИ НИВО	19	4.43%	0	0.00%	2	0.47%	0	0.00%

Табела бр. 90.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора било под а) код све три категорије субузорка, а износио је 93.01% од укупног броја испитаника (430), што указује да полицијски службеници сматрају да фирме за пружање приватних безбедносних услуга најчешће се ангажују за активности ФТЗ објеката и лица. Овакав одговор је очекиван, обзиром да су најчешће активности где оба актера безбедности имају највише додирних тачака су ФТЗ лица и имовине. Одговор под в) био је делимично заступљен код све три категорије субузорка, а износио је 6.99% од укупног броја испитаника (430), што указује да мањи део испитаника, највероватније лица са дужим радним стажом у полицији, сматра да се фирме за приватно обезбеђење најшечће врше активности прикупљања података и информација за потребе својих клијената, а одговор је највероватније резултат свакодневне праксе мањег дела полицијских службеника који остварују сарадњу са фирмама за пружање приватних безбедносних услуга, у домену достављања тражених података и информација а то су најчешће предузећа/агенције за пружање детективских услуга. Одговори под б) и г) били су потпуно занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању реалитвно хомогено, и да резултати испитаника указују да полицијски службеници као најчешће активности приватног сектора безбедности, виде ФТЗ лица и

имовие и прикупљање података и информација, што је и стварно стање овог сектора безбедности у Србији.

Графикон бр. 74. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.18.

Питање бр.19 гласи. „Да ли по вашем мишљењу постоје одређене претње, због којих клијенти ангажују предузећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга? (уколико постоје, наведите конкретно које претње) “ постављено у форми уписивања текстуалног одговора или заокруживања понуђених одговора као у анкети а) да _____ б) не и в) није ми познато.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Да		Не		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
основни ниво	312	72.56%	0	0.00%	24	5.58%
средњи ниво	73	16.98%	0	0.00%	0	0.00%
виши ниво	21	4.88%	0	0.00%	0	0.00%

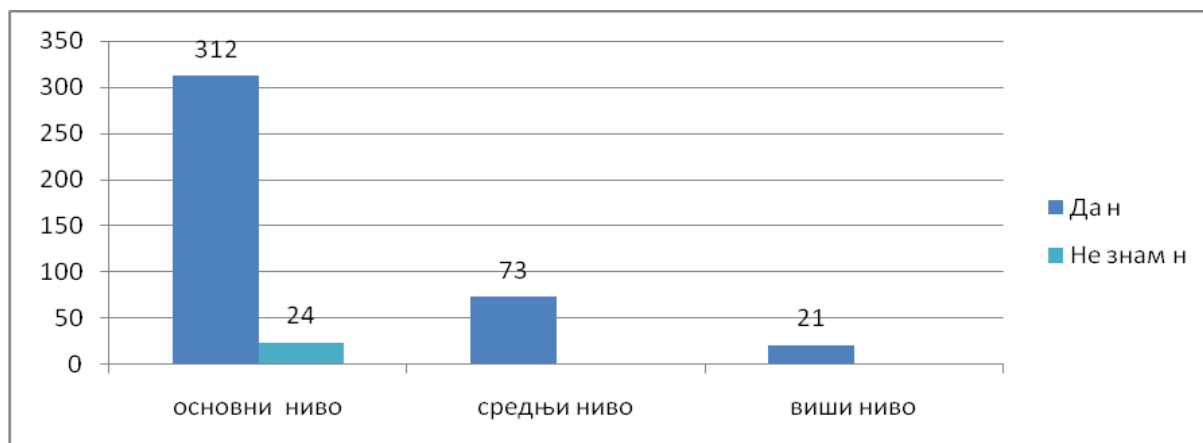
Табела бр. 91.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под а) од стране све три категорије субузорка а износио је 94.42% од укупног броја испитаника(430), што указује да су испитаници изнели мишљење да постоје различите претње због чега се фирме за пружање безбедносних услуга ангажују. Тако је субузорок основни ниво полицијских службеника њих 198 под одговором а) навели да је то „угрожавање безбедности имовине“, што износи 58.93% од укупног броја субузорка основни ниво (336), док је њих 114 под одговором а) навели да је то „страх од криминалитета“, што износи 33.93% од укупног броја субузорка основни ниво (336).

Субузорци средњи и виши ниво у целости су под одговором а) навели да је најчешћа претња као основ ангажовања приватних фирми за пружање безбедносних услуга „страх од криминалитета“. Одговор под б) био је потпуно занемарљив, док је одговор под в) био само делимично заступљен од стране полицијских службеника основног нивоа, што указује да мањи део овог субузорка су лица са мање радног

искуства у полицији којима нису познате конкретне претње као могући основ ангажовања приватних фирми за пружање безбедносних услуга.

Из наведених резултата се може закључити да је мишљење испитаника по овом питању скоро потпуно хомогено и да запослени у полицијским организацијама већински сматрају да претње због којих клијенти ангажују фирме за пружање безбедносних услуга су: „угрожавање безбедности имовине“ и „страх од криминалитета“, што је пракса стварности у државама са неуређеним приватним сектором безбедности.

Графикон бр. 75. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.19.

Питање бр.20 гласи: „Колико је по вама степен „страха од криминалитета“ код грађана у областима где делују предзећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга“ и постављено у форми заокруживања понуђених одговора као у анкети а) већи, б) нижи, в) исти и г) није ми познато

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

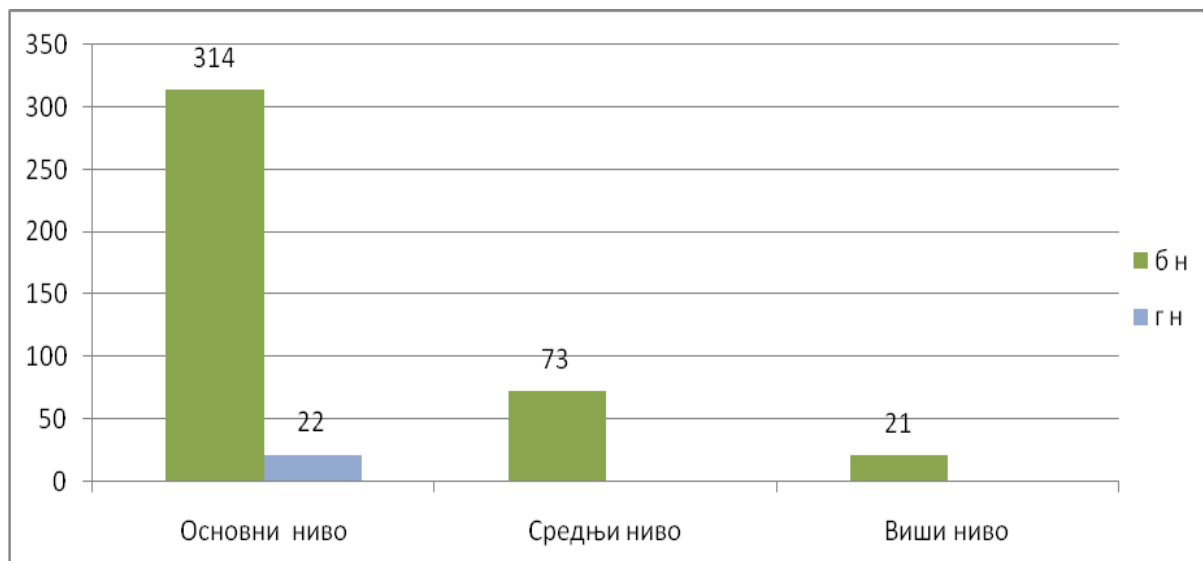
	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
основни ниво	0	0.00%	314	73.02%	0	0.00%	22	5.12%
средњи ниво	0	0.00%	73	16.98%	0	0.00%	0	0.00%
виши ниво	0	0.00%	21	4.88%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 92.

Добијени резултати указују да је највише одговора било под б) од стране све три категорије субузорка и износио је 94.88% од укупног броја испитаника (430), где су све три категорије субузорка изнеле да степен „страха од криминалитета“ код грађана где се пружају приватне безбедносне услуге је нижи, што указује да полицијски службени признају оправданост постојања приватних актера безбедности, који у многоме могу допринети повећању сигурности лица и имовине у друштву. Одговор под г) био је делимично заступљен од стране субузорка основни ниво, што упућује да се ради о делу овог субузорка који не могу да процене степен „страха од криминалитета“ код грађана којима се пружају приватне безбедносне услуге, обзиром да се највероватније ради о службеницима који у обављању својих дужности имају веома мало додирних тачака са услугама приватног сектора безбедности. Одговори под а) и в) били су занемарљиви.

Из наведених резултата се може закључити да је мишљење испитаника по овом питању скоро потпуно хомогено и да запослени у полицијским организацијама већински

сматрају да услуге које пружају приватни актери безбедности у добром делу смањују „страх од криминалитета“ код грађана, чиме се сврсисходност истих не доводи у питање.

Графикон бр. 76. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр20.

Питање бр.21 гласи: „Да ли вам се у току обављања ваше службене дужности припадници предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга обраћају за помоћ “ и постављено у форми заокруживања понуђених одговора као у анкети а) не, б) да, више пута недељно, в) да, више пута месечно и г) да, више пута годишње.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

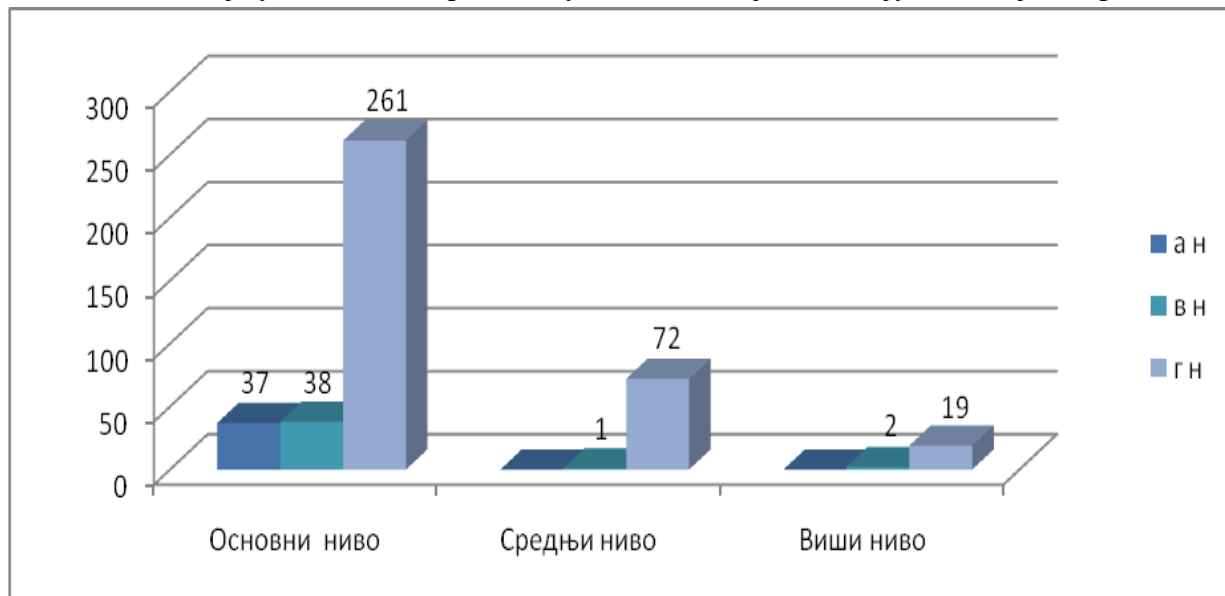
	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
Основни ниво	37	8.60%	0	0.00%	38	8.84%	261	60.70%
Средњи ниво	0	0.00%	0	0.00%	1	0.23%	72	16.74%
Виши ниво	0	0.00%	0	0.00%	2	0.47%	19	4.42%

Табела бр. 93.

Добијени резултати указују да је највише одговора било под г) од стране све три категорије субузорка и износио је 81.86% од укупног броја испитаника (430), где су све три категорије субузорка изнеле да припадници приватног сектора више пута годишње траже помоћ од полицијских органа, што указује да приватни сектор безбедности помоћ од полицијских органа тражи само у неопходним случајевима. Одговор под в) био је на другом месту и био је делимично заступљен од стране све три категорије субузорка и износио је 9.53% од укупног броја испитаника (430), где су се испитаници изјаснили да приватни сектор безбедности помоћ тражи више пута месечно, а што указује да део полицијских службеника добија више захтева за помоћ месечно, највероватније услед устаљености појединих службеника на појединим местима где су ангажовани и припадници приватног сектора безбедности. Одговор под а) био је делимично заступљен од стране субузорка основни ниво полицијских службеника, што указује да део службеника полиције основног нивоа не обавља службене дужности које имају додирне

тачке са приватним сектором безбедности (полицијски службеници у саобраћају, на обезбеђењу појединих објеката и др.). Одговор под б) био је потпуно занемарљив.

Из наведених резултата се може закључити да је мишљење испитаника по овом питању скоро хомогено и да запослени у полицијским организацијама сматрају да приватни актери безбедности од полицијских органа траже помоћ најчешће више пута годишње и што је условљено директно дужностима које обављају полицијски органи.

Графикон бр. 77. Структура одговора испитаника по субзорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.21.

Питање бр.22 гласи: „Уколико је одговор на претходно питање „да“ наведите разлоге тражења помоћи предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга“ и постављено у форми заокруживања понуђених одговора као у анкети а) Угрожаваће личне безбедности припадника приватног сектора, б) Пријем података за случајеве које спроводе припадници приватног сектора, в) Нарушеног ЈРМ, г) Извршеног кривичног дела.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субзорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

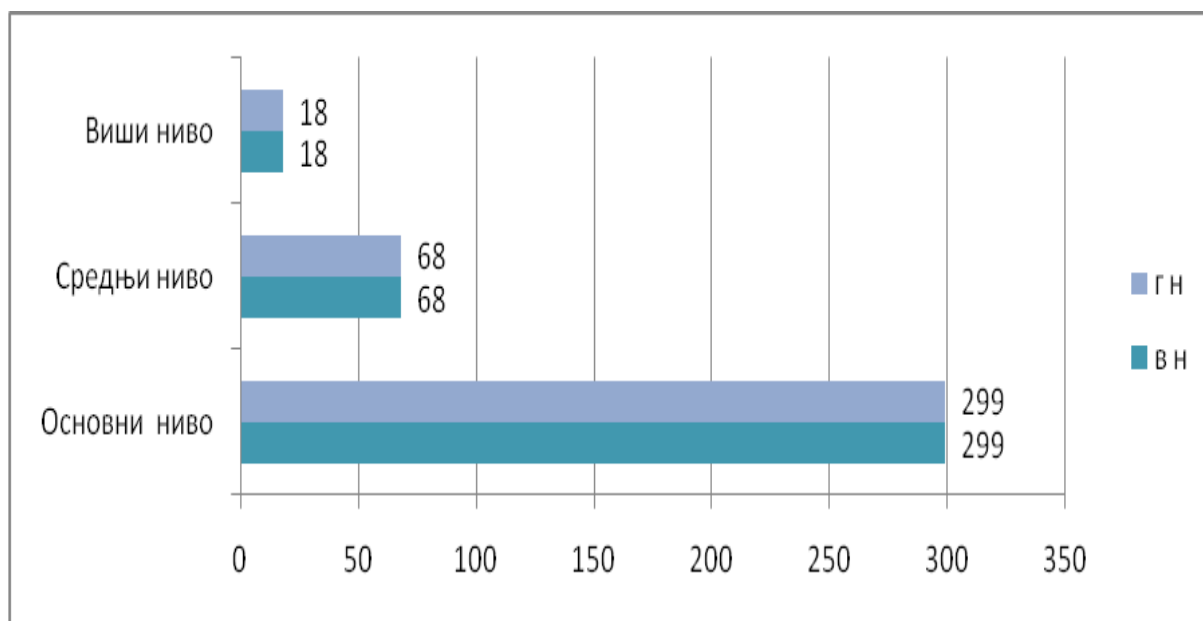
	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
Основни ниво	0	0.00%	0	0.00%	299	69.53%	299	69.53%
Средњи ниво	0	0.00%	0	0.00%	68	15.81%	68	15.81%
Виши ниво	0	0.00%	0	0.00%	18	4.19%	18	4.19%

Табела бр. 94.

Добијени резултати указују да је највише одговора било под в) и г) са истим бројем испитаника, од стране све три категорије субзорка и износио је 89.53% од укупног броја испитаника (430), где су све три категорије субзорка изнеле да припадници приватног сектора најчешће траже помоћ од припадника полиције у случајевима нарушеног ЈРМ и извршеног кривичног дела, што указује да приватни сектор помоћ од полицијских органа тражи само у неопходним и предвиђеним ситуацијама.

Овде је евидентно да су најчешћи разлози тражења помоћи ПСБ нарушен ЈРМ и извршено кр.дело, што је очекивано обзиром да је полиција на терену директно задужена за одржавање и успостављање ЈРМ и реаговање по пријави да је извршено кр.дело. Одговори под а) и б) били су занемарљиви.

Из наведених резултата се може закључити да је мишљење испитаника по овом питању потпуно хомогено и да запослени у полицијским организацијама сматрају да приватни актери безбедности од полицијских органа траже помоћ најчешће у случајевима нарушеног ЈРМ и извршеног кр.дела, где ниједан ниво полицијских службеника није навео случајеве уступања службених података за потребе приватног сектора. Такође, из изведених резултата установљено је да приватни сектор безбедности помоћ од полицијских органа остварује само у неопходним и предвиђеним ситуацијама.

Графикон бр. 78. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.22.

Питање бр.23 гласи. „Да ли сте у току вршења својих службених активности тражили некакав вид помоћи од предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга и који је то вид помоћи“ постављено у форми уписивања текстуалног одговора или заокруживања понуђених одговора као у анкети а) да _____ б) не и в) није ми познато.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Да		Не		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
Основни ниво	0	0.00%	336	78.14%	0	0.00%
Средњи ниво	0	0.00%	73	16.98%	0	0.00%
Виши ниво	0	0.00%	21	4.88%	0	0.00%

Табела бр. 95.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под б) од стране све три категорије субузорка а износио је 100.00% од укупног броја испитаника(430),

што указује да су испитаници изнели мишљење да у току својих редовних активности нису тражили никакв вид помоћи од фирми за пружање приватних безбедносних услуга. Овакав одговор указује да полицијски службеници сва три нивоа за реализацију својих активности не обраћају се за помоћ приватним актерима безбедности, што је карактеристика оних полицијских организација које функционишу у заједници, где приватни сектор безбедности није нормативно уређен. Одговори под а) и в) били су потпуно занемарљиви.

Из наведених резултата се може закључити да је мишљење испитаника по овом питању потпуно хомогено и да запослени у полицијским организацијама у вршењу својих свакодневних дужности не остварују никакав вид помоћи од приватних актера безбедности, што указује на минимизирање улоге приватног сектора у остваривању потребне безбедности лица и имовине.

Питање бр.24 гласи: „*Каква је по вашем мишљењу заинтересованост локалне заједнице за унапређење партнерских односа полиције и предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга*“ и постављено у форми заокруживања понуђених одговора као у анкети а) у потребној мери, б) није заинтересована, в) не знам, г) недовољна.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

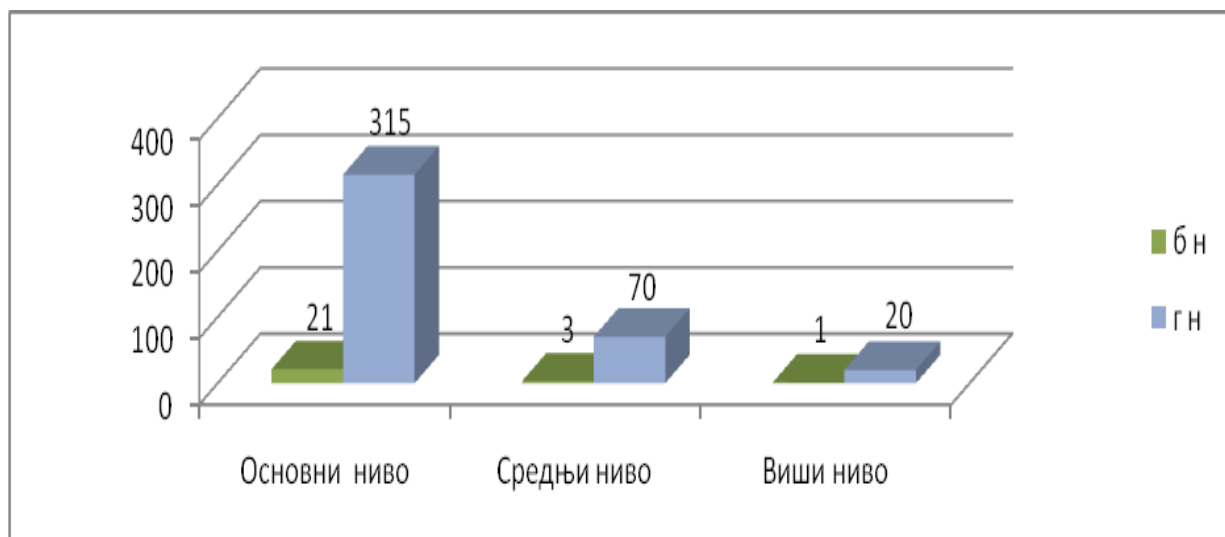
	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
основни ниво	0	0.00%	21	4.88%	0	0.00%	315	73.26%
средњи ниво	0	0.00%	3	0.70%	0	0.00%	70	16.28%
виши ниво	0	0.00%	1	0.23%	0	0.00%	20	4.65%

Табела бр. 96.

Добијени резултати указују да је највише одговора било под г) од стране све три категорије субузорка и износио је 94.19% од укупног броја испитаника (430), где су све три категорије субузорка изнеле да заинтересованост локалне заједнице за унапређење партнерских односа оба актера безбедности је недовољна, што указује да се партнерски односи оба актера безбедности најчешће одвијају у оним унапред предвиђеним ситуацијама заједничког деловања (спортске манифестације, пратња товарне вредности) и где у условима правне неуређености приватног сектора безбедности, заједница најчешће није нарочито заинтересована за значајније развијање партнерских односа оба актера безбедности.

Одговор под б) био је делимично заступљен од стране све три категорије субузорка, а износио је 5.81% од укупног броја испитаника (430), што указује да мањи део испитаника је мишљења да локална заједница није уопште заинтересована за унапређење партнерских односа оба актера безбедности, обзиром да се у овом домену њена заинтересованост у пракси најчешће базира на директним уским интересима осталих субјеката заједнице. Одговори под а) и в) били су потпуно занемарљиви.

Из наведених резултата се може закључити да је мишљење испитаника по овом питању скоро хомогено и да запослени у полицијским организацијама сматрају да локална заједница је веома недовољно заинтересована за унапређење партнерских односа оба актера безбедности, што је карактеристика оних заједница где је приватни сектор безбедности правно неуређен.

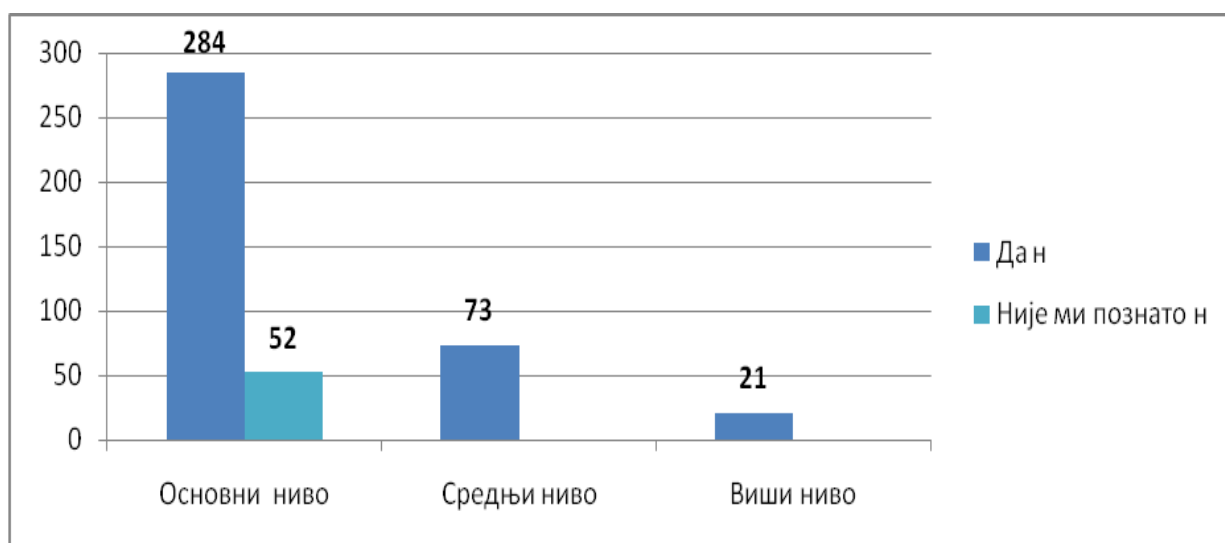
Графикон бр. 79. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.24.

Питање бр.25 гласи. „Да ли по вашем мишљењу постоји утицај носиоца власти, односно политичких партија на делатност субјеката приватне безбедности (уколико постоји, наведите кратко о кавом облику утицаја се ради)“ постављено у форми уписивања текстуалног одговора или заокруживања понуђених одговора као у анкети а) да _____ б) не постоји и в) није ми познато.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Да		Не постоји		Није ми познато	
	н	%	н	%	н	%
Основни ниво	284	66.05%	0	0.00%	52	12.09%
Средњи ниво	73	16.98%	0	0.00%	0	0.00%
Виши ниво	21	4.88%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 97.

Графикон бр. 80. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.25.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под а) од стране све три категорије субузорка а износио је 87.91% од укупног броја испитаника(430), што указује да су испитаници изнели мишљење да на делатност приватних актера безбедности носиоци власти остварују одређени утицај. Тако је субузорок основни ниво њих 205 навело да се тај утицај најчешће огледа у односу на „тржиште услуга“ фирми које пружају безбедносне услуге, док је њих 79 навело да се тај утицај огледа у „функцији помагања носиоца власти“. Овде је субузорок средњи и виши ниво у целости навео да се тај утицај најчешће остварује у односу на „тржиште услуга“, где долази до фаворизовања појединих субјеката приватне безбедности у добијању „сигурних послова“.

Овакав одговор испитаника указује, да се на тржишту безбедносних услуга јавља неравноправна конкуренција услед блиских веза приватних актера безбедности са појединим лицима из структура власти.

Одговор под в) био је делимично заступљен само од стране субузорка основни ниво, што указује да делу службеника основног нивоа у полицији није познат ефекат утицаја носиоца власти на активности приватних актера безбедности, обзиром да њихове дужности, највероватније, немају додирних елемената са активностима приватног сектора (обезбеђење важних обејаката, регулисање саобраћаја и др.). одговор под б) био је потпуно занемрљив.

Из наведених резултата се може закључити да је мишљење испитаника по овом питању хомогено и да запослени у полицијским организацијама сматрају да носиоци власти остварују одређени утицај на делатност субјеката приватне безбедности, кроз обезбеђење „сигурних послова“ појединим субјектима приватне безбедности који су у блиским везама са појединим носиоцима власти.

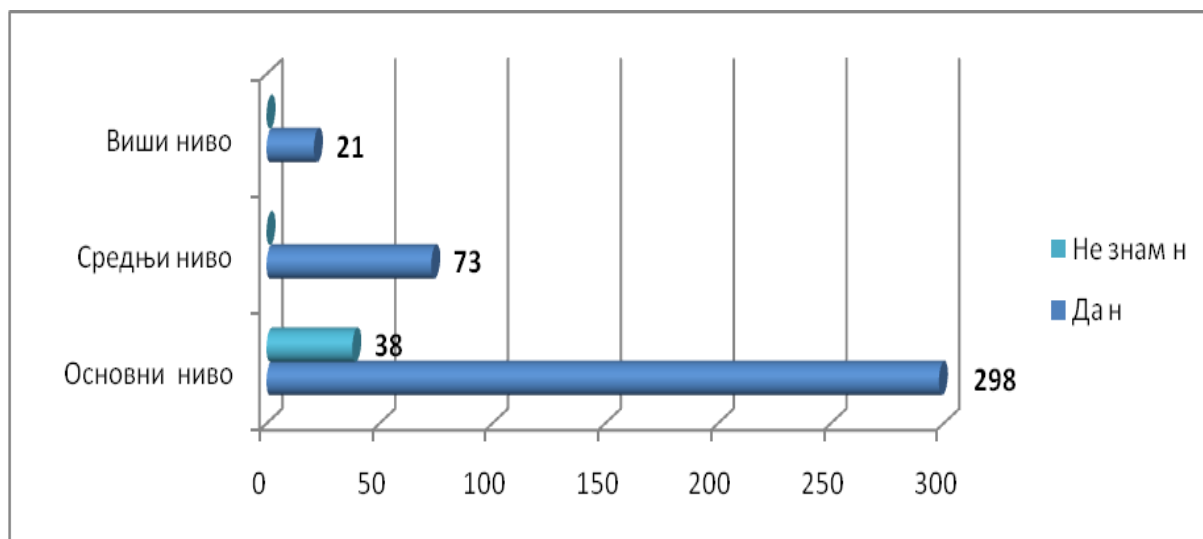
Такође, овде треба истаћи да овакав утицај носиоца власти на активности приватног сектора безбедности, скоро увек је и у функцији помагања носиоца власти, што налаже потпуно нормативно уређење приватног сектора безбедности.

Питање бр.26 гласи. „Да ли по вашем мишљењу неопходна сарадња између полиције и предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга“ постављено у форми заокруживања понуђених одговора као у анкети а) да б) не и в) не знам.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Да		Не		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
Основни ниво	298	69.30%	0	0.00%	38	8.84%
Средњи ниво	73	16.98%	0	0.00%	0	0.00%
Виши ниво	21	4.88%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр.98.

Графикон бр. 81. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.26.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под а) од стране све три категорије субузорка а износио је 91.16% од укупног броја испитаника(430), где су испитаници изнели мишљење да је сарадња између полиције и фирми за пружање безбедносних услуга, неопходна, што указује да полицијски службеници сва три нивоа сарадњу оба актера безбедности виде као значајан сегмент укупне безбедности лица и имовине. Одговор под в) био је делимично заступљен само од стране субузорка основни ниво полицијских службеника, што указује да мањем делу овог субузорка није познат значај сарадње оба актера безбедности, што је највероватније последица одређених дужности полицијских службеника основног нивоа који немају додирних елементата са активностима приватног сектора. Одговор под б) био је потпуно занемарљив.

Из наведених резултата се може закључити да је мишљење испитаника по овом питању скоро потпуно хомогено и да запослени у полицијским организацијама сматрају да је сарадња између полиције и приватних актера безбедности неопходна, што у савременим друштвено-економским условима друштва представља битан чинилац безбедности лица и имовине.

Питање бр.27 гласи: „Рангирајте оценом од 1 до 5 (где је оцена 5 највећа) квалитет сарадње полиције са предузећима/агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга“ и постављено у форми уписивања оцене на постављено питање а који је означен у анкети као а) __, б) __, в) __, г) __, д) __ .

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г		д	
	н	%	н	%	н	%	н	%	н	%
Основни ниво	0	0.00%	23	5.35%	255	59.30%	58	13.49%	0	0.00%
Средњи ниво	0	0.00%	9	2.09%	64	14.88%	0	0.00%	0	0.00%
Виши ниво	0	0.00%	2	0.47%	19	4.42%	0	0.00%	0	0.00%

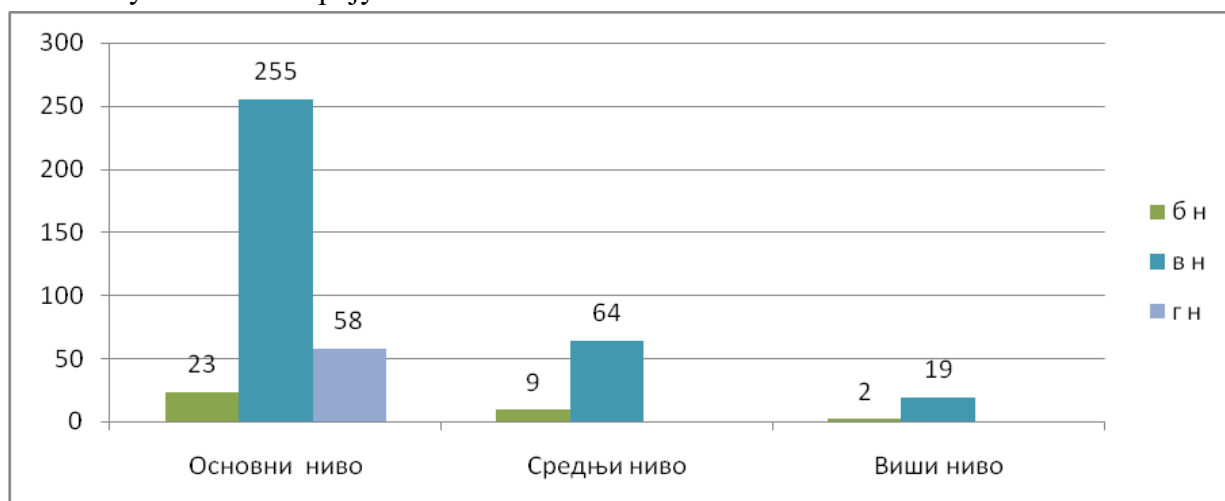
Табела бр.99.

Добијени резултати указују да је највише одговора било под в) од стране све три категорије субузорка и износио је 78.60% од укупног броја испитаника (430). Одговор указује да су све три категорије субузорка оцениле квалитет сарадње са приватним

актерима безбедности оценом добар 3, док је на другом месту био одговор под в) оцена врло добар 4, делимично заступљен од стране субузорка основни ниво полицијских службеника. Одговор под б) оцена довољан 2, био је на трећем месту заступљен у мањем броју од стране све три категорије субузорка, док су одговори под а) и д) били потпуно занемарљиви.

Овакво мишљење испитаника указује на следеће:

- да је мишљење испитаника скоро хомогено, где је огроман број запослених у полицијским организацијама доста објективан у оцењивању квалитета сарадње оба актера безбедности, обзиром да област приватне безбедности у Србији је правно неуређена, где најчешће стање у пракси варира од полицијске организације до полицијске организације
- да мањи број субузорка основни ниво полицијских службеника квалитет сарадње са приватним сектором безбедности оцењују оценом врло добар, што је највероватније одраз полицијских службеника који често остврују један вид сарадње, док је мањи број полицијских службеника сва три нивоа квалитета сарадње оценио оценом довољан, што је на вероватније резултат оцене оних службеника који су некада били директно ангажовани у заједничким активностима са припадницима приватног сектора, где је било разних неслагања и незадовољстава (нпр. заједничке активности оба актера безбедности код спортских манифестација) и
- да квалитет сарадње између оба актера безбедности мора бити подигнут на виши ниво у што већем броју области.

Графикон бр. 82. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.27.

Питање бр.28 гласи: „Да ли у процесу едукације припадника полиције треба истицати значај координације рада између предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга и полиције“ и постављено у форми понуђених одговора заокруживањем „да“, „не“ и „не знам“.

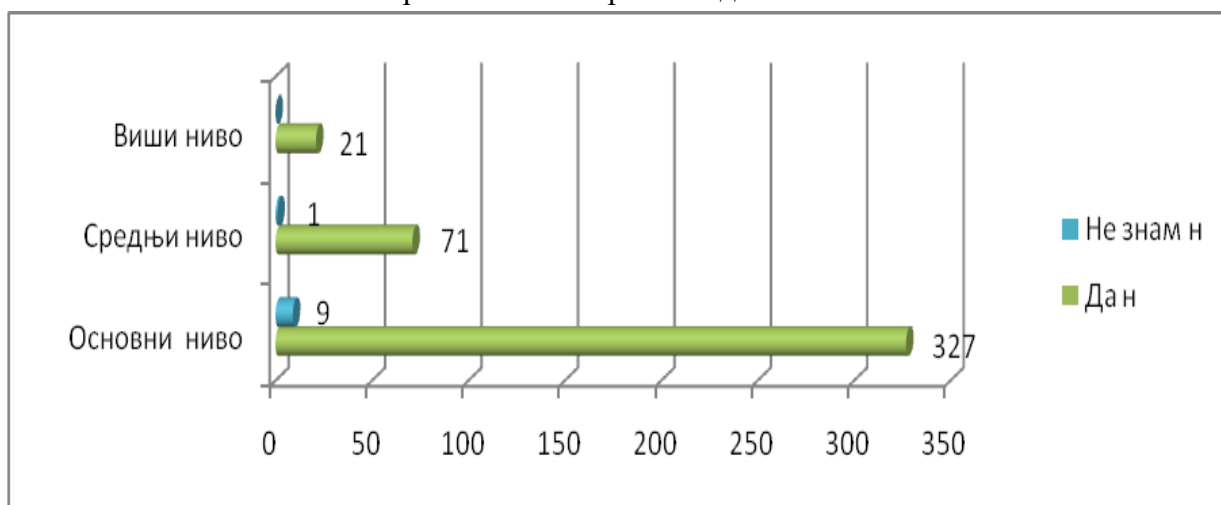
Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Не		Да		Не знам	
	н	%	н	%	н	%
Основни ниво	0	0.00%	327	76.22%	9	2.10%
Средњи ниво	0	0.00%	71	16.55%	1	0.23%
Виши ниво	0	0.00%	21	4.90%	0	0.00%

Табела бр. 100

Добијени резултати указују како је најзаступљенији одговор „да“ код све три категорије субузорка, а износио је 97.67% од укупног броја испитаника (430), док су одговор „не знам“ и „не“ били скоро занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању скоро потпуно хомогено и да исти указују да значај координације рада оба актера безбедности мора бити идстакнут као обавезан део процеса едукације и усавршавања запослених у полицијској организацији, што би обезбедило потребан ниво сигурности лица и имовине, као и квалитет сарадње оба актера безбедности. Веома мали део субузорака основни и средњи ниво полицијских службеника заокружио је одговор „не знам“ а износио је 2.33% од укупног броја испитаника (430), што је зачекивано обзиром на карактер појединих дужности полицијских службеника који немају додирних елемената са активностима приватног сектора безбедности.

Графикон бр. 83. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.28.

Питање бр.29 гласи: „Означите по значају, због чега сарадња са предузећима/агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга није одговарајућа“ и постављено у форми заокруживања понуђених одговора на постављено питање а који је означен у анкети као а) Правна неуређеност приватног сектора безбедности, б) Непрофесионалан рад запослених лица у приватном сектору, в) Лични профил запослених лица у приватном сектору г) Приватни интерес клијента а не повећање безбедности грађана.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
Основни ниво	106	24.65%	97	22.56%	0	0.00%	133	30.93%
Средњи ниво	68	15.81%	2	0.47%	0	0.00%	3	0.70%
Виши ниво	20	4.65%	0	0.00%	0	0.00%	1	0.23%

Табела бр. 101

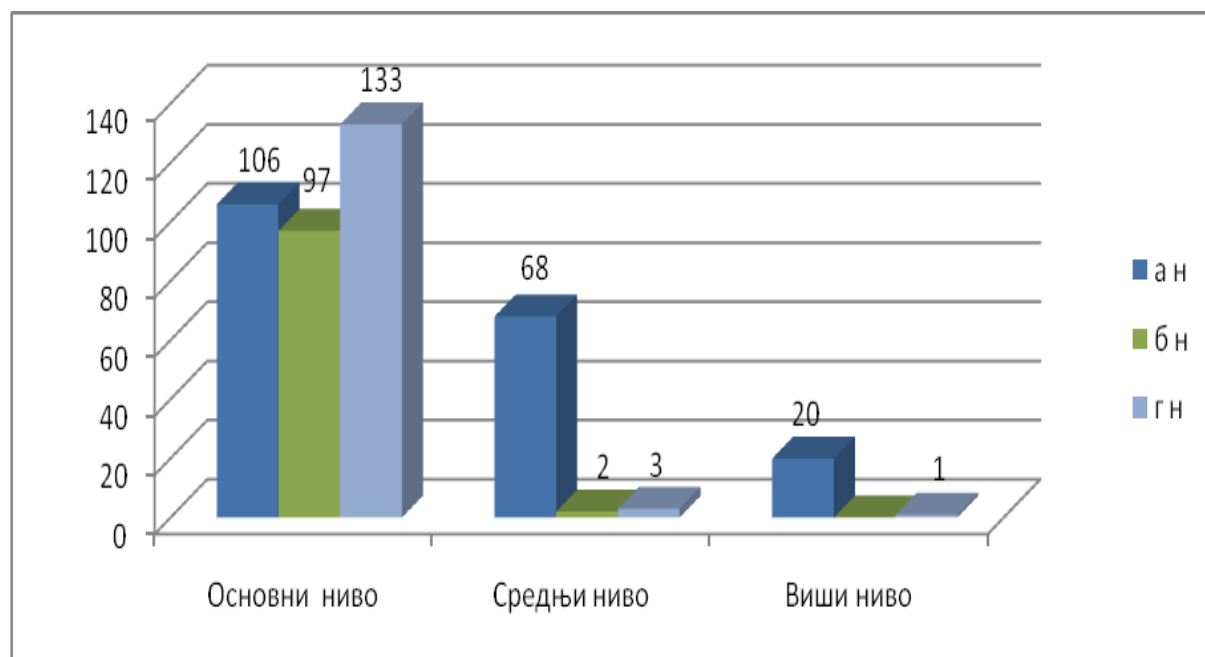
Добијени резултати указују да је највише одговора било под а) од стране све три категорије субузорк а износио је 45.12% од укупног броја испитаника (430), што указује да су све три категорије субузорка изнели мишљење да сарадња са фирмама за пружање приватних безбедносних услуга није одговарајућа због правне неуређености приватног

сектора безбедности. Овакав одговор најзаступљени је био код средњег и вишег нива полицијских службеника, који сходно карактеру дужности које обављају, у својим редовним плановима активности уочавају мане сарадње са приватним сектором који је оптерећен функционисањем у условима правне неуређености.

Одговор под г) био је делимично заступљен од стране све три категорије субузорка а износио је 31.86% од укупног броја испитаника (430), где се сва три субузорка изјаснило да је сарадња са приватним актерима безбедности оптерећена превасходним приватним интересом клијента, обзиром да услуге приватних актера безбедности више су у интересу клијента него повећања безбедности грађана. Овакав одговор би је је назаступљенији од стране основног нивоа полицијских службеника који су највише прилици да сагледају разлоге зашто сарадња није одговарајућа са приватним сектором безбедности.

Одговор под б) био је делимично заступљен од стране две категорије субузорка основни и виши ниво полицијских службеника а износио је 23.02% од укупног броја испитаника (430), што указује да део полицијских службеника сматра да сарадња са приватним актерима безбедности није одговарајућа због непрофесионалног рада припадника приватног сектора безбедности који се у ситуације правне неуређености истог испољава у различитим формама (неодговарајућа комуникација са грађанима и појединим државним органима, прекорачење својих овлашћења и др.). Одговор под в) био је потпуно занемарљив.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању релативно нехомогено и да резултати испитаника указују да сва три нивоа полицијске организације сматрају да у пракси сарадња са приватним актерима безбедности је неодговарајућа због нормативне неуређености приватног сектора безбедности, где у таквој ситуацији егзистирања истог преовлађујући је приватни интерес клијента у односу на повећање безбедности грађана. Резлтати испитаника налажу потпуно уређење приватног сектора безбедности, како би се остварили интереси одговарајуће заштите друштва.

Графикон бр. 84. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.29.

Питање бр.30 гласи: „Означите наведене области по важности, у којима је потребно унапредити сарадњу са предузећима/агенција,а за пружање приватних безбедносних услуга, могуће је заокружити више одговора“ и постављено у форми заокруживања понуђених одговора на постављено питање а који су означени у анкети као а) Размена информација о криминалу, б) Размена информација о девијантним понашањима, в) Када постоје основи сумње да је извршено кривично дело г) Остало.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузорцима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

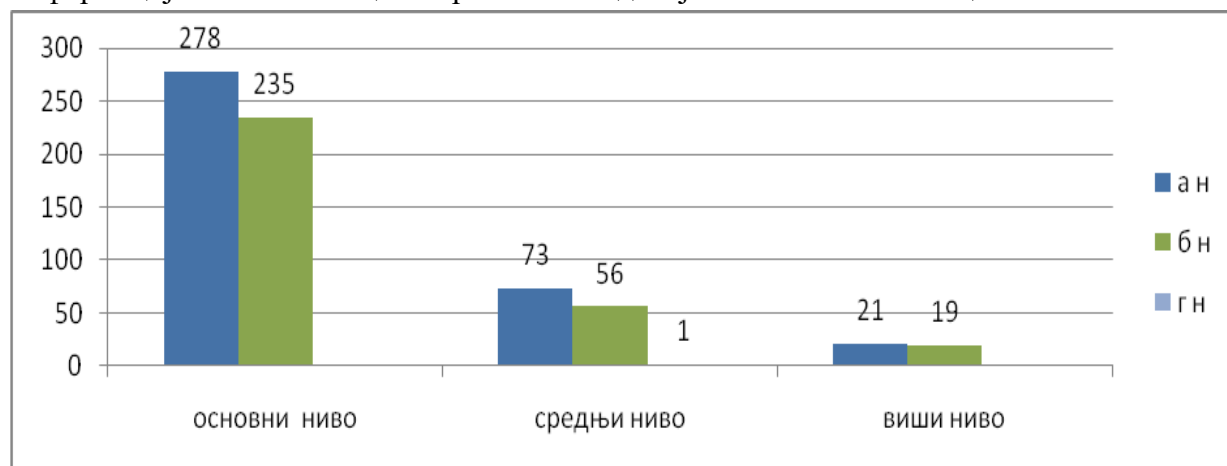
	а		б		в		г	
	н	%	н	%	н	%	н	%
основни ниво	278	64.65%	235	54.65%	0	0.00%	0	0.00%
средњи ниво	73	16.98%	56	13.02%	0	0.00%	1	0.23%
виши ниво	21	4.88%	19	4.42%	0	0.00%	0	0.00%

Табела бр. 102

Добијени резултати указују да је највише одговора било под а) од стране све три категорије субузорка а износио је 86.51% од укупног броја испитаника (430), што указује да су све три категорије субузорка изнели мишљење да је најважнији сегмент где је потребно унапредити сарадњу са приватним актерима безбедности јесте област размене информација криминалу, што указује да полицијска организација у сарадњи са приватним актерима безбедности превасходно полази од обезбеђења потребног нивоа сигурности лица и имовине, зашта је иста важећим прописима одговорна у друштву.

На другом месту по важности означен је одговор под б) област размене информација о девијантним понашањима, од стране све три категорије субузорка а износио је 72.09% од укупног броја испитаника, што указује да сва три нивоа полицијских службеника овај сегмент за сарадњу са приватним актерима безбедности виде као битан, полазећи од претпоставке да правовременом разменом информација о девијантном понашању лица може се благовремено предупредити и реаговати на све евентуалне обике непосредног угоржавања. Одговори под в) и г) били су скоро занемарљиви.

Из наведених резултата може се закључити да је мишљење испитаника о овом питању хомогено и да резултати испитаника указују да су све три категорије субузорка заокружили истовремено оговоре под а) и б), што упућује да полицијска организација за унапређење сарадње са приватним сектором безбедности највећи значај даје размени информација о свим облицима криминала и девијантног понашња лица.

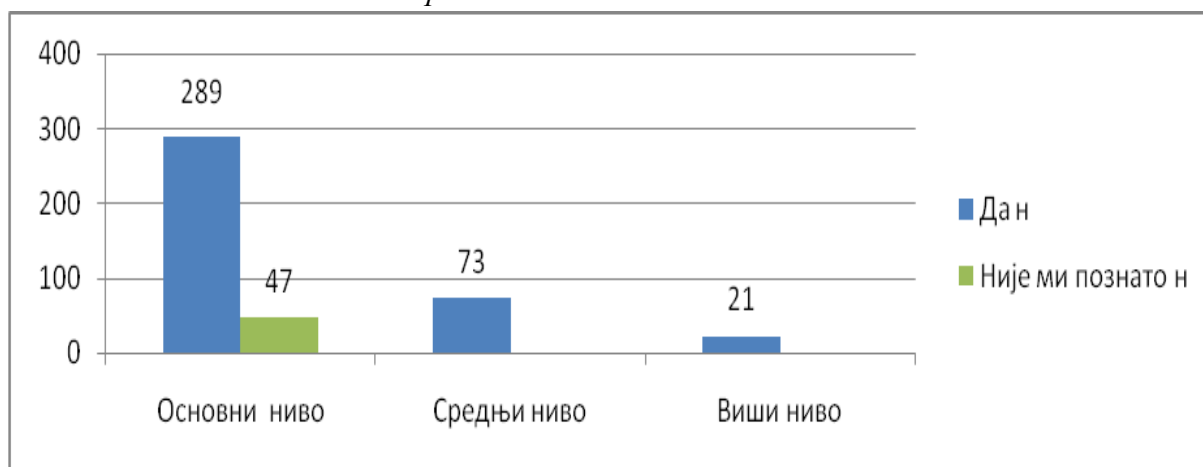
Графикон бр. 85. Структура одговора испитаника по субузорцима и врсти текстуалног одговора за питање бр.30.

Питање бр.31 гласи. „Да ли вам је познато да на територији републике Србије послују страна предузећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга? (уколико вам је познато, наведите име тог страног предузећа/агенције)“ постављено у форми уписивања текстуалног одговора или заокруживања понуђених одговора као у анкети а) да _____ б) није ми познато.

Анализом добијених одговора дошли смо до следећих резултата по субузorcима, чија је процентуална заступљеност представљена табеларно:

	Да		Није ми познато	
	н	%	н	%
Основни ниво	289	67.21%	47	10.93%
Средњи ниво	73	16.98%	0	0.00%
Виши ниво	21	4.88%	0	0.00%

Табела бр. 103.

Графикон бр. 86. Структура одговора испитаника по субузorcима и врсти текстуалног одговора за питање бр.31.

Анализом добијених резултата установљено је највише одговора под а) од стране све три категорије субузorca а износио је 89.07% од укупног броја испитаника(430), што указује да су испитаници изнели мишљење да им је познат моменат да на територији Србије послују стране фирме за пружање приватних безбедносних услуга, што указује да полицијски службеници сва три нивоа су упознати са власничком структуром предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга. Тако је, субузорак основни ниво полицијских службеника њих 203 у рубрици за уписивање текстуалног одговора навели само име једне стране фирме „G4S SECURE SOLUTIONS d.o.o“ , док је њих 57 навело две стране фирме „G4S SECURE SOLUTIONS d.o.o“ и „Stracon Security“, као и мањи део овог субузorca њих 29 који су навели име само једне фирме „Varnost Maribor“. Субузорак средњи и виши ниво полицијских службеника навели су имена три стране фирме „G4S SECURE SOLUTIONS d.o.o“, „Stracon Security“ и „Varnost Maribor“.

Одговор под б) био је делимично заступљен од стране субузorca основни ниво, где је ова категорија изнела мишљење да им нису позната имена неких страних фирми за пружање приватних безбедносних услуга, што указује да мањи део полицијских службеника основни ниво сходно својим дужностима које обављају нема додирних елемената са предизећима/агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга.

Из наведених резултата се може закључити да су полицијским организацијама познате стране фирме које егзистирају, односно пружају приватне безбедносне услуге у

Србији, што указује да је приватна безбедност реалност, где се одређени степен сарадње оба актера безбедности одвија и поред правне неуређености приватног сектора.

Питање бр.32. гласи: „*Ваш лични коментар о нечему што сматрате значајним, а што није обухваћено анкетом*“ и постављено у форми уписивања текстуалног одговора у колони као у анкети.

На ово питање ниједна категорија субзорка није унела никакав коментар.

6.2. 2. Закључци о резултатима емпиријског истраживања анкетираних категорија испитаника

Емпиријским истраживањем је потврђено да у Републици Србији предузећа/агенције за пружање безбедносних/детективских услуга функционишу у условима донедавне нормативне неуређености приватног сектора безбедности и условима прелазног периода (од 18 месеци до 36 месеци) за усклађивање свог рада са одредбама новог Закона о приватном обезбеђењу и Закона о детективској делатности Републике Србије.

Емпиријско истраживање указује да запослено особље-основни ниво у приватном сектору безбедности показује недовољно познавање прописа који уређују функционисање и рад агенција и предузећа за пружање безбедносних услуга (о резултатима безбедносних мера и превентивних активности, запослени се најчешће информису у усменим контактима, а не коришћењем упитника, истраживањем и сл), што указује на потребу додатне едукације основног особља у овом сектору у области прикупљања и размене података, употребе метода скрининга стања, а све у циљу добијања повратне информације од корисника услуга и из окружења.

Што се тиче спољних фактора који отежавају функционисање предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга, истраживањем је идентификовано да су најизраженији: корупција у друштву и актуелни друштвено-економски услови у заједници, што указује на сталну потребу едукације запосленог особља предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга и прилагођавање субјеката приватне безбедности реалним и расположивим друштвено-економским условима заједнице

Опште карактеристике категорије испитаника фирме за безбедносне услуге, према степену важности карактеристика запослених за успешно вршење безбедносних услуга, рангиране су по следећем, тако је најбитније образовање, менталне и физичке способности, пол, старост, економски статус, социјални статус и др.

Резултати истраживања указују да предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга најчешће безбедносне услуге које пружају својим клијентима су из сегмента : ФТЗ објекта и лица, транспорт и пратња новца и осталих вредности и прикупљање разних обавештења и информација за дела која се гоне по приватној тужби, што је очекивано обзиром да у државама са правно уређеним сектором приватне безбедности опсег деловања субјеката приватне безбедности је много шири. Истраживањем је установљено да су се полицијски нивои изјаснили да их одређени послови у свакодневном извршавању задатака оптерећују, као и да постоје одређени послови који се могу реализовати уз помоћ особља фирми за безбедносне услуге, где се већина испитаника полицијских нивоа изјаснила се да не размишљају о заснивању радног односа у приватном сектору, па је истраживањем потврђено да процес приватизације послова безбедности је битан чинилац сигурности лица и имовине, као и реалност и неопходност савременог друштва..

Што се тиче разлога због којих најчешће клијенти ангажују фирме за безбедносне услуге су: „разни облици угрожавања имовине“ и „страх од криминалитета“, где је идентификовано да услуге безбедности које пружају фирме у добром делу смањују

„страх од криминалитета“ код грађана, што указује да се сврсисходност приватних безбедносних услуга не може довести у питање. Спроведно истраживање показује да фирме за безбедносне услуге као најзначајни сегмент свог функционисања наводе услове рада и сарадњу са субјектима заједнице, превасходно полицијским органима, што указује да приватни сектор безбедности опредељујући значај за свакодневно поступање, даје условима рада и сарадњи са субјектима заједнице.

Карактеристично је да ангажованост фирми за пружање безбедносних услуга, од стране државе, најчешће се одвија у координисаним активностима са полицијским службеницима у обезбеђењу спортских активности, обезбеђењу пословних објеката кључне инфраструктуре и великих пословних система.

Информисање запослених (дневно или периодично) у ПСБ о безбедносно значајним догађајима најчешће се одвија путем састанака и семинара, док се веома мало користе медији, кампање, стручни скупови и др. С тога је јасна потреба да се запослено особље фирми за пружање безбедносних услуга, у вези са информисањем мора повремено укључивати у активности разних стручних скупова на нивоу локалне заједнице, како би исти спознали и друге околности о оваквим догађајима, а који су у већини случајева битни за адекватан приступ безбедносним услугама.

Што се тиче пружања безбедносних услуга криминалним групама или појединцима од стране особља фирми за безбедносне услуге, истраживање указује да су евидентне одређене разлике код обе категорије анкетираних, односно да је већина основних извршилаца у фирмама за безбедносне услуге одређена за подношење пријаве претпостављеном старешини, док је руководећи ниво одређен прво за саветодавни карактер таквих случајева и касније подношење пријаве. У вези са наведеним, истраживањем је установљено да су полицијски нивои за не предузимање никаквих активности, док је приватни сектор безбедности у већини спреман да пријави овакве појаве, што указује да део полицијских службеника највероватније је у ванрадно време ангажован у пружању безбедносних услуга, преко фирми за безбедносне услуге.

Према резултатима истраживања, безбедносна свест запосленог особља у фирмама за пружање безбедносних услуга је на задовољавајућем нивоу, где је евидентно да фирме за унапређење свести запослених најчешће користе дневно или периодично информисање путем састанака, као и путем семинара у оквиру фирме.

Програме превенције већина приватних актера безбедности у Србији не користи, што потврђује и чињеница да ниједан анкетирани субјекат није навео конкретан превентивни програм у коме учествује или је учествовао, што указује да нема пуне сарадње и размене информација у оквирима локалне заједнице где егзистирају субјекти приватне безбедности. Међутим, истраживање показује да фирме за безбедносне услуге овај аспект приватног сектора безбедности, изједначавају са свакодневним поступањем у реализацији својих послова, што је такође, последица недовољног нивоа едукације запослених у овом сектору.

Већина испитаника у фирмама за безбедносне услуге, тврди да се у фирмама воде само ручне базе података о прекршајима и другим појавама, обзиром да за свако поступање у случајевима извршеног кр.дела поступак преузима надлежни полицијски орган и правне службе привредних друштава, док се одређене електронске базе података искључиво воде у секторима безбедности (корпоративна безбедност) великих пословних система. Овакав показатељ вођења базе података о криминалитету указује на мањкавост фирми за безбедносне услуге, обзиром да су исте у савременим условима пословања неопходан фактор успешне реализације послова физичког обезбеђења.

Резултати истраживања указују да фирме за безбедносне услуге као пословну функцију значајну за успешно обављање својих послова, на прво место рангирају правну, па оперативну и последњем месту финансијску компоненту. Истраживањем је

идентификовано да полицијски нивои у већини највеће замерке на рад фирми за безбедносне услуге, имају у сегменту рада истражитељских или детективских делатности, што указује на осетљивост одређених додирних послова који имају оперативни карактер код полицијских органа.

У предузећима/агенцијама за пружање безбедносних услуга егзистирају прописане процедуре за поступање и рад запослених приликом пружања безбедносних услуга као појединачни интерни акти. Међутим, истраживање показује да мањи део запосленог особља није упознат са процедурама рада, што указује да у сектору егзистира одређени број лица са минималним стажом рада и мањим процесом едукације.

Фирме за безбедносне услуге у највећем броју врше анализе ванредних догађаја, где је прописаним процедурама предвиђено вођење редовних и ванредних извештаја о предузетим активностима, где у појединим фирмама поред наведених извештаја процедуром је предвиђено и обавезно попуњавање обрзца Изјаве у случајевима ванредних догађаја. Тиме се, сходно околностима ванредних догађаја врши и анализа укупних дешавања у фирми ради благовременог реаговања и предузимања одговарајућих мера предострожности и отклањања последица, а резултати анализе се достављају руководећем нивоу фирме за безбедносне услуге и клијенту.

У фирмама за безбедносне услуге запослено особље се у већини случајева прима на основу општих услова (средње образовање, да лице није под истрагом, позитиван специјалистички здравствени преглед медицине рада, психолошко тестирање и уредна безбедносна провера о испуњености услова сходно одредбама Закона о оружју и муницији) и без претходне прошлости (полицијска или војна), где овај услов у стварности не одговара релевантном стању.

У фирмама за безбедносне услуге врше се тзв. класичне безбедносне провере за запослено особље, базиране на полицијским изворима, сходно неписаној процедури. Наиме, фирма на основу усмене сагласности лица и захтева, преко надлежног полицијског органа врши проверу података о испуњености услова сходно одредбама Закона о оружју и муницији да ли лице. У оваквим случајевима полицијски орган доноси уверење за тражено лице, сходно увиду кроз казнену и оперативну евиденцију МУП-а, са провером података по месту живљења.

Са аспекта финансијске ситуације запосленог особља, истраживањем је идентификовано да су новчана примања подељена по нивоима рада у сектору, где основни ниво прима у просеку од 30.000 динара, срдњи ниво до 55.000 динара и руководећи ниво преко 70.000 динара, што указује да већинско особље сектора није адекватно плаћено, обзиром да у пракси лица се примају по уговору о вршењу привремених послова и обуци за период од шест месеци, односно док трају уговорне обавезе фирме са клијентом. Такође, је идентификовано да се прековремени рад у сектору не обрачунава посебно, него се лицу укупно сабира и плаћа број одрађених сати, чија цена је обично далеко испод уговорене цене рада са клијентом.

Обука у појединим фирмама за безбедносне услуге организује се унутар самих фирми, по интерном програму од пријема до полагања за свако појединачно радно место, што је карактеристика већих фирми које су у страном власништву, док већина домаћих фирми за безбедносне услуге са мањим капиталом, не реализује никакву посебну обуку, нити лица упућују у друге фирме, због присутних финансијских разлога. У оваквим случајевима запослено особље се ослања на усмене инструкције руководећег нивоа фирме.

Истраживањем су установљене одређене разлике да код обе категорије анкетираних, односно већина у фирмама за безбедносне услуге сматра да обуку особља приватног сектора безбедности треба да реализују директно фирме за безбедносне услуге, док полицијски нивои сматрају да овај сегмент треба да буде у надлежност

партнерског центра оба сектора, што указује да полицијски нивои нису задовољни квалитетом услуга особља фирми за безбедносне услуге.

Са сапекта употребе средстава принуде према подацима које су дали испитаници, фирме за безбедносне услуге у већини случајева нису применили таква овлашћења, што у пракси је супротно, јер има случајева неосноване употребе физичке снаге и ватреног оружја, где се обично користи ватрено оружје које није у власништву фирме за безбедносне услуге, а од стране лица која се повремено ангажују за реализацију одређеног посла. С друге стране, фирме за безбедносне услуге на нивоу својих предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга сегмент, коришћења, извештавања и складиштења ватреног оружја уредили су посбним појединачним интерним актом фирме, а сходно одредбама Закона о оружју и муницији, док је целокупно оружје уредно регистровано на привредно друштво и исто се не сме носити кући.

Спроведено истраживање је показало да у већини фирми за безбедносне услуге у приватном власништву не постоји прописима уређен систем класификовања информација према режиму доступности, већ је тај сегмент у домену усменог усмеравања руководећег нивоа приликом реализације одређених задатака, док у фирмама за безбедносне услуге у јавном власништву постоји систем класификовања информација према режиму доступности. Према подацима које су дали испитаници у фирмама за безбедносне услуге није било случајева „цурења информација“.

Резултати истраживања указују да локалне заједнице нису довољно заинтересоване за проблеме и квалитет пружања безбедносних услуга клијентима, нити за унапређење партнерских односа оба актера безбедности, што указује на потребу правног дефинисања међусобних односа оба актера, од стране заједнице. Када је у питању значај и учесталост сарадње фирми за безбедносне услуге са појединим органима локалне самоуправе, истраживањем је идентификовано да је значај дат по следећем редоследу: на првом месту је полиција, па директно грађани, па инспекцијске службе и на последњем месту са органима локалне самоуправе.

Према резултатима емпиријског истраживања анкетираних испитаника обе категорије идентификовано је да је однос фирми за безбедносне услуге и полиције тако уређен да свако ради свој посао, као и то да приватни сектор сарађује са полицијом у одређеним областима, што указује да сарадња оба сектора може допринети јачању осећаја сигурности код грађана, решавању проблема и квалитетом полисингу. Такође је, закључено да је овај однос карактеришу заједничке активности оба сектора, од тражења помоћи од полицијских органа у случајевима нарушеног ЈРМ, до уступања прикупљених сазнања од стране приватног сектора, полицијским органима, све до ретког обиласка (до три пута годишње) запосленог особља фирме за безбедносне услуге, од стране полицијских органа. Истраживањем је идентификовано да полицијски нивои утисак пословања фирми за безбедносне услуге, најчешће стичу путем директних заједничких активности оба актера безбедности (спортске и друге активности) и током едукативних процеса полицијских службеника, што указује да обавезујуће и институционалне сарадње оба сектора нема

Међутим, спроведено истраживање указује да квалитет сарадње са полицијским органима оцењен је оценом добар (3) и да та сарадња није одговарајућа у областима превенције, сузбијања криминала, обуке и едукације, као и домену размене података, због стања нормативне уређености приватног сектора безбедности, што указује да приватни сектор безбедности мора да оствари што приснију сарадњу са субјектима заједнице у областима превенције криминала и решавања проблема квалитета живота. Истраживањем је установљено, да значај координације оба актера безбедности мора бити обавезан део процеса едукације и усавршавања запослених у оба сектора, где је

највећи примат дат размени информација о свим облицима криминала и девијантног понашања лица.

Што се тиче рангирања области сарадње са полицијом, фирме за безбедносне услуге сматрају да су то најчешће активности у вези са: разменом информација о девијантним појавама, разменом информација о криминалу и на последњем месту су ситуације када је извршено кр.дело.

Истраживање показује да се учествовање фирме за безбедносне услуге у програме заштите заједнице на нивоу локалне самоуправе скоро не остварује, што указује на недовољну сарадњу приватног сектора безбедности са полицијским органима.

Емпиријско истраживање указује да на нивоу фирми за безбедносне услуге не воде се никакви периодични, полугодишњи или годишњи извештаји о врсти и броју предузетих услуга безбедности клијентима, сем годишњих финансијских извештаја о пословању и приказаном профиту.

Истраживањем је установљено да је доласком страних фирми за безбедносне услуге нарушен баланс тржишта услуга, дошло је до фаворизовања појединих фирми, унет је огроман конкурентни капитал, цена рада иде испод оптималног износа, а све у циљу преузимања већине послова и гашења односно продаје појединих домаћих фирми за пружање безбедносних услуга.

Већина анкетираних испитаника фирми за безбедносне услуге износи да однос носиоца власти и фирми за безбедносне услуге је у корелацији утицаја носиоца власти на тржиште безбедносних услуга, како кроз посредни, тако и кроз непосредни утицај а у вези са омогућавањем „ сигурних послова“ мимо тендерских услова, где су власници фирми најчешће у блиским везама са појединим носиоцима власти а економски интерес је обостран.

Контролну улогу и регистрацију фирми за безбедносне услуге, обе категорије анкетираних виде у надлежним полицијским органима, што указује да је интерес оба сектора да особље фирми за безбедносне услуге буду компатибилне са јавним актерима безбедности.

Сазнања до којих се дошло спроведеним емпиријским истраживањем, указују на одређене разлике унутар категорије припадници приватног сектора безбедности, тако субузорок менаџерско особље у односу на извршилачко особље поседује шири дијапазон информација о организацији и функционисању приватног сектора безбедности, што је приметно код питања у вези са познавањем прописа који егзистирају у сектору, рангирању степена важности карактеристика запослених, програмима превенције које примењује сектор, постојању и вођењу база података, врсти процедура за поступње и рад запослених у сектору, значај координације јавног и приватног сектора безбедности, рангирања области сарадње са полицијом и утицају носиоца власти на функционисање сектора. Наведене разлике су продукт дугогодишње нормативне неуређености приватног сектора безбедности у Србији, недовољне едукације запосленог особља, нелојалне конкуренције на тржишту безбедносних услуга, недовољног скрининга запосленог извршилачког особља и одсуства контролно-надзорних механизма.

Када је реч о оквирима међусобне сарадње предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга у Србији, фирме сарађују у оквиру струковног Удружења за приватно обезбеђење на националном нивоу а преко истог и на међународном нивоу, што је позитивна активност приватног сектора безбедности, обзиром да се сарадња на нивоу струковних удружења заснива и на доношењу и добровољном прихватању разних правила понашања, размене података и др.

6.3.3. Резултати одговора експертског интервјуа

Структурисани експертски интервју као примењена техника емпиријског истраживања, спроведен је израдом анкетног упитника који је реализован према испитаницима усменим путем.

Ова истраживачка техника (у оквиру метода испитивања) користила се за добијање вредносних судова, ставова и мишљења, везаних за интеракцију приватног сектора безбедности и његовог утицаја на домене безбедности и заштите лица и имовине.

Експертски интервју обављен је сходно пројекту истраживања са два представника привредног невладиног сектора за приватну безбедност у Србији,⁹²⁰ представником Одбора за одбрану и безбедност Народне скупштине Републике Србије, менаџерима безбедности у појединим банкама,⁹²¹ руководиоцима службе обезбеђења у појединим привредним друштвима у државном власништву,⁹²² релевантним представницима највећих предузећа и компанија за пружање приватних безбедносних услуга у Србији (физичка и техничка заштита),⁹²³ као и експертски интервју са једним представником осигуравајућег друштва у Београду.⁹²⁴

Експертски интервју обављен је у оквиру следећих тема:

Прва целина – Нормативна уређеност и функционисање службе обезбеђења у привредним друштвима, као њен укупни значај у пословном субјекту;

Друга целина – Утицај мера и активности службе обезбеђења у остваривању безбедности и заштите лица и имовине у привредном друштву;

Трећа целина – Степен међузависности између субјеката локалне заједнице, превасходно полицијских органа и службе обезбеђења у привредном друштву;

Четврта целина – Интезитет утицаја превентивно-репресивне делатности службе обезбеђења на безбедност локалне заједнице, и

Пета целина - Актуелни услови у којима егзистира служба обезбеђења у привредном друштву и степен сарадње са средствима јавног информисања.

Резултати експертског интервјуа анализирани су *delfi tehnikom*⁹²⁵, у циљу идентификовања средњег мишљења и креирања прогнозе будућих догађаја или тенденција у развоју приватног сектора безбедности у Србији.

У остварењу тог циља дошло се до општих судова, ставова и мишљења испитаника о приватној безбедности у Србији и њеној улози у унапређењу безбедности и заштите лица и имовине од криминалитета.

⁹²⁰ Представник Удружења предузећа за ФТО при ПКС и представник Београдског центра за безбедносну политику уједно истраживач у Београдској школи за студије безбедности. Beogradski centar za bezbednosnu politiku www.bezbednost.org, office@bezbednost.org, Đure Jakšića 6, 11000 Beograd.

⁹²¹ Менаџери безбедности у „Sberbank“ и „ProCredit bank“ у Београду.

⁹²² АД „Београдска индустрија пива - БИП“ у Београду, „Messer Tehnogas“ АД у Београду, Београдски „Водовод и канализација“, „Рударски басен Колубара“ у Лазаревцу и „Рафинерија Нафте“ у Панчеву.

⁹²³ „Securitas Services Serbia“, „G4S Secure Solutions Serbia d.o.o.“, „Trag security“ из Београда, „Сигурност Врачар“ из Београда, „Polar Security“ из Зрењанина, „Ревност“ Нови Сад, „VLS Elektronik“ из Београда и „Амакс“ из Београда.

⁹²⁴ „Дунав осигурање“ у Београду.

⁹²⁵ „Delfi tehnika“ представља системски начин сакупљања и организовања мишљења неколицине експерата, како би се оформила јединствена одлука. Ова техника развијена је и први пут коришће током шездесетих и седамдесетих година пролог века од стране „Rand Corporation“ - у САД, у ситуацијама када доносиоци одлука у пословним организацијама, ради доношења најбољих одлука, консултују експерте из појединих области. Данас се ова техника користи за предвиђање, као и краткорочно и дугорочно прогнозирање научних открића у друштвеној и пословној сфери, представљајући читав један процес. Опширније на: Teijlingen, van E., Pitchforth, E., Bishop, C., Russell, E.: *Delphi method and nominal group techniques in familyplanning and reproductive health research*, Bournemouth University (2006). pp.32. и Sikavica, Bebek, Skoko, Tipurić, *Poslovno odlučivanje* (1999), стр. 173.

6.3.3.1. Анализа одговора из експертског интервјуа са руководиоцима службе обезбеђења у привредним друштвима у јавном власништву

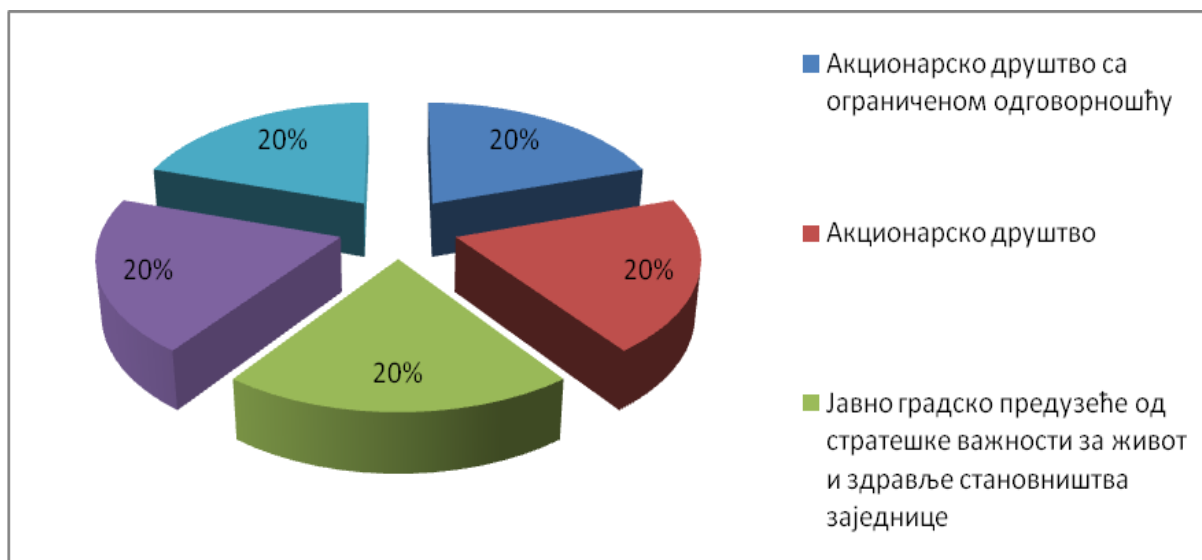
Експертски интервју са руководиоцима службе обезбеђења у привредним друштвима у јавном власништву,⁹²⁶ обављен је са пет лица у оквиру следећих тема:

- Нормативна уређеност прописа који регулишу рад службе обезбеђења, процедуре рада и извештавања,
- организација службе обезбеђења,
- поступање службе обезбеђења,
- мере заштите радног простора и објеката који се штите у привредном друштву,
- однос и сарадња службе обезбеђења са надлежним полицијским органима,
- однос службе обезбеђења и других субјеката локалне заједнице,
- однос службе обезбеђења и менаџмента привредног друштва,
- евиденције/базе података о предузетим активностима службе обезбеђења и
- едукативни процес запослених у служби обезбеђења.

Испитаници су током експертског интервјуа одговарали на укупно 25. питања:

1. Организациони облик привредног друштва у којем сте запослени:

Први испитаник је изјавио да је то акционарско друштво са ограниченом одговорношћу. Други испитаник је изнео да је то акционарско друштво. Трећи испитаник је изјавио да је то јавно градско предузеће од стратешке важности за живот и здравље становништва заједнице. Четврти испитаник је изјавио да је то деоничарско друштво са ограниченом одговорношћу. Пети испитаник је изјавио да је у питању Холдинг корпорација, акционарско друштво, категорисана као I-1 степен угрожености, односно компанија критичне инфраструктуре.

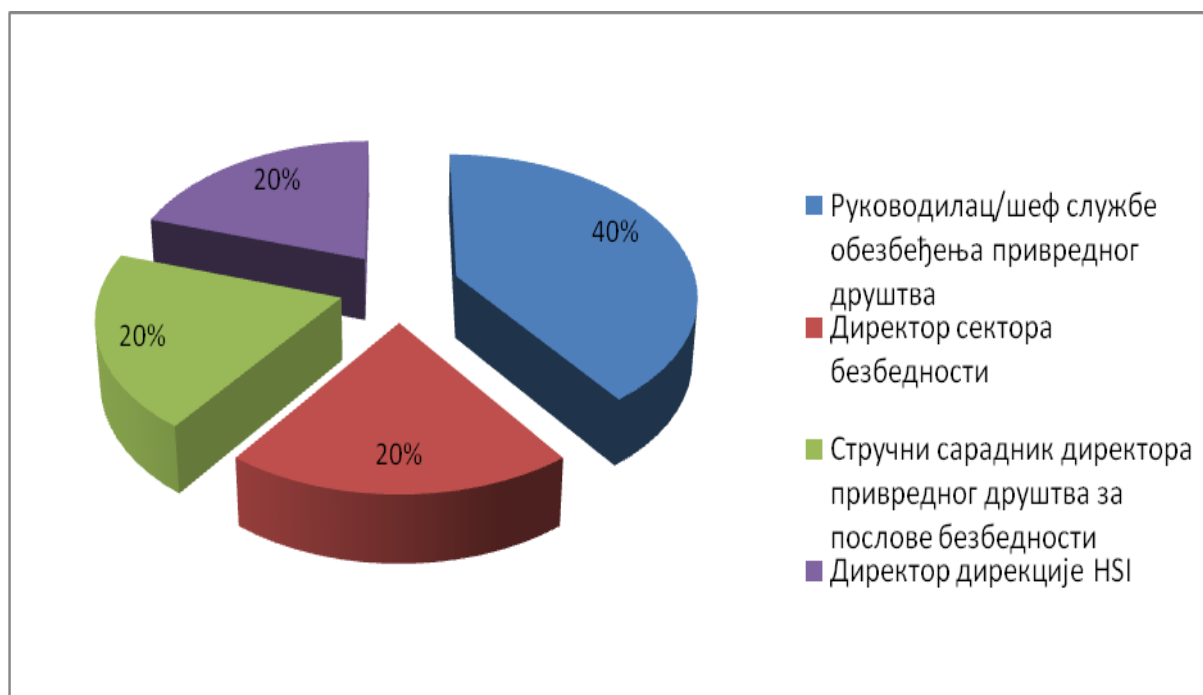

Графикон бр. 87. за питање бр.1. интервјуа

⁹²⁶ АД „Београдска индустрија пива - БИП“ у Београду, „Messer Tehnogas“ АД у Београду, „Београдски водовод и канализација“, Предузеће за заштиту имовине и одржавање објеката, „Колубара услуге“ д.о.о Лазаревац (настало издвајањем споредних делатности из ЈП Рударског басена Колубара Електропривреде Србије крајем 2004.године као наведено друштво, сада у власништву Владе Републике Србије) и Холдинг корпорација а.д. „НИС Рафинерија Нафте“ у Панчеву.

2. Ваш статус у привредном друштву:

Прва два испитаника у интервјуу су навела да је њихов статус у привредном друштву следећи: први испитаник је у статусу руководиоца службе обезбеђења привредног друштва а други испитаник је у статусу шефа службе обезбеђења привредног друштва. Трећи испитаник износи да његов статус у јавном предузећу је директор сектора безбедности. Четврти испитаник наводи да је његов статус у привредном друштву стручни сарадник директора привредног друштва за послове обезбеђења. Пети испитаник износи да његов статус у корпорацији је директор дирекције HSSE (Health, Safety, Security, Environmental) функције интегралног система безбедности.⁹²⁷ Он је одговоран за безбедност, заштиту од пожара, експлозија, ванредних ситуација, одбране, заштиту животне средине, безбедност и здравље на раду и индустријску безбедност корпорације.⁹²⁸

Графикон бр. 88. за питање бр.2. интервјуа

⁹²⁷ Интегрисани систем безбедности мора да задовољи следеће критеријуме: конзистентну организацију и функционалност; контролинг и мониторинг; проток информација у реалном времену; правовремену реакцију и санацију; корекцију, унапређење и надоградњу и екстерну интеракцију

⁹²⁸ У корпорацији егзистира интегрисан систем безбедности са две функције: корпоративна безбедност и HSSE (Health, Safety, Security, Environmental). Функцију HSSE чини 96 лица, а корпоративна функција са ангажованом фирмом ФТО има око 80 запослених. Корпоративна безбедност корпорације има два елемента: систем ФТО и економска заштита корпорације. ФТО корпорације врши привредно друштво у приватном власништву „Stracon“. Од 2006. до 2010. године ангажована фирма вршила је ФТО заједно са унутрашњом службом обезбеђења ФТЗ корпорације, када су постојали заједнички кординатори, док од 2010.године ангажована фирма врши ФТО самостално сходно уговорној основи са холдинг корпорацијом. Задаци ангажоване фирме за ФТО су: обезбеђење периметра, физичка и техничка заштита корпорације и интервенција и помоћ HSSE функцији по потреби. Доминатну улогу у заштити корпорације има HSSE функција, чије су кључне компоненте: здравље (*Health*) - промовисање и побољшавање квалитета здравља запослених у компанији и околног становништва; сигурност (*Safety*), *безбедност* (*Security*) - установљење заштитних вредности и обезбеђивање радног окружења за безбедан и сигуран рад запослених; животна средина (*Environment*) - промовисање ефикасног коришћења пословних ресурса уз смањење загадења животне средине и очување биодиверзитета.

3. Да ли је рад службе обезбеђења којом руководите регулисан некаквим прописом?

Прва два испитаника су изнела став да је рад службе обезбеђења уређен општим интерним актом привредног друштва и то:

Први испитаник наводи да се ради о Правилнику о опису послова и радним задацима службе обезбеђења.⁹²⁹

Други испитаник наводи да је у питању Правилник о раду службе обезбеђења, где послове обезбеђења лица и имовине врши унутрашња служба обезбеђења од стране запослених.

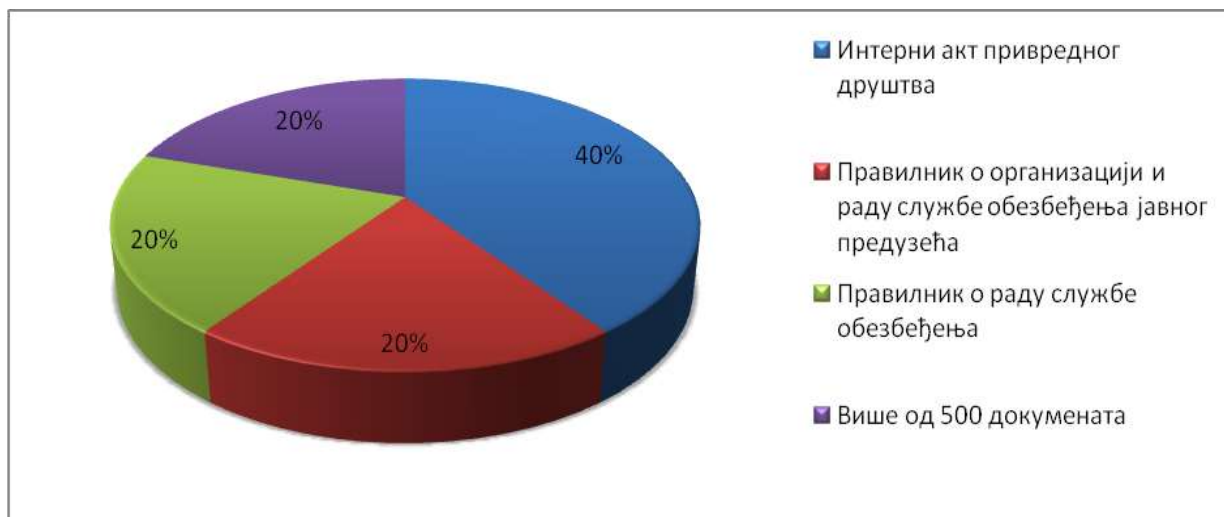
Трећи испитаник је изнео став да је целокупан рад сектора безбедности у јавном предузећу уређен Правилником о организацији и раду службе обезбеђења јавног предузећа, као највишем интерном акту који прописује права, обавезе и дужности радника обезбеђења, као и евиденције које води Сектор безбедности јавног предузећа.

Четврти испитаник наводи да је рад његовог привредног друштва уређен статутом друштва којим су прокламоване опште одредбе рада и функционисања друштва. Што се тиче рада службе обезбеђења он је регулисаан Правилником о раду службе обезбеђења, којим је предвиђено да се за свако радно место запосленог у служби обезбеђења доноси посебна Процедура. Даље, четврти испитаник наводи да привредно друштво у активностима пружања услуга користи Међународни стандард управљања квалитетом ISO 14001:2004, ISO 9001: 2008, као и услуге заштите лица и имовине сходно националном стандарду, друштвена безбедност SRPS A.L2.002:2008.

Пети испитаник наводи да је рад обе функције безбедности у корпорацији потпуно уређен са више од 500 докумената (Корпорацијских пројеката, Правила корпорацијске функције безбедности, Правила служби, Упутстава за безбедно обављање радних активности, Упутство за безбедно коришћење личних заштитних средстава и опреме, Наредбе о режиму кретања уштићеним објектима, Планови заштите од хаварија и политика HSI, Процене ризика, Процедуре за управљање кризама, Стандарди квалитета акционарског друштва, Стандарди за извођење радова у зони ексклузивне заштите, Препоруке о пословном изгледу запослених).

Одговори испитаника указују да је у свим привредним друштима у јавном власништву рад службе обезбеђења уређен интерним правним актима донетим од стране менаџмента привредног друштва, где је уочљиво да облик организације и врста пословног система привредног друштва одређује нормативну уређеност функционисања сектора, односно службе обезбеђења.

⁹²⁹ Привредно друштво је од 2010. године ангажовало привредно друштво за пружање приватних безбедносних услуга „Securitas Solutions Србија d.o.o“ о чему је сачињен посебан уговор о ангажовању предузећа за пружање услуга ФТО привредног друштва. Уговором је а на захтев привредног друштва прецизирано да контролну функцију ангажоване службе обезбеђења заједнички врши руководилац службе обезбеђења привредног друштва и руководилац службе ФТО „Securitas Solutions Србија d.o.o“

Графикон бр. 89. за питање бр.3. интервјуа

4. Који су, по Вашем виђењу, послови службе обезбеђења у привредном друштву?

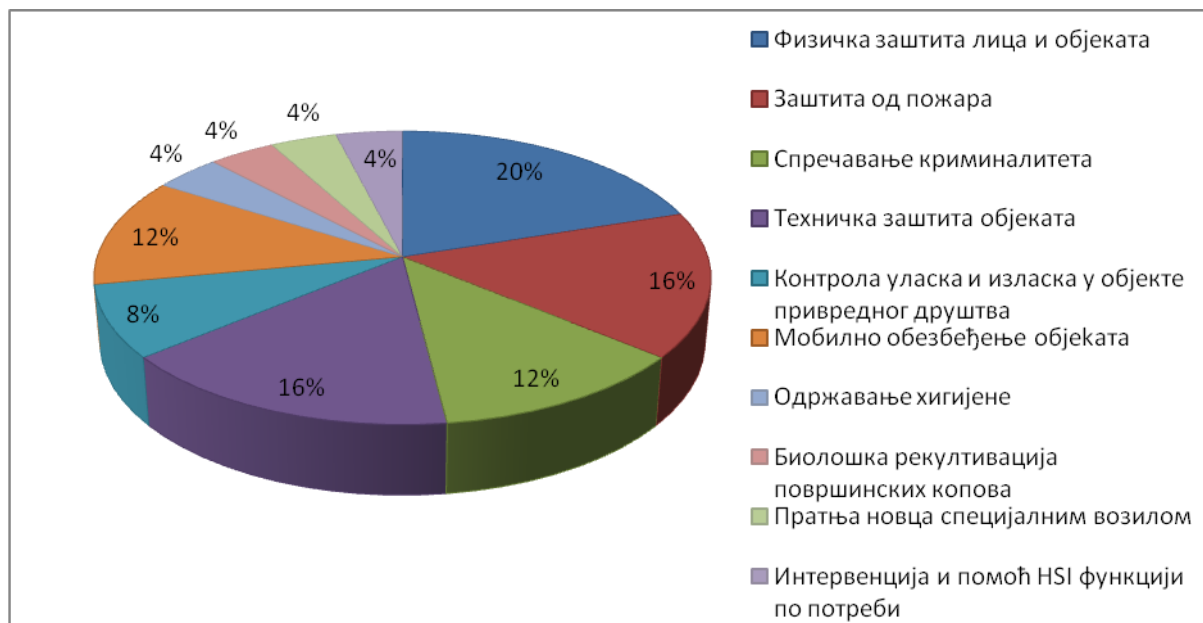
На ово питање прва два испитаника у начелу навела су следеће послове: физичка заштита лица и објеката, заштита од пожара, спречавање криминалитета, техничка заштита објеката, контрола уласка и изласка у објекте привредног друштва.

Трећи испитаник наводи следеће послове: физичко обезбеђење штићених простора и објеката од неовлашћеног уласка у водоводна постројења, црпне станице, резервоаре, изворишта и упада терористичких група (применом статичког и мобилног физичког обезбеђења уз коришћење службених паса и возила); техничко обезбеђење штићених простора и објеката (применом противпровалног и против пожарног система, коришћењем контролног дистрибутивног центра, систем затвореног видео надзора, систем контроле приступа на линији периметра (шифре и идентификационе картице) и перманентна радио релејна веза радника обезбеђења, те спречавање криминалитета).

Четврти испитаник наводи следеће послове: физичка заштита објеката, мобилно обезбеђење објеката, праћење већ уграђене техничке заштите, одржавање хигијене, заштита лица и имовине, биолошка рекултивација површинских копова, контролно надзорни центар са 24 сатним радом за пратњу мобилног обезбеђења и одржавање радио везе радника на физичком обезбеђењу, противпожарна заштита, и пратња новца специјалним возилом са контејнером за електрохемијску заштиту новца.

Пети испитаник наводи да су послови ангажоване фирме ФТО следећи: обезбеђење периметра, физичка заштита, техничка заштита и интервенција и помоћ HSSE функцији по потреби.

У одговорима су поменуте најзначајније компоненте делатности сектора, односно служби обезбеђења у привредним друштвима у јавном власништву, при чему није дат посебан значај неком од наведених послова. Сви испитаници су изнели да су сви наведени послови повезани и да је за успешно функционисање сектора безбедности, односно службе обезбеђења неопходно извршавање свих наведених послова.

Графикон бр. 90. за питање бр.4. интервјуа

5. Који су по вашем виђењу отежавајући фактори у вези са радом службе обезбеђења?

Први испитаник навео је следеће отежавајуће факторе:

а) Корупција у друштву, в) Актуелни економски и друштвени услови заједнице и г) поступци спровођења процедуре у вези са уласком и изласком у круг предузећа, д) објективне прилике предузећа (близина ауто-пута, повремени спољни напади на имовину предузећа у виду отуђења имовине. Други испитаник навео је следеће отежавајуће факторе: а) Корупција у друштву и б) Актуелни економски и друштвени услови заједнице

Трећи испитаник износи да најчешћи отежавајући фактори рада службе обезбеђења су: а) Актуелни економски и друштвени услови заједнице, б) недовољна месечна новчана примања, в) стратешка важност јавног предузећа. Четврти испитаник наводи да најчешћи отежавајући фактори рада сектора безбедности су: а) категорисаност објеката који се обезбеђују и штите (објекти су критичне инфраструктуре), б) лоцираност објеката који се обезбеђују карактерише велика разуђеност (око 150 км) и распрострањеност корисника услуга на четири општине, в) наслеђени лош имиџ у друштву да су послови обезбеђења само портирски послови, нелојална конкуренција на тржишту (присуство фирми за пружање услуга обезбеђења, чији су власници странци). Пети испитаник наводи да најчешћи отежавајући фактори рада функције безбедности у корпорацији су: а) недовољан ниво безбедносне културе запослених, б) мали ниво безбедносне културе извођача радова, в) недовољан ниво безбедносне културе анагжованих лица за одржавање постројења, г) актуелно тржиште радне снаге, д) економски аспекти тржишта компанија у Србији.

Одговори испитаника указују да најчешћи отежавајући фактори који утичу на рад службе обезбеђења у привредном друштву у јавној својини су: корупција у друштву, актуелни економски и друштвени услови заједнице, објективне и стратешке прилике предузећа, недовољна безбедносна култура запослених, као и финансијски моменат запослених у служби обезбеђења.

Овакав одговор упућује да у привредним друштвима у јавној својини корупција у друштву детерминише различите облике напада на имовину, уз актуелне економске и друштвене услове заједнице, недовољан ниво безбедносне културе и објективне и

стратешке прилике предузећа, што је карактеристика привредних друштва и предузећа у јавној својини земаља у транзицији.

Графикон бр. 91. за питање бр.5. интервјуа

10. Који су по вашем виђењу могући облици угрожавања привредног друштва које обезбеђујете?

Први испитаник навео је следеће могуће облике угрожавања:

а) Кривична дела којима се наноси штета пословном субјекту (саботаже, уништење или оштећење средстава за производњу и дистрибуцију производа) б) Кривична дела привредног криминалитета која врше запослени, најчешће у спрези са пословним партнерима, в) Техничко-технолошки акциденти, г) Кривична дела против здравља људи и животне средине

Други испитаник навео је следеће могуће облике угрожавања:

а) Техничко-технолошки акциденти б) Кр.дела класичног криминалитета и в) Разни прекршаји (одступање од прописане организације рада, прекорачење или узурпирање надлежности и овлашћења, кршење радне дисциплине, неспровођење или делимично спровођење прописаних процедура, несавесно пословање).

Трећи испитаник је поменуо следеће могуће облике угрожавања јавног предузећа:

а) Техничко-технолошки акциденти и б) Кривична дела којима се наноси штета пословном субјекту (саботаже, уништење или оштећење средстава за производњу и дистрибуцију производа).

Четврти испитаник као најчешће облике угрожавања штићених објеката помиње:

а) имовински криминалитет (крађе бакра и старог гвожђа) где најчешће долази до заустављања прозног процеса, чије поновно покретање је веома скупо б) неуређеност и непостојање периметра штићених објеката (велики број отворених простора) , в) техничко-технолошки акциденти, г) повремене злоупотребе службеног положаја од стране запослених у објекту, д) постојање објеката са експлозивним средствима и водоводне мреже од јавног значаја.

Пети испитаник наводи да најчешћи облици угрожавања корпорације су:

а) опасности од пожара, б) опасности од експлозија, хаварија и разних акцидента и в) могући терористички напади

Одговори испитаника упућују да најчешћи облици угрожавања привредног друштва у јавној својини су: различити облици напада на имовину привредног друштва односно јавног предузећа, техничко-технолошки акциденти и разни прекршаји, што указује на потребу ангажовања едукованог и професионалног кадра службе обезбеђења.

Графикон бр.92. за питање бр.6. интервјуа

7. Којим мерама утичете на превенцију криминалитета у привредном друштву?

Први испитаник навео је следеће мере:

- забрана конзумирања алкохола, дувана и психоактивних супстанци у одређеним зонама привредног друштва,
- забрана ложења ватре,
- ванредна и редовна контрола службе обезбеђења у привредном друштву
- континуирано присуство и учесталост контроле припадника ангажоване службе ФТО у ризичним објектима привредног друштва
- контрола уласка и изласка из фирме
- редовно информисање пословодства привредног друштва о безбедности лица и имовине привредног друштва
- утврђивање идентитета лица која улазе у простор привредног друштва,
- прописивање одређеног безбедносног режима у посебним објектима који се штите техничком заштитом, као и начин алармирања у случају ванредних догађаја са редоследом хитних мера
- заједничка израда и стално ажурирање безбедносне процене угрожености привредног друштва од стране руководиоца службе обезбеђења привредног друштва и ангажованог предузећа и
- израда редовних и ванредних планова обезбеђења привредног друштва.

Други испитаник навео је следеће мере:

- забрана конзумирања алкохола, дувана и психоактивних супстанци у одређеним зонама привредног друштва
- контролу уласка и изласка из привредног друштва
- повремене контакте са запосленим особљем у привредном друштву

- учесталост контроле појединих делова објеката
- утврђивање идентитета лица која улазе у простор привредног друштва,
- прописивање одређеног безбедносног режима у објектима који се штите,
- израда безбедносне процене привредног друштва и
- израда планова обезбеђења привредног друштва .

Трећи испитаник наводи следеће мере:

- перманентно физичко присуство уштићеним просторима и објектима,
- повремена контрола средстава и опреме у објектима и кругу,
- евиденција и увид уласка и изласка лица и превозних средстава из јавног предузећа,
- израда и ажурирање процене угрожености, ризика и последица јавног предузећа,
- прописивање режима приступа одређеним објектима и зонама,
- израда планова обезбеђења и заштите јавног предузећа,
- контрола спровођења процедура рада и поступања службе обезбеђења у одређеним ситуацијама,
- израда упутства о коришћењу свих облика заштите у предузећу и
- подношење редовних и ванредних извештаја о предузетим мерама и уоченим недостацима.

Четврти испитаник наводи да служба обезбеђења кроз редовно извршавање својих прописаних задатака и мера спречава криминалитет у привредном друштву

Пети испитаник наводи да корпоративна и HSI безбедност корпорације утичу следећим мерама на превенцију криминалитета: а) економска заштита корпорације (свих уговора и послова које склапа корпорација мора да стоји сагласност корпоративне безбедности), б) перманентан увид корпоративне заштите у све захтеве све до процеса реализације производа, в) спровођење свих физичко-техничких мера на терену и г) сарадња са полицијским органима.

Одговори испитаника указују да службе обезбеђења користе све расположиве мере у превенцији криминалитета, где је евидентно да су врсте тих мера зависне од организационог и функционалног карактера правног лица, као и финансијских могућности самог привредног друштва односно јавног предузећа.

Графикон бр. 93. за питање бр.7. интервјуа

11. *Да ли се у привредном друштву води база података о криминалитету и другим безбедносним појавама и догађајима*

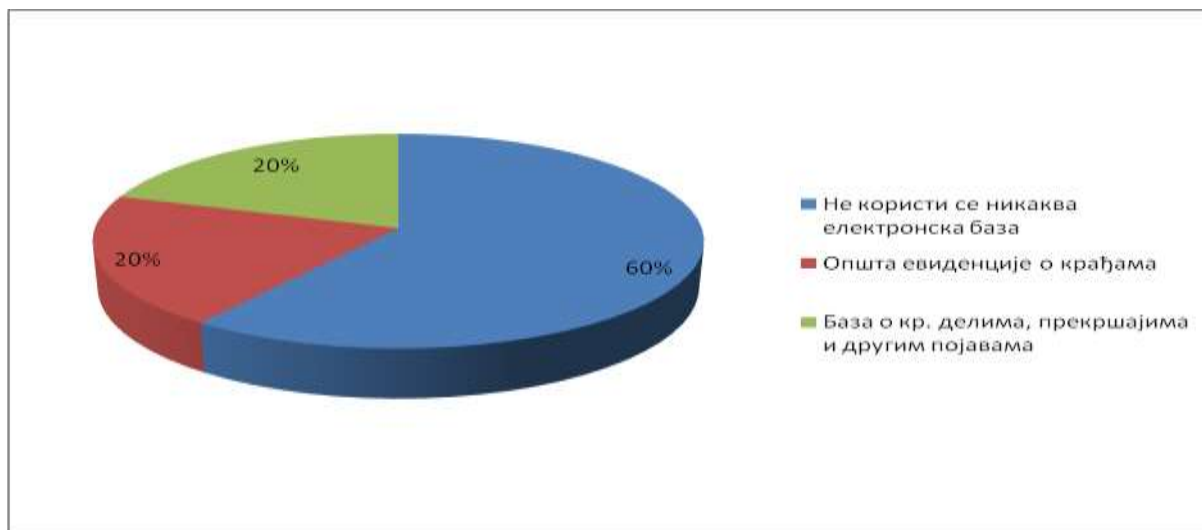
Прва три испитаника су изнела да у њиховим друштвима и предузећима не води се никаква електронска база података о криминалитету и другим појавама и догађајима, сем евиденције учињених прекршаја која се води ручно.

У вези са овим питањем први испитаник истиче да се таква евиденција директно води и налази у правној служби привредног друштва, обзиром да је правна служба надлежна за решавање таквих случајева, док други и трећи испитаници наводе да такву евиденцију директно воде менаџменти (руководиоци) службе обезбеђења. У интервју први испитаник посебно наводи да је служба обезбеђења само у обавези води евиденције о доласку и изласку странака и возила у привредно друштво и евиденцију издатих пропусница сходно одредбама Упутства за рад службе ФТО ангазоване у привредно друштво. Други и трећи испитаник наводе да службе обезбеђења поред евиденције учињених прекршаја, директно воде и евиденције о издатим дозволама за оружје, евиденције о лекарским прегледима, евиденцију издатих пропусница и евиденцију посета и сходно интерним актима којима се уређује рад службе обезбеђења. Четврти испитаник истиче да његово друштво воду општу евиденцију о крађама које су се десиле уштићеном објекту, на основу података који се усаглашавају са примаоцем услуга, где базу података у електронској форми води једино јавно предузеће као примаоц услуга. Овде испитаник додаје да се наведена евиденција о крађама, која се води у привредном друштву допуњује подацима из редовних и ванредних извештаја службе обезбеђења (број извршених напада и број предузетих интервенција), без вођења унифициране базе података о кр.делима и прекршајима. Пети испитаник наводи да се у корпорацији на нивоу корпоративне безбедности води електронска база података о кр.делима, прекршајима и другим појавама и преступима, док се на нивоу HSI безбедности води електронска база података о акцидентима, повредама, провалама и дневним догађајима.

Овакав одговор указује да у појединим привредним друштвима и предузећима у јавној својини која немају корпоративни пословни систем, нема унифициране електронске базе података о криминалитету и другим појавама на нивоу привредног друштва, која у савременим условима економског пословања је обавезан део успешног функционисања привредног друштва, као и потреба менаџмента привредног друштва у процесу руковођења. Међутим, привредна друштва као компаније критичне инфраструктуре, која су корпоративног облика, од стране своје функције безбедности воде одређене специфичне електронске базе података о криминалитету, прилагођене својим надлежностима и одговорностима у корпорацији.

Такође, евидентно је да привредна друштва воде која не воде електронске базе података о криминалитету, воде одређене евиденције ручно од стране самих служби обезбеђења, сходно обавезујућим интерним актима привредног друштва и да је то обавеза правних служби у привредном друштву, односно примаоца услуга који се штити, а што је карактеристика рада унутрашњих служби обезбеђења земаља у транзицији, које нису имале правно уређен сектор безбедности.

Тиме, одговори испитаника упућују да ниво организације безбедности и карактер пословног система привредног друштва одређује потребу формирања електронске базе података о криминалитету и другим појавама у привредном друштву.

Графикон бр. 94. за питање бр. 8. интервјуа

12. Које активности предузимате у привредном друштву у циљу унапређења безбедносне свести запослених?

Сва три испитаника су у разговору изнела костатацију да у циљу унапређења безбедносне свести запослених, исти у координацији са менаџментом привредног друштва, најчешће користе периодично информисање запослених о безбедносно интересантним појавама а у зависност од активности припадника службе обезбеђења или захтева пословодства фирме. У вези са наведеним питањем први испитаник још износи да се у привредном друштву где ради сачињавају разна писана упозорења, обавештења и упутства у вези са коришћењем противпожарних апарата, уласка (време задржавања) у одређене просторије, док је за ангажовано особље службе ФТО уговором предвиђена обавеза да особље мора имати завршене курсеве ППЗ, управљања видео надзором и обављеном обуком за руковање ватреним оружјем. Четврти испитаник у вези са наведеним питањем наводи да се у привредном друштву организује стручна обука за обављање физичког обезбеђења, у трајању од 4 месеца, обука у руковању ватреним оружјем и противпожарна обука која се реализује у Ватрогасном друштву.

Пети испитаник у вези са овим питањем наводи да се у корпорацији предузимају активности едукације на нивоу делова корпорације у вези са значајем безбедности, последицама непридржавања или небезбедног извођења радова, местом и улогом сваког појединца у пословном систему.

Одговор испитаника указује да привредна друштва у јавној својини, за унапређење безбедносне свести запослених најчешће користе периодично информисање запослених, сходно активностима службе обезбеђења или налога менаџмента привредног друштва, као и путем разних едукација унутар самих привредних друштava, путем израде разних упозорења, обавештења и упутства о режиму коришћења одређеног средстава, односно режима уласка и задржавања у одређене обекте и просторије.

13. Сматрате ли да запослени у служби обезбеђења, могу адекватно одговорити заштити лица и имовине у привредном друштву? Ако не, зашто?

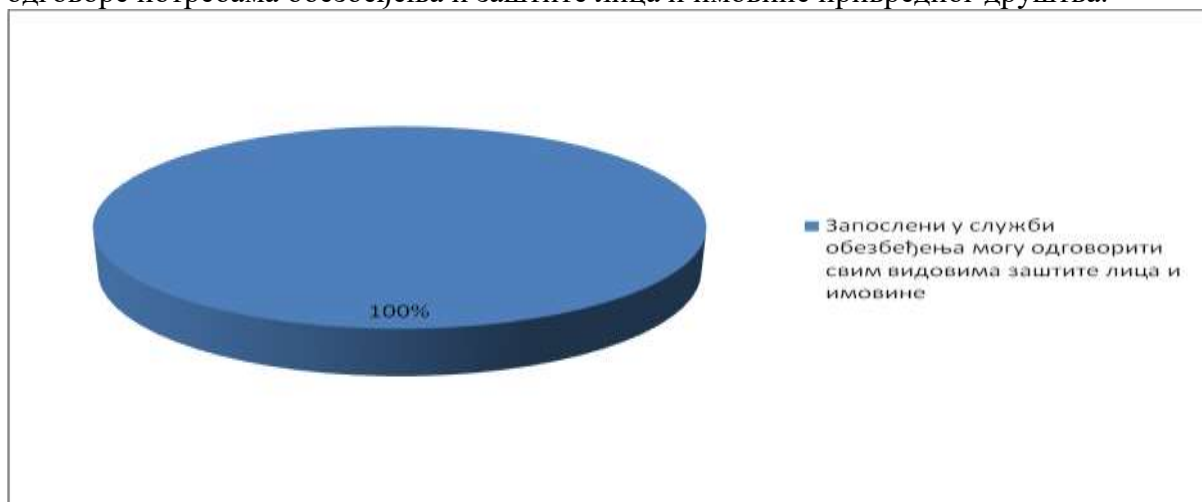
Сва три испитаника су изнела да запослени у служби обезбеђења могу одговорити свим видовима заштите лица и имовине у привредном друштву, наводећи да се се ради о веома стручном ангажованом или запосленом особљу, које се сходно

годишњим плановима привредног друштва редовно едукује у оквиру стручних курсева за ППЗ, безбедност и здравље на раду, као и провере руковања ватреним оружјем. Овде испитаници наводе да се у том циљу у привредном друштву, сходно годишњим плановима, сваких шест месеци врши провера знања из наведених области од стране релеватних регистрованих правних лица за ППЗ и безбедност здравље на раду. Други испитаник, у вези са истим питањем, додаје да компетентност ангажоване службе ФТО је директно у надлежност привредног друштва у приватном власништву, које је у обавези сходно уговорној основи да ангажовано особље буде адекватно стручно оспособљено. Што се тиче руководиоца службе обезбеђења, испитаници наводе да се исти једном годишње упућују на поједине семинаре за обезбеђење и заштиту лица и имовине које организује ПКС или ПКБ.

Четврти испитаник наводи да је лична мотивисаност запосленог особља на веома високом нивоу, обзиром да његово предузеће пружа услуге обезбеђења и заштите производним погонима јавног предузећа и услуге физичког обезбеђења за потребе Градске општине, где је новчани износ по једном сату за пружену услугу у износу од 5 евра у динарској противвредности.⁹³⁰

Пети испитаник наводи да запослени у корпоративној заштити и HSI безбедности корпорације могу одговорити својој улози, напомињући да обе функције безбедности корпорације чине координисан систем безбедности корпорације.

Овакав одговор испитаника указује да су особље сектора безбедности, ангажоване службе ФТО и унутрашње службе обезбеђења у привредном друштву, у стању су да одговоре потребама обезбеђења и заштите лица и имовине привредног друштва.

Графикон бр. 95. за питање бр.10. интервјуа

14. *Каква је по вашем виђењу лична мотивисаност запосленог особља за обављање послова службе обезбеђења?*

Прва три испитаника изнела су констатацију да је ангажовано и запослено особље у служби обезбеђења привредног друштва мотивисано у потребној мери за извршавање

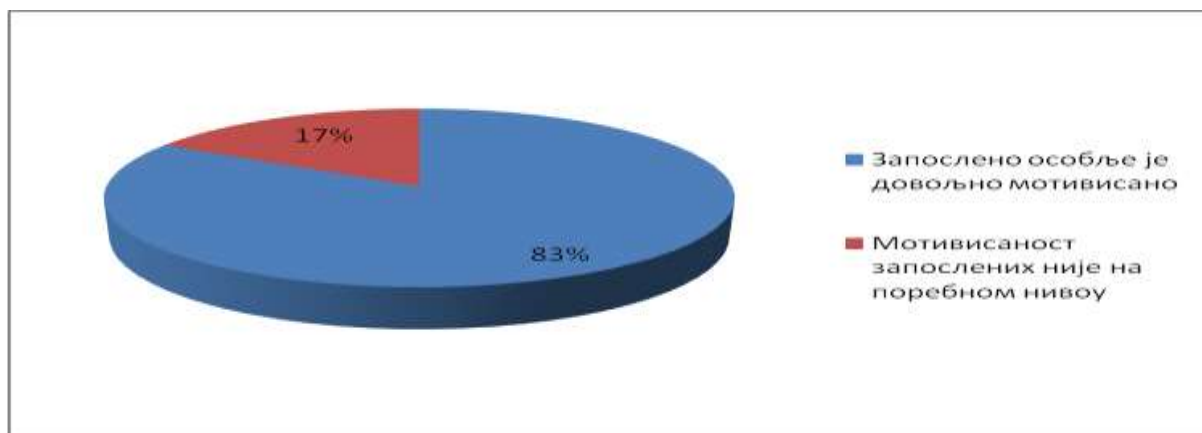
⁹³⁰ Приликом одвајања привредног друштва ад „Колубара услуге“ од РБ Колубара и преузимања запосленог особља, договорено је да се стрикно води рачуна о економско-социјалном положају запослених, где је испитаник изено да запослени у служби обезбеђења има око 50,000 динара месечно. Иначе, служба обезбеђења привредног друштва ад „Колубара услуге“ има своја четири одељења која покривају РБ Колубара, односно свако одељење је за све четири локације на којима се простире Рударски басен Колубара (Лазаревац, Велики Црљени, Тамнава и Вреоци).

својих задатака, обзиром да се ради о ангажованом особљу предузећа које својим сертификатом о стандарду квалитета услуга и полиси осигурања имовине која се штити.⁹³¹ Радницима привредног друштва који су на евиденцији привредног друштва као стално запослено особље са уредним скромним примањима а која нису мања од примања запосленог особља привредног друштва у производном процесу.

Четврти испитаник износи да мотивисаност радника службе обезбеђења је висока, обзиром да је целокупно особље плаћено по коефицијенту, па је просечна плата особља са десет година рада око 50,000 динара.

Пети испитаник у вези са овим питањем износи да је мотивисаност запосленог особља у обе функције безбедности корпорације, делом висока и делом није на потребном нивоу (пример ангажоване фирме ФТО чије запослено особље има веома ниска примања, чији статус у фирми је уговорни без социјалног осигурања) због експлоатације радне снаге.

Изнете констатације испитаника указују да су службе обезбеђења у јавном предузећу и привредном друштву у јавном власништву, попуњене запосленим особљем чија је мотивација за вршење послова службе обезбеђења на очекиваном нивоу који одговара потреби успешног извршавања поверених задатака обезбеђења лица и имовине у привредном друштву, при чему код особља ангажоване фирме ФТО, у условима нормативне неуређености приватног сектора безбедности, има експлоатације и незадовољства радне снаге.

Графикон бр. 96. за питање бр.11. интервјуа

15. Да ли на нивоу вашег привредног друштва постоји прописана процедура за извештавање у погледу нарушавања безбедности лица и имовине?

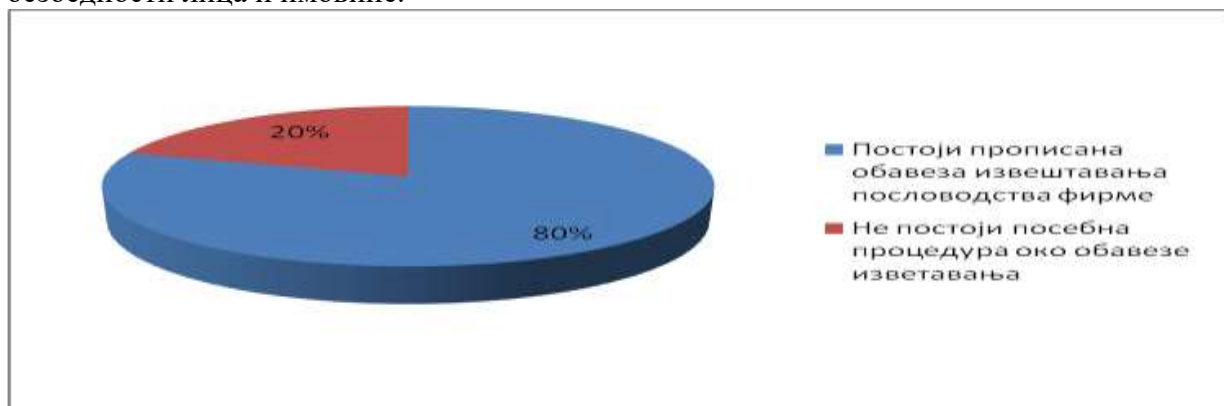
Сва три испитаника су изнела скоро идентичан став да у њиховим привредним друштвима постоји прописана обавеза извештавања пословодства фирме у погледу нарушавања безбедности лица и имовине привредног друштва. У том смислу први испитаник наводи да Правилником о опису послова и радним задацима службе обезбеђења и Упутством о ангажовању службе ФТО, прецизно је прописано у којим случајевима се пословодство фирме обавештава, у којим случајевима руководилац службе обезбеђења, у којим случајевима надлежни полицијски орган и диспечерски центар ангажоване фирме ФТО. Код овог питања, сва три испитаника наводе и законске обавезе сходно Закону о заштити од пожара, по којем сваки запослени у привредном друштву у обавези је ако се затекне да учествује у гашењу пожара или других непогода.

⁹³¹ „Securitas Solutions Serbija d.o.o“ за све безбедносне услуге ФТО имовине гарантује полисом осигурања у износу од 2 (два) милиона евра

Такође, сва три испитаника истакла су да је оваква обавеза директно уређена општим одредбама интерних општих акта привредног друштва у вези са радом и функционисањем службе обезбеђења привредног друштва (Правилник о организацији и раду службе обезбеђења јавног предузећа, Правилник о опису послова и радним задацима службе обезбеђења, Правилник о раду службе обезбеђења), док је ближе уређена разним Упутствима донетим од стране привредног друштва (Упутство о заштити од диверзија и саботажа и Упутство о изради процене угрожености објеката), са детаљаним одредбама обавеза целокупног запосленог особља и пословодства у вези са оваквим ситуацијама.

Такође, испитаници су посебно истакли да су наведеним упутством посебно прецизиране обавезе поступања руководиоца и службе обезбеђења у привредном друштву, обавезе извештавања пословодства и обавезе обавештавања надлежних полицијских органа. Четврти испитаник износи да у привредном друштву не постоји посебна процедура око обавезе извештавања у погледу нарушавања безбедности лица и имовине, већ је тај сегмент уређен прописом примаоца услуга Упутство у вези са хаваријама, пожарима и другим акцидентима. Пети испитаник наводи да је у корпорацији ово питање уређено са више Упутстава за поступање запослених приликом хаварија и експлозија, као и Правилном о раду ангажоване службе обезбеђења.

Одговор испитаника указује да привредна друштва у јавном власништву посебним интерним општим актом предузећа прописију опште обавезе свих запослених и посебне обавезе службе обезбеђења у ситуацијама евентуалног нарушавања безбедности лица и имовине.

Графикон бр. 97. за питање бр.12. интервјуа

16. Да ли у вашем привредном друштву постоје прописане процедуре за вршење послова лужбе обезбеђења.

Први испитаник је изнео констатацију да у његовом привредном друштву постоје процедуре за вршење појединих послова службе обезбеђења (Процедура за употребу службеног ватреног оружја, Процедура за пријем странака, Процедура за контролу моторних возила, Процедура за контролу радног простора и остљивих објеката који се штите и др.) које су донете на основу општих одредби Правилника о опису послова и радним задацима службе обезбеђења и Правилника о поступању у ванредним ситуацијама привредног друштва.

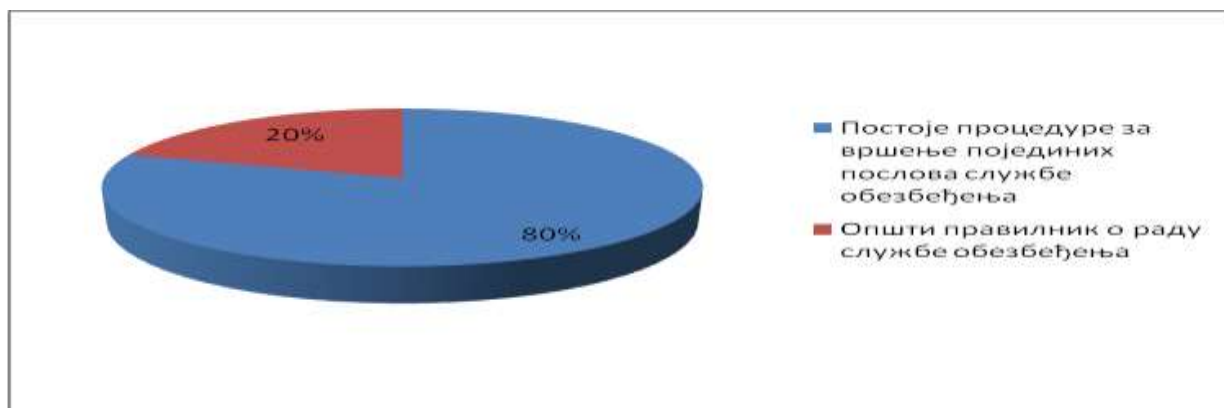
Други испитаник је навео да су у његовом привредном друштву целокупни послови вршења службе обезбеђења уређени Правилником о раду службе обезбеђења, којим су прецизиране стрикне обавезе службе обезбеђења у свим ситуацијама., без доношења посебних процедура за вршење послова службе обезбеђења.

Трећи испитаник износи да су у јавном предузећу сходно правилнику о организацији и раду службе обезбеђења донете следеће процедуре: Процедура прегледа моторног возила, процедура пријема странака, процедура употребе ватреног оружја, процедура за редовне и ванредне активности контролно-дистрибутивног центра и процедура сменског рада службе обезбеђења.

Четврти испитаник наводи да сходно одредбама Правилника о раду службе обезбеђења донете су следеће процедуре: Процедура за јавне скупове, Процедура за транспорт новца, Процедура за рад мобилног обезбеђења, Процедура за употребу и коришћење ватреног оружја, Процедура за улазак и излазак и објекта, Процедура за алкотест. Такође, четврти испитаник износи да у предузећу постоји неписана процедура, да приликом указане идниције о евентуалној инкриминисаности радника обезбеђења, одмах се врши нова безбедносна провера таквог лица.

Пети испитаник наводи да је ово питање у корпорацији уређено са више процедура за вршење послова службе обезбеђења, које су донете сходно општим одредбама Правила о раду службе обезбеђења и то: Процедура за улазак и излазак из објекта, Процедура за пријем странака, Процедура прегледа моторног возила, Процедура за алкотест.

Одговор на ово питање указује да су рад и поступање сектора безбедности, односно службе обезбеђења у јавном предузећу и привредним друштвима у јавном власништву, уређеи различитим општим интерним актима привредног друштва, што је у пракси најчешће интерна процена менаџмента привредног друштва сходно карактеру и нивоу угрожености пословног система привредног друштва.

Графикон бр. 98. за питање бр.13. интервјуа

17. Да ли на нивоу вашег привредног друштва постоје претходни услови за запошљавање радника службе обезбеђења?

У вези са овим питањем, први испитаник изнео је став да ангажовани радник службе ФТО мора да испуњава следеће посебне услове: 1. да се не води против њега кр.поступак и да није осуђиван, 2. да је одслужио војни рок и 3. да је обавио обуку из области руковања ватреним оружјем, 4. да има положен курс противпожарне заштите, 5. да има уредан стртификат о техничкој заштити. Други испитаник изнео је став да поред општих услова за пријем у привредно друштво (средње школско образовање и да је здравствено способан), радник службе обезбеђења мора да испуњава следеће посебне услове: 1. да се не води против њега кр.поступак и да није осуђиван, 2. да је одслужио војни рок и има положен возачки испит „Б“ категорије, 3. да обавио обуку из области

руковања ватреним оружјем и 4. да испуњава услове у погледу психолошког профила, што доказује специјалистичким налазом одговарајућег центра медицине рада.

Трећи испитаник наводи да за пријем у службу обезбеђења јавног предузећа запослени мора да поседује одговарајуће средње образовање, да има уредан специјалистички налаз медицине рада, да се против њега не води поступак, да има положен курс противпожарне заштите и за поједина места у Контролно дистрибутивном центру (референт техничке заштите) положен курс техничке заштите.

Четврти испитаник наводи да за пријем у службу обезбеђења привредног друштва запослени мора да испуни следеће услове: да има средње образовање, уверење од суда да није под истрагом, позитивну безбедносну проверу која се реализује на основу претходне сагласности кандидата⁹³², специјалистичко лекарско уверење (плаћа кандидат), тест на наркотице, држављанство Србије и да је пунолетан.

Пети испитаник у вези са наведеним питањем наводи да приликом пријема радника у корпоративној заштити и HSI безбедности корпорације постоје општи и посебни услови за пријем и то: а) општи услови (да има средње образовање или одговарајуће високо образовање сходно радном месту, да је држављанин Србије, да није под истрагом,) и б) посебни услови (позитивна безбедносна провера-класична преко МУП-а, мишљење претходног послодавца, посебно за свако радно место потребно је позитивно мишљење корпоративне заштите у корпорацији и психолошко тестирање уз обављање разговора са кандидатом.

Одговори испитаника указују да јавна предузећа и привредна друштва у јавном власништву за раднике сектора безбедности, односно службе обезбеђења, прописују поред општих услова и посебне услове које мора да испуњава припадник службе обезбеђења, ради заснивања радног односа у сектору, односно служби обезбеђења, где свако привредно друштво самостално примењује више или мање одређених критеријума за рад у служби обезбеђења. Такође, одговор испитаника упућује да поједина привредна друштва у јавном власништву прописују и одређене критеријуме за вршење послова службе обезбеђења сходно виду производног процеса и врсти очекујућег технолошког акцидента.

Графикон бр. 99. за питање бр.14. интервјуа

⁹³² Сагласност за проверу личних података лице даје у писменој форми, сходно члану 17. Закона о заштити података о личности, како би ОСЛ МУП-а извршило проверу његових података и проверу да ли испуњава услове из члана 8. Закона о оружју и муницији. У том случају надлежни полицијски орган доноси Уверење да је на основу захтева правног лица извршена провера да одређено лице испуњава услове из члана 8 а у вези са чланом 19. и 23. Закона о оружју и муницији, док се провера врши кроз казнену и оперативну евиденцију МУП-а, уз теренску проверу по месту живљења.

18. *Да ли у вашем привредном друштву постоје организационе форме којима се спроводи програм заштите од криминалитета?*

Први испитаник навео је више организационих форми кроз које се у привредном друштву спроводи програм заштите привредног друштва од криминалитета: а) заштита од токсичних материја (упутства и обавештења о режиму боравка заспосленог особља у објектима где постоји опасност од активности токсичних материја), б) противпожарни систем, в) алармни систем, г) контролни механизам ангажоване службе ФТО, тест психоактивних супстанци, забрана конзумирања алкохола и др. Овде испитаник наводи да ангажована скужба ФТО броји око 30 лица, од чега је 28 извршилаца и два руководиоца службе ФТО, где је само привредно друштво лоцирано на три локације, од чега су две локације у Београду а покривене су ангажованом службом ФТО и једна локација привредног друштва која се налази у Лесковцу, где је служба ФТО ангажована само у сегменту физичког обезбеђења, обзиром да тај део привредног друштва нема производни процес.

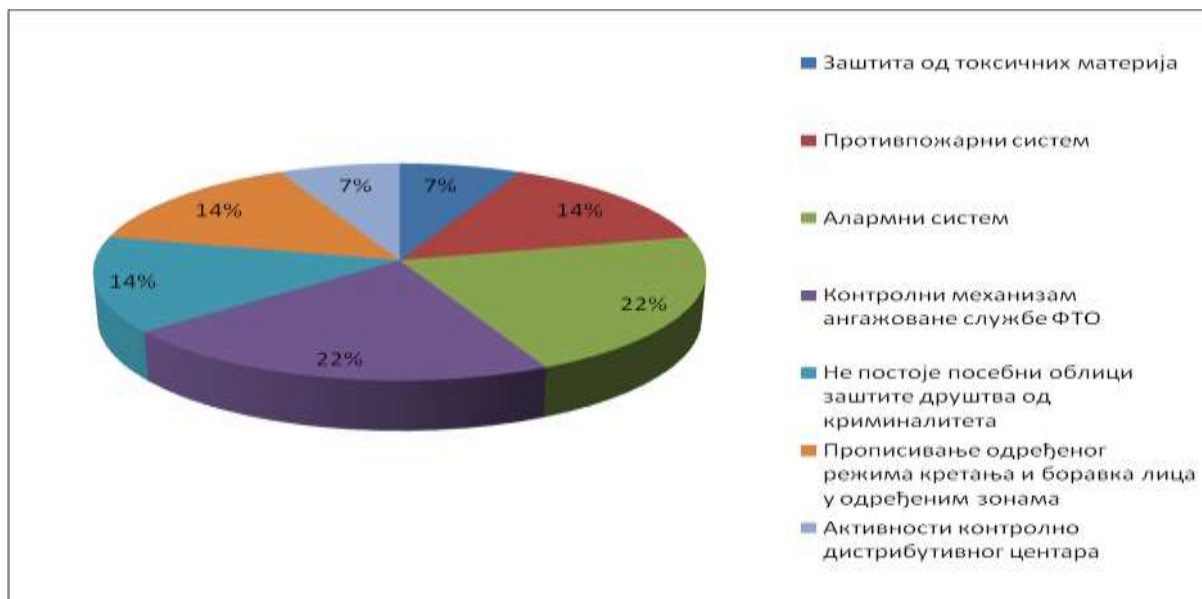
Други испитаник у интервју је навео да предузеће нема посебне програме заштите друштва од криминалитета, већ служба обезбеђења кроз редовно извршавање својих задатака и спровођења одредби Правилника о раду службе обезбеђења, врши заштиту привредног друштва од појединих облика криминалитета, са бројем од 22 лица.

Трећи испитаник наводи да сектор безбедности у предузећу броји 750 лица истичући следеће организационе форме кроз које се спроводи програм заштите јавног предузећа од криминалитета: забрана уношења и конзумирања алкохолних и психоактивних супстанци, прописивање одређеног режима кретања и боравка лица у одређеним зонама и објектима који се посебно обезбеђују, контролно-надзорна функцијаштићеног објекта, противпожарни систем, противпровални систем, активности контролно дистрибутивног центара као интегрисан систем ФТО предузећа.

Четврти испитаник износи да његово привредно друштво броји 3500 запослених лица од чега се само њих 750 бави пословима обезбеђења и заштите објеката. Пети испитаник наводи да у корпорацији се предузимају одређени програми заштите од криминалитета и то: забрана уношења и конзумирања алкохолних и психоактивних супстанци, прописивање одређеног режима кретања и боравка лица у одређеним зонама и објектима који се посебно обезбеђују, контролно-надзорна функцијаштићеног објекта, противпожарни систем, противпровални систем, активности техничко-технолошког командног центра и контролно командног центра.

Одговори испитаника указују да предузећа и привредна друштва у јавној својини различито уређују програме заштите од криминалитета, односно сходно организацији и врсти производног процеса привредног друштва.

Одговори испитаника такође, указују да актуелни програми заштите привредног друштва од криминалитета, имају својих недостатака, где је видно одсуство сарадње службе обезбеђења са запосленима у привредном друштву и одговарајућим субјектима заједнице.

Графикон бр. 100. за питање бр. 15. интервјуа

19. Да ли у вашем привредном друштву постоје одговарајући системи техничке заштите имовине привредног друштва?

Први и други испитаник у вези са наведеним питањем износе констатацију да у њиховим привредним друштвима постоје следећи системи техничке заштите: а) противпожарни систем, б) видео надзор и г) противпровални систем, док трећи испитаник помиње: а) противпожарни систем, б) алармни систем, в) видео надзор, г) противпровални систем и д) систем затворене телевизије. Трећи испитаник наводи да његовом привредном друштву егзистирају следећи системи техничке заштите: а) противпожарни систем, б) алармни систем, в) видео надзор, г) противпровални систем и д) систем затворене телевизије. У вези са наведеним питањем први испитаник истиче да је уградња техничке заштите децидан став менаџмента привредног друштва обзиром да се ради о привредним друштвима чији степен угрожености је означен као прва категорија, као и да приликом осигурања имовине привредног друштва, висина полиса осигурања се унањује.

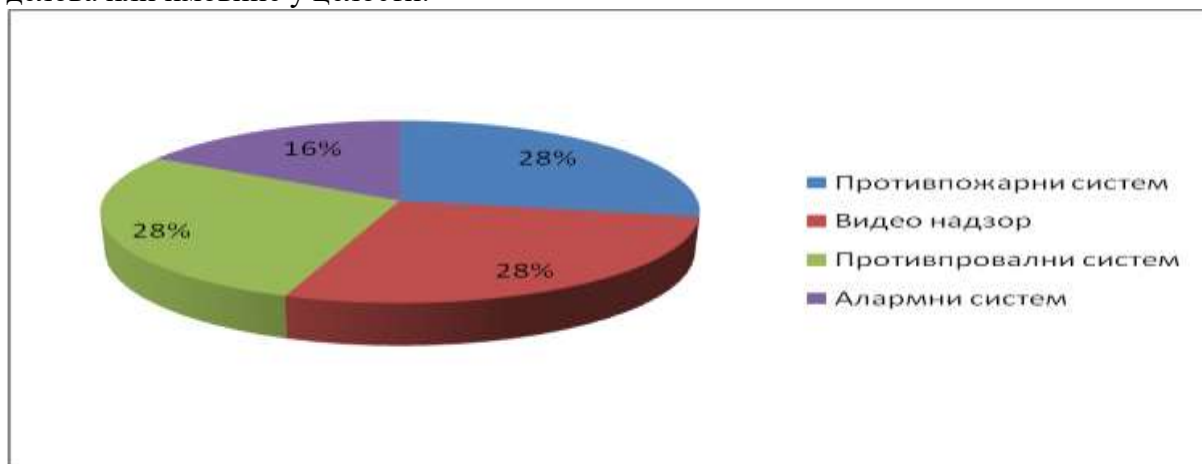
Наиме, како износи испитаник премија осигурања привредног друштва је много мања уколико правно лице има адекватан систем техничке заштите. Тај систем се уједно мора редовно сервисирати од стране овлашћених правних лица, заједно са уредним сертификатима за особље које је ангажовано на ППЗ и руковању системом техничке заштите. То повлачи да је укупна премија осигурања у ситуацији да привредно друштво располаже адекватном техничком заштитом, умањена за 8% од предвиђеног износа. Четврти испитаник наводи да предузеће не располаже посебним системима техничке заштите, нити пружа услуге техничке заштите, осим одржавања већ уграђених система техничке заштите од стране друштва које се штити и где је сходно уговору примаоцу услуга дужан да обезбеди техничку едукацију радника обезбеђења.

Пети испитаник наводи да је у корпорацији компонента техничке заштите делом под контролом ангажоване фирме ФТО (видео надзор, покретне камере, биометријске универзалне картице за улаз и излаз из корпорације и радио веза) већим делом под контролом менаџмента корпоративне безбедности (активности Контролно командног центра чија функција је надгледање критичних положаја корпорације), делом под контролом менаџмента ватрогасноспасилачке јединице корпорације, која у свом саставу

располаже својим Контролно командим центром, где истовремено долази противпожарни, противпровални и алармни сигнал) и делом под контролом дежурног корпорације који располаже могућностима Техничко-технолошког командног центра (чија функција је надгледање производног процеса, односно технички надзор са аспекта безбедности корпорације и технолошки надзор са аспекта пословног система корпорације), где сва три командна центра имају своје сале за пријем сигнала.

Такође, пети испитаник наводи да корпорација располаже импозантним алармним системом, детекторима пожара, метал детекторима и термовизијске камерама, наводећи да комплетна компонента техничке заштите је потпуно координисана одговарајућим сигналом и менаџментом обе функције безбедности корпорације.

Одговори испитаника указују да предузећа и привредна друштва у јавној својини најчешће у зависност од одлука и процене менаџмента фирме, вредности имовине и производног процеса, доносе одлуке о потреби уградње техничке заштите појединих делова или имовине у целисти.

Графикон бр. 101. за питање бр.16. интервјуа

20. Да ли се у привредном друштву сачињава Акт о безбедносној процени угрожености привредног друштва?

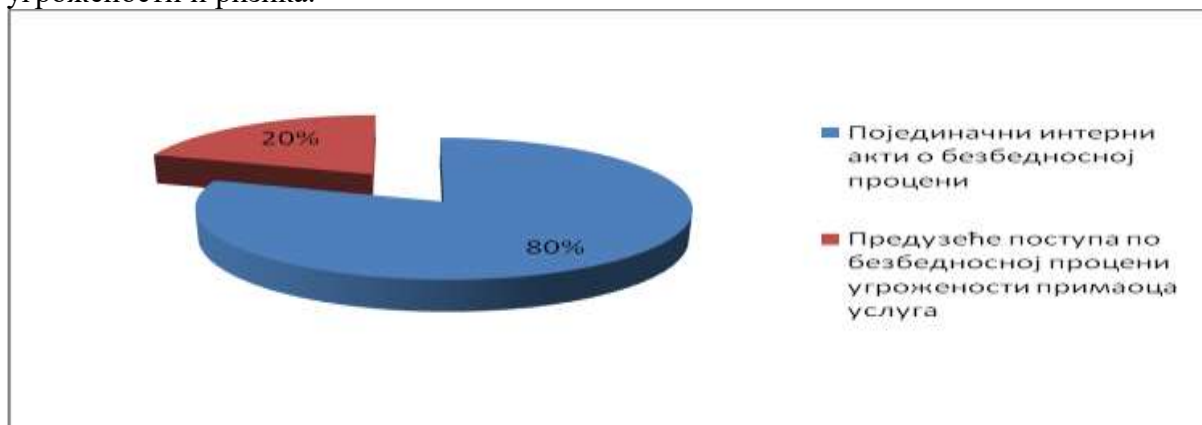
Прва три испитаника су у интервјуу изнела констатацију да се у њиховим привредним друштвима сачињавају појединачни интерни акти о безбедносној процени угрожености (процена угрожености привредног друштва), где је први испитаник додао да акт о безбедносној процени угрожености привредног друштва заједнички се врши са ангажованом фирмом ФТО а у циљу адекватне заштите лица и имовине привредног друштва.

У вези са овим питањем испитаници наводе да се овакав акт заједнички израђује од стране менаџмента привредног друштва и руководиоца службе обезбеђења. Такође, код овог питања испитаници су изнели важан моменат код израде процене угрожености привредног друштва, истичући да се ради о категорисаности угрожености привредног друштва. Тако, први испитаник наводи да је његово привредно друштво по важећим прописима категорисано у I категорију угрожености, обзиром да се у привредном друштву складиште веће количине токсичних материја које су опасне по безбедност и здравље становништва а што налаже и већи степен техничке заштите привредног друштва а тиме и комплекснију процену угрожености имовине и лица.

Четврти испитаник у вези са овим питањем износи да његово предузеће не сачињава примаоцу услуга акт о безбедносној процени угрожености, већ предузеће

поступа по безбедносној процени угрожености примаоца услуга⁹³³. Пети испитаник у вези са овим питањем истиче да у корпорацији се сачињава већи број аката/процерна угрожености корпорације и то: Процена ризика за рад на сваком радном месту, Процена угрожености критичних положаја и процена угрожености Рафинерије нафте. Овде испитаник наводи да се на нивоу корпорације морају донети Процена безбедности корпорације (сагледавање постојећег стања безбедности корпорације, колики је број лица и средстава ангажован у корпорацији), Процена угрожености корпорације (идентификовање критичних места, стање обучености људства, стање периметра, могући субјекти угрожавања, врсте претње и степен угрожености) и процена ризика корпорације (сагледавање остварљивости претње, сагледавање издржљивости заштитних баријера, сагледавање ефекта последица по корпорацији и др.).

Одговори испитаника указују да поједина привредна друштва акт о безбедносној процени угрожености израђују или самостално или у сарадњи са ангажованом фирмом за ФТО, приликом чије израде важан чинилац представља категорисаност угрожености привредног друштва. Такође, карактеристично је да привредна друштва у јавној својини поред процене угрожености и процене ризика не поседују и неопходне процене безбедности својих привредних друштава, које су полазна основа за израду процене угрожености и ризика.

Графикон бр. 102. за питање бр.17. интервјуа

18. Да ли су запослени у служби обезбеђења наоружани?

Прва два испитаника изнела су констатацију да њихова привредна друштва располажу са одређеним бројем само кратког оружја у складу са одобрењем надлежног полицијског органа, где је целокупно наоружање регистровано на само привредно друштво. Трећи испитаник износи да његово предузеће располаже одређеним бројем како дугог тако кратког оружја, које је предузећу додељено сходно категорисаности као „предузеће од стратешке важности за живот и здравље становништва“ а према одобрењу надлежног полицијског органа, при чему дуго оружје није у употреби али се налази у предузећу прописно ускладиштено. Четврти испитаник наводи да његово привредно друштво располаже са већим бројем дугог и краћег ватреног оружје, које је регистровано на само друштво и да друштво годишње плаћа око 850,000 динара пореза. Овде четврти испитаник наводи да толики број оружја друштво поседује обзиром да у саставу деоничарског друштва егзистира у комерцијалне сврхе и стрељана „Тамнава“. У вези са

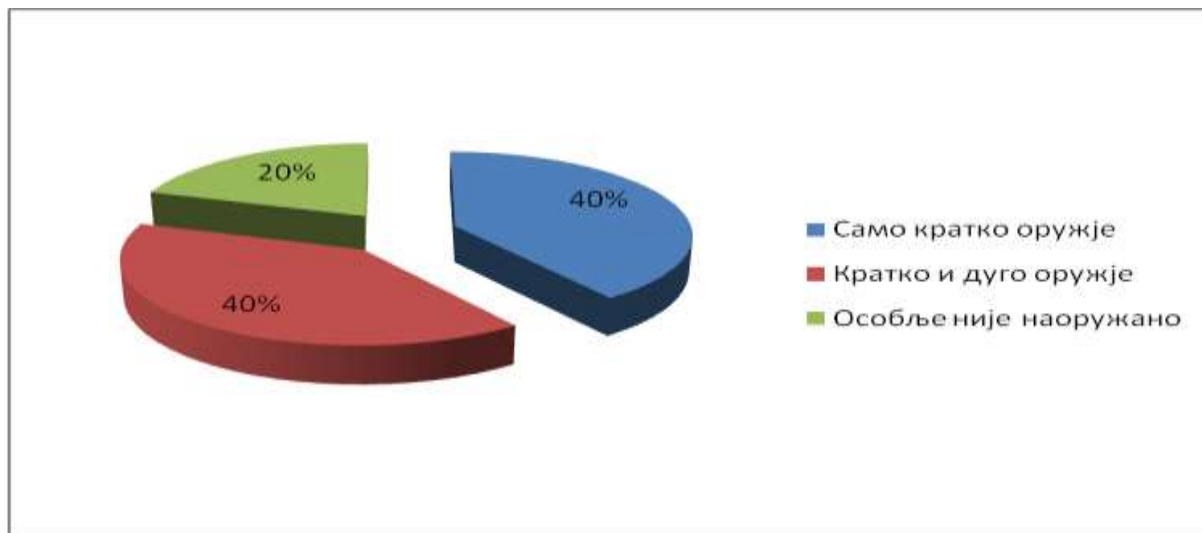
⁹³³ Испитаник износи да таква безбедносна процена угрожености садржи потребе ангажовања лица, средстава, задатке, опис и карактеристике објекта који се штити, комуникација и др.

овим питањем први испитаник истиче да ангажовано особље службе ФТО не носи никакво оружје на извршавању свакодневних задатака. Међутим, оружје са којим располаже привредно друштво, када се не користи, налази се у посебним просторијама и металним касама са две врсте закључавања и где су оба кључа на различитом месту.

Такође, први испитаник наводи да два пута годишње надлежни полицијски орган врши контролу стања наоружања у привредном друштву у склопу редовног обиласка службе обезбеђења у привредном друштву. Други, трећи и четврти испитаник, у вези са овим питањем наводе да служба обезбеђења приликом редовног извршавања својих задатака свакодневно носи кратко оружје које је регистровано на привредно друштво тако да свака смена од одређеног броја припадника службе обезбеђења понаособ располаже са једним комадом оружја које се прима и раздужује у свакој смени службе обезбеђења а уз знање и одобрење шефа службе обезбеђења и референта смене, односно вође смене.

Исти испитаници су изнели, да запослени увек када носе ватрено оружје код себе поседује одговарајући образац за ношење оружја потписан и оверен од стране шефа службе обезбеђења, где је за сваког радника службе обезбеђења претходно извршена безбедносна провера преко надлежног полицијског органа (провера обухвата увид у казнену и оперативну евиденцију полицијског органа и непосредну проверу по месту живљења). Пети испитаник наводи да запослено особље у обе функције безбедности (корпоративна и HSI) није наоружано, јер постоји огромна опасност од последица за производни процес корпорације услед евентуалног рикошета ватреног опружја.

Одговор указује да су запослени у служби обезбеђења у јавном предузећу и привредним друштвима у јавном власништву наоружани оружјем које је регистровано на привредно друштво. Они располажу оружјем сходно концепту који примењују скоро све фирме у јавном власништву, изузев привредна друштва која као службу обезбеђења користе услуге посебне фирме за пружање безбедносних услуга, као и она привредна друштва која по својој техничко-технолошкој концепцији не смеју да користе ватрено оружје.

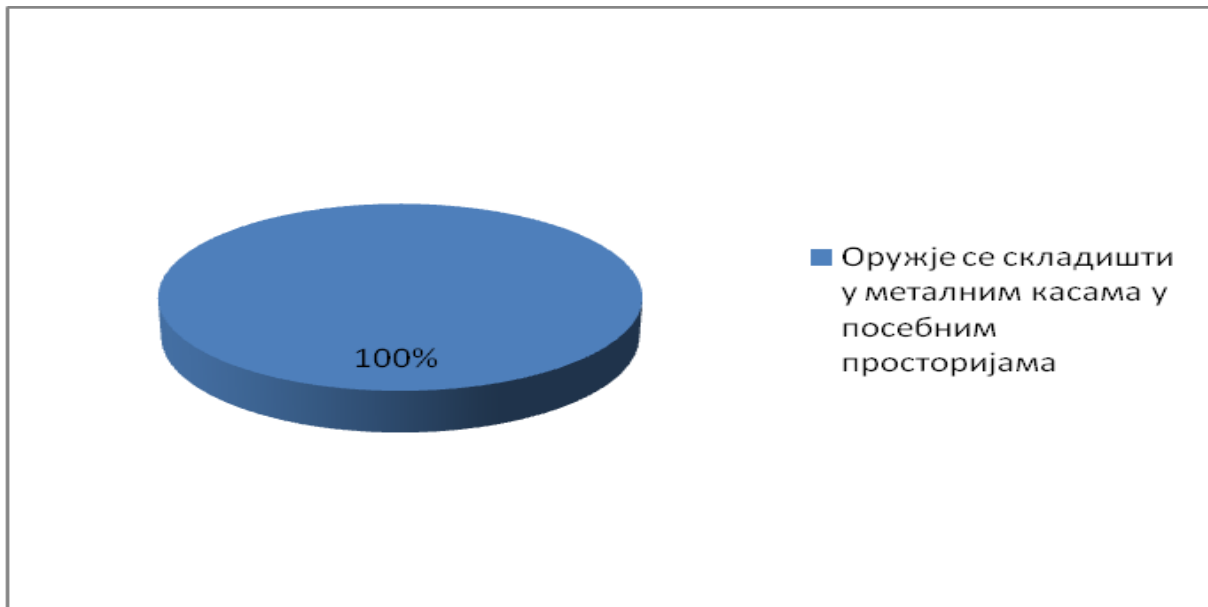
Графикон бр. 103. за питање бр.18. интервјуа

19. Да ли је ваше привредно друштво регулисало складиштење и употребу оружја?

Сви испитаници су изнели став да се оружје у њиховим фирмама складишти у металним касама у посебним просторијама, где се чува потребан број кратког и дугог

оружја. Што се тиче услова за употребу ватреног оружја, прва два испитаника изнела су констатацију да њихова привредна друштва то су уредила посебним одредбама кроз интерне опште акте (Правилником о опису послова и радним задацима службе обезбеђења или Правилником о раду службе обезбеђења) привредног друштва, којима се уређује рад и поступање службе обезбеђења, са обавезом стриктног извештавања руководиоца службе обезбеђења у случају употребе оружја. Трећи и четврти испитаник наводи да су опште одредбе у вези са коришћењем и употребом оружја прописане одредбама Правилника о организацији и раду службе обезбеђења, док је ближа разрада наведених одредби предвиђена Процедуром за коришћење и употребу ватреног оружја од стране радника обезбеђења. Пети испитаник наводи да корпорација не располаже оружјем.

Одговори испитаника указују да предузећа и привредна друштва у јавној својини, која располажу ватреним оружјем, складиштење и употребу оружја нормативно су регулисала кроз своје интерне опште акте, са прописаним општим одредбама места (Правилник о опису послова и радним задацима службе обезбеђења или Правилник о раду службе обезбеђења) где се чува и складишти оружје, као и услови који морају бити испуњени како би припадник службе обезбеђења могао да употреби неку од мера репресивног поступања, тиме и употребе ватреног оружја

Графикон бр. 104. за питање бр.19. интервјуа

20. Да ли ваше запослено особље службе за обезбеђење обилазе полицијски органи и колико често?

Први и трећи испитаник изнео је констатацију да полицијски органи повремено, највише до три пута годишње врше обилазак места где су распоређени припадници службе обезбеђења, наводећи да у тим случајевима обавезно се врши увид у стање и складиштење оружја са којим располаже служба обезбеђења.

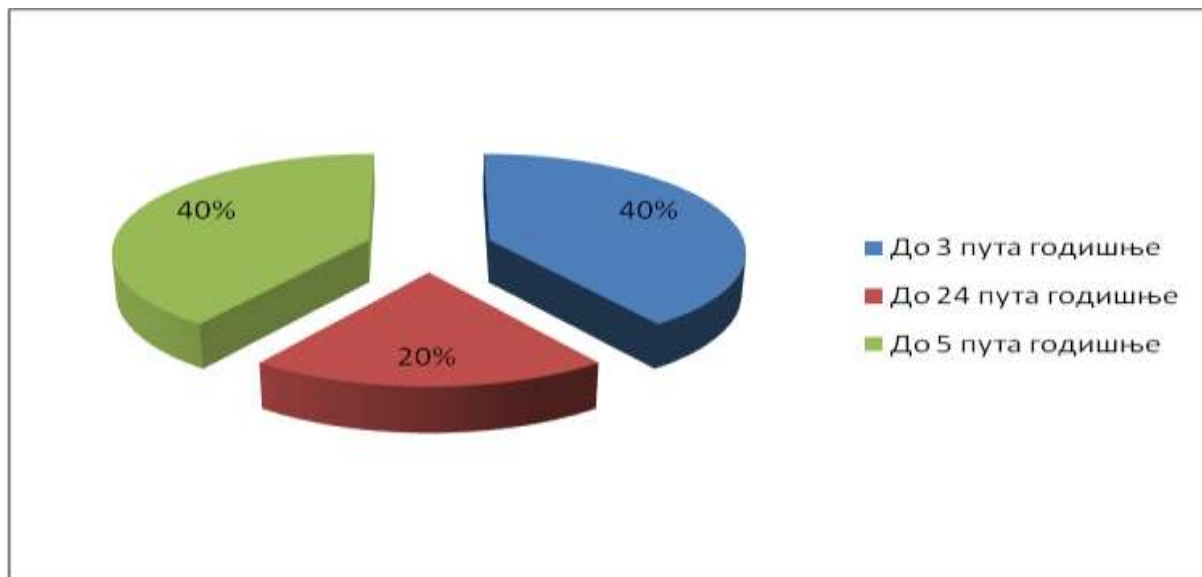
Други испитаник изнео је констатацију да полицијски органи највише до два пута месечно, врше обилазак места где су распоређени припадници службе обезбеђења, где се врши увид у складиштење оружја и оружја са којим располаже служба обезбеђења.

Четврти испитаник износи да полицијски органи привредно друштво обилазе у случајевима контроле и увида у стање и складиштење оружја са којим располаже

друштво и да је то обично пет пута годишње, обзиром да у оквиру друштва егзистира и стрелјачки центар „Тамнава“. Такође, исти испитаник износи да се контрола спроводи од стране радника Управе полиције.

Пети испитаник у вези са овим питањем наводи да полицијски органи веома ретко - до пет пута у току године обилазе запослено особље службе обезбеђења иако су у обавези да више пута обиђу корпорацију као компанију критичне инфраструктуре.

Одговори испитаника указују да надлежни полицијски орган у малом броју обилази и врши надзор стања оружја са којим располаже привредно друштво у јавном власништву, што је карактеристика земаља са правно неуређеним сектором приватне безбедности.

Графикон бр. 105. за питање бр.20. интервјуа

21. Да ли сте се у досадашњем раду у служби обезбеђења обраћали за помоћ припадницима полиције и који су то најчешћи разлози?

Прва четири испитаника дала су скоро идентичан став, да њихово особље службе обезбеђења у досадашњем раду повремено се обраћа за помоћ припадницима полиције, где су најчешћи следећи разлози: у случајевима спољашњег напада од стране непознатих лица, на имовину која се штити; у случајевима извршеног кр.дела од стране запослених у привредном друштву; у случајевима потребе хватања извршиоца кр.дела, у случајевима обостраног тражења података и др.

Код овог питања, први испитаник изнео је констатацију да ангажовано особље службе ФТО помоћ од припадника полиције остварује преко свог диспечерског центра ангажоване фирме ФТО.

Пети испитаник наводи да функција корпоративне безбедности корпорације повремено се обраћа полицијским органима у случајевима неовлашћеног уласка лица, у случајевима када су примећена сумњива лица у близини периметра, у случајевима крађа, извршених кр.дела, пожара, хаварија и већих акцидентата.

Одговори испитаника указују да служба обезбеђења у предузећима и привредним друштвима у јавном власништву, остварује сарадњу са полицијским органима само у претходно предвиђеним ситуацијама, где може доћи до угрожавања лица или имовине која се штити, било непосредно или преко дежурног диспечерског центра.

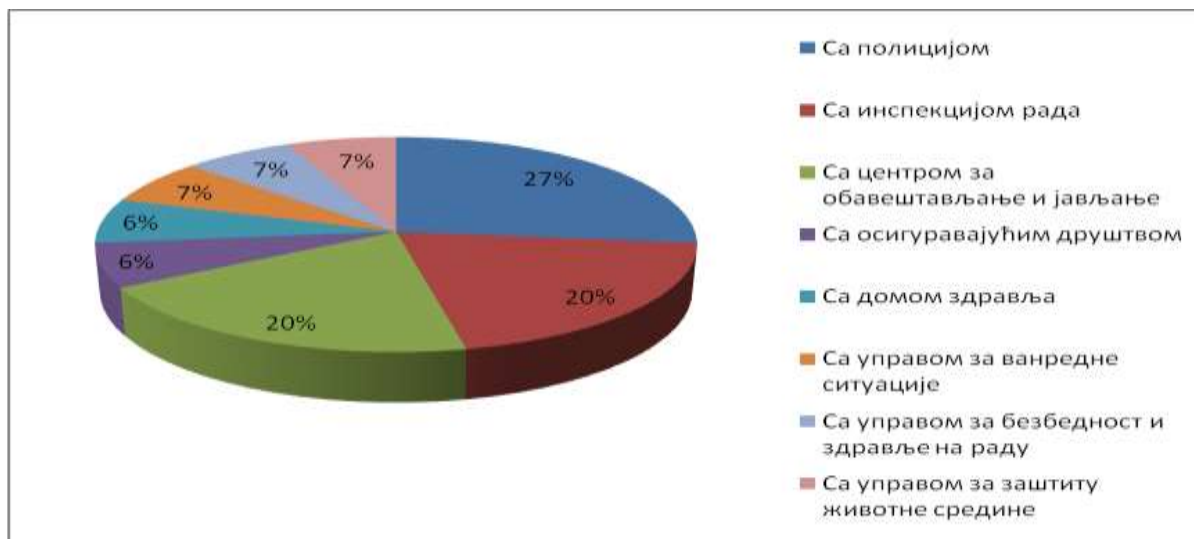
Графикон бр. 106. за питање бр.21. интервјуа

22. Са којим субјектима заједнице најчешће остварујете сарадњу и да ли је она одговарајућа?

У вези са овим питањем прва три испитаника износе став да службе обезбеђења најчешће остварују сарадњу са следећим субјектима заједнице: а) полицијом, б) инспекцијом рада, и в) Центром за обавештавањање и јављање. Истичући да највећи обим сарадње се остварује са полицијским органима и инспекцијским службама на локалном нивоу и да је та сарадња само на потребном а не на жељеном нивоу, наводећи примере честог непоступања полицијских органа у случајевима где службе обезбеђења уступају информације о уоченим недозвољеним радњама других лица. Четврти испитаник износи став да предузеће највише сарађује са полицијским органима, осигуравајућим друштвом⁹³⁴ и домом здравља. Пети испитаник наводи да обе функције безбедности корпорације најчешће сарађују са полицијским органима, Управом за ванредне ситуације, Управом за безбедност и здравље на раду, Управом за заштиту животне средине и да она није на задовољавајућем нивоу.. Овде испитаник наводи да је корпорација у протеклих три године потрошила око 10 милиона евра у пројекте заштите.

Овакав одговор испитаника указује да службе обезбеђења у привредним друштвима у јавном власништву најчешће остварују сарадњу са полицијским и др. органима, која није на високом нивоу, а да скоро и не сарађују са осталим субјектима заједнице (органи локалне самоуправе, предузећима, школским установама, здравственим службама,...) и да је карактер информација које се уступају полицијским органима од мањег значаја, што на вероватније може бити одраз слабог едукативног процеса запосленог особља у сектору безбедности и службама обезбеђења.

⁹³⁴ Овде испитаник додаје да предузеће плаћа два осигурања за сваког запосленог: ризик од повреда на раду и ризик од професионалног обољења, што обезбеђује већи ниво репутације предузећа приликом склапања услуга са клијентима, наводећи као пример да предузеће годишње плаћа осигуравајућу кућу ДДОР Нови Сад око 100.000 динара.

Графикон бр. 107. за питање бр.22. интервјуа

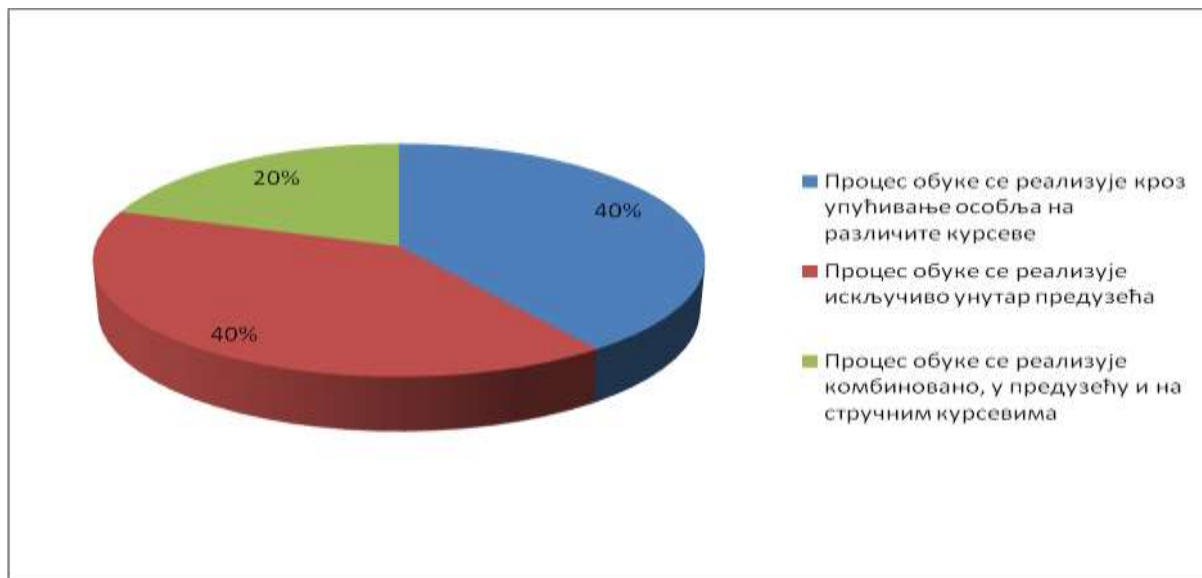
23. Да ли је на нивоу вашег привредног друштва организована обука службе обезбеђења?

Први и други испитаник указује да се процес обуке припадника службе обезбеђења, реализује кроз упућивање запосленог особља на различите курсеве противпожарне заштите, безбедности здравља на раду и руковања уређајима техничке заштите у лиценцирана правна лица регистрована за ППЗ и безбедност и здравље на раду.

Такође, у разговору је изнето да један део обуке реализује се кроз краће семинаре на нивоу сопственог привредног друштва или од стране другог ангажованог правног лица, које спроводи свој облик обуке радника ФТО. Трећи испитаник наводи се процес едукације и обуке службе обезбеђења и осталих радника секора безбедности реализује искључиво унутар сектора безбедности предузећа, које у складу са потреба привредног друштва организује различите видове обуке запослених у служби обезбеђења. Четврти испитаник наводи да се обука у предузећу директно спроводи у домену руковања ватреним оружјем, обзиром да је стрелана „Тамнава“ саставни део предузећа, док што се тиче остале обуке сви радници обезбеђења у предузећу морају завршити основни ватрогасни курс у ватрогасном друштву на општинском нивоу, као и стручну обуку у трајању од 4 месеца која се реализује у предузећу у сарадњи са полицијским органима. Пети испитаник истиче да се обука у корпорацији организује и одржава у већим делом у самој корпорацији и мањим делом ван корпорације, а на нивоу три модула: први модул је основна обука за свако радно место (обухвата врсте опасности, микро локација рафинерије, мере и обавезе сваког појединца у пословном систему рафинерије), други модул је обука везана за процес производње и трећи модул је обука везана за стручна предавања од стране високошколске установе (процене ризика, план заштите од хаварија и др.) и посебна едукација кроз обуку едукатура кроз разне високошколске установе (факултет безбедности, факултет техничких наука) о безбедном извођењу радова, генерисању отпада и др.

Овакав одговор испитаника указује да привредна друштва у јавном власништву постојећи процес обуке припадника службе обезбеђења реализују делом унутар својих привредних друштава и делом упућивањем у друга привредна друштва у приватном

власништву која су специјализована само за такве намене и у јавна предузећа која обуку реализују кроз сопствену организацију унутар самог предузећа .

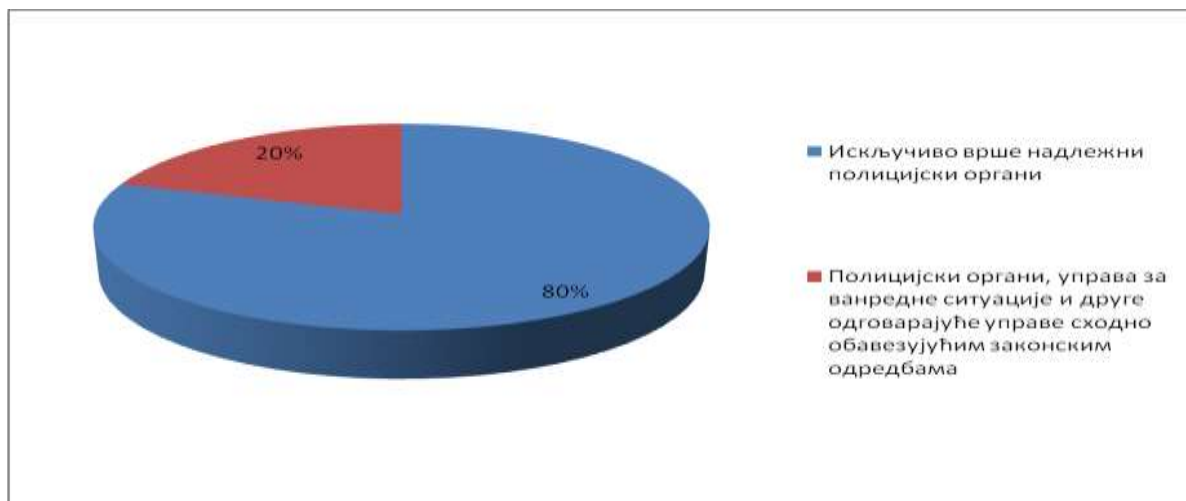
Графикон бр. 108. за питање бр.23. интервјуа

24. Ко најчешће од субјеката заједнице спроводи контролну делатност службе обезбеђења?

Прва четири испитаника изнела су став да контролну делатност службе обезбеђења од стране субјеката заједнице искључиво врше надлежни полицијски органи. У одговору на ово питање испитаници су посебно навели да се ради о униформисаним полицијским органима, где је по секторском устројству тај део територије у њиховој надлежности.

Овде је такође, истакнуто да се та контролна делатност службе обезбеђења врши два или три пута годишње, обиласком припадника службе обезбеђења који се налазе на својим радним местима и увидом у стање оружја са којим располаже привредно друштво. Пети испитаник наводи да контролну делатност обе функције, од субјеката заједнице, најчешће врши полицијски орган, Управа за ванредне ситуације, Управа за безбедност и здравље на раду и Управа за заштиту животне средине, а сходно обавезујућим законским одредбама Закона заштите од пожара, Закона о безбедности и здравља на раду и Закона о заштити животне средине.

Одговор испитаника указује да контролну делатност служби обезбеђења привредног друштва у јавном власништву, које није организован у корпоративном облику, најчешће врше полицијски органи, док у привредним друштвима која су корпоративно организована контролну делатност поред полицијских органа врше и одговарајуће управе за безбедност и здравље на раду и заштиту животне средине, и где је евидентно да остали субјекти заједнице не остварјују никакав вид надзора над радом службе обезбеђења у привредним друштвима у јавном власништву.

Графикон бр. 109. за питање бр.24. интервјуа

25. Ваш коментар о нечему што сматрате значајним, а што није обухваћено интервјуом

Прва три испитаника нису имала додатних коментара. Четврти испитаник изнео је своје мишљење у вези са новим Законом о приватном обезбеђењу;

- очекује се професионализација ФТО, где свако лице неће моћи да ради ФТО,
- потребна су велика финансијска средства за рад фирме за ФТО, обзиром одредбе предвиђају да привредна друштва и појединци који се баве овим послом морају да издвоје велика финансијска средства за укупно функционисање правног лица (обука, полагање стручног испита, набавка оружја 9мм, чија цена по комаду је око 45,000 динара).
- додатна финансијска средства потребна су у вези са обавезом вршења годишњих лекарских прегледа запослених о трошку правног лица, што не важи и раднике полиције.
- Одредба закона о фаворизовању бивших припадника МУП-а, војске и служби безбедности приликом добијања лиценце за рад, условљава сукоб интереса и
- прелазни период је право решење за актуелно стање запослених лица у приватном сектору безбедности Србије.

Пети испитаник је као коментар дао свој став о одредбама новог Закона о приватном обезбеђењу;

- негативна одредба Закона да је самозаштитна делатност и корпоративна заштита део приватног обезбеђења, што је нонсенс јер је корпоративна безбедност део индустријске безбедности у свету, а самозаштитна делатност је негде посебан сегмент укупног пословног система привредног друштва а негде је део корпоративне безбедности код великих пословних система.
- тренутно наслеђе стања субјеката приватне безбедности у Србији мора да се превазиђе, где држава мора да да већи значај заштити објеката критичне инфраструктуре.
- самозаштитна делатност мора да буде део производног процеса, да има свој буџет, средства, да њена функција буде у служби доношења адекватних одлука и да иста буде део укупног система привредног друштва..

6.3.3.2. Анализа одговора експертског интервјуа са одговорним лицима у привредним друштвима за пружање приватних безбедносних услуга

Експертски интервју обављен је са седам одговорних лица у привредним друштвима за пружање приватних безбедносних услуга⁹³⁵ у оквиру следећих тема:

- време оснивања фирме, врсте безбедносних услуга које пружа фирме,
 - пословни ангажман и територијална покривеност фирме,
 - обука, услови за пријем у фирму, врсте података које прикупља фирма и начин њиховог коришћења,
 - стање оружја у фирми, контрола рада фирме, процедуре пословања фирме,
 - однос субјеката заједнице и менаџмента фирме.
- Испитаници су током експертског интервјуа одговараоли на укупно 35 питања:

1. Које године је ваша фирма основана ?

Први испитаник у вези са наведеним питањем износи да је фирма основана 1991. године, као правно лице са ограниченом одговорношћу. Други испитаник је навео да је фирма прво основана 1991. године као занатска радња па тек од 1997. године као правно лице са ограниченом одговорношћу

Трећи испитаник је изнео да је фирма основана 1989. године, као правно лице са ограниченом одговорношћу.

Четврти испитаник наводи да је фирма основана 1993. године прво као самостална агенција, па ортачко друштво и сада као деоничарско друштво.

Пети испитаник наводи да је фирма основана 1995. године као правно лице са ограниченом одговорношћу.

Шести испитаник износи да је фирма основана 1934. године у Штокхолму а од 2008. године у Србији послује као друштво са ограниченом одговорношћу.

Седми испитаник износи да је фирма прво основана 1983. године као организација сервис противпожарне заштите а од 2005. године као акционарско друштво.

2. Које врсте безбедносних услуга најчешће пружате клијентима?

Први и други испитаник изnose да фирма пружа следеће услуге техничке заштите: безбедносни консалтинг, противпожарни систем, противпровални систем, видео надзор, интерфон- надзор уласка у објекат, XPS сателитски систем праћење кретања, сервисирање уређаја и средстава, мониторинг систем, алармни систем, подршка физичком обезбеђењу и детекција простора и објеката.

Трећи испитаник је навео да предузеће пружа следеће безбедносне услуге: физичко обезбеђење објекта, обезбеђење скупова и манифестација, обезбеђење лица и ређе услуге заштита од пожара и безбедносни консалтинг (процене ризика и анализе безбедности).

Четврти и пети испитаник наводе да фирме пружају следеће безбедносне услуге: физичко обезбеђење, техничко обезбеђење мањег обима, сопствени техничари и мониторинг центар са набавком техничких средстава од других провајадера услуга техничке заштите. Шести испитаник износи да фирма пружа следеће безбедносне услуге: физичко обезбеђење, мобилно обезбеђење, техничко обезбеђење, сателитско праћење возила и лица и транспорт новца и драгоцености. Седми испитаник износи да је фирма пружа следеће безбедносне услуге: физичко обезбеђење, техничко обезбеђење и

⁹³⁵ Securitas Services Serbia“ Београд, „Trag security“ из Београда, „Сигурност Врачар“ из Београда, „Polar Security“ из Зрењанина, „Ревност“ Нови Сад, „VLS Elektronik“ из Београда и „Амакс“ из Београда

противпожарно обезбеђење. Одговори испитаника указују да врсте безбедносних услуга одређује стручни профил привредног друштва понаособ.

Графикон бр. 110. Интервјуа

3. Да ли држава/влада вашу фирму ангажује за обављање неких услуга?

Први испитаник наводи да је фирма у протеклом периоду била ангажована као помоћ надлежним државним органима (БИА и МУП) у стручном и едукативном смислу.

Други испитаник износи да је фирма ангажована за обављање услуга техничке заштите од стране „Телекома“ у вези са уградњом, сервисирањем и мониторингом противпробалног система и видео надзора. На ово питање трећи испитаник је изнео да фирма није ангажована на директном обезбеђењу владиних и државних објекта, да фирма редовно учествује на државним тендерима за безбедносне услуге, па је тако иста ангажована на ФТЗ неких хангара за Министарство пољопривреде Републике Србије.

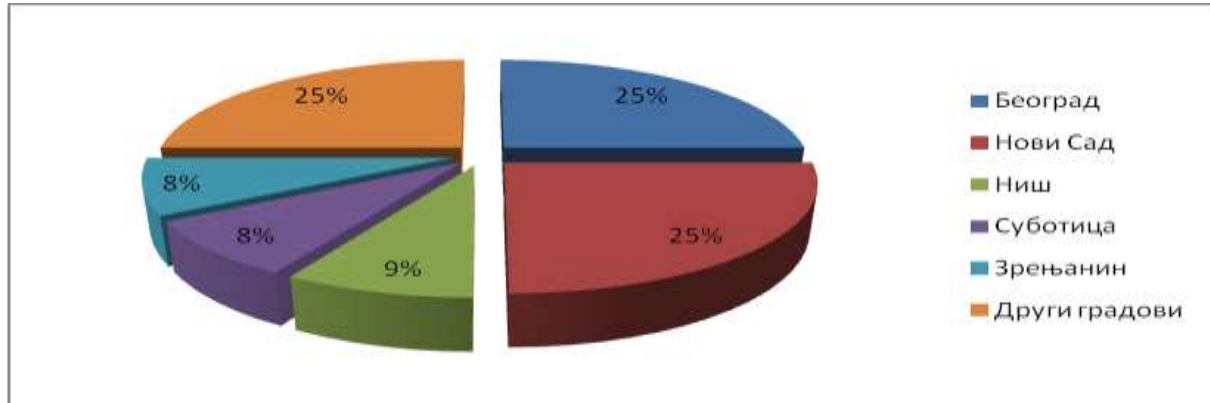
Четврти и пети испитаник изnose да фирме нису ангажоване за пружање безбедносних услуга од стране неког државног органа. Шести испитаник износи да је фирма ангажована пружање услуга физичког обезбеђења, сходно тендеру, у објектима Републичке управе за заједничке послове. Седми испитаник наводи да је фирма већ дужи период ангажована за пружање противпожарне заштите на стадионима у Србији, где су манифестације носиле ознаку високог ризика, док што се тиче радних референци фирма је већ дужи период (десет година) ангажована за пружање услуга обезбеђења објекта Министарства финансија и економије, Министарства просвете и спорта, Републичког пензионог фонда, НБС, Републичког завода за удрствену заштиту и Града Београда. Одговори испитаника указују да свако привредно друштво за пружање приватних безбедносних услуга сходно свом стручном и професионалном искуственом профилу има одређени ангажман од стране државних органа.

4. У којем делу територије Србије сте посебно активни (већи градови, регије)?

Први испитаник износи да је фирма највише ангажована у Београду, Нишу и Новом Саду, док други испитаник наводи да његова фирма највећим делом је активна у

Београду. Трећи испитаник је изнео да је фирма највећим делом активна на територији града Београда и повремено у другим градовима Републике Србије.

Четврти испитаник наводи да је фирма радно ангажована на територији Зрењанина и делом Новог Сада, док пети испитаник истиче да је фирма ангажована највећим делом у Новом Саду и делом у Суботици. Шести и седми испитаник наводе да су фирме радно ангажоване скоро на целој територији Србије. Одговор испитаника указује да већина привредних друштава за пружање безбедносних услуга са мањим бројем запослених своју радну активност највише базирају у већим градовима Србије, док привредна друштва са већим бројем запослених своју активност остварују у већини градова и општина Србије

Графикон бр. 111. интервјуа

5. Да ли у вашој фирми постоји организациона структура и у којем облику?

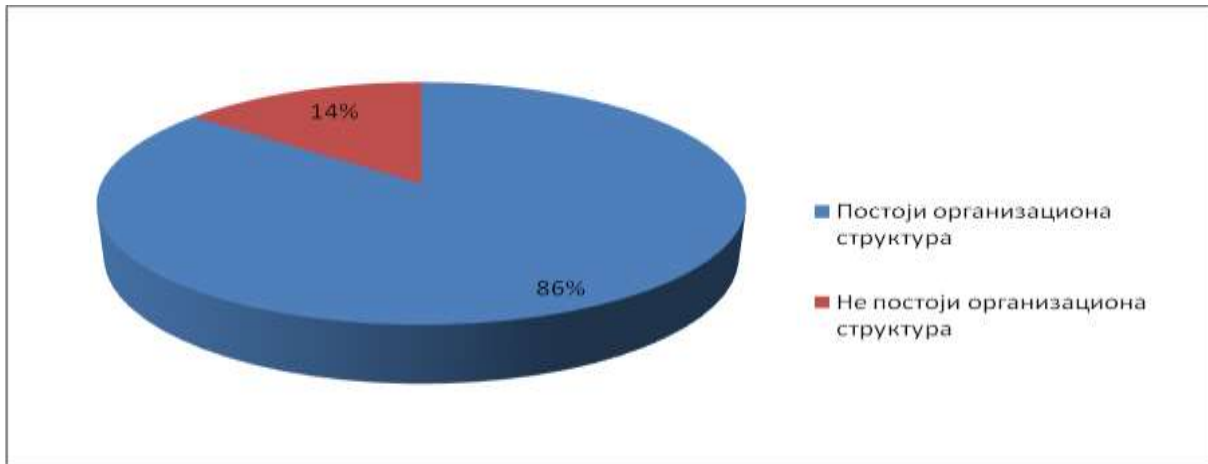
Први испитаник у вези са овим питањем наводи да његова фирма нема никакву систематизовану организациону структуру, обзиром да у фирми укупно послује два лица, власник фирме и његов помоћник.

Други испитаник наводи да фирма има своју организациону структуру и то: техничко одељење, пројектно одељење, одељење за техничку пратњу, мониторинг и менаџмент фирме. У одговору на ово питање, трећи испитаник наводи да фирма у својој организацији функционисања подељена је на неколико нивоа: директор привредног друштва, директор сектора безбедности, руководилац службе обезбеђења, а у зависности од значаја објекта који се штити, шеф обезбеђења, шеф смене и радник обезбеђења.

Четврти и пети испитаник наводе да је организациона структура фирме уређена по следећим нивоима: основни ниво извршиоци, средњи ниво руководиоци за физичку заштиту, за техничку заштиту и мониторинг и менаџмент фирме руководећи ниво.

Шести и седми испитаник наводе да су фирме организоване по структури, односно линијама рада од основног нивоа, директора сектора и генералног директора фирме, односно управе акционарског друштва.

Одговори испитаника указују да скоро сва привредна друштва за пружање приватних безбедносних услуга поседују своју организациону структуру, коју најчешће чине три нивоа, што у појединим фирмама за техничку заштиту није пракса, обзиром да се код таквих фирми иде по формули што мање запослених лица то је већа безбедност података.

Графикон бр. 112. интервјуа

6. Да ли постоји техничка подела рада у фирми (физичко обезбеђење, видео надзор, пратња новца, администрација...)?

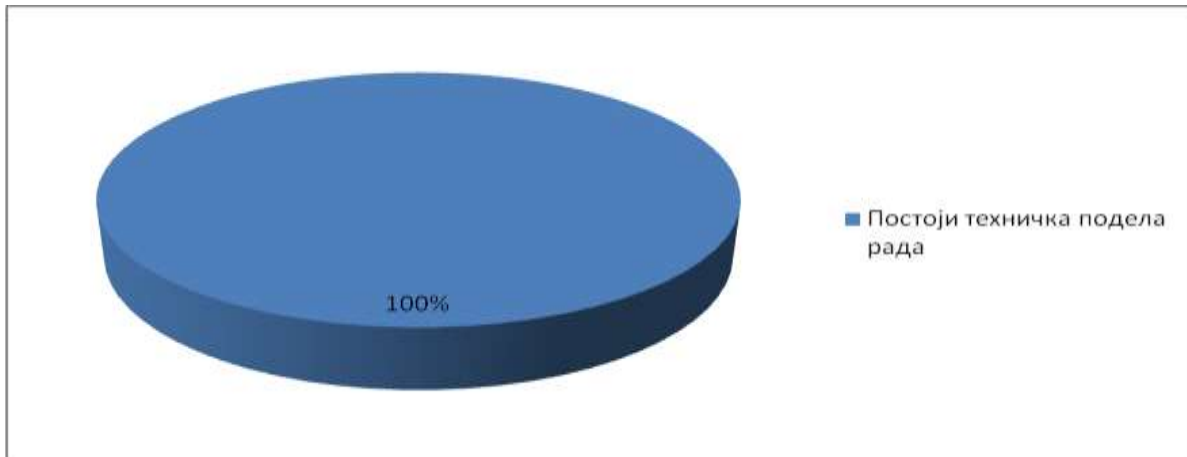
Први и други испитаник у вези са овим питањем наводе да у фирми организација рада је следећа: техничко обезбеђење, пројектовање и процена ризика, XPS сателитски систем и мониторинг систем. У вези са овим питањем први испитаник износи да је организација рада фирме уређена једино појединачним интерним актима фирме: Процедура за уградњу техничких средстава и Процедура за демонтажу техничких средстава.

Други испитаник наводи да је организација рада фирме уређена интерним правним актом фирме - Правилником о организацији рада техничке заштите, Процедуром за монтажу и демонтажу средстава, Процедуром за сервисирање. Правилном за пројектовање и Правилном за извођење радова. У одговору на ово питање трећи испитаник износи да у фирми постоји подела рада на: физичко обезбеђење, мобилно обезбеђење и техничко обезбеђење само на захтев клијента (видео надзор, мониторинг систем и др.) и преко посредничке фирме.

Четврти и пети испитаник наводе да у фирми постоји подела послова на физичку заштиту, техничку заштиту (видео надзор, алармни систем противпожарни систем, мониторинг систем и др.) и врло мало детективске услуге.

Шести и седми испитаник наводе да у фирми постоји подела послова на физичку заштиту, техничку заштиту (видео надзор, алармни систем противпожарни систем, мониторинг систем и др.), противпожарну заштиту, сателитско праћење возила и лица и транспорт новца и драгоцености.

Одговори испитаника указују да техничка подела рада у сваком привредном друштву за пружање безбедносних услуга постоји а у складу са врстом безбедносних услуга које се пружају клијентима.

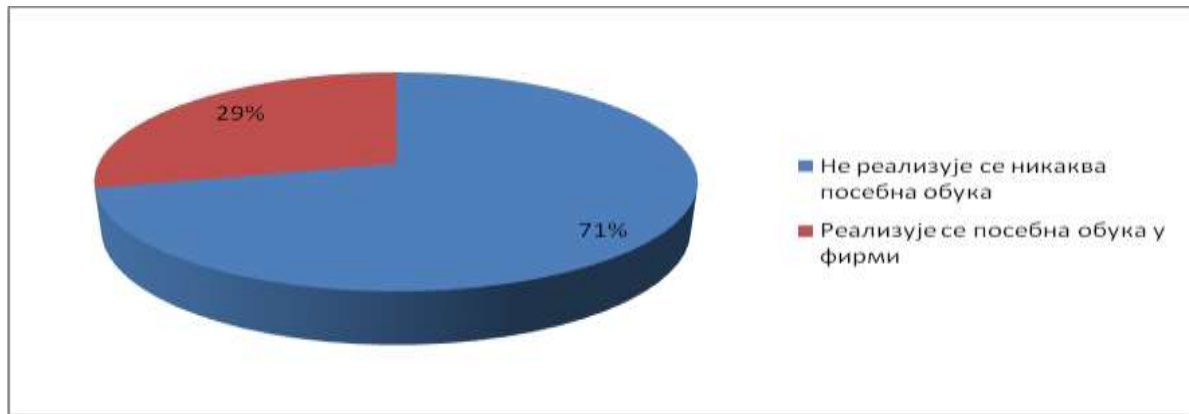
Графикон бр. 113. интервјуа

7. Да ли то подразумева посебну обуку?

Први и други испитаник у вези са овим питањем наводе да се у фирми не реализије никаква посебна обука, јер се у фирму прима лице или као техничар или као лице са завршеним техничким факултетом или као пројектант или део особља који се бави комерцијалним пословима, односно директном продајом увезених техничких средстава. Оба испитаника износе да фирме једино врше обуку других лица најчешће лица из фирми за техничко обезбеђење, где таква фирма поред услуга физичког обезбеђења склапа уговорне послове и одређених мањих услуга техничке заштите (видео надзор одређеног објекта) па је потребно да ангажовано особље се оспособи за руковање и коришћење уграђеног средства. Трећи испитаник наводи да у фирми наведена подела рада не представља и захтев за посебну обуку радника обезбеђења, обзиром да фирма запошљава лица са претходним искуством различитог радног профила, јер се ради о обукама које су финансијски неодрживе. Због тога фирма не реализује директно никакав вид овуке, сем што запослени у фирми морају да прођу обуку руковања ватреним оружјем, што се реализује у Стрелачким савезима.

Такође, радник мора да поседује и Уверење од надлежног органа да је обучен за заштиту од пожара и безбедност и здравље на раду, одласком у трајању од два до три месеца на предавања ради полагања у државној установи. Четврти и пети испитаник наводе да подела послова у фирми не подразумева и одговарајућу обуку, већ се краћа обука спроводи у фирми по потреби послова а од стране менаџмента фирме. Шести испитаник износи да подела рада у фирми по линијама рада подразумева и посебну обуку која се реализује у фирми а организована је по Европским стандардима квалитета и услуга обезбеђења и посебном програму од уласка у посао до полагања и периодичног проверавања за радно место. Седми испитаник наводи да подела послова подразумева и посебну обуку за запослено особље, тако се обука реализује у оквиру фирме на нивоу линије, односно сектора.

Одговор испитаника указује да сходно техничкој подели рада привредна друштва за пружање безбедносних услуга најчешће спровode и одговарајућу обуку у оквиру својих фирми мањег или већег обима, где поједина привредна друштва у ту сврху користе програме Европских стандарда и правила поступања за едукацију свог особља. Међутим, одговор испитаника који пружају услуге техничке заштите упућује да такве фирме најчешће не врше посебну обуку својих запослених, јер се у таквим фирмама прима претходно оспособљено особље.

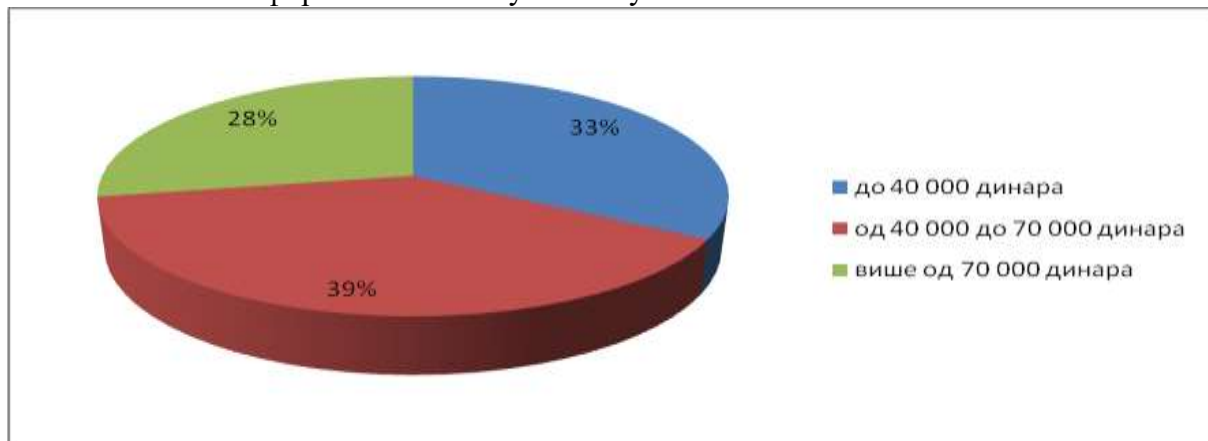

Графикон бр. 114. интервјуа

8. Колика је зарада запосленог у вашој фирми?

Први испитаник наводи да у фирми запослени има месечна новчана примања у износу од 70.000 динара, обзиром да су услуге техничке заштите веома добро плаћене. Други испитаник наводи да у фирми зараде запослених су следеће: техничари и комерцијала 40.000 динара, пројектанти и уградња и мониторинг 60.000 динара и менаџмент фирме око 90.000 динара, У вези са овим питањем трећи испитаник истиче да је минимална зарада запосленог у фирми 21.000 динара све до 35.000 динара, плус превоз за раднике обезбеђења, док средњи ниво фирме плата запосленог се креће од 55.000 до 60.000 динара и руководећи ниво преко 60.000 динара и где у глобалу зарада је условљена ценама услуга на тржишту. Четврти, пети, шести и седми испитаник износе да зарада запослених се креће од 25.000 динара за основни ниво запослених, 50.000 динара средњи ниво и преко 70.000 динара руководећи ниво фирме.

Одговори испитаника указују да у већини привредних друштава новчана примања, по нивоа рада, су скоро идентична са делимичним одударацима новчаних примања код основног нивоима фирми за техничку заштиту.

Графикон бр. 115. Интервјуа

9. Колико има стално запослених у фирми?

Први испитаник износи да у фирми ради укупно два лица, док други испитаник наводи да се ради о 25 лица. Трећи испитаник наводи да фирма има 54 запосленог особља. Четврти испитаник наводи да у фирми има 130 запослених са менаџментом

фирме, док пети испитаник наводи да фирма располаже са 375 лица. Шести испитаник износи да у фирми заједно са менаџментом фирме има 5800 запослених лица (преузимањем четири фирме). Седми испитаник наводи да предузеће има 1300 запослених лица.

Одговор испитаника указује да број запослених у привредним друштвима за пружање безбедносних услуга одређује њихов профил пружања безбедносних услуга и капитал са којим располажу.

10. Постоји ли надокнада за прековремени и ноћни рад у фирми?

Прва два испитаника наводе да фирма сваки прековремени рад исплаћује по броју додатних сати где се сваки додатни сат плаћа у износу од 280 динара, што је веома ретка појава, сем у случајевима пружања услуга ван Београда а економска рачуница налаже да се уградња или сервисирање реализују одмах. Трећи испитаник истиче да фирма сваки прековремени рада уредно плаћа, тако што се радник директно плаћа сходно броју одрађених сати, где се један сат плаћа најмање 120 динара, односно обично је то 150 динара један сат, што зависи од објекта или захтева клијента. Тако се сваком запосленом на крају месеца сабира број сати који је био ангажован.

Такође сваком запосленом редовно уплаћују све обавезе око доприноса и здравственог осигурања. Четврти, пети, шести и седми испитаник наводе да фирме сваки прековремени рад уредно плаћају, тако што се радник директно плаћа сходно броју одрађених сати, где се један сат плаћа најмање од 120 до 150 динара, односно некада је то и до 180 динара за један сат, што зависи од тежине посла и врсте објекта.

Код овог питања одговори испитаника су уједначени по компонентама услуга које пружају, где је евидентно да фирме које се баве компонентом техничке заштите исплаћују више новчаних средстава, обзиром да је њихов статус уређенији, него код компоненте физичке заштите, где је њихов статус неуређенији а број запослених огроман и где је присутно огромно сиво тржиште радне снаге.

11. Да ли постоје неки услови приликом запошљавања у вашој фирми (војни рок, претходна војна или полицијска служба или служба у службама безбедности, ватрогасни курс, потврда о неосуђиваности...)?

Први и други испитаник у вези са овим питањем наводе да у фирми лице може да добије посао ако задовољава следеће услове: да има одговарајуће образовање (средње или високо) да може да одговори пословима уградње, сервисирања и мониторинга техничке заштите и да није под истрагом. На ово питање трећи испитаник наводи да у фирми постоје претходни услови приликом запошљавања, од чега су неки обавезујући а неки су необавезујући:

- обавезујући, да има одговарајуће образовање, да није под истрагом, да је психофизички здрав (што се утврђује специјалистичким прегледом у Медицини рада, где се врши преглед од стране више специјалиста, као и психијатра и неуропсихијатра), и
- необавезујући: да има релевантно претходно искуство на пословима полиције, служби безбедности, војсци, да је превасходно млађи и виталног здравља, да има завршену обуку из ватреног оружја, обуку из ППЗ, прве помоћи, возачку дозволу и одлужен војни рок.

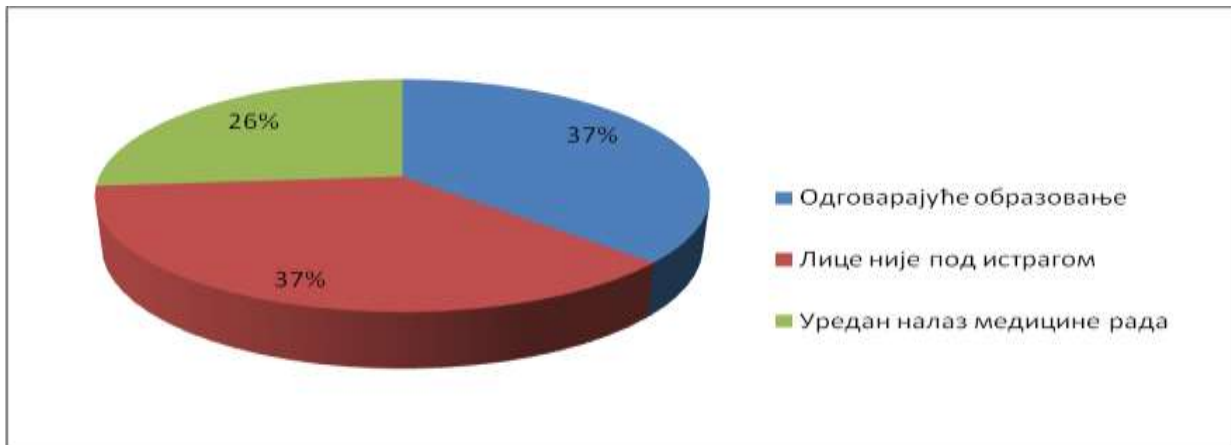
Четврти и пети испитаник наводе да у фирмама постоје само општи услови за пријем: да има средње образовање, да није под истрагом, да је психофизички здрав, да је

држављанин Србије, да је ментално способан, да има завршену обуку из руковања ватреним оружјем.

Шести и седми испитаник наводе да у фирмама не постоје посебни услови већ само општи услови за пријем: да има средње образовање, да није под истрагом, да је психофизички здрав, да је држављанин Србије, да је ментално способан (врше се психолошки тестови) и да има завршену обуку из руковања ватреним оружјем.

За сваког запосленог лица у фирми шаље се захтев полицији за вршење провере кроз КЕ полиције и проверу по месту живљења, а на основу претходне личне и потписане сагласности радника фирме, заједно са резултатима здравственог прегледа, потврде о обављеној обуци у руковању оружјем и потврду да лице није под истрагом. На одговор полиције се скоро увек дуже чека и његов садржај је следећи „лице испуњава или не испуњава услове да ради послове обезбеђења“.

Одговор испитаника указује да су неопходни услови које мора кандидат да задовољи у начелу идентични са мањим одударањима и да су на слободном процењивању од фирме до фирме, где и профил пружања безбедносних услуга фирме одређује више или мање критеријума за пријем у привредно друштво.

Графикон бр. 116. Интервјуа

12. Имају ли бивши полицајци, војници и безбедњаци неку предност приликом запошљавања или неке бенефиције и какав је њихов статус у фирми?

Први и други испитаник у вези са овим питањем наводе да за пријем у фирму која пружа услуге техничке заштите, поред општих услова, наведена категорија нема никакве предности приликом пријема, већ лице мора да поседује висок ниво знања и стучности за свој посао. На ово питање трећи испитаник одговара да овакве категорије лица имају предност приликом запошљавања, где је фирми веома важно да је такво лице завршило војне, безбедносне или полицијске курсеве и где се скоро увек за таква лица врши нека интерна провера, преко других лица која раде у тим органима.

Четврти, пети, шести и седми испитаник на ово питање наводе да лица са претходним искуством у безбедносним државним структурама немају никакаву предност приликом запошљавања, јер су досадашња искуства негативна, обично су таква лица оптерећена послом који су претходно радили.

Одговор испитаника указује да лица са претходним искуством у државним безбедносним структурама немају посебне погодности приликом пријема у привредно друштво за пружање безбедносних услуга и да је ова радна бенефиција на слободном процењивању менаџмента привредног друштва.

13. *Да ли сте преузимали запослене из бивших друштвених фирми? (приватизацијом или склапањем послова са таквим фирмама),*

Прва два испитаника наводе да у фирми није било оваквих случајева, већ је то пракса за фирме које се приоритетно баве физичким обезбеђењем. У вези са наведеним питањем трећи испитаник износи да фирма није директно преузимала никакво радно особље које је гашењем друштвене фирме остало без посла. Фирма је само у неким пословима пружања безбедносних услуга сходно уговору, на одређени период преузима припаднике службе обезбеђења, али само док су трајали уговорни разлози, наводећи да је фирма имала лоше искуство са таквом категоријом лица. Четврти, пети, шести и седми испитаник на ово питање негативно су одговорили.

Одговори испитаника указују да привредна друштва за пружање безбедносних услуга у већини случајева нису преузимали бивше раднике обезбеђења из предузећа у јавном власништву а у случајевима када се преузимало такво особље, привредна друштва немају позитивно искуство.

14. *Које најчешће податке прикупљате за своје клијенте (нпр. личне, видео, аудио податке)?*

Први и други испитаник у вези са овим питањем наводе да фирме приликом пружања различитих услуга техничке заштите најчешће прикупљају податке аудио и видео записа, док трећи испитаник износи да захтеви клијената за пружање безбедносних услуга овог карактера су различити, тако код прикупљања података могу се јавити потребе клијента да након предузетих активности ФТО објекта (најчешће је то случај постављања видео надзора), клијент тражи и видео запис/материјал са његовог објекта и само у таквим случајевима фирма врши документовање видео материјала.

Што се тиче прикупљања података личне природе (нпр. провере личног идентитета неког лица и сл.) фирма не врши такве активности, сем регистровања и уступања података наручиоцу услуга, у случајевима вршења физичког обезбеђења објекта, где се евидентира улазак и излазак лица у штићени објекат са његовом идентификацијом. Четврти испитаник наводи да фирма прикупља веома ретко податке личне природе за своје клијенте, а у вези са потрагама за несталим лицима, а од осталих података фирма долази у посед података са видео записа које или уступа клијенту по одобрењу или уништава. Пети, шести и седми испитаник наводе да фирме долазе у посед података једино око података, односно записа са видео надзора по основу уграђених техничких средстава.

Одговори испитаника указују да фирме за пружање безбедносних услуга прикупљају само ону врсту података сходно уговореним услугама, где се најчешће ради о подацима аудио видео записа од уграђеног техничког средства.

15. *Шта радите са прикупљеним подацима/материјалом: а) да ли подаци/материјал остаје у фирми или се предаје клијенту? б) колико се чувају? в) ко у фирми има приступ подацима/материјалу?*

Први и други испитаник наводе да добијени подаци оваквог карактера се у зависности од уговорне услуге најчешће уступају клијенту или се уништавају, обзиром да су сама техничка средства испрограмирана да по протоку одређеног времена и документовања новог записа претходни запис се аутоматски брише. Код овог питања прва два испитаника навела су да овакав материјал, обзиром да се у већини случајева ради о заштити објеката приватне имовине, уговором прецизира начин коришћења материјала са забраном даље дистрибуције истог без одобрења примаоца услуга, тако да се исти не сме користити у неке друге сврхе или се пројектује одговарајући HARD диск

који по протоку времена аутоматски брише меморисано. Међутим, како исти испитаници истичу, у случајевима пружања услуга техничке заштите објеката од јавног значаја (стране амбасаде, стране банке и разна страна представништва), најчешће се уговором, поред заштитних мера, прецизира да приступ монитору уграђених средстава техничке заштите поред фирме има и одређено особље примаоца услуга а након престанка уговорних обавеза, фирме најчешће пружају услуге сервисирања средстава техничке заштите.

Код овог момента, исти испитаници још наводе да по престанку пружања услуга техничке заштите одређеном клијенту, сам примаоц услуга има могућност увида да ли је престао пријем сигнала према мониторингу (Контролни центар) обзиром да се најчешће пријем сигнала од уграђеног система врши или путем фиксне или мобилне везетелефоније. Трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник наводе да у оваквим случајевима, обично клијенти повремено траже видео материјал само у ситуацијама када се јаве неки инциденти на објекту, где је пракса нарезивања материјала на ЦД формат и у супротном када нема инцидента, клијент није заинтересован за видео запис, где је технички уређај видео надзора аутоматски подешен да избрише видео запис. Тиме, у фирми не остаје нити се чува било какав видео или аудио материјал.

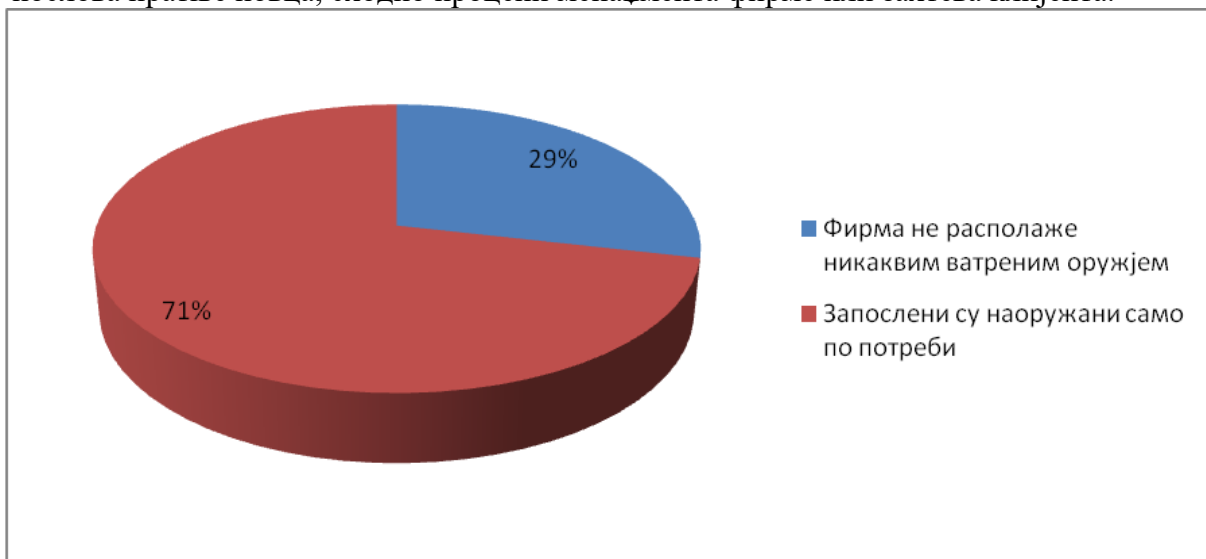
Иначе, овом материјалу у фирми приступ има само ангажовани вођа смене на штићеном објекту и одговорно лице фирме и то само у случају потребе за сагледавањем евентуалног инцидента, након чега се материјал обавезно предаје клијенту.

Одговори испитаника указују да расположиви материјал до којег долазе даваоци безбедносних услуга, у већини случајева се уступа клијенту или уништава аутоматски, сходно техничким карактеристикама уграђених средстава.

16. Какав је тренд са наоружањем у вашој фирми?

Прва два испитаника изнела су да фирма не располаже никаквим ватреним оружјем. На ово питање трећи испитаник наводи да запослено особље и менаџмент привредног друштва јесу наоружани само када постоје потребе за тим, односно само у случајевима извршавања одређених послова физичког обезбеђења објекта или пратње новца, сходно процени менаџмента фирме и захтевима клијента.

Четврти, пети, шести и седми испитаник наводе да запослено особље је наоружано само када постоје потребе за тим, односно само у случајевима извршавања одређених послова пратње новца, сходно процени менаџмента фирме или захтева клијента.

Графикон бр. 117. интервјуа

17. Да ли је оружје регистровано и на кога (фирма и/или запослено особље)?

Прва два испитаника на ово питање нису одговарала. У одговору на ово питање трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник износе констатацију да је у предузећу/привредном друштву сво оружје са којим располаже регистровано на само привредно друштво као правно лице, односно дозвола за држање и ношење издата је на име правног лица а од стране надлежног полицијског органа у складу са одредбама Закона о оружју и муницију Републике Србије. Наиме, фирма мора претходно да испуни услове за добијање дозволе за држање и ношење оружја, којом приликом добија одобрење за држање оружја, за обављање делатности, односно активности (чл. 17. Закона о оружју и муницији). Да би радник обезбеђења могао да носи оружје, он мора претходно да испуни услове за обављање послова ФТО (здравствени преглед, обука из гађања и др.) као и услове из чл. 8. а у вези са чланом 19. и 23. Закона о оружју и муницији. Том приликом се од надлежног полицијског органа добија индивидуално Уверење да одређени радник обезбеђења испуњава услове из горе наведених чланова закона.

18. Да ли се издају дозволе за оружје запосленом особљу и од стране кога?

Прва два испитаника на ово питање нису одговарала. На ово питање трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник наводе следеће: када се добије дозвола од стране надлежног полицијског органа, фирма издаје у А-4 образцу појединачну дозволу (потврда за ношење оружја и муниције за физичко обезбеђење и заштиту објекта) лицу за ношење оружја, где се увек евидентирају подаци о лицу, подаци о оружју, време ношења оружја, објекат где ће се оружје носити. Запослено особље не може носити оружје кући, већ се исто одлаже за наредну смену, а ако нема наредне смене оружје се одлаже у металну касу у објекту који се штити. Даље, испитаник истиче да се оружје издаје запосленом особљу само у случајевима када то тражи клијент и у ситуацији када је безбедносном проценом објекта идентификована потреба за наоружањем особља, а најчешће у вези са пружањем услуга физичког обезбеђења објекта. Тако у случају да смена траје 24 часа оружје се предаје директно лицу које преузима смену, а у случају да смена траје краће оружје се долаже у металну касу.

19. Када оружје није у употреби, да ли је ускладиштено у просторијама фирме или га запослени носе кући?

Прва два испитаника на ово питање нису одговарала. Трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник истичу да оружје са којим располаже фирма прописно ускладиштено у просторијама фирме, а запослени не могу да га носе кући. Даље, испитаник истиче да МУП дозволе за држање и ношење оружја даје фирми у оноликом броју колико то фирма захтева. Фирма не може да располаже аутоматским наоружањем, али може да располаже пумпарицом. Контролу складиштења и вођења евиденције наоружањем којим се располаже у фирми врши полиција више пута годишње (од 2 до 4 пута).

20. Да ли у вашој фирми постоји прописана процедура у вези са извештавањем и употребом оружја?

Прва два испитаника на ово питање нису одговарала. На ово питање трећи испитаник износи констатацију да је у фирми употреба и извештавање у вези са употребом оружја потпуно уређено Упутством о употреби оружја. Четврти и пети

испитаник наводе да се ради о Правилнику о употреби средстава принуде, шести испитаник наводи да се ради о Процедури за употребу ватреног оружја, док седми испитаник наводи да се ради о Правилу за употребу ватреног оружја и других средстава принуде, којим су детаљно разрађене све ситуације у којима се може употребити оружје као и поступак извештавања. Тако је наведеним упутством предвиђена употреба три врсте извештаја: редовни извештај (попуњава се свакодневно), ванредни извештај (попуњава се у случају појаве инцидента уз редовни извештај) и изјава (попуњава се у случају ванредног извештаја и по предлогу претпостављеног). Иначе, у свим приликама када дође до употребе ватреног оружја одмах се обавештава надлежни полицијски орган и менаџмент фирме.

21. Постоји ли нека врста обуке коју ваша фирма врши или фирма шаље запослено особље на обуку у друго привредно друштво?

Први и други испитаник наводе да у фирми се не врши никаква посебна обука запосленог особља, нити се особље упућује у друге фирме на обуку, обзиром да фирме које пружају услуге техничке заштите располажу особљем чији је образовни и стручни профил потпуно компатибилан да одговори реализацији послова.⁹³⁶ Код овог питања трећи, четврти и пети испитаник износе да у фирми не врши се нека посебна обука због финансијских трошкова, због чега је пожељно да радник обезбеђења има завршене курсеве руковања ватреним оружјем и противпожарне заштите, док остало особље мора имати одговарајућу школску спрему, о чему се запосленом особљу издају одговарајући сертификати.

Шести испитаник наводи да се у фирми свако лице психолошки тестира са више психолошких тестова, о чему се води психолошки картон лица, а што се тиче обуке она се реализује унутар фирме по посебном програму од уласка у фирму па све до полагања и провере за свако радно место. Седми испитаник износи да се обука реализује у фирми на секторском нивоу линије рада и сходно потребама карактера радног места.

22. Постоје ли у вашој фирми било какви стандарди рада и поступања фирме?

Први и други испитаник наводе да се у фирми најчешће користи Европски стандард 50518 везан за целокупан поступак рада мониторинга, односно Контролног центра (сала где се региструју сви долазни сигнали и сигнали за обавештавање мобилних тимова или надлежних државних органа), као и основног поступања за правилну примену и експлоатацију средстава техничке заштите, као и национални стандарди везани за услуге обезбеђења у пружању услуга у заштити лица и имовине, као и стандарди процене ризика у заштити лица, имовине и пословања, са речником терминологије.⁹³⁷ У вези са овим питањем трећи испитаник наводи да фирма у свом раду се руководи опште прихваћеним међународним стандардом ISO 9001 (стандард квалитета у вези са пружањем услуга обезбеђења), обзиром да се овај стандард скоро увек тражи на тендеру када се конкурише за добијање посла. Овде испитаник наводи да фирма у својим

⁹³⁶ Најчешће су то лица са одговарајућим високим и средњим техничким образовањем, где је карактеристично да су власници фирми лица са огромним искуственим потенцијалом у струци.

⁹³⁷ Испитаници су изнели да Европски стандард 50518 налаже да се увек прво мора поћи од Процене ризика заштите лица и имовине, где на основу ње се даје идејно решење техничке заштите, како би послодавац заједно са осигуравајућом кућом донео одлуку о нивоу прихватљивог ризика. На основу тога расписује се тендер у вези набавке опреме, одређује се реализатор, па тек серијом стандарда за обезбеђење одређује се врста система заштите (нпр. противпровални систем, противпожарни систем (инсталира се по претходном пројекту одобреном од стране МУП-а), алармни систем, детекција мета и др.) контрола приступа систему и преносни путеви сигнала (вексна телефонија, мобилна телефонија).

активностима не користи никакве српске стандарде, јер су исти необавезујући, док се наведени међународни стандард скоро увек тражи на тржишту. Четврти и пети испитаник наводе да фирма приликом поступања и рада користи наведени међународни стандард квалитета услуга, као и национални стандард услуге обезбеђења у пружању услуга у заштити лица и имовине. Шести испитаник износи да се запослено особље у фирми приликом рада и поступања придржава већине Европских стандарда, као и националних стандарда у вези са услугама обезбеђења.

23. Да ли ваша фирма има унутрашњи Кодекс понашања и Синдикални облик удруживања запослених?

Први испитаник износи да фирма не поседује никакав унутрашњи кодекс понашања нити било какав облик синдикалног удруживања запослених. Други испитаник наводи да фирма поседује свој унутрашњи кодекс понашања, којим је регулисан однос запослених и послодавца, однос запослених и примаоца услуга, облачење за време рада у фирми и др.. Што се тиче синдикалног удруживања у фирми не постоји никакав таква облик организовања. Код овог питања трећи испитаник износи да фирма својим Правилном о раду прописује обавезу доношења Кодекса понашања, тако да фирма има свој „кодекс понашања радника обезбеђења“ којим се уређује културно и учтиво понашање запослених, изглед, униформа, долазак на посао и др.

Такође, испитаник износи да фирма своју организацију и пословање потпуно је уредила својим Правилном о раду привредног друштва. Што се тиче синдикалног удруживања запослених у фирми нема таквих форми удруживања запослених. Четврти, пети и седми испитаник наводе да фирме не поседују никакав унутрашњи кодекс понашања запослених нити је особље организовано у некакав синдикални облик удруживања, док шести испитаник износи да фирма поседује свој Кодекс понашања којег морају да се придржавају сви запослени.

24. Да ли ваша фирма остварује активности у оквиру струковних удружења на националном и међународном нивоу?

Код овог питања први и други испитаник наводе да фирма редовно остварује активности у оквиру Удружења за приватно обезбеђење при ПКС⁹³⁸ а преко наведеног удружења остварују одређене активности и на међународном нивоу, обзиром да је исто удружење члан међународног удружења Конфедерације европских служби приватног обезбеђења (CoESS). На ово питање трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник изnose да фирме остварују редовне контакте са осталим привредним друштвима за пружање безбедносних услуга у оквиру Удружења за приватно обезбеђење при Привредној комори Србије.

Овде испитаници наводе да су ти контакти на нивоу развијања сарадње међу фирмама и доношења одговарајућих ставова и закључака о функционисању приватне безбедности. Што се тиче активности на међународном нивоу, фирме преко наведеног удружења остварују одређене порседне активности и на међународном нивоу, обзиром да је наведено удружење члан међународног удружења Конфедерације европских служби приватног обезбеђења (CoESS).

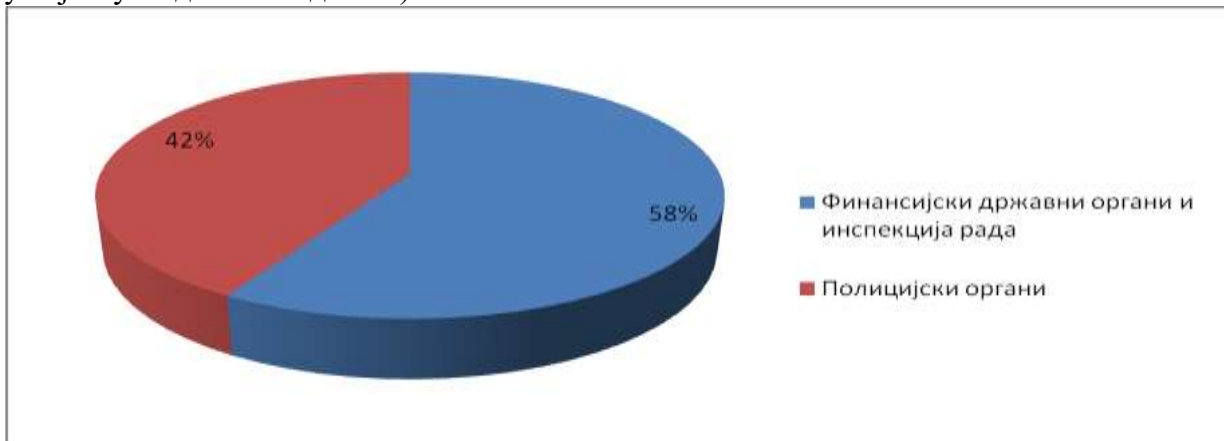
⁹³⁸ Већина фирми за техничку заштиту у Србији су на добровољној основи синдикално организовани у оквиру Групаације за техничку заштиту Удружења за приватно обезбеђење ПКС.

25. Да ли су запослени у фирми задовољни својим месечним примањима?

Први и други испитаник износе да је запослено особље у фирми задовољно својим месечним примањима, наводећи да су та примања око 40.000 динара за техничаре и комерцијалу, за пројектанте, уградњу и мониторинг 60.000 динара и за менаџмент фирме око 90.000 динара. Трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник износе да су примања запосленог основног особља веома мала. Истичући да се повремено ангажовани основни ниво запослених у приватном сектору безбедности у малом броју социјално осигурава, јер се исти најчешће ангажује по уговорној основи (Уговор о повременим пословима и обуци у трајању од 6 месеци) што такође, утиче на квалитет услуга. Што се тиче задовољства месечним примањима, испитаници истичу да запослени не испољавају видно незадовољство висином месечних примања, али је евидентно да су новчана средства недовољна.

26. Да ли неко од субјеката заједнице спроводи контролу рада фирме?

Први и други испитаник износе да контролу рада фирме за пружање техничке заштите спроводе једино финансијски државни органи и инспекција рада, док полиција не обилази фирму обзиром да исти не поседују било какво ватрено оружје и да нема компетених органа који могу да контролишу рад фирме за пружање техничке заштите. На ово питање трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник износе да рад фирме контролишу пореска инспекција, инспекција рада и посебно полицијски органи, свако из свог угла. Испитаници наводе да најчешће фирму обилазе полицијски органи вршећи увид у досијеа запосленог особља (да ли запослени има сва потребна документа), да ли је оружје правилно ускладиштено, обилазак штићеног објекта (какво је стање са оружјем у објекту и где се складишти).

Графикон бр. 118. интервјуа

27. Да ли је било случајева да запослени у фирми крше људска права?

На ово питање сви испитаници изнели су констатацију да у фирмама није било никаквог облика кршења људских права.

28. Да ли је било „цурења информација“ из фирме?

Први и други испитаник наводе да у фирми није било појава тзв. цурења информација у било којој форми, обзиром да коришћење услуга техничке заштите

налаже стриктно придржавање режима приступа техничком средству са идентификацијом лица који има додира са истим.

Код овог питања трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник наводе да фирма приликом склапања уговора са клијентом у вези са пружањем безбедносних услуга, уговором предвиђа чување пословне тајне од стране фирме у периоду од три године, односно фирма се обавезује да чува пословну тајну до које фирма дође у обављању уговорених послова. Тако фирме до сада нису имале појаве отицања података који би били на штету фирме или клијента.

29. Да ли се врше безбедносне провере запослених ?

Први и други испитаник у одговору на ово питање износе да фирме не врше никакве безбедносне провере запослених, обзиром да су то фирме са малим бројем запослених, где се од истих захтева да поседују одговарајуће стручно знање и образовање и лојалност фирми. Оба испитаника навела су да се запослено особље прво прима на пробни рад, па на одређено време и тек касније на неодређено радно време, где се у тим ситуацијама скоро увек врши интерна пословна провера радне преференце кандидата, где је радио и које послове и какав је утисак претходног послодавца. Трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник у вези са овим питањем наводи да фирма врши безбедносне провере преко надлежног полицијског органа, за сваког запосленог у фирми, сходно претходној сагласности запосленог особља и захтева према надлежном полицијском органу а у погледу испуњености услова из члана 8. а у вези са чланом 19. и 23. Закона о оружју и муницији. Полицијски орган врши проверу кроз казнену и оперативну евиденцију полиције и проверу по месту живљења за лице а на основу чега доноси одговарајуће уверење о испуњавању услова из поменутих чланова Закона о оружју и муницији.

30. Да ли ваша фирма води некакве периодичне, шестомесечне или годишње извештаје о пословању фирме (нпр. финансијски извештај, извештаје броју и врсти пружених безбедносних услуга и др.), у случају да се воде, да ли су исти доступни и коме?

Први испитаник износи да фирма не води никакве периодичне извештаје о пружању безбедносних услуга техничке заштите клијентима, наводећи да фирме воде само обавезне финансијске извештаје о раду фирме. Други испитаник наводи да његова фирма поред финансијског пословног извештаја, ради и годишњу анализу пружених услуга техничке заштите, где се у ту сврху два пута годишње врши контрола задовољства корисника услуга, попуњавањем анкетног упитника или писменим изјавањем о квалитету пружених услуга.

У вези са овим питањем трећи, четврти, пети и шести испитаник наводе да фирме не воде никакве извештаје периодичне, шестомесечне или годишње о пруженим безбедносним услугама, већ воде свој обавезни финансијски биланс стања, као и посебан извештај, у вези са подацима колико има запослених у фирми, њен промет, профит, које услуге најчешће пружа, који тражи Привредна комора Београда, односно PKS. Седми испитаник у вези са овим питањем износи да фирма води своје шестомесечне Изјаве о плану пословања, годишњи статистички анкет, годишњи финансијски извештај са билансом стања и годишњи завршни рачун.

31. С ким најчешће остварујете контакте: са државним органима (војском, полицијом, службама безбедности,) или недржавним органима (политичке партије, коморе, удружења и сл.)?

Први испитаник наводи да фирма највише сарађује са БИА Републике Србије и полицијским органима који се баве сузбијањем криминалитета. Овде први испитаник износи да та сарадања је у пружању стручне и едукативне помоћи, као и давању мишљења у вези са стањем техничких средстава која су била предмет неког кр.дела, односно у вези са осмишљавањем уградње одговарајуће опреме, док са другим недржавним органима фирма не остварује сарадњу сем уговорно-пословних односа са кабларским фирмама и браварским радњама, где користе њихове услуге ради ефективне реализације техничке заштите. Други испитаник наводи да фирма не остварује никакав вид сарадње са државним и недржавним органима, сем активности на нивоу Удржења за приватно обезбеђење ПКС. Код овог питања трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник истичу да фирма остварује одређене контакте са државним органима (финансијски органи, инспекција рада), наводећи да најчешћи контакти су са униформисаним полицијским органима кроз редовне облике контроле истих и кроз ретке провере бившег запосленог особља, од стране полиције, нпр. када бивши радник предузећа/агенције заснива радни однос у неком државном органу, док са другим државним органима фирма нема неких блиских контаката, сем редовних службених контаката са пореским органима и инспекцијом рада. Од недржавних органа, испитаници наводе да фирме немају контакте са политичким партијама, сем одговарајућих контаката са Привредним коморама Београда и Србије, кроз Удружење за приватно обезбеђење ПКС.

32. Какав је по вама однос носиоца власти и приватних безбедносних структура?

Први и други испитаник у одговору на ово питање наводе да однос носиоца власти и фирми за пружање приватних безбедносних услуга мора бити подстицај равноправном третману свих учесника на тржишту услуга, без фаворизовања појединих фирми и стварањем једнаких услова за све. Истичући да је трунутни однос да поједини носиоци власти кроз своје политичке централе обезбеђују услуге појединим њима блиским фирмама, без тендера, без примене стандарда рада и квалитета услуга. На ово питање, трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник изnose скоро идентичну констатацију да фирме немају додирних тачака са носиоцима власти у друштву. Међутим, испитаник овде износи да је у вези са овим питањем карактеристичан однос са полицијским органима, где наводи да нема никаквих колегијалних односа са истима. Наиме, полиција долази у фирму где тражи и узима шта јој је потребно, док у случају захтева фирме за њено реаговање на уочен проблем на неком објекту који се штити, скоро да нема реакције полицијских органа. По мишљењу испитаника, овде се на вероватније ради о некаквом сукобу интереса, обзиром да поједини припадници полиције ван радно време пружају своје услуге обезбеђења лица или објеката, користећи овлашћења полицијских органа, чиме у ствари желе да заштите своје финансијере, па је често присутно неповерење.

33. Да ли има (или је било) утицаја криминалних група на рад ваше фирме?

Први и други испитаник изnose да у раду фирми до сада није било утицаја криминалних група. Код овог питања трећи, четврти, пети, шести и седми испитаник изnose да није било, односно нема утицаја криминалних група на рад фирме. Међутим,

испитаници истичу, да по њиховом мишљењу има појединачне спреге запослених у приватном сектору безбедности са криминалним групама, толико колико има и спреге запослених у државним органима са такође криминалним групама. Они наводе да број извршених злоупотреба од стране запосленог особља у приватном сектору безбедности ништа није већи од злоупотреба која врше остали у јавном сектору безбедности (полиција, службе безбедности, инспекцијски органи и др. државно органи) .

Испитаници у вези са изнетим, наводе да је наведена спрега само различито представљена у медијима, где се обично преувеличавају злоупотребе од стране припадника приватног сектора безбедности у односу на јавни сектор безбедности, чиме се ствара веома ружна слика у јавности о приватном сектору безбедности.

34. Како је ваше мишљење у вези са уласком страних фирми на наше тржиште (нема никаквих сметњи, то је нелојална конкуренција, веће фирме већи капацитети... (питање је само за домаће фирме)?

Први и други испитаник код овог питања истичу следеће: на српском тржишту безбедносних услуга стране фирме дошле су да огромним капиталом, стварајући нелојалну конкуренцију, створено је тзв. „сиво тржиште услуга“; стране фирме прихватају цену радног сата испод оптималне цене рада, користећи експлоатацију радне снаге, односно сходно уговореном послу одмах се прима потребно ново особље по уговору о привременом ангажовању (сагласно Закону о раду Републике Србије) а исти су радно ангажовани док трају уговорне обавезе даваоца и примаоца услуга и истима се за цело време радног ангажовања не уплаћује обавезно социјално осигурање. Исти испитаници додају да је овакво стање карактеристика фирми које најчешће пружају услуге физичког обезбеђења, да се том приликом ангажовани радник исплаћује по договореном радном сату са послодавцем, док фирма за пружене услуге наплаћује много већи износ. Код фирми за пружање техничке заштите скоро сви послови су се свели на комерцијалне услуге (сервисирање, продаје техничких средстава пројектовање система и најчешће уградња неке инсталације), при чему већина фирми не зна да правилно процени каква је опрема, и како је то уграђено.

Код овог питања посебну констатацију износе оба испитаника, наводећи да са доласком страних фирми може доћи и до индустријске шпијунаже, односно да један ангажовани радник физичког обезбеђења већег пословног система, може у свако време да буде замењен наводно другим радником који који може бити у стварности електроинжењер и који има цело радно време на располагању где може бити ангажован и за реализовање других послова.

У вези са овим питањем трећи, четврти, пети и седми испитаник износе скоро уједначене констатације: све домаће фирме су логично против доласка страних фирми на домаће тржиште безбедносних услуга; стране фирме не доносе никакво посебно знање на тржишту; међу запосленим у иностраној фирми нема странаца; јер су све то грађани Србије. Наиме, те стране фирме обично су откупиле домаће фирме, и код њих остварен профит иде ван Србије. Поставља се и питање безбедносног аспекта активности страних фирми (познато је да такве фирме приликом пружања комплетних физичко техничких услуга већим пословним системима, могу имати приступ неким важним индустријским постројењима, где може доћи и до обавештајне активности односно индустријске шпијунаже за потребе трећег лица). На тржишту приватних безбедносних услуга ствара се нелојална конкуренција (стране фирме обично долазе са готовим капиталом за разлику од домаћих фирми), и монопол (стране фирме располажу обимнијим и квалитетнијим услугама). Посебан проблем, како испитаници наводе јавља се у условима када се расписује тендер за пружање безбедносних услуга неком правном лицу, где је

услов најнижа цена плаћања ангажованог особља, где велике фирме ради задржавања монопола на тржишту, односно добијања посла спуштају цену испод реалне цене, а што је било последица правне неуређености укупног приватног сектора безбедности, односно не постојања загарантоване минималне цене рада у сектору. Шести испитаник није дао одговор на ово питање.

35. Каква су ваша предвиђања за будућност функционисања приватне безбедности у Србији (укрупњивање тржишта, рад у иностранству, унапређење пословања ...)?

Код овог питања први испитаник износи да је будућност приватне безбедности у Србији нормативно уређење ове области, зашта је потребно да се истовремено примене сви европски стандарди у пракси, како би они били јединствено примењиви, а да у рад фирми за пружање физичке и техничке заштите морају бити укључена и осигуравајућа друштва⁹³⁹ кроз нормативно регулисање како би се имовина и пословни системи адекватно заштитили. Техничка заштита у Србији мора да има примат у односу на физичку заштиту, што је карактеристика европских развијених држава (присутност 70% техничка заштита и 30% физичка заштита) и појединих држава у окружењу (Словенија и Хрватска). Овакав став први испитаник образлаже мишљењем да није исто штитити болницу, пошту, градилиште, банку, државну установу или фабрику оружја, односно врста објекта који се штити одређује карактер заштите.

Треба имати у виду да је на нашем тржишту услуга ниво техничке културе низак, присутна је делимична нестручност и честа ангажованост лица која су обучена само за поједина средства. Други испитаник истиче да је будућност приватне безбедности у Србији потпуна професионализација овог сектора безбедности. На ово питање трећи испитаник наводи да перспектива приватне безбедности је вишеструка: доћи ће до повећаног ангажовања приватних предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга у односу на унутрашња обезбеђења код већине привредних друштава (чији разлози су принцип заменљивости радника у случајевима одсутности по разноразним основама, мање финансијских издвајања за опремање радника, смањивање коруптивне спреге запослених и радника обезбеђења, мањи број запослених у привредном друштву, мања месечна новчана издвајања у односу на запосленог, нема издвајања финансијских средстава за едукацију радника обезбеђења, и др.економски моменти) .

Четврти, пети, шести и седми испитаници изnose да будућност приватне безбедности у Србији може се огледати у следећем: наше фирме неће моћи да раде на Западу, али моћи ће да раде у неким блискоисточним државама (Ирак, Авганистан и др.). Очекује се раст приватног сектора у Србији, а држава ће све више препуштати послове приватном сектору, због познатих економских интереса и карактера послова који су везани за приватан сектор у односу на послове који су везани за државни сектор, што је карактеристика и тренд за све развијене и земље у транзицији. Посебан део је одговорност за обављање безбедносних услуга (већи ниво безбедности се може тражити од спољног провајдера безбедносних услуга, загарантована полиса осигурања у односу на вредност штићене имовине или објекта, што није пракса у друштвима која немају приватну безбедност). Тржиште безбедносних услуга мора бити заштићено у виду клаузуле „најмање цене рада“, како би се избегле ситуације монопола великих фирми или супротно јављања на тендеру појединаца који су спремни на пружање услуга испод сваког нива цене услуга.

⁹³⁹ Тренутно стање је да осигуравајућа друштва у Србији одобравају попусте банкарском сектору сходно уграђеној техничкој опреми (за сваки ситем по 5% попушта на укупну полису осигурања) а да претходно нема процене ризика, пројектног предлога заштите и одлуке менаџмента банке за одабир одговарајућег нивоа заштите.

6.3.3.3. Анализа одговора из експертског интервјуа са представником Удружења за приватно обезбеђење при ПКС и експертом Београдског центра за безбедносну политику

1. Када су предузећа и агенције за пружање приватних безбедносних услуге први пут почеле да функционишу у Србији?

Код овог питања оба испитаника су изнела став да се прве фирме за пружање безбедносних услуга у Србији појавиле деведесетих година прошлог века, у периоду када је укинут Закон о ОНО и ДСЗ, у условима економске блокаде, односно међународних санкција и процесу економске трансформације државе, када су од тадашњих самозаштитних служби унутар предузећа створене прве фирме за пружање приватних безбедносних услуга⁹⁴⁰. Од тада је пословање фирми за пружање безбедносних услуга било регулисано са десет општих закона и бројним подзаконским актима и интерним правилницима.

Одговор испитаника указује да су корени првих фирми за пружање безбедносних услуга у Србији били период између 1993. године и 2000. године, када су од тадашњих унутрашњих самозаштитних служби безбедности настале прве приватне фирме за безбедносне услуге.

2. Каква је по вашем мишљењу нормативна уређеност приватне безбедности у Србији?

Оба испитаника у начелу износе да нормативну уређеност сектора приватне безбедности у Србији карактерише период од двадесет година непостојања закона, па су фирме за пружање безбедносних услуга функционисале на основу дестеак закона, више подзаконских аката и правилника, међу којима су најбитнији Закон о оружју и муницији, Закон о раду и Закон о заштити од пожара. Испитаници, даље износе да приватна безбедност, сходно наведеној законској регулативи, у наведеном периоду у Србији функционише више као само актер у привреди а не и у безбедности, обзиром да наведена регулатива не регулише надлежности и овлашћења овог сектора безбедности.

Међутим, како је истакнуто, фирме за пружање безбедносних услуга своје поступање регулишу својим интерним општим актима као интерном регулативом која није део правног система, али је рађена по угледу на иностране законе о приватној делатности обезбеђења.

Одговор испитаника указује да приватна безбедност у Србији функционише на основу десет општих закона и више подзаконских прописа и интерних правила, са свим преференцама актера у привреди, где су субјекти приватне безбедности свој рад интерно регулисали интерним актима по узору на субјекте у државама са правно уређеним сектором безбедности.

3. Како су се присуство и улога приватних актера безбедности развијали током времена? (нпр. услуге које пружају клијентима, број предузећа у тој области и др.)?

Оба испитаника износе да се улога фирми за пружање безбедносних услуга у Србији стално мењала, обзиром да су прве фирме у Србији настале у периоду и атмосфери грађанског рата и санкција у бившој Југославији. Тада је било видно присуство бројних

⁹⁴⁰ „Сигурност Врачар“, „Сигурност Београд“, „Trag Security“, „Progard“ и др.

паравојних формација које су биле повезане са организованим криминалом. Касније део припадника тих формација прелази у фирме за пружање безбедносних услуга као лица са искуством, при чему су утицали на ставове јавног мњења да су у питању актери који им не могу пружити безбедност. Овакво стање је тешко мењати преко ноћи, па је њихово присуство некада схватано и као атак на сигурност лица и имовине, обзиром да се ради о запосленом особљу које има иста права као и остали грађани када је реч о овлашћењима и употреби оружја, односно исти оружје могу користити кад и други грађани у случају самодбране, јер у противном они могу одговарати кривично (нпр. познати су повремени случајеви прекорачења овлашћења и употребе ватреног оружја мимо важећих прописа).

Данас је улога субјеката приватне безбедности у Србији знатно измењена, скоро да је у потпуности елиминисано присуство лица са криминалним досијема, а на тржишту услуга безбедности поред домаћих фирми присутне су и реномиране стране светске приватне безбедносне компаније, односно њихове експозитуре са правилима рада и поступања безбедносних компанија развијених држава. Што тиче број запослених и фирми које пружају безбедносне услуге, по исказу испитаника у Србији тренутно послује преко 2500 фирми, односно између 20.000 и 60.000 лица и представљају реалност и респектабилан актер безбедности у поређењу са бројем лица у полицији и војсци.

Одговор испитаника указује да се улога и присуство приватних актера безбедности у Србији мењала узлазном путањом, користећи позитивну праксу и интерну регулативу развијених држава, а тиме се у условима постојеће друштвено економске ситуације у земљи и број запослених у фирмама за пружање безбедносних услуга стално увећавао.

4. Какви догађаји могу објаснити овакве трендове (уколико их има)?

Оба испитаника у начелу износе да догађаји који објашњавају овак тренд приватне безбедности у Србији налазимо у следећим околностима: процес приватизације безбедности у развијеним државама рефлектовао се и на сектор безбедности у Србији, интегративни процеси наше државе у ЕУ налажу потпуно уређење и реформу сектора безбедности, улазак страног капитала и реформа банкарског сектора у Србији налажали су адекватну ФТЗ и коначно са изменом друштвено својинских односа у Србији, рађао се и одређени степен криминализације друштва а тиме и смањене личне безбедности појединца.

Ставови испитаника указују да тренд приватне безбедности у Србији је везан за укупне интегративне процесе државе и друштва, где су један од најбитних фактора измене друштвено својинских односа.

5. Који услови диктирају тренутну потражњу за предузећима и агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга у Србији?

Први испитаник у вези са овим питањем наводи да су то: смањен степен личне безбедности појединца, страх од криминала, одговарајућа заштита свих облика својине, док други испитаник наводи да су то: улазак страног капитала, бројни безбедносни ризици, растерећеност јавног сектора од периферних послова безбедности и тржишни услови пословања привредних субјеката.

Одговори испитаника указују да услови који диктирају потражњу за услугама фирми за пружање безбедносних услуга су: недовољан ниво личне безбедности појединца, потреба адекватне ФТЗ страног капитала, тржишни услови привређивања и препуштање периферних послова безбедности од стране јавног сектора приватним актерима безбедности.

6. *Да ли је несигурност и/или криминал озбиљан проблем у Србији? (Уколико јесте, наведите неке детаље о било којој претњи посебно значајној по безбедност грађана).*

Оба испитаника изнела су скоро идентичан став да су страх од криминала и криминал узрочни фактор деформитета већине односа у друштву. У таквој ситуацији је заштита виталних објеката у свакој земљи, као и заштита добара и имовине у приватној својини неминовна, а то што државни органи не могу увек и на време да пруже адекватну заштиту, условљава да се услуге приватних ктера безбедности јављају као допунски модел заштите лица и имовине.

Учесници интервјуа су јединствени, да су несигурност и криминал детерминишући фактори могућег угрожавања виталних објеката сваког друштва а тиме и личне безбедности појединца, што у савременим условима развоја друштва поред јавне заштите, налаже потребу допунске заштите лица и имовине.

7. *Каква је ваша прогноза у погледу будућег рада предузећа и агенција за пружање приватних безбедносних услуга у Србији (нпр. да ли предвиђате да ће се број предузећа и агенција за пружање приватних безбедносних услуга повећати или смањити, и због чега?)*

Оба испитаника изнела су опште констатације у вези са будућим активностима фирми за пружање безбедносних услуга у Србији:

- са нормативним уређивањем приватног сектора безбедности доћи ће до смањења броја субјеката приватне безбедности,
- у сектору моћи ће да послују само фирме које се професионално и одговорно односе,
- „сива зона“ пословања биће знатно смањена,
- доћиће до професионализације у пружању безбедносних услуга и
- квалитет услуга биће на вишем нивоу.

6.3.3.4. Анализа одговора из експертског интервјуа са представником осигуравајућег друштва

1. *Какав је ваш однос пословања са предузећима и агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга у Србији?*

У одговору на ово питање испитаник износи да је однос осигуравајућег друштва са фирмама за пружање безбедносних услуга чисто комерцијалан и на уговорној основи. Како испитаник износи осигуравајућа кућа остварује генерално више врста пословања са фирмама за пружање безбедносних услуга, од чега најчешће следеће: пословање у ситуацији када фирма за пружање безбедносних услуга у приватном власништву или привредно друштво за пружање приватних безбедносних услуга у јавном власништву жели да осигура своје запослено особље (разне врсте осигурање од повреда на раду, за штете услед смрти, повреде тела или здравља, професионална одговорност осигураника за штете на имовини трећих лица, грађевинским објектима и др. а све у вези са обављањем регистроване делатности), ситуације када су фирме за пружање безбедносних услуга ангажоване као даваоци услуга безбедности, где примаоц услуга плаћа премију осигурања на имовину, новац или разне драгоцености и ситуације где осигуравајућа кућа издаје вредносну полису осигурања директно фирми за пружање безбедносних услуга, а фирма врши безбедносне услуге (транспорт новца и

дргоцености) где клијенту фирма висином вредности полисе осигурања гарантује услугу од ризика.

Одговор испитаника указује да осигуравајућа друштва свој однос са фирмама за пружање безбедносних услуга држе на уговорно-комерцијаној основи са пружањем разних врста полиса осигурања.

2. На који начин се склапа посао - препорука, уговор, тендер са предузећима и агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга у Србији?

Код овог питања испитаник наводи да осигуравајућа кућа сваки посао са фирмама за пружање услуга безбедности реализује понудом о могућности пружања осигуравајућег покрића, а сходно претходном захтеву фирме и о чему увек сачињава уговор о пружању осигуравајућег покрића. Овде испитаник истиче да у таквим ситуацијама осигуравајућа кућа сагледава укупно стање фирме у циљу заштите, односно могућностима месечне уплате премије осигурања. Одговор испитаника указује да се начин склапања било које посла осигуравајуће куће и фирме за пружање безбедносних услуга реализује захтевом странке-фирме, сачињавањем уговора и праћењем месечне уплате премије осигурања.

3. Које су услуге безбедности најчешће осигуране (пратња новца, банка...)?

У вези са овим питањем испитаник износи да осигуравајућа кућа најчешће врши осигуравајуће покриће у ситуацијама пратње новца и драгоцености, физичког обезбеђења, ескорта, даљинског надзора и др. услуга безбедности.

Одговор испитаника указује да осигуравајућа кућа најчешће врши осигуравајуће покриће само за оне услуге безбедности, које својим пословањем могу довести до уништења или отуђења имовине, новца или драгоцености.

4. Који су услови за осигурање возила и запослених, формални или специфични услови?

У одговору на ово питање испитаник наводи да код осигуравајућег покрића возила или запослених, осигуравајућа кућа се придржава своје политике, а где се сагледава стање возила, број уграђених средстава техничке заштите, ЦПС систем за сателитско праћење, животно доба лица, запосленост лица и имовно стање лица.

Овакав одговор испитаника указује, да осигуравајућа кућа у давању осигуравајућег покрића фирми користи наведене заштитне механизме, како би месечна премија осигурања била реализована, без сагледавања квалитета система који је уграђен у објекат.

5. Каква је улога осигуравајућих друштава у процени ризика и предлагања мера којима се побољшава безбедност клијента?

У оваквим ситуацијама по наводима испитаника, осигуравајућа кућа сагледава да ли фирма која пружа безбедносне услуге или примаоц услуга безбедности, има акт о процени ризика места које се обезбеђује, број уложених техничких средстава у безбедност осигуране имовине, стање техничке заштите (број камера, ниво уложених техничких средстава и др), без разликовања јавног од приватног простора. У ситуацијама пратње новца прописане су само суме новца које могу бити осигуране. Тако, осигуравајућа кућа приликом одређивања висину премије осигурања, висину премије смањује за 5% по сваком уложеном средству у безбедност имовине која се штити, без улажења у квалитет и степен уложених ресурса у техничко средство.

У одговору испитаника уочљиво је да осигуравајућа кућа за свако осигуравајуће покриће сагледава само број уложених ресурса у безбедност осигуране имовине, ради

умањења полисе осигурања и тиме дестимулације квалитета услуге, од стране клијента (банке) и фирме за пружање услуга безбедности. У таквој ситуацији, оба актера су заинтересована за уградњу техничког средства чији квалитет може бити доведен у питање.

Наиме, осигуравајућа друштва не праве разлику када су у питању квалитет и врста обезбеђења имовине, где осигуравајуће куће, у случају неке штете исплаћује осигурану суму без обзира на врсту услуга која фирма за безбедносне услуге пружа клијенту.

Тиме квалитет пружене заштите не утиче на висину премије и услове осигурања, при чему осигуравајућа друштва не праве разлику између напора и финансијских средстава уложених у повећање безбедности осигуране имовине и простог задовољења стандарда по најнижој цени.

21. На које најчешће проблеме наилазите у сарадњи са предузећима/агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга?

У одговору на ово питање испитаник наводи да осигуравајућа кућа у сарадњи са фирмама за пружање безбедносних услуга, најчешће наилази на проблеме код услуга пратње новца, где не постоје прописани стандарди за преношење, паковање и чување новца, а новац је осигуран премијом осигурања у складу са бројем уложених техничких средстава у безбедност осигураног новца, односно новац је осигуран само симболично, док фирма улаже напоре заштите онолико колико је новац осигуран. У таквој ситуацији смањује се квалитет услуга безбедности од стране ангажоване фирме, односно осигуравајућа друштва дестимулишући утичу на квалитет пружања услуге.

Овакав одговор испитаника указује да проблеми на релацији осигуравајућа друштва и фирме за пружање безбедносних услуга су процедуралне природе, односно осигуравајућа друштва својим политиком рада утичу на примаоце услуга да улажу што већи број средстава техничке заштите мањег квалитета, без улажења у процедуру сагледавања квалитета система техничке заштите, како би премија била што мања, док су на другој страни прописане само суме ноца које могу бити осигуране.

22. Каква је по вама прогноза приватне безбедности у Србији?

На ово питање испитаник је изнео констатацију да је то сектор који се неминовно све више шири, чији субјекти морају располагати са професионалним особљем и јасним овлашћењима, где осигуравајуће куће морају имати референтно место за заједничко доношење одлуке са примаоцем услуга о безбедности имовине која се осигурава, односно која врста система заштите би била најприкладнија.

6.3.3.5. Анализа одговора из експертског интервјуа са менаџерима безбедности у банкарском сектору

1. Да ли ваша банка за свој радни и пословни простор унајмљује обезбеђење или има сопствено обезбеђење?

Оба испитаника у вези са овим питањем наводе да банке у складу са својом пословном политиком склапају уговорне обавезе са ангажованом фирмом за пружање безбедносних услуга и да исте као иностране банке немају сопствену службу обезбеђења, обзиром да финансијски разлози и одговорност извршавања оваквих послова су економски оправдани.

Одговор испитаника указује да банкарски сектор у Србији за безбедносни аспект свог пословања ангажује фирме за пружање приватних безбедносних услуга на уговорној основи, што је карактеристика страних банака већине земаља у транзицији.

2. *Какво је искуство пословања са предузећима/агенција за пружање приватних безбедносних услуга у Србији?*

Код овог питања испитаници су изнели идентичну констатцију да је пословање банке са фирмама за пружање безбедносних услуга на комерцијалној основи са прецизираним улогама и одговорностима обе стране. Посао који обављају фирме за банке састоји се од ФТО самих просторија банке и послови обезбеђења транспорта новца. Код ФТО простора банке, уговором се прецизира да се ти послови реализују само за време радног времена и да физичко обезбеђење не буде наоружано⁹⁴¹, већ је чувар само физички присутан да уз коришћење техничке заштите (аларми, противпровални системи и деонадзор) смири ситуацију и позове полицију, док се у осталом времену банке ослањају на систем техничке заштите целокупног радног простора. У случајевима транспорта новца, фирма за пружање безбедносних услуга активност реализује мерама наоружаног физичког обезбеђења и специјалног возила са ГПС уређајем за сателитско праћење и електрохемијску заштиту новца. По казивању испитаника овде се јавља и трећи актер у реализацији послова транспорта новца, а реч је о осигуравајућим кућама.

Прописи осигуравајућих кућа у таквим ситуацијама налажу да само суме новца могу бити осигуране и обично се тражи да банка ангажује два наоружана човека и возило, без интересовања за квалитет услуга⁹⁴² које пружа ангажована фирма за пружање безбедносних услуга. Овакво стање резултира да ангажована фирма гледа свој економски интерес, односно вршење услуга безбедности са минималним средствима, осигуравајуће друштво брине о редовној уплати месечне премије осигурања и испуњењу формалних безбедносних услова, док банка у таквој ситуацији пријављује само минималне суме новца које транспотрују како би смањила цену осигурања.

Одговор испитаника указује да је пословно искуство банака са фирмама за пружање безбедносних услуга на комерцијалној основи, где банке као клијенти фирми посредно утичу на квалитет услуга безбедности, док би осигуравајућа друштва морала прописати детаљне критеријуме за услуге транспорта новца, што би повећало квалитет услуга које пружају фирме за безбедносне услуге, односно висина премије осигурања зависила би и од квалитета пружених безбедносних услуга.

3. *На који начин се склапа посао - препорука, тендер са предузећима/агенција за пружање приватних безбедносних услуга у Србији?*

Оба испитаника наводе да банка увек расписује тендер тражећи одређену врсту услуга са најнижом ценом рада а фирма за пружање безбедносних услуга која испуњава те захтеве добија посао на целој територији Србије, за све њене филијале у унутрашњости. У таквим ситуацијама банка на тендеру захтева физичко обезбеђење само у једној смени за време радног времена, док остали део времена покрива техничка заштита. Тиме, банке утичу на цену рада, подижу професионалне стандарде и смањују евентуалну претњу по безбедност грађана, односно утичу на квалитет безбедносних услуга. У вези са наведеним, испитаници износе да банке полазе од два аргумента: правни које је везан за статус радника физичког обезбеђења и економски, код којег банка истиче да је мања финансијска инвестиција плаћање само техничке заштите банке а најнижа цена рада је увек одлучујућа.

⁹⁴¹ Чувар нема право по Закону да употреби оружје, у супротном оклевао би да га употреби, у случају пљачке банке наоружани чувар утиче да и пљачкаш буде наоружан и у одређеним ситуацијама пљачкаш може употребити оружје наоружаног чувара.

⁹⁴² Старосна доб радника обезбеђења који врше транспорт новца, њихова стручна оспособљеност, врста возила којим се врши транспорт

Одговор испитаника указује да банке за сваку пословну активност са фирмама за безбедносне услуге претходно расписују тендер, полазећи од правне и економске аргументације прихватања услуга безбедности, где у пракси обично преовлада најнижа цена рада.

4. *Како банка бира свог security manager тј. менаџера безбедности?*

Први испитаник износи да банка у свом Извршном одбору има лице задужено само за организацију безбедности тј. менаџера безбедности. Банка ово лице увек поставља одлуком свог управног одбора а по претходном испуњавању услова из тзв. „синдрома подобности“. Други испитаник износи да банка у свом пословодству нема менаџера безбедности, већ његове послове обавља директор сектора привреде, који се поставља одлуком управног одбора банке. Оба испитаника су изнела да лице које обавља активности менаџера безбедности у банци, обезбеђује безбедност и редовно праћење система информационе технологије банке а обавља послове у складу са следећим процедурама: Процедуром за идентификовање, мерење и процену ризика, као и управљање ризицима, анализира ефикасност њихове примене и извештава Управни одбор банке у вези са тим активностима, као и Процедуром надзора над активностима банке. По казивању испитаника управљање ризицима је најважнија компонента банке, јер иста обезбеђује успешно и дугорочно пословање банке.

Одговори испитаника указују да банке сходно својој пословној и управљачкој политици имају лице које обавља послове менаџера безбедности са дужностима и обавезама а у складу са предвиђеним процедурама.

5. *Да ли постоји едукација запосленог особља у вези са обезбеђењем пословног простора банке?*

Оба испитаника изnose да банке не врше посебну обуку свог запосленог особља у вези са вршењем послова физичког обезбеђења банке, већ то је сходно уговорној основи обавеза ангажоване фирме за пружање безбедносних услуга, чије особље мора бити едуковано и припремљено за уговорне послове. Тако, банка у оквиру стручних обука финансијског карактера које се реализују у оквиру банке, реализује пар тема у вези поступања и реаговања запосленог особља приликом евентуалне пљачке банке. Таква предавања, по исказу испитаника упућују запослено особље да је њихова обавеза, уколико то дозвољава ситуација, да смирују ситуацију, одмах обавесте полицијске органе и без исхитреног реаговања, како не би дошло до угрожавања банкарских корисника.

Одговор испитаника указује да банке не врше посебну обуку запосленог особља, у вези са физичким обезбеђењем банкарског простора, већ се унутар банке држе повремено одређена предавања запосленом особљу за евентуалне случајеве пљачке банке.

6. *Да ли видите неке проблеме у сектору приватне безбедности?*

Први испитаник износи да субјекти приватне безбедности у Србији не располажу репрезентативним квалитетом услуга, што се одражава и на извршавање уговорних обавеза са банкарским сектором. Исти испитаник наводи да скоро увек приликом тендера за пружање услуга безбедности, фирме презентују остварљивост свих захтева банке, док у пракси увек има одступања (површна стручност радника обезбеђења и одвраћајући ефекат комуникације са странкама). Други испитаник наводи да сектор безбедности у Србији карактерише низак степен професионализације и непостојање унутрашње контроле рада ангажованог особља. Одговори испитаника указују да

банкарски сектор уочава одређене проблеме у функционисању приватне безбедности, који су најчешће у вези са квалитетом услуга и недовољним нивом едукације запосленог особља, што је карактеристика земаља са нормативно неуређеним приватним сектором безбедности.

7. Каква је улога осигуравајућих друштава у процени ризика и предлагања мера којима се побољшава безбедност банкарског простора?

Оба испитаника изнела су став да осигуравајућа друштва не врше никакву процену ризика банке, већ је то активност лица које врши послове менаџера безбедности, истичући да банке у пословним односима са осигуравајућим друштвима придржавају се само прописане процедуре да је за пратњу новца потребан минимум два лица и једно возило, док код одређивања висине премије осигурања радног простора банке, осигуравајућа кућа сагледава само број средства/система уграђене техничке заштите, са предлагањем уградње већег броја система техничке заштите, ради умањења висине премије (за 5% на укупан износ премије) по сваком уграђеном систему техничке заштите, без сагледавања квалитета и степена уложених ресурса. Такође, у интервјуу је изнето, да се повремено дешава и да се потпише уговор о осигурању а да агенти осигурања нису ни били у банци.

Овакав одговор испитаника указује да се најчешће улога осигуравајућих друштва огледа у предлагању мера безбедности банке, односно у домену сугестије да банке уграде што већи број система техничке заштите како би премија осигурања имовине банке била нижа, без сагледавања квалитета уграђеног техничког средства. Такав однос доводи до дестимулишуће политике осигуравајућих друштава како на банке, тако и на фирме за ФТО које су заинтересоване за што јефтинија средства, чиме се квалитет услуга знатно спушта.

8. Какав је однос банке са полицијом - сарадња, проблеми?

Оба испитаника су изнела скоро идентичан став да се сарадња са полицијским органима заснива на стручној помоћи и редовном обиласку ангажоване службе физичког обезбеђења банке и праћењу стања система техничке заштите (сигнала противпровалног и противпожарног система банке), где посебних проблема у сарадњи није било. Одговор испитаника указује да однос банке са полицијским органима је у складу са местом и улогом банкарског сектора и законским овлашћенима полицијских органа.

9. Каква је по вама прогноза приватне безбедности у Србији ?

Први испитаник изнео је мишљење да је перспектива приватне безбедности професионализација запосленог особља и подизање квалитета услуга, док други испитаник износи да будућност приватне безбедности је потпуно уређење рада субјеката приватне безбедности, као и њихових клијената, са јасним укључивањем осигуравајућих друштава.

6.3.3.6. Анализа одговора из експертског интервјуа са представником Одбора за безбедност Скупштине Републике Србије

1. Колико се овај Одбор до сада бавио темом приватна безбедност у Србији?

Испитаник у вези са овим питањем износи да се садашњи Одбор за безбедност Скупштине Републике Србије проблематиком приватне безбедности веома интезивно

бавио. Наиме, испитаник наводи да је садашња посланичка скупштинска већина заинтересована да се овај сектор потпуно нормативно уреди, обзиром да је уређење ове области и обавеза интегративног процеса државе у ЕУ. Одговор испитаника указује да је скупштински одбор посвећен да се овај сектор безбедности нормативно уреди.

2. Да ли су у оквиру Одбора идентификовани кључни проблеми приватне безбедности у Србији?

Код овог питања испитаник износи да обзиром на посвећеност одбора да се ова проблематика нормативно уреди, одбор је претходно идентификовао неке кључне проблеме приватне безбедности у Србији: нормативна неуређеност функционисања приватног сектора безбедности осим у делу који се односи на поседовање, држање и ношење оружја, прекорачења овлашћења која су узимала маха, са негативним утиском у јавности, механизми контроле сектора су недовољни и застарели, ради се о привредним субјектима за које нема тренутно валидне евиденције о броју лица и оствареном профиту и у Србији не постоје никаква тела за систематску анализу налаза контроле и надзора приватних субјеката безбедности. Одговор испитаника указује да је скупштински одбор идентификовао кључне проблеме приватне безбедности у Србији.

3. Према вашој процени, колико су чланови Одбора упознати са овим феноменом у Србији?

Испитаник наводи да су сви чланови одбора упознати са овим феноменом у Србији, полазећи од чињенице да је овај сектор безбедности битан чинилац сигурности лица и имовине и део система безбедности Републике Србије. Одговор испитаника указује да је спознаја феномена приватна безбедност од стране чланова Одбора на завидном нивоу.

4. Каква је судбина актуелног Владиног предлога Закона о приватном обезбеђењу и предлога Закона о детективској делатности који је израдио стручни тим МУП и Удружења предузетника за ФТО при ПКС?

У одговору на ово питање испитаник износи да је актуелни предлог оба закона скоро познат да ће проћи у скупштини републике Србије.

5. Да ли би по вашем мишљењу Одбор могао да надзире приватни сектор безбедности?

Код овог питања испитаник износи констатацију да и по садашњем решењу скупштински Одбор за безбедност надзор над радом МУП-а, врши и надзор приватног сектора безбедности, где ће ова материја бити институционализована кроз одредбе новог закона.

6. Како је ваше мишљење да ли би само МУП вршио контролу рада приватног сектора безбедности?

У вези са овим питањем испитаник наводи да је искључив став Одбора да потпуно контролу рада приватног сектора врши МУП, обзиром да се овај сектор безбедности први пут нормативно уређује у Србији. Одговор испитаника указује да је став скупштинског одбора за безбедност да контролу рада приватног сектора безбедности врши искључиво државни орган унутрашњих послова, јер се ради о делу система безбедности који је и функционално повезан са активностима полицијских органа

7. Треба ли забранити/ограниčiti полицијским службеницима бављење пословима приватног обезбеђења, имајући у виду то да је то државни орган који се финансира из државног буџета?

У одговору на ово питање испитаник наводи да ће се одредбама новог закона потпуно дефинисати ко може и под којим условима да се бави услугама безбедности, чиме се прекида пракса да се и полицијски службеници у ванрадно време баве овим пословима, обзиром на правну неуређеност ове области. Одговор испитаника указује да је став Одбора за безбедност да одредбе новог закона потпуно онемугућавају пружање приватних услуга безбедности од стране припадника полиције.

8. Да ли би део послова државних институција могао бити делегиран приватним безбедносним компанијама (нпр. чуварска служба, обезбеђење објеката, транспорт новца и осталих вредности и др.)?

У вези са овим питањем испитаник је изнео да је у складу са позитивном праксом у развијеним земљама, очекујуће да део државних институција у наредном периоду обезбеђују и субјекти приватне безбедности, што би представљало растеређење државних органа и финансијску уштеду. Одговор испитаника указује да је Одбор за безбедност позитивног мишљења да се део послова које обављају поједини државни органи уступе субјектима приватне безбедности, обзиром да то представља превасходно растеређење државних органа од периферних послова, што је већ пракса у развијених држава.

9. Да ли је несигурност и/или криминал озбиљан проблем у Србији? (Уколико јесте, наведите неке детаље о било којој претњи посебно значајној по безбедност грађана).

У одговору на наведено питање, испитаник износи да су и страх од криминала и криминал фактори који у зависности од степена угрожавања могу нарушити функционисање јавних добара и приватне имовине, где се услуге приватног сектора безбедности, поред активности државних органа, јављају као алтернативни облик заштите. Истиче да овакве претње, у условима савременог друштва, највише долазе до изражаја кроз различите облике напада на пословне системе од општедруштвеног значаја или напада на појединце. Одговор испитаника указује да су страх од криминала и криминал у Србији могући облици угрожавања јавне и приватне својине, који се могу испољити кроз различите облике и врсте.

10. На који начин отклонити спрегу, односно утицај политике на функционисање приватног сектора безбедности?

Испитаник на наведено питање износи да је његово мишљење, обзиром на „сиву зону деловања сектора“ да свака евентуална спрега носиоца власти и субјеката приватне безбедности, може се отклонити само кроз јаван и транспарентан однос истих уз нормативно одређивање улоге приватног сектора безбедности у Србији.

11. Какви су по вама садашњи трендови и прогноза приватне безбедности у Србији?

Код овог питања испитаник наводи да је перспектива приватне безбедности у Србији на узлазној путањи, доћи ће до потпуне институционализације сектора са јасним дефинисањем места и улоге, са аспекта безбедности у друштву.

6.4. Закључци о резултатима емпиријског истраживања експертског интервјуа категорија испитаника

Емпиријским истраживањем потврђено је да су у Србији сектори безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини егзистирала у условима непостојања одговарајућег законског основа и условима донетог законског основа, са одређеним временским роком законског прилагођавања истих.

Спроведено истраживање указује да почетак рада првог привредног друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини у Србији датира од 1989. године, док се већина ових привредних друштва везује се за период између 1993. године и 2000. године, када су од тадашњих унутрашњих самозаштитних служби безбедности привредних друштва у јавној својини, настала привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини.

Истраживањем је установљено да су привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини најактивнија на територији града Београда и већих градова у Србији, док је део истих у страном власништву присутан на целој територији Србије, што указује да привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини са већим расположивим капиталом тихо преизимају послове од мањих фирми.

Емпиријско истраживање је такође, потврдило да у пракси сам појам приватне безбедности није схваћен у свом правом значењу од стране руководећег кадра сектора безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредних друштава за пружање безбедносних услуга у приватној својини, где је приватна безбедност подвођена под приватно обезбеђење, иако је она од њега шири појам., што је највероватније узрок недовољног познавања организације и функционисања приватног сектора безбедности.

Према резултатима емпиријског истраживања, сектори безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини, организацију рада уредили су својим интерним правним актима (Правилник о раду службе обезбеђења, Правило корпорацијске функције безбедности и др.) донетим од стране менаџмента привредног друштва, где врста привредног друштва, односно облик пословног система привредног друштва одређује нормативну уређеност функционисања сектора безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредних друштава за пружање безбедносних услуга у приватној својини.

Спроведено емпиријско истраживање указује да већина привредних друштава за пружање безбедносних услуга у приватној својини има своју организациону структуру (три нивоа, основни, средњи и руководећи) и да у истима постоји техничка подела рада у складу са врстом безбедносних услуга које се пружају клијентима.

Истраживањем је установљено да привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини, најчешће су од стране државног органа ангажована сходно свом стручном и искуственом профилу (фирме за техничку заштиту анагажоване су за едукативне и стручне послове државних органа, а фирме за физичку заштиту за услуге физичког обезбеђења објеката појединих министарстава и др.) за пружање услуга од јавног значаја, које могу бити уговорне или институционалне.

Резултати експертског интервјуа указују да отежавајући фактори рада сектора безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредних друштава за пружање безбедносних услуга у приватној својини у Србији су: недовољан ниво безбедносне културе запослених, објективне и стратешке прилике предузећа, различити облици напада на имовину која се штити и актуелне економске и

социјалне прилике заједнице. Што се тиче облика угрожавања објеката који се штите физичко-техничким компонентама, истраживањем је установљено да најчешћи облици угоржавања су: разни техничко-технолошки акциденти, разни прекршаји и различити облици напада на имовину (имовински и привредни криминалитет).

Обука привредних друштава за пружање безбедносних услуга у приватној својини, према резултатима већине интервјуисаних лица, спроводи се унутар самих фирми, док у фирмама за техничку заштиту обуке се не реализује, јер у таквим фирмама прима особље потпуно оспособљено. Међутим, у фирмама које су у страном власништву, обука се реализује по посебним програмима Европских стандарда и правила за поступање, унутар фирме, од улазног нивоа до полагања за поједина радна места.

Према резултатима емпиријског истраживања обука особља сектора безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини у већини се реализује унутар самих привредних друштава или мањим делом упућивањем у друга привредна друштва у приватној својини специјализована само за такве намене.

На пољу превенције криминалитета, истраживањем је идентификовано да сектори безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини предузимају различите мере: од забране конзумирања алкохола, дувана и психоактивних супстанци у одређеним зонама објекта, евиденције уласка и изласка лица и превозних средстава, израде и сталног ажурирања процене угрожености, ризика и последица, прописивања режима приступа одређеним објектима и зонама, израде планова обезбеђења и заштите објекта, контроле спровођења процедура рада и поступања службе обезбеђења у одређеним ситуацијама, израде упутства о коришћењу свих облика заштите у предузећу, подношење редовних и ванредних извештаја о предузетим мерама и уоченим недостацима др. где опсег ових мера зависи од организационог и функционалног карактера привредног друштва.

Емпиријским истраживањем установљено је да се у сектору безбедности, односно службама обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредним друштвима за пружање безбедносних услуга у приватној својини, не воде никакве електронске базе података о криминалитету, већ само ручне базе података о прекршајима и евидентираним догађајима, док се у секторима безбедности великих пословних система воде одређене електронске базе података о криминалитету на нивоу сектора безбедности, што указује да ниво организације безбедности и карактер пословног система привредног друштва одређује потребу формирања електронске базе података о криминалитету и другим појавама.

Што се тиче врсте података који се прикупљају за клијенте и располагање истим, истраживањем је установљено да привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини, прикупљају само оне податке сходно уговорним услугама, где се најчешће ради о подацима аудио и видео записа од уграђеног техничког средства, као и прикупљање података личне природе у случајевима провере личног идентитета, а приликом спровођења контроле уласка и изласка лица у одређени објекат. Располагање материјалом од прикупљања података, у већини случајева се штити уговорном одредбом у вези забране уступања материјала другом лицу мимо сагласности примаоца услуга, чиме се материјал уступа клијенту или аутоматски уништава електронским путем.

У погледу унапређења безбедносне свести запослених, установљено је да сектори безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини користе периодично информисање запослених, разне стручне едукације, путем израде разних упозорења, обавештења и упутстава о режиму коришћења одређеног простора. Према резултатима истраживања, већина руководилаца у секторима безбедности, односно

служби обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредним друштвима за пружање безбедносних услуга у приватној својини сматра да је мотивисаност запосленог особља за вршење својих послова на потребном нивоу, којим су у стању да одговоре потребама адекватне заштите лица и имовине.

Емпиријским истраживањем је установљено сектор безбедности, односно служба обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини својим појединачним интерним актима уређују опште обавезе запослених и посебне обавезе за сектор безбедности, односно службу обезбеђења у вези са нарушавањем безбедности лица и имовине, као и обавезом извештавања надлежног полицијског органа, пословодства фирме и руководица службе обезбеђења.

Истраживањем је идентификовано да привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини за свакодневно поступање користе одговарајуће међународне и националне стандарде рада у вези са квалитетом услуга и услуга за обезбеђење и заштиту лица и имовине, сходно већини тендера услуга безбедности. Такође, истраживањем је утврђено да привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини остварују одређене активности сарадње и размене података у оквирима националних струковних удружења (Удружење за приватно обезбеђење), а преко истих и у оквиру међународних струковних удружења (CoESS).

Према резултатима интервјуисаних лица привредних друштава за пружање безбедносних услуга у приватној својини, синдикални облик удруживања, као и унутрашњи кодекс понашања скоро да не постоји, што карактеристика фирми које егзистирају у условима правне неуређености приватног сектора безбедности.

Спроведено емпиријско истраживање, такође, указује да сектори безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини, за реализацију услуга безбедности, доносе своје појединачне интерне правне акте, најчешће у форми процедура (Процедура за пријем странака, процедура за контролу моторних возила, Процедура за контролу радног простора и остеливих објеката, Процедура за употребу службеног ватреног оружја, Процедура за алкотест запослених и др.) а на основу општих одредби интерних правних аката привредног друштва (Правилник о опису послова и радним задацима службе обезбеђења, Правилник о поступању у ванредним ситуацијама и др.).

Емпиријско истраживање је показало да за заснивање радног односа у сектору безбедности, односно служби обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредну друштву за пружање безбедносних услуга у приватној својини, кандидат мора да задовољи следеће критеријуме: средње образовање, специјалистички налаз медицине рада, да није под истрагом, да има сертификат у вези са руковањем ватреним оружјем, да има положен курс противпожарне заштите, да испуњава услове у погледу психолошког профила и да је резултат безбедносне провере позитиван. Установљено је да се наведени критеријуми се разликују од фирме до фирме а што зависи од организације привредног друштва или врсте очекујућег техничко-технолошког акцидента.. Такође, истраживањем је установљено да сектори безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини, врше безбедносну проверу за своје запослено особље, тзв. „класична провера“ кроз К и О евиденцију МУП-а са провером по месту живљења, док фирме за техничку заштиту за своје особље не врше безбедносну проверу, обзиром да не подлежу одредбама закона о оружју и муницији.

Резултати емпиријског истраживања указују да сектори безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредна друштва за

пружање безбедносних услуга у приватној својини, за спровођење програма заштите од криминалитета, најчешће спроводе одређене организационе форме активности (забрана уношења и конзумирања алкохолних и психоактивних супстанци, прописивање одређеног режима кретња и боравка у одређеним зонама и објектима, контролно-надзорна функција, противпожарни систем, противпровални систем, контрола уласка и изласка лица и возила у објекат и др.), што указује да је превентивна функција у фирмама за безбедносне услуге у јавној и приватној својини развијена.

Резултати интервјуа указују да сектори безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини располажу респективним системима техничке заштите (противпожарни систем, противпровални систем, видео надзор, алармни систем, систем различитих детектора и бометријске картице), док фирме за безбедносне услуге у приватној својини врше продају и уградњу средстава техничке заштите сходно уговорној обавези са примаоцем услуга.

Истраживањем је установљено да сектори безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини акт о безбедносној процени угрожености израђују или самостално или у сарадњи са ангажованом фирмом за безбедносне услуге у приватној својини, где идентификовано да сектори безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини поред процене угрожености и процене ризика не поседују и неопходне процене безбедности својих привредних друштава.

Емпиријским истраживањем а на основу већине интервјуисаних руководилаца сектора безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредних друштава за пружање безбедносних услуга у приватној својини, установљено је да је запослено особље истих наоружано ватреним оружјем које је регистровано на привредно друштво и располажу, односно користе оружје сходно концепту који примењују све фирме у јавном власништву, док привредна друштва која користе услуге ангажоване фирме ФТО сходно уговорној основи и привредна друштва, односно пословни системи критичне инфраструктуре не располажу никаквим ватреним оружјем, због своје техничко-технолошке концепције функционисања и угрожавања.

У привредним друштвима за пружање безбедносних услуга у приватној својини, запослено особље располаже ватреним оружјем и исто може користити сходно издатој потврди о коришћењу ватреног оружја за потребе физичког обезбеђења и транспорта новца. У овим привредним друштвима оружје је у власништву привредног друштва, и исто се не сме носити кући. Оружје од стране особља сектора безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредног друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини, може се употребити само у случају непосредног напада, односно у условима крајње нужде и нужне одбране - као и сви грађани. Оружје је ускладиштено у просторијама привредног друштва, а може га користити само лице које испуњава услове сходно одредбама Закона о оружју и муницији, где је у оквиру сваког привредног друштва у јавној својини донет појединачни интерни акт о коришћењу и употреби ватреног оружја (Упутство о употреби оружја, Процедура о употреби ватреног оружја и др.).

Што се тиче сарадње са субјектима заједнице, резултати експертског интервјуа већине руководилаца сектора безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредних друштава за пружање безбедносних услуга у приватној својини, указују да исти у обављању својих активности најчешће остварују сарадњу са полицијским органима и службама безбедности, а веома мало са органима локалне самоуправе, школским установама, здравственим службама и др.

Истраживањем је установљено да контролну делатност сектора безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредних

друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини, врше надлежни полицијски органи, Управа за безбедност и здравље на раду и Управа за заштиту животне средине, где је евидентно да други субјекти заједнице не остварују никакв вид надзора над радом сектора безбедности, односно службе обезбеђења у привредним друштвима у јавној својини и привредног друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини.

Резултати емпиријског истраживања указују да већина привредних друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини не воде никакве периодичне, шестомесечне или годишње извештаје о врсти и броју пружених услуга безбедности клијентима, сем вођења годишњих финансијских извештаја и биланса стања, што може имати за последицу приказивање фиктивног увида у стање пословања фирми и избегавање пореских обавеза..

Сprovedено емпиријско истраживање указује да је однос носиоца власти и привредних друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини неподстицајан за равноправан однос на тржишту услуга, што ствара односе неповерења и фаворизовања појединих привредних друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини. Однос носиоца власти и приватног сектора безбедности мора постати јаван тако што би био сматран транспарентном услугом посредовања.

Резултати интервјуисаних испитаника невладиног сектора указују да најчешћи разлози који условљавају потражњу безбедносних услуга у Србији су: смањен степен личне безбедности појединца, страх од криминала, заштита свих облика својине, улазак страног капитала, бројни безбедносни ризици, потреба растеређивања јавног сектора од периферних послова безбедности и тржишни услови пословања привредних субјеката.

Истраживањем је установљено да се однос осигуравајућих друштва у Србији и фирми за безбедносне услуге заснива на уговорно-комерцијалној основи, са пружањем разних врста полисе осигурања (осигурање од повреда на раду, осигурање у случају смрти, професионална одговорност осигураника за штете на имовини трећих лица, грађевинским објектима идр.), осигуравајућег покрића за оне услуге безбедности, које својим пословањем могу довести до уништења или отуђења имовине, новца или драгоцености, где је политика осигуравајућих друштва да својом политиком рада утичу на примаоце услуга (клијенте) да у објекте који се штите, улажу што више некавалитетних средстава техничке заштите, како би премија осигурања била што мања (5% је умањење полисе по уграђеном систему техничке заштите), без разматрања квалитета и степена уложених ресурса. Оваква политика осигуравајућих друштва није у функцији подстицаја фирми за техничку заштиту да уграђују техничка средства, која ће својим квалитетом задовољити тражене стандарде. Такође, оваква ситуација дестимулише и клијенте (банке) да врше уградњу обичних техничких средстава, где банке у глобалу прихватају такву политику осигуравајућег покрића са улагањем минималних финансијских средстава.

Емпиријско истраживање указује да је однос банки и фирми за безбедносне услуге заснован на уговорно-комерцијалној основи, са прецизираним улогама и одговорностима обе стране, где најчешће услуге безбедности су у сегменту физичког обезбеђења и обезбеђења транспотра новца, сходно тендерским условима и традиционалној политици заштите банкарског простора.

Резултат интервјуа са испитаником скупштинског Одбора за безбедност указује да кључни проблеми приватне безбедности у Србији су: нормативна неуређеност приватног сектора безбедности, повремена прекорачења овлашћења припадника фирми за безбедносне услуге, негативне конотације у јавности у вези са радом фирми за безбедносне услуге, недовољни механизми контроле приватног сектора безбедности, и

непостојање валидне евиденције оствареног профита фирми за безбедносне услуге кроз пореска избегавања.

Такође интервјуом је установљено да са нормативним уређивањем приватне безбедности у Србији, део периферних полицијских послова може уступити субјектима приватне безбедности, што би представљало растеређење полицијских органа и њихово орјентисање на критичне послове, што је већ пракса полицијских органа развијених земаља.

6.5. Верификовање резултата истраживања

Верификовање резултата истраживања реализовано је методом провере полазних претпоставки (хипотеза) истраживања, где се полазило од прикупљања таквих података који ће потврдити или одбацити хипотезе истраживања.

Резултати испитаника емпиријског истраживања указују да су основни проблеми приватне безбедности у Србији донедавно функционисање у условима нормативне неуређености и актуелно функционисање у условима законски регулисаног приватног сектора безбедности са одређеним временским прелазним периодом (од 18 до 36 месеци), недостатак пратећих подзаконских аката у овој области, лоша организација и кадровски састав постојећих привредних друштава за пружање безбедносних услуга у приватној и делом јавној својини, нерегулисана и недовољна сарадња са субјектима заједнице, застарелост или недостатак постојећих интерних аката, неравноправна конкуренција и баријере за приступ тржишту услуга, низак квалитет пружених услуга, недовољан ниво безбедносне културе запослених, скоро непостојећи парламентарни надзор и недостак одређених регулаторних и контролних механизма, као и лоша економска ситуација у држави.

Емпиријско истраживање потврдило је констатације испитаника да је перспектива приватне безбедности у Србији на узлазној путањи, где ће законским и посебно подзаконским уређењем иста бити стандардизована, развијена и кадровски оспособљена у погледу на развијене земље, чија законодавства су ову област безбедности већ дужи период нормативно уредила. У приватном сектору безбедности моћи ће да послују само фирме које се професионално и одговорно односе са јасним овлашћењима, „сива зона“ пословања биће знато смањена, доћи ће до подизања квалитета услуга, створиће се услови за потпуну институционализацију сектора са јасним дефинисањем места и улоге истог са аспекта безбедности у друштву.

На основу добијених резултата спроведеног емпиријског истраживања извршена је провера истинитости хипотеза:

- одговори испитаника су потврдили општу хипотезу научног истраживања, по којој последице функционисања субјеката приватне безбедности у Србији у условима вишегодишње правне неуређености су вишеструко негативне: организациони и кадровски састав постојећих привредних друштава за пружање безбедносних услуга у приватној и делом јавној својини је лош, нерегулисана и недовољна сарадња са јавним сектором и осталим субјектима заједнице, застарелост или недостатак постојећих интерних аката, неравноправна конкуренција и отежан приступ тржишту услуга, низак квалитет пружених услуга, недовољан ниво безбедносне културе запослених, одсуство парламентарног надзора и недостак одређених регулаторних и контролних механизма заједнице;
- емпиријско истраживање потврдило је прву посебну хипотезу да се надлежност приватног сектора безбедности најчешће огледа организацијом послова пружања безбедносних услуга, кроз активности физичке заштите, техничке заштите и истражитељских послова;

- методом експертског интервјуа потврђена је друга посебна хипотеза да основна сврха деловања приватног сектора безбедности је унапређење укупне безбедности и заштите лица и имовине од свих видова криминалитета, активностима превентивног и репресивног поступања фирми за безбедносне услуге;
- емпиријско истраживање потврдило је трећу посебну хипотезу да се постојање приватног сектора безбедности најчешће оправдава процесом тзв. транзиције друштва, смањеним степеном личне безбедности појединца, јачањем осећаја страха од криминала, заштитом свих облика својине у условима плуралузма својинских односа, новим облицима угрожавања лица и имовине у новим економским условима, разним облицима напада на имовину, уласком страног капитала, бројним безбедносним ризицима, потребом растерећивања јавног сектора од периферних послова безбедности и тржишним условима пословања привредних субјеката;
- методом анкетања потврђена је четврта посебна хипотеза да је рад полицијских органа оптерећен многобројним интервенцијама и решавањима „периферних“ проблема, што условљава да полицијски органи нису у стању да се посвете тежим видовима криминалитета. С тим у вези, указано је да добар део послова физичког обезбеђења и заштите имовине критичне инфраструктуре, објеката посебне намене, као и послови пратње новца и драгоцености може се предати припадницима приватног сектора безбедности, што је већ пракса фирми за безбедносне услуге развијених земаља;
- емпиријско истраживање потврдило је пету посебну хипотезу да је адекватан нормативно-правни оквир приватне безбедности у Србији, основа за одређивање њеног места и улоге у друштву а тиме и као дела унутрашње безбедности државе. Оцењено је, да се правна регулатива јавља као основа ефикасности и граница деловања, која подстиче легитимитет, професионализацију и квалитет безбедносних услуга, као елемент остваривања потребног нивоа заштите лица и имовине и неизоставни део система унутрашње безбедности државе;
- методом експертског интервјуа потврђена је шеста посебна хипотеза да схватањем функције приватног сектора безбедности у друштву, знатно се одређује природа односа државног и приватног сектора безбедности. Испитаници су кроз експертски интервју потврдили да је остваривање функције приватног сектора безбедности детерминишуће за односе јавног и приватног сектора безбедности. Наиме, реализација потупне физичке и техничке заштите лица и имовине, незамислива је без координисане сарадње са јавним сектором, обзиром да је јавни сектор први одговоран за обезбеђење потребног нивоа заштите лица и имовине у друштву, док је приватни сектор допунски, односно алтернативни облик заштите лица и имовине;
- емпиријско истраживање потврдило је седму посебну хипотезу да је успостављање координације између јавног и приватног сектора безбедности неизоставна потреба правне регулативе приватног и јавног сектора безбедности, са истицањем значаја функционисања приватне безбедности у друштву, кроз едукативне процесе оба сектора безбедности;
- емпиријско истраживање потврдило је осму посебну хипотезу да је посебан значај разматрања пробела истраживања, неадекватан механизам контроле пословања и оствареног профита приватног сектора безбедности. С тим у вези, оцењено је, да функционисање фирми за безбедносне услуге у условима нормативне неуређености продукује „сиву зону“ пословања, разна пореска избегавања а тиме и смањен механизам контроле, кроз разна избегавања приказивања стварног стања пословања и стеченог профита;
- методом експертског интервјуа потврђена је девета посебна хипотеза да је нелојална конкуренција на тржишту услуга, последица монопола и политизације појединих

већих фирми за безбедносне услуге. У вези са наведеним, оцењено је да у друштвено-економским приликама у којима се тренутно налази држава, присутан је прикривени однос обостраних економских интереса појединих носиоца власти и фирми за безбедносне услуге, кроз фаворизовање појединих фирми за безбедносне услуге, путем обезбеђења услова за добијање послова безбедносних услуга, мимо званичних тендерских услова, а где су власници фирми најчешће у родбинским или пријатљским везама са лицима из владајућих политичких структура. Таква нелојална конкуренција на тржишту услуга, ствара односе неповерења, „сиве зоне“ пословања и низак квалитет безбедносних услуга;

- емпиријско истраживање није је потврдило десету посебну хипотезу, по којој у Србији егзистира део фирми за безбедносне услуге које су криминализоване од стране појединих криминалних група.⁹⁴³ Наиме, истраживањем је установљено да актуелна привредна друштва за пружање безбедносних услуга у приватној својини немају ниједно запослено лице које је члан неке криминалне групе или организације, да за сваког запосленог лица је извршена тзв. „класична безбедносна провера“ преко надлежног полицијског органа.⁹⁴⁴ Међутим, у току експертског интервјуа са појединим испитаницима идентификовано је да у деведесетим годинама прошлог века, приликом регистрација првих фирми за безбедносне услуге и наслеђа после грађанских ратова у бившој Југославији, појединци расформираних паравојних формација прешли су у првоосноване фирме за безбедносне услуге. У наведеном периоду било је повремених случајева злоупотребе радника обезбеђења у ангажовању на заштити одређених лица из криминалног миљеа, одакле и дан данас вуче негативан утисак јавности о активностима фирми за безбедносне услуге;
- Емпиријско истраживање потврдило је једанаесту посебну хипотезу да је за правилност рада приватног сектора безбедности, неопходно правно одређење контроле законитости рада и надзора у комплетно пословање фирми за безбедносне услуге. С тим у вези, указано је да у одсуству контролно-надзорних механизма приватног сектора безбедности стварају се опасности непрофесионализованих и нестандардизованих услуга безбедности, незаконитог коришћења услуга техничке заштите, у виду кршења основних људских права и права на приватност, коришћење запосленог особља за високо ризичне послове, разних пореских избегавања и др.;
- најзад, спроведено емпиријско и теоријско истраживање потврдило је дванаесту посебну хипотезу да је компаративни приказ организације и функционисања сектора приватне безбедности у развијеним државама и транзиционим земљама, неизоставан поступак за прихватање компатибилности, примера позитивне праксе и стандарда приватне безбедности оних држава где је област приватне безбедности потпуно нормативно уређен, уз истовремено уважавање националних специфичности

⁹⁴³ Методом анализе садржаја интернет презентације Центра за истраживачко новинарство Србије (CINS), установљено је да је CINS 2010. године, у сарадњи са новинарском мрежом ORGANIZED CRIME AND CORRUPTION REPORTING PROJECT (OCCRP), реализовао опсежно истраживање власништва фирми за обезбеђење у Србији и открио да су поједине мање познате фирме у протеклом периоду биле основане од стране лица из криминалног миљеа („Sfinga“, „Total Security System“, „Polito“, „Srdić Security“ и „Lupus Group“) које данас нису активне. Опширније на: <http://www.cins.com.html>

⁹⁴⁴ У циљу сагледавања криминализације субјеката приватне безбедности у Србији, методом анализе садржаја интернет презентације Центра за истраживачко новинарство Србије - ЦИНС, једино је идентификовано да је у последњих 12 година било прекомерене употребе силе, чији актери су припадници приватног обезбеђења. Они су у 86 случајева били су актери напада на грађане, где су у 14 случајева забележене теже повреде, док је шест таквих напада имало смртни исход. Овакви случајеви дешавали су се најчешће приликом пружања услуга обезбеђења ноћним клубовима и моћним појединцима, чији продукт у већини случајева је више деценијска нормативна неуређеност и рад у „сивој зони“ појединих субјеката приватне безбедности. Опширније на: <http://www.cins.com.html>.

финкционисања сектора. С тога је, установљено да инострана компаративна искуства, представљају и начин доласка до нових сазнања о стварним ефектима приватне безбедности у друштву.

СЕДМИ ДЕО ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА И ПРЕПОРУКЕ

7.1. Закључна разматрања

Готово све земље западне демократије, као и земље у транзицији, развијају у оквиру система националне безбедности посебан подсистем који се бави проблематиком достизања пројектованог нивоа безбедности и заштите лица и имовине, односно њиховом заштитом од разних облика угрожавања. Овај подсистем се односи на приватну безбедност, коју због мноштва различитих утицаја није лако уклопити у систем безбедности државе. То обележје приватне безбедности намеће неопходност да субјекти тог подсистема објективније сагледају чиниоце његовог практичног функционисања и да у том смислу вреднују оспособљеност и ефикасност недржавних субјеката у успостављању захтеваног нивоа заштите лица и имовине. Приватна безбедност представља реално постојећу силу, која ширењем делатности полако али сигурно придобија и карактеристике моћи. Мера препуштања традиционалних послова и овлашћења која су вековима била монопол државне силе, представља истовремено и меру демократичности једног друштва.

Иначе, основни корени приватне безбедности налазе у „делегирању“ социјалних функција полиције, односно приватизацији послова безбедности у друштву, обзиром да приватна безбедност представља природни изданак индивидуалне самоодбране, која има своју нит у комерцијалној варијанти разних укључивања грађана и правних лица у активности које су раније биле у искључивој надлежности полиције.

Ако се пође од наведеног, може се констатовати да *приватна безбедност* данас представља „скуп правно утемељених међусобно повезаних делатности, ван надлежности државних органа, чији су носиоци организовани ради професионалног пружања услуга заштите личне и имовинске сигурности и прикупљања информација на уговорној основи, и као таква она представља алтернативни вид безбедносне заштите и специфичан подсистем у односу на систем безбедности у целини“. Према томе синтагмом, „*приватни сектор безбедности*“ означавају се „комерцијалне услуге безбедности које пружају привредна друштва регистрована за то, активностима проактивног (метод анализе и одвраћања) и реактивног деловања (методом санације насталих последица) заштите лица и имовине од разних облика угрожавања“, при чему то чине или као део, односно посебна служба у оквиру правног лица којег штите, или као привредно друштво које по основу уговора пружа безбедносне услуге различитим клијентима.

Спроведеним истраживањем дошло се до сазнања, да приватна безбедност делује кроз своја три облика (делатности): 1. *приватно обезбеђење*, представља скуп физичко-техничких активности усмерених на заштиту права и легалних интереса физичких и правних лица, када ти послови нису у искључивој надлежности државних органа, а које је фокусирано на три своје главне компоненте: физичка безбедност, безбедност информација и безбедност особља; 2. *детективска делатност* или приватна истражитељска делатност, представља специфичан вид приватног безбедносног ангажовања одређених лица ради реализовања истражних и детективских услуга, у складу са законским нормама које регулишу детективску делатност и другим позитивним правним нормама које су применљиве на детективску делатност; и 3. *деловање грађана*, тзв. специфични облици добровољног полицијског деловања грађана, чије активности карактерише непрофесионално поступање и краткорочни селективни ефекат.

С друге стране, приватна безбедност са својим облицима активности, истовремено представља и сложен систем заштите, организован преко више подсистема који су организовани као системи, јер сваки облик, односно делатност приватне безбедности има и своје снаге, средства, правила, норме и методе рада. Чиме се констатује, да делатност заштите лица и имовине налаже системско уређење исте, ради адекватне заштите и сигурности лица и имовине. Произилази, да *систем приватне безбедности* обухвата низ нормативних, оперативних, едукативних и информативних мера и поступака субјеката приватне безбедности, са циљем остваривања свих функција приватне безбедности, односно обезбеђења потребног нивоа безбедности и заштите лица и имовине. Такође, он представља организован подсистем система безбедности, преко којег држава обезбеђује заштиту виталних вредности друштва (економска функција), при чему исти припада и систему одбране, због тога што открива и отклања опасности, а тиме утиче и на стабилност одбране друштва.

Резултати теоријског и емпиријског истраживања указују на афирмативан однос према хипотезама истраживања, а нарочито на претпоставку да је специфичност организације приватне безбедности једне државе условљена карактеристикама друштвено-економског, политичког и социокултурног миљеа одређене националне заједнице, као и то да потпуно законско уређење области приватне безбедности представља основни предуслов за ефикасно функционисање субјеката приватне безбедности у систему безбедности друштва.

Субјекти приватне безбедности су недржавни субјекти који штите лица и имовину од разних угрожавања, активностима превентивног и репресивног деловања, чији рад је комерцијалан и за који одговарају својим клијентима, власницима имовине коју штите и пословним организацијама. Према карактеру свог деловања, субјекти приватне безбедности могу бити организовани као *приватне војне компаније* (профитно оријентисане организације са пословном структуром, које нуде професионалне услуге из домена вођења оружаних конфликта, консалтинга и логистичке подршке), чије деловање је офанзивног карактера и *приватне безбедносне компаније* (јасно структуриране и хијерахијски устројене регистроване корпоративне асоцијације које пружају услуге безбедносног карактера), чије деловање је дефанзивног карактера. Приватне безбедносне компаније функционално су организоване као: *компаније за физичко обезбеђење, компаније за техничко обезбеђење и као компаније за детективске послове.*

У научној теорији нема јединственог става о томе да ли је за овај феномен неопходно посебно законодавство или се све његове специфичности могу уклопити у општи правни режим, који важи и за све друге делатности које такође имају своје специфичности, чему највише доприноси поливалентност самих делатности и различити говорно-подручни појмовник. У енглеском говорном подручју преовладавају појмови као што су: *private police* (приватна полиција, различита од државне), *private sector* (приватни сектор различит од државног), *private security* (приватна безбедност, различита од јавне), *private investigation* (приватна истрага, различита од званичне), *guarding*, односно заштита (безбедносну заштиту може пружати недржавни субјекат, али и државни орган), *surveillance*, то јест тајна опсервација-опажање (изводљива и у приватном и у јавном интересу) и други. Наиме, посебно право не гарантује и предност над општим пословним правом. Међутим, у научној теорији, са аспекта функционисања савременог друштва и улоге приватног сектора безбедности у друштву, наводи се неколико разлога потребе законског регулисања (правног основа) приватних безбедносних активности: *прво*, у друштву постоји општа друштвена потреба контроле свих пословних активности, а тиме и приватних безбедносних активности, које су све више део видљивих задатака јавне безбедности, будући да исте користе све већа

овлашћења која могу да утичу на неповредивост и приватност грађана; *друго*, у друштву је све израженија потреба да се успостави поверење у односу на приватне безбедносне актере, а у остварењу наведеног поверења потребна је контрола погодности оних који поседују тај положај у друштву, и треће, опште потчињавање законским одредбама представља минималну гаранцију за квалитет пружених услуга.

Правна регулатива приватне безбедности у Србији свој основ и полазно становиште црпи из правног оквира националног сектора безбедности, који се регулише низом прописа, који су поређани одозго надоле према хијерархији и према степену општости. На врху се налази устав („уређује и обезбеђује остваривање и заштиту слобода и права човека и грађанина, безбедност њених грађана, што представља уставни осонов за доношење правне регулативе приватног обезбеђења Републике Србије), затим закони (системски закони, који су од искључивог значаја за рад субјеката приватне безбедности и закони од ширег значаја, без којих је рад субјеката приватне безбедности немогућ) и подзаконски акти (изведена и акцесорна природа аката за ближе спровођење системских закона), где су значајни и одређени национални стратешки документи (стратегија националне безбедности, стратегија одбране и други, а којима се прецизира и улога субјеката приватне безбедности у спровођењу унутрашње безбедности), као унутрашњи извори правне регулативе. Међународне конвенције и уговори представљају спољне изворе правне регулативе приватне безбедности, настале успостављеном сагласношћу воља са међународним елементом, где се као уговорне стране појављују две државе или једна држава и међународна организација.

Као *основни циљеви приватне безбедности* могу се одредити: превентивно деловање на елиминацији свих ризика и угрожавајућих фактора који могу утицати на безбедност лица и имовине; свођење угрожавајућих дејстава на најмању могућу меру; нормативно функционисање и остваривање сарадње са полицијским органима и осталим субјектима заједнице. Независно од субјективних хтења, реалност је да приватни сектор безбедности заузима све већу улогу у превенцији криминала у друштву, прелазећи из релативне анонимности у глобалну популарност.

Резултати теоријског истраживања иностраних законодавства, којим се регулише рад и организација индустрије приватне безбедности, показали су знатне разлике које постоје у легислативи и организацији сектора приватне безбедности, односно не постоји хармонизација легислативе, где разлике имају своју основу у историјским, културним и правним традицијама појединих држава. На нивоу Европске Уније једино делују две струковне организације индустрије приватне безбедности (Confederation of European Security Services - CoESS и UNI Europa) које само промовишу минималне услове за деловање приватних безбедносних компанија.

Данас, индустрија приватне безбедности у англосаксонском и европском законодавству је значајно еволуирала током последње две деценије, а приватни безбедносни актери су се развијали од давалаца безбедносних услуга на личном нивоу до спровођења поверених задатака у домену јавне безбедности, при чему је општи тренд повећање запослених у индустрији приватне безбедности, док се број припадника полиције смањује. Најчешће дефинисани сегменти тржишта индустрије приватне безбедности у англосаксонском и европском законодавству су: обезбеђење, мобилне услуге, технолошко управљање безбедношћу, услуге вишег нивоа и заштита имовине од националног и јавног значаја.

Иако је сектор приватне безбедности у сталном и убрзаном развоју већ две деценије, став већине чланица ЕУ и земаља са развијеном тржишном економијом је да поред постојеће правне уређености овог сектора, за исти се континуирано траже други регулаторни одговори, односно најбоља решења, јер већа или мања нормативна уређеност сектора, не доноси обавезно и очекиване ефекте. У већини ових земаља

преовладава став да је државна полиција одговорна за стање јавне безбедности на националном нивоу. Због тога је приватна полиција зависна и подложна државној полицији, а самим тим су и њења заштитна и детективска делатност у зони одговорности државне полиције. У тим околностима, држава задржава контролу, надзор или други вид претходне и повремене оперативне контроле власника и руководиоца предузећа у приватном сектору безбедности.

Приватна безбедност има своје посебно место и значај, са безбедносног становишта она је важан сегмент опште безбедности сваке државе, део система безбедности друштва, односно трећи стуб система националне безбедности и са економског становишта она је и значајна привредна делатност (остварује велики профит, запошљава велики број лица и у просеку одговара за 80% безбедности имовине данашњих држава). Незамисливо је да приватна безбедност егзистира као засебан систем безбедности без значајне државне контроле и утицаја на организацију, опремање и деловање, односно без јасног правног оквира којим се уређује његова целокупна делатност. Да би остварио своју функцију, приватни сектор безбедности у таквој ситуацији мора да сарађује са полицијом и другим државним органима. Наиме, иако су им интереси засебни, циљ им је исти (безбедност свих) а задаци слични.

Међутим, обзиром да приватна безбедност представља делатност коју врше недржавни актери, држава се кроз надзор над законитошћу рада субјеката приватне безбедности и контролу поштовања законских стандарда у овој области, индиректно појављује као гарант приватне сфере безбедности. У том смислу, приватна безбедност представља допуну безбедности коју гарантује држава и уједно утиче на јавну безбедност тежећи да изједначи разлике између интереса појединца (заштита лица на комерцијалној основи) и јавног интереса заједнице. Интеграција сектора приватне безбедности у систем безбедности друштва, несумњиво смањује вероватноћу криминализације запосленог особља у овом сектору.

Важан чинилац интеграције сектора приватне безбедности у систем безбедности друштва представља управљачки безбедносни менаџмент субјеката приватне безбедности, који остваривањем својих функција осмишљава читав систем обезбеђења, усклађује рад особља, операционализује и координира планиране активности са другим субјектима безбедности, врши контролу рада и активности запосленог особља и сноси одговорност за реализацију планираних активности.

Сазнања до којих се дошло спроведеним истраживањем, указују да сарадња приватне безбедности и полиције је најпродуктивнија у: сегменту заштите одређених личности, објеката, спортских манифестација, јавних скупова транспорта одређених вредности, организацији заштите и обезбеђења пословних система и организација, као и у области сузбијања тероризма (обзиром да се приватна безбедност појављује као актер безбедности који је најприсутнији на терену и територијално покрива највећи простор, односно више од 80% објеката који би могли бити објекат напада).

Резултати истраживања указују да *глобални фактори* настанка приватне безбедности су: 1. смањење јавне потрошње и пренос услуга приватном сектору безбедности, 2. последице завршетка хладног рата и 3. рачунање државе на одсуство последица, док као *директни фактори* настанка приватне безбедности јављају се: а) повећање стопе криминала и страх од криминала, б) масовност приватне својине, ц) финансијска криза у државном сектору безбедности, д) информационе и технолошке промене у друштву, е) слабе државе, односно немогућност државе да ефикасно одговори на новонастале изазове, ризике и претње (стање друштвене дезорганизације и проблеми у функционисању полицијских органа) и ф) либерализација државне политике.

Функционисање и развој приватне безбедности није конкуренција држави, већ представља израз потребе друштва, власника капитала и грађана да у сарадњи са

институцијама државе буде повећан ниво личне и имовинске безбедности. У условима када изостану очекивања грађана у успешност мера које предузима полиција, усмерених на редуковање појавних облика криминалитета који изазивају њихову нарочиту узнемиреност, расте потреба за ангажовањем приватних субјеката безбедности. Такође, *фактори* као што су: слабе државне институције, неефикасна и ауторитарна полиција, корупција у државним органима, страх од криминала и висока стопа криминалитета, заједно доводе до повећане потражње за услугама приватне безбедности, будући да не постоји безбедна држава без безбедног појединца.

Резултати различитих истраживања указују да се оваква констатација односи и на Републику Србију,⁹⁴⁵ државу са дугогодишњим наслеђем нормативне неуређености. Будући да о овој области не постоје синтетизовани статистички подаци, процена је да у Србији функционише преко четири хиљаде правних лица у приватном сектору безбедности, а сматра се да се број запослених креће између 40 и 50 хиљада, што овај сектор чини једним од највећих у региону Југоисточне Европе.

У пракси у остваривању функција приватне безбедности искристалисали су се одређени позитивни и негативни аспекти деловања приватне безбедности:

Позитивни аспекти: 1. пружање личне и имовинске заштите у ситуацији када држава није у могућности да обезбеди потребан ниво сигурности, 2. плурализација безбедности (укључивање мноштва приватних актера у реализацију послова безбедности), 3. прелазак са владања ка управљању у безбедности (менаџмент врши контролни процес безбедности заједно од стране јавних и различитих приватних актера безбедности), 4. јавно-приватно партнерство и координација у кризним и ванредним ситуацијама и 5. субјекти приватне безбедности имају увид у дешавања, која су од великог значаја за рано откривање недозвољених активности и

Негативни аспекти: 1. недовољна и недоречена легислатива, (условљава спрегу приватног сектора безбедности са организованим криминалом), 2. блиске везе са носиоцима политичке власти, 3. недовољан скрининг запосленог особља, 4. недовољна и неадекватна обука кадра, 5. недостатак независности и објективности, 6. селективно пружање услуга (ствара социјалну напетост у заједници), 7. сукоб интереса 8. повремена угрожавања основних људских права (кроз повреде личног инегритета и приватности) и 9. интернационализација безбедносних услуга уз непоштовање националних законодавстава.

Дугогодишња незаинтересованост државе за приватни сектор безбедности у Србији, која се огледала у нормативној неуређености и непостојању адекватног система контроле и евиденција стварног стања пословања субјеката приватне безбедности, имала је за резултат неравноправну и нелојалну конкуренцију на тржишту услуга, политичке утицаје и манипулације, лош квалитет безбедносних услуга и неповерење грађана према овом сектору безбедности. Послови приватне безбедности у Републици Србији су у значајној мери монополисани, јер десетак фирми воде главне послове и запошљавају највише људи.

Доласком страног капитала на тржиште Србије после 2000. године, стране мултинационалне компаније донеле су нове стандарде у организацији приватне безбедности, чиме је на српском тржишту дошло до подизања квалитета и обима услуга обезбеђења, што се верификује кроз добијање сертификата ИСО 9001.

На актуелно стање привредних друштава за пружање безбедносних услуга у Србији битно утичу следећи услови: недостатак подзаконских аката који би требало ближе да регулишу рада приватног сектора безбедности; недовољна и нерегулисана сарадња са надлежним органима и службама; недостатак прописаних правила и других

⁹⁴⁵ Област приватне безбедности у Републици Србији је нормативно уређена тек у новембру 2013. године.

интерних аката за обављање послова приватне безбедности; лош организацијски и кадровски састав субјеката приватне безбедности; недовољан ниво едукације запосленог особља у приватном сектору безбедности и недовољна техничко-материјална опремљеност субјеката приватне безбедности.

Да би се функције приватне безбедности успешно спроводиле и у највећој мери оствариле своју улогу у систему безбедности друштва, потребно је предузети следеће; ефикасну заштиту лица и имовине реализовати путем квалитетног планирања и компетентног руковођења; обезбедити пуну стандардизацију услуга обезбеђења и заштите, са инкорпорирањем позитивних решења страних законодавстава; остварити потпуну сарадњу и утврђивање одговорности приватног и државног сектора безбедности у циљу дугорочног остваривања јавног интереса; достићи потребан ниво безбедносне културе код свих категорија запослених у приватном сектору безбедности; обезбедити широки оквир за мултиагенцијски приступ у решавању безбедносних проблема у заједници, у циљу развоја интегралног концепта управљања безбедношћу и осигурати стално развијање механизма надзора и контроле приватног сектора безбедности.

Контрола у сектору безбедности омогућује откривање слабости заштите и предузимање одговарајућих акција у циљу њиховог елиминисања, где је основни циљ контроле ограничавање злоупотребе моћи субјеката безбедности. Полазећи од наведеног, контрола у приватном сектору безбедности може бити: *спољашна* (обухвата надзор над законитошћу аката, надзор над законитошћу рада и инспекцијски надзор) и *унутрашња* (проверавање да ли су све активности једног посла извршене на време, правилно и у сагласности са усвојеним планом, датим смерницама, наређењима и утврђеним принципима).

Резултати истраживања потврдили су потребу примене концепта управљања безбедношћу са перманентним облицима контроле и надзора од стране јавног сектора, чему у Србији још увек није посвећена адекватна пажња. Разлози за то су: недовољан степен безбедносне културе и недовољно развијена свест о безбедности код свих категорија запослених, што за собом повлачи недостатак мултиагенцијског приступа у решавању безбедносних проблема на нивоу заједнице.

На основу анализе постојећег стања приватне безбедности у Србији, компаративног приказа организације приватне безбедности појединих страних земаља и показатеља спроведеног теоријског и емпиријског истраживања, дошло се до следећих резултата:

- приватна безбедност у Републици Србији се развијала паралелно са процесом транзиције, која је праћена новим улагањима, како легитимним, тако и капиталом са црног тржишта, којој следи темељна и оперативна имеплемнетација;
- многи проблеми (безбедносни, економски) који су у прошлости били генератори лошег стања у области приватне безбедности, данас не постоје или су мање изражени;
- глобализација економије, европеизација и долазак страног капитала на тржиште Србије, условили су приватну безбедност као допуну делатности државних органа, коју клијенти спремно прихватају и сматрају драгоценом;
- развој приватне безбедности је последица немогућности модерне државе да у потпуности самостално осигура одређени ниво безбедности сваком субјекту који се налази под њеном влашћу. Због тога грађани, некада из умишљених, а некада и из оправданих разлога траже да им неко осигура већи стнадрад безбедности од оног што им држава стандардно пружа;
- доскорашње наслеђе нормативне неуређености приватног сектора безбедности у Србији, с једне стране олочавала је законска регулатива, сачињена од десет застарелих закона који не препознају специфичности приватне безбедности. Наиме, та регулатива је била део правног система Србије, али иста није уређивала његове

безбедносне надлежности и овлашћења. Због тога је оснивање фирми за безбедносне услуге у Србији исто као и оснивање било ког привредног субјекта. С друге стране, фирме за безбедносне услуге, прихватањем „позитивне праксе“ промовисане од стране више различитих међународних докумената и организација (CoESS, ASIS), створиле су стање „фактичке саморегулације обављања делатности“, инкорпорирањем таквих искуства кроз своја општа акта (нпр. Правилник о служби обезбеђења и друго);

- паралелно са трансформацијом друштвене својине и смањивањем удела државне својине, редуковане су и надлежности полиције у сектору јавних услуга, што је условило јачање сектора приватних безбедносних услуга. Државни сектор сада делује све селективније, усредсређујући се на „опаснија“ угрожавања безбедности, док се друштву све више препушта да се само штити од других „мање опасних појава“. Међутим, држава не сме дозволити да приватни сектор безбедности постане конкурент безбедности коју држава пружа свима (обавеза и дужност државе је да примарно обезбеди висок ниво сигурности, који се ничим не може заменити);
- основни разлог потражње безбедносних услуга заштите и обезбеђења на тржишту је пораст стопе криминалитета⁹⁴⁶ и идентификованих ризика;
- послови приватне безбедности обухватају различите облике остваривања заштите лица и имовине (најчешће су то услуге физичко-техничке заштите, обезбеђење пратње новца и вредности и детективске услуге). Ти послови захтевају високу одговорност, будност, опрезност, комуникативност, брзу процену, одлучност и слично, при чему домет и обим услуга указују да приватни сектор безбедности постаје алтернатива државном сектору безбедности;
- даваоци услуга безбедности високог квалитета губе послове на тржишту услуга услед "нелојалне конкуренције",⁹⁴⁷ која на тржишту има јефтинију уговорну понуду за услуге нижег квалитета. У пракси, тржишни разлози потискују разлоге безбедности, односно долази до „дампиговања“ цене рада на уштрб квалитета, само да би се добио ангажман. Такође, у већини јавних позива за пружање безбедносних услуга квалитет се појављује као улазни критеријум, који се доказује одговарајућим сертификатом, без било какве провере валидности сертификата или остваривање увида у функционисање система квалитета. Због тога је потребно добро организовање приватног сектора безбедности, уз дужи период преиспитивања, како би се постигао уједначен квалитет услуга свих субјеката приватне безбедности, што

⁹⁴⁶ На основу података о пријављеним кр. делима, које води Републички завод за статистику за 2010., 2011. и 2012. годину, произилази да се сваког дана у Србији пријави 254 пунолетна учиниоца кр. дела (највећи број је имовинских кр. дела, насиља, разбојништва, наношења тешких и лаких телесних повреда и др.). „База података“, Републички завод за статистику (<http://webzrs.stat.gov.rs/website/public/ReportView.aspx>, 20.08.2014.)

⁹⁴⁷ У пракси "нелојална конкуренција" је појава која егзистира и поред законског уређења приватне безбедности, обзиром да су средства за њено спречавање спадају у домен пословне етике и части и нису инкриминисана као таква, као то да су се многе фирме опробале у тој не фер игри средстава. У Србији етика своје место има у члану 14. Закона о извршењу и обезбеђењу (којим се судском одлуком сматра пресуда, решење и друга одлука донета у поступку пред судом, арбитражним судом и судом части). Међутим, санкције које изриче суд части (у Србији судови части егзистирају при привредним коморама) углавном имају карактер моралне осуде (мера упозорења, друштвена критика привредног субјекта за неетичко понашање у штампаним и електронским медијима и др.) када су превентивног дејства и ретко репресивног карактера (окривљени не може да учествује на тендерима или да конкурише за одређене послове у иностранству). На нивоу ПСБ у Србији ову проблематику уређује и Кодекс професионалне етике Удружења за приватно обезбеђење ПКС (залаже се за лојалну и конкурентску утакмицу на тржишту без монополског положаја, као и етичко понашање према конкурентима, посебно у погледу цена), са својом Комисијом за његову имплементацију, која је надлежна да покреће поступак пред судом части ПКС за учињене повреде добрих пословних обичаја и Кодекса професионалне етике.

је у интересу како даваоца услуга тако и примаоца услуга. С друге стране, на тржишту безбедносних услуга може се јавити конкуренција између МУП-а и приватног сектора, обзиром да полиција може наступати на тржишту, пружајући одређене услуге које нуди и приватни сектор безбедности, будући да је Уредбом о врстама услуга омогућено полицији да остварује допунска средства користећи државне ресурсе.⁹⁴⁸

- инспекцијски надзор над законитошћу рада субјеката приватне безбедности обезбеђује да се ти послови обављају у границама зоне одговорности и улоге приватног сектора безбедности, обзиром да држава законом поверава обављање јавних послова приватном сектору безбедности. Инспекцијски надзор на подручју приватне безбедности потребан је из два разлога: први разлог је правни аспект инспекцијског надзора, и он обезбеђује законито пословање послова безбедности и спречавање евентуалних злоупотреба (код примене овлашћења може доћи до повреде човекових права и слобода); други разлог је практични аспект инспекцијског надзора, са циљем да се спречи неравноправна конкуренција и „сива“ зона пословања. Инспекцијски надзор мора имати само контролно-надзорна овлашћења, без могућности самосталног арбитража код повреде законитости, јер је обављање надзорне делатности у надлежности полиције. Искуства развијених земаља указују да по достизању потребног нивоа професионализације безбедносних услуга, надзорну функцију преузимају струковна удружења приватне безбедности, а држава утврђује потребан оквир надзора. У вези са наведеним, треба истаћи да је инспекцијски надзор у приватном сектору безбедности врста екстерног надзора, заједно са управним надзором (издавање лиценци под одређеним условима и у складу са управним поступком), док се интерни надзор у наведеном сектору остварује у оквиру струковних удружења а односи се на сегмент пословања привредних друштава (нпр. када се утврди да се нуде цене услуга испод минималних загарантованих критеријума за обликовање тих цена);
- досадашња пракса употребе ватреног оружја доводила је до тога да су запослени у фирмама за безбедносне услуге били тзв. „посматрачи пљачки“. Они су имали обавезу само да упамте опис лица, обезбеде лице места и прикупе све релевантне податке, обзиром да садашње одредбе Закона о оружју и муницији не уређују начин и услове под којим ово особље може носити и употребити оружје. Такође, одредбе истог закона не предвиђају посебне поступке за контролу примене силе и ватреног оружја, односно на њих се примењују само оне одредбе које важе за било ког грађанина који поседује ватрено оружје;
- фирме за безбедносне услуге имају довољно ресурса и капацитета да злоупотребе приватност грађана коришћењем материјала добијеног преко система техничке заштите. Наиме, подаци и материјал скупљени на овај начин, не могу бити коришћени у судским процесима, али се њима могу уцењивати грађани о којима су подаци прикупљени.
- у протеклом периоду је било присутно озбиљно кршење људских права унутар привредних друштава за пружање безбедносних услуга, што се огледа кроз повремене прекомерене употребе силе, непоштовања Закона о запошљавању, као и чињеницу да добар део и активности и особља није пријављен службеном органу;
- појаве „сукоба интереса“, због чињенице да повремено припадници полиције истовремено раде и као службеници приватног обезбеђења, при чему оваква ситуација може носити бројне ризике попут корупције и другог, у условима када је

⁹⁴⁸ „Службени гласник РС“, бр. 64/2006, 7120/07 и 14/2008.

МУП прописима дефинисан као административни и контролни орган над приватним сектором безбедности;

- обавезна едукација запосленог особља приватног сектора безбедности је важан предуслов за законито, стручно, ефикасно и етичко обављање послова приватне безбедности. Едукација у суштини представља обезбеђење одговарајућег профила и квалитета кадра приватне безбедности. Њом се штити не само особље, већ и клијенти од евентуалних одштетних захтева (нпр. због телесних повреда и неоправданих интервенција припадника приватног сектора безбедности). Тренутно посматрано, у оквиру система безбедности, стање едукације припадника приватног сектора безбедности у Србији је веома проблематично.
- највећа ефикасност приватног сектора безбедности постиже се када су моћ и надлежност, како приватног, тако и државног сектора безбедности, избалансирани уз пуну координацију и међусобну сарадњу;
- одговорност субјекта приватне безбедности у условима досадашњег функционисања нормативне неуређености и условима прелазног временског периода законске уређености приватног сектора безбедности у Србији, базира се по основу деликтне и уговорне делатности. По наведеним основима, приватни актери се могу нападати само приватним тужбама и подвргавати агенцијском, парламентарном и неполитичком надзору. Обзиром да приватни актери имају широк распон подстицаја у односу на јавне актере, често измичу од контроле власти, па је тренутно једино уговор средство за обезбеђење поштовања формално-правних и материјално-правних стандарда ове делатности;
- сарадња између јавних и приватних актера безбедности у Србији за сада лоше функционише. Наиме, не постоји изграђено операционално партнерство, нема дефинисаног обима сарадње, анализе добитака, откривање препрека, баријера, модела партнерства, категорије модела и примене принципа најбоље праксе. Узроци који не дозвољавају развој пуног обима и квалитета сарадње су: недостатак ресурса (финансијских, материјалних, људских), недостатак пројеката и програма, недостатак обавезе реализације и подршке виших нивоа менаџмента (јавних и приватних), пренаглашавање социјалних аспеката сарадње и потцењивање аспеката безбедности као пословне функције. Предлози за успостављање адекватне сарадње оба сектора безбедности су: дефинисање јасне одговорности у процесу сарадње; концепт превенције криминалитета и елиминације претњи и криминала; обавезивање менаџерских структура на партнерство; кадровска решења у оба сектора која подржавају партнерство; у пословима очувања укупне безбедности друштва користити капацитете и знања оба сектора (користити експерте из приватног сектора у вези са истражним радњама, борбом против криминала високих технологија, као и стручњаке за физичку безбедност, а са друге стране пружимати знање и искуство од државног сектора о сузбијању криминалитета, поступцима у кризним ситуацијама, техникама обавештајног рада, сакупљању и анализи информација); евакуација и имплементација конкретних програма и пројеката; поверење и поштовање запослених у оба сектора; борба против тероризма и заштита кључне инфраструктуре и едукација запослених у оба сектора коришћењем знања потребних за развој партнерског управљања безбедношћу;
- кључни актери у приватном сектору безбедности у Србији су Одбор Народне скупштине за одбрану и унутрашње послове (врши посредни надзор приватног сектора безбедности, тиме што законски надзире рад МУП-а), Министарство унутрашњих послова (има директну функцију инспекцијског и управног надзора) и надлежни инспекцијски органи, који остварују законски утицај на фирме за безбедносне услуге и осигуравајућа друштва (својом политиком не стимулишу

пружање добрих услуга, јер не утичу на квалитет услуга фирми за безбедносне услуге, а осигуравајућа друштва код утврђивања премије осигурања сагледавају само да ли клијент има неко заштитно средство, али не разматрају његов квалитет), клијенти (банке и разна правна лица и појединци сходно уговорној основи, који својим захтевима утичу на врсту и квалитет пружања услуга) и синдикати, чији значај у Србији још увек није препознат. Сви они остварују тржишни утицај на фирме за безбедносне услуге, али јавности није доступна целовита информација о контроли и надзору приватног сектора безбедности.

- компарацијом резултата досадашњих истраживања у иностраним законодавствима и специфичностима сваког модела организације приватне безбедности понаособ, дошло се до нових сазнања и открића о предностима, манама и посебностима сваког модула организације приватне безбедности, где се професионализам компанија за безбедносне услуге веома разликује, при чему свака држава приступа организацији индустрије приватне безбедности другачије;
- данас приватна безбедност у развијеним земљама бележи свој нагли развој тако да овај сектор данас постаје главни носилац и послодавац у пружању услуга безбедности. Овај сектор представља "живу материју" и развио се до те мере да се слободно може рећи, да је тренд свуда у свету, као и да број запослених у њему значајно превазилази број припадника полиције, при чему све више долази до преузимања послова заштите критичне инфраструктуре и спровођења надзорне антитерористичке активности;
- у земљама у транзицији су бројни узроци који су довели до развоја приватне безбедности: пад комунистичког система, напуштање модела централизоване, социјалистички управљане економије, изузетно брз процес приватизације, оружани сукоби, експанзија сиве економије и организованог криминала, слабе и неефикасне државне институције и висок степен корупције.

Да би се функције приватне безбедности успешно спроводиле и оствариле своју улогу и место у систему безбедности Републике Србије, а у циљу достизања пројектованог нивоа заштите лица и имовине од разних облика угрожавања, нужно је учинити и следеће:

- отпочињање разговора за формирање синдикалног удружења фирми у приватном сектору безбедности, са обавезујућим споразумом⁹⁴⁹ и обавезујућим Кодексом понашања⁹⁵⁰ (или донети заједничка „Минимална правила етичких и професионалних особина радника обезбеђења“⁹⁵¹), заснованим на најбољим искуствима и интернационалним стандардима у области људских права, како би запослени у приватном сектору безбедности на организован начин издејствовали своја права, односно како би дошло до успостављања социјалног дијалога запослених са државом и поспешивања професионализма у сектору;
- увођење јасне нормативне забране додатног рада запослених у полицији, војсци и другим државним органима на пословима приватног обезбеђења, кроз прецизно и

⁹⁴⁹ Грански колективни уговор је једини легалан, легитиман и у пракси најбољи начин за побољшање стандарда запослених у области приватне безбедности (*општи* – репрезентативно удружење послодаваца и синдикат на националном нивоу, *посебан* – удружење послодаваца и синдикат и *код послодавца* – синдикат и послодавац).

⁹⁵⁰ У Србији је на снази Кодекс професионалне етике приватног обезбеђења, донет од стране Удружења за приватно обезбеђење ПКС, 2010. године, којим се утврђују норме понашања по којима су дужни да се у свом деловању придржавају само чланови Удружења за приватно обезбеђење. Опширније на: <http://www.pks.rs>.

⁹⁵¹ Професионална етика је скуп правила и норми усклађивања пословних (законима санкционисаних) и етичких (законима несанкционисаних) аспеката понашања и пословања, инкорпорирана у уговоре о раду, чији циљ је обављање пословних активности у складу са начелом савесности и поштења.

потпуно законско и подзаконско дефинисање послова који су неспојиви са пословима полицијског службеника, професионалног припадника војске и припадника других државних органа;

- подзаконску регулативу приватног сектора безбедности у Србији уредити следећим актима:⁹⁵² Правилник о условима и начину спровођења физичког и техничког обезбеђења; Правилник о програму и начину полагања стручног испита за вршење обезбеђења лица и имовине; Правилник о обрасцима, садржају и начину вођења евиденција из области заштите лица и имовине; Правилник о садржају и изгледу легитимације извршиоца обезбеђења; Правилник о условима обављања послова пратњи и обезбеђења новца, вредносних папира, племенитих метала и других вредности; Правила пословне етике; Правилник о програму организовања и спровођења обуке, Правилник о боји и саставним деловима уноформе извршиоца обезбеђења и заштите, Правилник о употреби средстава принуде и др. подзаконски прописи;⁹⁵³
- потпуно подзаконско дефинисање критеријума по питању појма „одговарајуће безбедносне провере“, обзиром да би непостојање јасног дефинисања безбедносне провере, представљало безбедносну опасност коју не треба занемаривати;
- пуна стандардизација и сертификација услуга обезбеђења и заштите коју пружају фирме из приватног сектора безбедности;⁹⁵⁴
- институционализација партнерства приватног и државног сектора безбедности, што подразумева: прецизно одвајање и уређивање дужности, права и одговорности оба сектора на подручјима заједничког деловања; националне стратешке планове безбедности који интегришу послове и циљеве државне и приватне безбедности; уклањање међусобних предрасуда; обостране обавезе писменог извештавања годишње или чешће ради размене података и коришћења

⁹⁵² У Србији је након доношења системских (кровних) закона о приватном обезбеђењу и детективској делатности, министар унутрашњих послова, новембра месеца 2014. године донео је два правилника из ове области и то: Правилник о програмима и начину спровођења обуке за вршење послова приватног обезбеђења (Службени гласник РС број 117/14 од 29.10. 2014. године), којим се прописују програми и начин спровођења стручне обуке службеника обезбеђења за вршење послова приватног обезбеђења и Правилник о ближим условима које морају да испуне правна и физичка лица за спровођење стручне обуке за вршење послова приватног обезбеђења (Службени гласник РС број 117/14 од 29.10. 2014. године), којим се прописују ближи услови у погледу просторија МТС и опреме и стручне оспособљености лица која спроводе стручну обуку а које треба да испуни правно или физичко лице за добијање овлашћења МУП ради спровођења стручне обуке лица која врше послове приватног обезбеђења. Наиме, оба правилника прописују како треба да буду акредитовани и организовани центри за обуку, стручни испити и процедуре стицања лиценце Такође, почетком 2015. године министар унутрашњих послова донео је још два правилника: Правилник о боји и саставним деловима униформе службеника обезбеђења (Службени гласник РС број 04/15), којим су детаљно прописани делови редовне и теренске униформе за службенике обезбеђења, која се по изгледу и логоу мора разликовати од државних органа и Правилник о начину вршења послова техничке заштите и коришћења техничких средстава (Службени гласник РС број 119/15), којим се ближе прописује начин вршења послова техничке заштите и коришћења техничких средстава у обављању послова приватног обезбеђења, осим одржавања и сервисирања система техничке заштите.. Иначе, тренутно у Србији за приватни сектор безбедности у нацрту је доношење још три правилника (о стручном испиту, употреби средстава принуде и легитимацији) и две уредбе (о обавезно обезбеђеним објектима/критична инфраструктура и о минималним условима обавезне заштите финансијских институција) за потпуно спровођење актуелне легислативе из области приватне безбедности. Доношењем наведене подзаконске регулативе решене су неке недоумице али не и потпуна примена закона.

⁹⁵³ Доношење подзаконске регулативе представља темељну, оперативну и конструктивну примену системских закона као кровних, односно базних докумената приватне безбедности у Србији.

⁹⁵⁴ У Србији субјекти приватне безбедности немају правни основ да директно подносе захтев за добијање безбедносног сертификата за приступ тајним подацима, што би могло бити решено изменама Закона о тајности података и уређено моделом сертификације ПСБ преко привредних комора.

примера „добре праксе“; унапређење безбедносне културе и свести, која мора бити ојачана путем заједничких радионица на државном нивоу; превенцију и сузбијање високотехнолошког криминала, са изналажењем првенствено одговарајућих мерила за вредновање превенције;

- примена концепта управљања безбедношћу, односно: учешће приватне безбедности у дефинисању тактичких и оперативних планова за остварење пројектованог нивоа безбедности; сакупљање информација обавештајним радом; коришћење постулата тимског рада; координација у заштити кључне инфраструктуре; стратешко распоређивање ресурса пре кризе; размена података и заједничких одговора на критичне инциденте и слично;
- инкорпорирање приватне безбедности као партнера у мрежу локалних институција, партнерским активностима са државним органима у спровођењу суседских полисинг програма и превенције криминала, као и обезбеђење услова како би приватни сектор безбедности постао техника полисинга у заједници;
- подзаконском регулативом уредити да осигуравајућа друштва буду обавезан актер уговорно-пословног односа приватног сектора безбедности и клијената, у складу са врстом објекта који се штити, са одређивањем који су минимални нивои осигурања, минимални нивои ресурса и потребе одговарајуће опреме, са обавезом сагледавања степена уложених ресурса, односно квалитета услуге. Наиме, у таквој ситуацији осигуравајућа друштва би допринела унапређивању квалитета услуга приватног сектора безбедности, односно мањи ризик условио би ниже премије. Ова мера би требало да има стимулативни ефекат, намењен оним клијентима који у своју безбедност више уложе, односно рестриктивним мерама намењеним оним корисницима чије обезбеђење не задовољава постављене критеријуме осигуравајућег друштва;
- усклађивање са законском и подзаконском регулативом свих активности и ситуација у поступању привредних друштава за пружање безбедносних услуга путем интерних аката у виду процедура, упутстава и слично, како би се спречио сваки вид злоупотребе овлашћења, сузбијања корупције, заштите људских права грађана, сукоба интереса и друго;
- остваривање свих активности заштите лица и имовине путем квалитетног планирања (услуге обезбеђења и заштите планирати на основу процене угрожености и процене ризика, које имају превентивни и оперативни карактер. Само добром проценом и планом за третирање идентификованих ризика, може се повећати ефикасност и ефективност заштите), компетентног руковођења и извршавања задатака безбедносног менаџмента у привредним друштвима;
- подзаконском регулативом уредити методологију набавки безбедносних услуга, применом критеријума „економски најповољније понуде“⁹⁵⁵ уместо најниже

⁹⁵⁵ *CoESS-ов Приручник за организације које додељују уговоре за пружање услуга приватног обезбеђења - Одабир најбоље вредности*, предвиђа да одлука о додељивању уговора требало да се базира на принципу "економски најповољније цене" а не најниже цене. Клијентима је у интересу да добију што квалитетнију услугу, што је једна од важних мотива за квалитетан рад. Шире види: *European Vocational Training Manual For Basic Guarding, December 1999, Louis Spaninks CINOP, Larry Quinn & John Byrne FTS in close co-operation with members of CoESS and UNI-Europa, Supported by the European Commission*. Такође, битна је и *Препорука ЕУ (Директива о јавним набавкама ЕУ/24/2014)* да једини критеријум не сме да буде најнижа цена него "економски најповољнија понуда". У Србији основа за примену "економски најповољније понуде" налази се у измени Закона о јавној набавци, обзиром да члан 92. у вези са чланом 3. истог закона предвиђа "да у набавци услуга сам понуђач дефинише цену по којој је спреман да реализује услуге које су предмет јавне набавке ... и да се свесно одрекне дела зараде, иако понудом "дампинг" цене ни нема зараде како би био у повољној ситуацији да добије одређени уговор о јавној набавци ... као и да наручилац услуга није у обавези да одбије понуду због неубичајено ниске цене, односно та оцена је препуштена искључиво

понуђене цене рада, како би могле бити исплаћене адекватне зараде запосленима и покрили трошкови обавезног социјалног осигурања, као и други трошкови пословања. Наиме, избор понуђача са најнижом ценом рада значи избор понуђача који ће стремити да смањи трошкове још више, најчешће коришћењем јефтине радне снаге (закључивањем уговора о стручном оспособљавању или путем непријављеног рада), што има штетан утицај на мотивацију запослених;

- у циљу обезбеђења одговорности за квалитет услуга, у свакој конкурсној документацији за одабир понуђача услуга, уврстити захтев за усаглашеност услуга са важећим стандардима и захтев за достављање доказа о висини и исплатама зарада за особље из предмета набавке;
- подзаконском регулативом прописати максималан број радних сати које запослени може да проведе на послу и плаћање ноћног и прековременог рада;
- подзаконском регулативом уредити решавање свих актуелних проблема и питања са којима се сусрећу запослени у ПСБ (правно саветовање и заступање радника у судским процесима и др.).

7.2. Критички осврт нормативне уређености приватне безбедности у Србији (Закон о приватном обезбеђењу и Закон о детективској делатности)

Оба закона представљају нормативни системски основ за вршење послова приватног обезбеђења и детективске делатности и институционализацију приватног сектора безбедности у систему националне безбедности Републике Србије. Оба закона са аспекта функционисања приватне безбедности у Србији обезбеђују оквир за професионализацију, стандардизацију и сертификацију безбедносних услуга, док је одредбама Закона о приватном обезбеђењу (глава II) извршена категоризација објеката који се обавезно штите на а) објекте од стратешког значаја и б) објекте од посебног значаја. Категоризација објеката је веома важна, јер подиже квалитет услуга и налаже одговарајући степен заштите.

Закони представљају важан ослонац јавној безбедности, и њима се растеређује државни буџет. Одредбама ових закона предвиђена је подела надлежности између приватне безбедности и јавне безбедности – полиције, обзиром да правна лица која имају лиценцу за обављање послова приватног обезбеђења, односно предузетници регистровани за обављање детективске делатности, не могу обављати послове обезбеђења лица и имовине који су у надлежности државних органа и примењивати оперативне методе и средства које ти органи примењују на основу посебних прописа

Евидентно је да ниједна одредба оба закона не уређује правни статус запослених лица у привредним друштвима у приватној и јавној својини, на административним пословима, њихов положај, овлашћења и услови за запошљавање у фирмама за приватно обезбеђење, односно детективску делатност, што може створити услове за разне злоупотребе. Наиме, закон не предвиђа које потребне услове мора да испуни и административно особље фирме. У таквој ситуацији лице из криминалног миљеа са капиталом са црног тржишта може у договору са појединцима да региструје и оснује фирму за безбедносне услуге, тако што ће се фирма водити на лице које ће испуњавати све законима предвиђене услове. То значи да фирма може бити само на папиру власништво таквог лица, при чему ће се прави власник налазити у позадини, односно биће легално запослен у администрацији привредног друштва.

диспозицији наручиоца услуге", чиме се генерише могућност корупције (наручилац услуга може унапред да се договори цену са понуђачем услуга) и сиве зоне пословања.

Такође, одредбе оба закона налажу вршење безбедносне провере као неопходан услов да би се запослено особље и директори фирми/агенција (одговорна лица) могли бавити пословима приватног обезбеђења, односно детективске делатности, без прописивања обавезе вршења безбедносне провере и за оснивача фирме/агенције. Наиме, власници фирми не подлежу било кавој безбедносној провери док одговорна лица и запослени пролазе проверу прописану законом о оружју и муницији, која је јако површна и са којом се не може утврдити постојање озбиљних безбедносних препрека.

Оваква одредница не спречава лица из криминалног миљеа да користе чланове породице и посреднике или офшор фирме да буду власници фирми и агенција за пружање приватних безбедносних услуга, обзиром да су субјекти приватне безбедности привредни субјекти, чији део запослених има право да носи и користи ватрено оружје, при чему власници, односно оснивачи фирми могу да буду и лица из иностранства.⁹⁵⁶

У закону о приватном обезбеђењу (Прва глава члан 2.) поред осталог прецизирано је да приватно обезбеђење врше „и правна лица и предузетници који су образовали унутрашњи облик организовања обезбеђења за сопствене потребе (самозаштитна делатност).“ Овакво одређење самозаштитне делатности, односно њено изједначавање са корпоративном заштитом је непознато у пракси развијених земаља обзиром да је корпоративна безбедност у свету део индустријске безбедности, а не део приватног обезбеђења.

У Трећој глави Закона о приватном обезбеђењу уређују се питања послова приватног обезбеђења, односно прописује се за коју је врсту послова потребна лиценца. У складу са чланом 6. Закона, правна лица и предузетници за приватно обезбеђење могу имати лиценцу за: процене ризика у заштити лица, имовине и пословања, заштите лица и имовине физичким и техничким средствима; послове одржавања реда на јавним скуповима, спортским приредбама и другим местима окупљања грађана у делу који није надлежност Министарства унутрашњих послова; планирање, пројектовање и надзор над извођењем система техничке заштите, монтаже, пуштања у рад, одржавања система техничке заштите и обуке корисника; обезбеђење транспорта и преноса новца и вредносних пошиљки у делу који није у надлежности Министарства. Члан 6. даље наглашава да су правна лица и предузетници за приватно обезбеђење дужни да обезбеде услове за извршење ових послова у складу са важећим стандардима и прописима којима се уређује област безбедности и здравља на раду.

На овај начин, осим ближег одређивања области којима се сектор приватне безбедности бави, он се истовремено везује за друге прописе и законе, па се самим тим уклапа у шири законодавни оквир Републике Србије. Члан 7. Закона одређује да правна лица и предузетници који врше послове приватног обезбеђења не могу вршити послове посредовања у наплати потраживања. Овај члан је од изузетног значаја имајући у виду честе наводе у медијима о бројним злоупотребама компанија приватног обезбеђења које су укључивале уцене и рекетирање.

Четврта глава садржи одредбе које се односе на лиценце за вршење приватног обезбеђења, наведених у Поглављу III, како за правна лица и предузетнике (члан 9.), тако и за физичка лица (члан 11.), односно одређује врсте лиценци које се издају и услове за добијање лиценци за правна лица и предузетнике и за физичка лица која обављају послове приватног обезбеђења. Овакво законодавно уређење ове области

⁹⁵⁶ Центар за истраживачко новинарство Србије (CINS) је 2010. године, у сарадњи са новинарском мрежом ORGANIZED CRIME AND CORRUPTION REPORTING PROJECT (OCCRP), реализовао опсежно истраживање власништва фирми за обезбеђење у Србији и открио да су поједине мање познате фирме у протеклом периоду биле основане од стране лица из криминалног миљеа („Sfinga“, „Total Security System“, „Polito“, „Srdić Security“ и „Lupus Group“). Опширније на: <http://www.cins.com.html>.

прецизира да „системи добијања дозвола дефинишу тип услуга безбедности које фирма сме, односно не сме да пружа“, као и да су „дозволе временски ограничене, чиме се осигурава редовна обнова и висок ниво професионализма, те редован надзор активности фирми за безбедносне услуге, са казнама које обухватају новчане казне и поништење лиценци у случају да је прекршен закон“. Такође, прецизним одређивањем лиценци за различите услуге које приватне фирме у области безбедности нуде, смањује се ризик „сваштарења“ и омогућава боља заштита корисника безбедносних услуга, због потребе поседовања дозволе, али и поштовања стандарда за пружање одређених услуга.

У Четвртој глави члан 10. став 1. тачка 4. подтачка 3. а у вези са чланом 12. став 5. предвиђа се да запослено особље једном годишње врши обавезан лекарски преглед у посебним здравственим установама, где у случају да није достављено лекарско уверење, сматра се да лице не испуњава услове за вршење послова приватног обезбеђења. што изискује додатна финансијска средства за правно лице, а што није пракса и обавеза за полицијске службенике у Србији. Четврта глава, члан 12. закона, предвиђа да лиценца се издаје физичком лицу које „има положен стручни испит у Министарству“. Оваква потреба за положеним стручним испитом је свеобухватна, где је полагање стручног испита обавеза за сва лица која пружају услуге приватног обезбеђења, па тиме и за припаднике полиције. Наведена одредба закона може само делимично да смањи досадашњу праксу да припадници МУП-а пружају услуге приватног обезбеђења ван дужности. Наиме, у пракси може доћи до ситуације да припадник МУП-а буде ангажован за вршење краћих послова приватног обезбеђења и без издате лиценце, због чега је неопходна и измена законске одредбе члана 133. Закона о полицији.

У четвртој глави члан 12. став 7. прописује да лица која имају одговарајућу стручну спрему, најмање три године радног искуства на пословима овлашћеног полицијског службеника, безбедоносно-обавештајним пословима и пословима извршења кривичних и прекршајних санкција не морају да заврше обуку за вршење послова приватног обезбеђења и обуку руковања ватреним оружјем. Оваквим решењем држава бивше припаднике државних апарата силе доводи у повољнији положај у односу на оне из приватног сектора безбедности, стварајући сукоб интереса.

Наиме, већина европских држава прописима забрањује да бивши припадници оружаних снага непосредно по напуштању државне службе заснују радни однос у приватном сектору безбедности. Да би се запослили у таквим фирмама, они морају да сачекају да прође одређени временски период, који често износи и по неколико година (У том погледу најрестриктивније мере постоје у Белгији и Португалији, као и Скандинавским земљама чији прописи налажу то да мора проћи најмање пет година од како је лице радило у полицији, војсци или служби безбедности). Циљ ове рестриктивне мере јесте да спречи могућност да неко ко је радио у државној служби искористи своје везе и контакте у приватном сектору безбедности како би остварио неку корист. Такође, држава не жели да дозволи да неко у чију је обуку улагала значајне ресурсе напусти олако службу.

Слична ситуација је и одредба друге главе члан 6. став 2. Закона о детективској делатности којим се такође, даје примат лицима која имају пет година радног искуства на пословима овлашћеног службеног лица, пословима одбране, безбедносно-обавештајним пословима, судској и тужилачкој функцији, као и стручним пословима у суду или јавном тужилаштву, за стицање лиценце. Оваквим решењем држава доводи ове категорије службеника у повољнији положај у односу на припаднике приватног сектора безбедности, стварајући сукоб интереса, јер је пракса у неким развијеним земљама да овим категоријама није дозвољено пет година по напуштању претходних служби да се баве детективским пословима, како не би дошло до одавања службених и пословних тајни или злоупотребе контаката.

Четврта глава, члан 16. закона прецизира да лиценца престаје да важи након истека рока од шест месеци од дана коначности решења којим је издата, ако правно лице у том року није започело са радом, што оставља недореченим на који начин и у којој форми, лиценца престаје да важи, нпр. да ли је то по сили права или другог правног прописа који има снагу закона.

Такође, на закључак или на решење може се изјавити жалба. Жалба се изјављује Министарству у року од осам дана од дана пријема решења. Имајући у виду да члан 70. одређује да надзор над спровођењем закона спроводи Министарство унутрашњих послова, чињеницом да МУП надзире и рад полицијских управа које издају лиценце, поставља се питање ко ће надzirати рад Министарства које ће одлучивати по жалбама на решења. Чини се да на овај начин долази до спајања извршних и надзорних функција, што није добро решење.

Пета глава, члан 20. одређује и садржај обавештења о закљученом уговору, анексу уговора или о раскиду уговора које је правно лице или предузетник дужно да у року од осам дана од настале промене достави надлежној полицијској управи. Овим поступком постиже се ефективан надзор над радом компанија приватног обезбеђења, имајући у виду да информације које достављају садрже податке о јасно одређеном предмету уговора, начину вршења уговорених послова приватног обезбеђења, броју службеника обезбеђења по уговору и локацији радног распореда, врсти и количини ангажованог оружја и средстава заштите и датум почетка/прекида уговореног вршења услуга. Међутим, у вези са наведеним чланом закона, потребно је размотрити да ли су сви подаци који се прикупљају према члану 20. у складу са „принципом сразмерности“ (принцип да се обрађује само онолико података о личности колико је потребно у датом случају) који прописује члан 8. Закона о заштити података о личности.

У петој глави закона прописана је сарадња државних органа и приватног сектора безбедности. Тако, ова глава закона детаљно уређује начин пружања различитих послова приватног обезбеђења, дефинишући прво какве активности која област подразумева, праћено техничким детаљима попут садржаја специјалних возила за транспорт новца, вредносних и других пошиљки, кофера за пренос новца и вредносних пошиљки пешице, контролног центра и слично. Такође, иста глава одређује да се послови приватног обезбеђења лица, имовине и пословања врше на начин који не омета рад државних органа и не нарушава спокојство грађана, те прописује дужност службеника приватног обезбеђења, запослених као оператери у контролном центру, да одмах обавесте полицију о информацијама које указују да се врши кривично дело које се гони по службеној дужности или прекршај са елементима насиља.

У шестој глави, члан 46. став 1. тачка 6. прописано је да је „службеник обезбеђења овлашћен да привремено задржи лице које је затекао у објекту или простору у вршењу кривичних дела и тежих прекршаја нарушавања јавног реда и мира, до доласка полиције.“ С тим у вези, неоправдано је и погрешно очекивати од службеника обезбеђења да квалификује која је врста нарушавања јавног реда и мира наступила, па да у зависности од сопствене процене доноси одлуку да ли ће или не задржати лице до доласка полиције.

Генерално узев, овлашћења службеника обезбеђења су слична овлашћењима полицијских службеника, а основна разлика састоји се у томе што службеници обезбеђења своја овлашћења могу користити искључиво у зони штићеног објекта. Међутим, за време обезбеђења транспорта или преноса новца и вредносних пошиљки и обављања послова личног обезбеђења, овлашћења могу примењивати и ван штићеног објекта, па и на јавним местима, што може утицати на општу безбедност грађана. Као и полицијски службеници, службеници обезбеђења врше проверу идентитета увидом у личну карту или други документ са фотографијом, с тим што је једина последица

одбијања идентификације пред службеником обезбеђења спречавање уласка уштићени објект. Преглед лица, предмета и превозних средстава је такође слично регулисан као и у поступању полицијских службеника.

Међутим, за разлику од полиције, службеници обезбеђења могу вршити преглед само визуелно или коришћењем техничких средстава, односно не могу вршити преглед додиривањем. Предвиђено је да преглед мора вршити лице истог пола, што значи да би на улазу уштићени објект обавезно морали да буду присутна најмање два службеника обезбеђења – мушког и женског пола. Одредба којом је прописано да службеник обезбеђења позива лице да самостално покаже садржај одеће, предмета које носи са собом или возила које улази или излази изштићеног објекта, намеће питање шта се дешава када лице одбије позив обезбеђења – да ли ће му се као и код одбијања да се идентификује забранити улаз уштићени објект или ће га ипак пусти у објект ако је лице претходно идентификовано. Извесно је да службеник обезбеђења никога не може приморати да прикаже садржај своје одеће, предмета или возила.

У шестој глави, члановима 55. и 56. прекинута је досадашња пракса да службеници приватног обезбеђења ватрено оружје користе на основу Закона о оружју и муницији, према којем се употреба ватреног оружја од стране службеника приватног обезбеђења третира на исти начин као и употреба ватреног оружја од стране цивилног лица. Наиме, одредбама наведених чланова прописани су законски услови и процедура употребе ватреног оружја од стране службеника приватног обезбеђења која, уз остало, обухвата идентификацију и јасно упозорење, као и обавезе након употребе средстава принуде. То укључује и достављање извештаја о употреби оружја и других средстава принуде одговорном лицу у правном лицу и код предузетника за приватно обезбеђење, које потом доставља извештај са својим мишљењем надлежној полицијској управи.

У седмој глави, члан 64. уређује садржину, изглед и начин употребе легитимације службеника приватног обезбеђења, што се ставља у надлежност министра унутрашњих послова. Оваква одредба се оцењује несагласном са Уставом, имајући у виду да Устав Републике Србије у члану 42. став 2 одређује да се „прикупљање, држање, обрада и коришћење података о личности уређује законом“.

У деветој глави, члан 68 став 1. прописује да се „подаци који су прикупљени у вршењу посла приватног обезбеђења могу користити само у сврху за коју су прикупљени и не могу се уступати трећим лицима или јавно објављивати, осим ако је другачије прописано или уговорено“. С тим у вези, треба напоменути да је термин „осим ако је другачије прописано или уговорено“ непрецизан и нејасан, што може бити основ за злоупотребе.

Карактеристично је да у десетој глави, одредбе чл. 70. - 73. Закона, не предвиђају посебну организациону целину у оквиру МУП-а нити посебно радно место за полицијске службенике који ће се бавити пословима инспекцијског надзора над приватним фирмама за обезбеђење. Имајући то у виду, поставља се питање ефикасности обављања инспекцијског надзора од стране Министарства. Наиме, искуства постсоцијалистичких држава (нпр. Бугарска) указују да инспекцијски надзор у овој области није делотворан уколико се полицијским службеницима на већ постојеће послове дода још нека дужност. Показало се, наиме, да је потребно формирати посебну организациону целину у оквиру МУП и/или новом систематизацијом радних места увести посебне инспекторе за послове надзора приватног обезбеђења. Овакво решење ће за последицу имати то да ће надзор вршити полицијски службеници МУП-а као поверене послове, док ће сеприоритетно бавити другим полицијским пословима.

У десетој глави, одредба члана 75. представља пример „добре праксе“. Наиме, њоме се предвиђа оснивање посебне радне групе - Стручног савета за унапређење приватног обезбеђења и јавно приватног партнерства у сектору безбедности, у циљу

остваривања сарадње са удружењима правних лица и предузетника за послове приватног обезбеђења и службеника обезбеђења, као и праћења области приватног обезбеђења те подношења иницијатива за унапређење обављања послова у тој области у складу са новим стандардима. На тај начин се постојећи оквир Комисије за јавно приватно партнерство у сектору безбедности Републике Србије задржава, а његова улога у сектору приватне безбедности, као саставном делу националне безбедности, добија законску гаранцију Законом о приватном обезбеђењу.

У једанаестој глави, која се односи на област казних одредби (новчане казне, затворске казне и заштитне мере забране вршења делатности), одредбе које се тичу правних лица за приватно обезбеђење, као и одредбе главе које се односе на службенике обезбеђења, могу се окарактерисати као дискриминаторске, јер се њима угрожавају права службеника обезбеђења. Наиме, уочљиво је да без обзира на прекршај, само службеници обезбеђења фирми подлежу казни затвора до 30 дана, док одговорна лица у правном лицу могу бити санкционисана само новчаном казном.

У дванаестој глави, члан 90. прописује да ступањем на снагу Закона о приватном обезбеђењу, престају да важе одредбе чланова 17. и 18. Закона о оружју и муницији, као и члан 8. Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, што указује да је приватни сектор безбедности интегрални део националног система безбедности Србије, где измене у једном сектору условљавају промене одређених закона, како би се успоставио ефикасан, јединствен и свеобухватан законодавни оквир.

У вези одредби Закона о приватном обезбеђењу (такође и Закона о детективској делатности) које се односе на овлашћења службеника обезбеђења/детектива за употребу средстава, уочљиво је да није предвиђена могућност употребе електричних омамљивача, као знатно хуманијег средства у односу на ватрено оружје.

Евидентно је да ниједна одредба поменутих закона не предвиђа статус фирми за приватно обезбеђење, односно за детективске услуге, у условима ванредних ситуација у држави, имајући у виду да је приватна безбедност и део система националне безбедности Србије. Овакво решење није делотворно, јер се тиме јавља потреба превођења већ постојећих организацијских делова (служба физичке заштите, мобилни интервентни тимови, контролни центри, сервисне техничке службе и друго) у активну резерву, опште и специјализоване јединице цивилне заштите. Та питања би се могла регулисати уговорима између фирми за приватно обезбеђење и надлежних републичких и органа локалне самоуправе (кризни штабови), чиме би се остварило још ефикасније извршавање задатака у таквим ситуацијама и уједно би се постигло јачање функционалних веза свих субјеката приватног и јавног сектора безбедности на целој територији Републике Србије.

У одредбама Закона о детективској делатности, актуелна је недоречност у вези са лицима која се крију ради избегавања кр.гоњења "да се у оквиру детективске делатности могу обрађивати подаци о: несталим лицима или лицима која се крију ради избегавања кр.гоњења ...", којом би у пракси требало једнино да се баве полицијски органи а не приватни детективи.

Такође, евидентно је да оба закона ниједном одредбом нису предвидела могућност пружања безбедносних услуга војног карактера у земљи или иностранству, што је пракса у високоразвијеним земљама Запада.

7.3. *Одређивање потребног нивоа организационе и функционалне оспособљености приватног сектора безбедности у Србији*

За реализовање активности усмерених на остваривање функције приватне безбедности у систему безбедности друштва, потребан је и одговарајући ниво нормативне, организационе и функционалне прилагођености приватног сектора безбедности у Србији, односно одговарајућа обавезна стручна оспособљеност, стална едукација и периодично усавршавање запосленог особља.

Наиме, обзиром да су у питању послови који се односе на разноврсне безбедносне услуге, захтеви тржишта и садржај послова обезбеђења одређујући су фактор образовног и стручног профила запослених у привредним друштвима за пружање безбедносних услуга, а стечена знања су условљена одређеним законским овлашћењима а у функцији су предузимања потребних превентивних и репресивних мера. Такође, едукативни процес запосленог особља у приватном сектору безбедности мора да уважи и интересе наручилаца услуга, односно да води рачуна о вредностима која се штите, као и о међународним стандардима у погледу обављања послова приватне безбедности.

Стручном оспособљавању запосленог особља приватног сектора безбедности мора се посвећивати стална пажња, а посебно њиховом стручном усавршавању, физичкој припремљености, безбедном руковању оружјем, оспособљености за управљање моторним возилима, будући да су висок ниво обучености и спремности гарант су за успешно обављање послова приватног обезбеђења и детективске делатности. Обавезна едукација је важан предуслов за законито, стручно, ефикасно и етичко обављање послова приватне безбедности. Едукација у суштини представља одговарајући профил и квалитет кадра приватне безбедности, а њом се штити не само особље, већ и клијенти од евентуалних одштетних захтева (нпр. због телесних повреда и неоправданих интервенција припадника приватног сектора безбедности).

Критеријуме и методе избора лица за послове приватног обезбеђења и детективске делатности, свако привредно друштво за пружање безбедносних услуга, прилагођава сопственим потребама и могућностима, условима, намени и задацима.

Ипак, нека општа начела су универзална и општеприхваћена и проверена и то:

- здравствена (психофизичка) способност, која чини полазну основу при избору кадрова, односно кандидата,
- добровољност ступања у службу и свесно прихватање захтева и правила која у њој владају;
- лични квалитети кандидата, као најважнији елемент при избору кандидата за ове послове, јер је будућег припадника приватног сектора безбедности лакше обучити да рукује ватреним оружјем и да влада појединим борилачким вештинама, него му усадити карактерне особине и природне способности које му недостају;
- одговарајуће опште образовање, што значи да је за непосредне извршиоце потребно да кандидат има најмање средњу стручну спрему, док за одређене послове (руководеће и стручне) постоји потреба за ангажовањем висококвалификованих стручњака из појединих области, као што су електроничари, машински и електро инжењери, хемичари, здравствени радници и друго;
- старосна граница, која се за непосредне извршиоце углавном креће до 40 година, јер је то доба до кога је човек у пуној физичкој и интелектуалној снази. Запослени у привредним друштвима за безбедносне услуге требало би да прођу обуку која обухвата следеће области:
- коришћење одређених техничких средстава и опреме за предузимање превентивно-техничких мера обезбеђења (ручни метал-детектори, портабл рендген уређаји,

уређаји за контролу радиоактивности и друго), при чему постоји знатна разлика између обуке радника за послове физичке заштите и обуке радника за послове техничке заштите;

- оперативна техника (курсеви за коришћење уређаја за фото-документацију и слично);
- системи и средства везе са практичним коришћењем УКТ радио станица и других средстава везе;
- пружање прве помоћи (пожељно је да сви радници обезбеђења прођу наведену обуку);
- познавање страних језика (за поједина посебна радна места, а посебно она која су везана за остваривање сарадње са струковним удружењима на међународном нивоу.

7.4. Литература

Монографије, Стручне књиге, Уџбеници и Збраници радова

1. Avant D., *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge University Press, New York 2007.
2. Austin J.; Coventry G., *Emerging Issues on Privatized Prisons*, U.S. Department of Justice, Washington DC 2001
3. *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union - Final Report*, CoESS (Confederation of European Security Services - CoESS), Brusels, 2006.
4. Бабикић В.Г., *ЧОП: От созданиа до успеха*, НОУ ШО „Баярд“, Школа охрани Баярд, Москва 2005.
5. Бајагић М., *Основи безбедности*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2007.
6. Bastick M.; Valasek K. (eds.), *Gender and Security Sector Reform Toolkit*, DCAF & OSCE/ODIHR & UN-INSTRAW, Geneva 2005.
7. Bayley H.D.; Shearing D.C., *The New Structure of Policing: Description, Conceptualization, and Research Agenda*, National Institute of Justice Research Report, Washington DC 2001.
8. Berg J., *Private prisons: International experiences and South African prospects*, Institute of Criminology, University of Cape Town, Cape Town SA 2000.
9. Biles D.; Vernon J. (eds.), *Proceedings of the Private Sector and Community Involvement in the Criminal Justice System Conference*, Australian Institute of Criminology, Canberra AU 1994.
10. Бошковић М., *Систем обезбеђења*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997.
11. Бошковић М., *Основи детективске делатности*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2006.
12. Бошковић М.; Кековић З., *Обезбеђење лица, имовине и пословања предузећа*, Виша школа унутрашњих послова, Београд 2003
13. Bryden A.; Caparini M., *Private actors and security governance*, DCAF, Geneva 2006.
14. Buzan B.; Waever O.; de Wilde J., *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner, Boulder CO 1998.
15. Button M., *Private Policing*, Willan Publishing, Milton UK, 2003.
16. Vaughan J.E., *Risk Management*, John Wiley & Sons Inc., New York 1996.
17. Gaultier L.; Hovsepian G.; Ramachandran A.; Wadley I.; Zerhdoud B., *The Mercenary Issue at the UN Commission on Human Rights: The Need for a New Approach*. International Alert, London 2001.
18. George B.; Button M., *Private Security*, Perpetuity Press Ltd, Banbury UK 2000.
19. Gilroy C.L.; Summers B.A.; Randazzo A.; Harris K., *Public-Private Partnerships for Corrections in California: Bridging the Gap Between Crisis and Reform*, Reason Foundation & Howard Jarvis Taxpayers Foundation, Sacramento CA 2010.
20. Green G., *Introduction to Security*, Butterworth, Waltham MA 1981
21. Давидовић Д., *Алтернативни чиниоци безбедности – Приватни полисинг (хрестоматија)*, Факултет безбедности, Београд 2006.
22. Даничић М.: *Обезбеђење лица и имовине предузећа у Републици Српској*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2006.
23. Даничић М., *Специфичности менаџмента у области приватне безбедности у Републици Српској*, Интернационална асоцијација криминалиста, Бања Лука 2009.

24. Даничић М.; Стајић Љ., *Приватна безбједност*, ВШУП, Бања Лука 2008.
25. Дапчевић-Марковић Љ., *Право приватне безбедности*, Факултет за пословни менаџмент, Бар 2010.
26. Dempsey S.J., *Introduction to Private Security*, Thomson Wadsworth, Belmont CA 2008.
27. Dempsey S.J.; Forst L., *An Introduction to Policing*, Cengage Learning, Stamford CT 2011.
28. Диги Л., *Преображају јавног права*, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд 1929.
29. Димитријевић И. (ур.), *Упоредни приказ законодавства индустрије приватне безбедности у Европској унији*, Клуб студената Факултета безбедности, Београд 2006.
30. Драгишић З., *Безбедносни менаџмент*, Службени гласник & Факултет безбедности, Београд 2007.
31. *Engaging the Private Sector To Promote Homeland Security: Law Enforcement - Private Security Partnerships*, U.S. Department of Justice - Office of Justice Programs, Washington DC 2005.
32. *European Training Manual: Preventing occupational hazards in the private security sector (manned guarding and surveillance services)*, UNI-Europa & CoESS, Brussels 2004.
33. Ivanda S., *Pregled policijskog prava*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb 1998.
34. Ivandić Vidović D.; Karlović L.; Ostojić A., *Korporativna sigurnost*, Udruga hrvatskih menadžera sigurnosti – UHMS, Zagreb 2011.
35. Игњатовић Ђ. (ур.), *Криминологишко наслеђе* (зборник текстова), Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2006.
36. Игњатовић Ђ., *Криминологија*, Службени гласник, Београд 2008.
37. Javorović B.; Sećković J., *Komentar zakona o osnovama društvene samozaštite*, Narodne novine, Zagreb 1987.
38. Јакшић А., *Европска конвенција о људским правима – коментар*, Правни факултет, Београд 2006.
39. James L.A.; Bottomley A.K.; Liebling A.; Clare E., *Privatizing Prisons: Rhetoric and Reality*, SAGE Publications, London 1997.
40. Jäger T.; Kümmel G. (eds.), *Private Military and Security Companies*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2007.
41. Jones T.; Newburn T., *Private Security and Public Policing*, Clarendon Press, Oxford UK 1998.
42. Johnston L., *The Rebirth of Private Policing*, Routledge, London 1992
43. Kakalik S.J.; Wildhorn S., *Current regulation of private police: Regulatory agency experience and view – Study R-871-DOJ*, Vol. 1, Rand Corporation, Santa Monica CA 1971.
44. Kamerling J.; Verhoog W.; Keuleneer L. (eds), *Vijftien over Forensische Accountancy*, Amsterdam, Koninklijke NIVRA, Amsterdam 1998.
45. Кековић З., *Теорија система безбједности*, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2009.
46. Кековић З. (ур.), *Интегрална безбедност и пословно-безбедносни менаџмент*, Зборник радова Факултета цивилне одбране, Београд 2003.
47. Кековић З.; Савић С.; Комазец Н.; Милошевић М.; Јовановић Д., *Процена ризика у заштити лица, имовине и пословања*, Центар за анализу ризика и управљање кризама, Београд 2011.
48. Кесић З., *Приватни сектор у контроли криминалитета*, Досије студио, Београд 2009.

49. Кешетовић Ж.; Кековић З., *Системи кризног менаџмента*, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука 2008.
50. Kikeri S.; Nellis R.J.; Shirley M.M., *Privatization: The Lessons of Experience*, World Bank Publications, Washington DC 1992.
51. Kinsey C., *Coprrporate Soldiers and International Security: The Rise of Private Military Companies*, Routledge, New York 2006.
52. Kicenski K.K., *The Corporate Prisons: The Production of Crime and the Sale of Discipline – Research Report*, George Mason University, Fairfax VA 2002.
53. Klockars B.C.; Mastrofski D.S. (eds.), *Thinking About Policing: Contemporary Readings*, McGraw-Hill, Boston MA 1991.
54. Krahnmann E., *States Citizens and the Privatisation of Security*, Cambridge University Press, Cambridge UK 2010.
55. Kržalić A., *Stanje privatne sigurnosti u Bosni i Hercegovini*, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo 2011.
56. Кривокапић В., *Превенција криминалитета*, ВШУП, Бања Лука 2002.
57. Kričančić M., *Zbirka propisa o privatnoj zaštiti i privatnim detektivima*, Narodne novine d.d., Zagreb 2004.
58. Крстић О., *Криминалистичка превенција и прогностика*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука 2005.
59. La Vigne G.N.; Hetrick S.S.; Palmer T., *Planning for Change: Security Managers' Perspectives on Future Demographic, Crime, and Technology Trends*, The Urban Institute, Washington DC, 2008.
60. *La participation de la securite privee a la securite generale en Europe*, Institut National des Hautes Etudes de Securite (INHES), Paris, 2008.
61. Logan H.C., *Private Prisons – Cons and Pros*, Oxford University Press, Oxford UK 1990.
62. Лончаревић Р.; Машић Б.; Ђорђевић-Бољановић Ј., *Менаџмент, принципи, концепти и процеси* (скрипта), Универзитет Сингидунум, Београд 2007.
63. Loree J.D. (ed.), *Future Issues in Policing: Symposium Proceedings*, Canadian Police College, Ottawa CA 1989.
64. Maguire M.; Morgan R.; Reiner R. (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford University Press, Oxford UK 2007.
65. Мандић Г., *Системи обезбеђења и заштите*, Факултет цивилне одбране, Београд 2004.
66. Мандић Г.; Стајић Љ., *Системи обезбеђења и заштите-скрипта*, Факултет безбедности, Београд 2006.
67. Марковић Р., *Управно право*, Службени лист СРЈ, Београд 2002.
68. Марковић С., *Основи корпоративне и индустријске безбедности*, Факултет за правне и пословне студије у Новом Саду, Нови Сад 2007.
69. Матић Г., *Основи физичко-техничког обезбеђења*, Привредна комора Србије, Београд 2006.
70. Meško G.; Dobovšek V. (eds.) *Policing in Emerging Democracies: Critical Reflections*, Faculty of Criminal Justice and Security, Maribor-Ljubljana 2007.
71. Мијалковић С., *Национална безбедност*, КПА, Београд 2009.
72. Мијалковић С.; Кесеровић Д., *Основи безбједности*, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука 2010,
73. Milburn W.T.; Watman H.K., *On the Nature of Threat: a Social Psychological Analysis*, Praeger, New York 1981.
74. Милосављевић, Б., *Наука о полицији*, Полицијска академија, Београд 1997.
75. Милошевић М., *Физичко-техничко обезбеђење и противпожарна заштита* (Збирка прописа), Глосаријум, Београд 2006.

76. Милошевић М., *Одбрана од тероризма*, Свет књиге, Београд 2005.
77. Mom F., *The Eye That Never Sleeps: A History of the Pinkerton National Detective Agency*, Indiana University Press, Bloomington IN 1982.
78. Mockler J.R., *The Management Control Process*, Prentice Hall, Englewood Cliffs NY 1984.
79. Мрвић-Петровић Н., *Криза затвора*, Војноиздавачки завод, Београд 2007.
80. McLennan M.R., *The Crisis of Imprisonment – Protest, Politics and the Making of the American Penal State, 1776-1941*, Cambridge University Press, Cambridge MA 2008.
81. Nađ I., *Zbirka propisa iz djelokruga privatne zaštite*, Hrvatska udruga menadžera sigurnosti, Zagreb 2012.
82. Nemeth P.C., *Private Security and The Law*, Third edition, Elsevier & Butterworth-Heinemann, Burlington MA – Oxford UK 2005.
83. Никач Ж., *Концепт полиције у заједници и почетна искуства у Србији*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2012.
84. Никач Ж.; Павловић Г., *Право приватне безбедности*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2012.
85. Никач Ж., *Приватна безбедност и детективска делатност – нови законски прописи у Републици Србији*, Пословни Биро, Београд 2013.
86. Ostojić A.; Skendžić N., *Zakon o privatnoj zaštiti s komentarom*, Iproz, Zagreb 2003.
87. Ohmae K., *Nova globalna pozornica: Izazovi i prilike u svijetu bez granica*, Zagrebačka škola ekonomije i managementa, Zagreb 2007.
88. Ocqueteau F., *Les défis de la securite privée: Protection et surveillance dans la France d'aujourd'hui*, L'Harmattan, Montreal 1997.
89. Павловић Г., *Право приватне безбједности – упоредна студија*, Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања, Бања Лука 2011.
90. Page M.; Rynn S.; Taylor Z.; Wood D., *SALW and Private Security Companies in South Eastem Europe*, SEESAC, Belgrade 2006.
91. Пајковић Д., *Обезбеђење одређених личности и објеката*, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд 2003.
92. *Panoramic Overview of Security Industry in the 25 Member States of the European Union*, CoESS/UNI-Europa, Wemmel BL 2004.
93. Peersman G.; Schoors K., *De perfecte storm*, Borgerhoff & Lambrechts, Ghent BL 2012.
94. Пејановић Љ.; Лаковић В.; Стојановић С., *Угрожавање и физичко-техничка заштита*, Институт за политичке студије, Београд 2007.
95. Peltier R.T., *Information Security Risk Analysis*, Taylor & Francis, Boca Raton FL 2005.
96. Петровић П., *Резервисани домени као препреке нормативном уређењу приватног сектора безбедности* (радна студија), Београдски центар за безбедносну политику, Београд 2011.
97. *Private and public security in the Nordic countries*, CoESS General Secretariat & ALMEGA Private Security, Wemmel BL – Stockholm 2010.
98. *Private Security: Report of the Task Force on Private Security*, US Government Printing Office, Washington DC 1976.
99. *Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures 2011*, Confederation of European Security Services, Wemmel BL 2012.
100. *Preventing occupational hazards in the private security sector (manned guarding and surveillance services)*, ULB & UNI-Europa & CoESS, Brussels – Wemmel BL 2004.
101. Radvanovsky S.R., *Critical Infrastructure - Homeland Security and Emergency Preparedness*, Taylor & Francis Group, New York 2010.

102. Рађеновић Р., *Обезбеђење и безбедносна заштита одређених личности и објеката*, МУП Републике Србије & Центар за школовање и стручно усавршавање Института безбедности, Београд 1995.
103. Сајферт З.; Васић Ж., *Менаџмент*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2003.
104. *SALW и фирме за приватно обезбеђење у југоисточној Европи: узрок или последица несигурности?* - Извештај за UNDP и Пакт стабилности ЈИЕ, Центар за контролу лаког наоружања у југоисточној и источној Европи (SEESAC), Београд 2006.
105. Симић Д., *Наука о безбедности*, Службени лист СРЈ, Београд 2002.
106. Симић Р., *Техничка заштита објекта – прилаз заштити од неовлашћеног приступа*, Институт безбедности & Самозаштита, Београд 1991.
107. Симић Р.; Бошковић М., *Физичко-техничка заштита објеката*, Vodex, Београд 1995.
108. Симоновић Б., *Рад полиције у заједници* (Community policing), МУП Републике Српске & Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука 2006.
109. Singer W.P., *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, Cornell University Press, Ithaca NY 2008.
110. Sotlar A., *Policija in zasebnovarnostna podjetja v procesu zagotavljanja notranje varnosti RS* (Doktorska disertacija), Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2007.
111. Стајић Јб.; Мијалковић С.; Станаревић С., *Безбедносна култура младих: како живети безбедно?*, Драганић, Београд 2006.
112. Стајић Јб.; Мандић Г., *Системи обезбеђења и заштите* (скрипта), Факултет за пословни менаџмент, Бар 2005.
113. Стајић Јб.; Пајковић Д., *Систем заштите личности и објеката*, Правни факултет, Нови Сад 2008
114. Стевановић О., *Руковођење у полицији*, Полицијска академија, Београд 2003.
115. Stober R.; Olschok H.; Gundel S.; Buhl M., *Managementhandbuch, Sicherheitswirtschaft und Unternehmenssicherheit*, Richard Boorberg Verlag, Stuttgart 2012.
116. Стојановић С. (ур.), *Приватне безбедносне компаније у Србији – пријатељ или претња?*, Центар за цивилно-војне односе, Београд 2008.
117. Strom K.; Berzofsky M.; Shook-Sa B.; Barrick K.; Daye C.; Horstmann N.; Kinsey S., *The Private Security Industry: A Review of the Definitions, Available Data Sources, and Paths Moving Forward*, U.S. Department of Justice & RTI International, Washington DC 2010.
118. Shearer D., *Private Armies and Military Intervention (The Adelphi Papers)*, Oxford University Press, Oxford UK 1998
119. Schreier F.; Caparini M., *Privatising Security: Law, Practice And Governance of Private Military And Security Companies (Occasional Paper № 6)*, DCAF, Geneva 2005.
120. Талијан М., *Руковођење унутрашњим пословима*, ВШУП, Београд 2001
121. Татомировић Д., *Практикум за обављање послова заштите имовине и лица са правилом вршења службе*, Ревизија „Детектив“, Београд 1997.
122. Томић З., *Управно право - систем*, Службени лист СЦГ, Београд 2002
123. Тоуне-Sewell P., „Private Security Companies: The Reasons Why“, *Military Technology*, Vol. 31, Issue 3, Mönch Publishing Group, Bonn 2007., pp. 60-62.
124. Триван Д., *Корпоративна безбедност*, Досије Студио, Београд 2012.
125. *The socio-economic added value of private security services in Europe*, CoESS General Secretariat, Wemmel, BL 2013.
126. Fajol A., *Opšti i industrijski menadžment*, Adižes, Novi Sad 2006.
127. Fehringer D.; Hohhof B. (eds.), *Competitive Intelligence Ethics: Navigating the Gray Zone*, Competitive Intelligence Foundation, Alexandria VA 2006.
128. Филиповић З.; Црноглавац М., *Физичко-техничко обезбеђење имовине и лица*, Факултет заштите на раду, Ниш 2010.

129. Fischer J.R.; Green G., *Introduction to security*, Butterworth-Heinemann, Boston MA, 1998.
130. Forst B.; Manning K.P. (eds), *The Privatization of Security: Two Views*, Georgetown University Press, Washington DC 1999.
131. Fourcaudot M., *Étude descriptive des agences de sécurité au Québec – Rapport synthèse*, Direction générale de la sécurité et de la prévention, ministère de la Sécurité publique, Sainte-Foy CA 1988.
132. Furst J.A., *State regulation of private police and security agents – Study*, Bowling Green State University, Bowling Green OH 2009.
133. Nakala J., *Why regulate manned private security?*, Confederation of European Security Services (CoESS), Wemmel BL 2008.
134. Хаџић М.; Милосављевић Б.; Стојановић С.; Ејдус Ф. (прир.), *Годишњак реформе сектора безбедности у Србији*, Центар за цивилно-војне односе, Београд 2009.
135. Hess M.K., *Introduction to Private Security* (Fifth edition), Cengage Learning Inc, Stamford CT 2009.
136. Hoff O., *Sectoral Unions and Employers Organisations in the Private Security Sector in the EU (Research Project VT/2002/0215)*, Université Catholique de Louvain, Brussels 2003.
137. Cools M.; Verbeiren K., *Staying Strong Together: The Police and Private Security*, Politeia, Brussels 2004.
138. Cools M.; De Kimpe S.; De Ruyver B.; Easton M.; Pauwels L.; Ponsaers P.; Vander Beken T.; Vander Laenen F.; Vande Walle G.; Vermeulen G. (eds), *Readings On Criminal Justice, Criminal Law & Policing*, Maklu, Antwerp, 2009.
139. Carafano J.J., *Private Sector, Public Wars; Contractors in Combat – Afghanistan, Iraq and Future Conflict*, Praeger Security International, Westport CT 2008.
140. Carss-Frisk M., *Право на имовину – водич за примену члана 1 Протокола бр. 1 Европске конвенције о људским правима*, Савет Европе, Београд 2004.
141. Coyle A., *Understanding Prisons – Key Issues in Policy and Practice*, Open University Press, New York 2005.
142. Christman H J., *History of Private Security (Part I)*, Security World Publishing Co. Inc., Los Angeles CA 2005.
143. Cunningham C.W.; Strauchs J.J.; Van Meter C. & Hallcrest Systems, Inc.. *Private security trends 1970-2000: The Hallcrest report II*, Butterworth-Heinemann, Boston MA 1990.
144. Cunningham C.W.; Taylor H.T., *Private Security and Police in America: The Hallcrest Report I*, Butterworth-Heinemann, Boston MA 1985.
145. Čas T.; Pečar J.; Friedl J.; Djurić M., *Zasebno varovanje in pooblastila varnostnikov*, Zbornica Republike Slovenije za zasebno varovanje & Atelje Kresnik, Radlje ob Dravi, 1995.
146. Weber T., *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union - Final Report of a Project for CoESS/UNI Europa funded by the European Commission*, Version 11/04/2002, ECOTEC Research and Consulting Ltd, Birmingham UK 2002.
147. Wenger A.; Mockli D., *Conflict Prevention: The Untapped Potential of the Business Sector*, Lynne Rienner, Boulder CO 2003.

Чланци, правни прописи и електронски извори

148. Abrisketa J., „Blackwater - Mercenaries and International Law“, *FRIDE – Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior*, Madrid 2007., pp. 4 -26.
149. Avant D., „The Privatization of Security and Change in the Control of Force“, *International Studies Perspectives*, Vol. 5, Issue 2, Wiley, Hoboken NJ, May 2004., pp.153-157.

150. Bastick M., "The Role of Penal Reform in Security Sector Reform", *DCAF Occasional Paper*, No. 18, DCAF, Geneva 2010., pp. 1-78.
151. Becker M.T., "The Place of Private Police in Society: An Area of Research for the Social Sciences", *Social Problems*, Vol. 21, No. 3, University of California Press, Berkeley CA 1974., pp. 439-443.
152. Born H.; Leigh I., "Democratic Accountability of Intelligence Services", *Policy Paper No 19*, DCAF, Geneva 2007., pp. 1-21.
153. Born H.; Caparini M.; Cole E., "Regulating Private Security in Europe: Status and Prospects", *Policy Paper № 20*, DCAF, Geneva 2007., pp. 1-39.
154. Branović Ž., "The Privatization of Security in Failing States – A Quantitative Assessment", *Occasional Paper No. 24*, Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces - DCAF, Geneva 2011., pp. 1-46.
155. Brkić K., "Neki aspekti rukovođenja u policiji", *Kriminalističke teme*, br. 3-4, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo 2005.
156. Brooks D.; Rathgeber L.S., "The Industry Role in Regulating Private Security Companies", *Human Security Bulletin*, Vol. 6, Issue 3, March 2008, Canadian Consortium on Human Security, Vancouver B.C. 2008, pp. 18-21.
157. Button M., "Assessing the regulation of private security across Europe", *European Journal of Criminology*, Vol. 4, No. 1, SAGE Publications Ltd, London 2007., pp. 109-128.
158. Button M.; George B., "Government Regulation in the United Kingdom Private Security Industry: The Myth of Non-Regulation", *Security Journal*, Vol. 14, Issue 1, Palgrave Macmillan, Basingstoke UK, 2001, pp. 55– 66.
159. Buckland S.B.; Winkler H.T., "Public Private Cooperation: Challenges and Opportunities in Security Governance", *DCAF Horizon 2015 Working Paper Series*, Issue 2, DCAF, Geneva 2010., pp. 1-36.
160. Veјnoviћ Д. и др., *Детективска дјелатност - теоријски и практични аспекти по стандардима Европске уније*, Дефендологија центар за безбједносна социолошка и криминолошка истраживања & Детективска зборница Републике Словеније, Бања Лука-Љубљана 2008.
161. Вуковић С., "Ангажовање грађана – добровољаца у пословима полиције и превенцији криминалитета", *Безбедност*, Vol. 46, бр. 6, МУП Републике Србије, Београд 2004., стр. 833-844.
162. Garland D., "The limits of sovereign state: strategies of crime control in contemporary society", *British Journal of Criminology*, Vol. 36, No. 4, Oxford University Press, Oxford UK 1996., pp. 445-471.
163. Garofalo J.; McLeod M., "Structure and Operations of Neighborhood Watch Programs in the United States", *Crime & Delinquency*, Vol. 35, No. 3, SAGE Publications, Thousand Oaks CA 1989., pp. 326-344.
164. Gaston E.L., "Mercenarism 2.0? The Rise of the Modern Private Security Industry and Its Implications for International Humanitarian Law Enforcement", *Harvard International Law Journal*, Vol. 49, No. 1, Harvard Law School, Cambridge MA 2008, pp. 240–248.
165. George B.; Button M., "Private security industry regulation: lessons from abroad for the United Kingdom", *International Journal of Risk, Security and Crime Prevention*, Vol. 2, No. 3, Perpetuity Press, Leicester UK 1997., pp. 187–200.
166. Gill M.; Hart J., "Private investigators in Britain and America: Perspectives on the impact of popular culture", *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, Vol. 20, Issue 7, Emerald Group Publishing Ltd, Bingley UK 1997., pp. 631-640.

167. Gill M.; Hart J., „Exploring investigative policing - A Study of Private Detectives in Britain“, *British Journal of Criminology*, Vol. 36, No.4, Oxford University Press, Oxford UK 1997., pp. 549-566.
168. Goddard C.S., *The Private Military Company: A Legitimate International Entity Within Modern Conflict*, (A thesis presented to the Faculty of the U. S. Army Command and General Staff College), Fort Leavenworth CA 2001.
169. Grabosky P., „Crime Control and the Citizen: Non-Governmental Participants in the Criminal Justice System“, *Policing and Society*, Vol. 2, Issue 2, Taylor & Francis, New York 1992, pp. 249-272.
170. Давидовић Д., „Класификације и тумачење приватног полисинга“, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања (ИКСИ)*, бр. 1-2, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд 2007., стр. 389-397.
171. Давидовић Д.; Кешетовић Ж., „Професионализација и партнерство јавног и приватног сектора безбедности у Србији“, у: *Наука, безбедност, полиција*, година 12, бр. 3, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2007., стр. 17-32.
172. Даничић М., „Приватне фирме и управљање новом безбедношћу“, *Безбједност-Полиција-Грађани*, бр. 2, МУП Републике Српске, Бања Лука 2005., стр. 407-409.
173. Даничић М.; Максимовић Г., „Изазови приватно-јавног партнерства у сектору безбедности Републике Српске“, *Безбедност-Полиција-Грађани*, година VIII, број 1-2, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука 2012., стр. 93-108.
174. Дапчевић-Марковић Љ., „Остваривање јавних интереса и контрола дискреционих овлашћења полиције“, *Зборник радова наставника ВШУП-а* бр. 9, Виша школа унутрашњих послова, Београд 2004, стр. 83-97.
175. De Waard J., „The Private Security Industry in International Perspective“, in: *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 7, No. 2, Springer, Heidelberg 1999., pp. 153-172
176. Добрановић Ж., „Мјесто и улога приватне заштите у супротстављању организираном криминалитету“, у: Фатић А.; Бановић Б. (ур.), *Друштвени аспекти организованог криминала*, Институт за међународну политику и привреду, Београд 2011., стр. 226-240.
177. Дувњак Н., „Физичко-техничка заштита организација у служби обезбеђења“, *Дефендологија*, број 15-16, Бања Лука 2004., стр. 56.
178. Duraković A., „Plaćenici, privatne vojne kompanije i njihov tretman u međunarodnom pravu“, *Polemos*, Vol. XIV, No. 28, Hrvatsko sociološko društvo & Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2011., str. 29-55.
179. Javorović B., „Terorizam“, у: *Policija i sigurnost*, br. 1-2, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, siječanj-travanj 1997., str. 5-7.
180. Joh E.E., „Conceptualizing the Private Police“, *Utah Law Review*, Vol. 2005, No. 2, Salt Lake City UT 2005., pp. 573-617.
181. Joh E.E., „The Paradox of private policing“, *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 95, No. 1, Oxford University Press, Oxford UK 2004., pp. 49-132.
182. Johnston L., „Privatisation and the police function: from «newpolice» to «new policing» in: Reiner Robert, Cross Malcolm (eds), *Beyond Law Order: Criminal Justice Policy and Politics in the 1990s*, Palgrave Macmillan, Basingstoke UK 1991., pp. 18-40.
183. Johnston L., „What is vigilantism“, *British Journal of Criminology*, Vol. 36, No. 2, Oxford University Press, Oxford UK 1996., pp. 220-236.
184. Југовић А.; Бркић М.; Симеуновић-Патић Б., „Социјалне неједнакости и сиромаштво као друштвени контекст криминала“, *Годишњак Факултета политичких наука*, Vol. 2, бр. 2, Факултет политичких наука, Београд 2008., стр. 447-461.

185. Kalesnykas R., „The Place and Role of Private Security in Policing: A State in Transition“, in: *Science, Security, Police (NBP)*, Vol. 8, No. 2, Belgrade 2003., pp. 21-37.
186. Katulić T., *Uvod u zaštitu intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj*, CARNet – Hrvatska istraživačka i akademska mreža, Zagreb 2006.
187. Кековић З., „Савремени трендови у недржавном сектору безбедности“, у: Симоновић Б. (ур.), *Сузбијање криминалитета: Деценија после смрти професора Водинелића*, Правни факултет у Крагујевцу & Полицијска академија & Виша школа унутрашњих послова, Крагујевац – Београд 2004., стр. 585-601.
188. Кековић З., „Недржавни сектор безбедности: Како до стандарда?“, *Перјаник*, бр. 5, Даниловград 2004., стр. 88-97.
189. Кековић З.; Милашиновић С., „Приватна безбедност у Србији - Стање и перспективе“, у: „Приватна безбедност - стање и перспективе“ (*зборник радова*), Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2008, стр. 76-89.
190. Кесић З., „Упоредноправни приказ система приватне безбедности у јужнословенским и земљама чланицама Европске уније“, у: *Сузбијање криминала и европске интеграције* (зборник радова са научног скупа), Криминалистичко-полицијска академија & Фондација Ханс Зајдел, Београд 2010., стр. 200-210.
191. Кесић З., „Приватизација кажњавања: начин за превазилажење или продубљивање кризе затварања“, *Страни правни живот*, бр. 1/2010, Институт за упоредно право, Београд 2010., стр. 303-320.
192. Кешетовић Ж.; Симоновић Б., „Сектор корпоративне и приватне безбедности у Србији“, Годишњак факултета безбедности, Београд 2009., стр. 143-172.
193. Kinsey C., „Examining the Organisational Structure of UK Private Security Companies“, *Defence Studies*, Vol. 5, No.2 Taylor & Francis, London 2005., pp. 188–212.
194. Кокољ М., „Осврт на неке аспекте из процедуре приватизације затвора“, *Избор судске праксе*, бр. 12, Глосаријум, Београд 2008., стр. 45-52.
195. Kontos P.A., „«Private» security guards: Privatized force and State responsibility under international human rights law“, *Non-State Actors & International Law*, Vol. 4, Issue 3, Axel Springer AG, Berlin 2004, pp. 219–230.
196. Krahnann E., „Regulating Private Military Companies: What Role for the EU?“, *Contemporary Security Policy*, Vol. 26, No. 1, Taylor & Francis, London 2005., pp. 103-125.
197. Krahnann E.; Abzhaparova A., „The Regulation of Private Military and Security Services in the European Union: Current Policies and Future Options“, *EUI Working Papers, AEL 2010/8*, Academy of European Law, European University Institute, Florence IT 2010., pp. 5-27.
198. Лабус М., „Корпоративни сектор у Србији: народни капитализам или тајкунизација“, у: Ракић-Водинелић В.; Кнежевић Г. (ур.), *Liber amicorum Добросав Митровић*, Правни факултет Унион & Службени гласник, Београд 2007., стр. 381-396.
199. Литавски Ј., „Изазови приватног сектора безбедности у новом веку“, *Нови век*, Центар за евроатлантске студије - CEAS, Београд, новембар 2012., стр. 6.
200. Loader I., „Plural Policing and Democratic Governance“, *Social and Legal Studies*, Vol. 9, No. 3, SAGE Publications, Thousand Oaks CA 2000., pp. 323-345.
201. Mandel R., „The Privatization of Security“, *Armed Forces & Society*, Vol. 28, Issue 1, SAGE Publications, Thousand Oaks CA, Fall 2001, pp. 129-151.
202. Maogoto N.J.; Sheehy B., „Contemporary Private Military Firms Under International Law: An Unregulated «Gold Rush»“, *Adelaide Law Review*, Vol. 26, No. 2, Adelaide AU 2006., pp. 1-23.
203. Марущенко В.В., „Проблемы развития негосударственных служб безопасности“, *Сборник “Мир безопасности”*, № 1, Москва 1998.

204. Матић Г., „Правни аспекти физичко-техничког обезбеђења у приватном сектору безбедности“, *Правни информатор* бр. 9, Београд 2006., стр. 61-64.
205. Mathieu F.; Dearden N., „Corporate Mercenaries: The threat of private military and security companies“, *War on Want*, Development House, London 2002., pp. 1-28
206. Мијалковић С., „О недржавном сектору националног система безбедности – иностранна и домаћа искуства“, *Страни правни живот*, бр. 2, Институт за упоредно право, Београд 2010., стр. 251-270.
207. Murray T.; McKim E., „Полиција и сектор приватне безбедности: Шта доноси будућност?“, *Безбедност*, Vol. 45, бр. 4, МУП Републике Србије, Београд 2003, стр. 635 – 646.
208. McCarthy J., „Expanding private military sector faces structural change and scrutiny“, *Jane's Intelligence Review*, Vol. 18, No. 2, Jane's Information Group, London 2006., pp. 28-30.
209. Noaks L., „Private cops on the block: a review of the role of private security in residential communities“, *Policing and Society*, Vol. 10, No. 2, Francis & Taylor, New York 2000., pp. 143-161.
210. O'Brien A. Kevin, „PMCs Myths and Mercenaries: The Debate on Private Military Companies“, *The RUSI Journal*, Vol. 145, Issue 1, Taylor & Francis, London 2000., pp. 59-64.
211. Olschok H., „Private Security in Germany and the Cooperation with the Police“, *I International Security Conference*, Shanghai, 21-23 April 2002.
212. Орлић Д., „Појмовно одређивање изазова, ризика и претњи у процесу преобликовања међународне безбедности“, *Војно дело*, бр. 3, Београд, 2004., стр. 76-93.
213. Остојић М., „Научни проблеми теоријске дефиниције безбедности као основе за дефинисање приватне безбедности“, *Зборник радова «Први међународни скуп приватна безбедност – стање и перспективе»*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008., стр. 181-202.
214. Ostrowe V.B.; DiBiase R., „Citizen involvement as a crime deterrent: a study of public attitudes toward an unsanctioned citizen patrol group“, *Journal of Police Science and Administration*, Vol. 11. No. 2, International Association of Chiefs of Police, Alexandria VA 1983., pp. 185-193.
215. Ocqueteau F., „Legitimation of the Private Security Sector in France“, *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 1, No. 4, Springer, Heidelberg 1993., pp. 108-122.
216. Петровић П.; Унијат Ј.; Милошевић М., „Приватна безбедност – потенцијална претња по безбедност грађана? Коментари на Нацрт закона о приватном обезбеђењу и Нацрт закона о детективским пословима“, *Предлог практичне политике*, Београдски центар за безбедносну политику, Београд 2010., стр. 1-17.
217. Петровић П., „Приватизација безбедности у Србији“, *Безбедност Западног Балкана*, бр. 4, Београд 2007., стр. 13-21.
218. Пилиповић В., „Значај комуникација у детективној делатности – нормативни, психолошки и етички аспекти“, у: *Зборник радова: Приватна безбедност - стање и перспективе*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008., стр. 326-344.
219. Пилиповић В., „Психолошко-радни и етички критеријуми за послове детектива“, у: *Дефендологија*, година XI, број 23-24, Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања, Бања Лука 2008., стр. 69-73.
220. Prenzler T.; King M., „The Role of Private Investigators and Commercial Adents in Law Enforcement“, *Journal of Australian Institute of Crimnology*, No. 234, Canberra AU 2002., pp. 1-6.

221. Prenzler T.; Sarre R., „Regulating Private Security in Australia“, *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, Australian Institute of Criminology, Canberra AU 1998., pp. 1-6.
222. Reiner Robert, “Policing a Postmodern Society“, *Modern Law Review*, Vol. 55, No. 6, John Wiley & Sons, Hoboken NJ 1992., pp. 761-781.
223. Ромић М.; Павловић Г., „Неки аспекти одговорности држава за акције приватних војних компанија“, ПОЛИТЕИА, година I, број 2, Факултет политичких наука, Бања Лука 2011., стр. 319-332.
224. Rudner M., „Protecting North America's Energy Infrastructure Against Terrorism“, *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, Vol. 19, No. 3, Taylor & Francis, New York 2006., pp. 424-442.
225. Савић А., „Приватна безбедност у систему националне безбедности“, у: *Зборник радова: Приватна безбедност - стање и перспективе*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008., стр. 15-23.
226. Sarre R., „The Legal Basis for the Authority of Private Police and An Examination of their Relationship with the „Public» Police“, in: Biles D.; Vernon J. (eds.), *Proceedings of the Private Sector and Community Involvement in the Criminal Justice System Conference*, Australian Institute of Criminology, Canberra AU 1994., pp. 168-182.
227. Silke A., „The Lords of Discipline: The Methods and Motives of Paramilitary Vigilantism in Northern Ireland“, *Law Intensity Conflict and Law Enforcement*, Vol 7, No. 2, Taylor & Francis, London 1998., pp. 121-156.
228. Симић Т., „Историјски аспекти настанка и улоге телохранитеља, с акцентом на историјат Србије“, у: *Приватна безбедност - стање и перспективе*, (Зборник радова), Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008, стр. 392-419.
229. Симоновић Б., „Истраживање ставова припадника криминалистичке полиције МУП-а Републике Србије о стратешком приступу сузбијања криминала“, *Безбедност*, Vol. 53, бр. 1, МУП Републике Србије, Београд 2011., стр. 5-27.
230. Singer W.P., „The Private Military Industry and Iraq: What Have We Learned and Where To Next?“, *Policy Paper*, DCAF, Geneva 2004., p. 4.
231. Sklansky A.D., „The Private Police“, *U.C.L.A. Review*, Vol. 46, Berkeley CA 1999., pp. 1165-1287.
232. Стевановић З., „Могућности и ограничења изградње савременог затворског система“, у: Радовановић Д.обривоје (ур.), *Ново кривично законодавство: дилеме и проблеми у теорији и пракси*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд 2006., стр. 581-588.
233. South N., „Privatizing Policing in the European Market: Some Issues for Theory, Policy and Research“, *European Sociological Review*, Vol. 10, Issue 3, Oxford University Press, Oxford UK 1994., pp. 219-233.
234. Стајић Љ., „Изазови корпоративне безбедности у светлу савременог схватања појма безбедности“, *Први међународни научни скуп «Приватна безбедност – стање и перспективе»* (Зборник радова), Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008., стр. 24-39.
235. Стојановић С., „Обезбеђење преноса банчних вредности“, *Безбедност*, Год. 50, бр. 3, МУП Републике Србије 2008, стр. 67-81.
236. Sundeen A.R.; Siegel B.G., „The Use of Volunteers by Police“, *Journal of Police Sciences and Administration*, Vol. 14, No 1, International Association of Chiefs of Police, Alexandria VA 1986., pp. 77-92.
237. Shearing C., „Reflections on the refusal to acknowledge private governments“, in: Wood Jennifer, Dupont Denoit, *Democracy, Society and the Governance of Security*, Cambridge University Press, Cambridge UK 2006., pp. 11-32.

238. Scheimer Michael, "Separating Private Military Companies From Illegal Mercenaries in International Law: Proposing an International Convention for Legitimate Military and Security Support that Reflects Customary International Law", *American University International Law Review*, Vol. 24, Issue 3, Washington DC 2009., pp. 609-646.
239. Swanton B., „Police & Private Security: Possible Directions“, *Trends & Issues in crime and Criminal justice*, No. 42, Australian Institute of Criminology, Canberra 1993., pp. 1-8.
240. Талијан М., „Прве установе приватне безбедности у Србији“, у: *Први међународни научни скуп „Приватна безбедност – стање и перспективе“* (зборник радова), Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад 2008., стр. 40-63.
241. Тамбурић Ј., „Контрола као функција управљања“, *Војно дело*, Vol. 57, бр. 1, Министарство одбране СЦГ, Београд 2005., стр. 113-127.
242. Toyne-Sewell P., „Private Security Companies: The Reasons Why“, *Military Technology*, Vol. 31, Issue 3, Mönch Publishing Group, Bonn 2007., pp. 60-62.
243. Freeman J., „The Private Role in Public Governance“, *New York University Law Review*, Vol. 75, No. 101, New York 2000., p. 543-675.
244. Frye T., „Private Protection in Russia and Poland“, *American Journal of Political Science*, Vol. 46, No. 3, Wiley-Blackwell, Hoboken NJ 2002., pp. 572-584.
245. Hall A.P.; Taylor C.R., „Political Science and There New Institutionalisms“, *Political Studies*, Vol. 44, No. 5, Wiley-Blackwell, Hoboken NJ 1996., pp. 936-957.
246. Holdavay S., „Modernity, rationality and the baguette: cooperation and the management of policing in Europe“, in: *Police cooperation and private security*, European Journal on Criminal Policy and Research Vol. 1, No. 4, Kugler Publications & RDC, Amsterdam-New York-The Hague, 1993., pp. 53-70.
247. Husain S., „Neighbourhood Watch in England and Wales: A Locational Analysis“, *Crime Prevention*, Unit Paper 12, London: Home Office, London 1988., pp. 1-57.
248. Shearing D.C.; Stenning C.P., „Police perception of private security“, *Canadian Police College Journal*, Vol. 9, No. 2, Canadian Police College, Ottawa 1985., pp. 127-153.
249. Chesterman S., „We Can't Spy ... If We Can't Buy: The Privatization of Intelligence and the Limits of Outsourcing Inherently Governmental Functions“, *The European Journal of International Law*, Vol. 19, No. 5, Oxford University Press, Oxford UK 2008., pp. 1055-1074.
250. Weiss P.R., „Private detective agencies and labour discipline in the United States, 1855-1946“, *The Historical Journal*, Vol. 29, No. 1, Cambridge University Press, Cambridge UK 1986., pp. 95-104.
251. Устав Републике Србије, СЛ број 98/06
252. Закон о народној милицији ФНРЈ, СЛ бр. 101/46,
253. Закон о основама ДСЗ, СГ РС бр. 39/73,
254. Закон о систему ДСЗ, СГ РС бр. 14/86,
255. Закон о привредним коморама РС, СГ бр. 65/01, 36/09 и 99/11,
256. Закон о приватизацији, РС, СГ бр.38/01
257. Закон о приватном обезбеђењу РС, СГ бр. 104/13,
258. Закон о детективској делатности РС, СГ бр. 104/13,
259. Закон о класификацији делатности РС, СГ бр. 104/09,
260. Закон о заштити података о личности, РС, СГ бр. 97/08, 104/09,
261. Закон о слободном приступу информација од јавног значаја РС, СГ бр. 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10,
262. Закон о јавно-приватној сарадњи у РС, СГ бр. 59/09,
263. Закон о заштити од пожара РС, СГ бр. 53/93, 63/93, 48/94 и 101/05,
264. Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама РС, СГ бр. 67/03, 90/07, 72/09 и 111/09,

265. Кривични Законик РС, СГ бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09 и 121/12,
 266. Закон о кривичном поступку РС, СГ бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13 и 45/13,
 267. Закон о оружју и муницији РС, СГ бр. 09/92, 53/92, 67/93, 48/94, 39/03, 85/05, и 101/05,
 268. Закон о полицији РС, СГ бр. 101/05 и 63/09,
 269. Закон о ванредним ситуацијама РС, СГ бр. 111/09, 92/11, 93/12,
 270. Закон о јавном реду и миру РС, СГ бр. 51/92, 53/93, 67/93, 48/94, 85/05 и 101/25
 271. Закон о заштити особа и имовине и детективској дјелатности РХ, НН бр.75/01;
 272. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала РС, СГ бр. 42/02; 27/03,
 273. Закон о агенцијама за обезбеђење лица и имовине и приватној детективској дјелатности, СГ РСрпске, бр. 50/02, 92/05, 91/06 и 04/12,
 274. Закон о агенцијама за обезбеђење лица и имовине и приватној детективској дјелатности, СГ Брчко дистрикт БИХ бр. 27/04, 15/05 и 05/07,
 275. Закон о агенцијама и унутрашњим службама за заштиту људи и имовине ФБИХ, СН бр. 78/04,
 276. Закон о заштити лица и имовине РЦГ, СЛ бр. 01/14,
 277. Закон о детективској делатности РЦГ, СЛ бр. 29/05 и 48/08,
 278. Закон о детективској делатности РМ, СВ бр. 80/99 и 66/07,
 279. Закон о приватном обезбеђењу РМ, СВ бр. 166/12,
 280. Закон о унутрашњим пословима, СЛ РС 44/91, 79/91, 54/96, 25/2000, 8/2001, 106/2003
 281. Закон о заштити особља и имовине РХ, НН бр. 89/96, 90/96 и 96/01,
 282. Закон о приватној заштити РХ, НН бр. 68/03, 39/10 и 139/10,
 283. Закон о минималним мерама заштите у пословању с готовим новцем и вредностима РХ, НН бр. 173/03 и 150/05,
 284. Закон о приватним детективима РХ, НН бр. 24/09,
 285. Закон о агенцијама за заштиту људи и имовине ФБИХ, СН бр. 50/02,
 286. Правилник о обављању детективске делатности у РХ, НН бр. 40/98,
 287. Уредба о класификацији делатности РС, СГ бр. 54/10,
 288. Уредба о висини накнаде за услуге које пружа МУП РС, СГ бр. 03/09,
 289. Збирка прописа из области заштите људи и имовине у Федерацији Босне и Херцеговине, са коментаром и специјалним додатком, Сарајево, 2005;
 290. Правила пословне етике, Привредна комора Србије, Удружења предузећа за физичко-техничко обезбеђење, 2006.
 291. Правилник о легитимацији припадника обезбеђења и детективској легитимацији, СГ РСрпске, број 19/2003
 292. Правилник о условима и начину спровођења техничког и физичког објезбеђења, СГ РСрпске, број 19/2003,
 293. Правилник о условима обављања послова пратње и објезбеђења новца, вриједносних папира, племенитих ковина, метала и других вриједности, СГ РСрпске, број 20/2003
 294. Правилник о евиденцијама, СГ РСрпске, број 20/2003,
 295. Правилник о просторним и техничким условима за заштиту од крађа и других незгода или злоупотреба, које мора испуњавати пословни простор за предезеће које обавља делатност објезбеђења лица и имовине и детективска агенција, СГ РСрпске, број 20/2003,
 296. Правилник о начину полагања стручног испита за припаднике физичког и техничког објезбеђења и приватног детектива, СГ РСрпске, број 20/2003,

297. Правилник о полицијским овлашћењима, СГ РС број 54/2006,
298. Правилник о условима и начину употребе средстава принуде, СГ РС" број 44/91; 79/91; 54/96; 25/00, 8/01 и 106/03,
299. Правилник о поступку решавања притужби, СГ РС" 54/2006,
300. Кодекс полицијске етике, СГ РС" број 92/2006,
301. Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала са Протоколом за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, наручито женама и децом и Протоколом против кријумчарења емиграната копном, морем и ваздухом (из 2000), СЛ СРЈ, Међународни уговори, број 672001.,
302. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (из 1950) са допунским протоколима 8 из 1952, 1963, 1983, 1984, 2000 и 2002) СЛ СРЈ", Међународни уговори, број 9/2003,
303. Конвенција о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом (из 1990), СЛ СРЈ, међународни уговори, број 7/2002 ,
304. Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци (из 1988) СЛ СФРЈ, Међународни уговори, број 14/90.
305. <http://www.answer.com>
306. <http://www.asisonline.org>
307. <http://www.coess.org>
308. <http://www.dcaf.ch>
309. <http://www.dlobalpolicy.org>
310. <http://www.union-network.org>
311. <http://www.fco.gov.uk>
312. <http://www.pmdtc.org>
313. <http://www.ccmr-bg.org>
314. <http://www.blackwater.usa.com>
315. <http://www.britsicrim.org>
316. <http://www.eurocrim.org>
317. <http://www.ar morgro up.com>
318. <http://www.golanltd.com>
319. <http://www.eurojust.europe.eu>
320. <http://www.conventions.coe.int>
321. <http://www.iss-eu.org>.
322. <http://www.pks.rs>
323. <http://www.mup.gov.rs>
324. <http://www.webrzs.stat.gov.rs>
325. <http://www.academyci.com>
326. <http://www.alternet.org>
327. <http://www.iwar.org.uk>
328. <http://www.security-expert.org>
329. <http://www.worlddialogue.org>
330. <http://www.cins.com.html>.

7.5. Прилози

Анкетни лист (упутство за попуњавање анкетног упитника-електронска и штампана форма) и

Анкетни упитници.

Образац Упитника коришћен за запослене и руководећи
кадар у предузећима и агенцијама које пружају приватне
безбедносне услуге

АНКЕТНИ УПИТНИК

1. Да ли по вашем мишљењу постоје прописи који регулишу рад агенција/предузећа за пружање приватних безбедносних услуга другим правним лицима и појединцима у Србији?
 - а) Да
 - б) Не
 - в) Не знам
2. Наведите неки пропис који се односи на рад агенција/предузећа за пружање безбедносних услуга у Србији?
 - а) _____
 - б) Без одговора
 - в) не знам
3. Да ли сте имали прилику да се директно упознате са неким прописом/интерним актом који ближе уређује поступање запослених приликом пружања приватних безбедносних услуга клијентима ? (Уколико јесте, о којем пропису/акту се ради)
 - а) Да, _____
 - б) Не
4. Ако је одговор на 3. питање „Да“ наведите да ли се такав пропис/акт адекватно примењује у пракси?
 - а) Да
 - б) Не
 - в) Не знам
5. Ако је одговор на 4. питање „Не“, наведите у којим областима (могуће је заокружити више одговора).
 - а) Вршења безбедносне провере кандидата за пријем
 - в) Едукације и стручне оспособљености запослених
 - г) Здравствене способности
 - д) Законитост у примени овлашћења
 - ђ) Надзора над законитошћу рада и поступања предузећа и агенција
 - ж) Не знам
6. Издвојите најмање три фактора који у вашем окружењу отежавају адекватну примену овлашћења агенције/предузећа за пружање безбедносних услуга, у току спровођења свакодневних активности.
 - а) Корупција у друштву
 - в) Актуелни економски и друштвени услови заједнице
 - г) Конкуренција са другим правним лицима
 - д) Техничко-материјална опремљеност агенције/предузећа
 - ђ) Остало: _____
 - е) Не знам
7. Рангирајте наведене карактеристике запослених према степену важности (од 1 – најмање важна до 10 - најважнија) пружања безбедносних услуга (питање је само за руководећи кадар):
 - а) Социјални статус _____
 - б) Економски статус _____

- в) Старосно доба ____
- г) образовање ____
- д) Физичке способности ____
- ђ) Менталне способности ____
- е) Моралне особине ____
- з) Полна структура ____
- 8. Наведите коју врсту безбедносних услуга најчешће пружате клијентима, односно које податке најчешће прикупљате за клијенте?**
- а) _____
- б) _____
- в) _____
- г) _____
- 9. Који сегмент рада вашег предузећа/агенције посебно издвајате?**
- а) Нема издвојених активности
- б) Услове рада
- в) Сарадња са полицијом
- г) Сарадња са другим субјектима заједнице
- 10. Да ли је ваше предузеће/агенција била ангажована од стране државе за обављање неких безбедносних услуга, уколико јесте наведите конкретно које услуге?**
- а) Да _____
- б) Не
- в) Није ми познато
- 11. На који сегмент рада вашег предузећа/агенције имате посебне замерке?**
- а) Финансијска компонента
- б) Недовољам програм стручног усавршавања запослених
- в) Немогућност напредовања
- г) Немам замерке
- д) Остало: _____
- 12. Да ли у вашем предузећу/агенцији постоји техничка подела рада (уколико постоји наведите конкретну област рада)?**
- а) Не
- б) Да _____
- в) Не знам
- 13. Да ли сте у довољној мери информисани о проблемима криминалитета на територији и у областима у којима предузеће/агенција пружа приватне безбедносне услуге ?**
- а) Да
- б) Не
- в) Не знам
- 14. Наведите најчешће форме криминалитета које су приступне у средини где спроводите активности пружања безбедносних услуга?**
- а) Напади на имовину
- б) Привредни криминалитет
- в) Напади на лица
- г) Одавање пословне тајне
- д) Остало: _____
- ђ) Не знам

- 15. Како би сте поступили када би сазнали да припадник предузећа/агенције пружа безбедносне услуге криминалним групама или појединцима?**
- Пријави(о)ла бих га путем анонимне пријаве
 - Саветва(о)ла бих га да одустане од такве радње
 - Пријави(о)ла бих га претпостављеном старешини
 - Пита(о)ла бих га да ли му је потребна помоћ
 - Остало: _____
 - Не знам
- 16. Да ли сте и на који начин као припадник предузећа/агенције информисани о безбедносно значајним појавама и догађајима на територији?**
- Да:
 - Путем састанака
 - Локалних средстава информисања
 - Путем семинара који се организују у вези са проблемима криминалитета
 - Остало _____
 - Не
- 17. Које активности би сте предузели у вашем предузећу/агенцији циљу унапређења безбедносне свести запослених (питање је само са руководећи кадар)?**
- Обавезујуће (дневно или периодично) информисање запослених о стању криминалитета у њиховој средини
 - Организовање семинара за запослене из области превенције и сузбијања криминалитета
 - Медијске кампање
 - Мogućност учешћа оштећених појединаца у предлагању решења за програме превенције криминалитета
 - Остало: _____
- 18. Да ли у појединим активностима пружања безбедносних услуга клијентима примењујете конкретне програме превентивног деловања (уколико примењује наведите и које)?**
- Да _____
 - Не
 - Није ми познато
- 19. На који начин се у предузећу/агенцији информисате о резултатима свакодневних активности и мера у вези са пружањем безбедносних услуга клијентима?**
- Путем састанака
 - Медија
 - Путем семинара који се организују у вези са проблемима криминалитета
 - Вођењем базе података о врстама пружених безбедносних услуга
 - Остало: _____
 - Не знам
- 20. Да ли и на који начин информисате грађане о оствареним ефектима у пружању безбедносних услуга клијентима (питање је само са руководећи кадар)?**
- На радним састанцима на нивоу локалне заједнице
 - Путем локалних средстава информисања
 - Путем памфлета
 - Остало: _____
 - Не

- 21. Да ли у вашем предузећу/агенцији водите базу података о врсти и броју предузетих активности пружања безбедносних услуга(питање је само са руководећи кадар)?**
- Да
 - Не
- 22. На основу којих показатеља у предузећу/агенцији цените лојалност запослених у активности које предузимате на плану пружања безбедносних услуга(питање је само са руководећи кадар)?**
- Броја предузетих активности пружања безбедносних услуга
 - Броја пријављених кривичних дела и других недозвољених радњи
 - Пријављених неправилности у раду запослених
 - Давањем предлога и иницијатива од стране запослених у вези са организовањем и функционисањем предузећа/агенције
 - Одсуство страха од криминалитета
 - Остало: _____
- 23. Да ли на нивоу предузећа/агенције водите базу података о криминалитету и другим безбедносним појавама и догађајима (питање је само са руководећи кадар)?**
- Да
 - Не
- 24. Како оцењујете безбедносну културу запослених у предузећу/агенцији (питање је само са руководећи кадар)?**
- На потребном нивоу
 - Задовољавајућа
 - Незадовољавајућа
 - Не знам/немам став
- 25. Које пословне функције у предузећу/агенцији сматрате веома битним за успешно обављање делатности пружања безбедносних услуга?**
- Правна
 - Финансијска
 - Маркетиншка
 - Кадровска
 - Оперативна
 - Остале: _____
 - Немам став
- 26. Означите важност следећих елемената за успешно пружање безбедносних услуга.**
- Услови рада
 - Дисциплина
 - Признање за одрађени задатак
 - Лојалност предузећу
 - Добре плате
 - Разумевање личних проблема запослених
 - Безбедност на послу.
- 27. Да ли у предузећу/агенцији постоје прописане процедуре за поступање и рад запослених приликом пружања безбедносних услуга?**
- Да
 - Не
 - Није ми познато

28. Да ли се у предузећу/агенцији врши анализа ванредних догађаја?

- а) Да
- б) Не
- в) Није ми познато

29. Уколико је одговор на претходно питање „да“ означите коме су доступни резултати анализе ванредних догађаја? (Могуће је заокружити више одговора).

- а) Руководећем кадру предузећа/агенције
- в) Запосленима
- г) Полицијским органима
- д) Инспекцијским органима
- ђ) Остало: _____

30. Какве биографије (прошлост) запослени у вашим предузећима/агенцијама обично имају? (питање је само за руководиоци кадара).

- а) Војна биографија
- в) Полицијска биографија
- г) Друга пословна биографија
- д) Без пословне биографије

31. Да ли у вашем предузећу/агенцији постоје услови за заснивање радног односа (уколико постоје наведите који су то услови) ?

- а) Да _____
- б) Не
- в) Не знам

32. Да ли се приликом пријема у радни однос у вашем предузећу/агенцији врше безбедносне провере запослених?

- а) Да
- б) Не
- в) Није ми познато

33. Ако је одговор на претходно питање „Да“, наведите на којим изворима се заснивају те провере (питање је само за руководиоци кадара)?

- а) Полицијским изворима
- б) Изворима агенција које пружају такве услуге
- в) Званичним изворима органа/предузећа у којем је лице раније био запослено
- г) Преко запослених у органу/предузећу у којима је лице раније био запослено
- д) Остало: _____
- ђ) Не знам

34. Да ли сте пре запослења у овом предузећу/агенцији имали претходна искуства на пословима безбедности?

- а) Да
- б) Не
- в) Остало: _____

35. Уколико је одговор на претходно питање „Да“, наведите у којем правном лицу/државном органу и који је разлог вашег престанка у претходном правном лицу/државном органу?

-
- а) правно лице/државни орган _____
 - б) разлог престанка рада: 1. суспензија, 2. отказ, 3. пензија, 4. без одговора и 5. добровољни прекид радног односа
 - в) без одговора _____

- 36. Да ли су ваше зараде у предузећу/агенцији где сте запослени редовне и колика су ваша новчана примања?**
- а) Да _____
- б) Не
- 37. Да ли у вашем предузећу/агенцији постоји надокнада за прековремени и ноћи рад?**
- а) Не
- б) Да
- 38. Ко би по вашем мишљењу требао бити надлежан за спровођење обуке припадника приватног сектора безбедности и у којем обиму?**
- а) Центри за обуку у оквиру самих компанија за пружање приватних безбедноних услуга _____ месеци
- б) Центри у организацији заједнице (факултети, школе) _____ месеци
- б) Центри (наставни) полицијских органа _____ месеци и
- г) Партнерски центри компанија приватног сектора безбедности и полицијских органа _____ месеци
- 39. Рангирајте следећа мерила по нарочитом значају за ефикасност у пружању безбедносних услуга?**
- а) Шкосла спрема
- б) Стечене вештине
- в) Психолошко стање
- г) техничко-материјална опремљеност предузећа/агенције
- д) Остало: _____
- 40. Да ли се од вас захтева да носите униформу и видљиву легитимацију када сте на дужности? (уколико се захтева, прецизирајте какви су то захтеви).**
- а) Да _____
- б) Не
- в) Није ми познато
- 41. Да ли сте у досадашњем раду радећи у предузећу/агенцији лишили слободе неко лице?**
- а) Да
- б) Не
- 42. Да ли сте у досадашњем раду радећи у предузећу/агенцији употребили физичку снагу?**
- а) Да
- б) Не
- 43. Да ли сте у досадашњем раду радећи у предузећу/агенцији употребили ватрено оружје?**
- а) Да
- б) Не
- 44. Да ли на нивоу вашег предузећа/агенције постоји било какав интерни акт којим се уређује извештавање за употребу ватреног оружја и средстава принуде (уколико постоји наведите конкретни пропис/акт)?**
- а) Да _____
- б) Не
- в) Не знам

45. Да ли је оружје са којим располагете регистровано и на кога (питање је само за руководећи кадар)?

- а) Да _____
 б) Не _____

46. Када оружје није у употреби, где се исто складишти ?

- а) У предузећу/генцији
 б) Запослени га носе кући?
 в) Остало _____

47. Да ли вам је познато, да је у току ваших свакодневних активности било „тзв. цурења информација“ из предузећа/агенције где сте запослени?

- а) Не
 б) Да
 в) није ми познато

48. Рангирајте оценом од 1 до 5 (где је оцена 5 највећа) квалитет ваше обуке и ниво стручности за обављање делатности пружања безбедносних услуга?

- а) ____
 б) ____
 в) ____
 г) ____
 д) ____

49. Да ли је, по Вама, локална заједница довољно заинтересована за проблеме и квалитет у вези са пружањем приватних безбедносних услуга?

- а) Да
 б) Не
 в) Немам став

50. Означите значај сарадње са следећим структурама заједнице са аспекта ефективне реализације послова приватне безбедности?

- а) Са полицијом
 б) Са тужилаштвом
 в) Са судом
 г) Са грађанима
 ђ) Са инспекцијским службама
 е) Са осталим субјектима заједнице (локална самоуправа, предузећима, школским установама, здравственим службама,....)

51. Означите по учесталости, са којим субјектима локалне заједнице највише сарађујете?

- а) Са полицијом
 б) Са тужилаштвом
 в) Са грађанима
 г) Са судом
 д) Са инспекцијским службама
 ђ) Са осталим субјектима заједнице (локална самоуправа, предузећима, школским установама, здравственим службама,....)

52. Означите по значају, са којим субјектима локалне заједнице, по Вашем мишљењу, сарадња није одговарајућа?

- а) Са полицијом
 б) Са тужилаштвима
 в) Са грађанима
 г) Са судом
 д) Са инспекцијским службама

- ђ) Са осталим субјектима заједнице (локална самоуправа, предузећима, школским установама, здравственим службама,....)
- 53.Означите по значају, у којим областима поступања сарадња није одговарајућа са субјектима заједнице?**
- Превенција и сузбијање криминала
 - Решавања проблема квалитета живота
 - Размени података
 - Заједничке процене угрожености
 - Обучавање и едукација запослених у приватном сектору
- 54.Да ли сте на нивоу локалне заједнице присуствовали или иницирали сасатанке посвећене проблемима безбедности локалне заједнице (питање је само за руководећи кадар)?**
- Да
 - Не
- 55.Да ли је сарадња између полиције и предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга неопходна?**
- Да
 - Не
 - Не знам
- 56.Означите по важности области у којима је потребно унапредити сарадњу са полицијом: могуће је заокружити више одговора.**
- Размена информација о криминалу
 - Размена информација о девијантним појавама и другим догађајима
 - Обука и едукација запослених у предузећима и агенцијама
 - Када постоје основи сумње да је извршено кривично дело
- 57.Да ли у процесу едукације запослених у предузећима/агенција за пружање безбедносних услуга треба истицати значај координације рада између сектора јавне и приватне безбедности?**
- Да
 - Не
 - Не знам
- 58.Како доживљавате однос између полиције и предузећа/агенција које пружају безбедносне услуге у Србији?**
- Свако ради свој посао
 - Приватни сектор се меша у ингеренције полиције
 - Приватни сектор сарађује са полицијом у одређеним областима
 - Приватни сектор допуња рад полиције
 - Приватни сектор је равноправан са полицијом
- 59.Да ли је у току ове текуће године било неких заједничких активности са припадницима полиције?**
- Да
 - Не
- 60.Да ли сте се у досадашњем раду обраћали за помоћ припадницима полиције?**
- Никада
 - До 10 пута годишње
 - Преко 10 пута годишње
- 61.Који су најчешћи разлози тражења помоћи предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга од припадника полиције?**
- Угрожавање личне безбедности припадника приватног сектора
 - Пријем података за случајеве које спроводе припадници приватног сектора

- в) Нарушеног ЈРМ
г) Извршеног кривичног дела
- 62. Да ли сматрате да су ваша свакодневна сазнања добијена приликом предузетих активности корисна полицијским органима?**
- а) Да
б) Не
в) Немам став
- 63. Да ли сте спремни да индиције и сазнања о извршеним кривичним делима и другим недозвољеним радњама учините доступним надлежним полицијским органима?**
- а) Да
б) Не
- 64. Колико Вас често припадници полиције обилазе приликом редовног извршавања задатака?**
- а) У свакој смени
б) Никада
в) Више пута недељно
- 65. Како би сте поступили у ситуацији када постоје сумње да је запослени припадник агенције/предузећа умешан у неке инкриминисане радње?**
- а) Обавестили полицију или други државни орган
б) Не знам
в) Обавестили директора агенције/предузећа
г) Саопштили колеги
д) Остало: _____
- 66. Да ли сте у протеклих годину дана били укључени у програме/пројекте заштите заједнице на нивоу локалне самоуправе?**
- а) Да _____
б) Не _____
- 67. Да ли у вашем предузећу/агенцији постоји некакв извештај о раду/пословању и да ли је исти доступан (уколико је доступан наведите коме)?**
- а) Да _____
б) Не _____
в) Није ми познато
- 68. Каква је по вашем мишљењу сарадња предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга са средствима јавног информисања?**
- а) У потпуности одговара
б) Делимично задовољава
в) Незадовољава
г) Не знам/немам став
- 69. По вашем мишљењу, како видите однос носиоца власти, односно политичких партија и субјеката приватне безбедности?**
- а) Ограничава делатност предузећа/агенција
б) Помаже делатност предузећа/агенција
в) Утиче на однос тржишта услуга
г) У функцији помагања носиоца власти
ђ) Обострани профит
- 70. Означите ко би по вашем мишљењу требао бити носилац контролне делатности пословања предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга?**
- а) Струковно/професионално удружење приватног сектора безбедности
б) Независно тело заједнице

- в) Полиција
- г) Партнерско тело/комисија приватног и државног сектора безбедности
- д) Скупштинско тело
- ђ) Партнерско тело/комисија представника клијента, представника полиције и приватног сектора

71. Који орган по вашем мишљењу би могао бити надлежан за регистрацију предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга?

- а) МУП
- б) Суд
- в) Локална самоуправа
- г) Привредна комора Србије
- ђ) Надлежно тело Владе Републике Србије
- е) Остало : _____

72. Да ли је у вашем предузећу/агенцији било случајева кршења људских права?

- а) Да
- б) Не
- в) није ми познато

73. Да ли предузеће/агенција где сте запослени има неку врсту саморегулације тзв. „Кодекс понашања“? (уколико има наведите коју).

- а) Да _____
- б) Не
- в) није ми познато

74. Да ли ваша фирма остварје активности у оквиру струковних удружења на нивоу приватног сектора безбедности, на националном или међународном нивоу? (уколико има наведите о којим удружењима се ради- питање је само за руководећи кадар).

- а) Да _____
- б) Не
- в) није ми познато

75. Ваш лични коментар о нечему што сматрате значајним, а што није обухваћено анкетом?

Проверите да ли сте одговорили на сва питања

Образац Упитника коришћен само за
полицијске службенике (сва три нивоа)

АНКЕТНИ УПИТНИК

1. Да ли по вашем мишљењу постоје неки задаци које обављате у току службе, а које сматрате непотребним (уколико постоје такви задаци, наведите о којим конкретним задацима се ради)?
 - а) Да _____
 - б) Не _____
2. Да ли, по вашем мишљењу, постоје одређени полицијски послови који би могли бити реализовани уз помоћ предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга(уколико постоје такви послови наведите о којим пословима се ради)?
 - а) Да _____
 - б) Не _____
3. Да ли сте у току досадашњег рада у полицији пружали било какав вид приватних безбедносних услуга приватним лицима, (уколико јесте наведите о којим конкретно услугама се ради)?
 - а) Да _____
 - б) Не _____
4. Како би сте поступили када би сазнали да полицијски службеник пружа безбедносне услуге криминалној групи или појединцу?
 - а) Пријави(о)ла бих га путем анонимне пријаве
 - б) Саветва(о)ла бих га да одустане од такве радње
 - в) Пријави(о)ла бих га руководиоцу полицијске организације
 - г) Остало: _____
 - д) Ништа небих преузео
5. Да ли сте у току досадашњег рада у служби размишљали да напустите полицијску службу и заснујете нови радни однос у предузећу/агенцији за пружање приватних безбедносних услуга (уколико јесте наведите који је то разлог)?
 - а) Да _____
 - б) Не _____
6. Који сегмент пословања предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга посебно би сте истакли?
 - а) Немам похвале
 - б) Поседују професионалност у раду
 - в) Поседују висок ниво обучености запослених
 - г) Поседују модерна материјално-техничка средства
 - д) Поседују изражену спремност на сарадњу са полицијским службеницима
7. На који сегмент пословања предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга имате посебне замерке?
 - а) Немам замерке
 - г) Услуге физичког обезбеђења лица и имовине
 - д) Детективске услуге
 - ђ) Транспорт новца и осталих вредности
 - е) Услуге техничке заштите лица и имовине

8. На основу којих показатеља стичете утисак о пословању предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга у Србији ?
- Путем медија
 - Путем партнерства са предузећима/агенцијама за пружање безбедносних услуга
 - У току едукативних процеса полицијских службеника
9. Ко би по вашем мишљењу требао бити надлежан за спровођење едукације и обуке запослених у предузећима/агенцијама за пружање безбедносних услуга и у којем обиму?
- Центри за обуку у оквиру самих компанија за пружање приватних безбедносних услуга _____ месеци
 - Центри у организацији заједнице (факултети, школе) _____ месеци
 - Центри (наставни) полицијских органа _____ месеци и
 - Партнерски центри компанија приватног сектора безбедности и полицијских органа _____ месеци
10. Да ли по вашем мишљењу полицијска организација треба да врши безбедносу проверу приликом пријема лица у предузеће/агенцију за пружање приватних безбедносних услуга?
- Да
 - Не
 - Не знам
11. Ко би по вашем мишљењу требао бити носилац контролне делатности над радом предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга?
- Струковно/професионално удружење приватног сектора безбедности
 - Полиција
 - Партнерско тело/комисија приватног и државног сектора безбедности
 - Скупштинско тело/комисија заједнице
 - Партнерско тело/комисија клијента, представника полиције и приватног сектора
12. Да ли по вашем мишљењу полицијска организација треба да врши контролу употребе и складиштења оружја које користе агенције/предузећа за пружање приватних безбедносних услуга?
- Да
 - Не
 - Не знам
13. Како доживљавате однос између полиције и предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга у Србији?
- Свако ради свој посао
 - Приватни сектор се меша у ингеренције полиције
 - Приватни сектор сарађује са полицијом у одређеним областима
 - Приватни сектор допуња рад полиције
 - Приватни сектор је равноправан са полицијом
14. Да ли сте последњих годину дана учествовали у неким заједничким активностима где су били ангажовани припадници предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга?
- Да
 - Не
15. Уколико је одговор на претходно питање „да“ наведите о ком задатку се радило?
- _____
 - Не знам

- 16. Који орган по вашем мишљењу би могао бити надлежан за регистрацију предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга?**
- а) МУП
 - б) Суд
 - в) Локална самоуправа
 - г) Привредна комора Србије
 - ђ) Надлежно тело Владе Републике Србије
 - е) Остало : _____
- 17. Колико често у току ваших свакодневних службених активности облизите места где припадници предузећа/агенција пружају безбедносне услуге?**
- а) У свакој смени
 - б) Никада
 - в) Више пута недељно
 - г) Више пута месечно
- 18. За коју активност, по вашем мишљењу, се најчешће ангажују предузећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга клијентима?**
- а) ФТЗ лица и имовине
 - б) Имовинска кр.дела
 - в) прикупљање података и информација
 - г) Остало: _____
- 19. Да ли по вашем мишљењу постоје одређене претње, због којих клијенти ангажују предузећа/агенције за пружање безбедносних услуга? (уколико постоје, наведите конкретно које претње).**
- а) Да _____
 - б) Не
 - в) Није ми познато
- 20. Колики је по вама степен „страха од криминалитета“ код грађана у областима где делују предузећа/агенције за пружање приватних безбедносних услуга?**
- а) Већи
 - б) Нижи
 - в) Исти
 - г) Није ми познато
- 21. Да ли вам се у току обављања ваше службене дужности припадници предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга обраћају за помоћ?**
- а) Не
 - б) Да, више пута недељно
 - в) Да, више пута месечно
 - г) Да, више пута годишње
- 22. Уколико је одговор на претходно питање „да“ наведите разлоге тражења помоћи предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга?**
- а) Угрожавање личне безбедности припадника приватног сектора
 - б) Пријем података за случајеве које спроводе припадници приватног сектора
 - в) Нарушеног ЈРМ
 - г) Извршеног кривичног дела
- 23. Да ли сте у току вршења својих службених активности тражили некакв вид помоћи од предузећа/агенција за пружање безбедносних услуга и који је то вид помоћи?**
- а) Да _____
 - б) Не

- в) Није ми познато
- 24. Каква је по вашем мишљењу заинтересованост локалне заједнице за унапређење партнерских односа полиције и предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга?**
- а) У потребној мери
 б) Није заинтересована
 в) Не знам
 г) Недовољно
- 25. Да ли по вашем мишљењу постоји утицај носиоца власти, односно политичких партија на делатност субјеката приватне безбедности (уколико постоји наведите кратко о каквом облику утицаја се ради)?**
- а) Да _____
 б) Не постоји
 в) Није ми познато
- 26. Да ли је по вашем мишљењу неопходна сарадња између полиције и предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга?**
- а) Да
 б) Не
 в) Не знам
- 27. Рангирајте оценом од 1 до 5 квалитет (где је оцена 5 највећа) сарадње са предузећима/агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга:**
- а) ____
 б) ____
 в) ____
 г) ____
 д) ____
- 28. Да ли у процесу едукације припадника полиције треба истицати значај координације рада између предузећа/агенција за пружање приватних безбедносних услуга и полиције?**
- а) Да
 б) Не
 в) Не знам
- 29. Означите по значају, због чега сарадња са предузећима/агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга није одговарајућа?**
- а) Правна неуређеност приватног сектора безбедности
 б) Непрофесионалан рад запослених лица у приватном сектору
 в) Лични профил запослених лица у приватном сектору
 г) Приватни интерес клијента а не повећање безбедности грађана
- 30. Означите наведене области по важности у којима је потребно унапредити сарадњу са предузећима/агенцијама за пружање безбедносних услуга, могуће је заокружити више одговора**
- а) Размена информација о криминалу
 б) Размена информација о девијантним понашањима
 в) Када постоје основи сумње да је извршено кривично дело
 г) Остало _____
- 31. Да ли вам је познато да на територији Републике Србије послују страна предузећа и агенције за пружање приватних безбедносних услуга (уколико вам је познато наведите име најпознатијег страног предузећа/агенције)?**
- а) Да _____
 б) Није ми познато

32. Ваш лични коментар о нечему што сматрате значајним, а што није обухваћено анкетом?

Проверите да ли сте одговорили на сва питања

*Иницијална питања (диригована и полудиригована) за експертски интересу са
представницима привредног друштва у јавном власништву*

УПИТНИК

1. Организациони облик привредног друштва у којем сте запослени?
2. Ваш статус у привредном друштву?
3. Да ли је рад службе обезбеђења којом руководите регулисан некаквим прописом?
5. Који су по вашем виђењу отежавајући фактори у вези са радом службе обезбеђења?
6. Које су по вашем виђењу најчешћи облици угрожавања привредног друштва које обезбеђујете?
7. Којим мерама утичете на превенцију криминалитета у привредном друштву?
8. Да ли се у привредном друштву води база података о криминалитету и другим безбедносним појавама и догађајима?
9. Које активности предузимате у привредном друштву у циљу унапређења безбедносне свести запослених?
10. Сматрате ли да запослени у служби обезбеђења, могу адекватно одговорити заштити лица и имовине у привредном друштву? Ако не, зашто?
11. Каква је по вашем виђењу лична мотивисаност запосленог особља за обављање послова службе обезбеђења?
12. Да ли на нивоу вашег привредног друштва постоји прописана процедура за извештавање у погледу нарушавања безбедности лица и имовине?
13. Да ли у вашем привредном друштву постоје прописане процедуре за вршење послова службе обезбеђења?
14. Да ли на нивоу вашег привредног друштва постоје претходни услови за запошљавање радника службе обезбеђења?
15. Да ли у вашем привредном друштву постоје организационе форме којима се спроводи програм заштите од криминалитета?
16. Да ли у вашем привредном друштву постоје одговарајући системи техничке заштите имовине привредног друштва?
17. Да ли се у привредном друштву сачињава Акт о безбедносној процени угрожености привредног друштва?
18. Да ли су запослени у служби обезбеђења наоружани?
19. Да ли је ваше привредно друштво регулисало складиштење и употребу оружја?
20. Да ли ваше запослено особље службе за обезбеђење обилазе полицијски органи и колико често?
21. Да ли сте се у досадашњем раду у служби обезбеђења обраћали за помоћ припадницима полиције и који су то најчешћи разлози?
22. Са којим субјектима заједнице најчешће остварујете сарадњу и да ли је она одговарајућа?
23. Да ли је на нивоу вашег привредног друштва организована обука службе обезбеђења?
24. Ко најчешће од субјеката заједнице спроводи контролну делатност службе обезбеђења?
25. Ваш коментар о нечему што сматрате значајним, а што није обухваћено интервјуом.

Иницијална питања (диригована и полудиригована) за експертски интервју са представником удружења предузетника за ФТО при ПКС и извршним директором и експертом Београдског центра за безбедносну политику

УПИТНИК

1. Када су предузећа и агенције за пружање приватних безбедносних услуга први пут почеле да функционишу у Србији?
2. Каква је по вашем мишљењу нормативна уређеност приватне безбедности у Србији?
3. Како су се присуство и улога приватних актера безбедности развијали током времена? (нпр. услуге које пружају, клијенти за које раде, број предузећа у тој области)?
4. Какви догађаји могу објаснити овакве трендове (уколико их има)?
5. Који услови диткирају тренутну потражњу за предузећима и агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга у Србији?
6. Да ли је несигурност и/или криминал озбиљан проблем у Србији? (Уколико јесте, наведите и детаље о било којој претњи посебно значајној по безбедност грађана).
7. Каква је ваша прогноза у погледу будућег рада предузећа и агенција за пружање приватних безбедносних услуга у Србији (нпр. да ли предвиђате да ће се број предузећа и агенција за пружање приватних безбедносних услуга повећати или смањити, и због чега?)

Иницијална питања (диригована и полудиригована) за експертски интервју са представником осигуравајућег друштва

УПИТНИК

1. Какав је ваш однос пословања са предузећима и агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга у Србији?
2. На који начин се склапа посао - препорука, уговор, тендер са предузећима и агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга у Србији?
3. Које су услуге безбедности најчешће осигуране (пратња новца, банка...)?
4. Који су услови за осигурање возила и запослених, формални или специфични услови?
5. Каква је улога осигуравајућих друштава у процени ризика и предлагања мера којима се побољшава безбедност клијента?
6. На које најчешће проблеме наилазите у сарадњи са предузећима/агенцијама за пружање приватних безбедносних услуга?
7. Каква је по вама прогноза приватне безбедности у Србији?

Иницијална питања (диригована и полудиригована) за експертски интервју са менаџерима безбедности „Sberbank“ и „ ProCredit bank“ у Београду

УПИТНИК

1. Да ли ваша банка за свој радни и пословни простор унајмљује обезбеђење или има сопствено обезбеђење?
2. Какво је искуство пословања са предузећима/агенција за пружање приватних безбедносних услуга у Србији?
3. На који начин се склапа посао - препорука, тендер са предузећима/агенција за пружање приватних безбедносних услуга у Србији?
4. Како банка бира свог *security manager* тј. менаџера безбедности?
5. Да ли постоји едукација запосленог особља у вези са обезбеђењем пословног простора банке?
6. Да ли видите неке проблеме у сектору приватне безбедности?
7. Каква је улога осигуравајућих друштава у процени ризика и предлагања мера којима се побољшава безбедност банкарског простора?
8. Какав је однос банке са полицијом - сарадња, проблеми?
9. Каква је по вама прогноза приватне безбедности у Србији ?

Иницијална питања (диригована и полудиригована) за експертски интервју са представником Одбора за безбедност Скупштине Републике Србије

УПИТНИК

1. Колико се овај Одбор до сада бавио темом приватна безбедност у Србији?
2. Да ли су у оквиру Одбора идентификовани кључни проблеми приватне безбедности у Србији?
3. Према вашој процени, колико су чланови Одбора упознати са овим феноменом у Србији?
4. Каква је судбина актуелног Владиног предлога Закона о приватном обезбеђењу и предлога Закона о детективској делатности који је израдио стручни тим МУП и Удружења предузетника за ФТО при ПКС?
5. Да ли би по вашем мишљењу Одбор могао да надзире приватни сектор безбедности?
6. Какво је ваше мишљење да ли би само МУП вршио контролу рада приватног сектора безбедности?
7. Треба ли забранити/ограничити полицијским службеницима бављење пословима приватног обезбеђења, имајући у виду то да је то државни орган који се финансира из државног буџета?
8. Да ли би део послова државних институција могао бити делегиран приватним безбедносним компанијама (нпр. чуварска служба, обезбеђење објеката, транспорт новца и осталих вредности и др.)?
9. Да ли је несигурност и/или криминал озбиљан проблем у Србији? (Уколико јесте, наведите неке детаље о било којој претњи посебно значајној по безбедност грађана).
10. На који начин отклонити спрегу, односно утицај политике на функционисање приватног сектора безбедности?
11. Какви су по вама садашњи трендови и прогноза приватне безбедности у Србији?

Иницијална питања (диригована и полудиригована) за експертски интересу са релеватним представницима привредног друштва за пружање приватних безбедносних услуга у Србији

УПИТНИК

1. Које године је ваша фирма основана ?
2. Које врсте безбедносних услуга најчешће пружате клијентима?
3. Да ли држава/влада вашу фирму ангажује за обављање неких услуга?
4. У којем делу територије Србије сте најчешће активни (нпр. већи градови, регије)?
5. Да ли у вашој фирми постоји организациона структура и у којем облику?
6. Да ли постоји техничка подела рада у фирми (нпр. физичко обезбеђење, видео надзор, пратња новца, администрација ...)?
7. Да ли то подразумева и посебну обуку?
8. Колика је зарада запосленог у вашој фирми?
9. Колико има стално запослених у фирми?
10. Постоји ли надокнада за прековремени и ноћни рад у фирми?
11. Да ли постоје неки услови приликом запошљавања у вашој фирми (војни рок, претходна војна или полицијска служба или служба у службама безбедности, ватрогасни курс, потврда о неосуђиваности...)?
12. Имају ли бивши полицајци, војници и безбедњаци неку предност приликом запошљавања или неке бенефиције и какав је њихов статус у фирми?
13. Да ли сте преузимали запослене из бивших друштвених фирми? (приватизацијом или склапањем послова са таквим фирмама),
14. Које најчешће податке прикупљајте за своје клијенте(нпр. личне, видео, аудио и питање је само за представника фирме која пружа детективске услуге)?
15. Шта радите са прикупљеним подацима:
 - а. да ли подаци остају у фирми или се предају клијенту?
 - б. колико се чувају?
 - с. ко у фирми има приступ подацима?
16. Какав је тренд са наоружањем у вашој фирми?
17. Да ли је оружје регистровано и на кога (фирма и/или запослено особље)?
18. Да ли се издају дозволе за оружје запосленом особљу и од стране кога?
19. Када оружје није у употреби, да ли је ускладиштено у просторијама фирме или га запослени носе кући?
20. Да ли у вашој фирми постоји прописана процедура у вези са извештавањем и употребом оружја?
21. Постоји ли нека врста обуке коју ваша фирма врши или фирма шаље запослено особље на обуку у друго привредно друштво?
22. Постоје ли у вашој фирми било какви стандарди рада и поступања фирме?
23. Да ли ваша фирма има унутрашњи Кодекс понашања и Синдикални облик удруживања запослених?
24. Да ли ваша фирма остварује активности у оквиру струковних удружења на националном или међународном нивоу?
25. Да ли неко од субјеката заједнице спроводи контролу рада фирме?
26. Да ли је било случајева да запослени у фирми крше људска права?
27. Да ли је било „цурења информација“ из фирме?
28. Да ли се врше безбедносне провере запослених ?

29. Да ли ваша фирма води некакве периодичне, шестомесечне или годишње извештаје о пословању фирме (нпр. финансијски извештај, извештај о броју и врсти пружених безбедносних услуга и др.), у случају да се воде, да ли су исти доступни и коме?
30. С ким најчешће остварујете контакте: са државним органима (војском, полицијом, службама безбедности,) или недржавним органима (политичке партије, коморе, удружења и сл.)?
31. Какав је по вама однос носиоца власти и приватних безбедносних структура?
32. Да ли има (или је било) утицаја криминалних група на рад ваше фирме?
33. Како је ваше мишљење у вези са уласком страних фирми на наше тржиште (нема никаквих сметњи, то је нелојална конкуренција, веће фирме већи капацитети...(питање је само за домаће фирме)?
34. Каква су ваша предвиђања за будућност функционисања приватне безбедности у Србији (укрупњивање тржишта, рад у иностранству, унапређење пословања ...)?